

భాగీతి

వెలువడినది! త్వరపడుడు!! వెలువడినది!!!

జీవన ప్రభాతము

ఆంధ్ర గ్రంథమాలయందలి పదునైదవ గ్రంథము

అనువాదకులు: శ్రీ పోలవరపు రామబ్రహ్మముగారు B. A., Murugan the Tiller (మురుగ్ ది టిల్లరు) అను పేరున శ్రీ కే. యస్. వెంకటరమణిగారు ఆంగ్ల భాషను రచించిన స్వప్నసిద్ధనవల కిది అనువాదము. ఇది రమణీయమయిన సాంఘిక నవల. పాశ్చాత్య విద్యావిధానము, పాశ్చాత్య సంస్కారము, పాశ్చాత్య దర్శములు మొదలగువానివలన గలుగు కష్టములు ఇందు చక్కగ వర్ణితములయినవి. ఆంధ్రవాఙ్మయమున నిట్టి కథావిధానము గల యీ నవల క్రొత్తది. ఆంధ్రులెల్లరు చదువవలసినది. క్రొతు ర 2౬ పుటలు. వెల రు. ౧-౦-౦ మూత్రము.

తపాలా ఖర్చు ప్రత్యేకము.

త్వర పడుడు!

వెలువడినది

త్వర పడుడు!

భారతీయ చిత్రకళ

గ్రంథకర్త: తలికెట్టి రామారావుగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

ఇది ఆంధ్ర గ్రంథమాలయందు పదుమూడవ గ్రంథము ప్రాచీనకాము నుండి భారతదేశమున చిత్రకళ పొందుచువచ్చిన మార్పులు, అభివృద్ధి మొదలయిన విషయములు, హైందవ చిత్రలేఖనోదయము, బౌద్ధకాలమునాటి చిత్రకళ, అజంతా విధానము, బౌద్ధవిహారములందలి చిత్రకళ, మొగలు చిత్రకళావిధానము, రాజ పుత్ర చిత్రములవైఖరి, నేటిచిత్రములు మొదలయినవానిని గూర్చిన చరిత్రాదులు వివరముగా నీ గ్రంథమున చర్చింపబడినవి. ఆయాకాలపు చిత్రవిధానమును దెలుపు నట్టి త్రివర్ణ ఏకవర్ణచిత్రములు నలువది ఇందు గలవు. చిత్రకారులు, చిత్రకళాజ్ఞాను పులు, చిత్ర కళాభిమానులు నగు నాంధ్రులెల్లరు తప్పక చదువవలసిన గ్రంథము. వెల రు. ౧-౦-౦.

తపాలా ఖర్చు ప్రత్యేకము

మేనేజరు, ఆంధ్ర గ్రంథమాల,

7, తంబుకెట్టిపేట, మద్రాసు.

భారతి

సచిత్ర మాసపత్రిక

అధిపతి

డా. నాగేశ్వరరావు

1083
4

సంపాదకుడు

గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౯. సంచిక ౮.

ఆంధ్రప్రత్తికా ముద్రాలయము, మద్రాసు.

౧౯౩౨

భారతి

సచిత్ర మాస పత్రిక

అధిపతి

డా. నాగేశ్వరరావు

సంపాదకుడు

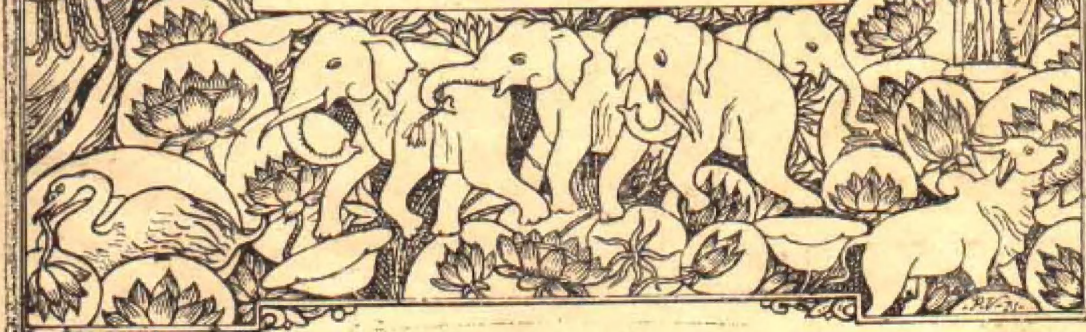
గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

సంపుటము ౯. భా. ౧౨.

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము - మద్రాసు.

౧౯౩౨

1083
4

భారతి - నవమ సంపుటము - భా. ౨.

వ్యాసముల అకారాది సూచి

	సం.	పుట
అగ్ని పరీక్ష - రంగ నాయకులు (ప)	౧౦	౫౦౪
అమృత దేవమహారాయల కొలింజవాడి తామ్రకాశనము - యస్. వెంకటరమణయ్య	౮	౨౭౫-౨౯౬
" " " (మూలము) "	౯	౪౨౨-౪౪౦
అమృత పునామకుడు - మల్లంపల్లి సోమ శేఖరశర్మ	౧౨	౮౯౬-౯౦౨
అజంతకళాలయములు - తలీశెట్టి రామరావు (చి. క)	౭	౯౯-౧౦౪
అటునుంచి నటుక్కు రమ్మన్నాడు - కులసి లక్ష్మీనారాయణమూర్తి (పి. క)...	౮	౨౪౮-౨౪౯
అద్వైతాచార్యుడు, అభేదభావము - పి. నారాయణశాస్త్రి (ప)	౧౨	౯౫౮-౯౬౧
అపరిమిత దాహాగృహ - సీరిసి ఆంజనేయులు (ప)	౯	౩౮౮
అభినవాంధ్రకవి తామసాని కవి తామసోదములు - మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి	౧౦	౬౯౯-౬౯౦
'అమర నాథగుహ' - కాశ్యపమునందలి యాత్రాస్థలము (కల)	౧౧	౮౦౬-౮౦౭
అరియాకుడి రామానుజయ్యంగారు (గా. క)	౧౧	౮౦౮-౮౦౯
అయిదేళ్లబుద్ధిగల మన్ద్రము కాదా? (మ. మా)	౭	౧౪౯
అలరు కానుక - వేంకటకాళిదాసకవులు (ప)	౧౨	౮౯౩
అల్పాయువు కొదాని వెంకట సుబ్బారావు (మ. మా)	౯	౪౮౫
అస్పృశ్యత - 'శాస్త్రి' (మీ. త)	౧౦	౫౯౫-౫౯౬
అహల్య - చింతా దీక్షితులు (నా)	౧౦	౫౨౪-౫౩౨
ఆంగ్లో హైందవ వర్తకపు ఒడంబడిక - మోచర్ల కృష్ణమూర్తి	౧౨	౯౧౩-౯౨౨
ఆంధ్రకవి తామసాని మును - పాటిబండ్ల మాధవశర్మ	౧౦	౪౯౭-౪౯౯
✓ ఆంధ్రకవుల ప్రతిభ, ౬. నన్నయభట్టు - హరి రాధాకృష్ణమూర్తి (ప)	౯	౩౯౮-౪౦౦
" ౭. కవిబ్రహ్మ లిక్కిన " "	౧౧	౬౯౭-౬౯౮
ఆంధ్రముద్రాక్షర విశేషనయంత్రము - 'బచారి'	౯	౩౪౧-౩౫౬
ఆంధ్రముద్రాక్షరంధముల పట్టిక (జూలయి, ఆగష్టు, సెప్టెంబరు, ౧౯౨౯)	౭	౧౨౩-౧౨౪
" " (అక్టోబరు, నవంబరు, డిసెంబరు, ")	౮	౨౬౩-౨౬౬
" " (జనవరి, ఫిబ్రవరి, మార్చి, ౧౯౩౦)	౯	౪౫౭-౪౬౦
" " (ఏప్రిల్, మే, జూన్, ")	౧౧	౮౦౧-౮౦౨
ఆంధ్రరాష్ట్ర మహిళాసభ (భా. మ)	౧౨	౯౬౭-౯౬౮
ఆంధ్రవాద్యయము - 'శాస్త్రి' (మీ. త)	౭	౧౩౦-౧౩౧
ఆంధ్రులచరిత్ర (మ. మా)	౭	౧౪౭-౧౪౮
ఆకాండ - చావలి బంగారమ్మ (గ)	౧౧	౭౫౫
'ఆతన్యంగి' - మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి (కల)	౯	౪౬౬

జడ-వేంకట కాలిదాసకవులు (ప)	౧౦	౫౪౭
తంజావూరు ప్రసాదక రాజాస్థానసంస్కృతాంధ్రకవులు, ౧.-కురుగంటి సీతారామయ్య ౭				౧౧౫-౧౨౧	
తగిలిన వేలికే తగులుతుంది, ౧.-వేలూరు నుబ్బారావు (క)	౧౦	౫౩౩-౫౪౬
తాను ఒకయింటి అల్లుడే-జ. రామాబాయమ్మ (పి. క)	౮	౨౪౯
తారక-పీలేటి సీతారామమూర్తి (ప)	౧౦	౪౯౯-౫౦౦
తారాశకాంకము (బుధాభ్యుదయము)-గర్భాం అప్పారావు	౭	౪౬-౫౦
తిక్కన-శ్రీరాజా పార్థసారథిరాయణింగారు	౭	౩౦-౩౮
తిక్కన యువోగపరమమై జర్ప-కొణిదన బాలకృష్ణయ్య	౮	౧౯౫-౨౦౪
తుదిపాట-వేంకట కాలిదాసకవులు (ప)	౭	౧౨౯
'తెనయ-తోబుట్టువులు' (మ. మా)	౯	౪౭౯-౪౮౧
తెర!-అడివి బాపిరాజు (గే)	౯	౪౨౦
తెరలు-పురాణం కుమారరాఘవశాస్త్రి (గే)	౯	౪౦౨
తెలుచాటు-సముద్రాల వెంకటరాఘవాచార్యులు (ప)	౭	౧౮
తీలినైన దంపతులు-పెనుమర్తి శివరామకర్మ (పి. క)	౯	౩౮౫-౩౮౭
తేయాకు-కాంచనపల్లి వెంకటరంగారావు	౧౧	౭౬౬-౭౬౮
దక్షిణభారత హిందూమహాసభ-'కాశ్మీ' (మీ. త)	౯	౪౧౭-౪౧౮
"దర్శిదనారాయణుడవి ఆ జగద్రతుడికి బిరుదై తే!"-కమపర్తి వరలక్ష్మయ్య (క)	౧౧				౭౨౩-౭౩౦
దశరథుడు సత్యవాది యగునా? -తి. ప. నారాయణస్వామి	౧౦	౫౦౫-౫౧౧
దశావతారతత్త్వము-శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు (ప)	౯				౩౩౭
దన్యుడు-నదన్యుడు-క్రొత్తపల్లి సూర్యరావు (ప)	౯	౩౫౭-౩౬౨
దిబ్బపోలేరమ్మ-శింగరాజు వెంకటరమణయ్య (పి. క)	౭	౮౫-౮౯
దురదృష్టవశులైన స్త్రీలు (౨-వ భాగము)-దర్శి చెంచయ్య	౧౧	౭౭౯-౭౮౨
దేశచరిత్రము-పాఠశాలలు (మ. మా)	౭	౧౪౫-౧౪౭
దావిడభాషా లక్షణము-తోలొక్కప్పయ్య, ౧.-కోరాడ రామకృష్ణయ్య	౧౧	౬౬౧-౬౬౫
" " " " " " " "	౧౨	౮౪౭-౮౫౨
ద్రుతాభ్యో నః; ౫ కృష్ణేన నాది"-మాసి రామమూర్తిశాస్త్రి	౧౧	౬౬౭-౬౭౦
సత్తువిధానమా, వివిధపత్తువిధానమా - చా. వెం. హనుమంతరావు	౧౦	౫౦౧-౫౦౪
సము-మోక్షము-కల్పాకం త్రిలోకసుందరమ్మ (పి. క)	౧౦	౫౬౧
శ్యాన్తి!-సోమంచి సూర్యనారాయణకర్మ (ప)	౯	౪౭౬
రవ్వలక్ష్మి-కొండేపూడి వెంకటదలపతిరావు (పి. క)	౧౧	౭౪౧
శ్రమండలము : (ఆశ్వయుజమాసము)-గొబ్బూరి వేంకటానందరాఘవరావు	౧౦				౬౨౫-౬౩౬
" (కార్తికమాసము) " " " "	౧౧				౮౨౦
" " " " " " " "	౧౨				౯౪౧-౯౫౮
" (మార్గశీర్ష మాసము) " " " "	౧౩				౯౧౦-౯౧౨
రాత్రువాజు ...	౧౦				౧-౮
1 మధుకరుని భయపెట్టుట-వారణాశి గంగాధరశాస్త్రి (ప)	౮				౨౫౦

				సం.	పుట
ప్రాచీన చిత్రములు (కల)	౯	౪౬౫
ప్రాచీన పాటలు—పాటిబండ మాధవశర్మ (ప)	౧౦	౪౯౫
“ విశ్వనాథ వేంకటేశ్వరులు (ప)	౧౦	౪౯౬
ప్రేమసాహిత్య—పీ. రేటి పార్వతీశము (ప)	౧౨	౫౨౨-౫౨౮
ప్రాచీనమును పుస్తకము—పి. న. రామరావు (పి. క)	౧౧	౫౪౧-౫౪౨
ప్రేమరస రాజు—కర్ణ పాటెం తులసిబాపి (కల)	౯	౪౬౧-౪౬౨
చాలవ్యాకరణము—జా. పి. వెంకటనరసయ్యచౌదరి	౮	౧౨౫-౧౨౮
బుద్ధులము—శరణు రామస్వామిచౌదరి	౮	౨౫౨-౨౬౦
కాదభిక్షులము—ఆర్. రంగనాథశాస్త్రి	౭	౮౩-౯౮
బ్రహ్మయ్యగవర్ణనము—ముల్లాది మూర్త్యనారాయణశాస్త్రి (ప)	౮	౨౬౭-౨౬౯
భవభూతి మహావీరచరితము, ౧.-తట్టా వీరరాఘవాచార్యులు	౧౦	౫౧౩-౫౧౮
“ “ “ “ “	౧౧	౬౮౨-౬౮౮
భారత కార్మికశాస్త్రము—ఎస్. పి. శర్మ	౧౦	౫౫౬-౫౮౮
భారత దేశమునకుల అభిలాషలు (కల)	౧౨	౯౩౬-౯౩౭
భారతీ—కవిరాజు హంస (ప)	౭	౨౯
భారతీయ సైనికనిర్మాణము—నాథ వెంకటేశ్వరరావు	౧౧	౭౫౫-౭౬౪
భూమి అప్పు—కె. జె. ఆర్. పట్నాయక్ (పి. క)	౮	౨౬౪-౨౬౭
భూమియొక్క ఆకర్షణశక్తి—కే. కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రి	౮	౨౫౫-౨౫౬
మహానా—సహదేవ మూర్త్యప్రకాశరావు (ప)	౮	౧౬౧-౧౬౨
మనదారి—అశ్వినీ బాపిరాజు (గే)	౧౧	౭౪౪
మహానాథ—శ్రీ. తి. ప. నారాయణస్వామి (ప)	౮	౨౧౦
మహామంత్రిలు, ౧. చాణక్యుడు—చి. వేం అవధాని (ప)	౯	౪౫౫-౪౫౬
“ “ “ “ “	౧౨	౮౫౮-౮౬౧
మాటకారి లయకాండ—అశ్వినీ నారాయణదాసు	౧౦	౫౬౯-౫౮౦
మాధవ విద్యారణ్యుడు కర్ణాటక బ్రాహ్మణుడు—మం. ఈ. దత్తు (కల)	౯	౩౦౭
మాయానిలాసము—కట్టి సాంబమూర్తిశాస్త్రి	౯	౩౩౮-౩౪౦
మున్నంగి... శర్మగారి ‘కృష్ణవేణి’—సింట్లూల సర్వేశ్వరుడు	౧౦	౫౧౯-౫౨౨
మృచ్చకటి—జనమంచి వేంకటరామయ్య (ప)	౧౧	౭౪౮-౭౪౯
మెట్టూరు ప్రాజెక్టు—చెల్లూరి లక్ష్మీపతి	౧౧	౭౮౮-౭౯౮
మెట్టూరు—కుందుర్తి నరసింహరావు (గే)	౧౦	౫౬౮
యశ్వంతిసింహగారు—(ఆంధ్రా)	౧౦	౬౨౨-౬౨౩
యక్షిణీ ముక్తి—నింజమూరి అనిమేలమ్మ (పి. క)	౧౦	౫౬౧-౫౬౨
యధునిరామము—‘శాస్త్రి’ (మీ. త)	౧౦	౫౯౬-౫౯౮
యోగసిద్ధ—వివాకర్ణ వేంకటాచార్యుని (ప)	౮	౧౯౦-౧౯౧
రత్నమనీషా—చెల్లూరి ఉమామహేశ్వరుడు	౧౧	౬౬౬
రత్నమనీషా—పాటిబండ మాధవశర్మ (ప)	౧౨	౮౩౯-౮౪౦

రమ్యలో వ్యవసాయక సహకారము (కల)	౧౨	౯౩౭-౯౩౮
రాజాలమ!-పిలకా గణపతి (సీ)	౧౧	౬౮౯
రాజా-తాతా కృష్ణయూర్తి (క)	౯	౩౬౭-౩౭౩
రాటము-గొ. నరసింహాచారి (వి. శి)	౧౦	౫౬౩-౫౬౪
రామచంద్రరావుగారు, వి, డాక్టరు (ఆంధ్రా)	౧౨	౯౬౬
రామచంద్రుని హంసీయూర్తి విమర్శన పర్యాలోచనము-గన్న వరపు సత్యనారాయణ	౮	౧౬౩-౧౭౩
మూర్తి	౧౨	౯౦౮-౯౦౯
రామనాథనందశర్మగారు, విద్యాభూషణ-సెట్టి లక్ష్మీనరసింహము	౧౨	౯౭౫-౯౭౭
రామయోహనశాస్త్రి, కవుతా (మ. మా)	౧౨	౯౬౩-౯౬౪
రామయోగిగారు, యరసపిహటి (నా. క)	౭	౧౦౫-౧౦౯
లోకత్ బోర్డులు-స్త్రీలు-చిలుమూరి లక్ష్మీనరసమ్మ	౧౧	౭౩౨-౭౩౮
నమ్మ మోర్-భమిపిహటి కామేశ్వరరావు	౮	౨౬౦
నరికుంచె-రామచిరుక-ఉప్పలూరి సీతారామస్వామి (ప)	౧౧	౮౦౬
ననుచరిత్రము: 'పైవ్వరవిహారధీర' లను పద్యమునందలి గ్యని-కిలాంబి రాఘవా	౮	౧౭౪
చార్యులు (కల)	౧౧	౭౮౩-౭౮౫
నానకోయిల-మిన్ని కంటి సురునాథశర్మ (ప)	౭	౩౯-౪౪
నాదిలాల నానుడేవశాస్త్రిగారు-అడవి శంకరరావు	౯	౧౯౭-౧౯౩
విజయవిలాస వ్యాఖ్యానవిధానము, ౫-తాపి ధర్మారావు	౧౦	౫౧౮
'విజయవిలాస వ్యాఖ్యానవిధాన' విమర్శనము-భాగవతుల వెంకటశాస్త్రి	౧౧	౭౭౭-౭౭౮
విద్యాబుద్ధులు-శ్రీ నరసింహస్వామి (పి. క)	౭	౭౦-౭౧
విరహవిధులు-విధులు (ప)	౯	౩౨౯
వివేకానంద-జి. జాషువ (ప)	౮	౨౩౮
విశ్వంధర-కుండుర్తి నరసింహారావు (ప)	౮	౨౪౭-౨౪౮
విహారము-అంబటిపూడి నరసింహశర్మ (ప)	౯	౪౧౮-౪౨౦
వీరపూజ-జి. జాషువ (ప)	౧౦	౫౬౦
వెళ్లెబ్బప్పుడు వెంట రాదు-కల్పకం త్రిలోకసుందరమ్మ (పి. క)	౧౦	౬౦౦
కారదాశాసనము-'శాస్త్రి' (మీ. తి)	౯	౩౨౩-౩౨౪
కోకదేవి-శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు (ప)	౧౦	౫౬౦
క్యానుసుందర చక్రవర్తిగారు, పండిత, కీ. శే.,-జ. బ్ర. (కల)	౯	౩౨౩-౩౨౪
క్రామశి-సముద్రాల వెంకటరాఘవాచార్యులు (ప)	౧౦	౫౬౦
శ్రీమంతుడా!-మం. వేంకటశర్మ (ప)	౧౨	౯౭౮
శ్రీ నానుడేవరావు, కీ. శే. (మ. మా)	౮	౨౫౬
శ్రీశ!-కవిరాజహంపి (ప)	౯	౩౮౪
సంగీతము-గొల్ల నాడు-మైలవరపు వెంకటశివరామశాస్త్రి (పి. క)	౧౨	౯౬౫
సర్కులాయి-'ప్రసాద్' (నా. క)	౧౧	౮౧౭-౮౧౯
సరస్వతీ సమారాధనము-ఆంధ్రదేశము (మ. మా)		

పరభాషాహనులు-అరవ వెంకటస్వామి (క)	౧౨	౮౭౦-౮౭౩
సహారామొదారికింద మహాజలరాశి-మరకావి పరాత్పరరావు (కల)	౧౦	౫౯౯-౬౦౦
పాంథికనవల-గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ	౮	౧౮౫-౧౮౯
పారస్వతోపన్యాసము: రాళ్ల పల్లి అనుతికృత్యకర్మగారు (మ. మా)	౮	౩౧౩-౩౧౬
పారె-అద్దంపూడి అన్నపూర్ణమ్మ (క)	౩	౬౬-౭౦
సితార-గిరి (క)	౮	౨౩౧-౨౩౭
సిపాయి-కా. నరసింహచారి (వి. క)	౧౦	౫౬౫
సీతమ్మకోకము-పాపరాజు-ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి	౯	౩౩౦-౩౩౬
సుబ్రహ్మణ్యముగారు, పి., ప్రాసనరు, కి. కె. (మ. మా)	౯	౪౮౪-౪౮౫
సువర్ణ పత్రము-బాలాంత్రపు నళినీకాంతరావు (ప)	౧౦	౬౨౩
"సువర్ణ రేఖ"-క.రా మూర్యనారాయణ (ప)	౩	౧౫౦
మూర్యనారాయణాంధ్రనిఘంటువు (మ. మా)	౯	౪౮౧-౪౮౪
" "	౧౨	౯౭౩-౯౭౫
మూర్యనారాయణాంధ్రనిఘంటువు: బదులు మాటలు-జ. రామయ్య	౧౧	౭౮౬-౭౮౭
సోమహితేశు దేవాలయము-ఎ. కె. నటరాజన్	౩	౧౩౨-౧౩౫
స్థానంనారి 'చిత్రాంగి'-ప్ర. (నా. క)	౯	౪౦౧-౪౦౨
స్వరవిపరిణామము-పరవస్తు వెంకటరామనాథస్వామి	౯	౩౨౫-౩౨౮
వితాళ-పురిపండా అప్పలస్వామి (ప)	౮	౨౪౫
వారి ప్రవము-వడ్డాది సుబ్బారాయణు (ప)	౩	౧౨
హిందీ ప్రాముఖ్యము (కల)	౯	౪౬౨-౪౬౫
హిందూదేశ పరిపాలనావిధానము, ఎ. చావలి వెంకటహనుమంతరావు	౩	౧౧౦-౧౧౪
" "	౧౧	౭౫౦-౭౫౩
" "	౮	౨౯౯-౩౦౪
హిందూదేశము: "ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు" పద్ధతి	౧౦	౫౧౨
హృదయార్పణము-పుర్యాణ శేషగిరిరావు, చోడవరపు జాషిరామయ్య (ప)	౧౦	౫౧౨

భారతి - నవమసంపుటము - భా. ౨.

వ్యాసకర్తల అకారాది సూచి

	సం.	పుట
అనంతకృష్ణశర్మ, రాళ్ల పల్లి - ప్రాకృతగాళలు (ప)	౯	౪౨౧
" " " " ...	౧౦	౬౧౮
" " " " ...	౧౧	౭౨౯-౭౩౭
అన్నపూర్ణమ్మ, అద్దంపూడి-సారె (క)	౭	౬౬-౭౦
అన్నమరాజశర్మ, కె.-సుబాది కలిక (ప)	౯	౪౧౬
అప్పలరసింహం, ప.-కోవమ్మకథ (సి. క)	౧౨	౮౯౦
అప్పలస్వామి, పురిపండా-సూతాళ (ప)	౮	౨౪౫
" నెచ్చెరి! " ...	౧౦	౫౬౭
అప్పారావు, గర్భాం-తారాశాంకము (బుధాభ్యుదయము)	౭	౪౬-౫౦
అలిమేలమ్మ, వి జగూరి-ముక్తితో ముక్తి (సి. క)	౧౦	౫౬౧-౫౬౭
అంజనేయులు, వీరిపి-అపరిమిత దాహాశ్శయ్య (ప)	౯	౩౮౮
ఈశ్వరదత్తు, మంయూరి-మాధవ విద్యార్థణుడు కర్ణాటక బ్రాహ్మణుడు (కల)	౮	౩౦౭
ఉమామహేశ్వరుడు, చెల్లాల-రక్షకుని ప్రాప్తు (ప)	౧౧	౬౬౬
కనకమందరం, నిడుమోలు-చంద్రుడు	౯	౪౦౫-౪౧౫
'కవిరాజ హంస'-భారతి (ప)	౭	౨౯
" శ్రీక! (ప)	౮	౨౫౬
" ఛాయామూర్తి విలాసము (ప)	౯	౪౪౧-౪౪౪
కామేశ్వరమ్మ, పెద్దాడ-శ్రీయశోగము, సావనోరియం, మైసూరు	౧౦	౫౯౦-౫౯౪
కామేశ్వరరావు, జనమంచి-కలవరింతలు (గీ)	౯	౩౬౬
" " నేమ (గీ)	౧౦	౫౮౨
" లీకుమల్ల -కం. వీరేశలింగకవి-నవలలు, ౫....	౭	౧౯-౨౯
" " ౬....	౮	౧౧౧-౧౧౪
" " ఒక మహాపులివ్రత కథ (సి. క)	౧౧	౭౩౯-౭౪౦
" భువిశిషాటి-వన్న మోర్	౧౧	౭౩౭-౭౩౮
కాశీపతిరావు, కపిల-పాలతల్లి (క)	౧౧	౬౯౯-౭౦౬
కుటుంబకాస్త్రీ, కర్లపాలెం-పెద్దరిపురాజు (కల)	౯	౪౬౧-౪౬౭
కుమారరామకృష్ణ, పురాణం-తెరలు (ప)	౯	౪౦౨
కృష్ణమూర్తి, తాతా-రాజా (క)	౯	౩౬౭-౩౭౭
" మోచర్ల-అంగ్లో హైస్కూల్ వర్తకపు బిజ్నెస్మెన్	౧౨	౯౧౩-౯౨౩
కృష్ణరావు, కర్లపాలెం-ప్రణయసామ్రాజ్యము (ప్రతినిమర్శ)	౧౧	౬౭౧-౬౭౭

	సం.	పుట
గంగాధరం, నేమూరి-పాతపాటలు (గీ)	౩	౮౮-౮౯
" " " 	౮	౨౫౩-౨౫౪
" " " 	౯	౩౮౩-౩౮౪
గంగాధరకాస్త్రీ, వారణాశి-నగరి మధుకరుని భయపెట్టుట (పు)	౮	౨౫౦
గణపతి, పిలకా-కలవరింతలు (గీ)	౯	౩౬౬
" రాజులను!	౧౧	౬౮౯
'గిరి'-నీతార (క)	౮	౨౩౧-౨౩౩
గురునాథరావు, సన్నిపిడు-గాజులచేరం-భోజనానికి పరి (పి. క)	౧౧	౩౪౩-౩౪౪
గురునాథకర్క, మిన్నికంటి-కోయిల (ప)	౩	౬౫
" నానకోయిల (ప)	౮	౧౩౪
చెంచయ్య, దర్శి-గురవృద్ధులకులైన స్త్రీలు (౨-వ భాగము)	౧౧	౩౩౯-౩౪౨
జనార్దనరావు, కొంపెల్ల-ఉదంతము (ప)	౮	౨౦౪
జానకిరామయ్య, చోడవరపు-హృదయార్పణము (ప)	౧౦	౫౧౩
జాషువకవి, జి.-క్రీస్తు (ప)	౩	౧-౨
" వీరపూజ (ప)	౮	౨౩౮
" గుంటూరు సీమ (ప)	౧౦	౫౨౩
" వివేకానంద (ప)	౧౧	౩౩౩-౩౩౮
" పశ్చాత్తాపము (ప)	౧౨	౮౪౫-౮౪౬
జ్ఞానాంబ, బి.-వ్యాయామభువు (నా)	౯	౩౬౩-౩౬౬
శ్రీలోకసుందరమ్మ, కలహంకం-గృహచార బలము (పి. క)...	౩	౮౩
" పెళ్లెట్లప్పుడు వెంట రాదు (పి. క)	౮	౨౪౩-౨౪౮
" ధనము-మోక్షము (పి. క)	౧౦	౫౬౧
" ఆలస్య మున్నులేం విమం (పి. క)	౧౨	౮౯౧
ధర్మారాయకవి, కొల్లూరు-ప్రహేద (నా)	౧౧	౬౯౦-౬౯౬
ధర్మారావు, తాపి-విజయవిలాస వ్యాఖ్యానవిధానము, ౫.	౩	౩౯-౪౩
దీక్షితులు, చింతా-కెక్కింసలో కోరి (క)	౯	౩౩౫-౩౪౦
" అహల్య (నా)	౧౦	౫౨౪-౫౩౨
" గురునాథ అప్పారాయకవి	౧౨	౯౦౩-౯౦౩
నటరాజన్, ఎ. కె.-సోమసాశెపు దేవాలయము	౩	౧౩౨-౧౩౫
నరసింహారావు, కుందుర్తి-విశ్వంధర (ప)	౩	౩౦-౩౧
" 'నేను' (నా)	౮	౨౦౫-౨౦౯
" మెఱుగు (గీ)	౧౦	౫౯౮
" పెండ్లికొడుకు (నా)	౧౨	౮౬౨-౮౬౪
నరసింహకర్క, అంబటిపూడి-విహారము (ప)	౯	౩౨౯
నరసింహస్వామి-విద్యాబుద్ధులు (పి. క)	౯	౩౮౪-౩౮౫
నరసింహచారి, కొ.-కడలేటి బొమ్మలు (వి. కి)	౩	౯౦-౯౨

సరసింహారాని, కొ.-కవలెడు బొమ్మలు 3 (వి. 6)	౮	౨౫౧-౨౫౩
,, ఆనందవక్రము ,,	౯	౩౮౯-౩౯౦
,, రాటము ,,	౧౦	౫౬౩-౫౬౪
,, పుదకలతో అచ్చోర్లు ,,	౧౧	౭౪౫-౭౪౭
,, వారతో బుట్ట లల్లుట ,,	౧౨	౮౯౩-౮౯౪
నలిసికాంతరావు, బాలాంత్రపు-సువర్ణ పత్రము (ప)	౧౦	౬౨౩
వారాయణదాసు, ఆదిభట్ట-మాటకారి లయకాండ	౧౦	౫౬౯-౫౮౦
వారాయణశాస్త్రి, పి.-అద్వైతాచార్యుడు, ఆ భేదభావము (ప)	౧౨	౯౫౮-౯౬౧
వారాయణస్వామి, రి. ప.-మల్లుకునక (ప)	౮	౨౧౦
,, దశరథుడు సత్యవాది యగువా?	౧౦	౫౦౫-౫౧౧
పట్నయక్, కె. జి. ఆర్.-ధూమి అప్పు (పి. క)	౮	౨౬౪-౨౬౭
పరార్థరావు, మరకాని-సహారాయోదారికింద మహాజలరాశి (కల)	౧౦	౫౯౯-౬౦౦
పార్థసారథిరాయణింగారు-తిక్కన	౭	౩౦-౩౮
పార్వతీశము, ఓలేటి-ప్రేమసామెతార్థము (ప)	౧౨	౮౨౭-౮౨౮
పార్వతీశ్వరశాస్త్రి, మండపాక-ఆరోవ్యంగి (కల)	౯	౪౬౨
,, ఆభీనవాంధ్రకవితాపితామహాని కవితావిసోదములు	౧౦	౬౧౯-౬౨౦
పున్నయ్యశాస్త్రి, నిమ్మగడ్డ-“ప్రణయసామ్రాజ్యము” (గమర్ప)	౧౦	౫౦౧-౫౦౪
పూర్ణానందశర్మ, మైలవరపు-కంకహారము (క)	౧౨	౮౭౮-౮౮౧
బంగారమ్మ, చావలి-ఆ కొండ (గే)	౧౧	౭౫౪
,, నివేదన, ౨. (గే)	౭	౧౫౦
,, ,, ౩. ,,	౯	౪౧౬
,, ,, ౪. ,,	౧౦	౫౯౪
‘బచారి’-ఆంధ్రముద్రాక్షర విశేషవయంత్రము	౯	౩౪౧-౩౫౬
బాపిరాజు, అసివి-కలు (గే)	౮	౨౬౨
,, తెర! ,,	౯	౪౨౦
,, మనదారి (గే)	౧౧	౭౪౪
బాలకృష్ణయ్య, కొణిదన-తిక్కన యుద్ధోగపర్యముపై జర్ప	౮	౧౯౫-౨౦౪
మాధవశర్మ, పాటిబండ-ఆంధ్రకవితాపరిణామము	౧౦	౪౯౭-౪౯౯
,, ప్రాయోపవేశము (ప)	౧౦	౪౯౫
,, రత్నారేఖ (ప)	౧౨	౮౩౯-౮౪౦
మిస్ మెల్లీ సోలింగర్, (స్విట్జర్లాండు)-ఖాదీపరిశ్రమ: పరిశోధనావశ్యకత, ౫.	౧౦	౬౦౯-౬౧౭
,, ,,	౧౨	౯౨౩-౯౩౫
యశో శర్మ సోమయాజులు, దర్భా-ప్రస్తారము	౧౨	౮౪౧-౮౪౫
రంగనాథశాస్త్రి, ఆర్.-శాస్త్రాభివృద్ధిసంఘము	౭	౯౩-౯౮
రంగనాయకులు-అగ్ని పరీక్ష (ప)	౧౦	౫౦౪
రంగాచార్యులు, తిరుమల-ఘనప్రశంస (ప)	౯	౪౮౬

రమణారావు, యం. షి.-ఒక నూతన ఆంధ్ర శిల్పి (ఆంధ్రా)	...	౧౦	౬౨౧-౬౨౨
రాఘవాచార్యులు, కిలాంబి-శిశుచరిత్రము : 'వైవర్తవిహారధీర' అను పద్యము	...	౧౦	౬౨౩-౬౨౪
సంవలి ధ్వని (కల)	౧౧	౬౨౫
రాశేంద్రరావు, నూనూరు-చెంది (క)	...	౧౦	౬౨౬-౬౨౭
రాధాకృష్ణమూర్తి, సారీ-ఆంధ్రకవులపరిభాష, ౬. నన్నయభట్టు (ప)	...	౯	౬౨౮-౬౨౯
" " ౭. కవిబ్రహ్మ లిక్కన (ప)	౧౧	౬౩౦-౬౩౧
రామకృష్ణయ్య, కోరాడ-ద్రావిడభాషా లక్షణము-తోటాపిమ్మనమ్, ౧.	౧౧	౬౩౨-౬౩౩
" " ౨.	౧౨	౬౩౪-౬౩౫
రామకృష్ణరావు, ఆలూరి-ఒక్కడొక్కరు రెండుపక్షిలు (క)	౧౦	౬౩౬-౬౩౭
రామకృష్ణకాశ్రి, మల్లాది-గృహీణీపదమ్ (క)	౭	౬౩౮-౬౩౯
రామచంద్రరావు, కమ్మారి-చదిరము, సిపాయి (వి. క)	...	౧౦	౬౪౦-౬౪౧
" లేకుమళ్ల-నూతన రాజ్యాంగవిధానము - స్వదేశసంస్థానములు	...	౯	౬౪౨-౬౪౩
" పి. ఆర్. -ఉపాసన (నా)	...	౧౨	౬౪౪-౬౪౫
" " గాల్పవృద్ధి	౧౨	౬౪౬-౬౪౭
రామచంద్రకాశ్రి, మారేపల్లి-గంగరచన	౭	౬౪౮-౬౪౯
రామబ్రహ్మం, నూడపల్లి-చానివారు	౧౧	౬౫౦-౬౫౧
రామమూర్తి, వొండపాటి-నీటిపట్టు పెట్టు (ప)	...	౭	౬౫౨-౬౫౩
రామమూర్తికాశ్రి, దూసి-ద్రుతాభ్యుదయము; రాకన్యకేశవ వాదిన	...	౧౧	౬౫౪-౬౫౫
రామయ్య, జి.-నూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు : (బహుళ మాటలు)	...	౧౧	౬౫౬-౬౫౭
రామరావు, సమ్మిపీఠ-ప్రాచీనతరుగుడు పుస్తక (పి. క)	...	౧౧	౬౫౮-౬౫౯
రామారావు, చంద్రమట్ల-కేశవపదమ్ (క)	...	౮	౬౬౦-౬౬౧
" తల్లికెట్టి-అజంతకళాలయములు (వి. క)	...	౭	౬౬౨-౬౬౩
రామసుబ్బారాయకాశ్రి, మారి-ఆత్మమరణము	...	౮	౬౬౪-౬౬౫
రామస్వామిచౌదరి, శిరణు-బుద్ధిమోక్షము	...	౮	౬౬౬-౬౬౭
రామబాయమ్మ, జి.-తామ ఒకయింటి అల్లుడే (పి. క)	...	౮	౬౬౮-౬౬౯
లక్ష్మీనారాయణ, వుప్పల-భాదీపరిత్రమ : పరిశోధనావశ్యకత, ౫.	...	౧౦	౬౭౦-౬౭౧
" " ౬.	౧౨	౬౭౨-౬౭౩
లక్ష్మీనరసమ్మ, చిలుమూరి-లోకవీరులు-స్త్రీలు	...	౭	౬౭౪-౬౭౫
లక్ష్మీనరసింహదాసు, ముత్తేది-గాయత్రి (ప)	...	౯	౬౭౬-౬౭౭
లక్ష్మీనరసింహము, పెట్టి-జయపురాధీశ్వరులయిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ విక్రమజేవవర్మ	...	౮	౬౭౮-౬౭౯
మహారాజగారి ౬౪-క మధ్యమధ్యనిరసము (ప)	...	౮	౬౮౦-౬౮౧
" రామనాథనందకర్మగారు, విద్యాభూషణ	...	౧౨	౬౮౨-౬౮౩
" రామేశ్వరరావుగారు, మంగిలూరి (నా. క)	...	౧౨	౬౮౪-౬౮౫
లక్ష్మీనారాయణమూర్తి, రులసి-అటుమంచి నలుగురమ్మన్నాడు (పి. క)...	...	౮	౬౮౬-౬౮౭
" శ్రీపాద-కృష్ణమలండు	...	౧౧	౬౮౮-౬౮౯
లక్ష్మీపతి, చెల్లూరి-పైకాధా విద్యుచ్ఛక్తి కర్మాగారము	...	౯	౬౯౦-౬౯౧

లక్ష్మీపతి, చెల్లారి-మెట్టూరు ప్రాశస్త్య	౧౧	౭౮౮-౭౯౮
,, పెమ్మరాజు-గ్రీష్మము (ప)	౯	౩౭౩-౩౭౪
లక్ష్మీకాయమ్మ, పి.-కాకరకాయ కథ (పి. క)	౭	౮౭-౮౮
వరలక్ష్మమ్మ, కనుపర్తి-దర్శనవారాయణుడని ఆ జగద్రక్షకుడికి విరుదైతే! (క)	౧౧	౭౨౩-౭౩౦
‘వసంతమూర్తి’-పెండ్లికట్నము (క)	౧౨	౮౮౨-౮౮౯
విక్రమదేవవర్మ మహారాజులుంగారు-సకావతారతత్వము (ప)	౯	౩౩౭
‘విధురుడు’-వీరహవిధురుడు (ప)	౧౦	౫౧౮
వీరరాఘవాచార్యులు, తేటా-భీమగూరి మహావీరచరితము, ౧.	౧౦	౫౧౩-౫౧౮
,, ,, ౨.	౧౧	౬౮౨-౬౮౪
వెంకటకృష్ణరావు, వెదురుమూడి-కవిశేషనము (ప)	౮	౩౦౪
వెంకటచలపతిరావు, కొండేపూడి-ధైర్యలక్ష్మి (పి. క)	౧౧	౭౪౧
వెంకటవరసయ్యచాదరి, బాప్తి-దాలవ్యాకరణము	౮	౧౭౫-౧౭౮
వెంకటరంగారావు, కాంచనపల్లి-శేయాకు	౧౧	౭౬౬-౭౬౮
వెంకటరమణయ్య, పూడిపెద్ది-పసుపు (గీ)	౧౦	౬౪౭
,, యస్.-అయ్యతదేవమహారాయల కొలింజవాడి తామ్రకాసనము	౮	౨౭౫-౨౯౬
,, ,, ,, (మూలము) ౯	౯	౪౨౨-౪౪౦
,, కొంగరాజు-దివ్యపోతేరమ్మ (పి. క)	౭	౮౫-౮౬
వెంకటరామానుజస్వామి, పరవస్తు-స్వరవిపరిణామము	౯	౩౨౫-౩౨౮
వెంకటశాస్త్రి, భాగవతుల-‘విజయవిలాస వ్యాఖ్యానవిధాన’ విమర్శనము	౮	౧౯౨-౧౯౪
వెంకటశివరామశాస్త్రి, మైలవరపు-సంగీతము-కొల్లవాడు (పి. క)	౯	౩౪౪
వెంకటస్వామి, అరవ-సరళామోహనులు (క)	౧౨	౮౭౦-౮౭౭
వెంకటహనుమంతరావు, చాపలి-హిందూ దేశ పరిపాలనావిధానము, ౫.	౭	౧౧౦-౧౧౪
,, ,, హిందూదేశము: “ఇంద్రియల్ ప్రిఫరెన్సు” పద్ధతి	౮	౨౯౯-౩౦౪
,, ,, పక్షవిధానమా, వివిధపక్షవిధానమా, -హిందూదేశమున కది లాభదాయకము?	౧౦	౫౧౧-౫౧౪
,, ,, హిందూదేశ పరిపాలనావిధానము, ౬.	౧౧	౭౫౦-౭౫౩
వెంకటేశ్వరరావు, వార్ల-భారతీయ వైదికనిర్మాణము	౧౧	౭౫౫-౭౬౪
వెంకటకాళిదాసకవులు-కుదిపాట (ప)	౭	౧౨౯
,, జడ (ప)	౧౦	౫౪౭
,, అలరు కామక (ప)	౧౨	౮౯౨
వెంకటరమణయ్య, బులుసు-కొన్ని కవిసమయములు	౭	౧౩-౧౭
,, కరుణార్థసమున వానంపము (కల)	౧౨	౯౩౮-౯౩౯
,, కావ్యాలంకార చూడామణి	౧౨	౮౨౯-౮౩౮
వెంకటరాఘవాచార్యులు, సముద్రాల-తెలుచాటు (ప)	౭	౧౮
,, ,, శ్రావణి (ప)	౯	౩౨౩-౩౨౪

వేంకటరాఘవాచార్యులు, సముద్రాల-కుపితదూర్వాసము (ప)	...	౧౧	౬౭౩-౬౭౪
వేంకటరామయ్య, జనమంది-మృచ్చకటి (ప)	...	౧౧	౭౪౮-౭౪౯
వేంకటరామకాశ్రి, కల్లూరి, కీ. శే.-భూమియొక్క ఆకర్షణశక్తి	...	౮	౨౫౫-౨౫౬
" ఈశ్వర స్తవము (ప)	...	౧౧	౭౩౮
వేంకటాచు, బాలాంత్రపు-శీవప్రబోధము (ప)	...	౧౦	౫౬౬-౫౬౮
" శీవామృతము (ప)	...	౧౧	౭౦౭-౭౦౯
వేంకటశర్మ, మంగిపూడి-క్రిమంతుడా! (ప)	...	౧౦	౫౮౮-౫౮౯
వేంకటశీతమ్మ, అట్లూరి-గ్రీష్మఋతువు (ప)	...	౧౦	౫౭౨
వేంకటానందరాఘవరావు, గొల్పూరి-నక్షత్రమండలము : (ఆశ్వయుజమాసము)		౧౦	౬౨౫-౬౩౬
" " (కార్తికమాసము)		౧౧	౮౨౦
" " "		౧౨	౯౪౧-౯౫౮
" " (మార్గశీర్ష మాసము)		౧౨	౯౧౦-౯౧౨
" యోగనిద్ర (ప)	...	౮	౧౯౦-౧౯౧
వేంకటావధాని, దివాకర్ల-మహామంత్రులు, ౧. చాగవ్యుడు (ప)	...	౯	౪౫౫-౪౫౬
" మహామంత్రులు, ౨. రాక్షసుడు (ప)	...	౧౨	౮౫౮-౮౬౧
వేంకటేశ్వరులు, విశ్వనాథ-ప్రాయోపవేశము (ప)	...	౧౦	౪౯౬
" ఆత్మభోష (ప)	...	౧౧	౬౫౫-౬౬౦
వేణుగోపాల్, పి.-గొల్లవాని యుక్తి (పి. క)	...	౧౨	౮౯౦-౮౯౧
శంకరరావు, అడవి-వాదిలాల వాసుదేవకాశ్రిగారు	...	౧౧	౭౮౩-౭౮౪
శర్మ, ఎస్. పి.-భారత కార్మికోద్యమము	...	౧౦	౫౮౬-౫౮౮
,,...మున్నంగి-పచ్చిపాలెంత (ప)	...	౭	౯౨
'కాశ్రి' అప్పకవ్యత (మీ. త)	...	౧౦	౫౯౫-౫౯౬
" ఆంధ్రవాన్మయము (మీ. త)	...	౭	౧౩౦-౧౩౧
" కవిపూజ (మీ. త)	...	౧౧	౭౯౯-౮౦౦
" కాగితాలమిల్లు భవిష్యత్తు...? (మీ. త)	...	౮	౨౭౧
" గోదావరి పుష్కరము (మీ. త)	...	౮	౨౭౧-౨౭౨
" దక్షిణభారత హిందూమహాసభ (మీ. త)	...	౯	౪౧౭-౪౧౮
" ప్రాగాంధ్రనీమ (మీ. త)	...	౭	౧౩౧
" యుద్ధవిరామము "	...	౧౦	౫౯౬-౫౯౮
" శారదాశాసనము "	...	౯	౪౧౮-౪౨౦
శివరామశర్మ, పెనుమర్తి-తెలివైన దంపతులు (పి. క)	...	౯	౩౮౫-౩౮౭
శివరామకాశ్రి, వేలూరి-ఓబయ్య (క)	...	౭	౫౧-౬౪
" " "	...	౮	౨౧౧-౨౨౯
" ఓరి నాయనా! (క)	...	౧౧	౭౧౦-౭౧౧
శివరావు, కుమ్మలపల్లి-విశ్వము (ప)	...	౧౦	౬౦౮
శేషగిరిరావు, పుష్పాడ-హృదయార్పణము (ప)	...	౧౦	౫౧౨

శేషాద్రిరమణకవులు-కవివిశ్వదము (ప)	8	3౮
" నీ జెవడవు? (ప)	౧౨	౮౯౫
శ్రీనివాసరావు, శ్రీరంగం-శోకదేవి (ప)	౧౦	౫౬౦
సత్యనారాయణ, అర్జున-పీఠ్యక నడక (పి. క)	8	౮౬
" గరిమెళ్ల-సాంఘికనవల	౮	౧౮౫-౧౮౯
" విశ్వవాణ-కృష్ణార్జునము (ప)	౮	౧8౮-౧౯౦
" " గౌరీపూజ (ప)	౯	3౮౧-3౮3
సత్యనారాయణమూర్తి, గమ్మ వరపు-రామచంద్రుని హంపీయాత్రివిమర్శనపర్యాయోచనము ౮	౧౦	౧౬3-౧83
పర్వేశ్వరుడు, దింట్యూల-మన్నంగి... శిర్మగారి 'కృష్ణవేణి'	౯	౫౧౯-౫౨౨
సాంబమూర్తిశాస్త్రి, కజ్జి-మాయావిలాసము	౯	33౮-3౪౦
" ప్రతాపవీరరుద్రచేపుడు	౧౨	౮౫3-౮౫౮
సీతారామమూర్తి, ఓలేటి-తారక (ప)	౧౦	౪౯౯-౫౦౦
సీతారామయ్య, కురుగంటి-తంజాపురాంధ్రనాయకరాజాస్థానసంస్కృతాంధ్రకవులు, ౧. 8	౧౧౫-౧౨౧	
సీతారామస్వామి, ఉప్పలూరి-వరికుంజె-రామదిలక (ప)	౮	౨౬౦
సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, అవ్వారి-కరుణరసంలో ఆనందము (కల)	౧౦	౬౦౦
సుబ్బారాయణుడు, వడ్డాది-హరి ప్రథమ (ప)	8	౧౨
సుబ్బారావు, వేలూరి-తగిలినవేలికే తిగులుకుంది, ౧. (క)	౧౦	౫33-౫౪౬
మూర్త్యనారాయణ, కరా- "సువర్ణ రేఖ" (ప)	8	౧౫౦
మూర్త్యనారాయణశర్మ, పోతుంచి-ధన్యోస్మి! (ప)	౯	౪8౬
మూర్త్యనారాయణశాస్త్రి, మల్లాది-బ్రహ్మయుగవర్ణనము (ప)	౮	౨౬8-౨౬౯
" సన్నిధానము-కృత్తిజ్ఞత (ప)	౮	౨3౦
మూర్త్యప్రకాశరావు, సనాదేవ-కాలి (ప)	౧౦	౫౫౮
" నైపుప్రయము (ప)	౧౧	౬౮౧
" మజానూ (ప)	౮	౧౬౧-౧౬౨
మూర్త్యరావు, శ్రోతపల్లి-దమ్యుడు-నదమ్యుడు (ప)	౯	3౫8-3౬౨
పోతు శేఖరశర్మ, మల్లంపల్లి-అచ్యుతప్పనాయకుడు	౧౨	౮౯౬-౯౦౨
పానుమచ్చాస్త్రి, ఇంద్రకంటి-సీతమృగోకము-పాపరాజు	౯	33౦-33౬

భారతి - నవమ సంపుటము - భా. ౨.

త్రివర్ణచిత్రముల అకారాది సూచి

			సం.
‘అండిపండాం’-పశని—సి. యస్. వెంకటరావు, పెనుకొండ	౯
కకుంభ—(జయపుర చిత్రము)	౯
కేదార—(జయపుర చిత్రము)	౧౧
కొమరు బాలెంత—పొట్లూరి హనుమంతరావు, వినుకొండ	౧౨
గుజరీ—(జయపుర చిత్రము)	౧౦
ఘూర్జరగోపిక—వింజమూరి వెంకటరావు, గుంటూరు	౭
తత్పరత—సి. యస్. వెంకటరావు, పెనుకొండ	౧౧
వాగపూజ—యస్. వి. సుబ్బరావు, బ్రాహ్మణకోడూరు	౧౧
పెండ్లి మెరవడి—పొట్లూరి హనుమంతరావు, వినుకొండ	౭
బావిచెంత—యం. వి. సుబ్బరావు, బ్రాహ్మణకోడూరు	౧౦
విభాస—(జయపుర చిత్రము)	౧౩
యేనుక్రిస్తు-ఆత్మశ్లోకము—వింజమూరి వెంకటరావు, గుంటూరు	౧౦
కకుంఠల—యస్. వి. యస్. రామరావు, మచిలీపట్టణము	౮
నేతమల్లూరి—(జయపుర చిత్రము)	౮

విశ్వయమాచిక

మజునూ—సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు	౧౬౧-౧౬౨
రామచంద్రుని హంపీయూత్రవిమర్శన పర్యాలోచనము—గన్నవరపు సత్య			
నారాయణమూర్తిగారు	౧౬౩-౧౭౩
వానకోయిల—మిన్ని కంటి గురునాథశర్మగారు	౧౭౪
బాలవ్యాకరణము—జాస్తి వెంకటనరసయ్య చౌదరిగారు	౧౭౫-౧౭౮
కృష్ణార్పణము—విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు	౧౭౮-౧౮౦
శ్రీ కం. వీరేశలింగకవి-నవలలు—ఓ. కామేశ్వర రావుగారు	౧౮౧-౧౮౪
సాంఘికనవల—గరిమెళ్ల సత్యనారాయణగారు	౧౮౫-౧౮౯
యోగనిద్ర—దివాకర్ల వెంకటాచార్యగారు	౧౯౦-౧౯౧
‘విజయవిలాసవ్యాఖ్యానవిధాన’ విమర్శనము—భాగవతుల వెంకట			
శాస్త్రిగారు	౧౯౨-౧౯౪
తిక్కనయద్యోగపర్వముపై చర్చ—కొణిదేన బాలకృష్ణయ్యగారు	౧౯౫-౨౦౪
ఉదంతము—కొంపెల్ల జనార్దనరావుగారు	౨౦౪
‘నేను’—కుందుర్తి నరసింహారావుగారు	౨౦౫-౨౦౯
మబ్బుతునక—టి. ప. నారాయణస్వామిగారు	౨౧౦
ఓబయ్య—వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	౨౧౧-౨౨౯
కృతజ్ఞత—నన్ని ధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౨౩౦
సితార—‘గిరి’	౨౩౧-౨౩౭
వీరపూజ—జి. జాషువగారు	౨౩౮
కేశవపనమ్—చంద్రుపట్ల రామరావుగారు	౨౩౯-౨౪౫
హతాశ—పురిపండ్ల అప్పలస్వామిగారు	౨౪౫
పిట్టకథలు : భూమిఅస్వ—కె. జె. ఆర్. పాట్నాయక్ గారు	౨౪౬-౨౪౮
,, వెల్లేటప్పడు వెంట రాదు—కల్ పాశం త్రిలోకసుందరమ్మగారు	౨౪౮-౨౪౯
,, అటునుంచి నరుక్కురమ్మన్నాడు—తులసి లక్ష్మీనారాయణ			
మూర్తిగారు	౨౪౯-౨౪౯
,, తాను ఒకయింటి అల్లుడే—జ. రామాబయమ్మగారు	౨౪౯
నళిని మధుకరుని భయపెట్టుట—వారణాసి గంగాధరశాస్త్రిగారు	౨౫౦

విసోదశిల్పము : కదలేడు బొమ్మలు, 3—కొ. నరసింహచారిగారు ...	941—943
పాతపాటలు—నేదూరి గంగాధరంగారు	943—944
భూమియొక్క ఆకర్షణశక్తి—కీ. శే. కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు	944—945
శ్రీశ్రీ!—'కవిరాజహంస' గ.	945
బుద్ధిహామిడు—శరణు రామస్వామిచౌదరిగారు	945—946
నరికుంచె-రామచిలుక—ఉప్పలూరి సీతారామస్వామిగారు ...	946
ఆత్మానురాగము—సూరి రామసుబ్బరాయశాస్త్రిగారు ...	946—947
కలలు—అడివి బాపిరాజుగారు	947
ఆంధ్రగ్రంథములపట్టిక—	947—948
బ్రహ్మయుగవర్ణనము—మల్లాది సూర్యవారాయణశాస్త్రిగారు ...	948—949
మీగదశతరళము: కాగితాలమిల్లు భవిష్యత్తు...?; గోదావరీపుష్కరము—'శాస్త్రి' 949—950	949—950
శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీవిక్రమదేవనరమహారాజగారి ౬౨-వ శుభజన్మదిన	
నము—సెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారు	950—951
అచ్యుతదేవమహారాయల కొలింజవాడి తామ్రశాసనము—యన్. వెంకట	
రమణయ్యగారు	951—952
భారతీయ మహిళామండలి—కుమారి జానకిబాయిగారు, డోరోతి జనరాజ	
దాసగారు	952
హిందూ దేశము; "ఇంపీరియల్ పిఫరెన్సు" పద్ధతి—చా. వెం. హనుమంత	
రావుగారు	952—953
కవిజీవనము—వెదురుమూడి వెంకటకృష్ణరావుగారు	953
నాట్యకళ—సి. యన్. కృష్ణమాచార్యులుగారు	953—954
కలగూరగంప—మాధవవిద్యారణ్యుడు కల్లాటక ప్రాప్యబుడు; కోయిల కొండకోట	
విమర్శనము—	954—955
మనవి మాటలు	955—956
సాధిప్రాయవిశేషములు—	956—957

చిత్రములు

త్రివర్ణ చిత్రములు—శకుంతల; నేతమల్లారి.

సాధారణ చిత్రములు—కోయిలకొండకోట చిత్రములు ౮; కన్యాకుమారి; జనార్దనదేవాలయము; గోపాలస్వామ్యాలయ చిత్రములు ౨; దొమ్మరాట; త్రాటిపై బైసికిల్ త్రొక్కుట; ప్రాతర్విహారము; పొగయోడపై విలువిద్య; ప్రతిబింబము; తిరుగునాల్లి దేవాలయచిత్రములు ౨; శ్రీకాకుళము మసీదు; జపాను సుందరుల విహారవిహారము.

“.....

ఆనీ ద్విపుల్లవదనాచ విమోచయన్తి

శాఖాసు శల్మల మనక్త మపి ద్రుమాజావః.”

—శాకున్తలం.

చిత్రకారుడు : శ్రీ యస్. వి. యస్. రామరావుగారు, ఆంధ్రవాణియకలాకాల, మదిలీపట్టణము.

చెన్న పట్టణము, ఆగష్టు ౧౯౩౨

సంపుటము ౯

ఆంగీకరణ సంవత్సరము, శ్రావణమాసము

సంఖ్య ౮

మ జు నూ

సహజేవ సూర్యప్రకాశరావుగారు

[లైలా గోరి-మజనూ ప్రణయపిపాసి; సౌందర్యతపస్వి-ఆతనిహృదయము విరంతు-చిరం తనాధ్యసనముచే అలవరించుకొన్న ఆపూర్వలక్ష్మ్యములు అతని కనులు-అరచాచినకాళ్లతో గోరిని ఆని కూర్చుంటాడు-కన్నీటిచారికలతో ఎండినవి కపోలాలు-నిట్టూర్పులులేక హృదయం గడ్డకట్టింది-నీరసంచేత నీరవమయింది గళం-ఆతనికడగంటిలో ఒక్కటే నిరీక్ష - హృదయంలో ఒక్కటే కాంక్ష - గీతిలో ఒక్కటే ఆరాధన.]

నాటికి నాడు శేకెడుదినాంతవిషాదములైన నీస్మృతుల్
మాటికి మాటికి హృదయమర్మము లంట; వియోగవాటిలో
తేటియెలుంగుటెదుపు కుదించగ, నావెలిజీవితమ్ము క
న్నీటి పడమ్ములో కరగి నీరయి మన్నును మిన్ను నేకమా.
చాయల విచ్చుకొన్న విరిజాలులు సోలి పడంగ; వానితో
నాయనుభూతిసాఖ్యములు నాకేములై విదళీకృతిమ్ములై
పోయె, రసోదయాంకముల పుట్టిన నాకొసవెట్టిగీతముల్
తీయని ప్రేమచిహ్నాలయి తీయమువోపును సీసమాధిపై.
అరవిరిపాన్పుపై నిదుర సంజలి మోడ్చిన కన్నుదోయి శే
విరిసిన తారపాళికతో వియ్యము నల్పెనో లేదో కాని, నే

గురిసిన హాస బాష్పముల గోటి కొనక విదలించ తారలై
తరళమనోజ్ఞ వీధికల తాండవమాడెను చాలుచాలుగా.

ఏనెరనంజరేకుల సుమించిన కోరిక శ్రావణాంతనే
శానిబిరీనచంద్రికల లాస్యము లాడెనో లేదో సుంత ఛా
యానిశితోపగూహన పథాంచల చంచలమై నిశీధ గ
ర్భాన కవోష్ఠ గీతికల రాల్పుచు ప్రేలెను నీనమాధిపై.
ఏమని యేడ్చు జీవితమే యేడ్చుపడ మృయిపోవ, నాయెడక
యామిని కోమలానిల విమార్పుల యూర్పుల రేచిరేచి, వాం
ఛామధురమ్ముతో గునగునల్ రగిలించు; తపఃపథమ్ములో
ప్రేమవిభాతగీత మిసిరింతలు వోవక కోరగింపదే.

ఈచిరువెచ్చనైన వలపే తల పేచగ అశ్రు మాలలో
దోచిన మూగభావముల దొంతర కీయెడ పైపలేక దీ
యోచిరహామవాటుల వికాసీలు కాంచనదీపధూప రే
ఖాచలనాలతో కలగి గాసిలు గాటపుటూర్పు బుచ్చుచున్.
ఎంతతపించి వేగితివో ఇంతవిషాదములోన; స్వప్నలో
కాంతములోన క్రేడ్లురుకునాశల దీరిచికొంటి వీవు: శో
కాంతము విశ్వరాగము పదార్చనతో కుసుమార్చనమ్ము వి
శ్వాంతము చాక బ్రాక వలవంతల వీడుదు సశ్రుదోయినిన్.
ఇవురు సుమాలశయ్యల శయించిన మెత్తని నీశరీర మీ
పవడపురాల గోరిని భవమ్మును గోరుచు కూర్చువోయె, ఈ
కువలయ వీధిలో నెవరికోసము నీకయి కాక నేను నీ
రవనవసాంధ్యరేఖకల ప్రాణము వీడుదు సన్నయూర్పుగా.
నను తలపోసికొంచు మరణమ్మును బో నొక తార వెల్లె, నే
నిను తలపోసికొంచు మరణింపగ వేరొకతార వెల్లు, శో
రిన ప్రణయమ్ముకోస మిసిరింతగ జీవము లూడ్చు లేతప
స్వినులకుపై విహాయనపు వీధి వెలుంగు నికెన్ని తారకల్.
నే మరణించి పోవుదు వినీలపు నీడలదారులందు; న
న్నీ మధురస్మృతుల్ కలచి ఏచెడు రాచెడు, ఇంతలోనె నా
కీ మహదానుభూతము గుణింపులతో పరిపూర్తియాయె న
య్యో! మనలేనె ప్రేయసి, నవోదయసంధ్యల నేడ్చిపోవుచున్.

రామచంద్రుని హంపీయాత్ర విమర్శన పర్యాయచరము

గన్నవరపు - సత్యనారాయణమూర్తిగారు

భారతి యొక్క ఆంగీరస సంవత్సర వైశాఖ

మాస సంచితయందుఁ బ్రకటింపఁబడిన విమర్శనమును జదివీ, విమర్శింపఁబడిన గ్రంథమునకును విమర్శమునకును గల సంబంధమును నాకుఁ దోచినరీతి నీక్రింద పొందుపరచుచున్నాను.

విమర్శకులు గ్రంథమును విమర్శించుచు విమర్శకులయొక్క విధులను, విమర్శనములయొక్క ప్రయోజనములను విశదీకరించిరి. విమర్శకు లానవ్యాయానిన య హేతుకమున నుండ లేదియో యవకాశము గల్గించుకొనుటకై ప్రాయోపాధ్యాయము వ్రాయఁబడి దని విమర్శపకనానంతరమునఁ దెలిసికొంటిని. క్రిందఁ జూపఁబడు మదాపారణములనుబట్టి ప్రైయధిప్రాయ మెంతమట్టుకు సమంజసమో విమర్శకులను పాతకులే గ్రహించుదుగాక!

విమర్శము నీయుపపక్షము గ్రంథముయొక్క నుగవోషములను చెల్పుట విమర్శకునకు ధర్మమేగాని యధియుక్తులను, సుప్రసిద్ధులను వగు గ్రంథకర్తలను తొలవాడుటయు, వారిగ్రంథములను నిందించుటయు కూడనిపములు. ఈ విమర్శనమున గ్రంథకర్త మామణిమిక్కిటముగఁ గలదనుట కుదాహరణములు : (1) "ఇది యెల్లభింసుల మనయాంధ్రభాషయందపురూపముగా నవతరించినదనియే చెప్పవలెను." ఈ వాక్యము హేళన పూర్వకముగఁ జెప్పఁబడినదని ప్రకరణముంబట్టి పాతకులకుఁ దెలియకుండునా? (2) "ఇది యీ కావ్యమునెల్ల దలమానికమైన పద్యము." అని చెప్పవలెననియే దోషభూయిష్టమని నిరూపింపఁ బ్రయత్నించుట తిరస్కారముగదా కాదో తెలిసికొనుట సులభము. (3) "కవికాని రాముడుకాని సంస్కృతభాష చదువుకొనలేదనియే కాక సంస్కృతము చదువునారితోఁ బరిచయమైన చేయలేదని యీపద్యము దుజువు చేయుచున్నది." (4) "ఈ

రాముడు తిక్క మఱియొవ్వయును గానింపవోషేడు. (5) "దీనినే రామాయణమున పిడకలవేట యందురు." (6) "దీని నున్నతై వచనమువదలును." ఇట్టి వచనములను వాక్యములు విమర్శనమునఁ గలవు. విమర్శకులు తమ యవసానమును జూపించుకొనుటకై యిట్టి వ్రాతలు మార్గములను కాని సుప్రసిద్ధులైన గ్రంథకర్తలకు సంస్కృతము తెలియదనికాని, కాస్త్రాద్యవలొకనములేదని కాని యొవ్వ రనుకొనఁగలరు? పండితవతంసులును, విమర్శక శ్రేష్ఠులును సహింపఁజాలని యిట్టి నిందను విమర్శించుట మాని విమర్శనములోని విషయమును విమర్శించును.

విమర్శకులు కావ్యముందలి నుగవోషములను బ్రకటించుట తమవిధియని తామే చెప్పికొనినను తామనుకొనిన దోషములనుమాత్ర ముదాహరించి నుగములఁ జేర్చినక పోవుట విమర్శనమునుండి నిష్పాక్షికతాగ్రంథముమగూడ దూరముచేయుచున్నది.

"కవి వివరించినట్లెఁ గావ్యము కాఁజాల" నట్లే విమర్శకుఁడు వివరించినట్లె విమర్శనము గాఁజాలదని విజ్ఞానెఱుంగరా?

(7) "గ్రంథప్రణాళిక": ఈశ్వరీ క్రింద "వైల్డ హార్ట్లన్ పిర్టీమేజ్" అనునాంగ్ల గ్రంథము వనుననించి రచింపఁబడినదనియు నిట్టిగ్రంథము మనయాంధ్రభాషలో నింతవఱకు లేదనియును కవి వాకొనియున్నవాఁడు" అని విమర్శకులు రచించిరి.

ఇక ప్రైవ్యాక్యములోని విషయము గ్రంథమున నెచ్చటను లేదు. ఉపాధ్యాయునందుమాత్రము "వైల్డ హార్ట్లన్ పిర్టీమేజ్" అనుకావ్యమును బఠించి, అట్టి కావ్యము నాంధ్రమునందు విరచింపవలెనని యూహించుకొనుచుండగా" అనియున్నది. కావున నిట్టికావ్య మాంధ్ర

భావయందు లేదని చెప్పునది వీరియభిప్రాయమేగాని కవిగారి యభిప్రాయమని గ్రంథమున గవ్యట్టును. ఇత “సంస్కృతభావయందును నిట్టికావ్యము లేదని చెప్పు నిచ్చు” నని వ్రాసియున్న విమర్శకులవాక్యము సత్యమార మని వాకుఁ దోచుచున్నది. విశ్వగుణాద్యుచిత్రపున కును దీనికిని సామాన్యలక్షణములు అనేకము లున్నవి. “ప్రాచ్య లేర్పరచిన కావ్యలక్షణములు చెదకుట వర్ధి మని విమర్శకులు విరచించిరి. ఇక్కడ కావ్యలక్షణ మునగా నప్రాచీనవర్ణనలు గల్గిన కావ్యమనియూ, లేక సర్వాలంకారికసమ్యక్మై, కావ్యలక్షణనిర్వచనమునందు సుప్రసిద్ధముగ నుపయోగింపఁబడు కావ్య మనియూ వీరి యభిప్రాయము? మొదటి తెగకుంజేరిన కావ్యమిది కాదని తెల్పుటకుఁ బరిత్యజింపవలయును. ఇత మనవారు కావ్య మునకుఁ జెప్పిన లక్షణములు : (1) “వాక్యం రసాత్మకం కావ్యమే”; (2) “రమణీయార్థ ప్రతిపాదకః క్లుప్త కావ్యమే”; (3) “విశ్లేషేయః కావ్యమే”; “తదనోపాపరి కృతౌచి వాగ్దో” మొదలగునవి. ఈలక్షణములు పై కావ్యవిషయమునఁ బ్రవర్తించునని వీరి యభిప్రాయమా? అట్లయినయెడల లక్ష్యలక్షణసమన్వయ మెట్లు కుదురునో చూపింపవలయునుగదా? రసాత్మకమైనదిగాని, చమత్కారజనకమైనదిగాని యొకవాక్యమైన గ్రంథమున లేదని వీరియభిప్రాయమా కాదో! ఈయభిప్రాయ మును సహృదయు లొప్పుకొందురా?

(2) “గ్రంథవిషయము”: ఈశ్వికక్రింద “విజయ నగరపూర్వ(?) చరిత్రమును ప్రకటించుటయే గ్రంథపర మోద్దేశ్యము కావలయును” అని వ్రాయఁబడినది. పూర్వ శబ్దమునకుఁ బ్రక్కమన్న ప్రక్షార్పమున కర్థమేమి? పూర్వచరిత్రమును ప్రకటించుటయే పరమోద్దేశమని వీరు భావించుటచేఁ గావ్యలక్షణముమహాని, కావ్యపరమార్థ ముమహాని వీరు గుర్తించలేనట్లు భావింపవలసియున్నది. విజయనగరశిథిలములను వర్ణించుచుఁ బూర్వచరిత్రము నుదాహరించుచు, మార్గమునందలి యగుర్తకవిషయములను నిరూపించుచు, మానవసృష్టిభావమునుగుఱించియు, మానవ జీవితముయొక్క ప్రయోజనములను గుఱించియు వ్యంగ్య ముగా “కాంతానమ్మిత” మనునట్లు బోధించుటయే

గ్రంథపరమోద్దేశమని పరిశీలకులకుఁ దెల్లముకావోడు. విజయనగరవర్ణనమును, ప్రయాణవర్ణనమును పైపరమో ద్దేశమును చిత్రించుటకు ఆధారప్రాయములని పరీక్షించిన యెడలఁ దెలియఁగలదు.

(3) “గ్రంథాభిధేయము”: “వీర్ణవిజయనగరాన్న త్య” మనునప్పుడు పూర్వాన్నత్యమును ఇప్పటియొన్న త్యమునుగూడ నభిప్రేతములనియు, సమాసగతార్థము లనియుఁ దెల్లముగాక తప్పదు.

“దీనికి కావ్యమని పే రిడుటకంటె చాటుపద్య ములని పేరిడుటయే సమంజసమునగుట.” ఈవాక్యము నిరర్థకము. పేరిడుట యసమంజస మగుననికాదోలు విమర్శకుల యభిప్రాయము. చాటుపద్యమునకు గావ్య త్వప్రహేజిని గల్పించుట కేయాలంకారికుఁడు నొప్పు కొనఁడు. ఇంతకును చాటుననఁగా మనోహరముగదా! నిందాపూర్వకముగ వ్రాయఁదలఁచుకొన్న వీరివాక్యము నకు మనోహరమైన పద్యసమాహమనియే యర్థము చెప్పుట యుక్తము.

(4) “గ్రంథస్వభావము.”: ఈశ్వికయందు “ఈ కావ్యము చదువరులకు భావోద్దేశమును గల్గించుచుండు ననియు, ఆకస్మికానుభవమువలన గలిగిన” దనియు విమర్శకు లొప్పుకొనిరి. చాటుకృతులందు (మనోహరమైన కృతులందు) ఈలక్షణ ముండితీరును. కావుననే వాల్మీకి ముఖనిర్గత “మానిషాదప్రతిష్ఠాంత్యం” ఇత్యాదివాక్యము శ్లోకమై కావ్యరాజమైనది. అట్టిలక్షణ మిందు పట్టిన దనుట కావ్యోత్పత్తిమత్యమునే నిరూపించుచున్నది. ఇత సపరాధపరిశోధకవలలను వైతరగతిలోఁ జేర్చుట యెట్టి విమర్శనమో పాఠకు లే గుఱెఱుగుదురుగాక!

(5) “అపూర్వములు.”: అపూర్వములైనవిషయ ములను దెల్పుట గ్రంథముయొక్క యాత్మగృహ్యమునే దెల్పును. ఈశ్వికలో “ఈకవి అంగ్లగీర్వాణభాషల నెఱింగినవాఁ డగుటచే.....” అని వ్రాసి, యెడవ శ్వికలో “కవికాని రాముఁడుకాని సంస్కృతభాష చదువలేదనియేకాక సంస్కృతము చదువువానితోఁ బరి చయమైన చేయలే” దని వ్రాసిరి. ప్రకరణాంతరమున

వీరివిమర్శనములో వీరు వ్రాసినట్లు ఇది "యువ్యత్తవచన" మే! లేక మనోన్యత్తవచనమో పాతకులే నిర్ణయింప నర్హులు. ఆంగ్ల భాషలోని పదములను గొన్నిటిని, సుబోధకములను, రూఢములను ననుపదాంతరములు తెనుగున లేనప్పుడు కవిగారు వాడియుండుట నిజము. కాని, ఈయభ్యాసమును పోశననేయు విమర్శకులు "కర్నూలు ఛాందెట్లో లైలురోడ్డు" అని యావ్యాసమునందే తమ భాషలో నేల ప్రయోగించిరి!

(౬) "వింతరచనలు": దీనిని మహాగ్రంథమని విమర్శకులు పేర్కొనిరి. ఈమహాగ్రంథకల్పాధ్వనిరవచనమందు విపరీతలక్షణమే ఆశ్రితము గానినో దీని నెట్టివారివచనమవలెనో వివస్థిద్వర్యు లెఱుంగకపోరు. "ఒక్కపుట యందున్న నాలుగైదుపద్యములకైనను పరస్పరసంబంధముండ"దని వ్రాసిరి. సంబంధము నెఱింగియు నెఱుంగని వారికి బోధింపుట యావాగ్యభూనేతకై నను నై తికాదు. "ఆపద్యములు పైకి మనోహరములుగానే యున్న" వట! "పై" కల్పాధ్వనిరవచన మేమో! మఱియు "భావోద్రేకమున నాపద్యములు రచింపఁబడినవి కావలయు" నని వ్రాసిరి. ఇది పొగడుటయో? తెగడుటయో? భావోద్రేకములేక గడ్డిపచ్చడివలె నుండుపద్యములు విమర్శకులకు నుచిందువేమో కాని సహృదయులకుమాత్రము రుచింపవు. "విజయనగర పూర్వస్థితియు నిప్పటిస్థితియు" ననుశీర్షిక యొందు గ్రంథమునఁ గల దనిరి. ఇట్టి శీర్షిక గ్రంథమున నెచ్చటను గానరాదు. "విజయనగరముయొక్క పూర్వస్థితికిని బ్రస్తుతస్థితికిని గలభేదము" అను శీర్షిక మాత్రము విషయసూచికయందుఁ గన్పట్టుచున్నది. ఇయ్యదియే వైయాప్యము నొంది విమర్శకులచే నట్లు పేర్కొనఁబడినదేమో! ఇట్టి వైయాప్యమును, వైయాప్యమును నూలారిక్రమణముగ విమర్శకు లేల కల్పింపవలయునో తెలియదు.

(౭) "రామాయణమున పిదకలవేటు": ఇది రామాయణమునఁ దిడుకలవేటుయో, ప్రయత్న పూర్వక విందయో గ్రంథమును చదివినవారికి తెలియకపోదు.—

మ. కవిరాగ్యుండలసార్యభేమరచనతో
జ్ఞానము పక్వముగ
ని వయఃకాలమునందు బాలకులచే
నిత్యంబు వల్లిండుటకా
జవించుచు మఱి కాలిదాసన నదృ
ప్తంబొప్పు రాముండు త
త్కవినంకల్పిత కావ్యరాజముల సం
తత సేర్వదారీతిగాక.

"ఈపద్యము నిత్యయుగ కావ్యమందెల్లఁ దల మానికమనియే చెప్పవచ్చును." అని నిందాపూర్వక విమర్శనము. ఇందు కవి గారు (రామచంద్రు) తమ యభిప్రాయమును నిర్వచించియున్నారు. ఇది పండితుల నిందయని భావించుట యాపాతరమణీయము. అట్లయిన యెడల "వేదాభ్యాసజహి" అను కాలిదాసు వాక్యమును, "బుద్ధిజాడ్యజనికోవాదుల్ గదా శ్రోత్రియుల్" అను పెద్దన వాక్యమును గూడ శ్రోత్రియ నించమే యుద్దేశము గలదిగా నిర్ణయింపఁబడవలెను. ప్రపంచజ్ఞున మెఱుంగని చిన్ని పిల్లలచే "సరాజ్యం గురు జాపత్రం" అని వల్లిండుట రసానుభూతి కర్తవ్యవోపకారకము కాదని కవిగారి యభిప్రాయమై యుండ నోవు. ఇట్టి యభిప్రాయమునే యొకానొక యాంగ్ల కవి "I abhorred Too much to conquer for the poet's sake, The drilled dull lesson, forced down word by word" In my repugnant youth, with pleasure to record Aught that recalls the daily drug which turned My sickening memory, and though Time hath taught, My mind to meditate what then it learn'd Yet such the fixe'd inveteracy wrought By the impatience of my early thought That with the freshness wearing out before My mind could relish what it might have sought,

If free to choose; I cannot now restore
Its health; but what it then detested, still
abhor

Then farewell, Horace; whom I hated so."

అని చెలిపుచ్చుకొన్నాడు. విమర్శకులు భిన్నా
భిప్రాయముతో నుండితేని యట్లు నిరూపించుట లెగ్గి.
కాని గ్రంథకర్త నిందమాత్ర మెగ్గనను. అభిప్రాయ
భేదము వోర్యలేమి యుత్తమ విమర్శకుల లక్షణము
కాదు. ఈ క్షితి క్రింద నింకను కొన్ని నింద లాలో
పింపఁబడినవి. నిర్దేశకుఁడు లై సవానికన్నిటిని సమా
ధానము లిచ్చుటకంటె నవయిన్నయు నపమర్శము
లని విరమించుట యుక్తమని "స్థానీ పులకః ప్యాఠో
ము"న వొక్క యుదాహరణము నమాత్రము
చూపుచున్నాను. "బాలకులు వల్లించుచే" ననుట
కు, "బాలకులచే వల్లించుటకా" అని వ్రాయు,
బడుట యొక దోషమని వ్రాయునపుడు, వల్లించు
శబ్దము ప్రేరణార్థకమని విమర్శకులు సురక్షింపలేక
పోయిరి. పాపము! శబ్దరత్నాకరమునైన వీరు తిలకించి
యూండిన నిట్టి వ్రాతలు వ్రాసియుండరు. 'బాలకులచే
వల్లించుచే' అనఁగా బాలకులచే వల్లంపఁజేయుట
యని యర్థమని యిప్పుడైన తెలిసికొందురుగాక!

ఆర్యుల "కవి రసానందపరమంధై చెప్పిన
పద్యమని దీనిని మెచ్చకతీర" దనిరి. రసపరమమిదనిగాని,
ఆనందపరమమిదనిగాని చెప్పిన శబ్దాలకు మతోపమము
గాని రసానంద మనునది దుర్బోధము. ఈ సమాసమునకు
నిర్వచనముచేసి వారె యర్థముచెప్ప నర్హులు.

సంకల్పిత కల్పితశబ్దముల కేకార్థత గ్రంథమునఁ
గల్పింపఁబడినదని వీరు భ్రమించిరి. సంపూర్వకమైన
కల్పితశబ్దమున కేయర్థభేదము గలదోతమకుఁ దెలియక
పోయినయెడల వొకరి నడిగియైనను తెలివితొని కేయర్థ
సముద్రము మెట్లగునో బహుశించి వ్రాసినయెడల బాధగ
నుండును. ఏకార్థతమాత్రము లేదని సురక్షింపఁగలుగు
గాక! కల్పితమునకును సంస్కృతమునకును నెట్టిభేదము
గలదో వీరి యర్థమునకును సరియగువర్ణమునకును అంత
భేదమున్నది.

ఇత విమర్శకులకు నూత్నులుద్భిగాహ్యములను,
న్మాలదృష్టిగోచరములను నగు విశిలవదోషములను వ్యా
యబద్ధితోను, నిష్పాక్షికదృష్టితోను బరిశీలించు.

(౧) ప్రశమావ్యాసాంతము ప్రథమపురుషమున
ముగింపఁబడి ద్వితీయావ్యాసాంత ముత్తమపురుషమున
వారంభింపఁబడిన దని వ్రాసిరి. యథాస్థితముగా నీ
వాక్యమునకు యోగ్యతాకాంతపత్రాగ్రములు లేమింకేనీ,
యిది వాక్యలక్షణమునకు సూత్రమైయున్నది. ఆవ్యా
సాంత మారంభింపఁబడుటెట్లొ? ఇక గ్రంథమునం
దన్నవో ఏపురుష మెక్కడ నభిప్రేతమో, ఆపురుష
మెక్కడ నుపయోగింపఁబడినది. సందర్భమునకుఁ దగని
పురుషము నుపయోగించుట వీరి యభిప్రాయమేమో!

(౨) "ఆర్యకల్పనామట్టిమపంతులు.": "ఇందలి
రూపకమునకు ప్రయోజనమేమి?" అని ప్రశ్నించి "పద్య
పూరణమును ఆర్థావలోచనమును దీనివలనఁ బ్రశ్నుట
మనముకల్ప"మని వ్రాసిరి. ఆర్యకల్పనలయందు మట్టిమ
త్యాకోపణమునకుఁ గలప్రయోజనము "చనఁగోరు" అను
ముందుక్రియలోఁ గన్పట్టుట లేదా? మతేయు మట్టిమ
పంతులని నిరూపించుటవలన నికముందు రాముఁడు
విజయనగరశిఖిరసాధముల మట్టిమపంతులందు సంచరింపఁ
గ దనను భావ్యర్థము నూచింపఁబడుచున్నది. ఇక మట్టి
మము లెట్లు సుదృఢములై సాధవీతి? హేతువు లగు
చున్నవో అట్లే ఆర్యకల్పన (శాస్త్రము) లును, ఆర్య
నాగరకతా సాధమునకు హేతుభూతము లగుచున్నవని
సహృదయులకు స్ఫురించును. ఇత విమర్శకులప్రశ్న
వాక్యపూరణమును, ఆర్థావలోచనమును అనుటలో
సహృదయులకు విమర్శకులు విప్రతిపన్నులు కానేరరు.

(౩) ఈక్రిందిపద్యము ననన్వితముగ విమర్శకు
లుబాహించిరి:

చ. కళలకు నాలయమ్ము, కృతి
కర్తలకుకా కరణమ్ము, పెక్కుది
ద్యుల కొకయిమ్ము, నాగరక
తావ్రతతీతి కాత్రయమ్ము, నీ
యిల కొకభూషణమ్ము, మను
జేకుల యాశలలాసహమ్మునె

బలిసిన పద్మరీమణిని

ధ్వంసమొనర్చుట నేమి లాభమో?

ఈపద్య మన్వితమో, అనన్వితమో పాతకులే నిర్ణయించురుగాక!

(౪) “కు సంధి”: ‘అక్కడక్కడెప్పుడో’ ఇందు ఎపుడుకల్గుమునకుఁ బూర్వపదముతో సంధికల్గుటను విమర్శించుచు “ఇట్టివి పూర్వకవిప్రయోగములు కొన్ని యుండుటచే నిది కుసంధియని వ్యవహరింపఁబడు” నని విమర్శకులు వ్రాసిరి. ఇక పూర్వకవిప్రయోగములుండుట దీనికి కుసంధిత్యము వాకోపించుటలో హేతువగునేని పూర్వకవినిరుద్ధములకు ప్రయోగములఁ జేయుటయే కుసంధిత్యములో హేతువగుననుట వీరి యభిప్రాయమేమో! అట్టియభిప్రాయ మనుపపన్నమని యంగీకరింపక తప్పదు. కావున సీప్రయోగ ముపాధువని వీరియభిప్రాయము కానోపును. అట్లయినయెడల “మమ మాతావంశ్యా” యనునట్లు పూర్వకవిప్రయోగసత్త్వము తదపాధుత్వ భంజకము కాదా?

(౫) సీ. తనకు సరియయిన సునమంత్రిలేకుంట నలపృథ్వీరాజేంద్రుఁ డడఁగిపోయె సరియైన ప్రభువులు దొరకక రాక్షసుం డోడెను నందరాకోద్యమమున తనలాభమెఱుంగక భరణిని జయచంద్రుఁ డర్పించె గోరికి నాహవమున దర్పమేయని యించి తంత్రమునెఱుంగక భూమిఁ గోల్పోయె రాట్టుత్రవరులు

గీ. వారివలెఁగాక జయముతో వరలివీరు మహిమనకుఁగూర్చు నదివుండు మంత్రివర్గ మాటవాటినిరాజుగా మనలియుంటి రందఱకుఁగూడ నాదర్శ మునఁగ నలరి.

ఈపద్యమునందలి తృతీయచతుర్థ పాదములలో జర్జింపఁబడిన జయచంద్రాదులు దోషములును, తగిన మంత్రి లేకుండుటచే వచ్చినవనియే యోజనాపరు లూహించుకొనఁగలరు. జయచంద్రరాజపుత్రుల ప్రసంగము ప్రకృతార్థమున కెట్లుపకారకమో, పాతకు

లెఱుంగకపోరు. ఈపద్యము “రాజమంత్రుల యన్యోన్య న్యామరాగ ముండవలయునని చెప్పితలంపున” వ్రాయఁ బడినదని విమర్శకు లభిప్రాయపడిరి. ప్రజ్ఞావంతులైన రాజమంత్రుల మాటమియే యిది దుద్దేశింపఁబడినదని స్పష్టము.

సీ. ఉదయపర్యతగుర్గ ముద్ధతి భేదంపఁ జూపిన యాంగ్రుల శూరవరిత కొండవీడుపురమ్ముఁ గొట్టింప ధాన్యురై టేలు వాంగ్రుల ఫీరం గీలమోత రాచూరుముదిగండ్ల రాజుల వేదంకఁ దెలుంగువారలు చూపు చలముబలుము శివసముద్రపుఁగోట చెందానుసను మాన సమరభూమిని జూపు సాహసమ్ము

గీ. రీజమాపమ్ము చాలిచి వెలయునేమి యాంగ్రజవముల రక్తంపు బలువులందు బలముగా నుండుకారణం బలరునేని దీప్తిగాంచుకొ యేమొకొ తెలియరాదు రమ్మగునాటి క్రకృష్ణరాజమూరి.

ఇందు నాలవపాదమున వాంగ్రుల విడిచిరి యని యొకదోషము. శివసముద్రవిజయమునూడ వాంగ్రులదే యని చారిత్రకు లెఱుంగుదురు. అట్లు తెలియనివారు ప్రకరణమువలన దాని నెఱుంగఁగలరు. ఇక ప్రైపద్య మున “వ్యర్థమును, అసమర్థమును” అనుటయే వ్యర్థమును అసమర్థమును అగుచున్నది.

సీ. విశ్వరథమా! విశ్వవిశ్వంభరాభార గౌరవంబును లీలగాఁ డలంపు; విజ్ఞానమా! సర్వవిద్యవృక్షదీప్తి దీప్తి ప్రకాశమ్ము ధిక్కరించు; సాజన్యమా! గుడి సంఘశిరోపిధి స్థాపించె నీపేరు కాశ్యతముగ విక్రమంబా! వర వీరరాజన్యహృత్ సీమలం దెపుదుఁ బ్రతిభ్యనించు

గీ. నన్ని గుణములు ని న్నెట్లు లాక్రయించె నక్కజంబయ్యో! లోకాన నొక్కచోటఁ

గూడియుండని గుణములు గూడె నీన్న
సరసగుణధామ! శ్రీకృష్ణ సార్వభౌమ!

పై యెత్తుకొనమందలి ప్రభవతృప్తీయపాదములలో
నర్థపునరుక్తి కలదని 'అన్నిగుణములు నిన్నెట్లు లాశ్ర
యించె, మాడియుండవిగుణములు మాడెనార' అని వీరు
వ్రాసిరి. గ్రంథమునందలి 'నిన్ను' శబ్దమునకు 'ఛౌర'
శబ్దము వీరినవరణ కాఁబోలు! ఇంక 'వైపాదములయర్థము
వీరికి బోధపడలేదు. మొదటిపాదములోని అన్నిగుణ
ములు అనునది "వైశిష్ట్యగుణములన్నియు" నని గుణా
ధిక్యమును సూచించుచున్నది. లోకాన సోక్కునోట
గూడియుండని గుణము లమలలో నేకాధికరణకములు
కావిగుణములు మాడియాన్నవని యభిప్రాయము. ఇం
దర్థపునరుక్తియే గలదో, అర్థాధిక్యమే గలదో యుచితజ్ఞా
లూహించుకొందురుగాక!

"కాంచనమృ శిఖిః బొందుటఁ దైమలినమృ వీడి కాం
త్యాలయమాటచే నమల మై కనుపట్టె చూచువారికిన్."

"అమల మగుటకును మలినమృ వీడుట యమటకును
అర్థభేదము లేదుగదా?" అని విమర్శకుల సందేహము.
అమలమగుటకు మలినము వీడుటయే కారణముగదా?
కార్యకారణములకు భేదమును వీరు కల్పించిన కల్పింప
వచ్చును. కాని ప్రమాణము లొప్పుకొనవు. "ధనము
సంపాదించి ధనికుఁడయ్యె" ధనము సంపాదించుటయు
ధనికుఁడగుటయు నభిన్నములు గావా? లేనియెడల
కాబట్టి ధ కుదురుట యెట్లు? అర్థభేద మెందు కుండవల
యునోమాడ తెలిసినదా?

కా. విద్యారణ్యుఁడే! మాధవుండు! స్వకుటుం

బిత్వంబుఁ బోఁడ్రోసి స

గోష్ఠ్యోగము జగత్కుటుంబతయు త్యా

గోష్ఠ్యుత్తివై దాల్చి స

ద్విద్యాదాన మొనర్చ దండమును చే

లింజేర్చి సన్నాసియై

విద్యారణ్యసమాఖ్యలో వెలసెనా!

వింతయ్యె విన్నంతే

పైపద్యమున "విద్యారణ్యుఁడే.....విద్యారణ్య
సమాఖ్యతో అనునోగూడ (అర్థపునరుక్తి) గల"దని
విమర్శకులు సూచించిరి. విద్యారణ్యుఁడు చిరుదనామ
మనియు, మాధవుఁడు జన్మనామమనియును విమర్శకు
లెఱుంగరో! పద్యము మొదట విద్యారణ్యమాధవుల
వైకృత్యమును గ్రహించి విద్యారణ్యసమాఖ్యదాల్చుటకుఁ
బూర్వముగల చరిత్రమును రాముఁడు తలంచుకొను
చున్నాఁడు. ఇం దర్థపునరుక్తి వీరి కెక్కడనుండి
వచ్చినదో?

(2) "కాంతిరేఖ నిండు నుపలముల్ హృద
యంబు లుబ్బఁజేయ." ఇక్కడ "రత్నము లమటకు
కాంతినిండు రా లమట యసమర్థము" అని విమర్శకులు
వ్రాసిరి. ఉపలశబ్దమునకే రత్న మర్థమని శబ్దరత్నాకర
మొనఁ జూచినఁ దెలియఁగలదు. అదియే యిచ్చట
నభిప్రేతము. కనకపింజోపనమునంతయు వెలుగునెల్లుప
లను నింపునట్టి రత్నములు అనియర్థము. ఇది వారి
"యసమర్థ" దోషమా?

(౧) "రాజీకిన్నమవను; ఖడ్గాలికి స్నేరయై. ఈ
నకారద్విత్వము వైయాకరణు లంగీకరింపరు. కవిప్ర
యోగములమాత్రము కొన్ని యున్నవి. వ్యాకరణవిరు
ద్ధము కావున నిది చ్యుతసంస్కారము" అని విమర్శకుల
ప్రాత. ప్రయోగసాధుత్వము నిర్ణయించునపుడుగాని,
దోషాదోషణసేయటకు ముందుగాని లక్ష్యలక్షణపరీక్ష
యొనఁ జేయవలదా? దీనిని వైయాకరణు లంగీకరింపరు!
ఏవైయాకరణు లంగీకరింపరో? అట్లంగీకరించకపోవుట
సార్వత్రికమా, పాక్షికమా? ప్రాథవ్యాకరణమునందలి
సంధిపరిచ్ఛేదములోని మాండవమాత్రమును బుక్షించిన
యెడల వైయాకరణులయభిప్రాయము తెలియఁగలదు.
సర్వలక్షణసారసంగ్రహాకర్త,

"క. ఎన్నఁగ నకారపొల్లల

కు న్నచ్చుల పొల్లుజేసి కూర్చగ నచ్చుకా

బన్నగపతిశయనుం డో

య్య న్నఘములఁ బాప భక్త ములభండెనక."

అని నూత్రిందియున్నాడు. “అన్నివైపులూది”, “శక్తి కన్నదనుగ”; మున్నగుభారతప్రయోగములను, లెక్కకు మిక్కిలిములైన యవ్యక్తిప్రయోగములను, తిమ్మ వాద్యభివనవాగనుకావముల లక్షణములను ధిక్కరించి ప్రామాణికప్రయోగముల దోషానోపదేశయలుట చ్యుత సంస్కారులగు నైయాకరణానుకూలకు స్వాభావికమే కదా?

చ. విరివి వహించె మానసము

పెద్దతనమును గర్వముకా వడి
గొలుత వహించె, నీశ్వరుని

కోవెలముందటఁ జిన్న చీమనై

తిరుపటతప్ప నేననెను

తీవ్రత పర్యయ జచ్చిపోయె; భా
స్వరమును నీదు రేజమున

వర్ధిల్లు నొక్కకణము గానోకో.

“పై పద్యమున సంబోధ్యుఁ డెవ్వఁడో, యెందున్నవాడో కనఁబడెందు. దీని మన్మథవచన మన దనును.” ఇది విమర్శన. ఈవిమర్శనము సత్యమని యెప్పుకొనక తీరదు. సంబోధ్యుఁ డీశ్వరుఁడేగదా? అజ్ఞానావృతబోధగలవారికి “విస్మృతకంఠచామికర” న్యాయంబున నిద్ధవదార్థముగూడ నసాధ్యమేగదా? నా స్థలమె నను దూరస్థితమేగదా? ఇక పద్య మున్మత్తవచనమో, భక్త్యన్యత్తవచనమో తజ్ఞ లెఱుంగుదురుగాక!

(౧౦) మ. అనుమానమున యోచనలో నలుప నే

లా? మీరు వ్యక్తిత్వము

దునఁ గాలంబున వానుధేయముల భి

న్నులోగాని మీయంతరం

బునఁ జైతన్యము మాత్ర మొక్కటియెను

మూహింప, లేకున్న

ఘనయాపం బొక రీతి వెల్పుడునె, మీ

గంటాననేనమ్మునకె .

అను “పద్యము అస్పష్టముగ నుండుటచే నపుష్టార్థము, సేయూర్థము మొదలగు దోషముల కాకరమై వృద్ధముగ నున్నది.” అని విమర్శనము. ఇక సందర్భమును

వినుందు. రాముఁడు హంపిశిఖిలములను బరీక్షించుచు భీకరమును, మహోన్నతమును నై యున్న ఉగ్రనరసింహామాత్రుని జూచి, పోతనకృతవృసింహమాత్రి వర్ణనమును స్మరించి రెండింటికిని గల యత్యంతసాదృశ్యమునుదలంచి, అట్టి సాదృశ్యమునకుఁ గారణ మేమని సందేహించుచు, సమాధానము నూహించుకొనిన పద్యమిం దుద్దేశింపఁబడినది, అంతకుఁ బూర్వ పద్యముఁ గనుఁడు.—

గీ. అట్టి పోతన తేసియున్నట్టి కృత్తిని

గల్లు వరసింహదూపంబుఁ గాంచి యుంటి

నిందు నందును భేదమెక్కింత లేదు

శిల్పకేళర! యిది యెట్లు చెలఁగవయ్యె.

ఇక పద్యమునందలి యస్పష్టార్థత పోకులు నిర్ణయించుదుగాక.

(౧౧) “భావి శుభోదయంబు సంధిలెడునోకాని:

కాలవిరోధము. భావిశుభోదయము సంధిల్లుట యెట్లు?

భావికాలమును సంధిల్లుకాలమును విరుద్ధములుకావా?”

అని విమర్శకులసంశయము. భావికా = భవిష్యత్కాలమున;

శుభోదయంబు, సంధిలెడునోకా = కల్లునెడల

నని యర్థము గావున నిందలి విమర్శకు చైరుద్ధము

ప్రాతిభాసిక తాకమేగదా? “సంధిల్లుకాల” మనసేమి?

సంధిల్లు అనఁగా మాడు, చేరు అని శబ్దరత్నాకరము.

‘సంధిల్లు’ శబ్దమునకుఁ గాలముతో సంబంధ మెట్లు?

(౧౨) “అజ్ఞాతోపమ”:— “పెరికిల్లుకాలాన,

అగష్టసుకాలమందు—ఈ యుపమానములు అంగ భావ

లేని యాంధ్రులకు జ్ఞాతము లెట్లగును?” అని ప్రశ్న.

పుస్తకములు చూచుకొనిననో, తెలిసినవారి నడిగిననో

జ్ఞాతము లగునుకదా! ఇదియు నొక సంశయమా?

“జీవక భద్రాణి పశ్యతి యను వేదవచనం బవలంబించి” యని

శ్రీవాఘని ప్రయోగము. సంస్కృతభాష నెఱుంగని

యాంధ్రపండితులకు “జీవక భద్రాణి పశ్యతి” యన

నెట్లు తెలియును? అన్యభాషానుకరణములు గల

యాంధ్రవచనము లెట్లు తెలియనో ఇయ్యనియు నట్లే

తెలియఁగలవు.

(౧౩) "అసంబద్ధము": "విశిష్ట పట్టణవిలీన మహాత్మ్యము వీడి రమ్యు" మహాత్మ్యము దేనిది? విశిష్ట పట్టణముదా? పూర్వపట్టణముదా? లేక రామునిదా? అమహాత్మ్యమునకు దేనితో సంబంధమో తెలియదు." ఇది విమర్శనము. మహాత్మ్యము విలీనమైనది. విశిష్ట పట్టణమునతో పూర్వపట్టణమునతో యోజించినయెడల నిది యసంబద్ధముగాక సంబంధమే యగును. మఱియు మూలములో "విలీనమహాత్మ్యము వీడిపామ్యు" అని యుండ "వీడిరమ్యు" అని వీరేల వ్రాసికొనినో!

(౧౪) "అప్రయుక్తము": తీవశబ్దము బ్రదుకుట యనునర్థమున నప్రయుక్తము"అని విమర్శకుల యభిప్రాయము. "తీవోఽనుధారణమ్ తీవనం తీవః; బ్రదుకుట తీవము; అనూనాం ధారణం అనుధారణమ్, ప్రాణముల ధరించుట యనుధారణం, రెండును బ్రదుకుట పేళ్లు" అని నుదురాలవ్రాసినోధిక. ఇత నప్రయుక్తదోషమునుసంజించి (చూ. వికృతివివేకము). "పశ్యే శబ్దాః ప్రయోక్తవ్యా యది దోషవివర్జితాః, అప్రయుక్తత్వదోషస్తు నవి దుద్ధో పాతే ర్మలే." "

తీవదీవిలీనీవశబ్దములు మూడును భావార్థకములే వీనియందు వరుసగా, ఘోష, క్త, ల్యుట్, అమ మూడును ప్రత్యయములు. ఇవి సమావార్థకములు. తీవ శబ్దమునకు తీవనమునర్థమును—ప్రయోగము. "తీవః పు. (తీవనవిధి) యథాపారింపతే "స్వకార్యముహ్య తేలో" యథా తీవంలభామ్యహం".

వైదానినిబట్టి తీవశబ్ద మప్రయుక్తమో సుప్ర యుక్తమో యుక్తిగలవా రెఱుంగకపోరు.

(౧౫) "భాషాపంకరము": "విశ్రుత వర్తకుల్". "వజ్జిజలముటకు వర్తకులనుపదము సంస్కృతియు కాదు. వర్తకశబ్దము దేశ్యము; విశ్రుతశబ్దము సంస్కృతము. రెంటికీ మిశ్రణము." అని విమర్శము. విమర్శకులు శబ్ద రత్నాకరమునైనను బహిరింపకపోవుటవలననే యాదో షమును నాశోపింపఁబడినది. శబ్దరత్నాకరమందు "వర్తక" శబ్దము సంస్కృతమని యుదాహరింపఁబడుట యేగాక ప్రయోగముగూడ నీయఁబడినది.

(౧౬) "మునుకుమనూడురత్న ము లమూల్యులు": "వీతికపద్యము. మునుజులకుమూల్యమా?" అని విమర్శనము. ఇనట నమూల్యు లనగా నిర్దిష్టపునుపులకు వెలయున్న దని యెవ్వరైన భావించుకొనరా పాతకు లెఱుంగరా? వర్త్యమునందు రత్నత్వ మాశోపింపఁబడినదిగావున నవ ర్త్యమునం దున్నదానికంటె వర్త్యమునం దతిశయమును నిరూపించుటకు అమూల్యులను విశేషణము ప్రయోగింపఁ బడినది. "మునుజులకు మూల్యమా?" అను ప్రశ్నకుఁ బ్రసక్తి మిగ్గ బనను ఆప్రశ్నకు సమాధానము నీక్రింది ప్రయోగములవలన, విమర్శకులు తెలిసికొందురుగాక!

"ఆతఁడు కోటివరహాలు"; "ఈ పిల్ల నరాల కుప్ప"; "వీతల డమ్మిచేయదు."

(౧౭) "తాతయు తండ్రితాతయు స్వధర్మరతుల్ నకలాగమార్థవిజ్ఞాతలు నయున్". "దీవిలో కర్తయేది? విజ్ఞాతలేదను? చేసినవా రెవరు? చేయుటకుఁ గర్త లే కుండుట, తండ్రి విద్యోగవ్యోగములు చెల్లకపోవుట క్రొత్తదోషములు." ఇది విమర్శనము. ఈప్రశ్న లెంత సమంజసములో పాతకులకుఁ చెలియుచునే యున్నది. 'ఈతఁ డపండితుఁడయ్యును పండితునివలె నటించును.' ఈవాక్యములో శాబ్దబోధ యెటులో, కర్తను దెలిసి కొనుట యెట్లో, ఆట్లే ప్రస్తుతవాక్యమునందునఁగూడ నని తెలియునది. విజ్ఞాతలనయున్ ననునప్పుడు తాతయు తండ్రితాతయుఁగదా కర్తలు?

(౧౮) "హూణవిద్యులందుఁ బెద్దఁజేసిరి. "ఎన్ని విద్యులయందు? ఒక యింగ్లీషుభాషయందే కాదా?" ఇది విమర్శనము. విద్యుయనగా భాషయని యర్థముచెప్పు ఁ యెట్టిపాండిత్యమో? పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము, రసాయన శాస్త్రము మున్నగు హూణవిద్య లెన్ని లేవు?

(౧౯) "సంస్కృతగ్రంథాలముల్; తద్వేగ ప్రాధనమునః" ఈశ్మలులందు రేఖవిశిష్టములను చేర్చి వలకకున్న గణధంగమును, శేర్మిపలుకుట సంప్ర దాయ విరుద్ధము వైయున్నది. కొందఱుకవు లగతిక ముగా నిట్టిప్రయోగముల నంగీకరించినను.....

అని విమర్శనము. దీనినిబట్టి విమర్శకుల సంప్రదా యజ్ఞతయన, ప్రయోగజ్ఞతయన గూడ తెల్లమగు చున్నవి. అభిరక్షణుడు వికృతినిచేకమునందు “ధివే కాద్యసమాసేఽపి రేఫయోగా త్వదంతథా” అని మా త్రిందియున్నాడు. దీనికి వ్యాఖ్యానమున ‘లోకాది త్రిలోకపూజ్యాలు’ అనుప్రయోగము విచ్చి “సంస్కృత పరూపమునందును రేఫయోగముకంటే బూర్వవర్గము లఘువును” అని వ్రాయఁబడియున్నది. “ఈదంతా ఇన్ద్ర దేవ కృతప్రాప్త్యా” అని నన్నయభట్టు ప్రయోగము. “సర్వాస్యస్థిన భూమిమ రహయంత్రైక్షరే పతే, పూర్వ క్ష లఘుతా చేష్టా” (పారావళి) అనియు లక్షణము. లక్ష్యలక్షణసమ్మలేమై పూర్వకవిప్రయోగానుసారమైన యిట్టివానిని దోషమును పెంతయు శోచనీయము. మఱియు “అగతికముగా కొందఱుకవులు ప్రయోగించి” రన నర్థమేమి? “అగతికము = Helpless, the lost resource or shift” అనియు, అపైసంస్కృతనిఘంటువు. కావున అగతికముగానన గతిలేకయని యర్థమున చున్నది. ఇట్లు వ్రాయఁటవలన పైప్రయోగములను తేనిన నన్నయాదికవులు తత్తదక్షరములకు లఘుత్వ మన్యథా సంపాదించనేరక ప్రయోగించిరని వి రూపింతురా? ఆ పైప్రయోగం నన్నయదులగు ప్రయోక్తలకుగాని, అభి ర్వణాదులకు లాక్షణికులకుగాని వీరు అశక్తి నాపా దింపఁగోరువా రనుదురు.

(౨౦) “ఎల్ల బాసలకును దల్లిని నెచ్చోట నర్పించె కొలువొల్ల నాంధ్రవనిత” ఇం దాంధ్రవనిత యన నర్థ మేమో దురూహ్య” మని వ్రాసిరి. దురూహమనుటకు దురూహ్యము ప్రామాణికము గాఁబోలు! ఆంధ్రవనిత యనగా నాంధ్రమనెడు వనిత. ప్రాకరణికంబుగ నాంధ్ర మనిన నాంధ్రభావ. యమనర్థము విప్పవైయగదా!

(౨౧) “విద్యాభ్యాసమునుటకు విద్యాటన మనుట సరియ” యని ప్రశ్న. సరికాదు; కాని యీప్రశ్న కిం దేమి ప్రసక్తియో తెలియదు.

“లో టాకయింతలేవటంబు
లోకులు మెచ్చు గుటుంబభౌర మె

పాటకువైనఁ దండ్రీపయి
కైదుక కెయఁగ బాలకుండు వి
ద్యాటనముం బోనర్చునను
నయ్యది తక్కుట నగ్రజాండు దా
బోలయి నిల్చి జంకకయె
కెయఁగ నయ్య గృహాధికారముక.

పైపద్యములోని విద్యాటనమును పదిమునకు విద్యాభ్యాస మర్థమని విమర్శకులు భ్రమించిన ట్లున్నది. విద్యాటన మనగా విద్యకై సంచరించుట యనియర్థము కాని విద్యాభ్యాసమని కాదు. ఈయర్థము “పోటయినిల్చి జంకకయె” అను రచన పాదము గ్రహించిన నుపపన్న తర మగును. చూ. భీమిలనము.

“వృక్షములు పాంథులక్రమ మపహరింపనే యున్నవిల్లుననుట (పాంథాశివదృష్ట్యా బాధ హరించు నిచ్చ దిశలక వ్యాపించు వృక్షేంద్రముక) క్రొత్తదింత” కాదు. “పరోపకారాయ శలంతి వృక్షాః; పరోపకా రాయ వహంతి నద్యుః” అని యుండుటచే నిది పాత వింతయే యగును.

“కొడకన్నియలో,” “ఆడుపడుచునకు కన్నియ యనియు, మగబిడ్డనికే గోడెకాఁడనియు వ్యవహారసిద్ధ ములు. పురుషధర్మము స్త్రీల కారోపితము.” ఇది విమ ర్శనము. శబ్దరత్నాకరమైన చూడనిదోషమే యిచ్చటఁ గూడ విమర్శకులయందు సంక్రమించుచున్నది. కొడె యనగా తరుణుమని యర్థము (చూ. శ. ర.). కొడె కన్నియలనిన తరుణవయస్కులైన కన్నియలు అని యర్థము. మఱియు కొడెకాఁడనగా మగబిడ్డఁ డని యర్థము విమర్శకులు చెప్పిరి. కొడెకాఁ డనగా విటుండు అని యర్థముగాని మగబిడ్డఁ డని కాదు. కావున వీరియర్థ మప్రసక్తమే గాక అప్రామాణికము గూడ నగుచున్నది (చూ. శ. ర.).

“వజ్రపుండుకులరాళ్లలోడఁ”: “వజ్రమున కంత యనర్థపద మేల ప్రయోగించుట” యని విమర్శనము. ఈవిమర్శనమును బట్టి, “వజ్రపుండుకులరాళ్లలోడఁ గులమాచగఁ జాలినయన్నిదాల్చి” యమపద్యపాదమే

విమర్శకుల కర్థముకారే నని విస్తృతము గాల్గవోడఁ దులమాగఁగఁజూపిన యన్నివజ్రపుండునుకలఁననియర్థము కాని, ఏ రనుకొనినదికాదు.

“వైలంబో”: “బొపర్తి కైక మిట్టులైనది” అని విమర్శనము. బొపర్తి కైకత్వము కైకత్వకమని ఏ రఱుంగదు కాఁబోలు.

“బహుశోత్రాంధ్రభాషాయాం, వర్ణా బొపర్తి కైకా ప్రవృత్తికా ప్రవృత్తికై వికల్పకై కవచిద్భవతే.”

అని అభివ్యక్తకారిక. కావున వైలంబుముయొక్క యాప విధి కైకాంతత్వము కైకత్వకమని విమర్శకు లెఱుంగునది.

“ఉదయమరీచికానికసి తాద్రుమములు వాసవాకులఁ”: “ఇందర్థము మధ్యాహ్న ర్క మరీచికాజలప్రాయము”. అని విమర్శకుల వ్రాత. దీనియర్థము “ఉదయ కాలమందలి సూర్యకిరణములచేత వికసించిన దీప్త (గులాబి) సుమముల వాసవలను” అని స్ఫురించకపోదు.

“పారువాక్యకులఁ బట్టెడు రేఖకులు”: “ఆకారమును రేఖకులు పట్టుట కని వినియుండదు. ఆకారముల యంత్రముల గ్రహించువారు భాయారూపగ్రాహకులగు శిల్పులు” అని విమర్శనము. ఆకారమును పట్టుట వీరు కనివినియుండదు గాని గ్రహించుట కనివినియున్నారని వీరివాక్యములవలననే తేలుచున్నది. గ్రహించుటకును కట్టుటకును గలయర్థభేదమును వీరు విమర్శించుట లగ్గును.

“గార్హస్థ్యముకొ నీది తీ విల నీగేజము కాశ్వత మ్మగు విధికొ చెల్లెకొగదే”. “ఇలకు చెల్లెకు యతిరుద్ధము కవి మతమున నిదియు నఖండయతి గానోపునేమో?” ఇది విమర్శకము. ఇచట యతిరుద్ధమో విమర్శరుద్ధమో ప్రశ్నోష్టులకుఁ గ్రిందిప్రమాణముంబట్టి స్పష్టము కాఁగలను. ఇది యఖండయతియగుట కవిమతమునకేగాక అఖండ మతులగు భీమన, మాచిమండలిమ్మన, భాస్కరుఁడు మొదలగువారి మతమునఁగూడ కలదని గ్రంథపరిచయము గలవారికిఁ తెలియునుగదా! “రాజవే మన్న ను తెల్లగాక మణి నుండవ.....” (భాస్కరుఁడు).

“సంస్కృతగతిమైన”: “ప్రాసకోసమేసిన మానుప్రయోగము సంస్కృతగతిపదము. సంస్కృతగతి యనియేని,

సంస్కృతగతియనియేని ప్రయోగించిన లగ్గును.” అని విమర్శము. ఇది యర్థము తెలియని వ్యర్థప్రసంగము తక్కి వేరుకాదు. సంస్కృత + గతిము = సంస్కృతగతి; అను వివరణము యుక్తము. విమర్శకులు దీనిని సంస్కృతసంధియని భ్రమించి కాఁబోలు నిట్టివవరణను నూచించిరి. మఱియు సంస్కృతగతి శబ్దసాధారణ్యమును వీరే నిర్ణయించుకొనుటయు, ఆక్షేపణ నుపసంహరించుకొనుటయు లగ్గును.

విమర్శకులు “ఇంద్రజాలికుఁడనుటకు ఇంద్రజాలి కుఁడనుట సరికా” దనుట యాధ్యత్మ మనిచెప్పకతప్పును. ఇంద్రజాలిశబ్దముపై “శన్” ప్రత్యయము చేసికొనినయెడల నింద్రజాలికుఁడనియు తక్కి ప్రత్యయముచేసికొనినయెడల ఆదివృద్ధి గలిగి యింద్రజాలికుఁ డనియు, రూపము లేర్పడునని శబ్దవేత్తలును, ప్రయోగవేత్తలును, శోశపరి శిలకులును నెఱుంగక పోరు.

ఇట్టిదోషములే మాఱులకొలదిఁ గలనని మాటి మాటికిని విమర్శకు లుదాహరించిరి. వారుమాటిన పై దోషములను పరిక్షించినయెడల వారివాక్యము లెంత విశ్వాసార్థములో పోకకు నెఱుంగఁగలరు. ఇంతకును ఈగ్రంథము సాంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారు పాఠ్య గ్రంథముగ నిర్ణయించుటయే విమర్శకుల యాగ్రహ కారణమని, విమర్శమునందలి తుది పరిచ్ఛేదమునుబట్టి కన్పించుచున్నది. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారే గాక తెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమువారును, మద్రాసు “Text Book Committee” వారునుగూడ దీనిని పాఠ్యగ్రంథముగ నియమించిరనియెఱుంగదు కాఁబోలు! పై విశ్వవిద్యాలయములందలి “Board of studies” లోని పండితప్రతిరులు కావ్యగుణమును, గ్రంథప్రాశస్త్యమును నెఱింగినవారు గావుటచేతనే దీనిని పాఠ్య గ్రంథముగ నియమించిరని వీరు తెలిసికొందురు గాక!

ఇతర విమర్శకుల విమర్శమునందుఁ గల దోషములను దిక్పాత్రముగ నుదాహరించి వేరొక ప్రకరణము నకుఁ బోదము. కవిత్వముయొక్క లక్షణమును విమర్శకులు “కాస్త్రుకావ్యాది పరిశీలనములనను, లోకానుభ

వమువలనను, గలిగిన మానసిక భావములను సరసమునీరిని మృదులము లగు పదములతో భావకుల హృదయములు గఱిగి యానందమొందునీరిని చెల్పుటయే కవిత్వము" అని విరచించిరి. ఈ లక్షణప్రకారము మృదులము లగు పదములు లేనిచో కవిత్వమునకుఁ గవిత్వప్రహేళి గల్గుచున్నది. అనఁగా (౧) అటఁబడికాంచెఘామిగురుఁడను" ఇత్యాది మనుచరిత్రపదములను, (౨)

కా. మాడంబోదు గజాపనీలకలుఖ
 ర్హాఘాఙ్ఘర్హార లీ
 లాడోలాగుఖలేఖలోకమహిరా
 లంకారహరక్షణ
 క్రిడాతార కితాంతరాశతరశ్మి
 కంఠకంఠప్రభా
 మాడాచంద్రకళావిలాసము సతీ
 కుద్ధాంతకైలాసముకా

(ఉ. పా. పం.)

మొన్నగు విలేరపద్యములను కవిత్వము కాకపోవలసి యును. ఇది సమంజసమా?

కావ్యముయొక్క యుత్తమాధమతలను నిర్ణయించుచు కావ్యములను మూఁడు విధములుగ విభజించి యున్నారు. "సుజాలంకారాది సర్వాంగములు గలిగి రస చంతమగునది యుత్తమము; రసము చానుగ నుండి సుజాలంకారాదులు కొంచెము కొలువడినను నది మధ్యమము.....ఇత్యాది విభజనమునుబట్టి సుజాలంకారాది సర్వాంగములకును రసమునకు గల పరస్పర సంబంధమును వీరు సురైఱుంగలేదని విదితమగుచున్నది.

[ఏతద్విషయమున పునః పునః పర్యాలోచనములకు భారతి చోటొసగజాలను—సంపాదకుడు.]

"ఆనందాపరపర్యామంబు రసానుభవం" అనీ విమర్శకులు విరచించిరి. ఇటు నవ్యయ మెట్లో వారే యోజించుకొందురుగాక! 'ఆనందాపరపర్యామం' బను దాని కన్వయము సమానైకజీవంబు రసశబ్దముతోడనా? లేక అనుభవముతోడనా? ఆనందాపరపర్యామంబునది రసము గాని యనుభవము కాదు గదా? అట్టియెడ రసశబ్దముతోనే దీని కన్వయము చెప్పినెడ సమానైకజీవంబు రసశబ్దముతో సామానాధికరణ్యంబెట్లు పొసఁగును? "రుద్రస్వరాజమాతంగః" ఇత్యాద్య న్యయములు చైయాకరణనిందితములు గావా?

"ఒక్కపింగళిమారనార్యుఁడుమాత్రమే క్రికృష్ట జేవరాయని చరిత్రమెల్ల గలఁపూర్ణోదయమున నిరూఢముగ వర్ణించియున్నాడు" అని విమర్శకులు తెల్పిరి. ఈవిధాంతమును సుప్రమాణముగ నిర్ణయించి విమర్శకులు సారస్వతమున కుపకారము సేయుదురుగాక!

మఱియు విమర్శకులు గ్రంథమునందలి గుణములను విమర్శింపక పైకీరిని తాము దోషములని గ్రహించిన వానినిమాత్ర ముచావారింది యవారకుండుట కడుంగను శోచనీయము. గ్రంథము క్షేమప్రసాదమాధుర్యసాకుమార్యాదిగుణములును, పాంచాల్యాదిరీతులును, ఉపమోత్పేక్షాద్యలంకారములును గలిగి, రసపుష్టిని గల్గించుచు, వ్యంగ్యప్రధానముగు నుత్తమకావ్యము గావుననే పండిత ప్రశంసలచే నంగీకరింపఁబడి గణుతింపఁబడినది. పాత్రాచిత్యమును సుజేందియు, రచనావిధానమును సుజేందియు మహోద్ధాతము వ్రాసిన శ్రీయుత సుబ్రహ్మణ్యముగారు తనుకీరిని సోదాహరణముగఁ జెప్పించిరి కావునను, సహృదయులు వానినిఱుంగ సమర్థులుగావునను అవిషయము నుండి విరమించుచున్నాను.

పా

ందికవిన్ము నావలుకుఁజోలిక నెచ్చెలి! వానకోయిలా!

ఎందఱో మింట మేఘులు వసింతు స్వభావవిభేద మొప్పుగాఁ
గొందఱువృష్టిచేఁ బుగమికుందు నడఁతు వృథాగ గర్జలం
గొంద తొనర్తు రట్లగుటఁ గోరకు చూచినవారి నందఱన్.

చాతకమా! పెంటఁజనుచుంటివేల? - యీతండు ఘనుఁడుగాఁ డిభమదాంధుండు
భ్యాతికై నీవంటి కవులకొనఁగఁడు-మాతంగదానమ్ము శుభుపాలిపాలె.

నిరవలంబనంబుగ, నింగినిలిచినోరు-దెఱచి దీర్ఘ కాలమ్ము ప్రార్థించుచాత
కమునకు నీటిమాటకేమి? మధురస్వ-సమ్మువైన విస్మింప వద్రమ్ము! యేల?

వాసి స్వల్పనీరము, సరోవరము విషమ-యమ్ము, నీచావగాహమ్ము హ్రదము, పాద
జలముత్రవధగ, వారిధితొరసీర-మగుటనో! చాతకము ఘనునడుగు నీరు.

ఎవరిఁ బరులఁగోరక 'ఘనుఁ - డవుగద నిజేవమేదో డక్కు' ననుచు ను
న్నవి చాతకములు నోటం-జివరకకట! పిడుగెవడునో? చినుకేపడునో?

నిన్నడిగి వానకోయిల - కన్నుల నెన్నింటి వ్రతుకణముల వదలె
డిన్నఁగ జలకణముల నీ-వన్నింటింగూడ నీయవైతివి జలదా!

వనధి, నదిఁ. సరస్సునను, బల్వలమందు మఱెందువైన జీ
వనమెలయించుకొన్నఁ దలవంచి భజింపఁగనా! నిదెంతవై
చ్యనిరతియం చెటుల్ ననక చాతకసంతతు లంబుదా! నినుఁ
బనవెడునట్టులెత్తి తలవంపులమన్నిఁ గవుల్ నహింతురే?

ఇమ్మా! ఇమ్మా! జలము ఘనమ్మా! నమ్మినఁజెఱువ ఘనమ్మా? సారం
గమ్మా దప్పిం బడలెడ-ణమ్మాఁ గిన నెట్టివార్త నాచెవిబడునో?

ఇచ్చెదవా? లేదా? జల-మచ్చము జలద! నిను నమ్మినది చాతకమే
పొచ్చెను గలిగినదగఁచే - జచ్చునగా కొరుల వేడఁజాలదు సుమ్మీ,
చాతకపోతకములు తమ-కై తమకముతోడ వేడ నమ్మతంబును, జీ
మూతుఁడు నమస్తభూతల-భూతమ్ములుగూడఁ బ్రీతిహింగనోనంగున్.

నోరుకాయగాయ నుతిచేసిచేసి నీ-చింతలోన నెచటకేగితిమ్మ
చాతకమ్మ! ఘనుఁ డొనఁగిపోయె జల మద్య-ప్రరహితుల నెవండు చక్కఁబఱుచు.

పిల్లలుగలవాఁడను గది-తల్లజుఁడను బీదవాఁడ దానమొనఁగు మం
చుల్లంబు గరఁగఁ జాతకుఁ-డొల్లిన వినఁడు ఘనుఁడెట్టులో దాతయ్యెన్.

(అడవి పువ్వులు)

“సమాసంబునం బ్రాతాదుల లోలియచ్చుమీది వర్ణంబులకెల్ల లోపంబు బహుళంబుగా నగు”నను నూత్రమునందు విందువునకు లోపంబును — “యవర్ణ కంబు పరంబునపు డవ్యాదుల కుత్సలోపం చేసి మస్థా నంబున విందుచేరి విభావ నగు”నను నూత్రమున నాదేశ ముగా విందువును విధించుటయుఁ జూడఁగాఁ జిన్నయ కూరి విందువునుగూడ నొకవర్ణముగా గ్రహించినటుల విధితము గాఁగలదు. కావుననే యొకేకథలములందు లోపా దేశాదికార్యములు విందువునకు విధించినాఁడు. కాఁబట్టి లోపమును విధింపకుండ విందువును, లోపింపఁజేయుటయు, నటులనే విధించుకొనకుండ నాదేశముగాఁ జెప్పుటయుఁ బొసఁగినేరదు. ప్రత్యేకవర్ణముగా గ్రహించి నందులకు ఫలముపూడ నుండదు.

“రంజాదుల యిందుకృతారంబునకు సలిందుకం బున కక్రైరణంబున ద్విరుక్తలకారం బగు”నను (క్రైయా-పరి...71) నూత్రమునందు పిరవర్ణమైన ద్విరుక్తలకారం బును విధించుటచేత, విందుపూర్వక పిరవర్ణ మాంధ్రభావ లోప మండగుగాఁబట్టి కారణ మపేక్షింపకయే విందువు లోపించుననియు “సలిందుకంబు”న కను పద విూనూత్రమున వర్ణమునియుఁ బలుపుర యభిప్రాయమై యున్నది. కాని విందువునకు లోపము వచ్చుచున్నను “సలిందుకంబు”కను పద విూనూత్రములోఁ బెట్టుటకు నూరియభిప్రాయ మేమైయుండును? కేవల మాపదము వర్ణము కావలసివచ్చేవా? లేక ప్రయోజన మేమైన నున్నదా? “ఏకమత్రాలాగునేన పుత్రోత్పదం య్యంకే వైయాకరణా” యను నాలోక్తికి గలదుగదా? అట్టిచో వర్ణపదములతో నూత్రముల వింపుటకు నూరినూత్ర మంగీకరించునా? ఆ ట్లేన్నఁడు జరుగినేరదు. నూత్రము లందు వర్ణమును చున్న పదములకు—పురతో వై యర్థ్యం — పశ్చాదపూర్వార్థ్య కల్పనం — స్వాంతే చారి తార్థ్యం — అన్యత్ర ఫల మ్మ ని దత్తుర్విధములను

ప్రయోజనములఁ గల్పించు నాచారము సంస్కృత వైయాకరణుల కున్నదిగదా? ఆవిధముగా నీమూత్ర మందుగూడ వర్ణమునుచున్న “సలిందుకంబున” కను పదమునకుఁ బ్రయోజనముఁ గల్పింపవచ్చునేమో విచారించిము.

పురతో వైయర్థ్యమ్

పిరవర్ణమును ద్విరుక్తలకారమును విధించుటచేతఁ, తెనుఁగున విందుపూర్వక పిరవర్ణ ముండదను నియమమువల నను, పిరవర్ణవిధాన సామర్థ్యముచేతను, విందువునకు లోపము ప్రాప్తించుచుండఁగా “సలిందుకంబున”కని మరల విందువునకు లోపమును విధించుట యనవసరము. కావున నాపదము మొట్టమొదట వర్ణమునుచున్నది.

పశ్చాదపూర్వార్థ్యకల్పనమ్

ప్రథమమున వర్ణముయినటువంటి “సలిందుకంబు న”కను పద మపూర్వార్థ్యకల్పనము చేయుచున్నది. ఎట్లున? సమాన (అఖండ) పదములందు స్వతస్సిద్ధవిందుపూర్వక మగు వర్ణముల కేవల కార్యములు (లోపాదేశాదులు) చేయునప్పుడు విధించుటకువంటి లోపాదేశాదికార్య ములు విందువునకు వర్తింపఁగూడదను నియమము దీనిచే జ్ఞాపితముగుచున్నది. విందువును ప్రత్యేకవర్ణముగా గ్రహించినందున దానికిఁగూడ లోపాదేశాదికార్యములు విధింపవలయును. కావుననే “అఱం—రేఁగి” త్యాదు లందు గకారమునకుఁ జుప్పగాగమంబులఁ జెప్పి గకార మునకు లోపమునుగూడ విధించినను విందువునకు లోప మురాక “అఱం—అఱపు, రేఁం—రేఱపు” అని యొప్పుటవలె విందుసహితముగానే యున్నవి. అట్లే రెండు మూఁడి త్యాదులందుఁగూడ డకారమునకు టివర్ణకము నాదేశ ముగా విధించినను విందువునకుఁ జలనము గలంగక “రెం టిని—మూఁటిని”యని సలిందుకంబులుగానే యున్నవి. కాని స్వతస్సిద్ధవిందుపూర్వక “దుత్—కుత్” అని వీత్యం

జ్వలద్యారా సలిండుకవర్ణముల విధించుకొనిన కట్టముల యందు మరల నా (విధించుకొనిన) వర్ణముల కేదేని కార్యములు (లోపాదేశములు) చేయునవ్వ డని విందు వునకుఁగూడ వర్తించును.

స్వాంతే చారితార్థము

పైనఁ జెప్పినవిధముగా విందువునకు లోపము రాకపోవుటవలన “సలిండుకంబున”కను పదము నూత్రములోఁ బెట్టి విందువునకు లోపము విధించుకొనుటవలన నాపదము చారితార్థముఁ బొందినది.

అన్యత్రఫలమ్

ఏండ్లు-కాండ్లిత్యాదులందు “బహువచనక్లిష్టంబులై యుద్విగుక్తంబులయిన డకారలకారంబుల కలఘటకారంబు నిత్యంబుగ నను”నను (ఆద్యిక-పరి-14 నూ.) నూత్రముచే దాకు భాదేశము వచ్చుచున్నది. కాని తెనుఁగున విందుపూర్వకస్థిరంబు లేమింతేపియు, ఏండ్లు-కాండ్లిత్యాదులందు విందువునకు లోప మెచ్చటను శెప్పకపోవుట చేతనూ భాదేశము గ్రాహ్యముకాదు. కావున నయ్యది విషిద్ధమగుచున్నది. ఈవిధముగాఁ జూచినచో “సలిండు కంబున”కను పదమునకును వైయర్థ్యముఁ గల్పించుట సమంజసముగాఁ దోచుచున్నది.

అటులయినచో “నానాఁడి” త్యాదులందు విందువునకు లోప మెచ్చటను శెప్పకపోయినను నెటుల లోపించినదని ప్రశ్నింపవచ్చును. పశ్చాదపూర్వార్థకల్పన మనుచోటఁ జెప్పినట్లుగా నఖండ పదములందు స్వతస్సిద్ధవిందుపూర్వక వర్ణమునకు విధించు లోపాదేశాదికార్యము గాదుగనుక నిచట విందువునకు లోపము రాఁగూడదను నియమము లేదు. అయిన “నించుక, నాఁడిత్యాదులందు బహుశ్రగ్రహణముచేత సంతిమాక్షరలోపంబు”ననుటవలన దుదివర్ణమగు డకారమునకు లోపము రావలసియుండఁగాఁ బ్రత్యేకవర్ణముగా గ్రహింపఁబడు విందువునకుఁగూడ లోప మెటుల వచ్చినదని శంక వోడముచున్నది. కాని యంతిమాక్షరలోప మునవచ్చును- “అక్షరాణాం లోప”యనియు, “నక్షరస్య లోప”యనియు నిరుతేతుల బహుశ్రగ్రహణమునకు ఫలముగాఁ

జెప్పినచో నాశంక నివారితమగును. “ఇంచించుక” యిత్యాదులందుఁ దుదియక్షరమునకు లోపమనియు, నానాఁడిత్యాదులందుఁ దుదియక్షరములకు (తొలియచ్చు మీఁది వర్ణములకు) లోపమనియు బహుశ్రగ్రహణమునకు ఫలముగాఁ జెప్పినచో గారణ మపేక్షింపకయే స్థిరపరకమైన విందువు లోపించునని లేనిపోని కారణములఁ గల్పించి చెప్పుకొనవలసిన యావశ్యకత కలుగదు.

మఱియు హనుమానుడు-భగవానుఁ డిత్యాది పదముల సాధించునపుడు హనుమంత-భగవంతులను ప్రాతిపదికములలోని విందువునకు లోపము విధింపలేదుగదా? అటులయిన నెటుల లోపించినదని యడుగవచ్చును. “మతుపాదికంబు ద్విత్వీయైక వచనాంతకుల్లంబు నామంబు”నను (తత్స-పరి-70) నూత్రముచే “హనుమంత” మ్మని కాఁగా (తత్స-పరి-71) నూత్రముచే “హనుమంత” యని సిద్ధించును. ఇప్పుడు “పికానోక” మహత్త్వంబు నందు మతుప్తకారంబున కానాదేశంబు విధామనను (తత్స-పరి-74) నూత్రముచే “హనుమం + అన” కాఁగా వాకారంబునకుఁ బూర్వము విందువుండుట యాంధ్రభాషలో వప్రసిద్ధమను నగతికన్యాయ్యముచే విందువునకు లోపముచేసి యశంతర ముపదాదిస్వర సంధి చేసినచో “హనుమానుఁ” డను రూపము సిద్ధించునని పలువుర యభిప్రాయమై యున్నది. కాని విందువునకు లోపము చెప్పకపోయినను నగతికన్యాయ్యము ననుసరించి దానిని లోపింపింజేసి చివఁజతు సతికష్టముమీఁది హనుమానుఁ డను రూపమును సాధించుటకంటె నీక్రింది విధముగా నేల సాధింపఁగూడదు?

“హలంతంబు ప్రథమైకవచనాంతకుల్లంబు విందు నామంబు”నను (తత్స-పరి-67) నూత్రముచేఁ బ్రథమైకవచనమును ప్రాతిపదికముగా గ్రహింపవలసియుండఁగా “హలంతంబుల కుదిసకారంబునకు లోపంబు బహుశంబుగా వు”నను (తత్స-పరి-80) నూత్రముచే సకారలోప మెటుల విధింప వలెను? ప్రథమైకవచనము గ్రహించినచో “ఉర” అని యుండును. రాబట్టి సకారంబునకు లోపం బనునిధానసామర్థ్యముచే సకారాంతముగా గ్రహింపఁదలచినచో సంస్కృత ప్రాతిపదికమును

గ్రహింపవలయును. అనంతరము “మ” ప్రత్యయములు చేసినచో నురమిత్యాదిరూపములు సిద్ధించును. ఈవిధముగా హనుమానుఁ డనునపుడుగూడ సంస్కృతప్రాతిపదికమును గ్రహించినచో “హనుమత్”ని యుండును. చాణి తత్వ-పరి-74 నూత్రముచే దకారమున కానాదేశముఁ జేసినచో నపదాదిస్వరసంధిచే హనుమానుడను రూపము సిద్ధించును. ఇట్లు చేయక హనుమంతమృదు ప్రాతిపదికమును గ్రహించి మకారలోపము చేసి, తకారమున కానాదేశము విధింపఁబలవిడిచి, జిహ్వయనుారి బిందువునకు లోప మెందుకుఁ జెప్పియుండఁడు. లోపము విధింపకుండ బిందువును లోపింపఁ జేయఁగూడదను నియమమును నూరి యంగీకరించినట్లుల నేండ్లు-కాండ్లు-రంజిం చిత్యాదులయందు విదితముకాఁగలదు. కావున “హనుమంతమృదు”ను ప్రాతిపదికమును గ్రహింపఁబలవిడిచినచో “సబిందుకంబున”కను పదమును నూరి ప్రయోగించియే యుండును. అట్లు చెప్పకపోవుటచేతనే “హనుమ”త్తన ప్రాతిపదికమును గ్రహించిచాడని యనుకొనవలసినవచ్చుచున్నది.

మఱియు మాఁడు + జగములు = మజ్జగములు. ఎఱుగు-ఎఱుక యిత్యాదులందు బిందువు లోపించుటకుఁ గారణ మారయదము. “సహనాధికరణంబు నుత్తరపదంబు పరంబు డు మాఁడుశబ్దము డువర్ణంబునకు లోపంబును, విఱిదిహల్లునకు ద్విత్వంబు నగు ననుస-పరి.17 నూత్రముచే డువర్ణమునకు లోపము జకారమునకు ద్విత్వమును వచ్చి మాఁ + జ్జగములని యుండఁగా “ద్విరుక్తంబు హల్లు పరంబునపు డాచ్చికంబుల ద్వింబునకు ప్రాప్యం బు”నను సమా-పరి- 13 నూత్రముచే మాఁ + జ్జగములను రూపము కాఁగా నిప్పుడు “అఱు-యిఁ-నుఁడు శబ్దంబులందప్ప నుడితోలి ప్రాప్యంబు విఱిది ఖండబిందువును ద్రుతంబునకు లోపంబును లే”నను సంధి-పరి-22 నూత్రముచే ఖండబిందు వుండుటకు పిలుచేకపోవుటచేతను, మఱియు సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమున “ప్రాప్యమువిఱిది ఖండబిందువునకుఁ బూర్ణబిందువు వైకర్షికముగనగు”నను పదునాలుగవ నూత్ర మేకపదమాత్రవిషయక మగుటంజేసి పూర్ణబిందువు రాకపోవుచే

తను దిచట బిందువు లోపించి మజ్జగములను రూపము సిద్ధింపదని.

“కవర్ణకం బలుగ్వాదుల కను” నను కృదంతపరి...8 నూత్రముచే “ఎఱుగు” ధాతువునకు “క” ప్రత్యయము వచ్చుచున్నది. మొదట ధాతువులందు బిందువుండి కృదంతరూపము లయిన తరువాత కొన్ని ధాతువులందు బిందువు గానంబడకపోవుటచేతను, నాబిందువునకు లోపమెచ్చటను విధింపకపోవుటచేతను, “ఇట బిందులోపంబు. ఇట్లు కొన్నిట గ్రహించునది” యని చిహ్నయనుారి చెప్పట తటస్థించినది. కావున “ఎఱుగు = ఎఱుక, ఎఱుకువ., మునుగు = మునుక కునుగు = కునుక, యిత్యాదిరూపములందు బిందు లోపంబు గ్రహించునది

ఇంతవఱకును బిందువునకుఁ బరమందున్న వర్ణముల కేవేది కార్యములు (లోపాదేశాదులు) విధించునప్పుడు బిందువునకుఁ జలనము గలుగదని పోదాపారణముగాఁ జెప్పియుంటిమి కాని, యిప్పుడు బిందువునకుఁ బూర్వమందున్న వర్ణమునకు నెద్దియేనికార్యము విధించునప్పు డయ్యది బిందువునకు వర్తించునేమి విచారితము.

“అండగ్వాదుల డాకు ఇకారంబు విభాషనగు” నను ప్రకీర్ణపరి...18 నూత్రముచే నడగు కడఁగిత్యాదులందు డాకు ఇకారంబు వచ్చి యఱుగు - కడఁగిత్యాది రూపములు సిద్ధించును. బిందుపరకంబున డకారంబునకు ఇకారాదేశము వచ్చినను ఇట బిందువునకుఁ జలనమేమియుఁ గలుగలేదు. ఇట్లే “డక్కు లోవగువాని డాకు డకారంబు విభాష నగు” నను ప్రకీ...పరి-14 నూత్రముచే డాఁగు - డాఁకలి, యిత్యాదులందు బిందుపరకంబున డకారంబునకు డకారాదేశము వచ్చినను బిందువునకుఁ జలనము గలుగక డాఁగు - డాఁకలి యిత్యాది సలిందుకరూపములే కానంబడుచున్నవి. కాని బిందువల్లప్పుడు నచ్చునుమాత్రమే యాశ్రయించియుండును గనుక బిందుపరకంబున నచ్చునకు విధించు లోపాదేశంబు బిందువునకుఁగూడ వర్తించునని యంగీకరింపవల

యను. "లాటియచ్చునకు సమీత మొకానొక" నుడి నడుము లోపంబు గానంబడియెడి" అను ప్రకీర్ణ. పరి. 18 మాత్రముచే "పాలతి" శబ్దములోని లకారోత్తరచర్చి యగు "అ" కారము లోపించుటంతేని దాని వాక్యవినిన బిందువుమాడ లోపించి పొల్లియను రూపము నీడించినది.

ఈవిధముగా విచారించిమాడ బిందువునకుఁ పూర్వముం దుండు వర్ణములోని కేవలహల్లువకు లోపము గలిగినన, బరమందుండు వర్ణము (అర్జుణాహారము) లోపించిననూడ బిందువు లోపింపదనియు, దానికిలగుడఁ బ్రత్యేకముగా లోపము విధించుకొనవలయుననియు; లేదా, ... బిందువున క్వాశ్రయంబగు నచ్చు లోపించినచో బిందువునూడ లోపించుననియు విదితముగుచున్నది.

కృష్ణార్పణము

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు, యం. పి.

(నరలక్ష్మీత్రిశతి-కర్మశతకము, పదవపది)

శ్రీ శరీరీలాస పుచ్చత్రిధాహత లురత్కమ పాథోనుపంగములతోడి
 శఫరసూతనవహాసముదాయముగ్ధ దర్శన నవాపంగకచ్చపులతోడి
 హృతమత్స్యశిశు శిశుకేడార్థ మత్స్యమూత్రభ్యర్థనా వైభవాప్తితోడి
 శఫరీప్రసూతివేశ్మ ద్వారద్యుష్టి హతిహేతు ఘటనదివ్యతలతోడి
 పృషదధస్థితికొఱకు గృహీటునివన-చార్థమేదమంభః ప్రవాహమ్ము నావి
 వన్వదుదయ మాచంద్రమః ప్రభము మత్స్వి - యాంగనాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.
 వర్షాకషత్కూలవార్షట చ్ఛ్చీతరంగాహతంబులకు నుయ్యాల బూగి
 కుంభజన్మోదయారంభ శుక్ల చ్ఛవీభవదంబు మృదుశయ్యపై నొరగి
 మాధుమాసికకోష్ఠ మార్తాండర దిధగచ్ఛబలితాంబువుల విశ్రాంతి పొంది
 శుచ్యుష్ణతాదహచ్ఛద్ధ వార్షేణికాంతర్గీన పరిరక్షితములఁ బాలసి
 నాల్గుకాలాలపా టనంతప్రపూత-జలనివాసంబు కొఱకు నాసార మాశ
 రత్తు నామధు వాగ్రీష్మ ముత్తమాస్మ-దంగనాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.
 ఊర్ధ్వతిర్యగధోముహుస్తాడనాంభో విభృతి ఘూర్ణతాసికతిలము లైన
 ప్రత్యుహోమరుదంకురప్రోత బుద్బుదాసీక సంఘట్టఘేనిలము లైన

రాజన్యయశ్శాశర ప్రాధయవతీగతి ప్రాత్రమాదగంధిలములైన
బహుళయాదోవివిశ్వసనవాసిత మాధురీనిర్ఘరీ శర్కరలములైన
ఈమహావారిసంచ్యుతి నేనయ కళల - దేవతారక్షితమ్ముగా నా విస్పష్ట
పంచభూతమ్ము మత్కుల పాలికాన - వామృతతనూగతాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.

బొల్లెమ్ములోగుచ్చి సోగగా భిల్లకన్యాముగ్ధవేషమ్ము నవధరించి
ముంగురుల్ కొసల నిమ్ముగ వంకిరగఁ జోపి గిరిజానవా కృతి కీలుకొల్చి
కతిసీధవత్కుచాగ్రప్రలంబి విక్లప్తి శాంబరీవేషమ్ము సంతరించి
నవరించి రత్నభూషణుగ తీరిచి దిద్ది యతనియిల్లాలె యన్నట్లుతోచి
అమృతమోహన రత్నాకరాభినరణ - వేళ నవనవశృంగారవేషమేచి
కొనగనిదిశాశ్వతముగ మత్కులనతీమ - హాపవిత్రదేహాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.

ఈయస్థివతిపత్నిదాయత మహిమ మం చంభోధి దేవత లాదరింప
అతిలోకసాందర్యవతి యస్థి యిదియంచు నాగకన్యకలు మున్ననలు నలుప
తమవంటి సొబగునేత్రముల చానదియంచు మత్స్యకుటుంబినుల్ మమతపెంచ
అలప్రాధనుకవి యిల్లాలిదంచును జలాంతర్గీననాద సంతతులు పొగడ
ఈమహావారిసంస్థాన మెనయుకొఱకు - నా మహాప్రేమ బలమున నా మహోర్వ
మతము నా సర్వదేవతా వితతభావ - మస్మదీయ వ్రతాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.

సుతవావిర్భృత మహాసుతతి తూష్ణీం సురాహారదుషర్భుధరూపమైనజ్యోతి
ప్రాగభూతము భూతవత్పరిణమయితప్రీ కరించిన యార్ద్రలైకరసము
సర్వభూతపునారసత్వసంకోచవేళావికారోజ్జ్వల దమృతమూర్తి
అఖిలావకాశ పూర్ణాను సంగత సంవిదాకార పరరూపమైన బ్రహ్మ
మీ మహాస్వరూపము నామహాజ - లావికారరూపము, నా వ్రళయము నిండు
నునికికై యస్మదీయ పంశోత్తమాంగ - నామృతతనూగతాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.

ఏతన్నదీకుల్య లెగచి పండించెడు రాజనమ్ములకు శ్రీరామరక్ష
ఏతిత్వయః ప్రాశనైధమానాంధ్ర పాలీదూషితామయాభిశి శివాజ్ఞ
ఏతదగ్రాధ్యసీనాతి ప్లవతోత్పతక శ్రేణి కాత్మరక్షా కవచము
ఏతదంతర్వసత్ప్రీత జంతువుల కన్యోన్యహితం కరణోపధమ్ము

గాగ నీవారి నాత్రిలింగవిషయమ్ము - నానకలవారిజంతువు నమరియుండ
అన్మదంతర్జ్వలద్దీప మన్మదంగ - నానుభాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.

వితతోగ్రవార్జంతు వివృతాస్యదశన సంగ్రహన ప్రమాదసంఘములవలన
ప్రాక్షీరబహుళతీవ్ర ప్రభంజనధుతాంధఃప్లోషణోపప్లవములవలన
పర్యగాధాంబుశాఢర వమూహరణార్థ పరిక్షీర్ణవాగురావదలవలన
శుక్తికాద్యప జహీర్వుజన నానా సహకర్తగాదికదైవికములవలన
పొల్లువోకయు సంఘృతి పొరయకయును-తత మహావారి నిత్యసంస్థానమందు
కొఱకు నాతారకముగ మత్స్య-లసుధేక్ష-ణామృదు తనూగతాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.

వార్జంతు విధుతజాబాలాంతరుగ్గత బుద్బుదశ్రేణిమూర్ఖులుగ దనరి
అన్యోఽన్యసంఘట్టితాతివేలతరంగ ఘోషచేతులుమోదుకొనుట నొప్పి
అస్తవేళావీజతానిలాహతతటబిచ్చిన్నడిం డీరమ్ము చెమట నలరి
ఉపరికూజద్విప్రయోగవ్యధాప్లుప్తచక్రవాకి యెలుంగునమితికూర్చి
నాకు దోడుగదుఃఖమంధరవిషాద-మూర్తియైనది శాశ్వతమ్ముగ నె గాగ
అన్మదీను గోత్రవిభూషయైన మత్స్యి-యాంగనాశరీరాస్థి కృష్ణార్పణమ్ము.

ఒకయెన్నోపుట్టుకలకుముందలైన మత్స్యరబ్ధ మీరీతి బరిణమించె
నానావిచిత్ర జన్మకృతాస్మదఘరాశి అయిఅయి నేటి కిట్లయ్యె దుదకు
పితృదత్తమగునాస్తి హతమయ్యె నాయందు ఆయనిచ్చినభార్య అట్లపోయె
నాతండ్రిచేసిన నానామహాపుణ్యకర్మ లీగతి గంగగలసిపోయె
మిగిలినది యొక్కడే నాకు, మేరువంత-బరువు నాగుండెలో మధ్యభాగమందు
అంతె పేరున కంతె భార్యాస్థిగాని - నాశరీరాస్థి నిజము కృష్ణార్పణమ్ము.

శ్రీ కం. వీరేశలింగకవి-నవలలు

టె. కామేశ్వరరావుగారు

(వెను'టి. సంచిక తరువాయి)

౭. పరిశిష్టము

వచనగ్రంథాలపయి విమర్శ పూర్తి అయింది శ్రీ వీరేశలింగకవి అప్పటి సంఘంలోని లోపాలనుగ్రహించి వాటినిర్మూలనకై వ్రాసిన గ్రంథాలలో వచనప్రబంధాలు కొన్ని. మన సంఘంలో స్త్రీల స్థితి బొత్తిగా హీనంగా వుండని ఆయన తెలుసుకుని వారి అభివృద్ధి కోసంకూడా కొన్ని గ్రంథాలను వ్రాసేరు. వీరేశలింగకవి, సంస్కారోద్దేశంతో కాక, కేవలం వినోదంకోసం వ్రాసిన గ్రంథాలు చాలా తక్కువ. తెలుగువాఙ్మయంలో పారంపర్యం గా వస్తూన్న వాఙ్మయశాఖలను విడిచి విదేశీ వాఙ్మయంనుండి కొన్ని నూతనవిధానాలను గ్రహించి ఈయన గ్రంథరచన చేసేరు. ఈయన రచనలకు దేశభాషల్లో పుష్కలములేమీ కళా కాళవిషయకలోపాలు కొన్ని ఈయన గ్రంథాలలో కనపడుతున్నాయి. అయినా తమ అపారమౌలికత్వంచేత విస్మృతప్రపంచంలోకి దుముకబాలనట్టి గ్రంథాలను ఈయన వ్రాసేరు. ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయాన్ని ప్రతిష్ఠించినవారు వీరేశలింగకవి. ఆకాలంలో వాడుకలోవున్న వచనశైలికి ఈయన అవలంబించిన శైలికి పోలిక లేదు. నేటివరకూ వాడ బడుతున్న తెలుగువచనశైలికి కొంతవరకూ స్థిరమైన రూపం నిర్మించింది శ్రీవీరేశలింగకవి. ఇ

ట్లన్నివిధాలా సాంఘికవిషయాల్లోను, వాఙ్మయంలోనుకూడా నూతనపద్ధతుల నీయనే స్థాపించేరు.

వీరేశలింగకవి వ్రాసిన నవలలు చాలా తక్కువ. ఈయన మరికొన్ని నవలలు వ్రాసి పుండవలసిందే. కాని యెక్కువ నవలలు వ్రాయకపోడానికి కారణ మీయన యిలాగ చెప్తున్నారు :

“రాజశేఖరచరిత్రము పత్రికాధిపతులచేతను, తదితరులచేతను బహువిధముల పొగడబడెనుగాని సామాన్యజనులు కానివి గ్రహించు లేకపోయినందున దానివలన చట్టి పొగడలేగాని రక్తి యేమియు వాకు గలుగలేదు. నేయిప్రతులుగల మొదటిపూర్వమునుపొవుటకే బహు సంవత్సరములు పట్టినది. అందుచేత నిష్క్రమ నవలలవ బడెను నచనప్రబంధములను వ్రాయు ప్రయత్నమును మానివేసితిని.” (కం. ఓ. స్వీ. చ. రెం. 148-వ పుట.)

పైకారణ మొకస్వల్పంగా వుందో చూడండి. వీరేశలింగకవి చెప్పవలసిన మాటలాయివి! సామాన్యంగా గొప్పగ్రంథాలన్నిటికీ మొదట్లో జనాదరణఅంటూ లేదన్న సంగతి అందరూ యెరిగిందే. అటువంటి సందర్భంలో తా మట్టియోచనతో గ్రంథరచన మానుకోడం క్రమమైనపని కాదని వేరే చెప్పనక్కర్లేదు. అప్పుడాదరించబడని రాజశేఖరచరిత్ర

మిప్పు డెంత జనామోదితంగా వుందో చూడండి. ఈయన పక్ష అభిప్రాయ మొత్తపార పాటో మనకు తెలుస్తూంది. గ్రంథరచన కేవలం ధనంకోసం చెయ్యవలసిన పనే కాదు. విలువలేని గ్రంథాలను విలువకట్టతగిన ధనంతో సరిపోల్చకూడదు. ఈయన వ్రాసిన గ్రంథాలెంత ప్రశస్తమైనవో అవి అనేక-ఇతరభాషల్లోకి అనువదించబడ్డాయన్న సంగతి చెప్తుంది.

ఈవిమర్శలో ఏరేశలింగకవి వ్రాసిన స్వీయచరిత్రలోంచి అనేకఅంశాలెత్తిపొంది చబడ్డాయి ఈఅంశాలీకావ్యాలను విమర్శించడంలో యొక సహాయకారిగా వున్నాయో చదువరులే గ్రహించివుంటారు. ఏరేశలింగకవితన జీవితచరిత్రను రెండుసంపుటలుగల గ్రంథంగా వ్రాసేరు. ఈయనజీవిత మెంతో ముఖ్యమైనది. దేశాభివృద్ధికోసం మీయిన తన జీవితాన్నంతా బలిదానం చేసేరు. అటువంటి అసామాన్యవిషయాలతో నిండివుండడంచేతే ఈయన తన చరిత్రను రెండుసంపుటలుగా వ్రాయవలసి వచ్చింది. ఈమహాపురుషునితో సమంగా జీవితబలిదానం చేసిన వ్యక్తిగాని, లేక యితర ధీక్షితో నకలకార్యాలు నిర్వహించిన వ్యక్తిగాని తెలుగుదేశంలో మరెవరు యితరవరకు వైకిరాలేదు.

తెలుగుమహాకవుల జీవితచరిత్రలనేవి ఎక్కడా, పూర్వ మెవరిచేత వ్రాయబడివుండలేదు. జీవితచరిత్రలయొక్క అవసరం మన పూర్వులకు కలగనేలేదు. దీనికి కారణం ప్రజలయొక్క కపటవైరాగ్యమో, లేక అజ్ఞానమో తెలియకుండావుంది. ఆమహాకవుల యొక్క నిజమైన జీవితాంశాల స్థానాన్ని పుష్కటిగాథ లాక్రమించుకుని వారిని పురాణ పాత్రలను మించిన వ్యక్తులుగా చేసివేసేయి. చరిత్రరచనయం దభిలాష లేకపోవడంవల్ల కలిగిన దౌర్భాగ్యమేకదా యిది. ఆకవులైనా తమ చరిత్రలను వ్రాసుకున్నారుకాదు. సరే! ఆవిషయాలనుగురించి మన మిప్పుడు చింతించి ప్రయోజనం లేదు. కాని యిట్టి అసర్థం యిక ముందు కలగకుండా వుండేట్లుమాత్రం చూసుకోవలసివుంది.....అంధ్రమహాకవుల జీవిత కాలనిర్ణయం చెయ్యడమే దుస్సాధ్యమైపోయింది. వారి చరిత్రలను చుట్టుకునివున్న పుష్కటిగాథలను వదిలించి వారి నిజమైన చరిత్రలను తెలియజెయ్యడం సామాన్యమైనపని కాదు. ఈపనిని విశేషసామర్థ్యంతో చేసినవారు ఏరేశలింగంగారే. ఈరకమైన వీరి అద్భుతవిమర్శజ్ఞానానికి వీరి 'అంధ్రకవుల చరిత్ర'మే సాక్ష్యం. అంధ్రమహాకవుల జీవితాలనుగురించి చరిత్రలు బాత్తిగా లేవందువల్ల ఏరేశలింగకవి ఆకవుల కాలనిర్ణయం చెయ్యడంతోనే తన పనిని ముగించవాసివచ్చింది. ఆకవులచే రచించబడ్డ గ్రంథాలనుకూడా విమర్శించడానికి వారి కవకాశం లేకపోయింది. అందుచేత ఆపనిని లెక్కిన భాషాసేవకులకు విడిచిపెట్టి తాముమాత్రం మొదటి సగంపనిని నెరవేర్చి పూరుకున్నారు.

ఇప్పటికాలంకూడా మునుపటికాలంలాగే వుండ నవసరం లేదుకదా. మునుపున్న లోపా

లను యిప్పుడు సవరించుకోవాలి. ఇప్పటి మహారచయితల జీవితచరిత్రలు వ్రాయబడ వలసిఉన్నవి. వీరేశలింగకవి తన జీవిత చరిత్రను విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమండలివారి కోరికపై వ్రాసేరు. తెలుగుదేశంలో యింకా అనేకమంది మహారచయిత లున్నారు. వారి చరిత్రలుకూడా మన కెంతో అవసరమే. ఈమహారచయితలుకూడ తమ జీవితచరిత్రలను ముఖ్యంగా ప్రజలకోరికపై రచించి జనులకు ముందుముందెంతో వుపయోగంగా వుండేటట్లు చేస్తే మంచిది. వీరేశలింగకవిజీవిత మెన్నెన్నో విషయాలతో సంబంధించినదికాబట్టి ఆజీవితాన్ని పూర్తిగా తెలియచెయ్యడానికి రెండుసంపుటలు పట్టింది. కాని అన్ని విషయాలతో సంబంధించని యితర యేరచయితజీవితానికైనా వాకసంపుటంచాలు. కనుక యిప్పటి మహారచయితలు కూడ తమ వ్యక్తిజీవితాలను తమ గ్రంథకర్తృజీవితాలను తగురీతిని వ్రాస్తే సమర్థులైనవా రాగ్రంథాలను సంగ్రహపరచి ప్రజలకువయోగపడేటట్లు చేయవలసివస్తుంది. కనుక ఆమోస్తరు సవరణలబారి పడకుండా మొదట్లోనే జాగ్రత్తగా వ్రాస్తే మెరుగు, జనులకు, విమర్శకజనులకుకూడ ఆస్వీయచరిత్ర లెంతో ప్రయోజనకారులుగా వుంటాయి.

వీరేశలింగకవి రాజశేఖరచరిత్రాన్ని ప్రకటించి యేభైయేళ్లపైన అయిపోయింది; సత్యరాజాపూర్వయూత్రలను ప్రకటించి నలభై

యేళ్లయిపోయింది. ఈగ్రంథాలను ప్రకటించి రమారమి రెండు పురుషాంతరా లైపోయేయి. అప్పటికీ వీటినిగురించి విమర్శ నేటి వరకు వెలువడనేలేదు. ఏ గ్రంథంయొక్క ప్రాశస్త్యమైనా విమర్శమీదే తెల్లమవుతుంది. విమర్శవల్లే గొప్పకవులలో వున్న భేదాలు బైటపడుతాయి. అటువంటి విమర్శ లేకపోతే అంతా గొప్పకవులే అవుతారు. కాని వారిలో గల భేదాలు, గుణలోపాలు బైటపడవు. అట్లుగాక నిజస్థితి విశదము కావాలంటే విమర్శ అత్యవసరం.

వీరేశలింగకవినిగూర్చి శ్రీతోలేటి సుబ్బారావుగారు 'శ్రీవీరేశలింగకవిచరిత్ర' అను ఒకగ్రంథం ౧౯౦౪ లో ప్రకటించేరు. అటు తర్వాత ఆపుస్తకానికే మరికొన్ని కొత్త సంగతులు చేర్చి ౧౯౦౯ (1) లో తిరిగి ముద్రించేరు. వీరేశలింగకవి స్వీయచరిత్ర వ్రాసుకున్నారు. శ్రీసుబ్బారావుగారి గ్రంథం వీరి స్వీయచరిత్ర కెంతేనా సహాయ మయింది. సుబ్బారావుగారి గ్రంథంలో వున్న కొన్ని భాగాలు వీరేశలింగకవి తన సాంతభాషలో వ్రాసుకున్నారు. ఈమోస్తరుగా శ్రీసుబ్బారావుగారి గ్రంథం సఫలమయింది.

ఈవిమర్శవ్యాసానికి 'శ్రీ కం. వీరేశలింగకవి-నవలలు' అని పేరుపెట్టేను. ఇందులో విమర్శించబడ్డవాటిలో నొక్క నవలలేకాక కథలుకూడా వున్నాయి. అందుచేత ఈపేరు సరియైనదిగా కనపడకపోవచ్చు. కాని యీ

వచనప్రబంధాలలో ముఖ్యమైనవి నవల లనడంచేత, వచనప్రబంధ మనేది మనలో ఇప్పుడు వాడుకలో ఉన్నమాట కాకపోవడంచేత, వీరేశలింగకవి వచనప్రబంధమంటే నవల అని అర్థంచెయ్యడంచేత యీవ్యాసాని కావిధంగా పేరు పెట్టెను.

వీరేశలింగకృత మౌలికరచనలనుగురించి విమర్శ లేదు. అందుచేత వారి గ్రంథాల యొక్క విలువనుగురించి అభిప్రాయ మేమీ మనకు దొరకదు. అట్టిస్థితులలో సాహసించి నేచేసినవిమర్శలో అనేకదోషాలుండవచ్చు. సహృదయు లాదోషాలను విమర్శించ ప్రార్థితులు.

మే ఘ దూ త

(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౬-వ కుసుమము)

కర్త: దీపాల పద్మయ్యశాస్త్రిగారు (కళానిధి గ్రంథమాల, నెల్లూరు).

కాళిదాసుని మూలమునందలి భావనంపద కోలుపోవని స్వతంత్ర పద్యరచనము. పదముల కూర్పు, నుడికారము సొంపు, జాతీయముల పెంపు, అన్వయసారశ్యము గలిగి, రచనము తేటతేనెవలె నూటలూరించును. సహృదయు లగు పలువు రాంధ్రకవిపండితవర్గులచే 'మేలు మేలు' అని మెప్పు గన్నది.

వెల రు. ౦-౧౨-౦.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, 8-7, తంబుశెట్టివీధి, బార్బిటపుర, చెన్న పు.

శతకమంజరి - భక్తిసంపుటము

వృషాధిప, సర్వేశ్వర, దేవకీనందన, ఒంటిమిట్టరఘువీర, నారాయణ, శ్రీకాళహస్తీశ్వర, వాళరథి, రంగశాయి, శ్రీరామతారక, రామచంద్రశతకములు పది యిందు గలవు. ఒక్కొక్క శతకమునకు పెక్కు మాతృకలతో సరిచూచి చేర్చిన పాతభేదములును, ఆయా శతకకర్తల వర్ణితమును, రచనమును, విషయమును విమర్శించిన విపులమగు పీఠికయును గలవు. ముచ్చటలు చూర్చునట్లు మేలి క్యాలికోవైండు. వెల రు. ౧-౮-౦. శతకములు విడిగను దొరకును.

విలాసము—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

మన ఆంధ్రమున నిప్పుటి కొకవేయినవలయునను ప్రబంధింపబడియుండవచ్చును. వీటిలో ననేకములు బంగారీ, హిందీ, మహారాష్ట్రము మొదలగు దేశీయ భాషలనుండి తీర్చుమాలై యున్నవి. వీటిలోగూడ కొన్ని మహమ్మదీయ, సుహారాష్ట్రీ, రాజపుత్రయుగములనాటి చరిత్రాత్మకములై యున్నవి. కొన్ని బ్రిటిషుయుగము నాటి రహస్యపరిశోధకములై యున్నవి. మఱికొన్ని పౌరాణికములై కూడ యున్నవి. అతికొంచెమునాత్రము గ్రంథకర్తలు తాము స్వయముగా నాలోచించి వ్రాసినవై యున్నవి. వీటిలోగూడ కవల మాంధ్ర కేశపు బాదారవ్యవహారములకును, ఆంధ్రదేశపు పల్లెలు, పట్టణములు, ఏటలు, సరోవరములు మొదలగువాటి వర్ణనలకును సంబంధించినవి మఱియు స్వల్పము. ఈవివర వాటినేతప్ప మఱివేవినిగాని ఆంధ్రసాంఘికనవలయని పిలుచుటకు వీలులేదు.

అయినను ప్రస్తుతగ్రంథకర్తలలో సాంఘికవల లు వ్రాయదమున మత్సరాము మిక్కిటనుగ గమ పట్టుచున్నది. ఇట్టి యవసరమున సాంఘికనవల కుండ వలసిన లక్షణము లెట్టి, అవి యెట్లు మన ప్రస్తుతసాహిత్యమున నచ్చటచ్చట పొడమాపుచున్నవి. వాటి నెల్ల సంపుటికరణము చేసి యందమున సాంఘికనవలానిర్మాణమున లెట్లు దారితీయవలసిన అను వంశములను కొంచెము విచారించుట యెంతమాత్రమును నప్రస్తుతము కాదు. లాక్షణికు లిట్టి నిర్లయ మిప్పుడు చేయనిచో ప్రతిలేఖకు డును ఏవిచాచామనకో వ్యవహారమునకో లేక వింతకో సంబంధించిన యొక కథ నల్లి దానికి సాంఘికనవల యను పేరు పెట్టుట తటస్థింపవచ్చును. అట్లు జరుగు చున్నదికూడను.

బురోపాఖండములోనేమి భారతదేశముననేమి నవలయనునది పురాణములు, పద్యకావ్యములు, వచన చరిత్రములు మొదలగునవి యెన్నియో వెలవడినతరు

వాత సూతనముగ వికసించిన సాహితీవిశేషమని చెప్ప నచ్చును. అయిరోపాఖండములో అనేక సాహిత్యవికా సములకు లేటినుభావయు ఇటాలియనుగ్రంథములును మార్గదర్శకములైననట్లే నవలలకుగూడ ఇటాలియనునవల లే మార్గదర్శకములుగా నుండెను. ఇటాలియనునవలలు తరచుగా ఉన్నతకుటుంబములకు చెందిన యువతీయువకులు వాయికానాయకులు కలవిగాను, వారు ఒకరి ప్రేమ-కోకరు చూడఁగూటకు చేయు త్యాగములు, విలాసములు, పర్మిశములు మొదలగునవి విషయములుగా గలవిగాను, చాలామట్టుగ చరిత్రాత్మకములుగాను, కొంతవరకు అద్భుతములతో కూడినవిగాను నుండెడివి. అయిరోపాఖండము ఇటాలియనుసాహిత్యపరిచయము వలన బడిన నూతనభావములతోను, ఉత్సాహములతోను ఉజ్జ్వాలలొంగడి సమయమున వివిధదేశములలో ప్రథమమున వెలవడిడి నవల రిట్టివిగానే యుండెడివి. అంగ్లేయ భాషలో స్కాటునవలలను పఠించినవారికి వీటి లక్షణములు తెలియగలవు. మనదేశములో రసపుత్రకార్య ప్రచురముగా రచించిన విమలాదేవి, రాజీసంయుక్త మొదలగు నవలలుకూడ నిట్టివే.

ఈనవలలను పఠించుటవలన నవలయనుపేరు మోసెడి ప్రతిగ్రంథమునకును కొన్ని పడికట్లుండు ననియు, అవి లేనిచో ఆగ్రంథము నవల కాదనియు అభిప్రాయము సాహిత్యప్రపంచమున నల్లకొనెను. ఆపడి కట్లు ఉన్నతవంశమునకు చెందిన వాయికానాయకులు, వా రొకరికొక కొకరు తప్పక త్యాగము చేసి యిడుములు గుడిచి తమ ప్రేమను బుజువుపరచుట, ఇందుకొర కొక యుద్ధమో లేక పోరాటమో కల్పించుట, నవల కుభ ప్రదమై నీతిదాయకమై వెగడుట, భాష రసోద్దీపకమై శబ్దాలంకారకోభితమై లలితమై గంభీరమైయుండుట, ఆయాతావుల కథ కెంతయవసరమో అంతకుమించియు (కథనడకతో విస్తారముసంబంధము లేకపోయినవసర)

ప్రకృతివర్ణనలు సలుపుట మొదలుగునది. ఈవిశ్వాసము నవలప్రపంచమున నొక మూర్ఖమతమువలె వ్యాపించి యాజాతినవల లన్నియు స్థలనామములు పురుషనామములుమాత్రము భేదముగా సమస్తదేశముల నవలలు నొక్కమాదిరిగా నుండునట్లు చేసినది. ప్రత్యేకస్థలముల యాచారవ్యవహారములుగాని నిరూపణలుగాని వ్యక్తుల పోలికలుగాని చేతకొక యవకజనోదితంబగు సుతా హమనుమాత్ర మినుమడించును, అద్భుతచర్యల పక్షమున కాపగొలుపుచు వచ్చినది. వీటిని నవలలుకావని యెవ్వరును ననకాలరు. అవి యొకరితనవలలు. కాని సాంఘికనవలలు కావు.

సంఘజీవనమునం దాసక్తిపుట్టి, వారి యాశలు ఆశయములయందు మన కభీరుది జవించి వారి కింకులు తెగుకులు హోయలు యోయార్థములు నవ్వులు పరియాచకములు విచారములు కష్టసుఖములు మొదలగు వానియందు సానుభూతి జనించి, ఆఅచ్చులనుముచ్చలలను ఆనందదాయకముగ వీలయినంతవరకు వారు మాటలాడుకొనే కష్టార్థాద్యలంకారరహితముగ వైలిలో చెప్పెడి ప్రశంసలకే సాంఘికనవలలని పేరు. అట్లని వైలి నీచులు ఆల్పులు మాటలాడెడికిరిని హేతుపదధూయిష్టమై యుండకుండా సభ్యమై చెగటుపుట్టిన కుండిన చాలును. ఇట్టి నవల కుండవలపెన ముఖ్యలక్షణ మేమన కథయేకాలమువాటినిని మనము చెప్పుచున్నామో ఆకాలమునాకి మాటవడుపు, యాస, మర్యాదతీరు స్థలాదుల చిత్రము కళ్ళకు కట్టిన ట్లగపడవలెను. ఇట్టి వన్నియు పురుషాంతరమున నొకసారి యొన వచ్చుముగ మాటిపోవుచుండును. సాంఘికనవలయనిన కథనవృత్తి కాదు. కథచెప్పుట కెట్టి వైలియైనను నొకటే, యెట్లు బర్ణించినను నొకటే. సాంఘికనవలయనిన కథను చిత్రించుట, ఇట్టిచిత్రమున కెక్కడ నుండవలసిన రంగు, నీడ, కాంతి, అక్కడ సరిగానుండినచే చిత్రము సరియైన దగును కాని సంఘమర్యాదలు వివరములు స్థలముయొక్క తాత్కాలికవిచిత్రములు మొదలగువానియందు లక్ష్యము లేక లేఖకుడు తన కల్పనలతో నవిచ్చిన్నముగ విశృంభించినచో నీదోయిక చిత్రము తయారయి ఏదో

యొకనింత గొలిపి మోసాంపజేయుచేకాని అది సంఘ చిత్రము కానేరదు.

సంఘచిత్రము సరియైనదై యుండవలెను, అసగా సత్యమైనదై యుండవలెను. సత్యమగుగా ఇక్కడ బ్రహ్మపదార్థమును గూర్చిన సత్యమువంటి విశేష సత్యముకాదు. ఆసత్యము దేశకాలపరిస్థితుల మార్పువలన బాధింపబడినది. ఈసత్యము దేశకాలపరిస్థితుల మార్పువలన బాధింపబడు సామాన్యసత్యము. స్థలములు నేడున్నట్లు మరి పదియేండ్లతరువాత నుండవు. మాట తీరులు ఆలవాటులు మర్యాదలు ఆచారములు తాత్కాలికచరిత్రాత్మకమున విశేషములు మొదలగునవిమాడ నేడున్నట్లు ఒకపురుషాంతరమునకుముం దుండియుండవు; ఒక పురుషాంతరముతరువాత నుండబోవు. ఈచిత్రము మనము కన్నులారచూచుచు చిత్రించినచే సరియైన సత్యమైన చిత్రము చిక్కుమకాని ఊహాప్రపంచమునుండి కల్పనలను తీసుకొనవచ్చి చిత్రించినచో అది కృత్రిమము కాకమానదు. కనుక సాంఘికనవలగ్రంథకర్త తనకన్నుల యెదుట ప్రవహించుచున్న కాలవాహినిని గాంచుచు, అందలి విషయములనుగూర్చి వ్రాసినప్పుడే సరియైన సత్యము చిక్కుమకాని రసపుత్రయుగమువాటిదియు, వంగభాషమాటాడు వంగ దేశమునకు సంబంధించినదియు రాయచూరుయొద్దమునలె ఏరిజయవగరసామ్రాజ్యము వాటి ఆంధ్రులచరిత్రకో సంబంధించినదియు నగు విషయము నెఱుకొని వ్రాయగడంగినచో మన చర్యచక్షువులయెదుట జరుగు ఆకళంకసత్యమును గాక ఊహాచక్షువునెదుట గోచరించునట్టియు అధూతకల్పనలతో మాడినట్టియు కృంగారపీఠకోకాద్భుతాదిరసంబులతో మనదెందముల నానందకల్లోలిలిలో నూచునట్టియు విచిత్రకాల్పనికసత్యమునుమాత్రమే చిత్రించినదగును. పండ్మిష్టన కతాబ్రమన తీవించిన శేకేశయను ఆంగ్ల నవలకారుడు పరు వెనిమినవకతాబ్రమనవాటి యొకకథను నవలయాపముగా వ్రాసెను. అందుకొర కాకతాబ్రపు మర్యాదలు సంభాషణములు మొదలగునని యెన్నో పఠించి చిత్రముల నెన్నింటినో దర్శించి కష్టపడెను. అయినను అతనిని అద్భుతకార్య మొనర్చిన యొకప్రజ్ఞా

వంతుడుగను, సాధింప సాధ్యముకాని కృత్యమును చాలావరకు సాధించిన యొకవీరునిగనుమాత్రమే పరిగ జేంచుచున్నారు. కాని దానిని సంపూర్ణముగ సాంఘిక నవలయని వ్రాయట కేమిమర్యాదనకును చేయరాకున్నది.

సాంఘికనవలయనగా కథ యేకాభిముఖము చెంది నదో ఆకాలముయొక్క పరియోనచిత్రము. గ్రంథకర్తలు తరుచుగా తమకన్నుల యెదుట జరుగు చర్యలనే సరిగా చిత్రించలేక యేదోఒక ఆభాసము చేయుచుందురనిన వేరొక కాలమునాటి చిత్రము కెల్లు సరిగా వర్ణించ గలరు? వారు వర్ణించిరని నిర్ణయించగల తీర్పును తెనరు? జరుగుచున్న కాలమునాటిదానికి సతీవతుని ఆసంఘమే సాక్షి. ఏమాత్ర మెచ్చుతగ్గున్నను యేయన్యులక్క లైనను కనిపెట్టగలరు. ఇక విమర్శకవితారచయలనూట చేత చెప్పవలె?

కనుక సాంఘికనవలను వ్రాయబూనువాడు తన కాలమునాటియు, తనకు తెలిసినట్టియు, తాను కని నట్టియు జీవితాంశముల నెత్తుకొని వర్ణింపబోదగిననే సఫలకృతుడననుకాని “అనగనగా నొకరాజు” అని యేపూర్వనిర్దితతో గైకొనినచో కేవలపరిహాసపాత్రు డగును. కథ జరిగిగీర నక్కరలేదు. నిజముగా జరుగు చున్నట్లుపించినచాలును.

సాంఘికనవల కవి వ్రాయుచున్న నాటి కాలముపై యుండవలెను. ‘మనకథ జరుగుచున్న నాటి సమయమున’ ననుప్రయోగ ముం చెప్పటము కావరాదు. కథ యే భాషలో వ్రాయబడుచున్నదో ఆభాష మాటలాడే పాత్రలకును జాతికిని సంబంధించినదై యుండవలెను. ఒకదేశపు ప్రజలు వేరొకదేశపు భాషను దానికి స్వత స్సిద్ధముగ జాతీయములతోను, సులభపుతోను సాందర్భ ముతోను మాటలాడజాలరు. కవి తన స్వభాషలో స్వభాష మాటలాడువారి జీవమును ప్రతిబింబింపజేయుటకు ప్రయత్నించినచో సాంఘికనవల సరియైన చిత్రము కాగలదుకాని లేనియెడల సరియైనది కాజాలదు.

కథ సత్యముగ జరుగుచున్నట్లుపించవలెననిన సాంఘికనవల కవికాలమునాటిదై కవియొక్క స్వభా

షలో రచితమై, పాత్రలు తమ మాతృభాషను నవలలో మాటలాడుచుండవలెనని చెప్పియుంటిమి. కథ సహజ ముగ నగుపించవలెననిన కథలో నెచ్చటను కృత్రిమ నామము లుండరాదు. కృత్రిమనామములనగా ఆభాష మాటలాడే ప్రజలంగల రాష్ట్రములో వాడుకలోలేని పులనామములు, పురనామములు, పురుషనామములు మొదలగునవి. భోగవతి, మధురానగరము, ధార్మికపురము, శ్రీనికేతనము మొదలగు పురనామములు, రజతగిరి, కనకాచలము మొదలగు కొండలపేరులు, మందాకిని, మత్స్యవతి మొదలగు నేలులపేరులు, వీరనేనుడు, విజయ సింహుడు మొదలగు పురుషనామములు, సంధ్యావరీ, మదాలస, మనోరమ మొదలగు స్త్రీనామములు—ఇట్టివి నువ తెలుగుదేశములో లేవు. కనుక ఇట్టి పేరులను కవి సాంఘికనవలయందు బ్రయోగించినచో, ఆంధ్రవరకు అవి కాలానికముఖగా తోచి కథ నంతవరకు సత్యము కానట్లు తోపజేయును. ఆంధ్రదేశపు సాంఘికనవలను వ్రాయగదగినచో ఆంధ్రదేశములో నున్న నదులు, కొండలు, గ్రామములు, పట్టణముల పేరులును ఆంధ్ర దేశములో వ్యాపకములో నున్న స్త్రీపురుషనామము లనుమాత్రమే ప్రయోగించవలెను.

ఇంతియకాదు. ఈనదులను గ్రామములను మొదలగువానినిగూర్చి వర్ణించునపుడుగాని, వాటి ప్రశంసలు నచ్చునపుడుగాని యేనదులకైనను గ్రామములకైనను సమానముగ వర్ణించునట్టియు పురాణప్రబంధములలో తరుచుగా గాననట్టియు సమానగుణములు కురిపించి విడచి వేయక, ఆయాపేరులుగల గ్రామములకు నగరములకు పట్టణములకు ప్రత్యేకించి చెల్లునట్టియు, కథనముయొక్క గమనికకు వీలయినంతవరకు ప్రతియక్షరమును సంబంధించునట్టియు విశేషములు చేర్చవలెను. ఇట్లు చేయుట వలన ఇతివృత్తము సరిగా నడచుచున్నట్లు మనదృష్టికి గోచించుచుండును.

పిమ్మట ఈదేశములో నున్న కులాచారవ్యవహారములను చిత్రించుచురావలెను. కాని పల్లెపడుచులకు పట్టణవాసపు శేషుపొడరులను పూరియు, పట్టణపుకన్య

లకు బ్రహ్మమును, ఇంగ్లీషునామం తోడియు వికారవేషములు వేయరాదు. ఆచారములను మీరి ప్రసరించువారి విషయమై వర్ణించునప్పుడు మాత్రమే అట్లుల వ్రాయవలెను. ఇదికాక ప్రతిజాతికిని జాతిలక్షణము లనబోవు కొన్ని స్వభావలక్షణములుండును. ఇవి దేశము నుండి దేశమునకు, రాష్ట్రమునుండి రాష్ట్రమునకు మాత్రమేకాక ఒక్క గ్రామము లేక నగరములోనూడ ఒక తెగనుండి మరియొక తెగకునూడ భేదముగా నుండును. వారి యిట్లు వాళ్ళలోను, వారి వస్తురాసానముల నుంచుకొనెడి యిచ్చులలోను, ఒకరితోరొకరు పలుకరించి ఆచరించెడి విధానములలోను, ఇతరులతో బ్రవర్తించునప్పుడు కనబరచు నిధివిషయములు లేక టెక్స్టు టక్కులలోను, కుభాసభిపుజ్యాభ్యుక్తార్థములలోను, ద్రవ్యాగుల వాకర్షించునట్టి లేక వెచ్చించునట్టి తెరపులలోను, సరసములు పల్లాపములలోను ఈ లక్షణములు లేక మూడు చూపుమున్నట్లు నుండును. నిజమైన శిల్పదృష్టి గలకవి వాటి నిట్లే పోల్చి వర్ణనలలో ప్రశంసలలో సంభాషణలలో వాటిచాయల వాకర్షించి ముద్రించగలడు. ఈ శిల్పదృష్టి లేనివా డెంతపండితుడయ్యె, ఎట్టి గ్రాంథికతైరి గలవాడయ్యె, ఎట్టి యనర్థకధార కలవాడయ్యె ఆసంఘచ్ఛాయ వాకర్షించలేడు.

ఈ శిల్పదృష్టి స్వరస్థిధముగా పుట్టుకొనిరావలసినదే యని యొప్పుకొనుచునే అట్టి శిల్పిల కుంఠ వలసిన కొన్ని సాధారణలక్షణములుమాత్రమిచ్చట చెప్పవలసియున్నది. వారు సంఘమున కెడయెడనుగాగాక సంఘముతో కలిసిమెలిసి తిరుగ నభిలాషగరిగి తిరుగుచుండురు. వారి కష్టములను సుఖములను, సరసములను విరసములను తమనూడ ననుభవించునట్లు మనశ్శృలనములను గలిగియుండురు. అందరితోను కలుపుకోలతనముతో తిరుగగలబ్బియు, అరమరఅభ్యంతరము లేక ప్రసరించునట్టియు, అదిభరికిని పార్శ్వప్రసమైనట్టియు స్నేహపాత్రమైనట్టియు జనపరిచయము, సంభాషణతీరు, హాస్యరసము, అనుకూలమున నడవడి కలిగియుండురు. సాంఘికనవల వ్రాయగోరువారు మున్నుం దెంతవర కీలక్షణములు లేమకు గలవో యోచించుకొని, అలవాటు చేసు

కొని భాయగ్రహణకై వలవరచుకొని గంభీరచవకు గడగినచో బాగుండును. లేనియెడల ఆగ్రంథము పరియగు చిత్రముగా ప్రచారముకాక గ్రాంథికతైరికొరకొ, అద్భుతములను చర్యలకొరకొ, దీర్ఘమున కథకొరకొ, నీరీపోకొరకొ, పాతకాలతరగతులలో పునీయమైనదిగా కమిటీవారిచే నిర్ణయింపబడుకొరకొ మాత్రమే గౌరవము కలిగియుండును.

కవి కీర్త్యప్తి యుండి, స్వభావలో రచించుటకు, స్వభావ మాటలాడువారి చర్యకై వ్రాయుటకు వారి ఆచారవ్యవహారములను, లక్షణములను, ఆశలు విలాసములను, కష్టసుఖములనే చిత్రించుటకు గడగినచో సాంఘికనవల మనోహరముగ నుండును. సాంఘికనవల రచించువారి డింకొకవిషయముమూర్ఖి అర్థంత్రోధ వహించవలసియున్నది. అది తైరినిగూర్చి, ఈసందర్భమున గ్రాంథికవ్యావహారికతైరిలమూర్ఖిచవర్చకు దిగుటకు వా కెంతమాత్రమును నిష్టములేదు. సాంఘికనవలమూర్ఖి ఆలోచించితంతవరకైనను, ఒకతైరి వ్యావహారిక మైవంతమాత్రమున గంభీరముగ టకు రేగచనియు, గ్రాంథికమైవంతమాత్రమున సంఘమును చిత్రంపవలననియు చెప్పుటకు వేను సాహసంపను. తైరి కవికి నైజమైయుండవలెనుకాని శ్రమపడి పుస్తకములు వెడలి కష్టమై అపహాసమైన ప్రయోగముల వేర్చి గంభీరములో గాంభీర్యముకొరకు జొనుపలవినదిగా నుండవలెను. సమద్రలేరంగములవలె గంభీరముగ నుండునుగాక, నెలయేటి కలకలమువలె మంజులముగ నుండునుగాక, లేకపోవవలె లేటగ నుండునుగాక! తైరి కవికి నైజమై యుండవలెను. అతను సృష్టించెడి పాత్రలనోటిలో నది టొచిత్తము గలిగియుండవలెను. పాత్రల సంభాషణలో సువయోగించెడి తైరిమాత్రము వీలయినంతవరకు మాటలాడుకొనే భాషలో, అరసున్నలు తెరసున్నలు లేక అవాయాసకరమైనదిగా నుండకతీరదు. లేనియెడల వాపాత్రలు మనకు వింతగాలుపునుగాని నైజత్వమును క్షుధింపలేయవు. వారి సంభాషణపై విమర్శనములు, వారు సంభాషించుచుండుతరీ వారి హావభావవిలాసములను వర్ణించు భాగములు

మాడ ఆత్మలిలోనే వ్రాయుట యెంతయు సువిశేషము. కవి తానుగా నోసరించు స్థూలముల వర్ణనలు, సంఘసమ స్థుల చర్చలు, పాత్రల యోగ్యతలనుగూర్చి అభిప్రాయములు, వాటిపై విమర్శలు తన కిష్టమైన శైలిలో వ్రాయవచ్చును. అవి కవిఅభిప్రాయములు కనుక పాఠకులు శ్రమతీసుకొని చదువగలరు. కాని పాత్రలే మాటలాడునప్పుడు లేదా వారి సంభాషణలలో ప్రక్కప్రక్కను వచ్చుచు వాటి సన్నితములను మనము గ్రహించుటకు కవి సహాయముచేయవచ్చునప్పుడు, కవి తన ప్రతిభను పాండిత్యమును కల్పనాప్రాకల్పముతోప్పించిక పాత్రలను తమంతటాతామే వచ్చుచుపోవుచు మాటలాడునట్లు చేయవలెను.

చారిత్రకనవలలవలె, హెహకౌర్వప్రధానములగు నద్భుతనవలలవలె, హాసిలీలనెడి చమత్కారముల మార్పు రహస్యపరిశోధకనవలలవలె సాంఘికనవలలు కథాప్రధానములైనవి కావు. వీటికి ఒక మొదలు, ఒకనడుము, ఒకతుది అని యుండవలసిన ఆవశ్యకత లేదు. సంఘపు పోడయు మానవుల పాపాన్యసాంసారికచర్యలే యొక మనోహరములగు నవలలనందివి. దానిని చిత్రించుట కెక్కడనుంచి ప్రారంభించి యెక్కడతో మన మావినను ఒకటే. మన గ్రంథప్రారంభమే ఆకథయొక్క ప్రారంభము కాదు. మన మావిన మాత్రమున ఆకథముగిసినదని చెప్పుటకు పీలు లేదు. కాలశకటములో ప్రయాణము చేయుచు కవి చూపినంత మేరను మనము చూచినాము. చూపని మేరలనుమాడ చూడవలె నని యున్నను మనకు సాధ్యము కాక యూరకొనుచున్నాము. సంఘములో ఏ గ్రామములో లేక ఏవ్యవహారములో, ఏయే రంగము

లకు సంబంధము గలదో ఆయా రంగముల నాయా వరుసను చిత్రించుకొనుచుపోయినవో చాలును. కారణాంతరములచే వాటికి ముందుండిన రంగములను విడువవచ్చును. వాటి తరువాతి రంగమును చిత్రింపక పోవచ్చును. ఈకారణములచేత ఇట్టి నవలలకు శ్రమపడి ఆలోచించి పన్నవలసిన ప్లోహము లేక చట్రము (deliberate plot) ఉండవలసిన ఆవశ్యకత లేదు. సరే గదా అది యెంత లేకపోయిన కథ అంత స్వతసిద్ధమై యున్నట్లు గుసించును.

చిత్రవిచిత్రముగ నల్లిన ప్లోహము (plot) లేనిదీ, కార్యపరాక్రమాది రసప్రధానము కానిదీ, అద్భుతాశ్చర్యముల చెల్లినమ్మనిదీ, రహస్య పరిశోధకులు వెన్నాడి లోకకంటకుల నుట్టుమట్టు కనిపెట్టి పాఠకుల కుతూహలము తీర్చునీదీ, విరహాచేదనలతోడి విప్రలంభములు, సుందరపద్యములతోడి హెహలేఖలు, శబ్దాన్వయంకారయుక్తములగు ప్రకృతివర్ణనలు లేనిదీ, నవల యేమిటి అని ఇప్పటి పాఠకలోకమున కచ్చెరువు కలుగవచ్చును. కాని యిట్టి విశేషములు సంఘములో నెప్పుడైన కలుగుచుండును గనుక కథలనియు, సహ సంఘములో నిర్భిజరుగుచుండవు గనుక సాంఘిక నవల కథ కాదనియు, కథకాని సాంఘికచిత్రంలో నిట్టివి తరుచు కలుగుచుండవు గనుక సాంఘికనవల యిట్టి పైపై తెచ్చుకోలు విశేషములేక సాధారణసంఘమువలె చల్లగా సాధారణపు టుచ్చుటలముచ్చటలు, కష్టగుణములు తోరికలు ప్రయత్నములు జయోపజయములు మొదలగు వానితో గూడి సంఘముయొక్క సాధారణసమయ వాహినీ చిత్రమువలె నలరారవలెను.

అవని జనింతం ధర్మమున కభ్యుదయంబు నశించి, హాని సంభవమయినప్పుడెల్ల, బరిపంథుల దుష్టుల నుక్కడంత, నప్రవిషయ ముద్ధరింతునని పల్కియు నయ్యది విస్మరించువాడవె? నిదురించుచుంటివా? విలంబమొనర్చెదవేల నీక్రియ?

ప్రతియుగమందు లోకు లలరక బ్రతిదేశమునందు నేను పుట్టితి, విశేషకరించితిఁ గడిందిగ నుత్కట ధర్మసూక్ష్మ, మున్నతని ఘటించుమార్గము కనంబడుచున్నది, లోకనఃకటచ్యుతి తనయంతనే జరుగుఁ జోద్యముగా ననఁబోకు మోక్షభూ!

తనప్రాణములఁ దీయఁదలఁచినదుష్టుల నైనను తమయించు టర్హమనియుఁ దనశాత్రునిగూడ ననురాగబలమున వశునిగాఁ జేయఁగ వలయుననియుఁ జలిచిమఁకేనియు బలమున్నదని యెంచి హానియొనర్చు టన్యాయ మనియుఁ దనకున్న ధనకాంత తఱుమగా నితరుల కుత్తుక ల్లోయుట కూడదనియుఁ బలికినది నిల్చుకోవలె విలయమబ్బుఁగాక! యని మాకొనర్చిన కఠినధర్మశాసనము లన్నియుఁ శిరసావహించఁదగిన వత్సత్వమంబులే యగునుగాని

అర్థమేలేని వందనమాచరింతంరఖిలజనులును దూరమ్మునందె నిల్చి మారఁగాలం బదేమికర్మమొగాని-నీవుపడినట్టి శ్రమయెల్ల నిష్ఫలంబు.

ధనమే నేడు ప్రధానవాంఛితము తద్దాన్యంబునంజేసి చేయని దుష్కార్య మొకండులేదు, కృతకవ్యాపారమే జీవనంబున కాదర్శము, ప్రస్తుతావనికి సంపూర్ణాధి నిర్ణేతయుఁ ధనవంతండె, భవత్ప్రతిష్ఠ యిపు డేదావాగ్నిలో మ్రగ్గెనో?

ముమ్మరమైన యంత్రబల ముండితమూర్ఖము లౌచు నెన్ని రాజ్యమ్ములు కూలుచున్నవి? విచారమెఱుంగని దుష్టులైనవారు మృలికంబు దీర్చుకొనుచుండఁగ దుర్బలు లెంతమంది మాన మ్ముడివోయి, భాగ్యములు నాశనమై గతియించుచుండిరో?

భేదముతోడ మానస మకించనమై కృత్యించుచుండ ను
 న్మాదమునక జరించుచు సమాయికు లెంద రధర్మసాగరం
 బీదలగఁ జోయిపోయి చలియింపని దుర్భరకర్కశాద్రులక
 మోదుకొనంగ నేగతిని మూర్ధము బీటలు వారుచున్నదో?

అడలఁగఁ జోటులేమి విసినాంతర భూములకేగి యచ్చటక
 జడియుచు ధర్మదేవత నిశాసమయంబులయందు మాత్ర మె
 న్నడుఁ గనరాని దీ బ్రతుకు నాకు ఘటించిన దేమటంచు నె
 క్కుడుగ మనంబునం గుమిలి కూయుచున్నది కుంచితాన్వయై.

ఇట్టి వివరీతనాటకమెల్లఁ జూచుకొలఁది నీకును చిత్తంబు జలదరింపఁ
 దత్పరంబుగ మానముద్రను వహించి-యేమి యోజించుచుంటివో యెఱుంగనగునె?

అవసీపాలనమందు నిప్పటికి నీ కాయానమే కల్గెనో
 వివిధానర్థములక ఘటించుచు భవద్వ్యాధి మాయంప స
 ర్వవిధానంబులఁ జూచు మోరకు లధర్మాధ్వములం జోవువా
 గు విశేషముగఁ బ్రీతిపాత్రు లయినారో? తెల్పు మీశానుడా!

'విజయవిలాసవ్యాఖ్యానవిధాన' విమర్శనము

భాగవతుల వెంకటకాశ్రిగారు, బి. సి., యల్. టి.

ఆంధ్రవికారద తాపీ ధర్మారావుగా రధికపరిశ్రమ చేసి "విజయవిలాసవ్యాఖ్యానవిధాన" మను కిర్మీ కనో భారతీయందు వరుసగ వ్యాసములు వ్రాయుచు నాంధ్రుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులగుచున్న విషయము భారతీపాఠకుల కందఱకు విశదమే. గ్రంథమునఁ బ్రక్షిప్తముగ నున్న యనేకగుప్తార్థములను విరు త్రవ్వఁ బైటకుఁ దీసి పాఠకులకు విచ్ఛలమిడిగఁ బంచివెట్టుచున్నాఁడు. కావున వీ రాంధ్రులప్రశంస కెంతయుఁ బాత్రులు.

కాని వీ రప్రృథక్ప్రృథక్ విమర్శనాపారవశ్యతచేఁ గాఁబోలు కొంచెము ప్రస్తుతము మఱచునట్లు కనఁబడును. ఒకపద్యమును వ్యాఖ్యానముచేయునప్పు డాపద్యార్థమును నవధిఁ జేరుటకుఁ బయినమై యాయాఁపున నాయవధిని దాటి మఱికొంతమారము పొపుటకు నావేగము నగుఁచుకొడఁజాలనట్లు కనఁబడును.

అన్ వెలభారతీలోఁ బ్రకటింపఁబడిన "కమ్మని జాగువా" అను పద్యవ్యాఖ్యాన మిందుకు నిదర్శనము. ఆపద్య మిది :—

ఈ కమ్మనిజాగువా నొరయఁ
గల్గిన చెక్కులలెక్కువఁడు నొ
క్కమ్మని జాతికెంపు వెల
గాఁగొను మోవిమొంతునవాఁడు ప
త్తమ్మని రూపసంపద ధ
నాధిపనూనుని ధిక్కరించువాఁ
డమ్మకచెల్ల! నాప్రాదయ
మమ్మకచెల్లదు వీని కియ్యెడన్.

ఈపద్యమందలి మొదటి మాఁడుపాదములందును రెండు విషయములు రెండుపాయలుగా నొకదాని ననుసరించి యొకటి ప్రవహించి నాల్గవ పాదమునఁ గలిసి మొండిపాయగఁ బారుచున్నవి. ఆ చెట్టన, నర్జునుని

యంగములు (౧) పొందవ్యము, (౨) ధనము, గలవిగా వర్ణింపఁబడినవి. కావుననే నాల్గవపాదమందు "ప్రాదయ మమ్ము"ట కవకాశము కలిగినది. అనఁగా నర్జునుఁడు ధనవంతుఁ డగుటచే నులూచి తన పూర్వయము నాతని వశము చేయఁదలఁచినది. అనఁగా నతనిని శ్రేమించిన దనుట. అర్జునుఁడు ధనవంతుఁడుగనుక తన పూర్వయమును నమూల్యవస్తువు నాతని కమ్మకాగొనున్నది. నాల్గవ పాదమందు దిమిడియున్న యీరెండు భావములను మొదటి మాఁడుపాదములయందలి కేవలములను సమర్థింపవలసి యున్నది. ఆంధ్రవికారదులు తెలివినట్లు 'అమ్మకచెల్లదు' అని యుండుటచే నర్జునుఁడు ధనముగలవాఁడని నిర్దాపించుట యవసరమే యగును. ఇట్లు వికారణచేసియు వికారదులు ప్రథమపాదమును వ్యాఖ్యానముచేయుటలోఁ గొంచెము నేలవిడచి పాముచేయుట మొదలుపెట్టినట్లు తోచుచున్నది. వీలన, పూర్వయమును నమూల్యవస్తువును గొనుటకు ధన మవసరము. రెండుమాఁడుపాదములలో 'కెంపు', 'సంపద' స్పష్టముగ నోచరించుచున్నవి. కాని మొదటిపాదములో వీ రిచ్చిన యర్థమునుబట్టి గీటురాయి మాత్రమే కనఁబడుచున్నది. గీటురాయి యన్నంత మాత్రమున స్వర్ణాధరణమును గొనఁజాలముకదా! పరీక్షించుటకు గీటురాయి యవసరమేకాని కొనుటకు ధనము ముఖ్యముగదా! మాఁడవపాదమందలి 'రూప సంపద'లో ధనము నోచరించుచున్న దనినచో రెండవ పాదమందలి "కెంపు"నకుఁ బ్రయోజన మేమి? అది మోడ ధననూచకమే యగునుకదా? ఐనచోఁ బద్యమందు భావైక్యము లేకుండఁబోవును. ఎట్లన, మొదటిపాద మందు నగయొక్క బంగారమునుఁ బరీక్షించుటకు గీటురాయియు, రెండుమాఁడుపాదములయందుఁ గొనుటకు ధనమును మోచించినట్లగును. మాఁడుపాదములందును మోడ ధనముగాని, లేక ఒక్కొక్కపాదమునందు నగము

గొనుటకు వలయు వోకొక్క పాదనముగాని నూచించినవో భావైక్యము చెడదు. అనగా మొదటిపాదమున గీటురాయియు, రెండవపాదమున త్రాడును, తూడవ పాదమున ధనమును నూచించబడినవో వైక్యము చెడదు. ఆంధ్రవికారముల నూచించిన యర్థములో నీ భావైక్యము లోకతేవదున్నది. రెండవపాదములో రత్నపరీక్ష గల దని మీరు చెప్పుచున్నారు. ఇది కేవలము విమర్శకులుబద్ధ త్వము. మొదటిపాదమునకు స్వర్ణరసీక్షయను వొక వింత వ్యాఖ్యానము చేసి రెండవపాదమున రత్నపరీక్ష గల దున్నాడు. అట్లునునదర్థ కెంపున్నంతమాత్రమున వధేడు రత్నపరీక్షకుఁడని యెట్లు చెప్పవచ్చును? రెండవపాద ములో నర్థముఁడు కెంపుగలవాఁడుగా నూచించబడినది గాని రత్నపరీక్షకుఁ డనుట లేనియర్థము నెరుపుచెచ్చి ముడిపెట్టుటయే యగును. కనుక మొదటిపాదమున స్వర్ణ పరీక్షయు, రెండవపాదమున రత్నపరీక్షయుఁ గలవనుట కొంచెము విపరీతవ్యాఖ్యాన మనియే చెప్పవలసినద్యును.

మొదటిపాదమునకు “బంగారమును రాయటకుఁ దగిన యొరగల్గువంటి నల్లని చెక్కిళ్లు గలవాఁడు” వనునర్థము నిచ్చుటకు మఱియొక ప్రతిబంధక మున్నది. మొదటి పాదమున “కమ్మనిబాగువా వొరయఁగల్గిన చెక్కుల పెక్కువాఁడు” అని యున్నది. ఇందు “కమ్మనిబాగువా వొరయఁగల్గిన” యను విశేషణమునకు “చెక్కుల పెక్కు” విశేష్య మగును. అనగా “బంగారమును రాయటకుఁ దగిన చెక్కిళ్లు గలవాఁడు” అని యర్థ మగునుగాని “బంగారమును రాయటకుఁ దగిన (యొరగల్గువంటి) చెక్కిళ్లు” అను నర్థము రాదు. “చెక్కిళ్లు బంగారమున రాయటకు తగియున్నవి” అను నర్థ మగును. ఈయర్థ మందు వర్ణముకంటె కాశిస్య మెక్కుత స్ఫురించును. అదియునుగాక చెక్కిళ్ల వొరగల్గురాతితోఁ బోల్చుట నీచోపమ యగును.

మఱియొక మాట. “బంగారమును రాయఁగల్గిన రాయివంటి చెక్కిళ్లు” అని చెప్పినప్పుడు “బంగారుపై వొరగల్గుపెట్టి రాయు”ట నూచితమగును. మనము బంగారమును బ్రీక్షించునప్పు డొరగల్గుపై స్వర్ణశకలమును

పెట్టి రాయుదుముగాని బంగారముపై వొరగల్గును పెట్టి రాయుముకదా! కావున ధర్మారావుగారి వ్యాఖ్యానమున కిది యొక ప్రతిబంధక మగును.

మఱియొక విషయము. ధర్మారావుగారు “అట్లు నుడువ నల్లనివాఁడుగనుక వాని చెక్కిళ్ల ను బాగువాతోఁ బోల్చుదుగ” వనుచున్నారు. గంధముగమును కవులు పాధారణముగా నర్థమునతోఁ బోల్చుదుకదా! ఇక్కడ గంధస్థలమునకును అర్థమునకును స్థిగతయించును దేశుకు నందునే సామ్యమున్నదిగాని వర్ణమునందు లేదు. అట్లు గాక వర్ణమునందుగూడ సాదృశ్యము కలదనుచోఁ “చెక్కిళ్లు తెల్లగ పాలిపోయియున్నవని బల్లింతులు యగును. ఇది సమంజస మగునా? ఇదికాక సాధారణ ముగాఁ గవులు చెక్కిళ్లను బంగారముతోఁ బోల్చువపుడు మోతాపునే ముఖ్యముగఁ దీసికొనుచున్నారు. విజయవిలా సముననే యద్దముఁ డులాపించి వారి “చెండ్లా గుబ్బలు బాగునాతగుకులా చెక్కిండ్లదా” అని మెచ్చుకొనిన సముననే యద్దముఁ డులాపించి వారి “చెండ్లా గుబ్బలు బాగునాతగుకులా చెక్కిండ్లదా” అని మెచ్చుకొనిన సముననే యద్దముఁ డులాపించి యందము మెచ్చుకొని నట్లే యున్నది.

“రాకొనురు నెఱులు నీలపు
రాకొనురు నిరాకరించు రాకాచంద్రున్
రాకొట్టు మొగము కెంజిను
రాకుఁ గని పరాకునేయునొర పరంబుల్.”

ఇక్కడ నర్థమని మొగము చంద్రకాంతిని మించి యున్నదనిగదా యర్థము! ఇక్కడ చేమపూరవాని సామ్రేయ “భక్తివిశ్వాసము” లేమెని? ఇట్లంటివని వెంకటకవిని జాలైన చేయుచున్నావని పోకు రెంచ కుందురుగాక! “కమ్మనిబాగువా” పద్యవ్యాఖ్యానపుఁ బ్రసక్తి వచ్చుటచే నిది వ్రాయవలసినదని. కావున డొంకతిరుగులు తిరిగి “చెక్కిళ్లను నికదాపలములతోఁ బోల్చినాఁడు” వని వ్యాఖ్యానము చేయవలసిన యావశ్యకత

కాన్పింపదు. కావున మన “కమ్మనిజాళువా” పద్యము నందుఁ జెక్కిళ్లు కును జాళువాకును దళుకునందు మాత్రమే సాదృశ్యమును దీనుకొనినచో దోషము లేదని చెప్పవచ్చును. లేదా పారబహిషాదాన్నిను దప్పు లేదు. అట్టి పుష్కలములవలన లేమహార చెంకటకవికిఁ దీరని లోపము వాటిల్లదు.

ఇక “జాళువా నొరయఁగల్గిన” యనుపద్యము “జాళువాన్” అను ద్విత్వీయావిధికి ప్రయోగమునుగూర్చి విచారించుము. ధర్మారావుగారు “జాళువాతో సమానమును” ననునర్థము రావలెనన్న “కమ్మని జాళువాతో” వని తృతీయ యుండవలె నని సిద్ధాంతికరించినారు. కాని ‘చెక్కిళ్లు జాళువాను మించిన నైగనిగ్యము గలిగి యున్నవి’ అని వర్ణించుటకుఁ దృతీయకంటె ద్విత్వీయయే యెక్కువ సమంజసముని తోచెడిని. ఏలన ‘తోన్’ అను తృతీయప్రత్యయము కుల్యతను సూచించును గాని యాధిక్యమును సూచింపదు. నాచనపోముని యుద్ధరపారివంశమున “.....తోఁబులో నాడెడు రాయం దకొదమతో రాయఁబారి” యనుపద్యమునఁ కుల్యతమాత్రము సూచింపఁబడుచున్నది. కాని “జాళువాను బరయఁగల్గిన చెక్కిళ్లు” అనుపద్యము చెక్కిళ్ల యాధిక్యము ధ్వనించుచున్నది. “చెక్కిళ్లు జాళువా నొరసికొని పోఁగలది” అని చెప్పినప్పుడు “జాళువాను లక్ష్మ్యముచేయకుండ రాచుకొని పోఁగలిగినది” అని యర్థ మగును.

మఱియొక విషయము చూచుడు. “కమ్మని జాళువాను బరీక్షించుటకుఁ దగిన యొర గల్లువంటి చెక్కిళ్లు” అని వర్ణించువపుడు “కమ్మని జాళువా” యను మేలిమిబంగారపుఁ బ్రసక్తి యేల కల్గినది! మేల్మిబంగారమును బరీక్షించు తాయిమాత్రమే నల్లని వర్ణమును, స్నిగ్ధ

లేయుఁ గలిగియుండి తక్కువజాతి బంగారమును బరీక్షించు తాయి కీగుణము లవసరములేదని ధ్వనించును గదా! అట్టిచో “కమ్మనిజాళువాన్” అనుపదముల ప్రయోజన మేమి?

ఇంకొక విశేషము. చెండవపాదముం దిద్దునుని మోచి, కంపును గొనఁజూలు సమర్థత గలదిగా వర్ణింపఁ బడినది. ఇక్కడ కంపుకంటె మోచియం దాధిక్యము కనఁబడుచున్నది. మూడవపాదముందు రూపసంపద వలనూబదని ధిక్కరించుచున్నది. ఈరెండుపాదముల యందును ‘ఉపమానముకంటె సుపమేయ మాధిక్యము గలదిగా వర్ణింపఁబడినది. ఈక్రమమునబట్టి మొదటి పాదముందలి చెక్కుల లెక్కు తన కుపమానముగాఁ దీసికొనఁబడిన పదార్థముకంటె నాధిక్యముగలదిగా నుండవలెను. కావున చెక్కుల కుపమానముగాఁ దీసికొనఁబడిన దని ‘చెప్పఁబడిన’ నికమోపలముకంటె చెక్కులధికకొంతి గలిగినవని చెప్పవలసియుండును. ధర్మారావుగా రొసఁగిన వ్యాఖ్యానమున నిట్టి యాధిక్యము కానరాదు. ఒక ప్యము పరీక్షించుట యాధిక్యమాచక మందులేమో! చెక్కులు బంగారమును బరీక్షించుటకుఁ దగియున్నవి గాని నికమోపలమును బరీక్షించుటకుఁ దగియుండ లేదు. కావున ధర్మారావుగారి వ్యాఖ్యానము ప్రకారము చెక్కులయం దాధిక్యము సూచింపఁబడక కుల్యత మాత్రమే సూచింపఁబడును. ఇక్కడమాడ నైక్యము చెడుచున్నది. పైని వివరించిన విషయములనుబట్టి చూచినచో మొదటిపాదమున కీక్రిందివిధమున వర్ణము చెప్పవచ్చును. “కమ్మని జాళువానుపైతము లక్ష్మ్యముచేయక రాచుకొనిపోవుటకు సమర్థతగల చెక్కుల లెక్కుగల వాఁడు. అనఁగా చెక్కుల తరుకుబంగారపుఁ దళుకుకంటె సధికమైనదని యర్థము.”

కోయిల్కొండ కోట చిత్రములు (చూ. కల.)

౧. కోయిల్కొండ కోట

౨. కోయిల్కొండ కోట చుట్టాలు

చ. పరికిన కబ్బపుంబులకు ప్రాబల్యకట్ల ప్రమాణమేకదా
తెలుఁగున; నర్ప లొందునటు దేవర పెట్టియ గంటముక; స్వహ
స్తలిఖిత పత్రభండములు దండనమస్మృతి గాంచుమం బుహా
తలసిన నేల్చకాక పృథివీం గవిమాత్రుఁడె తిప్పయబ్బదాక."

నల ఉగాదిసంచిక (వసురాయకవి)

"దుర్విమర్శముచేసి ప్రజల బుద్ధి చెడుత్రోవలఁజెట్టుట—రసహీనము లైన కావ్యములు వ్రాసి వారి శ్రమ పెట్టుట, యీరెంటిలో మొదటిదే యెక్కువయనర్థకమని "పోష్య" గారు చెప్పినారు"

గ్రంథవిమర్శతత్వవ్యాసము (కూచి నరసింహంపంతులు)

భారతి ప్రతోత్పత్తి పువ్య, మాఘ మాసముల
సంచికలయందు "తిక్కనయుద్ధోగపర్వము"
అనువిమర్శన మొకటి వెలువడినది. తామూరి లక్ష్మీనర
సింహారావు పంతులుగారు దానికి గర్త. అందలి
ముఖ్యాంశము లివి.—

౧. తిక్కన మూలము ననుసరించినచోటనైనను
తన పద్యము పూర్తికానిపట్టుల వర్ణరపుమాటలు పెట్టి
నాఁడు. అవి యవధములైనవి.

౨. తిక్కన భావమును స్పష్టముగాఁ జెల్పు
నట్లు వాక్యము రచింపఁజాలడయ్యెను.

౩. ఆతనికి (తిక్కనకు) సంస్కృతభాషాపాండి
త్యము లేదు.

౪. తిక్కనభాషాంతరీకరణము వ్యాసమూలము
నకు, స్వభావమునకును విరుద్ధముగ నున్నది.

౫. తిక్కన పాత్రాచారిత్వము చెఱచినాఁడు.

౬. తిక్కన ప్రస్తుతఁ డైనాఁడు.

౭. వా (విమర్శకుని) యీతెనుఁగుసేత పదై
ములు జూడండి.

ఇదిగాక నింకను ప్రక్షిప్తగ్రంథభాగములను
గుఱించి కొందఱ అయ్య లెవరోయన్నట్లు వ్రాసిరి.

ఆయయ్యలలోఁ గేతవరపు వేంకటశాస్త్రిగా రొకరు
పరిగణింపఁదగియున్నారు ఆంధ్రసాహిత్యపరిమర్శితిక
యందుఁ గాక, వీరి యుద్ధోగపర్వవిమర్శనముతోఁ
బాటు శాస్త్రిగారి భారతప్రక్షిప్తవిషయమును గుఱిం
చినవ్యాసము పువ్య-మాఘ మాసముల భారతీసంచికల
యందుఁ బ్రకటితమైనది. కావున విమర్శకాగ్రసరులగు
నరసింహారావుగారు ప్రక్షిప్తవిషయమై దానికిఁ బ్రత్యు
త్తర మీయవలసినవాధ్యత వహింతురుగాక.

మఱియుఁ దిక్కనయాంధ్రీకరణము సంక్షేప
మని, సంగ్రహమని, సంకుచితమని, దిగవిడుపులు గలిపి
యని విమర్శకులు పలుసార్లు వ్రాసిరి. ఇది చాల ప్రాత
వడినమాట. పాడి పాట. పలుపురు విద్వాంసు లివ్వి
షయమును చిరకాలముక్రిందట శాంధ్రలోకమునకు
వెల్లడించి కవిశ్రయకృతాంధ్ర భారతప్రాశస్త్యమును
బహుముఖములుఁ బ్రస్తుతించిరి. కావున నప్రస్తుతముగ
నిద్దానిని విమర్శకులు చర్చితచర్చనమొనర్చి గ్రంథ
వాహిత్య మొనర్చుటలోఁ బ్రయోజనములేదు. ఆంధ్ర
మహాభారతసంక్షేపవిషయమును జర్పించి చిరకాలము
క్రిందట నభిప్రాయములు వెల్లడించుచుండిన పండిత
ప్రకాండుల నిద్ధాంతములు జదివినచోఁ బంతులుగారి
శివీష్టయమునఁ గలిగిన సంశయములు డిందు పడియుం
డెడివి. ఇత ముఖ్యవిషయములఁ జర్పింతము.

1. వ్యర్థపుపదములు, అవర్థములు.

ఈ సందర్భమున విమర్శన మీ క్రిందివిధమున నున్నది.—

“మూలమున నున్న పద్యమునకు మాటగాఁ బ్రత్యేకాంధ్రపద్యము చేసినచోట నయినను మూలము నమనరింపక మూలములోని కొంతభాగముమాత్రము తన పద్యములోఁ జెట్టి తనపద్యము పూర్తికాకున్నఁ దక్కిన తన పద్యభాగములో వ్యర్థపు మాటలు పెట్టివాఁడు. కొన్ని చోటుల నమ్మాటలు అవర్థములునూడె వైవది. ఈక్రింది పద్యములు చూడుడు:—

శ్లో. య ఈర్ష్యః పరవిశేష, రూపే వీర్యే కులస్వయే,
గుణసౌభాగ్యసత్కారే తస్య వ్యాధి రనంతకః.

(మూలము)

క. పరవిశేషమునకు విద్యా

పరిణతికిం దేజమునకు బలమునకు మనం

తెరియఁగ నవస్థాపకున

న్నరుఁడు తెవులులేని కేదనం బడు నధిపా.

(తిక్కన)

వ్యాసమూలముయొక్క యర్థము పేను దెలిసిం
చిన ప్రకారము —

“గీ. పరులకుల-గోత్ర-సౌభాగ్య-సౌభాగ్య-వీర్య
రూప-సత్కార-ధనముల-యేపు గాంచి
యోవ్యలేకుండువాఁ డెవ్వఁడున్ది వాఁడు
మందు లేనట్టివ్యాధిచే నుండుచుండు.”

విత్తము, రూపము, వీర్యము, కులము, అవ్య
యము, గుణము, సౌభాగ్యము, సత్కారము ననుకూ
లు తెలియిది మూలశ్లోకమునఁ గలవు. ధనము, విద్య,
గోజము, బలము నను వాల్మీకిత్రయ తిక్కనగారి కంద
పద్యమునఁ గలవు. మూలమునఁగల యాఱుగుణములు
లోనించి, రెండు క్రొత్తగుణములు గలిగి తిక్కనపద్యము
కన్పట్టుచున్నది. కావునఁ దిక్కన, మూలము నమనరించి
తెనుఁగుపద్యము రచింపవలసికట్టి యట్లు చేయఁజాలక,

మాతృకయందలి పదముల వదలి క్రొత్తమాటలు జెట్టి
పద్యమురచించి పురిమి పుచ్చె” నని విమర్శకులు నూచిం
చిరి. మఱియు నీమాతృకపదములు వ్యర్థములని తేల్చిరి.
మూలపదముల నన్నిటిఁ దమగీతమునఁ గూర్చి మిరి.
కావునఁ దిక్కనసోమమాజచేగాని కవిభావమును
దాము తీర్చి దిద్దిరి మను పంతులుగారి యభిప్రాయము
దీనివలన స్పష్టమగుచున్నది. కావచ్చును. పాండిత్య మను
నది యొకరి స్వత్యముగాదుకదా!

“మూలమునఁగల ప్రత్యేకరమునకు మాటకులము
తేయుట యుభయకవిమృశుని సంకల్పముగాదని యాంధ్ర
భారత పరిశోధకు లందఱు తెలింగిన విషయము. ఉభయ
భాషలయందలి మొఱుగుల సేర్పిమార్చి యాచిరికి, భాష
సంప్రదాయమునకు, తేకకాలపాత్రములకుఁ దగులిం
గనిభాకవ్య నలంకరించుటయే కళావిమర్శకు నమ్మకా
నీయుని యాశయము. కావునఁ జై పద్యము మూలపద్య
మునకు మాటగా నన్ని పదములతో రచించుట తిక్కన
యుద్దేశ్యము కానేకాదు. ప్రపంచమున సోకనిపై నిం
కొకనికి, ధనము, విద్య, తేజము, బలము నను కారణ
ములవలననే యమామ జనించుచుండును. “విద్యా వివా
దాయ, ధనమే మదాయ” యను వాక్యోక్తినిబట్టి
ధనమువలననే విద్యయుఁ బరుల కోర్వలేమిఁ గలిగించు
వనియు, నిదిగాక ధనముకంటె ముందుగ విద్య పేర్కొ
నఁబడుటవలన రెండవదానికంటె మొదటిదానియందే
మాతృకయు గలిగించు కత్తి విస్తరించియున్నదనియుఁ
దోచుచున్నది. అనూయోజనకమున “విద్య” యనునది
మూలమున లేదు. పైగా మూలమునఁగల “సత్కారము”
అనునది యీర్ష్యాకారణములకు గుణములలోఁ జేర్చఁ
దగినది. సంస్కృతశ్లోకమున గుణములన్నిటిఁ దెలుపు
పట్టిక యొకటి వెల్లడింపఁబడినది.* అది సంస్కృతభాష
గావున వెల్లు తెప్పినను వినువారికి గంభీరముగనే యున్న
ట్లుండును.” అని బ్ర. శ్రీ. శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికాష్ట్రు
లుగారు వ్రాసియుండిరి. తిక్కన యుచితజ్ఞాను. అందు
వలన దా వాపట్టికఁ దెలుఁగుఁ గనవలసి కావున నిందుఁ
తోన్న విచ్ఛిన్నలేదు. సంస్కృతమున లేనిది, తప్పక

* ఆంధ్రసాహిత్య పరివర్తన, 2 సంపుటము.

శేర్పదగినదియగు “విద్యము” శీర్షి మాలము నలంకరించుపద్ధతి గలదము దలించివాడు. మాలమున గల గుణము లన్నియుఁ దెలుగుపద్యమున లేవనటు యుఁ జొరగదు. మాలమున గల విద్యము, గుణము, భాభాగ్యము, సత్కారము లనునవి సముపద్రును, దూషణ, కులము, అవ్యయము వనునవి లేజమునందును, విద్యమునానది బలమునందును తిక్కనపద్యములో నిమిషి యున్నది. తిక్కన వ్యర్థపదములు బాదాపారించెనని వ్రాసిన విమర్శకుల నుతపద్యమున మాలమున లేనిది “యేవు గాంచి, ఉర్వి, కుందుముండు” నను వ్యర్థపదములు దొరలి మాలాత్రికముఁ మొనర్చినది. ఇదియుఁగాక పీఠపద్యమునఁ తిక్కనార్యుని పద్యమునఁ గల సరళిత, మనోజ్ఞగతి, సందర్భసూచియుఁ గానరావు. “యోగ్యలేకుండువాఁడెవ్వఁ డుర్వివాదు” అను శీతకృత్తియచరణము పద్యము యొక్క గమనికకు వికారము గల్పించుచున్నది. కావున నిందు పారలేకమును గన్పట్టదు. నాల్గు దికారములు మాత్ర మున్నవి. తిక్కనార్యుని కవనమాధురికిఁ దనిలి “గతానుగతికోలోక” అనుపామెతకు గుటికామండుపండి తులగు పంతులుగారి పద్యము వింబప్రతిబింబవ్యాయమున వారికింపు నిండు గలిగినను ప్రాంతపద్ధతునకు పాటియగు ననుట కవకాశములేదు. తిక్కనార్య పదప్రయోగ విప్లవ్యమున పార్థకముగాని నిరర్థకముగాదు. ఆయన సంస్కృతానుసరణమునకు యత్నించలేదు. సంస్కృతముననున్న భావమును దెలుగునఁ జారుతరమున తెరువునఁ జెరించి వాడు.

తెవులులేనివేదన

“పరులకనమున” కనుపద్యమున విమర్శకుల కింకాక ప్రమాదము, తిక్కనగారిది కానవచ్చెనట! కావున వారు దాని నిట్లు ఖండించిరి. వారి వాక్యము లీలెంద పొందుపఱచుచున్నాము:

“మతీయు దాను వర్ణించిన నాలుగు గుణములను పహింపనివాడు “తెవులులేనివేదన” పదమునని తిక్కన చెప్పినాడు. ఇందు పారస్య మేమిగలదు? తెవులున్న వేదనకే సుప్రసిద్ధముగా ముందుండగా తెవులులేనివేదన

కుండదా? కావున నివ్వేదన నివారించదగ్గదియే యగును.దీనిపారస్యము చూడుడు” ఇ దెంతదనుక సహజకమా విమర్శించెము.

మాలము:—“తస్య వ్యాధి రనంతకః.”

తిక్కన:—“అన్నరుఁడు తెవులులేని వేదనగలను”

విమర్శకులు:—“మందు లేనట్టివ్యాధిచేఁ గుందు చుండు”

అని యున్నది. సంస్కృతమున “అనంతకః” యని యున్నదానిని వ్రాతపద్యమున “మందులేనట్టి వ్యాధి” యని విమర్శకు లనువదించిరి. దానిని తిక్కన “తెవులు లేనివేదన” యనెను. తారతమ్య మరయుదుము. శరీరము నకు సంభవించు రుగ్మత లన్నిటికి నాయుచ్చేదము లికితన సుపదేశించును. మానసికముల రోగమునకు మందు లేదు. కావుననే “మనోవ్యాధికి మందులేదు”, “మనో వ్యాధి మంచము పట్టించు” ననుపామెతలు లోకమున వ్యాపించియున్నవి.మనుజుని యారోగ్యమును గోల్చుచ్చి, యతనియొక్క నిత్యకృత్యముల వొనర్చుకొను శక్తిని ఊహించజేసి, యాహారవివరలు చూచి, యలజతఁగూర్చి ణ్ణాలబేహమును గృహింపజేసి కుండించునది వ్యాధి. దీనికి మందు గలదు. దీనివలనఁ గలుగు బాధ నారోఁడు నివరించి చెప్పి చికిత్సఁ జొందఁగలఁడు. కాని మనోవ్యాధి యట్టిదికాదు. ఉత్సాహశక్తి ఊహించుటయే దీనికి ముఖ్య కారణము. ఇది మానసికమైన తెవులు. దీనికి మందు లేదు. కాని వ్యాధియను పేరుమాత్ర మున్నది. తెవులుండే వేదన గల్పించుజాతిలో నిదియుఁ శీర్పదగినది.

మందులేనివ్యాధి బాధితుడై పంతులుగారి పద్యములోఁ జెప్పఁబడినారే దుత్సాహకూన్యఁడు గానఁ గూర్చుండి లేచుటకు శక్తిలేనివాఁ డగును. వాడట్లే కృహింపవలసియుండును. అట్టివాడు “పరులకనాదిక” ముల యోన్నత్యమునుగాంచి మనంజెరియ నేమియుఁ బ్రతిక్రియఁ జేయఁజాలఁడు. కావున దుర్బోధవాదులకుఁ బాండవులపై గల యమాయామాత్మర్యముల నొకనెపము పెట్టి వివరించుపదర్శమున ధార్తరాష్ట్రులను మనో వ్యాధిచేఁ జీకుచుండి మంచములు బట్టిపడెడిరోఁ బోల్చు

తిక్కన కుదిరేముగఁ జోచుచున్నాను. కావున వారిని తెల్పులు లేని చేదనపడెడివారితో నుదయించి యుక్తియుక్తముగ వర్ణనలేముగఁ బడెము రచించియున్నాఁడు.

తెల్పులు లేని చేదనపడువాని హృదయమున మున్ముందుగ నమాత స్థావర సేర్పఁబడుకొనును. పదచదిలేములమున నుత్సాహాశక్తి యుదయించును. అందునఁ గాయకోపారోగ్యక్రమబద్ధము బలవంతమగును. మనవాని కార్యరంగమున కురికించును, ఎన్నికార్యములనేని యుంఁ జేయించును. అనూయగ్రస్తుని మదికి కాంతి యొకప్పుడు నుండును. ఒకని గొప్పతనము నోర్వలేక వానిని బయటించిన మృదయము పరిపవదు. ఇంకొక విధమైన జరుగెత్తఁజేయును. ఇట్లు పరిమధ్యస్థమునకుఁ జిక్కి మహోత్సాహమైన భరోజులంబువాదిక దౌర్బల్యము లొనర్చును. బాపము పంపఁ దనచే నాధింపఁబడినవారి చేతులలోఁ దగుల్కొని ప్రాణములు గొల్పదును. ఇది తెల్పులులేని చేదన పడుకొనించువాని క్రితి.

కావున 'బయలపడము'లకు కంఠమున వ్యర్థములు గాని, అనర్థములై పదిగాని పదములు లేవని విమర్శకులకు మనవి. 'నుందులేనట్టి వ్యాధిచే నుండుచుండు' నను ప్రోత్సహనములో వాక్యము ప్రకరణానుకూలముగ లేదు. అందుఁ జమత్కృతియు సూక్ష్మము. తిక్కన వ్యక్తములోని "విద్యాపరిణతి, తెల్పులులేని చేదన" యను వాక్యములు సమంజసములై ప్రకరణానుసరణములై యున్నవి.

2. తిక్కన భావమును దెలుపు వాక్యము రచింపఁ బాలఁచెయ్యెను.

క్రిష్ణాష్టమిఁ గౌరవంధకు రాతిబారిగఁ బంపఁ దలంచి పొందివు లాతనితోఁ దమ యభిప్రాయములు తెప్పిరి. అనంతరము ప్రాచురి

"ఉ. తెట్టన యిట్టియల్క మది
విచ్చితి రక్కసతాత్మక న వృషి
గట్టనయట్లు పెద్దయను
గాతము దీనికి నాటు పెన్నయెక

బుట్టను దుష్టవిగ్రహము
పూని జగంబులు కామవట్టి నోఁ
బుట్టువు నీవు దేజయనఁ
బొల్పినధర్మము గల్గ నయ్యుతా!"

అని పల్కినది. దీనియందు రెం చాక్షేపణాంశములు విమర్శకులు నూచించిరి. అవి చదువరులకు ముఖ్యగ్రాహ్యములగుటకుఁ జెంది వ్రాసిరి. అంతోకటి—

ఒడిలోఁ జిచ్చుగట్టికొనుట.
దీనినినుజించి విమర్శ యిట్లున్నది: "ఇందుఁ తిక్కన యుపమానవాక్యము వాకు సమంజసముగా లేదు. ఒడిలోఁ జిచ్చుగట్టికొనుట సహజము కాదు. అట్టి పని చెట్టివాఁడు చేయును. అట్టిపని తన్నుఁ జేసివారిచే నాశము చేయును.....ఒడిలోఁ జిచ్చుగట్టికొనుట యివళమైనపనిగాని పళమైన పనిగాదు..... కావున తిక్కనయొకడు సరికాదు. అతఁడు వ్యాస మూలము వ్యవహాయకొనుటలోఁ బొరపడివాఁడు."

ప్రత్యక్షముగ ఒడిలోఁ జిచ్చుగట్టికొనుట యివళమైనపనియే యగును. ఒడిలోఁగట్టిన చిచ్చువలె హృదయమున నలగనియ్యట పళమైనది కాకపోదు. ఒడిగట్టిన చిచ్చు వస్త్రమును దహించి కరీరతాపము చెట్లు గావించునో, అట్లునే మదివాడేగించి దయలక నూనము తెరియించి తమోజుమున నేపాతాపము గల్పించగలరు. ఇది పోలికగాని నిజముకాదు. వారికిఁ "విదురువంటి వాడై చెవిఁబడినది", "నీమాట వినఁగానే నాకు అలకావీరుంటు తెల్లినదొకటి" మున్నగువాటిలో నీయొడిలోని చిచ్చుపోలికయను జేరినది. ఇత్యాదులు విషయ విషయరతము ప్రకటించుచు నుండువలన గర్భస్థాపయము నాడేగించిన యివంతతాపమును తెచ్చక తెచ్చయించును. దీనికి "గొలచిలోఁ నలగఁగొనుట" యను సామెతితో సాదృశ్యము లేదు. ఉన్నదని విమర్శకులు పలికినను దాన విశేష మెద్దియును లేదు.

కౌరవ పాంచవంశపుర్ణ గమనఁ బట్టిన వివర్తనం పరఁ దనపాలు వచ్చినవాని పడుకొనింపువు ప్రాచురి తమోజుమునఁ గలిగిన యలకను ఒడిగట్టిన చిచ్చువలె

మనమునఁ బార్వీమై భరించినది. ఇది యలంకరూపము గొన్నదియ్య. ఇదియట్లు సంపూర్ణకారవనినాకము, నిటు స్వప్నమృత్యు, అభిమత్య, ఘటోత్కచ, శ్రీపతిపాదపాంశము గావించినది చల్లఁజరయ్యెను. భృతరాష్ట్రునివలది సంరక్షణమునఁ బాండవులు యన్నంతవఱకుఁ గౌరవపాండవులకుఁ బాయరాని పొత్తుగలిగి భుక్తిగ్రహముల బౌద్ధ్యమున కోర్చియుండుట పాండవులకుఁ దప్పనిది యయ్యెను. కావునఁ బాండవులకుఁ గౌరవపాదగ్రహము కొలదితోఁ దలఁచి కొన్న ట్లండఁగలరు. కొంతలు కారవులు. వారి పాపాచర్యము ప్రోపిత్తువు స్వతంత్రులుగాని పాండవులు బాధననుభవించువలసివారు. పాదగ్రహంబుండును తలఁచి కొనుట, కావున నిట్టినికర్తృమార్గమువలన నత్తువలసికాదు. సహజముగ తప్పనిదనిగఁ బ్రకర్తించుచున్నది. కావచ్చి తిక్కనాచార్యుని యజపమానము ప్రోపదియొక్క మానసికవ్యవస్థను చిక్కఁగఁ జెల్పుచున్నది. పార్వీశ్యముగాని, తిక్కనముగ వివృతబోధిగట్టుకొనుటకాదు. అది చెల్లిబాధను చేయదు. తిక్కనయజపమానము సహాయకము; రసపుష్టి గలిగి యిచ్చుకడై యున్నది. తిక్కనభావము తెలిసికొనుటలో విమర్శము పారఁబడినది. వ్యాసములము చిక్కన యన్వయించుకొనలేకపోయెననుట పాపాపము. అతఁడు మూలమును జిక్కఁగఁ దెలిసికొని విషయమును గ్రహించి యవల స్వతంత్రరచనలఁగూర్చి యాంధ్రావలికి హేదము గూర్చినాడు. “దివ్యదీగట్టితి” నని పాదారణ్యవత్తిని ప్రోపదిచే నుపించలేదు తిక్కనపోతునూలే. “రక్తపతాత్మిక దివ్యదీగట్టితయట్లు విమర్శనలేని నామె కోపాపల స్వరూపమును చెల్లదించి మించెను. రాచరిష్ట కావుననే యిటుల ప్రోగ్గోరైకపూరితవాక్యముల వాదినది. ఇవలఁ తిక్కన పాత్రోదితమగు వాక్యముల వాదనముగఁ జిత్రించుచున్నాడు. ఇదే రెండవ యాక్షేపమును తెలిసికొంచును.

అవాదిగవాక్యబోధము

ఇచ్చివయమునఁ బంతులుగారి వాక్యము రీతించ ప్రాయమున్నాము. నీరు “వెల్లనయిట్టియొక్క” యను

పద్యమునందలి యుత్తరార్థమును విమర్శించి యాక్షేపించిరి:

“మనీయఁ తిక్కనపద్యములోని యుత్తరార్థముగా వాక్యపద్యమును చదివాడెను. దుష్టముగా నున్నది.....అది తిక్కన స్వతంత్రులది చెప్పించిన వాడు. అట్లు చెప్పించినాడని మన ముపేక్షితమున్న వాతని వాక్యములో నవాదిగ వాక్యబోధము గలదు. ఏలవనగా, జగంబులు కాయవట్టి రోయిట్లున దివును, చేజమునఁ బొల్పును భిక్షయను ప్రతినియించగా నా కోప మెన్నఁటిని వాచుచి ప్రోపది చెప్పినట్లున్నది.” అని.

ఈపద్యమును అన్వయించుకొనుటలో విమర్శముల తప్పటమునచెందిరి. పద్యమును గొంత తలఁచిందు లొన్నది యుం దివాద్యమున్న దనిరి. అట్లుగాగ యుత్తరార్థమును అవార్థార్థమునో నన్వయించిన వారి కట్టికంఠ యంకురించఁజాలరు. ఎట్లనఁ—

“అయ్యరా! మహానభావుఁడవగు. నీవును, వీర్య సంపన్నులగు భిక్షయను గర్తయున్నాడు కావున రక్తపతాత్మికయాని, దివ్యదీగట్టియట్లు, వెల్లన యిట్టియొక్కము నును వార్చితివి. ఏలవన, ఎప్పటికైనను విరాట కక్రమవిరూపంబు లొన్న వాయొక్కను దీర్చి వ్యాధయకాంతిఁ బ్రసాదించు రను నాన యుండుటచేరేనే. ఈయొక్కము లాలకాలమునుండియు భరించుచున్నాను దీనికి నాటు పెన్నయను బుట్టువట్టులేదు. పుట్టుదుమాదను, కారణము భర్తావాదులు సంధిగావించికొన నున్నట్లుకై యన్న దమ్ములంద (పాండవులు, కారవులు) కేకము కాయోవుచున్నార గావున.” ఇట్లన్వయించుకొనుటలో విఫలీతము లేదు. పంతులుగారిపద్యములోని “అన్నదుక్యానమిదైన క్యానుభవము” అనుదానిని “అన్నయైన దుక్యానమిదయొక్క నీలవర్ణమున భజము” నని యన్వయించుట యొక్కనునబో తిక్కనపద్యమునకు బంతులుగారు కల్పించిన యర్థ మంత సరసముగ నున్నది. తిక్కనపద్యముల గల భావగాంభీర్యము తెలిసికొనఁ బ్రాల్పూరి పంతులు గారు, మూలభావమును దనపద్యమున రచించఁ తిక్కనకు కత్తి లేదనుట సమంజసముకాదు.

విమర్శకులు తిక్కనపద్యమునందలి ద్రౌపదీపాత్ర మునుజుట్టింది “.....నవ్యాకృతము తిక్కనకుఁ బరిచి నురాండ్రై కొండవీటిపీఠమువతులలో నొక పల్లెటూ రిది యాడెదగిన మోటుమాట.....భర్తకుఁ బరిచర్యచేయువిధము దుక్కిలేదేరి కుపదేశించిన మహాపతి వ్రత.....ద్రౌపదీపాత్రవృత్తచిత్తము (తిక్కన) వెఱచినవాడు” అని యాక్షేపించి వ్రాసిరి.

కావచ్చును. తిక్కన యాంధ్రుఁడు. కొండవీటి నీమ తెలుగుదేశమునకుఁ దిలకము. రచించునది యాంధ్ర భారతము. ఆంధ్రులు చదివి సంకలించుటకు. అంతయుఁ బరిశుద్ధ మగు నాంధ్రవృత్తే. భావమునందుగాని, పద్యమునందుగాని సాంకర్యవికాసిత మగు కాలము నకుఁ జెందినవాడు తిక్కన. కావున నాంధ్రక్షత్రియ కాంతినే మానసికపీఠిఁ గల్పించికొని ద్రౌపదీపాత్రను జత్రించుచుండును. మోటుమాటలకేమి లేండి. నాగరికంపుఁ బలుకుబడి పాశ్చాత్యవేషభాషల కలవడిన బంగాళాదేశకథలనుండి కాకినాడమీదగ్గ నెఱువుగఁ దేఱబడినదేకదా మన కిప్పుడే! అందుకు మన మభాంకరించుట హాస్యాస్పదము. “స్వస్థానవేషభాషాభిమానులు సర్వురు పోలు.”

ద్రౌపదీజీవి దుక్కిలేదేరి భర్తకుఁ బరిచర్య చేయువిధ ముపదేశించెనా? ఎప్పుడు? ఎక్కడ? ఏసందర్భమున? ఇంతదఱుక సత్యాద్రౌపదీసంవాదము చరిసి కొనియుంటిమిగాని యిది తెలియరాదేను.

తిక్కన ద్రౌపదీపాత్ర వృత్తచిత్తము తెఱచిన వాడని ప్రాతఃపద్యము నధిక్షేపించి వ్రాసిన పంతులు గారిపద్యమున ద్రౌపదీపాత్ర మెటులఁగన్నట్టునో తిలకింపుఁడు. విమర్శకుల సంస్కృతానుసారియగు పద్యము—
దుక్కిఁ మక్కిఁ

“అన్నదుక్కాపనునిదైన క్యామభుజము
చెండి పచ్చడిపచ్చడి చేసి నాదు
కంటియెదుటను తెట్టినఁగాక కృష్ణ
యొక్కడిది కాంతి నాదైన హృదయమునకు”

ఇది నాగరికంపునుదులఁ గడుచెడంగను డెఱువ మోటుమాటలులేక యున్నదని వారి తలంపు. అయినను రసహీనము. తిక్కన రాచలిడ్డచేతఁ గొండవీటి మోటు మాట లాడించెనని వ్రాసిన పద్యము. ఈ “పచ్చడి పచ్చడి” బడికిఁబోవని పిల్లకాయలను తలిదండ్రు లను మాట. “ఓరీ! అల్లరిమానవుగా, మీ పంతులుతో చెప్పి పచ్చడి పచ్చడి చేయిస్తా”నని బాలకుల దండించు చుండురు. ఓడ్డోలగంటునఁ బలువురు పెద్దలనమిత్రమున ద్రౌపది యిట్లు “పచ్చడి పచ్చడి” ఇను “చప్పిడి చప్పిడి” వాక్యములాడుట క్షత్రియాంగన కాచితి కానేరదు. స్త్రీగావునఁ బచ్చడినూటఁ బల్కించిన సహజ ముగ మందునని తలంచితి కాఁబోలు. శ్రీరామరామ! ఎక్కడి తిక్కనపద్యము, ఎక్కడి పచ్చడిపద్యము! హస్తీమకాంతారము. అవసరమగుచోట్లకెల్లఁ దిక్కన సంస్కృతము నలుకఁ రించుచు, మించుచు నాచితిఁ బాటించినాడు. కాని పాడుకేయలేదు. పంతులుగారికిఁ రెండు సంకయములు దోచిన యాపద్యము నిదివఱకు నుప్రసిద్ధులగు దండిసంఘ నూర్యనారాయణశాస్త్రిలు, చెదలవాడ సుందరరామశాస్త్రిలు పఠించి తాత్పర్యము వ్రాసి యున్నారు, పరికిలింపుఁడు.—

1. “నివృత్తు తెఱంగునఁ గట్టినట్లు ఈమహాకోపమును బహుకాలము వ్యర్థమైన యెరుప్పరచించి మన గుల్లో నిలిపియుండిరి. లోకంబుల నుద్ధరించువాడెపు నీవు తోలుట్టువువలె మండియు పరాక్రమకాలులగు భర్తలుండినను, ఈకోపాగ్ని యెన్నటికిని అఱుగున్నది” అని తాత్పర్యము. ‘చిచ్చొడింగట్టిన యిట్లు అల్కను ముదినిల్పితిని’ ఇట ఉపమాంకారము. ఉత్తరాద్ధము నందు విశేషోక్త్యంకారము. “కారణము సమగ్రముగా మన్నను కార్యము గలుగదు” దాని లక్షణము.

వ్యర్థపదప్రయోగము

“గీ. నెలఁదిజూదంబు పానంబు చేఱు పలుకు
కల్లదీల ప దీదీల కరదీదీలు

సామ్య నిష్ప్రయోజనముగ వమ్మునేత
యనెడు సప్తవ్యసనముల జనదులెగుల

అను తిక్కనపద్యముపై విమర్శన విట్లున్నది:

“ఈపద్యము చదివితొని యిందు మూడవపాదములోని “నిష్ప్రయోజనముగ” నను విశేషణముయొది “వమ్మునేత” యనఁగా వ్యయముచేయుట యని యర్థము చేసికొని బహుజనపల్లినీతారామాచార్యులుగాను శబ్దరత్నాకరమున లెను తెనుగునిఘంటువులో “వమ్ము” శబ్దమునకర్థము వ్యయమని చెప్పినారు.....నిష్ప్రయోజనముగ వమ్మునేతయని తిక్కన ప్రయోగించి నపుడు సప్రయోజనముగ వమ్మునేత మాడ నుండునని యాశయముచేసికొని “వమ్ము”నకు వ్యర్థమని యర్థము యొసేని సప్రయోజన మెట్లుగనని యాశంకచేసికొని “వమ్ము”నకు వ్యయమని యాతఁడు చెప్పినాడు..... తిక్కన యనావశ్యకముగఁ బ్రయోగించుటచే నింత దోషంబు పుట్టినది” అని.

శబ్దరత్నాకరమున “వమ్ము” శబ్దమునకు “వ్యయ” మను సర్థ మెచ్చుటను కావరాదు. ఇట్లుండు “వమ్ము”నకు వ్యయమని యాతఁడు చెప్పినాడు” అని వరసింహారావుగా రెట్లు వ్రాసిరో దురూహముగనున్నది. ఇందుపై విమర్శకులు గానించిన చర్చయంతయు నిట్టి “వ్యయ” మను సర్థముపై నాధారపడియున్నది.

కావునఁ దిక్కన వ్యర్థపవప్రయోగ మొనర్చిన నియు, నదాని నాధారముగఁ గొని నిఘంటుకారులు తప్పుత్రోవఁబ్రొక్కిరనియు వరసింహారావుగారు వ్రాయుట సత్కారమున సంశయము. తిక్కనపద్యము వ్యర్థపవధూయివ్యమని వక్కాణించి విమర్శకులు వ్రాసిన మాత్రన పద్యము:—

“కల వేటిల వ్యసనోదయ

ములయిన దోషములు వాని ధూపతి విడువక
వలయుఁ బతి పాడుకొనినను

నల వానిని తేజుడు నిర్మమని యెది యంటె”.

ఇందు “వ్యసనోదయములైన దోషము లేడును ధూపతివిడువవలయు” నని రధించిరి. ధూపతిగాక

మిగిలినవా రాచరింపఁదగినవా? అను సంశయమున కెడ విచ్చుదున్న దీపద్యము పూర్వార్థము. నాల్గవపాదమునది “అల, అంటె” యనునవి పాదపూర్ణమునకై స్వీకరింపఁబడినవి. సప్తవ్యసనముల వివరించు వీరి పద్యమునందలి “కలధనములు పాడునేత” యనునది యొక్క యొక్కముగ లేదు. కలధనములు పాడునేయవలెఁగాని, లేనిధనములు పాడునేయుటెట్లు సంభవించును? కారణముగ ధన మభావమైనపుడు కార్యముగ పాడునేత కాధారము కూర్చుముగదా? తిక్కనపద్యమున వ్యర్థపవప్రయోగములేదనియు, విమర్శకుల క్రొత్తపదై మెవ్వయముననుఁ దిక్కనపద్యములను వింతఁజాలదనియు నిందలి ఫలితార్థము.

3. తిక్కనకు సంస్కృతభాషాపాండిత్యము లేదు. దీనికి లక్ష్యముగ విమర్శనమున నీ క్రిందిపద్యముదాహరించిరి.

“జ్ఞానము కేవలకృప న

జ్ఞానికి నుపదేశవిధి ప్రకాశము నేయం
గా నది సకలధరిత్రీ

దాసంబునకంటె నధిక తరళులద ముకొ.”

ఉద్ధోగపర్యవిమర్శనము కేయును వీ రీపద్యమును కాంతిపర్యమునుండి గ్రహించిరి. దీని నాధారముగఁగొని తిక్కనకు సంస్కృతభాషాపాండిత్యము లేదని పాధింపఁగడంగిరి. ఈప్రకరణమునందలి విమర్శకుల వాక్యము లిది:

“ఇది తిక్కనభారత కాంతిపర్యములోని పద్యము. ఇందు రెండవపాదములోఁ గాకును జ్ఞాకును యతిమైత్రి పడదది. ఈమైత్రి కాధారమైన లక్షణ మెందును గానింపదు. సంయుక్తాక్షరమైన “జ్ఞా”లోని యొకయక్షరమైనను “గా” కు సవర్ణమైనదికాదు. పామరులుమాత్రము “జ్ఞా”లోని ఇకారము గకారముగా నుచ్చరించుచున్నారు. “జ్ఞాన”మును “గ్జాన” మని యుచ్చరించుచున్నారు. తిక్కనకు సంస్కృతభాషాపాండిత్యము లేదనియును, జ్ఞానశబ్దములోని సంయుక్తాక్షరము పూర్వము పామరులు వ్రాయుదుండునట్లు “గకార ఇకారాకార

ములు"గా వారేడు తూడ వ్రాయుచుండువాడనియు, వారేనికీ సంస్కృతభాషాపాండిత్యము లేదనిదాని కాలేని యీవధ్యములోని యతిమైత్రి యొక నిదర్శన మనియును గడపపట్టణావస్థయనున, వాండ్రగీర్వాణ మహాపండితులును నగు వామిశ్రులు కీర్తికేళులుకందాళ దాసాచార్యులుగా రానడును వారోఁ బలికిరి. ఆయ వతోనే నేటిభవించుటకు సాహసించునుగాని తిక్కన యీవ్రహ్మగము ప్రమాదపత మనుచున్నాడు."

దాసాచార్యులుగారు చెప్పియుండినవచ్చును, కాని వరసింహారావుగారివంటి విమర్శకులు తేకిన నిదర్శన ములచేక విశ్వసించి రాధాంతము నేయు తెంతదనుక సమంజసము తెలియరాదు. జ్ఞానశబ్దమును గకార ఇకార రాకారములుగాఁ బామరుఁ బ్రాసినవ్రాతలు, కాసన ములు, ప్రాతఃపాత్రములు మున్నగునవి తిక్కనకుఁ బూర్వముండినవిగాని, సమకాలమునందలివిగాని యొమ్మి ట్లు తొలుకొల్ల సిద్ధాంతపటవి యలఁ దిక్కిన రచనకు దానిని సాదృశ్యముగఁజూపి, యాపై వారేడు గీర్వాణ భాషాపాండిత్యము లేనివాడని స్థాపించిన నొప్పిద మును, మఱియు దాచార్యులుగారివలన వినన్మ తిక్కనా ర్యుని "జ్ఞ" "క" యతివిషయకమున నిసమస్యను దాస య్యుగారి జీవితకాలములోనే విమర్శకులు చెల్లడించి యుండిన వారు దానినెట్లు సమర్థించియుండెడివారలో!

"జ్ఞ" "క" యతికి లక్షణ మెందును లేదని పంతులుగారి యభిప్రాయము. ప్రయోగ శరణ్యములగు శబ్దము లాంధ్రమున నెన్ని లేవు. అవరవాణీస్వరూపులగు మహామహాలు, ఋషులు ననుకవిపుంగవులు రచించిన కవితల ననుసరించి లక్షణములు లక్షణములు దీర్చ వారంభించిరా? లక్షణములు మార్గముజూపఁ దరువారో గవనమును కవులు పాసించిరా? దీనిని పర్యాలోచించి పంతులుగారు సంకయనికృత్రిక గావించుకొననగును. తెలుఁగున సమస్తప్రయోగములకు, లక్షణములకుఁ గవి శ్రయభారత మాదర్శ మని యాంధ్రదేశమంతయు మాఱు

వ్రాంగుచుండఁ బంతులుగారిట్టి పద్ధతి నవలంబించఁ గార ణము మృగ్యము. ఇర్విషయమును సాధించి తెలిసికొనఁ జాలకఁ దిక్కనను విమర్శకులు పామరుడనియు, దాసా చార్యులుగారు సంస్కృతము రానివాడనియు ననుట ప్రమాదముగాని యన్యముగాదు. పంతులుగారి లేఖని యంతటితో కాంతి వహింపలేదు; అప్పుకవిపై కుటికీ నది, కాశీపట్టణమున గంగాభట్టమునఁ గూర్చుండినవాఁటి యప్పయ్యుడీక్షితులవారి యూహిన గోచిని బ్రశంసించి యటనుండి తిక్కన యొనర్చిన సంజయరాయ భారమును దర్శింపఁజెన్నది. ఈ "జ్ఞ" "క" యతిని గుఱించి పెక్కుమంది పండితులు చర్చించియున్నారు. కావున వారి యభిప్రాయములను దిగువఁ బొందుపఱచెదము.

విశేషవధులు

"జ్ఞ" "క" యక్షరముల విశ్రమములను విశేషవధులందురు. ఈ విశ్రమమునుగుఱించి "భండ క్వాస్త్రమున నేను" గనిపెట్టిన మూతన విషయములు" అను వ్యాసమున కేకమళ్ల రాజగోపాలరావుపంతులుగా రును, "భండోవిమర్శన" మనువ్యాసమునఁ బార నంది రామకాస్త్రులుగారును వ్రాసియున్నారు. వీరికిఁ బూర్వము కేకూరు వేంకటకృష్ణమృశెట్టిగారు ముద్రిం పించిన భారతమును, దత్తీతికను కీర్తికేళులఁ పూండ్ల రామకృష్ణయ్యపంతులుగారు విమర్శించుచు నం దీవిశేష వధినిఁబూర్చియుఁ జర్చఁ గావించిరి. గ్రంథవిస్తరమై నను జరువదుల యుపయోగార్థ మాచర్చ నీక్రిందఁ బొందుపఱచెదము. విమర్శకుల వాక్యముల కవి ప్రత్యు త్తరము లనుఁగాక.—

"క. 'జ్ఞానము.....	
.....	
.....	
.....	
.....ఫలదమగుకా	(కాంతి)

౧. ఆంధ్రప్రతిక విశోధకృత్ సంవత్సరాది సంచిక. పుటలు ౫౯, ౬౦.
 ౨. ఆంధ్రప్రతిక రాద్రి సంవత్సరాది సంచిక పుటలు ౧౨౫-౧౨౬.
 ౩. అమృదితగ్రంథ చింతామణి మయూఖము, సం. ౧౫ (౧౯౦౨) పుటలు ౧౫, ౧౬.
 ౨౦౨

అనుపద్యమునందు రెండవపాదముయొక్క యతిం గూర్చి వీరు సంశయించి జ్ఞాకును, కాకును యతి చెల్లదని తీరిక రాద-వ పుటలో నిర్ణయించియున్నారు. అప్పకవివార్గము వీరికి రుచింపలేదు. ఇంక వీరిచూట లేరికి రుచించునో చూతము, అప్పకవియును

లే. గీ. ప్రాథకపులు కొంపలు జ్ఞకారణమునకు బ్రహ్మపద్యంబు తొలియొక్కరములు వాల్లు నినుదురు ప్రబంధముల నొక్కయొడ విశేష వర్ణనలను పోయెనానాని వాడుకతన.

అరి వ్రాసిన పద్యమును పీఠికాకారు లిష్టపడలేరి. జ్ఞాకును కాకును చెప్పటను యతిలేదని. మఱియు "జ్ఞానికి నువదేశవిధిఁ బ్రజనితమునేయంగ" నని యొక పోక మగపదమున్నదని. ఇందువలన వీరు జ్ఞాకును కాకును యతి నిష్టపడలేరి. విశేషవర్ణనని యప్పకవి చెప్పియే యుండెను. ఏమిచెప్పినను విమలా రెవ్వరు? "తమ కంపు తమ కింపు; పరుకంపు తమఁజంపు" అను సామెత చెప్పల కామెతకాకపోవునా? ఈపీఠికాకారులు "భృతరాష్ట్రండును బుర్రలు న్వవము" అను పద్యమును గూర్చి "తగక" అనుట తమవని ప్రేమిధిముగా పొందిన పద్యమునందు "ఇట్టి ప్రయోగము లింకెక్కడనైన నుండనీని నాని కీప్రయోగ నూధారమగును" అను వీరి మాత్రము వీరల యిచ్చట నవ్వయింపరు? లాక్షణికులందఱుం దిక్కవసుతమే గైకొనిరి. ప్రక్రియా ధింప న్నున యతిప్రాసముల కుదాహరణము లనుగిరి కక్రింద నిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.—

"స్వీపదము. కంధరభండార భరకాలకూట గంధిలకంఠుడు జ్ఞానయోగంబు."

ఇందు రెండవపాదమున జ్ఞాకును కాకును యతి చెప్పఁబడి యున్నది. ఇంతియకాక ప్రస్థావమున ముద్రింపఁబడిన వీరి భారతములో వీరు మడివిపట్టి "ప్రజనితము నేయంగ" ననుపాతము లేదు. శ్రీమాన్ నేల టూరు పార్థసారథి అయ్యంగారు ప్రకటించిన భారతము కాంతిపర్వతమున ౬౧౭ పుటలోను "ప్రకాశము నేయం

గా" ననియే యున్నది. కానఁ "ప్రజనితము నేయంగ" ననుపాతము పదనముగావని నిర్ణయించెదము."

మఱలఁ దైఁజెప్పిన రామకృష్ణయ్యగారే, * "జ్ఞాకును కాకును యతియున్నదను విషయము నేము పైన ౧౫-వ పుటలో వ్రాసియుంటిమి. ఈవల మఱికొన్ని లక్షణగ్రంథములలో నీయతి సంగీకరించియున్నట్లుగఁ దెలియవచ్చినందున వానికెల్ల నిటఁ బ్రకటించుచున్నారము. ౧౮౫౬ సం॥లో వ్రాయఁబడినట్టి ధింకోరత్నా కరమున ౬-వ పుటయందు "నీ. గజ ముఖరత్న యజ్ఞపరిక్షణ సకాంధపర విలసిత మందార దాను" అని విశేషయతి యనుగిరి కను వ్రాయఁబడినది. మఱియుఁ బాపిసేని వెంకటస్వామికవిచేత వ్రాయఁబడిన ధింధక్కాస్త్రమునందును "నీ. జ్ఞాకును కల్గగఘట గదియ విశేషంబు" అని వ్రాసియున్నది. మఱియు నీ ౧౯౦౨ సం॥మున ప్రకటింపఁబడినట్టి "ధింకోరత్నముణి" యందును ౯-వ పుటలో నీయతి యంగీకరింపఁబడి యున్నది" అని వ్రాసిరి.

పండితవర్యు లిట్లు లైకకంఠ్యముగఁ బరికిన వాక్యములఁజూచియో, మాధికయో విమర్శకు లిట్లు వ్రాయుట పొడఁదాటు. ఇతఁ దిక్కనయొక్క పాండితీ విధివమునునుటించి యారని సమకాలికుఁడను కేతనకవి వ్రాసినపద్యము నొకదాని నిట నుదాహరించి యివ్విన యము ముగించెదము.—

"క. అభిమతుఁడు మనమధువిధు సభిఁ దెనుగున సరిస్సృతమునఁ జతురుండై తా మభయకవి మిత్రవామము త్రిభువనముల నెగడి ముంద్రతిక్కిడు దాల్చెన్."

అను పద్యముకట్టి తిక్కనార్యుని పాండితీగరి మకు నివిర్భవన్నఁజాలును. సమకాలికుఁడు కేతనవాక్య మలకన్న వాఁయ్యగారి యూహలుగాని, విమర్శకుల గాఁలుగాని తిక్కనదివ యమునఁ బ్రమాణములు కాఁజాలవు. పంతులుగారి విమర్శవము సవ్యాజమని స్పష్ట మగుచున్నది.

* అముడితగ్రంథ చింతామణి మయూఖ్యము, సం-౧౫, పుట ౨౩.

విమర్శనమునందలి యష్టయ్యదీక్షితుని గోచరి
యూహించిగాక, తొంకవీటిసీమలోని పడఁతిపయ్యెదమైఁ
దమ్ములంపురసము స్రవించినకళ, "అనువారితోఁ గలిప
ముగ మాటలాడుట వాస్తవభావముకామిచే" నను వాత్మ
ప్రవము, ననన్యములై, పనికిరానికై గ్రంథభాషాన్య
మును గలిగించినది. ఇప్పటికి వీరి విమర్శమునందలి
పూర్వభాగమును ద్రచ్చి తత్వహామయఁ గంటిమి. ఈ
పూర్వభాగమునందలి యెండుపద్యములు వీరిమిత్రులవలనఁ
జన్మలోకివచ్చినట్లు గానవచ్చుచున్నది. వారు తెలుపు
నంతదనుక నీసంకేతములు వీరికిఁ గలుగవలదు పుష్టము.
మఱయు నీపూర్వభాగమున విమర్శింపఁబడిన పద్యము

లన్నియుఁ బండితులు విమర్శించి సమర్థించి ప్రకటించి
యున్నదియే.

ఇట్లు తిక్కనకవి వధిక్షేపించువ్యాజయన దమ
గ్రంథముఁ బ్రకటించుకొనఁదలంచి వీరివిమర్శనమువలనఁ
గడంగిరని తేలుచున్నది. కావునను దమకవితకుఁ దిక్కన
కవితకుఁ దారతమ్యము నిరూపించి యాదరించువాన్యంత
యాంధ్రసాహిత్యపై మంచఁ దిక్కనపద్యమును వ్రాసి
రాజన్నచోట "నా తెనుఁగునేత, నా తెలిఁగింపు,
మాటలు వదుదరించిన వాపద్యము" లని వీరు ప్రకటిం
చుట సంభాష్యము కానేరదు.

ఉదంతము

కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు

నాపునీత జీవనము స్వప్నములు విరిసి,
దివ్యలావణ్యములు ప్రభాతిల్లు నీమ
నోజ్జగూతికి వెలుంగులు నోమువెట్టె,
నీమహామూర్తి వలపులు నిండికొలువ!
నీ స్వయంబంచితము కనీనికల మెలఁపు
విసరిపుచ్చు లేములకు కంపిలుచు, నాప్ర
సార మశ్రువార్ధితఁ గని బోరుకలఁగె;
నీపు నీత్యష్టఅదపుల నిలిచి, జాలి
రేకమనకలు తెఱచి కోసక నిలిచి.
నాప్రసారము భీకరాంధరమనమ్ము
లై మొఱసికొనె నాజీవ నాంధ్యమును
అడుగడుగు రేఁగు ప్రశ్నము లెడల నీపు
ముఁగి లోలోన నీలోకములై నుఖించి.
నాప్రసారము విధురకాంతము, ప్రచండ
తావమాము కావమై నీనమ స్థమునకు,

తన ప్రధూమించు ప్రణయసంతపన భరమె
పోసెడిదో యేమొ;—నాలోలుపూజ కదలి,—
అనువంపు నాకు భద్రతయై వెలింగి,—
నాయెద వివిత్రతలు నిండి, నామహత్త్వ
ములు వినిద్రములై, సర్వమునకు నొకమ
హాంత మయివెల్లు మంగళార్థ్యతయై నొచ
రించి, నాప్రసారము తానివర్తిల్లకున్న!
ఇప్పుడు నా యీవిమాతన స్పష్టి భాగ్య
ములు తరంగిల్లు త్రిజగత్ప్రపూత దివ్య
తీర్థముల,—నీకు మదిలోన తిరుగుదు వడి,
స్మృతిపథముల నా కమహాకీప్రసార
చోదనములను యాత్రలు సురిగి వచ్చి,—
మునుక లిడి పోవుచుందు వస్వ డపు డీపు;
భూతమునె దిద్దికొన తలఁ పోడికొనుచు.

(ఒక కృత్యము)

నటించు

నాంది:

“నెవండనో చెప్పమోయీ, కుమార!”

శారదా సుప్రసన్న విజ్ఞానభిక్ష
మూసిపెట్టిన నీకొంగుమూట విప్పి
విప్పగలవేము చూచుమీ వెట్టిచిక్కు!

దివ్యమందాకినీ స్రవంతీపథాల
పుణ్యభాగీరథీతీర పులిసనీమ
నిత్యగోదావరీ తటనిగమవాటి,
చిక్కుప్రశ్న యిదొందువచ్చినది నేడు!

* * *

[గౌతమిలో ఒకపడవ; పడవలో ఒకతల్లి;
తల్లి యొడిలో చిన్ని]

చిన్ని

అమ్మా! అమ్మా! ఎంతసేపూ యీపడవ
లోనే?... పోదావే—ఆకొండల్లో యేవిటో...

తల్లి

ఆగు, తల్లీ! ఈమూడుమైళ్లూ పోతే మన పూ
రొస్తుంది.

చిన్ని

పూరురావోడ్డే—మనచే పోదావే పూరి దగ్గి
రికి. అదగో, ఆగట్టునేపడి, చేలోగుండా,
పెనరకాయలు తింటూ, పరిగెత్తుకు పోదావే
—రాపూ?

తల్లి

అదేనమ్మా; మనం నడవకుండా, కాళ్లు నొప్పే
ట్రమండా, యీపడవే తీసుకెళ్తుండమ్మా పూ
రికి... నిద్రపోరాదూ?

చిన్ని

ఆపడవ్వాళ్లు పాడే జోల నాకు బాగుంట్లేదే!

తల్లి

వాళ్లేదో పాడుకుంటున్నారు, నీకెందుకూ?
అది నిన్ను జోకొట్టాని కనుకున్నావ్?... నేడు
పాడేదీ?

చిన్ని

వినమ్మా: ఆ చెట్లు చక్కగా పాడతయ్యే; అక్క
డోహమంచె కట్టమనామా నాన్నని? మన
విద్దరం పొద్దూకలూ ఆడుకోవచ్చూ...

తల్లి

మనపూల్లో అలాంటి చెట్లెన్నోవున్నాయ్
మ్మా—

చిన్ని

మనపొలంలో వున్నాయ్—

తల్లి

కావాలిని నన్ని!

చిన్ని

అయితే వాటికి పాటలు రాపూ? ఇలా పా
ల్లేవేం?

తల్లి

పిచ్చిపెల్లా!.....

*

*

*

విహంగి

ఒదివ్యగంగానటోపాంతమోహిని!

శోకాంతవాహిని!

ఒదారుణానిలాత్మగ్ర కల్లోలిని!

అగ్రకల్లోలిని!

ఒదైవతాశానియోగిశ్వరైరిణి!

యోగీంద్రకారిణి!

*

*

*

చిన్ని

ఎవరే పిలుస్తుంది?

తల్లి

ఎవరే, కుంకా? నీకేవన్నా దయ్యంపట్టించే విచిత్రం?

చిన్ని

దయ్యం నరేలే; న న్నొదిలేయ!

తల్లి

ఎందుకూ?

చిన్ని

నా కొల్లు తిరుగుతుంది; వాకొస్తుంది.

తల్లి

నీళ్లమీదుంటే అంతేనమ్మా! పొద్దుకేలో పలే పూరికి చేరతాంగా?

చిన్ని

అవును, న న్నొదిలేయ!

తల్లి

ఎందుకే?

చిన్ని

పొద్దుటి చదైన్నమంతా కక్కొచ్చేస్తుంది చూశా.

తల్లి

అరగలేదుగావాలమ్మా పాడుకూడూ...

చిన్ని

ఇలా కదలకుండా కూచోబెడితే యెట్టా అరుగు తుంది? పంతులమ్మ చెప్పలేదా పరిశ్రమ చెయ్యాలని?

తల్లి

ఏం చేస్తావే?

చిన్ని

అట్టా ఆబల్లకట్టుమీదికి పోయి ఆడుకుంటా—

తల్లి

ఎట్టాపోతావా? నీళ్లల్లో పడిపోతావ్.

చిన్ని

ఇవన్నీ నీళ్లే—ఎటు చూచినా నీళ్లే. ఇంతేనా యిహా? పొద్దుగూకిందాకా, చీకటిపడిందాకా యీబెత్తెడు పడవలోనే యిరుక్కోనాలమ్మా! అవన్నీ చూడూ, హాయిగా యెట్టా ఆడుకుంటున్నయ్యా! రెండుపుడతలు, ఒకదాన్నొకటి తిలుముకుంటూ, చెట్టునుట్టూరా గబగబా పోకిపోతున్నై—నేనింతేనా యిహా? చీకటి పడిందాకా, నిద్రపోయిందాకా, యింతేనా? ఈ చిన్నపడవలో, ఎందుకమ్మా నన్ను కట్టికావూ? తప్పించుకోలేనూ? వుండు...నిద్రొస్తే, యింకేవుందీ? యివ్వన్నీ

[శ్రావణమాసము]

చూడనుగా; ఏవీ తెలీడుగా; ఎక్కడికి పోతా
నోగూడా యెరగనుగా! అందాకా—అమ్మా!
యిటుచూడు: నన్ను వొదిలెయ్యవే. పోసి,
అనొడ్డుదాకా—కాదులే, ఆపడవ అంచు
దాకా పోయి, యిక్కడే వొస్తా పరిగెత్తుకోని—
అమ్మా! యీపడవ పోనేపోదేం? కదల
కండా వుండేనే? పోతుందీ? లోపలకూ
చుంటే అట్టాగే వూటుందా? అంచుకుపోతే
ఆకదల్లిం తెలుస్తుందిగా? వొస్తావును—

[వొదిలించుకోని, చివరకు పోతుంది]

బాగుంది; అమ్మా, చూడూ: ఆగడ్డిమీద
కాకులన్నీ వొరసగా కూచోని కథలు చెప్ప
కుంటున్నై. నేనుగూడా వింటూ, కూచోసి.

[పడవఅంచున, నీళ్లల్లో కాళ్లాడిస్తూ కూ
చుంటుంది.]

* * *

విహంగి

నవనవ పులకిత

నలిసి రంజిత

నయన వికాసమ

నాదేనా?

వియత్తి లాంగము

నాదేనా?

నలలిత మధుకర

చంచల మృదుగళ

సంగీతగతులు

నాకొరకా?

భృంగీ నాట్యము

నాకొరకా?

విరాగసంధ్యా

పరాగ మందిర

నిరొధ మార్గము

నాకేనా?

పరాధికారము

నాకేనా?

* * *

చిన్ని

బలేబలే: అది దేవభాషలే అమ్మా?

తల్లి

ఏడికావ్—అంత చివర వూగుతూ కూచోక.
ఏడిపోతావ్, ఇలారా!

చిన్ని

ఏడిపోతా, ఏడిపోతా; చల్లగా వుంటుంది
గాదూ అక్కడ? తలనిండా మునిగితే హా
యిగా వుంటుంది గాదూ? యెండా చల్ల రెండూ
కొడుతూ యేవిటమ్మాయిక్కడ లేకపోతేనూ?

తల్లి

ఒసేయ్, వాసేయ్! నీకేల ఎవరబుడే? ఇలా
రా, నాతల్లి!

[ఆమెరైతో లేచిరాబోతుంది; పడవవూ
గుతుంది.]

పడవమనిషి

అగు: ఎవరమ్మా ఆపె! మధ్యనే కూచోండి;
పెద్దవాళ్లు అటూయిటూ కదిలారంటే, దోసే
వొకతట్టు వారిగిపోయి బోల్తాకొట్టుతుంది;
మనదేం స్త్రీమరా, పాడా? కదలాడ్డుసుమండీ,
బాగర్!

తల్లి

అయ్యో! అయ్యో! నాపిల్ల నీళ్లల్లో పడు
తుండేయో! (కదిలేదు)

పడవమనిషి

అమ్మాయిని పిలవండి—

తల్లి

అయ్యో! అదిరాదు—మీలో మంత్రవైద్యు
లెవరన్నా పున్నారండీ?—వోసేయ్, చిన్నీ!

చిన్ని

అమ్మా! అమ్మా! నువుగూడా రావే! మనవే,
యీపాడు పడవనే, వాదిలేనీ, అట్టా యీడు
కుంటూపోదాం. అగట్టుచేరిందాకా, చూశా
వూ, అప్పుడప్పుడే కప్పలన్నీ వచ్చి, మన
చెవుల్లో రహస్యాలు చెప్పిపోతుంటై... ఆమిరప
తోటల్లో చూశావ్, గట్టుగట్టున పాడుకుం
టూ పరిగెత్తుతున్న చూడూ అరకలు.....
అన్నీ పాటలే? అందఱూ పాటగాళ్లే!... బలే!
బలే! చల్లగాలి వస్తుండే: నువ్వెంకా ఆచీకట్లో
బడి కొట్టుకుంటావేవే, ఇలా రాక? అబ్బో!
ఈగాలో యేచిటోనన్న మెల్లగా నెట్టేస్తుండే
యెక్కడికో? ఆమబ్బలు చూడూ, అవిగూడా
పడవలేగావాలి, వాట్నిగూడా యీగాలే
మెల్లగా చుట్టలుచుట్టలుగా నెట్టేస్తుండే?
వాటితోపాటు నన్నా నెట్టేస్తుంది. అదిగో
వొకమబ్బు కొండచాటుకుపోయింది; ఇంకోటి;
వాటితోపాటు నేనుగూడ పోతే? ఆవతలేవు
దో చూడాలనుండే; నువుగూడా రావు?

తల్లి

అమ్మో! నాపిల్ల కేచిటో పూనింది. ఇరేళ్ల
న్నారాలా—పెద్దవ పడవ పోలేపోయింది;
[పోబోతుంది.]

పడవమనిషి

పడవేగాడు, పడవతోపాటు నువ్వుపోతావ్.
ఇందులోవున్న ప్రాణాలన్నీ పోతైయ్, జాగర్ర!
నీకేవన్నా పిచ్చా యేచిటి? ఎవరమ్మా
నువ్వు?

చిన్ని

అమ్మోయ్! ఆకలివేసిందంటే మళ్లీ లోపలికి
రావాలి సాస్తుంది; నీదగ్గిరికి రావాలిసాస్తుంది;
అందుక విప్పడే పోయ్యేదీ?...వరికంకులు చూ
డూ, పూరికే తలకాయ లూపుకుంటున్నయ్
...పాపం, పిట్టలు గావాలే, వాటి నూరికేనెత్తి
మీద మొట్టిపోతున్నైయ్; ఉండుచెప్తా!

* * *

విహంగి

నీరజాంత

ర్నిలయవానీ!

చారువైదిక

శక్తుపానీ!

రార, మాచినుపిథి, తేనెలు

జారుచున్నవిరా;

స్వర్నది

పారుచున్నదిరా.....

ఈ జగత్తు

ప్రీని, వినోదవి

రాజితాంత

రన్నటకాకులు

మూఁకొంటివిరా,

పున్నెము

పోసుకొంటివిరా... ..

భక్తివైతి

త్యాగశక్తివి

రక్తిమూర్తి

ప్రాభవంబున

మనసు నిలుపుమురా

నాశుతి

ననన గలుపుమురా.....

*

*

*

చిన్ని

ఏమిటో...వాడెవడో, నాక్కావాలి; ఆడు
కోటాని కిక్కడెవ్వరూ లేరుగా! ఆ అశ్పాయి
యెవరో!.....అమ్మా! తప్పకుండా పోతానే,
ఆకొండమలుపుకి; నల్లగావుండే, ఆకొండ
చూశావూ, అక్కడెవరో ఆడుకుంటారుట,
నేనుగూడా పోతానమ్మా; సాయంకాలమైనా
ఆడుకోకుండా యింట్లో కూడోట; వేచిటి
ఖర్మం?

తల్లి

తల్లీ! తల్లీ! నీకు పిచ్చెత్తింది, యిలారామ్మా!
ఎక్కడికి నన్ను చూడకుండా అటుపోతావ్?

చిన్ని

నిన్ను చూస్తూనే వుంటానే! అక్కడికి పోయి
నా, నీకు నేను కనపడనేమోకాని, నేను నిన్ను
చూస్తూనే వుంటానే! నీదగ్గిరించి ఆమబ్బుల్ని
చూసిందాన్ని, వాటిదగ్గిరించి నిన్ను చూ
స్తేనూ? నాకోసం హార్మోనీ కొనివుంచుతావు
గాదూ? ఆపాటలన్నీ నేర్చుకొచ్చి దానివీధి
పాడతా! పంతులమ్మకు సెలవుచీటీ నాన్నను
రాయమంటావుగాదూ?...బలే! బలే! నువు
రావుగాదూ? నీఖర్మం!.....

తల్లి

అయ్యో! అయ్యో!...నీపడవ కాలా!.....

*

*

*

నటుడు

ఇంచేదో ధ్వనియించుచున్నది గదో
యీ, తెగ్గులిడ్డా! అఖం
డేందుస్ఫూర్తికి వన్నెదిద్దగల నీ
యీపోదరిరత్న మా
నందాంభోధితరంగ డోలికలము
స్కల్ గొన్నపాపంబు ని
న్నొందం బోవకమున్న దూక జనరా
దో రక్షణోద్యోగివై?

నీవు పున్నెంటు గట్టుకొన్నావు, నీవు
నావతో పని తీర్చుకొన్నావు, నీవు
త్రోవ గనుమూసి పోదునన్నావు, నీవు
కేవలము నాకలోకమన్నావు, నీది!

3. కోయిల్ కొండ కోట-నాలవదర్వాజా

హ. కోయిల్ కొండ కోట - ఉద్దికాలు

౧౨

అశ్రమము తమా రాయెనుగాని అహో
బలుడు దానిచే చిక్కులపాలాయెను.
తలుపులను తీసినచో మఱి పడవు. ఎటు
లెటులో మూసినచో మఱి రావు. గడ్డు
మీద కూరుచున్నచో మఱి లేచుట కష్టము.
లేచినచో మరి కూరుచుండుట కష్టము.

అది యాశ్రమముగనుక అందు పట్టలును,
పాములును విరోధములేక నివసించెను. వానిని
హింసించక బాలురు బయట నివసించుచుండిరి.

ఇది యిటు లుండఁగా పండుగు ప్రలయ
ములు కలిసివచ్చినటులు గ్రామము లోనికి
స్కూల్ యిన్ స్పెక్టరు వచ్చెను. పంతులు
గారి కానఁ డహోబలుని యింట వారము.
ఇక న్ స్పెక్టరుగారికిఁగూడ నచటనే వారము.

వీరవెంకమ్మ మెల్లగా నాకిటిలోనికిఁ జని
జవానును బిలిచి ఇక స్పెక్టరుగారిపేరు, డోరు,
హాల్ మకాము, జీతము, సంతానము, ఈమొ
దలగు విషయము లన్నియుఁ గనుఁగొనెను.
మెల్లగా కాఫీకి నీళ్లుపెట్టి రెండిండ్ల పెత్తనము
చేసి లోనికి వచ్చి ఇక స్పెక్టరును జూచి 'నా
యనా! సదాశివా! నీ వెవరో యనుకొంటిని,
మాపుట్టింటివారువిస్సావర్సులవారే నాయనా!
నీ కెందఱు కూతుండు? కొడుకు లెందఱు?

భార్యను పిల్లలనుగూడఁ దీసికొనిరాక ఒంట
రిగా వచ్చితివి?' అనెను.

ఇక స్పెక్టరు మితరీతిగా ప్రత్యుత్తరము
చెప్పెను. వీరవెంకమ్మ లోని కేగి కాఫీతెచ్చి
యిచ్చి 'నాయనా! నాకుమారుడు స్కూల్
ఫోలో యేదో, అఱవక్లాసు కాబోలు, ప్యా
సయి కూరుచున్నాఁడు. గాంధీగారి మాట విని
బడి మాని అదిగో ఆదొడ్లో ఆశ్రమము కట్టి
నాఁడు. అక్కడ ఒక బడిట! దానినిఁ గూడఁ
జూచి పో. అది తప్పో ఒప్పు నాకు తెలియదు
నాయనా!' అనెను.

'ఇప్పుడే చూచి వచ్చెద' నని అతఁడు కాఫీ
త్రావెను. మిగిలినది చాటుగా జవాను త్రా
వెను. దానిలో మిగిలినది పంతులు త్రాగి
ఇక స్పెక్టరు ముందులకు వచ్చెను.

'ఈక్రాంతబడిలో నెందఱు పిల్ల లున్నా
రు?'

'గ్రామములో పనిలేని పిల్ల లందఱును
ఇచటనే యున్నారు.'

'గ్రాంటుకొఱకు మనకు దరఖాస్తు పెట్టు
కొనలేదేమి?'

'ఇది స్వదేశీబడి కాదు; విదేశీబడియఁ
గాదు. ఇ దొకరకము.'

'అనఁగా?'

‘ఈబడిలో పుస్తకములు లేవు. పుస్తక విద్యలో నహోబలుఁడుగారికి నమ్మిక తక్కువ. ఇచట భజన చేయుదురు. వీరికి భక్తి యెక్కువ. ఇచట బామ్మలు గీయుదురు. కళల మీఁద మక్కువ.’

‘ఇతనికి గ్రాంటు అక్కఱలేదా?’

‘అక్కఱ యుండకపోవచ్చును.’

ఈసంభాషణ మయినపిదప ఇన్ స్పెక్టరు గడియారము చూచి దుస్తులు ధరించెను. కనులకు జోడు పెట్టుకొనెను. ప్రేపరేషన్లు చేరఁ బుచ్చికొనెను. చెప్పలు తొడుగుకొనెను జవాను ముందు ముందు నడచెను. ఇన్ స్పెక్టరు వెనుక నడచెను.

‘దారి యెక్కడికి తీయుమని నెలపు?’

‘ఆశ్రమములోనికి.’

పంతులు వీరవేంకమ్మను జూచి ‘ఇన్ స్పెక్టరుగారు మీపుట్టింటివీరివారని నీ కెటులు తెలిసె నమ్మా?’ అని యడిగెను.

‘జవాను చెప్పెను నాయనా!’

‘ఇన్ స్పెక్టరుగారికి గారెలు చాల ఇష్టమని జవాను చెప్పినాఁడు విన్నారా?’

‘అట్లునా? బిబ్బట్లు చేయఁదలచితిని. గారెలు గూడఁ జేయుదును.’

‘మంచిది. మీయింట నడియములు అప్పడములు పెట్టినారా?’

‘వెనుకటి వారమునాఁడు నీకు తినిన గుఱుతు లేదా?’

‘అమ్మగారూ! నేను బడిలోనికి వెళ్లి మరల వచ్చెదను.’

‘మంచిది నాయనా!’

జవాను మునిముం దేగి ఆశ్రమము లోపల నీరు ఎత్తి పోయచున్న అహోబలుని గవాక్షమునుండి చూచి ‘ఏమయ్యా! ఇన్ స్పెక్టరుగారు దయచేసినారు’ అనెను.

తనపనిలోఁ దాను మునిగి తేలుచు అహోబలుఁడు ‘మంచిది’ అనెను.

ఈ ‘మంచిది’ జవానుకు చెడ్డ దాయెను. ఇన్ స్పెక్టరుంతవాఁడు స్వయముగా చూచుటకు రాఁగా బడిపంతులు ‘మంచిది’ అని గూడవేసికొనుటయూ? చేతులు కట్టుకొని యెదురుగా వచ్చి నిలుబడి గజగజలాడుచు నీళ్లు నములుచు చేతులు నులుముకొనవలసిన విధి కాదా? అర్ఘ్యపాద్యము లీయనక్కఱ లేదా? అహోబలుని బౌదాసీన్యము తనంత వానికిఁగూడ పరువుకాదు. తా నెవఁడు? ‘ఇన్ స్పెక్టరుగారి’ జవాను!

ఆజవాను తనబిల్లను ఎదురొమ్ముమీఁద తిన్నగా నవరించుకొనుచు ‘నీకు గ్రాంటు వల దటయ్యా?’ అనెను.

ఈప్రశ్నకును ప్రత్యుత్తరము బడయక అతఁడు వెను దిరిగిపోయి ‘అయ్యా! ఇది స్వదేశీబడి’ అనెను.

ఇన్ స్పెక్టరు మాటాడక చుట్టునున్న ఆ పరగామును జూచుటకు బయలుదేరిన. కట్టవ

లోని ఛాయావృక్షములు ధీరులవలె తల లెత్తుకొని నిలువఁబడియుండెను. జీడిమావిట్లు జవానులవలె వంగివంగి నలాములు చేయుచుండెను. కలేచెట్లు ఈఁజులవారివలె దవ్వలకుఁ గొట్టెను. పెడలపూలు ముక్కుదాట్లు వోసి దాపులకు లాఁగుకొనియెను.

ఇన్స్పెక్టరు ముదముఁగొని ఆశ్రమద్వారముకడకు వచ్చెను. తలు పింకను తెఱవఁబడియుండలేదు. గౌరవలోపము లేకుండుటకు జవాను కొంచె మధికారమును ప్రయోగింపఁ జూచెనుగాని దొరకనునన్నచే బెదానీస్యమును అలవతించుకొనఁ దొడఁగెను.

ఇన్స్పెక్టరు ఆకట్టడమును క్రిందనుండి మీఁది కొకతూరి చూచి నివ్వెరపడెను. దా పేరు రోజీనా లెక్కచూచికొని పట్టుకొనిపోయి యెన్నినాళ్లొకాలేదు. చూపఱను భయపెట్టటకుఁ బోలే ఆగోడలు మీఁదిమీఁదికి దుముకుచున్నట్లులుండెను. గవాక్షములును, తలుపులును మూయఁబడియున్నను ఆశ్రమగర్భములోనికి పట్టలు రెక్కలు జాడించుకొనుచుఁ బరువెత్తుచుండెను. వాస్తుపురుషునకు కన్నులగు గూండ్లలో నొకటి చిలుకము మీఁదను మఱియొకటి పెడతలమీఁదను అమరియుండెను. సింహద్వారము ఈక్రింది పాటను అభినయించుచుండెను.—‘ఓ చెలియా! ఓమగువా! నే తాళలేనే!’

ఇట్టి కట్టడపుఁ దలుపు దట్టఁబోయి ఇన్స్పెక్టరు వాతరొగివలె కాలిని వెనుకకుఁ బీకుకొనియెను.

‘లేలు కుట్టినదా అందీ?’

‘లేదు.’

‘పక్షవాతము—’

‘ఆ, కాదు.’

జవాను తెల్లఁబోయెను. ఇన్స్పెక్టరు కొంచెము నడచి దక్షిణపుగోడ గవాక్షముకడ నిలువఁబడెను. అది మూయఁబడియుండెను. లోపలినుండి పెద్ద ధ్వని విసఁబడుచుండెను. అతఁడు వంగి గూటిక్రిందఁ జూచెను. ఏదో కలుగు! దాని యుపయోగమును శంకించుకొని అతఁడు పరీక్షించుచుండెను. అంతలో గూడతొ నీరు తోడు చప్పుడు విసఁబడియెను.

ఇన్స్పెక్టరు జవానును బిలిచి ‘దీనిలోపల నూయి యున్నదా?’ అని యడిగెను.

‘లేదుగాని ఒకచోట చీలమండలలోఁతు నీరును మఱియొకచోట మోకాలిబంటి నీరును గలదు. వేనఁగిలో చల్లగానుండుటకు చిన్నచెలు వేమేని కట్టించిరేమో యనుకొంటిని.’

ఇంతలో ఒక గూడఁడునీరు ఆకలుగు చివరకు వచ్చి అతిథి ముఖము నవమానపఱచుట యెందుల కనియో కట్టిన పనివాని నేర్పరితనమును పాఠానరించుట యెందుల కనియో మరల లోనికే పోయెను.

మరల ఛటాత్కారము. ఊ రెగిరి పోవునంత చప్పుడేకాని బయటికి వచ్చెడి నీ రొకదోసెడు.

ఇన్ స్పెక్టరు కిది యెంతయు నగమ్యముగా నుండెను. అతఁడు ద్వారముకడ కరిగి 'అయ్యా! తలుపు తెఱపుడు' అని యాచించెను.

ఒకపిలుపునకు బదులు లేదు. పిలుపు మీఁద పిలుపుగా నాలుగయిదు పిలుపులకు 'అ' యను ప్రత్యుత్తరము వినబడెను.

'తలుపు?'

అహోబలుడు తలుపుల కానుకొని ప్రయత్నించి ప్రయత్నించి గడియ తీసి మెలమెల్లగా నటనివలెను, కవాతు చేయువాని వలెను తప్పుకొనఁ దొడఁగెను. వెనుకకు బరుగెత్తు పెరి వానివలె రెక్కలు గబాలున విడఁదొడఁగెను. అహోబలుఁ డాంజనేయునివలె వెనుకకు దుమికి, జాతి వెనుకగోడ కానుకొనెను.

అహోబలుని ప్రయాణపు మంచమును ఇన్ స్పెక్టరుగారికొఱకుఁ బఱచి నీటి చెంబులను దానిక్రిందఁ బెట్టి జవానుకు పొగాకు సంపాదించి రోజుకొనుచు వచ్చి పంతులుగారు ఇన్ స్పెక్టరుగారి ప్రక్క చేతులు జోడించుకొని లా అండ్ ఆర్డరులను పరిపాలించుచు నిలువఁబడిరి.

ఇన్ స్పెక్టరును జూచి అహోబలుడు లోనికి ఆహ్వానించెను. అతఁడు భయనంభ్రమములతో లోని కడుగిడెను. అతని వెను వెనుకనే జవాను. జవాను వెను వెనుకనే పంతులు.

ఇన్ స్పెక్టరు అహోబలుని జూచి యటులనెను 'తెఱచుటకు ఒకయేనుఁగుబలమును ఉపయోగింపవలయునో' నిక మూయుట కెంతబల ముపయోగింపవలయునో!'

అహోబలుడు నవ్వి 'లోపలికి దయ చేయుడు' అనెను.

తాను ఇన్ స్పెక్టరుకడ వేచియున్నటులు తెలుపుటకు ఇంతవఱకును పంతులుగారికి సంబంధము లేదు. ఇప్పుడు దొరుకఁగా నిటులనెను. 'పనివాడు ఈ తలుపులను బిగించి ననాడు గడియబెట్టుటకు ఊరెఁడుమంది పోగిరి. ఈతలుపున కొకగడయు, ఆతలుపున కొకగడయు పోటీపెట్టి పదుగురు పదుగురుతలుపులు త్రోసి నొక్కిపట్టుకొనిరి. ఒకతలుపు ద్వారబంధమున కొకబెత్తెఁ డెడముగను మఱి యొకటి తేనెఁ డెడముగను బోయెను. త్రోయఁ గాఁద్రోయఁగా నొకపెద్ద చప్పుడు మొదలాయెను. గ్రామమునందలి కుక్కలేకాపు, పండులేకాపు జంతుజాల మంతయు పోగాయెను. తీవ్రవేదనతో, గూండ్రింపులతో, కొండకేకలతో తుదకు తలుపులు పడెను. ఇక గడియబెట్టుట కొకఁడు భయపడుచు భయపడుచు బోయి ప్రక్కగడల లెన్నగా పరికించి వెనుక మూదాడి గడలవారిని పొచ్చరించి దిగ్గనవేయఁ దొడఁగెను. అది పడుట కియ్యకొనక గోండ్లుపెట్టెను. గడలవారు గోండ్లునకు భయపడి పట్టువదలిరి. గడియవయిచువాఁ డిప్పుడు ఆసుప్రతిలో కోలుకొనుచున్నాఁడు లెందు!' అనెను.

[శావణమాసము]

ఇన్ స్పెక్టరు అహోబలుని జూచి 'నేను నిర్భయముగా లోనికి రావచ్చునా?' అనెను.

జవాను వెంటనే యిటులనెను 'అయ్యో, ఇది నీమొంటు చచ్చా కాదు. నాచు చచ్చా. దీనిలో గుంటలు చెలమలు చెలువులుగూడ నున్నవి! అదిగోఁ బయికిఁ జూడుఁ దీని నివ్వె రవడెను.

ఇన్ స్పెక్టరు క్రిందమీఁదులు చూచి ముందరికాలు వెనుకకుఁ బెట్టి వెనుదిరిగి గబ గబ వాకిటిలోనికి వచ్చి యొక నిట్టారుపు విడిచెను. జవానును పతులును భయపడి ఇన్ స్పెక్టరుకడకుఁ బాటెరి.

పగతు లిటు లనెను 'ఈమూరిలో యమ బ్రహ్మలు—

'యమబ్రహ్మ లేమిటండీ? మయబ్ర హ్మలు కాదా?' అని జవాననెను.

'ఆ, ఇరువురు! ఒకఁడు దావీదు, రెండు, నుబ్బన్న. పూర్వము ధర్మరాజనకు మయుఁ డేకట్టెను. ఇపు డహోబలుఁడుగారికి దావీదు నుబ్బన్న లే కట్టిరి.'

'గ్రామములోనివారిపట్ల ఆమాత్ర మభి మానము వల దటండీ?' అని యనుచు అహో బలుఁడు వెలికివచ్చి దాపున నున్న చెట్టుక్రింద కూరుచుండుటకుఁ జావ పఱిచెను.

ఇన్ స్పెక్టరు పెట్టిచూపుతో పదిగజ ములు వెనుకకుఁ బాటి 'దీని నెందులకుఁ గట్టించితిరి?' అని యడిగెను.

'ఇది యొక పాఠశాల!'

'బాలురనుమాత్రము దీనికి పదిగజముల యెడమునఁ గూరుచుండఁ బెట్టెడు. యముఁ డొక్కొకమాటాక్కొక ప్రాణమే కొనును; ఇది యొక్కమాటే పలువుర ప్రాణములఁ గొనును'

'పదిగనే మరమ్మతు చేయింతును.'

'మరమ్మతా? పడఁగొట్టి మరలఁ గట్టిం చుటయే దీనికి మరమ్మతు. మఱియు దీనిని బడఁగొట్టింప నక్కఱలేదు. నేడో రేపా తనం తటఁదానే పడిపోవును.' అని యిన్ స్పెక్టరు పలుకుచుఁ బలుకుచు అహోబలుని చేయి పట్టుకొని పదిగజముల దవ్వలఁగుకొనిపోవు లోపల ఆయాశ్రమపు తూర్పుగోడ పెళపెళ మని భూశయన మొనరించెను.

౧౭

ఇన్ స్పెక్టరు భజించి నిదిరించెను. సాయంకాల మయిదుగంట లయినతరువాత బడిని బరీక్షింప బయలుదేఱెను.

కొందఱు బాలురు వాగులలోను, పనుల పాకలలోను దాఁగిరి. కొందఱు అటకలమీఁది బోనపు పెట్టెలలో దాఁచిన లాగుచొక్కాలు ధరించిరి. కొందఱు అహోబలుని యిల్లు లోంగి తొంగి చూచుచు అటు, ఇటు, నడయాడఁ దొడఁగిరి.

బడి నేడు నిండిన యేటివలె నుండెను. నేడు రమారమి నలుఁబది యేండ్ల యీడుగ

లవారు మొదలుకొని నాలుగేండ్ల యీడుగల వారి వజ్రకును గల విద్యార్థులచే బడి కిటకిట లాడిపోవుచుండెను.

నలుబదేండ్లవారి ముచ్చట కొంచెము ఇచట చెప్పడగియున్నది. వారనలు కూరఁ గాయలు అమ్ముకొనువారు. వారు ఇప్పుడు 'డబ్' ప్రత్యయమువలె సంఖ్యాపూరకులు, వారినాడే యీబడిలోనికి వచ్చిరి. ఈ నాడే పండితులవలె బడిని విడనాడఁగలరు. ఈనాడుమాత్ర మించట ముష్టి మోపుటకు ఎనిమిదగాలు కూలినేర్పాటు చేసికొని బడి లోనికి వచ్చిరి.

ఇకస్పెక్టరుగారు తమ సనాయనిశాసీ లతో వచ్చి కుర్చీలోఁ గూరుచుండిరి. వారు ముక్కాఁకలు తీరినవారు. వారు లోఁగడ కఠిన పరీక్షలు చేసిచేసి విసిరిరి. ఇప్పుడు స్థాలీ పులాకముగా పరీక్షలు చేసిపోవుచుండరు. వారు కనులకు జోడుపెట్టుకొని బాలురవంక నొకసారి ముఖము త్రిప్పిరి. బాలురందఱును మెఱుమును చూచినటు లయినదిగాని వృద్ధ బాలురు మాత్రము ఇకస్పెక్టరు గారికి తమ కౌతుకమునే స్వగత మొనరించిరి.

'పంతులూ! హాజరుపట్టీ యేదీ?' అని ఇకస్పెక్టరు రడిగెను.

'పంతులు హాజరుపట్టీని చేతులతోఁ బట్టు కొని నిలువఁబడెను.

ఇకస్పెక్టరు తీసికొని తెఱచి 'పుల్ల య్యా' అని బిగ్గరగా అనెను.

ఈపుల్లయ్య వృద్ధబాలుడు. అతఁడు తడఁబడెను. పంతులు అతనిని కఱకుగాచూ చెను. పుల్లయ్య పెదవులు కొఱిఁకొని 'పంతులు చెప్పిన మాట మఱచాను' అని గొణుగుకొని తుదకు ('పెంట-పెంట-సార్') అనెను.

పెంటనే పంతులు 'ప్రెజెంట్ సార్' అనెను. వృద్ధబాలు రందఱును నవ్వి 'ప్రెజెంట్ ప్రెజెంట్' అని అనిరి. పిదప ఇకస్పెక్టరు 'రామయ్యా' అనెను.

ఈ వృద్ధబాలురలో రామయ్య యనువాఁ డొకఁడును లేడు. రమణయ్య యనువాఁడు కలఁడు. అనలు రామయ్య డొరికి పోయెను. 'రేఫమువలన గుఱుతు' దవులు నని తలఁచి 'రామయ్యా' అని పిలువఁగనే 'ప్రెజెంట్ సార్' అని చెప్పమని పంతులు రమణయ్యకుఁ జెప్పె ను. కాని రమణయ్య ఇకస్పెక్టరుభూతము ముం దది యంతయు మఱచెను.

వృద్ధబాలు రొకరి మొగ మొకరు చూచు కొని 'మాలో రామయ్య యెవరూ లేరండీ' అనిరి. పంతులు రమణయ్యను చూచెను.

'వా టీ జిట్?' అని ఇకస్పెక్టరు అనెను. అప్పుడు రమణయ్య 'ఆఫుసెంట్ సార్' అనెను.

'ఆఫుసెంటు కాదు; 'ప్రెజెంట్ సార్' అని పంతు అనెను.

రమణయ్య 'ప్రెజెంట్ సార్' అనెను.

తరువాత ఇన్స్పెక్టరు కనులజోడు నర్సు కొని అతిగంభీరముగా పంతులుగారి మోము తిలకించి 'వేంకటేశ్వరావ్' అనెను.

ఏవరును మాటలాడకముందే పంతులు 'ప్రెజెంట్ సార్' అనెను.

విదప ఇన్స్పెక్టరు హాజరు పట్టిలోని పేల్లెన్నియు చదువుచుండగా పంతులు 'ప్రెజెంట్ సార్' అని చెప్పి దొడగెను. తుదకు ఆపరీక్ష ఆఖరాయెను. ఇన్స్పెక్టరు కొంచెమునే పట్టిటు చూచి 'పంతులూ! ఈయెడు పంచాంగము చూచితివా?' అనెను.

'చిత్తము.'

'వృత్తికవృద్ధియెంత?'

'పదమూడు.'

'తన్నాశము?'

'ఒకటి.'

'మంచిది' అని ఆ యిన్స్పెక్టరు బాలురకు మార్కులు వైచి ఆకాశిత మచటఁ బెట్టి వాకిటిలోనికి వెళ్లెను. పంతులు ఆకాశితమును జూచుచుండగా సతనిముఖ మంతయు కలకలలాడుచువచ్చెను.

వెంకయ్య యను బాలుఁ డొకఁడు లేచి 'మేష్టార్! నేను ప్యాసయినానా?' అని యడిగెను.

'ఆ ప్యాస్.'

'నేను?' అని వెంకటరామయ్య అడిగెను.

'ప్యాస్.'

'నేను నేను నేను' అని బాలు రందఱడిగిరి. 'ప్యాస్ ప్యాస్ ప్యాస్' అని పంతులు ప్రత్యుత్తరించెను. అడుగనివారు వృద్ధబాలురు. కాని 'మే మిఁకి వెళ్లవచ్చునా?' అని వారడిగిరి.

'ఊంఊ డుండుండు' అని పంతులు నేలితో పైగచేసెను. ఇన్స్పెక్టరు వడివడిగా లోనికిఁ బరువెత్తుకొని వచ్చి 'ఊరు తగులఁబడిపోవుచున్నది, ఊరు తగులఁబడిపోవుచున్నది; ఇక్కడ పెద్దపెద్ద పిల్లలున్నారు, పెంటనే చల్లార్చుడు, పరుగెత్తుడు, పొండు' అని యఱచి చెప్పచుండగా ఆబడియంతయు శూన్యమయిపోయెను.

ధూమవాలము ఊరంతయు జాట్లుకొనియెను. రత్నగర్భ పిగిలి వెలికిఁ గ్రక్కు రత్నములవలె స్ఫులింగములు దోచెను. స్ఫోట శబ్దముతో లేచిన పన్నగరాజు పడగలవలె మంటలు లేచెను. ధూమశిఖావచూడమగు నామహాజ్వాల భూమ్యాకాశములకు నిచ్చెనకట్టెను.

పశువులు తోఁకమట్ట లేత్తుకొని యిండ్లచుట్టు తిరుగాడఁ దొడగెను. పిల్లలు తల్లుల కాళ్లకు సంకెల లయిరి. ఇండ్లన్నియు కొల్లగొట్టఁబడినటులు వాకిండ్లు సామానులతో నిండెను.

మంట లార్చుకొనుట మాని యెవరికి దొరకిన సామాను వారెత్తుకొని పోజొచ్చిరి.

గ్రామము నంతయు అగ్ని అరాచక మొనరించెను. బ్రాహ్మణు లగ్ని సూక్తములు పఠించి ఆభ్యము నాహుతి చేయఁగడగిరి. అగ్ని దేవుఁడు వారిభక్తి కానందించి వారిహస్తములను స్పృశించి యాలింగనము చేసికొనరాఁ దొడఁగెను.

పలువురు తెల్లఁబోయి చూచుచుండిరి. అటుపుటకుఁగాని, తడుపుటకుఁగాని యొకఁడును ప్రయత్నింపఁ దలఁచుకొనలేదు.

అపు డహోబలుని బడిలోని బాలు గందఱు చేతులతో కుండలు తీసికొని బయలుదేరిరి. చెఱువుకడనుండి యిండ్లవఱకును ఇరు వదేసి గజముల కొక్కనివంతున నిలువఁబడిరి. కుండతరువాత కుండ, కుండ తరువాత కుండగా నీరు వచ్చి పడుచుండెను.

ఇన్ స్పెక్టరు ఆపిన్న వారి నియతిన జూచి యాశ్చర్యపడెను. బజారులలో బేజారుపడి చూచుచు జూచుచు నిలువఁబడియున్న పెద్ద వారు వారిని జూచి ‘ఓరీ! మీకు ప్రాణముల మీఁద ఆశ తీక్షివడఁటరా?’ అని విముఖులను గావింపఁ దొడంగిరి. ఇన్ స్పెక్టరునకు కసి పుట్టెను. ‘అమ్మ పట్టనువెట్టడ; అడుగుకొని తిననయినను తిననీయదు’ అనునటులు మీరు చేయకపోవఁగా చేయువారినిగూడ చీలఁదీయుదు రేమయ్యా? ఈపిన్న వారిని జూచిన మీకు సిగ్గుట లేదయ్యా? చాలుజాలు, మీరు గూడ కడవలఁ గొనిరండు’ అని ఇన్ స్పెక్టరు ఆపెద్దవారిని హెచ్చరించెను. ‘అగ్ని దేవుని

అగ్రహము చల్లాటవలయునుగాని మన చేతులతో ఆర్పవచ్చునండీ? ఆర్యగలమటండీ?’ అని ఆపెద్దలు ఇన్ స్పెక్టరుకు సుద్దులు చెప్పిరి.

‘భక్తికాత్రుమునుండి వచ్చిన యీవా సన సోమరుల నందఱును పట్టకొనియున్నది. ఇది యెటనుండి పుట్టెనో ఎచటనెచట వ్యాప్తమాయెనో ఎచట నెలకొనెనో యేరి కెఱుక? చీఫ్! ఈగ్రామ మింక దగ్ధ మగుఁగాక!’ అని ఆయిన్ స్పెక్టరు ఒక కడవఁ గైకొని యహోబలుని బడిలోఁ జేరెను.

అహోబలుఁ డొకయింటిమీఁదినుండి మఱియొకయింటిమీఁదికి దుముకుదు కడవలెత్తి నీరు దిమ్మరించుచుండెను.

బడిలోని వృద్ధబాలురు కావళ్లు బుజములమీఁద నిడికొని ఊడనిఁ బాడుచుండిరి. ఇన్ స్పెక్టరు వారిని జూచి “రామయ్యా! కడవ బట్టుకొనక కావడి బట్టుకొని పాణిపోవుచుంటివా? రా! రమ్మ!” అనెను.

‘నేను రామయ్యనుగాను, రమణయ్యను’

‘రమణయ్య వయినను రావచ్చును.’

‘ఇంక నాకు బడితో పనిలేదండీ!’

వీ రిటులు సంభాషించుచుండఁగా మిగిలిన వారు దారిలో నున్న వస్తువులను కావడించి కొనిపోయిరి. రమణయ్యయు మాయమాయెను.

అగ్నిహోత్రుని యార్ఘ్యటము సవలోకించుచు పలువురు కాపులు తిరుగాడుచుండిరి.

ఇక స్నేహితుడు పైచేజాలక 'ఏమమ్మా! చెలువారము కాదు. నీరా తూన్యము కాదు. మీరా అశక్తులు కారు. ఆ విన్నవారల జూడండి! వారేమి చేయుచున్నారో మీరా పని చేయజాలరా?' అని ప్రార్థించెను.

'నరకకుండమువలె తగులబడుచున్నది. రండురా నాయనలారా బయటికి' అనగా వీరు రాకున్నారు. పైగా మమ్ముగూడ అందులో బడి చావ మందు రటండి మీ రెంత ఇక స్నేహితుగా రయినను?' అని వా రందఱును దొంగతనమునకు నందుగొందులలో జొరబడిరి.

'ముదుసలి చచ్చె, ముదుసలి చచ్చె' అని ఆ రనాదములు వినిబడెను.

ఆ ముదుసలి నేలలో డబ్బు పాతిపెట్టుకొనెను. ఎవరయినను ఎత్తుకొని పోకు రని అతడు దానిమీదఁ గూరుచుండెను. ఇట్లు కూలెను.

'దేవుడు తగులబడుచున్నాడు, దేవుడు తగులబడుచున్నాడు' డని మఱియొక గంభీరనాదము ఉప్పెల్లెను.

అందఱును 'దేవుడు దేవుడు' అని యఱచి దేవాలయముకేసి పరుగిడఁదొడగిరి.

ఆహోబలుఁ డిటు బడచెను—దేవుడు అదాహూయ్యంబు, మునిముంధు, ఈ నరదేవుని బయటికి దీయుడు.

ఈ యటపులతో అందఱును అగిరి. ఆహోబలుఁ డింటిమీఁదినుండి దుమికి కూలిన యింటిలోఁ బోతబడెను. అతనివెంట అతని బడిలోనివారు కొందఱు పోతబడిరి.

పొగ నలువంకల నలముకొనెను. మెల్లగా అగ్ని పరివేష్టించెను. భూదేవి రక్తము క్రక్కుకొనుచున్నదా యనునటులు పెద్దమంట లేచెను.

'ఆహోబలుఁ డగ్ని కుండమునఁ బడె'నని ఘోషపుట్టెను. దాపుననే మఱియొక ఘోష యిటులు వినిబడెను—'దేవుని దీయబోయి వీరవంకమ్మగారు దేవకములోపూడిపోయెను'

ఆశ్రమవాసులలో కొందఱు ఇంటిలోవలను మఱి కొందఱు దేవాలయగర్భమునను బ్రవేశించిరి. కొంతనేపటికి ముదుసలితో నహోబలుఁడును, దేవవిగ్రహముతో వీరవంకమ్మయు వెలికి వచ్చిరి. వారియొడలు కొంచెము కాలెను. ఉత్సాహపూరితు లగు ఆ విన్నవారందఱును అంతటితో నాగక వరుణ దూతలవలె నీరు కుమ్మరింపఁదొడగిరి. రహారమి ఒకగంటలో మంటలు చల్లాఱదొడఁగెను. ఇన్ స్పెక్టరు ఆశ్చర్యముగా వారి సందఱును దిలకించెను.

క్షోభియటెక్కి లేచిపోయిన స్త్రీలును, శిశువులును మరలి రాగడగిరి. పాతిపోయిన భీరువులును, బోమచ్చలును, పెద్దకాపులును డిరిగి వచ్చిరి. అచటను పలు వక్రియన్న పాలేళ్లు వాకిండ్లముదిదు కొనిపించిరి. గృహ

స్వాములు లేని యిండ్లలోని వెండిబంగారులు పాలేళ్ల పాలాయెను. కాలుచున్న భాస్వరా నులను కొందఱు ఆర్పించొడగిరి.

చీకటిపడెను. ఆఱుచున్న మంటలు అగ్ని దేవుని అసంతుష్టములగు ముఖములవలె గాననాయెను. కమలిపోయిన భూదేవత యూ రుపులవలె పొగలుచూపట్టెను.

అలసిన వారందఱును శయ్యలపయి చేతులను గాల్గను పాఠపఱచి నిదిరించిరి.

అహోబలుడును, ఆశ్రమవాసులును పోయినది పోగా మిగిలిన దిక్కులేనివారి ఆస్తిని కాపాడుటకు ఆరాత్రి యెల్ల వంతులు నేసికొని గస్తు తిరిగిరి.

మఱునాటి ప్రొద్దున ఇక్ష్వాక్కుటరు ఆలోచించుచు గూరుచుండెను. వెనుకటి నాటిప్రొద్దుటి అహోబలుడు వేటుగను, మాఝటి అహోబలుడు వేటుగను, వెనుక టినాటి ప్రొద్దుటి వీర వెంకమ్మ వేటుగను మాఝటి వీర వెంకమ్మ వేటుగను అతనికి దోచెను. ప్రొద్దుటి అహోబలుఁ డోబయ్య. మాఝటి అహోబలుఁ డహోబలుడు; ప్రొద్దు టి వీర వెంకమ్మ యెంకమ్మ. మాఝటి వీర వెం కమ్మ వీర వెంకమ్మ. అహోబలుడు మనుష్య దేవతను బ్రతికించుకొని వచ్చెను. వీర వెంకమ్మ ఈశ్వరుని బ్రతికించుకొని వచ్చెను. ఈరెండు సాహసములను ఇప్పుడు మనోనేత్రమునఁ జూ చుచున్న ఇక్ష్వాక్కుటరుశరీరముపందలి ప్రతి రోమమును నిక్కపొడిచెను,

అతఁడు కలమును కాకితమును చేతఁ గొని వార్తాపత్రికలకు ఇటులు వ్రాసెను:

“నేను శివాగ్రహారమున ఎలిమెంటరీ బడిని పఠింపఁబోతిని. అచట అహోబలుడు గారిచే స్థాపింపఁబడిన ఆశ్రమమును జూచితిని. నేను చూచుచుండఁగానే ఆశ్రమపుగోడ విఱిగి పడెను. ఆ సాయంకాలమున గ్రామము తగు లఁబడెను. అహోబలుడుగారును, వారిజనని వీర వెంకమ్మగారును, ఆశ్రమ బాలకులును మంటలలో దుమికి చాలఁ బ్రాణములను కాపాడిరి. మంటలలో మునిగిన మనుష్యుని అహో బలుడును, దేవవీగ్రహమును వారితల్లియు బయటికిఁ దెచ్చిరి. ఇంత సాహసము ఎన్నఁ దును నేను కని విని యుండలేదు.

ఇపు డీ యాశ్రమమునకు ధన మత్యాన శక్యము. చేతు లున్న వారందఱును చందా లొసఁగవలెను. ఇప్పుడు చేయుదానమే దాన ము—“దాతవ్య మితి యద్దానం ఓయతే ౭ను పకారిణే—”

అని వ్రాసి అహోబలుని చిరునామా తో ముగించెను. సర్కారువారికి మఱి యొక విన్నపమును తయారుచేసి అహోబలుని కొఱకు ప్రతీక్షించుచు గూరుచుండెను.

స్నాన సంధ్యా ద్యస్తష్ఠానము లొసరించిన పదఁదడి అహోబలుడు ఇక్ష్వాక్కుటరు గారికడకు వచ్చి ధన్యవాదము లొసరించెను. ఇక్ష్వాక్కుటరు అహోబలుని కిప్పు తట్టి తాను వ్రాసిన విన్నపముల సమోనాలను జూపెను,

అహోబలుడు సంతసించి యిటుల నెను: “త్యాగశీలు రెవరేని యిచ్చికివచ్చి పనిచేయుట అవశ్యకముగా నున్నదిగాన అట్టి ప్రార్థనగూడ మొకటి విన్నపమునఁ జేర్చుగోరుచున్నాను.”

ఇన్స్పెక్టరు రిటుల నెను—“ఈచిన్నపల్లి యకు ఏవరువచ్చి పనిచేయుదురు? అది అనావశ్యకము.”

అహోబలుఁ డిటు లనెను—“కాదు; ఆప్రార్థనగూడఁ జేర్చుదు.”

“ఏవరు ఎత్తురని మీశూహా?” అని ఇన్స్పెక్టరు ఒత్తి పలికెను.

“దైవ మెవరిని ప్రేరించునో వారు వత్తురు” అని అహోబలుఁ డనెను.

ఇన్స్పెక్టరు నవ్వుకొని అనిష్టముతో అహోబలునిమాట దానఁ జేర్చెను. పిదప నతఁడు అహోబలుని ప్రశంసించి వీరవెంకమ్మ కడ సెలవుగొని మఱొకబడిని బరీక్షించుటకు గ్రామాంతర మరిగెను.

౧౦

ఈ విన్నపము ప్రకటించఁబడిన నెలవఱకు అహోబలుడు నోరుకట్టుకొని యుండెను. పిదప నొకనాఁడు ‘నాకు మనియూర్దగు లేమయినను రాలేదా?’ యని తపాలాజవాను నడిగెను. ‘రాలేదు’ అని అతఁడు బదులాడెను.

మఱుతడవ తపాలావాఁడు రాఁగానే అహోబలుడు ‘మనియూర్దగు రాలేదా’ అని యడిగెను. ‘రాలేదగదీ’ అని వాఁడు ప్రత్యుత్తరించెను.

ఇట్టి ప్రశ్నోత్తరములు అహోబలునకును తపాలావానికిని విసుపు విరామము లేక జరుగఁ దొడఁగెను. కాని తుదకు ఉత్తరము చెప్పట లో తపాలావానికి కష్టము కలుగఁజొచ్చెను.

ఇది యిటులుండఁగా నొకనాఁడు తహసీలుదారు వచ్చెను. రెవిన్యూ ఇన్స్పెక్టరు వచ్చెను. ఊరివా రందఱును అహోబలుని కడకు వచ్చిరి. అహోబలుడు లోలోపల నానందించెను. అందఱును గలిసి శత్రులు కట్టుకొని తహసీలుదారువారి దర్శనమున కరిగిరి.

అహోబలుడు తహసీలుదారునకు నమస్కరించెను. అతఁడు తల యూపెను. పిదప నహోబలుడు రెవిన్యూఇన్స్పెక్టరుకు నమస్కరించెను. అతఁడు ప్రతివందనము చేసెను. గ్రామస్థు లందఱును తహసీలుదారుగారికిని రెవిన్యూఇన్స్పెక్టరుగారికిని దండప్రణామము లాచరించిరి.

తహసీలుదారుగారిటులడిగిరి — ‘అహోబలుఁ డెవరు?’

‘నేను.’

‘మీ గ్రామమున నప్తపు మొత్త మెంత?’

‘సరి యయిన లెక్క తెలియలేదు.’

‘అంతలెక్క లేనిపని యేల చేసితివయ్యా? పోనీ; సుమారు?’

‘ఏబదిరెండిండ్లు ధనధాన్యములతో దగ్ధ మయిపోయిన . సుమారు నాలుగువందల మందికి అన్నము లేదు.’

‘అన్నము లేకున్న నరకారువారు చేయునది నున్న. ఎవనియన్నము వాడు తిన వలయును. కాలిపోయినది పెంకు టిండ్ల, పూరిండ్ల?’

‘పూరిండ్లు.’

‘పూరిండ్లకు ఇంక హావావడియా? దీనికి అర్జీలు, విన్నపములు వగైరాలా? లోకమున ఎన్నెన్ని గ్రామములు తగులబడుటలేదు? నరికాని ఇంక ఇట్టి పిచ్చిపిచ్చి అర్జీలు పెట్ట కుండు. బంజరులోని తాటాకు కొట్టుకొను టకు ఆర్జరు వేసవను. ఇండ్లు కప్పకొనుడు.’

అహోబలుఁ డిమాటలకు తెల్లబోయె ను. ఎటులెటులో ధైర్యము తెచ్చుకొని ‘కలవ లేదే ఆకు లేదులకు?’ అనెను.

‘కొండంక దేవరకు కొండంక పత్రియె వరు పెట్టగలరు? కలవ తెచ్చుకొనుండు; ఆకు లిచ్చెదము’ అని తహసీలుదారుగారు మఱొక మకాముకు బయలుదేరిరి.

రెన్యూఇర్ స్పెక్టరును, జవానులును రక కూరుచుండలేదు; చాటుగా చేయి చాటిరి. తహసీలుదారువారి సిబ్బంది యంత యు కొలది సేపటిలోనే వెల్లిపోయెను.

నరకారువారు చాల సాయము చేయఁ గలరని అహోబలుఁ డనుకొనెను. కనీసము కలవయ్యినను ఈగల రనుకొనెను. కాని వా రిచ్చునది ఆకులు.

ఈ యాఘాతముతో అహోబలుఁడు ధాయనండి సర్వపు ఎంథను కొలిచెము చూడఁ

గలిగెను. నర్మదుల స్థితిని ఆలోచించుచు ఇం టి మరలుచుండగా తపాలాజవాను ఎరు రుగా వచ్చుచుండెను. అతఁ డహోబలుని వాచి నిలువబడియెనుగాని అహోబలుఁ డతని జూడను లేదు; ఏమియు నడుగను లేదు.

తపాలావాఁ డిటు లనెను—‘అయ్యా! రానియపుడు ‘మనియూర్దరు వచ్చెనా? మని యూర్దరు వచ్చెనా?’ యని యడిగితిరి. వచ్చి నపుడు మాటాడరు.’

అహోబలుఁడు తలయెత్తి ‘మనియూర్దరు వచ్చెనా?’ అని యడిగెను.

‘వచ్చెను.’

‘ఎంత?’

‘ఒక అంక.’

అహోబలుఁడు తెల్లబోయి చూచుచు నిలువబడిపోయెను. తపాలావాఁడు మనియూర్దరు ఫారము చేతి కిచ్చెను.

సహధ్యాయుఁడు వెంకటరావుచే అది పంపబడియెను. అహోబలుఁడు దానిని బాఱు జూచుచు ఆలోచనోన్ముఖుఁ డాయెను.

తపాలావాఁడు ఇటు లనెను—‘దీనికొ ఆకు ఎన్నో నాల్గి నుండి వాచారించుచుండితిరే! చేవాలు చేయలేదు?’

అహోబలున కిమాటలు వినరాలేదు. నిర్మి మేషమయిన యతని మాపు తపాలా వానికి అక్కజము కలిగింపఁగా నతఁ డిటు లనెను—‘వాడను చేయనా?’ అహోబలుని

కీ మాటయు వినిబడలేదు. వాసుచేయుట కును పుచ్చుకొనుటకును నడుమనే అతఁ డుండెను.

కొంతవడికి 'దైవప్రేక్షితము తృణమయి నను కణమయినను స్వీకరింపఁ దగినదే' యని యతనికిఁ దోచెను. వెంటనే యిటులనెను — 'కలము కలదా?'

'కలదు.'

అహోబలుఁడు కలముఁ గొని వ్రాలొన రించి అణా తీసికొనియెను.

తపాలావాఁడు చేయి జూచి 'బహుమతి దయచేయరా?' అని నవ్వెను.

అహోబలుఁడు శేబు తడిమి రూపాయ తీసియిచ్చెను. తపాలావాఁడు తీసికొని నిర్వి గ్నతఁ డుండెను.

పిదప పదిరోజులలో తపాలావాఁ డహో బలుని జూచి నమస్కరించి 'అయ్యా! మని యార్థకు' అనెను. అహోబలుఁ డతనిని జూచి యవారకుండెను. తపాలావాఁడు మనియార్థకు ఘోరము చేతి కిచ్చెను.

పూర్ణచంద్రరావు నూత్న రూకలంపెను. దానిని జూడఁగనే అహోబలుని కను లక్ర పులు కురిసెను.

తపాలావాఁ డీమూరి యేమియు నడుగ లేదు. అనంతర మొక నెలకు తపాలావాఁడు వచ్చి అహోబలునితో 'అయ్యా! తమ కొడఁ డేమియూకలు ఇకపూర్వ వచ్చిన దని చెప్పి

పోయెను. అహోబలుఁడు వెంటనే సమీప గ్రామమున నున్న తపాలాకచేరికి నడచి పోయెను.

ఆ యిక్సూరు సీతయనుదానికడనుండి వచ్చెను. అహోబలుఁ డాపేరు చూచి యాఁగి పోయెను. పోస్తుమాస్త రతనిని జూచి 'ఏమండీ! అటులు చూచుచున్నారా?' అనెను. 'నాకుఁ గొంచెము వ్యవధి కావలయును. తీసికొను టయో తిప్పి పంపుటయో కొంచె మాలో చించి కొనవలయును' అని అహోబలుఁ డనెను. 'మంచిది. ఆలోచింపుఁడు' అని పోస్తు మాస్త రనెను.

అహోబలుఁడు వాకిటఁ గూచుచుండి యాలోచించెను. ఆలోచించి యాలోచించి సీత వసుమతియని తలపోసెను. 'అగుతో వెంకటరావు — అణాకును, పూర్ణచంద్రరావు నూటికిని, వసుమతి నేయికిని సంఖ్యామూత్ర భేదముకాని యీదిలో నేమియు తేడాలేదని యనుకొని కొంచె మాలోచించెను. 'మొదటి దానము నన్ను ఉపహసించెను. రెండవది నన్ను అభినందించెను. మూడవది నాతపస్వ నాకుఁ దెలిపెను.' అని యనుకొనెను. పిదప మెల్లగాలేది గవాక్షముకడ కరిగి 'అయ్యా! పుచ్చుకొందును' అనెను.

పోస్తుమాస్తరు వ్రాలు చేయించికొనెను. అహోబలుఁడు నీళ్లు పీరితీచి విప్పి చూచు కొని హాసస్మృఖముతో గృహోన్ముఖుఁ డాయెను.

నాటి సాయంకాల మహాబలుఁ డొక చిన్న నభ చేసెను. విచ్చిన రూపాయలు చూపెను. కలవకొఱకు అందఱకును సమముగా పంచిపెట్టెను. గ్రామము తగులఁబడుచుండగా భయఁపడి పాటిపోయినవారును, సోమరులై చూచుచునిలువఁబడినవారును, దొరకినసాము దోచుకొని పోయినవారును మిగిలినవారును ఆధనమును సమముగా ననుభవించిరి.

దీనితో నహాబలునకు పైబరుపు కొంత తగ్గెను. పిదప మూర్ఖాత్లు యోశించి ఒకచీటి వెంకటరావునకును, మఱియొకటి పూర్ణచంద్ర రావునకును ఇంకొకటి సితకును ఈరీతిగా తయారుచేసెను:—

“వెంకటరావుగారి సన్నిధిని, నమస్కారములు.

తమ యువహాసమువలననే నా కీమాత్రపు తెలివితేటలు కలిగెను. మీదానమును మనఃపూర్వకముగా గ్రహించితిని. ఎల్లపుడును ఇట్టి యువహాసముతోడనే నన్ను విమర్శింతురని ఆసించును.

పూర్ణచంద్రరావుగారి సన్నిధిని, నమస్కారములు.

మీదానమును చేతులొగ్గి గ్రహించితిని. పలువురు దరిద్రనారాయణులను మీ రారాధించితిరి. కాని నాకు ఇగుమంతయేని పరిహాసభీక్ష నిడరయితిరి.

సీతగారి సన్నిధికి.

పలువురు దరిద్రుల చేతులతో మీదానమును గ్రహించితిని. మీదానమును మా యూత్రమమున శిలాక్షరము చేయుటకు అనుమతింపఁగోరుచున్నాను. ఇంత గొప్ప యీది యిచ్చిన మీ సలహాలను మెల్లఁకువతో ననునరింతును. ఇంకను మీసాయ మపేక్షితము”.

ఈమూఁడును తయారయిన పిదప టపాలలోఁ బడుట కాలస్యము కాలేదు. వెంకటరావు కండనుండియు, పూర్ణచంద్రరావు కడనుండియు ప్రత్యుత్తరము రాలేదుకాని సీతకడనుండి వెంటనే యీప్రత్యుత్తరము వచ్చెను:

“అయ్యా!

పాదాభివందనములు. నాపేరునకు ‘గారు’ తగిలింపవల దని మనవి. నే నొకరి దాసిని. మా యేలికసాని తమకు ధనము పంపవలసినదని యానవెట్టఁగా నే నంపితిని. తమ చీటికి ప్రత్యుత్తర మీదిగువ:

మీ సహస్రబాహువులకును స్వాగతము. నాదానమును శిలాక్షర మొనరింప నే నొల్ల.

తమరు ఇంకను నాసాయ మపేక్షించితిరి. ఇంకొక వేయిరూకలు సంపుచున్నాను.”

అహాబలుఁ డీచీటిని, వేయిరూకలను అందుకొనెను. రూకలు దాఁచెను. వెంటనే యిటులు ప్రత్యుత్తరించెను:

“తమ రూకలు నిలువచేసితిని. త్యాగపూర్వకమగు సేవయు, ధనమును మాకు అత్యావశ్యకములు. విశేషించి ధనము. తాము

ఈరెంటికిని సమర్థులని గంపెడాసతోనున్నాను.”

దీనికి వెంటనే యిటులు జాలు వచ్చెను: “మీకోరికలో మొదటిదానిని నేను కొలదియో గొప్పయో నెఱవేర్చగలను. మీగ్రామములోని నిలువేదలకు పరులొనగు ధనమే అత్యావశ్యకమని నమ్మునెడల మీరింకను మాయలోనే యున్నారని నత్యయంలో లేరు. మఱియు మీగ్రామచరిత్ర మంతయు మీరవగతము చేసికొనలే దనుకొందును.”

అహోబలుఁ డీచీటిని జూచికొని దీర్ఘాలోచన మొనరించి యిటులు ప్రత్యుత్తరము వ్రాసెను:

“తమ చీటిలోని మాటలను కొన్నిటి నెఱిగికొంటివి. నే నెట్టి మాయలో నుంటినో తెలియజాలను. మా గ్రామచరిత్రము మీరెటులగతము చేసికొంటిరో తెలుపగోరెదను.”

ఈ ప్రత్యుత్తరము వెంటనే టపాలోఁ బడెనుగాని ప్రత్యుత్తరము వచ్చుటకుఁ గొంచె మాలస్య మాయెను.

౧౯

కొమకున కింకఁ బెండిలి కాదని వీరవెంకమ్మ దిగులు పెట్టుకొనెను. అన లామె ‘భోలా విశ్వనాథే’ కాని కోడలిముచ్చట మాత్రము నాలుకమీఁదికి రానీడు. అహోబలుఁ డొకనాఁడు ఉత్తరములను పరికించు కొనుచుండఁగా ధాపునఁ గూరుచుండి తల్లి కంట నీరు పెట్టుకొని యిటుల నెను—“నాయనా

అనాటి యగ్రహార మీనాటికి మాన్య మాయెను. చెట్టంతిగొడుకవు చీమంతి అయి పోవుచుంటివి. ఇట్లుగూడ నిక ఆశ్రమమే కావలసియున్నదా?”

అహోబలుఁడు తాను పరికించుచున్న ఉత్తరములను క్రిందనూచి విశాలమగు నుఖముతో విచ్చారిన కన్నులతో ‘అమ్మా! వరహాలవంటి మాటయంటివి. ఎవరి యిట్లు ఆశ్రమ మగునో వారు ధన్యులుకదా!’ అనెను.

వీరవెంకమ్మ కనుఁగొనలనుండి రెండ్రు బిందువులు క్రిందికి జాతెను. అహోబలుఁ డది చూచి—“అమ్మా! కొలదిలోఁజాలలోనే”—అని వాక్యమును సమాప్తి చేయఁమునుపే వీరవెంకమ్మ అందుకొని ‘కోడలు వచ్చునా?’ అనెను.

‘రావచ్చును.’

వీరవెంకమ్మ యేనుఁగెక్కినది. ‘కోడలెవరు? ననుమతియూ మఱొక తెయూ?’ ఈ మొదలగు ప్రశ్నములతో నామెకు పని లేకపోయెను. కోడలనిన కోపించు కుమారుని నోరి నుండి ‘కోడలు రావచ్చు’నను మాటయే యామెకు సరిపోయెను. వీరవెంకమ్మ ‘వేయొడ్డ ఆయుష్యు’ అని దీవించి నగుమొగముతో వంటింటిలోనికి జనియెను.

తపాలావాఁడు రెండు ఉత్తరములను దెచ్చియిచ్చెను. అహోబలుఁడు ఒకటి విప్పి చూచుకొనెను:—“మీ గ్రామచరిత్రగ్రహించునో నాకడ నొక కన్య కలదు.”

ఈవాక్యము చెడువుకొనుచుండఁగా తన కనుబయలుట వసుమతి నిలిచి యున్నటు లామెను. అతని శరీరము గోమాంచిత మా యెను. కొంతసేపు మనస్సునం దానందించి యతఁడు 'అమ్మా!' యని విలిచెను.

‘ఏమి నాయనా?’

‘స్కూల్ యిక్ స్పెక్టరుగారు తమకూతు నిత్తు మని వ్రాసినారు.’

ఈమాట వినిబడఁగా నేవీర వెంకమ్మకును వసుమతి గోచరించెను.

‘నాయనా! తొందరగా ఆలోచించుకొ నుము’ అని లోని కరిగెను.

అప్పుడబలుఁడు రెండవచిటి విప్పెను. అ దొక పెద్ద బుక్ పోస్టు. అది నీతకడనుండి వచ్చెను.

“నా యుత్తరమును మీరు శాంత ముగి” పరికించినందులకు వందనములు. సిదవ.

మీగ్రామమున జనాభా రమారమి—౧౫౦౦ తురకలు ౩౦

నిమ్నజాతులు ౩౦౦

అక్షరజ్ఞానము కలవారు ౨౦

చదువుకొనువారు ౬౨

స్త్రీలు ౯౦౦

పురుషులు ౬౦౦

నలుఁబదికి యిరువదికి నడుమవారు ౭౦౦

ఇరువదికి లోపువారు ౪౦౦

ముప్రొద్దులు తిండిగలవారు ౪౦౦

ఒకపూటమాత్రము ,, ౫౦౦

తిండిలేనివారు ౬౦౦

ఆయకట్టు ఎకరములు ౧౩౧౪

ఊరి మొత్తపు ఋణము రూ. ౨౦౦౦౦౦

పంట, సుమారు, పుట్టు ౧౦౦౦

తాకట్టు ౯౦౦

పార్టీలు సుమారు ౬

అమలులో నున్న వ్యాజ్యములు ౯౦

వానికిసంబంధించిన జనము (స్త్రీలు,

పురుషులు) ౪౦౦

స్త్రీలు ౧౦౦

పెంకుటిండ్లు ౪

పాకలు ౫౨

పెద్దబాటలు ౦

సందులు ౩౪

పాడుపడిన దేవళము ౧

గ్రామదేవతల ఆలయములు ౬

ఏటేట బలి యిఁబడు జంతువులు ౫౦౦

చెఱువులు ౧

బావులు ౦

విఘాచి వ్యాపించు జుతువులు ౨

మఱూచి ,, ౧

ఇట్టి మీగ్రామమును పదివేలతో దాన

మిచ్చినను ఎవరును పరిగ్రహించరు. సంఖ్యలో

భేదమేకాని హిందూదేశమునందలి గ్రామ

చరిత్ర మంతయు నొకటియే యని తెలిసికొనఁ

గలము.

మీగ్రామమును ఏటేట పదివందలకు

పర్యాయములు దొంగలు దోచికొందురు.

వానిని బట్టుకొనుట కెవరికిని సాహసము చాలదు. మూడునాలుగుసార్లు గ్రామము దగ్గరను. ఎవరును ఆర్పజాలరు. చెఱువులో నీరు పురుగులమయము. దానిని బాగుచేయుటకు బదులు దానిచుట్టు అందఱును రోత చేయుదురు. వానలు పడునపు ధూరంతయు మురిగిపోవును. ఎవరును శుద్ధి చేయరు. విఘాత మాశూదికలతో ఏటేట నేబడిమందికిపైగా నశింతురు. దానికి సరియగు వైద్య మవలంబించుటకుబదులు పశువులప్రాణములుతీయుదురు.

రైతును పాలేరు నమ్మడు. పాలేరును రైతు నమ్మడు. ఏరువాక పున్నమరెడ్డెలలున్నదనగానే పాలేరు చెప్పక చాలించుకొనును. రైతు మూడ్లెలల గింజలు విగియఁబట్టుకొని యిండును. దీనితో రైతులకును పాలేళ్లకును అంతులేని అంతఃకలహము.

మిగ్రామమున తురకలయిండ్లు సుమారు పది. జనాభా ముప్పది. చదువు సున్నకును తక్కువ. ఎవరికిని నవాజు రాదు. కాని మత ద్వేషము లెన్నగా వచ్చును. మిగిలినవారికిని వీరికిని ఎడ్డెమనిన తెడ్డెము. ఈద్వేషమును ఎవరును మైత్రిలోనికి పరిణమింపఁ జేయజాలరు.

పంట సుమారు ౯౦౦ పుట్లు. వ్యయము పోను నికరపు ఆయము సుమారు (నేటి పెల అయింపున) ౪౦,౦౦౦. ఆయములో వడ్డీ క్రింద పోవలయునది ౩౦,౦౦౦. మిగిలినదానిని పంచువో తలకు సాలుకు ఏడురూపాయలు పడలేదు.

నిజుపేదలయినను పెండ్లికి వ్యయింపవలయునది ఆయమునకు నాలుగు రెట్లు.

సాఁబాలు జనులు పాటుపడరు. పరులగుండెలమీఁదనే వారి కాలు. కూరఁగాయలు కష్టించి పండించికొనరు. అప్పు లెగి వేసియొనను కొని తిందురు. పశుపోషణమునకుఁగాని, పశువృద్ధికిఁగాని పాటుపడరు. పాడిమాత్రము కావలయును. పురాణము వినరు. చతుర్ముఖ పురాణమునకు 'సిద్ధము.' ఇచ్చ వచ్చినటులు వ్యయింతురు. భాత్రావాయరు. ఇంటికిమూడు రోగిశయ్యలు. మందులకును పథ్యపానములకును బదులు దండలకు ముడుపులు. ఇదియంతయు నజ్ఞానమూలకము.

ఇట్టి గ్రామములు భరతఖండమున వేలకు వేలు. వీని నన్నిటిని ధనము త్యాగమొనరించి యెవఁడు బాగుచేయఁగలఁడు? ఎవనికి సరిపడు ధనమును వానిచేతనే వ్యర్థమై చేయింపవలయు నని మీకుఁ దోచుట లేదా?"

అహోబలుఁ డీనివేదికను జదివికొని 'నేను కూడ నష్ట మండుకమను' అనుకొనియెను. 'లోగడ వ్యయ మొనరించిన ధనములోఁ జాలపాలు దుర్వ్యయ మొనరించితీ' ననుకొనెను. అత్తెఁడాయుత్తరమును చదివికొని చదివికొని ఆనందముచే జడత్వమును, ఆలోచనచే చలత్వమును పొందఁ దొడఁగెను.

'మా గ్రామచరిత్ర మింత సమగ్రముగాఁ దెలిసికొనిన యీమె నసుమతిగాక మఱవఁకె?'

అని అనుకొనెను. బాగుగా యోచించి యిటులు వ్రాసెను:

‘మీరు నాయజ్ఞాసమును బాపితిరి. మీరు నన్ను స్వీకరించుచో నేను మీవాండ్రను. మీరు నాపూరపాటులను దిద్ది లోగడనే తీసివేసితిరి. ఇంక తీసింపు మని యడుగనేల?

నన్ను ధనము గోరితిరి; నేను నిరాకరించితిని. నేను కోరితిని; మీ రిబ్బడిగా నొసంగితిరి. మీరు మా కతిథు లయితిరి. నేను వెడలనడిచితిని; నేను మరల నిపుడు కోరితిని. మీరు అనుగ్రహించితిరి.

మరల మీరు నా మనోదేవతగను, గృహదేవతగను ఈ యింటిని అధిష్ఠింపఁ గోరుచున్నాను.

పెక్కుకాకితములు పాడుచేసి తుద కీ యుత్తరమును వ్రాయఁగలిగితిని”.

నీతకడనుండి వెంటనే యిటులు జాబు వచ్చెను: “మాదేలిక యిటులు వ్రాయమనెను:

మీయుత్తరము చేరెను. తాము సజ్జనులని నాకుఁ దెలియును.

లోకసేవయే ప్రధానమునా? బెట్టుకొని జీవితము నిర్వహింపవలయు నని మీరు తలఁచుచో నేను మీ ‘గృహదేవతగా’ రాజాలను. నాకును లోకసేవయే పరమావధి.

ఇట్టి మనకు లోకసామాన్యమగు దాంపత్యము పనికిరాదు, పతనము లేని యతాకిక

దాంపత్యమును అభిలషింతురేని నేను మీమిత్రమను.”

అహోబలుఁ డీయుత్తరమును జదివికొని యుప్పొంగెను. వెంటనే వంటింటిలోనికిఁ జని “కోడలు రాఁగలడు” అనెను.

‘ఏకోడలు?’

‘వసు—’

వీరమొకమ్మ ఆశ్చర్యముతో స్తంభించి పోయెను. ఆనందగద్గదమగు నామొకంఠము నుండి ‘అమ్మ! నే నొక కాళివెల్లెదను’ అనెను.

‘మన యిల్లే కాళి.’

‘కాకేమి?’

అహోబలుఁడు వెంటనే యిటులు ఉత్తరము వ్రాసెను:

“ప్రియమిత్రమునకు.

ఇంక మనకు ఉత్తరప్రత్యుత్తరములతో ఆలస్యమేల?”

ఈయుత్తరము అందుకొనినవిదవ వసుమతి తన మందుల కార్థానా నంతయు వాసుదేవరావువశ మొనరించెను. అపు డపుడే పెరిగిపోవుచున్న తన ప్రాక్టీసు నంతయు కట్టి పెట్టెను. ఒక రిద్దలు రోగులనుమాత్రము విడిచిపెట్టి వెళ్లుటకు వీలు కలుగక పోయెను.

సర్దుపాటు లన్నియు అయినవిదవ నొక నాడు వసుమతి ‘నీతా! అమ్మ యెచట నున్నదో చూచి వత్తువా?’ అనెను,

‘తులసి ముందు.’

వసుమతి మెల్లగా తల్లికడ కరిగి నిలుచుండి ‘అమ్మా! రేపు అత్తవారియింటికి వెళ్లుటకు శుభలగ్నము.’ అనెను.

‘కలయా?’

‘కాదు. ఈయత్తరములు చూడుము.’ అని అహోబలుని యత్తరములు కొన్ని యిచ్చెను. సోమమ్మ వానిఁ జదివెకొని నగుమోముతో ‘అమ్మ! నే నీక కాశికి వెళ్లెదను’ అనెను.

‘మన యిల్లే కాశి.’

‘కాశియే నాయుల్లు.’

అమలనాడు రాధయు వాసుదేవరావును వసుమతియు సోమమ్మయు సీతయు శివాగ్రహారమునకు పయనమయిరి.

వీరవెంకమ్మయు అహోబలుఁడును వినయవిధేయతలతో అందఱను ఉపచరించిరి.

అహోబలునియందు అత్యంతాభిమా

నముగల గ్రామస్థులందఱును పందుల మొగలన్నియు మాచితోరణములతోడను, అరటివృంధములతోడను అలంకరించి గ్రామము సంతయు మంగళమయ మొనరించిరి.

గ్రామమంతయుఁ బదిరోజులు వేడుకలతో కలకల లాడిపోయెను. వీరవెంకమ్మయు సోమమ్మయు ‘భాయి అనఁగా భాయి’ అనుకొని కుమారుని కూతును ఒప్పించి కాశి కరిగిరి. వాసుదేవరావు పని మానుకొని వసుమతి ప్రాక్తినును తాను సాగింపఁబోయెను. రాధయు నతనితో నరిగెను.

అహోబలునకును వసుమతికిని గ్రామ సంస్కరణముకొఱకు కేంద్రముల నేర్పాటు చేసికొని కర్మయోగ మారంభించుటకు అటు విదప ఎంతో కాలము జాలము కాలేదా.

తనకు బ్రాహ్మ నోసంగెడు ఘనులు లేమి
వాడివలుగయి నిలువెల్ల బోడి తతిగి
ప్రాణముల సన్నిటికి బిగబట్టి యొక్క
మొక్క బిక్క మొగంబయి పొగులుచుండె.

తినసమీపంబుగా బోవు జనమునెల్ల
మర్మరారావముల బ్రతిమాలుచుండు
వారి కాభావ రామిలో? తగినశ్రద్ధ
లేమిలో? దానిగొడవ నాలింప రెవరు.

పాప మద్రాసి దీనభావంబు గాంచ
బ్రాహ్మనాహు మర్మరధ్వని వినగను
దఱుగుకొనిపోవ గడు శ్రువరులు రాల
దాని బ్రదికింపవిధియని తలచినాడ.

ఎరువు దోలించి పాదుచేయించి చుట్టు
జలము బోయింప రేపు మాపుల జిగిర్చి
నాల్గు దినముల గ్రోగ్రోత్త నలుపు వెలయు
గళ దిరిగి లాతి మొక్కగా గానిపించె.

ప్రాణములు దేటుకొని కొంతబలము పట్టి
ప్రానుగట్టి ప్రతిక్షణం బా నగంబు
దనబుణంబును దీర్పంగ ద్వారతపడుచు
ననలు గొనలును చగ వేసికొనుచు బెరిగె.

సమయ మనుకూలపడ యథాశక్తి సదియు
బ్రతపుష్పఫలంబుల భక్తిపడక
నొడలు, శాఖారంజలి నుంచి మూర్త
మగు కృతజ్ఞత నాగ నర్పణము సేసె.

సీవ యిచ్చితి వీమను సీదకాని
నాది కాదేది కావలె నన్న దండ్రీ!
బాస నేసెద ననుగోసి తిసికొనుము
అనుచు భ్రమరస్వనంబున వినిచె మరియు.

తనదు సర్వస్వమును నాకె ధారవోసి
బ్రదికివన్నాళ్లును గాలవశత నొంది
కట్టెమై కాలి బాగ్గయి కట్టకడకు
నుసినుసిగ నయ్య నయ్యది నన్నె కొలిచె.

౧

౧౩౩౬ శ్రీ. శ.

సాయంత్రమైంది.

అక్కడ మకామన్నాడు వాదిర్నా. లబ్ధియాత్రై వేలపైన్యం సింధునదిపొడుగుతా విడిసింది. అర్ధగంటలో నుడారాలన్నీ తయారయాయి. నుట్టాలని కట్టేసి మేత వేసారు. అప్పుడే వంటకాలల్లోంచి పొగ రాల్చింది. నది చాలా వికారమైపోయి సముద్రమట్టే అవుపడిపోట సుల్తాన్ డేరాలు వేసారు. నాలుగు సుల్తాన్ సంతం కోసం; ఇందాముష్సె ఆయన స్త్రీలకోసం. అహమద్నా, అక్బరలీ మొదలైన సుల్తాన్ అంతరంగికమంత్రుల పద కొండుడేరాలు ఆయన డేరాకి యెడమవేపున కొంత మారాన వేసారు. ఒకగంటకు పూర్వం అదవిజంతు వులకి స్థావరంగా వుండిన సింధునదీతీరం మనుష్యవాస మైపోయింది. వాదిర్నా వేలసంజ్ఞమీద నడిచిపోయే మహా వట్టగు మది.

వైత్రహసమైవా కాలవల్ని వొడల్చుటం లేదు చలి. వనంతమాసంతో పూసిపోతోన్న అక్కడి చవాలు, చల్లని పిల్లగాడ్పులు గంపర్వ క్రేడావిహారా లకి యోగ్యమైన కాల్వరదకే వైభవాల్ని చవిమీసిస్తో న్నాయి. మామిడిగున్నలు చిగురుటాకుల బాలిత్యంతో తలమూసిపోతోన్నాయి. కోకిలులు తమ “కూడూ” ల మూలన హిందోళనరాగంతో మెరురవించే కత్తి వుండ బం నిజమేనంటున్నాయి.

దురుగడియల రాత్రిల్సింది. దినమంతా ప్రయాణ భారంచేత డిస్సిపోయిన పెనికులంతా విశ్రాంతి కొంటూన్నారు. అక్కడక్కడ కొందరు యువకులు సారాయి త్రాగుతూ వెగళ్ళ చెలుసులో ‘ఖాబాద్’ ఆడుతూ న్నారు. నుట్టా లప్పుపప్పుడు పకిలిస్తోన్నాయి. సుల్తాన్ డేరాలలో సుంగారుముక్కలుపీటమీద లాంత గొపాటి పెద్దకాంతితో చెలుసుతోంది. సుండ్రనిది

డ్యమర్చబడ్డ సన్ననిపరుపుమీద, అక్బరలీ మరియూచగా మాచొని విషయంగా మాట్లాడోన్నాడు సుల్తాన్. రెండుపరుపులమీద పరువబడ్డ ముసానుల్ పరుపులో మెత్తపిట్టగా పెన్ల దిండ్లమధ్య వంకరగా వొరిగి మాచొని హుక్కాపీలుస్తోన్నాడు సుల్తాన్. పర్షియా దేశాన్ని ఆక్రమించుకున్న రష్యువేకియల్ని తరిమేసే ప్పడు లభించిన అందకత్తె లందరికన్నా అధికు రాలై నామె సుల్తాన్ వనక మాచొని పంకా విసల్చింది. అష్టానిసానపురాణ తన విషయవిధేయతలని వ్యక్తపరచడానికి కామకగా సమర్పించిన సౌందర్యరాశి సుల్తాన్ కు కుడిభాగాన కొంతమారాన మాచొని తొంటూలునుడుస్తో తనసౌందర్యమంతా కదిలిపోగా ఆయన కందిపోంది. పర్షియాదేశం సంతం తన స్వాధీనం ఆయాక ఆ దేశాన్నింతా కొల్లకొట్టించాడు, ప్రపంచంలో అందరికన్నా సౌందర్యవతియైన యువతి కావాలని. లభించింది పీరాజి. ఆపీరాజి ఆయనకి దగ్గరగా యెడమచీకరింద వుండి హుక్కాకొట్టార్ని అందిస్తోంది. మట్టిగే మాపీ, వాసన మాస్తే వాడిపోయే ఆమె నాణాకుదేహాన్ని స్థిరంగి సుండ్లకుమాడా వరువని తనవశమొందిన వొంతు, కొన్నాడు. ఆయనయెడమచీకజేళ్లు ఆమె వెంట్రుకల్లోనికి సుండ్రని భుజాల్లో, అడుగుంటోన్నాయి ఆతనికి తెలియ కుండానే. అక్బరలీకి తమమాసే దృశ్యమేమీ అర్థ ముండలేదు, విద్యాగంధం లేనివాళ్లు తాము తిట్టుకునే తిట్లకి ఆర్థం తెలిపికొన్నట్టు.

“అతడు సంది కోరా డని చెప్పి యింతదూరం వచ్చాక పూరికే తిరిగిపోవటం వుచితం కాదు. అదీ కాక యిక్కణించే మనం చెల్లిపోయామంటే నేను భయపడి చెల్లిపోయావని తనప్రజల్లో చెప్పడానిగ్గాడా వెనక్కితీయడు.”

జనాదేమీ చెప్పకుండా నేలవేపు చూస్తూ ఆలోచిస్తోన్నాడు అక్బరలీ. సర్వసంగపరిత్యాగం

గావించిన తాపనికి తనతీవ్రమంత తపస్సువందు ధార బోయటంలోనే వుండి బ్రహ్మవందం. పకలేచ్చల్లో కామేచ్చే అధికంగావుండే వయాధినికి ప్రవరాఖ్యు డిలాంటి యిష్టపుడుపడితో పాఖ్య మొండటంలో వుండి బ్రహ్మవందం. కాని ఉత్తమక్షత్రియుడి కా బ్రహ్మవందం వైరికిరీటాన్ని తనకాలితో తన్నటంలో దప్ప వేరేవోల లేదు. వాడిర్నా యిష్ట దనుభవించే బ్రహ్మవందంలో శత్రువుపై పగ సాధించాకదా అనే సంకోచంమాడా చక్కమైంది. అందుచేతే ఆతని వికాల నేత్రాలు మెరిసిపోతోన్నాయి. ఒకప్పుడు తనని పరిపాసించిన ఢిల్లీసార్వభౌమ డిప్యూడు తనపాదాలదగ్గర శరణార్థ పడున్నాడు. కాని సుల్తాను కిష్క దోహ గొప్పవీరుమస్థిరి సంభవించింది. ఢిల్లీపైబడి శృంగార మైన ఆపట్టణాన్ని శక్యవ్యవసంపేసి పగతీర్చుకోదాని కాలేనిఅంతరాత్మ వొప్పదు. శరణాతొచ్చినవాడిపై దండెత్తడం చచ్చినవాముని రాదటం. అట్లాకాక యిక్కడినుంచే తిరిగిపోలే ఆమెగర్వరాజు తనని పరిపాసించినందుకు పగతీర్చుకోటం యెట్లా? అక్క రరీకిమాడా యేమీ తోచడం లేదు. సుల్తాన్ తీవ్రంగా ఆలోచిస్తోన్నాడు. చివ్వువ ఆయన కేదో ఆలోచన తట్టింది.

“ఢిల్లీ కల్లాటి.”

“వెల్లి?”

“ఢిల్లీప్రజలందరిమంగు మొగతోపింహానవాన్ని చూడగోజాలధిష్టింది తిరిగి రాజ్యాన్ని మొగతోరాజు కిచ్చేసి మన దేశం వెల్లిపోనటం. దీనివల్ల ఆనికీ పరా భవం కలిగించినవాళ్ల ముఖతాంహాడా.”

“ఆయన వొప్పకుంటే?”

“యుద్ధం.”

2

దేరాముహమహాపరదా పక్కకి తొలిగింది. అయ్యుగపాణియైన ఆగాబాషీ వంగి సలాంచేసి నుంచు న్నాడు.

“ఏమి! అన్నట్టు ఆతనివేపు చూసాడు సుల్తాన్.

“ఢిల్లీ చక్రవర్తి తమకు కామక బంపారు.”

“ఏమేమిటి?”

“ఒకమణుగు ముత్యాలు, బిడేమణులు, యిరవై సుట్టాలు, పదిమంది సుందర యువకులు.”

“ఏకపైపోయింది. ఏమగల్గి సుట్టాల్ని పొద్దున చూడొచ్చు. తక్కినవాటిని చూడడానిస్తోన్నా నిప్పు డే, సిద్ధంగా వుండు”

ఆగాబాషీ వంగి సలాంచేసి వెల్లిపోయాడు. ఆపారసీకి కన్యను తనవగ్నంమీదనుంచి తేసి తనుమాడా లేచాడు సుల్తాన్. అక్కరలేమాడ లేచాడు. మాట్లాడకుండా యిద్దరూ వైటిక్కారు.

పక్కదేరాలోకి సుల్తాన్ అక్కరలేతోనూడా వొచ్చేవరకు ఆపదిమందిబురకాస్త్రులను ముసగా ముందో వైట్టాడు ఆగాబాషీ. అక్కరలే, ఆగాబాషీ మారంగా నుంచున్నారు. సుల్తాన్ మొదిటా మెడెగిరికొచ్చి బురకా తిప్పమన్నాడు. విధి లేక మెల్లిగా తొలగింది తల కిండికివాల్చి నుంచుంది. ఆబురకాని పూర్తిగా యీడ్చేసి కాలినుంచి తలదాకా చూసాడు యెగాడిగా, ముఖాన్ని వైకెత్తి దీపంవెలుగులో చూసాడు. నివ్వులు దైవ శిల్పితేత చెక్కబడ్డ దిండిపుటొమ్మలానుంది. వరుసగా నెక్కినవాళ్లంమ్మి యెట్లానే పరిశీలించాడు. ఒకళ్లకన్న ఒకా కెక్కిననుంచినంగా వున్నారు. వాళ్లంతిచెడ్డగా లేరన్నట్టు ఆకళ్లనుచీ, మెరిసిపోయే ఆనల్లనిగడ్డంమస్య యెట్టగాకదిలే ఆపెదిమటనుచీ తల్పి వ్యక్తమవుతోంది. ఆ యువకుల్ని తనయిష్టమొచ్చి వట్టు పరిశీలిస్తోన్నాడు, సుట్టములకు లక్షణాలని పరిశీలించి వట్టు, అవసర మనుకున్న ప్రదేశాల్లో యేనుశ్రం జంక కుండానుడ్డని తొలగించి చేతితోతాకి చూస్తోన్నాడు. పంకొమ్మిదేళ్ల ఆరబుయ్యన తోహామనిగురించి అనుమానమేదో కలిగితే అక్కరలేని వెల్లిపోమ్మని ఆమెనుడ్డలన్నీ చికిపించి బాంతరు దగ్గరకి తచ్చి వెలుగులో ఆమెదేహాన్నంతా పరిశీలించా. దామె కంటినుండి కాకిఅనిళ్ల నేనుశ్రం వెక్కిచేయకుండానే.

దివరకి పోతున్నాను. నుంచున్నాను. యువతి చెప్పింది. నుంచున్నాను. కంకనంబులో బురకా తివ్వమన్నాడు. తివ్వలా. మల్లీ అమ్మనాచాడు. అయినా తివ్వలా. ఉన్నాడు. నాదిగాత్రం అమరీగావడం కారణం. తనే యీశ్వరేశ్వరీగాడు బురకాని. ఆమెతల కిందికి వాలలేదు. పై కనకనీగర్వంగా, దైర్ఘ్యంగా నుంచుంది. ఎత్తైన ఆ ముఖంలో ఎదురుబడేవ్యభావం సుష్టంగా తాండవమాడుతోంది. ఇంచుమించు సుల్తానత్వం దామె. ఆతనిచూపులు క్రమంగా మెరిసిపోయే ఆమెదేహపు ఉన్నత ప్రదేశాలపైకండి బాదుతోన్నాయి. ఒక్క చూపులో అసాధారణమైన ఆమెఅంగసౌందర్యం యవ్వనం ఆతని కాళ్ళవరకు కలిసించాయి. ఒక్క మొలక చెల్లింది. మల్లీ పైకి చూసాడు. స్త్రీలలలితదేహకృతిని సరసిచెట్టుకు బోల్చి వాళ్ళ కంకణాధుర్యాన్ని 'బుర' బుర' స్వరాల కమనర్పించే తనవర్సాలోని కవుల స్త్రీ వర్ణనంతో అసంతృప్తికరంగానే తోడించి చాతని కా ముహూర్తాన. మాపునెరం బారినాడే ఆమెనున్నది చెల్లిని పట్టుకోవాలాను. ఆమె తనకుడిచేన్తో

బాడ్లొంది మెరిసిపోయే చిన్నకత్తి మాడచెరికి సుల్తాన్ పై లేపింది. ఆగాబాడీ పెద్దగా అరిచి ముందుకు పరుగెత్తాడు. పచ్చరి చెట్టునిపైతం బూడిదచేసి మాల్చే ఆతీక్షమయినమాపులు ఆమెకళ్ళలోకి నురిపెట్టాడు సుల్తాన్. ఆమె అట్లాగే ఆగింది. తనచెయ్యి ముందుకు బాచి, "ఇటివూ" అన్నాడు. ఎత్తైన ఆమెచెయ్యి వణికింది. "ఇవూ" అన్నాడు. గట్టిగా పట్టునిగట్టి. సాధారణ గర్భిణీస్త్రీ చెల్లిర గనక వుంటే ఆవొక్క శరీరానికే గర్భపాతం గావారింది. ఆకత్తి నట్లే ఆచేతిలో పడేసితిల కిందివాల్చి నుంచుంది. చెండు నీటిచుక్కలు చెంపలమీదగా బారుంటాయి. కాని అవుపడనిలేదు. ఆకత్తిని తననడుంకట్టులో వుంచుకొని వొక్కసారి మల్లీ కిందికంది పైకి చూసాడు. ఆగాబాడీవేపు తిరిగి మెల్లిగా నడుస్తూ "ఎవరోమె?"

"ముగతమహారాణిచెల్లి ఆంతరంగికస్త్రీ. రాజపుత్రకన్య. సీతారా."

సుల్తాన్ చెల్లిపోయాడు.

"చెట్టుపట్టుకొనిపోయాడు.....సుల్తాన్ పై లేపింది."

3

తనదేగాలో సుల్తాన్ ఢిల్లీ ప్రయాణాన్ని నురించి ఆలోచిస్తూ యిటూఅటూ పచారుచేస్తూన్నాడు. ఇతరులెవరూ లేరు. దానివొకతై చచ్చి నటించేసి, "ఈ రాత్రి యేడేరాలో పడుకుంటాను"అని అడిగింది. ఆలోచించాడు. తాత్కాలికంగా తనవెంటున్న వెందా ముప్పైమంది నందిస్తే తలుచుకున్నాడు. లక్షలద్రవ్యం న్యాయపరిచి వొంగతనంగా పట్టిలేప్పించిన అంగ్ల మంబరి జ్ఞాపక మొచ్చింది. ఆమెచెల్లికి పోవా లనుకున్నాడు. కాని తనకుమే వొద్దనిపించింది. "ఇక్కడే పడుకుంటా" నన్నాడు. చాటి చెల్లింది. ఆవంతిత్ లొచ్చా యాయనకి. దుస్తులువిప్పవోంటే నడుంపట్టాలోంది చిన్నకత్తి కింజపడ్డది. ఎత్తి చూసాడు. వజ్రాలు చెక్కున్నాయి దానికి. మల్లీ సీతారా జ్ఞాపక మొచ్చిందిల అకత్తిడివేపు చూస్తూ ఆమెపాపాపాన్ని, అంచాన్ని తలుచుకున్నాడు తెండునిమిషాలు. దా న్నొకమా

లొచ్చాయి. కాని వాట్ని ముట్టుకోరా సీతార. తెల్లారి మల్లీ పల్లెరాలోచ్యవరకు ఆకలిచాత కేసుని మాడిపో తోన్నాయి. ఆనంటకాల్లోంచి వొచ్చేవాడన రెండు బుక్కలు తినిడాని! పురికొల్పింది.

మాడు రోజులు గడిగాయి. మధ్యాహ్నం, సాయంత్రం తిండిపదార్థాలు తెచ్చేవానీలు తప్ప లేదు మునుష్యకారం అవుపల్లేదు. చాత్రపదంతోటే సుల్తాన్ వొస్తాడేమో నని భయపడింది. కాని ఆయనకి జ్ఞాపక మంటేనా అనయ!

ఆవుదయాన యేమిటోచక దేరాకిటికి దగ్గర నుంచుంది. ఆనలివే పోవాసిద్దీ నుంచున్నాడు. చూరాన పైనుటలం పోవాటి వలయాకారంగా నుంచుంది. మధ్యోహను గోధుమరంగు సుత్తాన్ని పట్టుకోనుంచు న్నాడు. ఒహరితరువా తోహ రొచ్చి దాన్ని యెక్క డానికి ప్రయత్నిస్తోన్నాడు. కాని అది ఆకాశాన్ని అందుకోదానికేమోన్నట్టు యెటో అందన్నీ పడిపోంది. సుల్తాన్ పక్కన నుంచోని అట్లా పడిపోయేవాళ్ళని కోపంగా చూస్తోన్నాడు. చివరకి "ఆగా, మవ్వు" అన్నాడు సుల్తాన్. ఆగావాషీ యెక్కాడు. సుత్తుం యెగిరింది. రెండుకాళ్ళమీద లేచి నుంచోడం ఆరంభం చింది. అంకోడిలోంచి కాసువారి పడిపోయా డాగా. సుల్తా వాతన్ని నొక్కలేన్ను తన్నాడు. తెత్తం తెన్నున్నాడు. తెచ్చాడు. తానే సొంతంగా యెక్కాడు సుత్తాన్ని సుల్తాన్. తెత్తం విటిగోట్టు కొడుతోన్నాడు దాన్ని దెబ్బమీద దెబ్బ. సుత్తానికి నొళ్ళంతా పగిలి నెత్తురు దుసుకుతోంది. ఎన్నో పార్లు పడి పోయింది, కావాలన. కాని దాంతోమాడా మల్లీ లేచాడు సుల్తాన్. ఎగిరియెగిరి అలిసిపోయింది. దేరాలమట్టుంతా పడుగొత్తింది. ఇంకా కొద్దోన్నాడు. చివరకి గోట్లోంచి తెల్లనినవగు రావటం మొవతెట్టింది; పడిపోయింది. మల్లీ లేవలా. అప్పుడు వొడిబాడు దాన్ని సుల్తాన్ ఇదంతా చూసి పెద్దదిట్టార్య విడిచింది సీతార. వొళ్ళంతా చెమటలు కమ్మాయి. "సుల్తానుకి లాంగం వేడి!" అన్నాడు సిద్దీ.

౪

ఫిల్లీ చేరింది సైన్యం. ఫిల్లీ ప్రజ లెవన్నీ యేమ నొద్దని ఆజ్ఞాపించాడు సుల్తాన్. కాని సైన్యం ఫిల్లీ చేరిన రెండుగూముల్లోపలే సుల్తాన్ పైనుకురు ఫిల్లీ స్త్రీలను బలవంతంగా చెరుస్తోన్నారనేవారై చెల్లెరింది. ఫిల్లీ ప్రజలంతా సుల్తాన్ సైన్యంమీద తిరుగబడ్డారు. చాలామందిని చంపారుమాడా. ఇదంతా మొగతోచక్ర వర్తి కుట్ర అనుకున్నాడు సుల్తాన్. యుద్ధాని కాజ్జ అయింది. యుద్ధాని కేసుత్రం సిద్ధంలేని ఫిల్లీ ప్రజలు కొన్ని సుడియల్లో చెల్లాచెనై పోయారు. ఎంతో సుందరమైన మిడెలు, మేడలు లేనుటెట్టబడ్డాయి. స్త్రీలూ పిల్లలూ యెందరో అన్ని పాలయారు. చేతికి వోరికేవ ద్రవ్యాన్నంతా అవహరించారు, సుల్తాన్ పైని కులు. చివరకి మొగతోచక్రవర్తిని పైతం చెరచెట్టారు. రాణిని సుల్తాన్ స్త్రీలలో రాతోచేకారు. మాడు రోజు లిట్టానే పుంచాలన్నాడు సుల్తాన్, ఫిల్లీనిచే పవంమీద మంచోని.

సీతారజీరాలోకి మామూలు ప్రకారం భోజనం తెచ్చారు మధ్యాహ్నం. పల్లెరాన్ని అక్కడ చెట్టి నలుకేపులా చూసిం దాదానీ. తనజొడ్డునోం చూపాచీనే తీసి చప్పున సీతారమీద పడిసి ఇల్లి పోయింది. ఏంభోరం రాసాడో దాంట్లో నని భయపడ్డది. వొణిచేతుల్లో చెప్పిచూసింది. రాణి పుంగరం మొహరుంది. పాప మామెకేంతెలుగు సీతార పిత్రి! సీతార సుల్తాన్ మీద సర్వాధికారం చలాయిస్తోం దనుకొం దామె. అందుకనే అట్లా రాసింది. ఇట్లా నిర్గుంధింసుబడి తన సొందర్య యావనాలని బలవం తాన గోబోతోందని ఆమె కేంతెలుగు? సుల్తాన్ తనని అవమానపరచకుండా రక్షించనుంది. ఫిల్లీరాణి సీతారాని తన చిన్ని చెల్లెలికీ పెక్కువ గారాబంగా పెందింది. చక్రవర్తి దురుద్దేశాన్నుంచి యెన్నో పార్లు రక్షించింది, తా నెన్నోకష్టలపాలై. అట్లాంటి దయా మరెల్లికి సీతార యేమిస్తే యేమవుతుంది! ఏవిధంగా ఆమె ఋణం తీర్చుకోగల్గు! తనని రక్షించమని రాసింది.

ఆరాత్రి భోజనం తరువాత సుల్తాన్ సోచాను డేరాలోకి. సితార భయపడ్డది బాధిస్తూ డేరా మోహం చేత అని. కాని ఆమెని మట్టుకోలేక మట్టుకోలేక; రాణివిషయంబాడా మాట్లాడొ. జ్ఞాపక మున్నట్టే లేదాయనకి. ఆమె మాట్లాడకున్నా దిద్ది విషయా రెన్నో చెప్పా దామెలో తనే. చివరకి నిద్రపోయాడు. సితార దూరాన కూచుండి నిద్రరాకుండాడంచాతే. మధ్య రాత్రి దాటింది. పాతాల్తుగా సితారా కేదో అనుమానం కలిగింది. సుల్తాన్ పరుపుచెనకాల యెనో వున్నట్టనిసింది. లేచి మెల్లిగా అవేపు వడిచింది. నల్లనాకార మొహటిఅవుపడ్డది. ఆశ్చక్తి మెరిసిపోయే కత్తిలో నిద్ర

“హా” అన్నాడు. తక్షణమే బైటినుంచి పడిమండి వెనీ కులు పరుగెత్తుకొచ్చి ఆదొంగని అక్కడే అంతమొనర్చాడు. సుల్తాన్ కి తగిలినగాయం గొప్పది. స్వృతి లేకుండా పడిపోయాడు. రాజవైద్యు డొచ్చి కట్టుకట్టి సితారానితప్ప అందర్నీ బైటపామ్మన్నాడు.

రాత్రంతా సితార తనకు తెలికుండానే సుల్తాన్ వక్కన కూచొని ఘంకా విసిరింది. తెల్లారకట్ట చల్లని గాలి వీచేప్పుడు సుల్తాన్ కదిలాడు. కళ్లువిప్పి చిగులు ముఖంతో వక్కన కూచొనివున్న సితారాని చూసాడు. “సితారా” అన్నాడు. కృతజ్ఞతను వారికించే అవొక్కమాటతో సితార హృదయం నీరైపోయింది.

అతనిగండం తప్పిందిగాదా అనే సంతోషంబాదా దానికి తోడ్పడింది. తన యెడమచేత్తో ఆమెచేతిని దగ్గిరక్కిలా కొక్కిని “ఆనాడు నన్ను చంపడానికి పాపాసిందినదానివి యీవా శెందుకు రక్షించా” వన్నాడు. ఆమె ఆతనిచేతుం మీద తనచేహన్ను అనింది ఆతని పెద ముల్ని ముద్దెట్టుకుంది. తన యెడమచేత్తో ఆమె నల్లనాకే పట్టుకొని “నాహృదయానికి ప్రేమనేర్పావు సితారా” అన్నాడు.

పోలోన్న సుల్తాన్ మీద వదుతోన్నాడు. సితార “కప్పున” కేకని సుల్తాన్ దేహంమీద పడి ఆతని చేహన్ను తన చేహంతో కప్పింది. అయినా అమానుడి కత్తిచెబ్బ సితార యెడమచేతికి తనలో సుల్తాన్ కుడి చేతిని బాగా గాయపరిచింది. సుల్తాన్

ఇలను భరింపనై పెరుగు నేనుగుప్పిల్లలవంటి పాండుపు

త్రులు, గరిడీలలో గురునితోడఁ బరిశ్రమ చేయుచుండఁగా

మొలకమొలుగు చన్నుగవ మోసల గగ్గురుపాటు పూని, కొఁ

గిలి యిడినట్టి దిగ్విజయగేహిని జిల్లికి, నీకు, సేమమా ?

తగుకుంగత్తుల యుక్కుపుప్పొడులు చిందఁ దాఁకు కౌరవ్యనే

నలతోఁ బోరు కిరీటిపుత్రుఁడు, ప్రచండంబైన తేజంబునఁ

జలజ పూహముఁ జిల్చి, చిక్కువడి, ప్రాణత్యాగముఁజేయ గు

బ్బలు వొంగఁ దలఁబ్రాలువోసితివి రంభా! యెంత పుణ్యాత్మవో!

ధరణిఁ గ్రుమ్మరు వింతభాస్కరుఁడు, రాధాపుత్రుఁ డా నాటి నం

గరభూమిఁ బహువీరపైనికశిరఃకాండంబుఁ జెండాడుచో

అరుణుండుం గనునన్న సేయఁగ, విషాదావాప్తితో నీకుఁ జె

చ్చెర యుప్పొంగిన చేఁపుఁబాలకు చెమర్చెఁ రాలు, కుంతీసతీ!

కదలెడు పెండుకూకువలె కార్ముకముం ధరియించి, క్రీడికే

ల్లదలుపనీక యమ్ములు వెలారిచి, వహ్నిశిఖాచయంబు నాఁ

బొదలినవాఁడు, మూఁడుజగము ల్లల్లకిందులు సేయఁబాలు మా

మునుసల్లిబ్రహ్మచారి పడిపోయిన భూములు పూజనీయముల్.

లీల ననేకమానవ కళేబరముల్ నులివెచ్చ నెత్తుటఁ

జేల, నఖండచండకిరతేజుఁడు పార్థుఁడు గాండివంబుతో

నాలములో నటించు సమయమ్మున నింద్రుని వేయికన్నులఁ

రాలిన మోదబాష్పములు రత్నములై కలిచె బయోధులన్.

నేతికురులమీఁద బంగారు నీలమణులు-వెలయుచందాన నెమిలికన్నులు చలింప

పెన్నుఁడు రథంబు నడిపిన వీరభూమి-స్వచ్ఛమానస గంగమ్మ సంచరించు.

౧

“ద్రోహి, ఏమిటి మరి బాత్రిగానూ. పెద్దదాన వస్తున్నావ్ కొద్ది మంకుతనంకూడా ఎక్కువైపోతోందే! బాగాఉండదా, ఊరుకో. ఎవరేనా విన్నా, నవ్విపోగలు.” అంటూ మందలిస్తోంది తులిశమ్మ, సుకుమారీ దేవిని.

సుకుమారీదేవి రూపెత్తిన దుఃఖరాశిగా ఓమూల పడిఉంది. తులిశమ్మకి పాపం పురుషసంతానమైనా, స్త్రీసంతానమైనా ఈ ఒక్క సుకుమారీ. ఏం చేస్తుంది? కన్నకడుపు! నిజానికి సుకుమారిని నిర్బంధం చెయ్యడం ఆవిడకూ ఇష్టంలేదు. చితే పూర్వాచారం బలీయం. బంధుకోటి యావత్తూ రోదనంతోటీ-గర్జనలతోటీ పెరు తెగరగొట్టేస్తున్నారు.

“చెలితే వినాలి. రాత ఎవరూ తప్పించలేరు. మహా మహా దేవతలకే తప్పిందికాదు. ఆడపుట్టుక పుట్టాక అన్నీ అవమానాలేనమ్మా, ఓర్పుకోవాలి.” అంది ఓ గంగాభాగీరథీ సమానురాలు.

“మాశా వో ఓవిడా! ఎంతమంది దుయ్యబట్టుకొన్నారోనూ. ఎందుకింక, శిశువుకోనా-పూలు ముడుచుకోనా, జట్టు ఉండిమాత్రం ఏం ప్రయోజనం! చెప్పగానే లేచొస్తే ఎంత చక్కగా ఉంటుంది.” అని దొకవయసుచెల్లిన ముత్తయిదువ.

ఇంతలో పెరుగాలికి కొట్టుకొనే మహావృతంలాగా, చేతులు ఊపుకొంటూ, జనాన్ని తోసుకొని వీరభద్రుడు పూనినవాడికిమల్లే ఒస్తున్నాడు తాస్తులుగారు. ఆయన్ను చూసి ఆడవాళ్లంతా ఒత్తిసిలారు. పేద్రహంగామా చేస్తూ, ఉరుముతూ, సుకుమారిని చేయివట్టుకొని మందుకు గుంజి “పద పద ఆ ఆండ్రబ్బ! చవడలు ఎక్కనీనేవాడు లేక.” అంటూ ఈడ్చుకుపోవడం మొదలుపెట్టాడాయన. సహజకోమలమైన స్త్రీహృదయం ఈదృశ్యానికి ద్రవించిపోయింది. అత్యయ్యలైన స్త్రీలంతా రోదనం చేశారు. తులిశమ్మ కడుపు నరుక్కుపోయింది. “నాకూతురో-నాకూతురా” అంటూ సుకుమారిని కావించుకొని ఏడుస్తోంది. ఈరోదనమంతా ఎందుకు? ముందు జరగబోయే ఆదారుణకర్మకు - నాగరికత పేరజరిపే ఆరాటనకృత్యానికి-కేశవచంద్రానికి. అంతేగాని, అనలే భర్తపోయి దుర్భరమైన దుఃఖంతో విలపిస్తూ పడిఉన్న అభాగినిని దార్జన్యంగా ఈయన ఇలా ఈడ్చుకుపోతూన్నందుకు కాదు. ఎవరికీ ఈ ఆత్యాచారం మనసుకు తట్టలేదు. సుకుమారితండ్రి, రాఘవయ్య ఓమూల చేతుల్లో ముఖం కప్పకొని కూర్చున్నాడు. సుకుమారిమీద ఈగవాలినా సహించలేని ఆతండ్రి ఈదుక్కుర్మకు - ఈదాష్ట్యానికి ఎలా ఊరుకోగలిగాడో తెలియదు. తనకూతురికి జరిగిన

అన్యాయం గల్పుకొని ఊరికే మభసపడతాడు. ఎందుకు !

తులిశమ్మను విడదీసి గంటి గబగబా

లాక్కుపోతున్నాడు శాస్త్రులు, సుకుమారిని. రాఘవయ్య ఈదృశ్యం చూసి నిలువునా నీరై పోయాడు. వితేమాత్రం ఏమన్నా చెయ్య గలడా! సుకుమారి ఉచ్చులో పడ్డ లేడిపిల్లలాగా గింజకొంటోంది. ఆమె గింజకొంటున్న కొద్దీ ఉచ్చు మరింత బిగుస్తోంది దామెను. ఏం లాభం! ఈగంధగోళంలో ఎక్కడనుంచో పిడుగులాగా ఊడిపడ్డాడు, సాంబం. ఏనుగు మీది కురికే సింహంలాగా శాస్త్రులుమీదకి దూకి గుండెమీద ఓతావు తన్నాడో రేదో వినుచుకు పడ్డాడు, శాస్త్రులు, సుకుమారిని ఒది లేసి. ఆపట్టున సుకుమారిని ఎత్తుకొని గది

లోకి తీసుకుపోయి బైట గొల్లెం పెట్టాడు సాంబం. అయ్యో, అయ్యో! అంటూ అందరూ గోలచేసేశారు. శాస్త్రులు సంబాళించుకు లేచి “ఏమిటా అది, సాంబిగా ఒరేవ్” అంటూ సాంబందగ్గరకు వడుస్తున్నాడు. సాంబం గుడికర్ర చూపించి “ఇదిగో ఇలా వొచ్చావా అంటే నీతలకాయ రాంరాం” అన్నాడు.

“పోకిరి పెథవ, రాడీ, పచ్చిరాడీముండా కొడుకు” అంటూ నిలబడిపోయాడు శాస్త్రులు.

వారూ వీరూ పోగయారు. అందులో కొంచెం చెద్ద లనిపించుకొంటూ తలతిప్పుకొనే వాళ్లూ ఉన్నారు. అన్నారుగిదా వాళ్లు, సాంబంతో, “ఒరేయి, సాంబూ; ఇలా విను. చాలాతప్పురా. నాయినా, ఇదికర్మ. మతసంప్రదాయం. ఇలాంటివి, చిన్నతనం, నీకు తెలియదు.” అనొచ్చారు. కానైతే, ఎవరూ దగ్గరకుమూత్రం వెడితే వొట్టు.

రాఘవయ్య అంతా చూస్తూకూడా కిమ్మనలేదు. మనసులో సాంబాన్ని అతను ప్రశంసిస్తూనే ఉన్నాడు.

“ఏమయ్యా! మాట్లాడవు.” అన్నాడు శాస్త్రులు, ఆయన్ని.

“నే నేమీచెప్పలేనండీ. ఈసాయంత్రం బండికి మాలమ్మాయిని తీసుకొని మామూలు పోతా.” అన్నాడు రాఘవయ్య. అంతే.

“ఏమిటి; ఎలాగా; ఊ! తీసుకుని... పోతామో నరే; చూసుకో, రెండోనాటికల్లా ఆంక్షప్రతిక తెప్పించగల.”

౨

రాఘవయ్య ఒకప్పుడు వీరేశలింగంగారి శిష్యుకోటిలో వాడు. వీరేశలింగంగారి సంఘ సంస్కరణోద్యమానికి అతను దూరంగానే ఉండిపోయాడు. కాని, స్త్రీలకు విద్య అపు సరం అన్నదిమూత్రం నచ్చింది.

ఆయనకు లేకలేక పుట్టినప్పటి సుకుమారి. వేరే పురుషసంతానం లేకపోవడంవల్ల, ఈమె కేలానూ-చొక్కా తోడిగి, టోపీపెట్టి బళ్లీకి పంపేవాడు. సుకుమారి ఎలాగైతేనే లోవర్ సెకండరీ పరీక్ష వింది. అంతేకాక సంగీతం-సాహిత్యం నేర్పించాడు తండ్రి.

తలిదండ్రుల గారాబం సుకుమారికి ఒక విధంగా మంకుతనాన్ని నేర్పకపోలేదు. ఏలే పెంకెతనం కాకుండా, మృదుత్వంకూడా ఉంది ఆ మంకుతనంలో. సుకుమారి తలిదండ్రుల వాత్సల్యపురిలోనుంచి ఈడుకొంటూ తిన్నగా హృదయేశుని ప్రణయవాహినిలోకి జేరుకొంది. అనంతమైన విశ్వమేమాంబుధికి ఈ రెండూ పాయలే.

సుందరం సుకుమారిని, శివుడు గంగను ధరించినట్టుగా శిరసున పెట్టుకొన్నాడు. పార్వతిలా ఆమె అతనిలో లీనమే అయిపోయింది. పూవుకు పరిమళం సహజసంపత్తు. అలాగే సౌందర్యానికి సౌకుమార్యమున్నూ, తస్మాత్, సుందరానికి సుకుమారి సామేను. ఇలా ఏకీకృతమైన వార్షిమేమవాహిని జగత్తును పావనం చేసింది అనడంలో ఆశ్చర్య మేముంది? సుకు

మారి తామరపువ్వు. చంద్రకిరణం ఆమెమీద పడకుండా ఆచ్ఛాదించే తామరపాకు సుందరం.

సుకుమారిలతకూన సుందరవృక్షాన్ని ఆధారం చేసుకొని ఎగ్రబాగింది. ఆ అమృత స్వర్ణకే పులకితిమైపోయిన ఆవృక్షరాజం ఆమెను గట్టిగా పొదివిపట్టుకొంది. వృక్షం లతకూనమీద తియ్యని ఫలరసాన్ని చిలికింది. లతకూన వృక్షపాదాన్ని మకరందంతో కడిగి, కమ్మనిపూలతో పూజచేసింది. తోడి చెట్లన్నీ అసూయతో రెమ్మ లాడించాయి. అలాగే ఇతరలతలున్నూ మూతిముడిచాయి. అసూయాగ్ని మహాత్మివమైందిగా!

ఒకపాడుకాలాన కాలపురుషుడు గొడ్డలి బుజాన్ని పెట్టుకొని రానేవచ్చాడు. ఈ సుందరవృక్షాన్ని ఒక్కవేటు వెయ్యనూనేకాదు పాపం, ఆ లతకూనకు ప్రాపేషీ ఇంక?

సుందరం ఈపాడులోకంనుంచి తరలి పోయాడు. నిరంతరమూ ప్రేమవర్షించే ఆ మూర్తి లేకపోయాక సుకుమారి బ్రతుకు ఎందుకు? మబ్బులులేని ఆకాశం వైపు తిలెత్తుకు చూసే చాతకపక్షి. మాదిరి ఆమె నలువైపులా శూన్యదృష్టులతో చూస్తుంది. ఏముంది! మిగిలినదల్లా ఆపావపువ్వులి! మగనితో తాను ఏకాంతంగా కూర్చుని చేసిన నిరసనల్లాపాలు- ఆడినప్రణయక్రీడలు- అనుభవించిన ఆనందం ఒక్కొక్కటి తలపుకు వచ్చినపుడల్లా ఆమెహృదయంలో ఒక్కొక్కతూటు పడుతోంది. ఇదంతా యాతనా

మయజీవితం. స్త్రీకి ఇంతకంటే బాధ మరి ఏముంది?

విగతభర్తృకయి దుర్భరమైన చింతతో కుమిలికుమిలి ఏడుస్తూఉండగా, ఛాందసులు ఆచారంపేరిట చేసే దురాగత మొకటి.

“నాసుందరం ఈనా విసీలకేళవాళాన్ని, చేతుల్లో నిమురుతూ, ‘సుకుమారీ! ప్రేమ పాశంలా ఉన్న నీజడలో నన్ను బంధించి వెయ్యి’ అనేవాడు. ‘గౌరవర్ణమైన నీముఖం మీద ముసురుకొని నీతలకట్టు సుకుమారీ! గౌరీకంకరశిఖరాన్ని ఆవరించిన విసీలజలద పంక్తిలా ఉంది.’ అని వర్ణించాడు. అలాంటి- నాభర్తకు ప్రేమాస్పదమైన ఈజాట్టు గొరిగిం చేదాకా అల్లాడిపోతున్నారే” అనుకొని కన్నీరు గార్చింది సుకుమారి.

“ఏమైనా సరే, పెద్దలంతా పోగై నా కంఠం నులిమేసినా సరే తలతీసేసుకోడానికి నే నొప్పను.” అని నిర్ధారించుకొంది.

“నేను చేసినదోష మేముంది? హృదయపూర్వకంగా ప్రేమించి-ఆరాధించుకొన్న భర్త నన్ను వొదిలిపోయాడు. అందుకని ఆ జన్మాంతమూ ఆపవిత్రమూర్తిని తలచుకొంటూ ఇలా పడేడింటాను. నాభర్త పోయినందుకు నాకు శిక్ష! ఏం న్యాయం! తలకొట్టివేయడంకంటే తలకట్టు గొరగడమే దారుణమైన శిక్షగదా! అలాంటి దండన ఇవ్వడానికి నేను చేసిన తప్పేమిటి? నాభర్తతో నాకు ప్రాప్తించిన ఆధరగాలూ-మంగళ సూత్రా

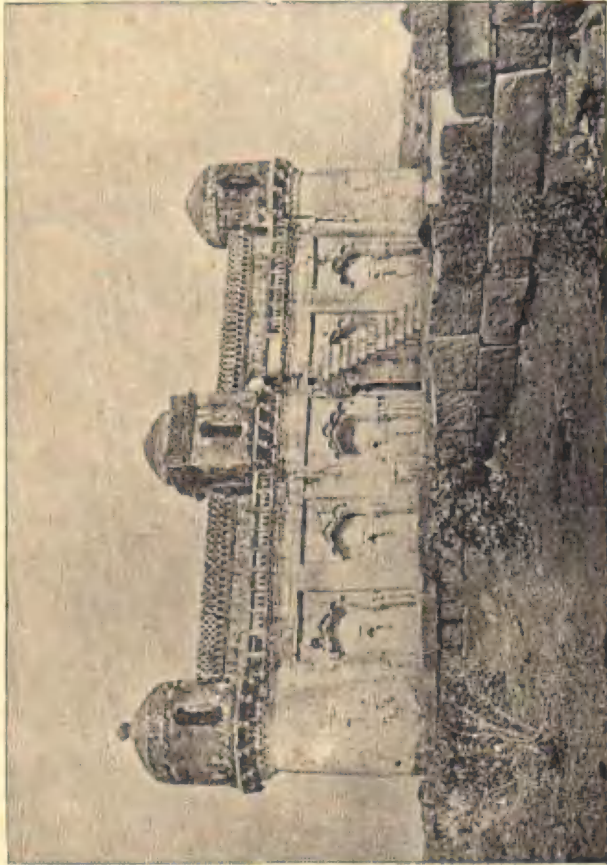
లూ ఎలాగా వినర్జించేశాను. ఘట్టుకతో నాకు ఏర్పడిన శిరోజాల్ని ఖండించివెయ్యడం భర్తమవుతుందా? చెప్పరే? స్త్రీకి తలవెంట్రు కలుకూడా ఒక అవయవమే. అంగవిచ్ఛేదన పొందగలిగేటంత మహాపాపం నే నే చేశాను? నాభర్తమరణానికీ-నాకేళఖండనానికీ సంబంధ మేమిటి? ఒకవేళ జాట్టు అనిసీతికి కారణమంటారా? ‘తలలు బోడులైన తలపులు బోడులూ!’ అని మీకు తెలీదు? హృదయంలో పుట్టే సచ్చింతలకుగాని దుశ్చింతలకుగాని వెంట్రుకలు కారణ మవుతాయా? ఒకవేళ నామనసులో దురూహ మొలకెత్తుతుందనుకోండి, దాన్ని మీరు ఛేదించివేయగలరా? చెప్పండి.” అంటూ నిర్భయంగా ఎదిరించి పల్కింది. చిన్నతనంలో ఏర్పడిన ముకుతనం ఇంతవరకూ అణగిఉండి ఇప్పుడు రేకెత్తింది.

నడుములు కట్టుకొన్న పూర్వార్చార పరాయణులంతా సుకుమారి అడిగిన ప్రశ్నలకు జవాబు చెప్పలేకపోయారు. “భర్తృశాస్త్రం ఇలా విధించింది. ఉల్లంఘించకూడ దమ్మా!” అనడమేగాని అంతకంటే మరి చెప్పలేక పోయారు.

“దుఃఖభరజీవితమై ఉన్న స్త్రీని బలాత్కారంగా తలగొరిగించి అవమానపరచడానికి శాస్త్రానికిమాత్రం ఏం హక్కుంది? శాస్త్రం మనం ఏర్పరచుకొన్న కట్టుబాటుగదా! అది మనకు చివరకు ముక్కుతాడు క్రింద పరిణమించినట్టైనా దాన్ని బుద్ధిపూర్వ

2. కోయిల్ కొండకోట — శిథిల్

ర. విజయవిఠ్ఠాల కోట

కంగా మనం పరిహరించడానికి హాక్సే వుంది. మనప్రేలుతో మనకన్ను పొడుచుకోం" అంటే నోర్లుబుడు.

ఛాందసులకు ఒక్కటే మూర్ఖవాదన.-

“యస్మిన్ దేశే య ఆచారః

సరంపర్యక్రమాగతః,

శ్రుతిస్మృతివిరోధేన

సదాచార స్వ ఉచ్యతే.”

అని ఏదేశంలో ఏ ఆచారం శ్రుతిస్మృతివిరోధం లేకుండా సరంపరానుక్రమంగా వస్తోందో, అదే సదాచారం అని దీని కర్థం. కానైతే వారు తీసుకొన్న గోతిలో వారే పడతారు. ఏ ఆచారం శ్రుతి స్మృతి విరోధం లేకుండా వస్తోందో, అదే సదాచారం అన్నప్పుడు, ఇది శ్రుతి స్మృతి విరోధమే ఐన పక్షంలో పూర్తి గా నిషిద్ధమే అవాలి.

శంకరాచార్యులవద్దనుంచి రాఘవయ్యకి ఆంక్షపత్రిక వచ్చింది.—“సుకుమారికి శిరో ముండనం చేయనందుకుగాను వెలి” అన్నారు.

ఈలోగా రాఘవయ్య శ్రుతిస్మృతిపురాణాదులన్నీ గాలించాడు, ఈకర్మ ఎక్కడోనా విధింది ఉండేమోనని. ఎక్కడాలేదు. అనేక కర్మాలు-చివరకు విధవావివాహానికికూడా కర్త-మంత్రి ఉందిగాని కేశవపనానికి మంత్రిమూ చెప్పలేదు, కర్మాచెప్పలేదు. కాబట్టి అది లా కికమని తేలింది. “దీనికి వేదంలోనుంచిగాని స్మృతిలోనుంచిగాని ప్రమాణం చూపినట్లయినా నా నా కూతురుకి శిరోముండనం చేయిస్తాను.

లేకపోతే లేదు.” అని బహిరంగంగా ప్రకటిస్తూ శంకరస్వాములవారికి కూడా వ్రాశాడు. దీనికి ప్రత్యుత్తరం లేకపోయింది. పైగా అంక్ష మరింత బాధ తెచ్చిపెట్టింది.

మంగలి పిలిస్తే పలకడు, చాకలి బట్టలు ఉతకడు, గొల్లది చల్ల పోయ్యడు, బండివాసు బండికట్టడు. దాసీమనిషి. మానుకుంది. ఊళ్లో ఎవరూ మాట్లాడరు. అబ్బ ఎంతకష్టం! నంసారికి వెలికంట కూరమైన దండన ఉండదు.

రాఘవయ్య సవాలుచేస్తూ ఇలా ప్రకటించాడు, ఆంధ్రపత్రికలో: “సరియైన ప్రమాణాలు చూపకుండా శంకరస్వాములవారిం తటి యశీంద్రులు కూరంగా-అనాలోచితంగా ఆంక్షయిచ్చారు. నాకుమార్తెకు శిరోముండనం చేయలేదన్నదే వారుచేసిన దోషాలోపణ. ఐతే వేదంలోగాని స్మృతిలోగాని ఈకర్మకుమంత్రిగాని కర్మగానికనిపించదు. నా ఉద్దేశ్యంలో పురుషులు స్వార్థపరతతో ఏర్పరచిన రాక్షసాచారమని అనుకొన్నాను. ఇప్పుడైనా సరే, పండితులు ఏధర్మగ్రంథంలో చూపుతారో చూపండి. అక్రమంగా వెలివేలి గృహస్థుని బాధించడం అన్యాయం-పిరికితనమున్నూ. పైగా, చూడండి.—

‘ సర్వాన్ కేశాన్ సముద్భవ్య

ఛేదయే దంగుళద్యయమ్,

ఏవం నారీకుమారీణాం

శిరసో ముండనం స్మృతమ్.

న స్త్రీయూః కేశవపనం

నదూరే శయనాననమ్,

నచ గోష్ఠే వసే ద్రాత్రే

నదివా గా అనువ్రజేత్.

నదీపు సంగమేచైవ

అరణ్యేషు విశేషతః,

న స్త్రీనా మజనం వాసా

వ్రతమేవ నమాచరేత్.

అని పరాశరస్మృతిలో స్పష్టంగా ఉంది. అనగా, 'స్త్రీలకుగాని-బాలికలకుగాని ఎక్కడైనా ముదనం విధించినట్లైతే జట్టులంతా వొదిలి, చివర రెండులంగుళాలుమాత్రం కత్తిరించాలి. బ్రహ్మచర్యాదివ్రతాల్లో స్త్రీలకు కేశవపనం ఎక్కడా లేదు.'

పరాశరస్మృతి ప్రామాణ్యం కాదంటారా?—

'కృతేతు మానవా ధర్మా

స్త్రీతాయాం గౌరవఃస్మృతాః,

ద్వాపరే శాంఖిలితాః

కలౌ పారాశరాః స్మృతాః.'

కాబట్టి కలియుగంలో పరాశరస్మృతికే ప్రాధాన్యం ఇచ్చారు. అందుచేత

'స్మృతి ర్వేదవిరోధేతు

పరిత్యాజ్యా యథా భవేత్,

తతైవ లోకం వాక్యం

స్మృతిబాధే పరిత్యజేత్.'

'వేదానికి విరోధంగా ఉన్న స్మృతి ఏవిధంగా పరిత్యజంపతగ్గదో, అదేవిధంగా స్మృతికి విరోధంగా ఉన్న ఆచారమున్నూ విడువతగ్గదే.'

3

అర్ధరాత్రి. కారుచీకటి. ఊరంతా మాటు మణిగింది. కాని, రాఘవయ్యగా రింట్లోంచి నిద్రాదేశత లేచిపోయింది. వెలికాదూ, మరి, రాఘవయ్యకి!

రాఘవయ్యకి నాలుగురోజుల్నుంచి జ్వరం. వైద్యుడు, పిలుస్తే "మీకు వెలికాబట్టి రాను" అన్నాడు. మందూ మాకూ లేక జ్వరం తగ్గితేనే భివృద్ధి పొందుతోంది. దైవం మీద భారంవేసి ఊరుకోవలిపాచ్చింది. బంధువులు ముందే దూరమైపోయారు. ఏతే, సాంబం మట్టుకు హనుమంతుడులాగా కూడానే ఉన్నాడు.

తులిశమ్మ అతని కళ్లదగ్గర కూర్చుని దుఃఖిస్తోంది. సాంబం "వైద్యుణ్ణి చావగొట్టి ఈడ్చుకొస్తాను" అంటున్నాడు కోపాతిరేకంతో. సాంబంచేయివట్టుకొని రాఘవయ్య అన్నాడు.—

"నాయనా! మొగపిల్లలు లేనిలోటు తీర్చావురా! అంతే చాలు. సాహసంమట్టుకు చెయ్యకు. వెలికి జడిసి సుకుమారితల ఎలా గొరిగించనూ."

"మీప్రాణంకంటేనా!" అంది తులిశమ్మ దుఃఖింతో.

ఈమాటలు సుకుమారి వింది. మెల్లిగా దొడ్లోకి చక్కా పోయింది, కళ్లనీళ్లు గుక్కుకుంటూ.—

“నాతండ్రికంట నేను ఎక్కువకాదు. ఆకులులేని మోడులాగా నేను ఉండిమాత్రం ఎందుకు? నామూలాన్నిగదా నాతండ్రి ప్రాణ విసర్జనం చేయవలసివచ్చింది. ఛీ! నే నెందుకు! నేనే పోతే నాతండ్రికి ఈబాధలే ఉండవు. సంఘం చేసే దుర్లభ్యానికి నేనే బలి అవడం మంచిది. ఓఛాందసులారా! శాస్త్రమని వంక పెట్టి అభాగినుల గొంతలు కొయ్యండి.

సంఘమా! వక్రాచారాలు నిర్మించి నిరపరాధుల కన్నీళ్లు పరదలుకట్టించు....

అన్యాయం-అక్రమం ఐన దుష్టాచారానికి తలబగ్గేబదులు ఆత్మార్పణం చేయడం మంచిది.....

ధర్మానికి ప్రతికూలమైన ఆచారమని తెలిసుండికూడా మొండిపట్టు పట్టి నన్ను అవ

మానించాలని చూస్తున్నారు, ఛాందసులు.

స్త్రీప్రపంచం ఎన్నోళ్లు ఇలా కళ్లుమూసుకొని ఉంటారు!

నాముక్తాత్మ గాలిలో కలిసి అటువలపుకో ఈదుప్తాచారాన్నిగూర్చి బోధిస్తూ ఉంటుంది.

నేను—సంఘాన్ని ఎదిరించిన నేను, ఇక ఉండను. నాతండ్రికి నెలికూడా ఉండదు.—అబ్బ!—నిండుప్రాణాన్ని.....పని మేళ్యరా! మన్నించు—” అంటూ సుకుమారి నూతి గోడమీద నిలబడి విలపించింది.

ఉత్తరక్షణంలో నూతిఅడుగున గుభేల్ మని ధ్వని.

హ తా శ

పురిపండా అప్పలస్వామిగారు

చీకటి ధూళులక బడి నశించు హిమాంబుకణాల నేరికో లేక శ్రమించు నక కనికరింపదు యారుని నా ప్రవాస బాధాకుల జీవితాంకము నిశాంత దర్శిద్రమె ఇం దొకప్పుడుకో సోకవు కౌముదీ మానన కోభలు సారభగానలేకముల్.

పిట్ట కథలు.

భూమి అప్పు

ఐ. జి. ఆర్. పాట్నాయకుగారు

ఒకనాడు ఒకనక్క పొలాలంతా తిరిగి కడుపునిండా పీతలు తిన్నది. మితిమీరడం చేత పాపం కడుపునొప్పి కలిగింది. అటూయి టూ వొద్దుతూ బాధపడుతుంది. అప్పుడు ఆ తోవను ఒకకోమటి భుజముమీద మూటకేం చుకొని వెళ్తున్నాడు. ఆతణ్ణి చూసి “ఒకోమటినేస్తం! కడుపునొప్పి బాధ పెడుతున్నాది. చిన్న సొంటిముక్క ఇస్తావా నీకు చాలాపుణ్యం ఉంటుంది” అని అడిగింది. అందుకాకోమటి “పొద్దున్నయిఉండోయి. ఏవి బేరం లేదు. దమ్మిడి ఉంటే చూద్దు. ఇస్తాను” అన్నాడు.

“నా దగ్గర దమ్మిడి లేదుకద! ఏలాగు నోయ్”.

“ఒస్! భూమిని అప్పు అడగరాదూ!”

* * *

“ఒయ్! భూమీ! భూమీ! ఒకదమ్మిడి ఉంటే ఇస్తావా! రే పిస్తాను”.

“అయితే ఇదిగో నోయ్”.

అని భూమి దమ్మిడి యిచ్చింది. దానితో సొంటిముక్క కొనుక్కొని తిని నక్క బాధ తీరుకుంది.

మర్నాడొచ్చింది. భూమి నక్కను చూచి “ఏదోయి నక్కా! నాదమ్మిడి” అని అడిగింది.

“ఉండవోయ్! రే పిస్తాను”.

ఆమర్నాడు తిరిగి భూమి “ఈవాళ యిస్తానన్నావు. నాదమ్మిడి ఇయ్యవోయ్, నక్కా” అని అడిగింది.

“రేపు ఎవరినయినా అడిగి యిస్తాను తప్ప కుండాన్ను.”

మరునటిరోజున ఆక్కడ ఉంటే భూమి అడుగుతుందని చాలామూరిం పారిపోయింది నక్క. కాని ఆక్కడా వదలలేదు భూమి. ఈమోస్తరువుగా వారం పదిదినా లయినాయి. ఆనాడుకూడా భూమి అడిగితే ఇస్తానంటూ మూరంగా పారిపోయి ఆనక్క ఒక పొదటిలో దూరిపోయింది. అప్పుడొక పుడక కంటికి గుచ్చుకుంది. గుడ్డికన్ను లయిపోయింది.

అప్పుడు తిరిగి భూమి “ఏవోయి ఎన్నాళ్లయింది తినుక్కెళ్లి. ఇప్పటికే ఇవ్వక పోతే ఏలాగ! ఈవాళ ఇస్తేనేకాని కాదు” అని గట్టిగా దబాయించింది.

అందుకు నక్క కోపంతో “ఎవరువోయ్ నువ్వ? ఏంటి అడుగుతున్నావు? నీకేం మతిపోయిందా?” అంది.

“ఏవోయ్! సాంటిముక్కకి అని దమ్మిడి నాదగ్గర అప్పతిసుకున్నావుకదా! అది అడుగుతున్నాను.”

“అయితే, నువ్వమంచినక్క కిచ్చేవా?”

“నేను మంచినక్కకే యిచ్చినాను.”

“అలాగ! ఏం పెద్దమనిషివోయి నువ్వ! చూచుమరి. నేను గుడ్డినక్కనుకదా, నన్నడుగుతున్నావు. ఆ దేటి ధర్మవోయి. వెళ్లి దేని కిచ్చేవో దాన్నడుగు.” అనింది నక్క. కథ కంచీకీ, మనమింటికీ.

వెల్లేటప్పుడు వెంటరాదు

శ్రీమతి కల్పాకం త్రిలోకసుందరమ్మగారు

ఒకానొకప్పు డొకపూరియం దొక కోటి శ్వరు డుండెను. ప్రతిదినము పడకనుండి లేచి నదిమొదలు మరల రాత్రి పడకపయి పండు కొనువరకు ఆతడు తనధనముమీదవచ్చు ఆదాయమును లెక్కజూచుకొనుటతో గడుపు చుండేవాడు. ఇంకను ధనమునుకూడ బెట్టవలెనన్న ఆశచేత తరుచు అన్న పానములనుకూడ మాని నేయుచుండేవాడు. ఇట్లు కొన్ని సంవత్సరములు గడచినవి.

ఒకప్పుడు భగవంతునికి వానిపయి శాలి కలిగినది. వానికి తనయందు భక్తి కలుగు నట్లు చేయఁబడి యాచక బ్రాహ్మణునివలె నేషమును ధరించి వానియింటిగుమ్మమునద్ద నిలువబడి యుండెను. కోటిశ్వరు డాయనను గురించి విచారించకయే తనపనిని తాను చూచుకొనుచుండేవాడు. ఈవిధముగ పదిదినములు గడచినవి. వానిదృష్టిమాత్రము ఆచిచ్చు బాపనియికి మరలినది కాదు. ఇక

‘ఇదికా’ దని మరునాడు కోటిశ్వరుడు ఏటికి పోయి స్నానముచేసి వచ్చుచుండగా బ్రాహ్మణుడు వానికి త్రోవలో ఎదురపడినాడు. ‘అయ్యా, పదిదినములనుండి తమయింటివాకిట కాచికొని యుంటిని. తమయనుగ్రహము కలుగకపోయినది. నా కొకకోరిక గలదు. అది మీవలన నెరవేరునవి నమ్మియున్నాను’ అని వానితో నన్నాడు. వానికి ఆ బ్రాహ్మణునిపయి కొంచెముదయపుట్టినది. ‘నీకోరికను తెలుపుము’ అన్నాడు. అప్పుడు బ్రాహ్మణుడు ‘అయ్యా! నాతల్లిదండ్రులు పరలోకమున నున్నారు. వారు కట్టుకొనువస్త్రములు చినిగిపోయియున్నవట. వానిని కుట్టుకొనుటకయి నన్నొక సూదిని పంపుమనిరి. మీరు గొప్పవారు. మీరు వెల్లేటప్పుడు దానిని తీసికొని పోయి యివ్వగలరు. ఇది మీకు చాలసులభమయిన పని’ అని తనచేత నున్న సూదిని కోటిశ్వరుని

కలిగినది. ఏమని? 'మనము బోవునపుడు మన కరికమే మన వెంట రాదుగదా! ఈసూదిని ఎట్లు తీసికొనిపోయి యివ్వగలను' అని. అంతట వానికి జ్ఞానోదయ మయినది. వెంటనే ఆ యాచక బ్రాహ్మణునిపాదములపయిబడి 'మహాత్మా, నీవు యాచకుడవు కావు. నన్నుద్ధరింప వచ్చిన భగవంతుడవు. నీమహోపదేశమువలన

నాయజ్ఞానము నశించినది. నాకు ధనముతో పని లేదు. మోక్షమును ప్రసాదించుము' అని వేడుకొనెను. మాయాయాచకారియగు భగవంతుడు 'అట్లే' యని పలికి మరిగిపోయెను. కోటిశ్వరుడు వెంటనే సన్న్యాసమును పుచ్చుకొని కొన్నార్లకు మోక్షమును పొందెను. కథ కంచికి; మనం ఇంటికి.

అటునుంచి నలుకురమ్మన్నాడు

తలసి లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు

పూర్వం ఒక పాదుషాగా రుండేవారు. ఆయనకు భార్యమీద మిక్కిలి ప్రేమ. ఆమె కోరిన కోరిక లన్ని తీర్చుచుండువాడు. ఒకమారామె గర్భవతియై యుండగా నీ కున్న కోరిక లన్ని చెప్పమన్నాడు. సాధారణంగా గర్భిణీ స్త్రీలకు తినుబండారములందును, చిత్రమైన వస్తుదర్శనమందును, పురాణక్రవణాదులందును ప్రీతి వుంటుంది. ఆసక్తారం మన బీబీగారు తినుబండారాలుకాని, వస్తుభూషణాదులు కాని, తీర్థయాత్రలుకాని ఏమీ కోరలేదు. 'నా కొక కోరిక వుంది తీరుస్తారా' అన్నది. 'తప్పక తీరుస్తా' నన్నాడు పాదుషా. 'నేను 'చా'లనేవలకు మనుష్యుల్ని బలివేస్తుంటే చూడాలని వుంది. అట్లా చేయించమన్నది బీబీ. దానికి పాదుషాకూడ భార్యయందలి ప్రేమ చేత 'ఇది తగునా? తగదా' అని ఆలోచింపక 'సరే' నన్నాడు. వెంటనే మంత్రి కాజ్ఞాపించాడు. ఆమరు

నాడు మధ్యాహ్నం కొంతమంది మనుష్యుల్ని రాణిగారి యెదుట నుంచాడు మంత్రి. ఆవిడ కుర్చీమీద కళ్లు మిటకరించు కుంటూ కూర్చుంది మహానందంతో ఆభయంకరదృశ్యాన్ని చూడ్డానికి. అంతట్లోకి వధించేవాచాచ్చాడు యమధటుడులాగ. వధింపబడే జనాన్ని వరుసగా నిలబెట్టెడు. ఖడ్గహస్తమై మొదటి కొచ్చాడు. ఆమొదటివాడు కోమటి. ఏ అభిప్రాయంతోలో ఇల్లాగన్నాడు తలారి వానితో: 'ఎట్లాగైనా నలుకుటతప్పదు. అటు నుంచి నరుక్కొద్దూ' అని. 'సరే, ఎట్లయినా ఒకటికదా' అని తలారి అట్లుప్రక్కవారిని నరుకుట ప్రారంభించాడు. తలకాయలు కొబ్బరి పుచ్చిల్లాగ ఎగిరిపోతున్నాయి. బీబీఆదృశ్యాన్ని రెప్పవల్చుకుండా చూస్తోంది. కొంతసేపటికి రాళ్లుకూడ కరిగే ఆఘోరము ఆమెహృదయాన్ని కరిగించింది. ఇంక చూడలేక పోయింది. 'చా'లంది. అప్పటికి మనకోమటి

మాత్రం మిగిలిఉన్నాడు. ఈమాట విని 'అటునుంచి సరుక్కురమ్మన్నాడు, ఎందుకైనా పరమనంతోమంతో జెల్లిపోయాడు కోమటి. మంచిదని సామెతగా పాడుతూంటారు. కాబట్టే ఇప్పటికికూడ మనవాళ్లు ప్రసంగంలో కథ కంచి; మనం ఇంటికి.

తాను ఒక యింటి అల్లుడే

శ్రీమతి జ. రామా బాయిమ్మగారు

ఒక పట్టణమున నొకరాజు మంత్రినిగని "రేపు నీవు వచ్చునపుడు రెండుప్రాణులను దీను కొనిరమ్ము. అందొకటి చేసినమేలు మరచు నది, రెండవది చేసినమేలు ఎన్నటికిని మరువ నిది అయియుండవలెను. ఈరెండును లేకున్న ని న్నురితీయించెద"నని సెలవిచ్చెను. ఆ మంత్రి కేమియుతోచక యింటికిపోయి విచారిండుచుండెను. అపు డాతని కూతురు పోయి "నాన్నా మీ రేమి జిన్నులై యున్నారని యడిగెను. తండ్రి "అమ్మా ఏమియులేదు; యథా ప్రకారముగనే యింటి" నని చెప్పి చివరకు రా జిచ్చిన యాజ్ఞ తెలిపెను. అది విని కుమార్తె 'దీని కింత యాలోచన ఎందులకు? రెండు నేను జెప్పదాన. మీరు సభలోని కేగునపుడు మీ అల్లుని, మనయింటి కుక్కను దీసికొని పొండు' అని నచ్చజెప్ప నమ్మితినిచియు, కొంచెము అనుమానించెను. 'ఇది న్యాయము గాదు; నే నల్లుని తీసుకపోయి 'వీడు కృతఘ్ను' డంటినా' యిట్టివా డుండరా'దని యురితీయు మ నును. అట్లయిన నీవు విధవపు కావలసివచ్చు నే' అనెను. 'మీ కేమి భయములేదు, అంత

వట్టు వచ్చెనా, 'మీరునుగూడ నొక యింటి అల్లుడే, నేను నంతయే. అందరికి ఈ కృతఘ్నుల యుండు' నని 'తెల్పు' మని కూతురు చెప్పెను. మరునాడు సభలోనికి మంత్రి ఈ రెండుప్రాణులను తీసుకొనిపోయెను. రాజు 'ఏవీ, నీతోచెప్పిన ప్రాణు' లన, మంత్రి అల్లుని, కుక్కను రాజు నెదుటబెట్టి 'రాజా! ఈకుక్కకంటె సధికవిశ్వాసమును కృతఘ్నతయు కలది వేరొకటి లేదు. ఎప్పుడును తన్ను పెంచినవారిని విడువదు. రెండవ ప్రాణి అల్లుడు. అల్లునికంటె సధికకృతఘ్నుడు లోకములో లేడు. అత్రమామలు తమప్రాణము లన్నియు బెట్టినను నింకను తనకు గొఱతయే చేసినారను ను. విశ్వాసము ఇంతయైన లేదు.' అనిచెప్పగా రాజు 'నిజమే అల్లు డట్టివాడే! ఎవరురా ద్వారముకడ! ఇట్టివాని నురితీయు' డని సెల విచ్చెను. అంత మంత్రి చేతులు జోడించుకొని 'మహాప్రభా! నేనును, తమరును నొక యింటి అల్లుండ్రమే' యని మనవిచేయ రాజు పక్కున నవ్వి యాతనికి బహుమాన మొసగి పంపెను. కథ కంచికి, మనం ఇంటికి.

మధుకరవృత్తిఁ బూని బ్రతిమాలఁగ నట్టులెయంచు నిన్నుఁ బ్ర
 ప్రథమమునందు మత్సదనభాగము చేరఁగనిచ్చినందు తే
 విధమున నెన్నియో వెతల ప్రేరఁగఁగఁయ్యెను నెవ్వరైనఁ దా
 మధికవిషాదభిన్ను లయినట్లు తలఁత్రు నిజావివేకమున్.

బంధర నీమృగాగావము-నంభావన నేసి మిగుల సరసుఁడవని నీ
 కంభోజవసతి నొసఁగితి-దంభాత్ముఁడ వనుచు మొదటఁ నలఁపఁగనైతిన్.

సరసమరందసారభము జల్లు వికస్వరపంకజావళి
 పరుచుతఁ బూని క్లేశపాటుపంగను జూచెడు త్రొక్కివైచె దీ
 వరయ నొకింతయున్ మృదుతరాంగులఁ గన్గొనునట్టికితి బం
 ధర ! భవదీయకృత్యము లవాచ్యము లింక నినున్ సహింతునే.

మధుచా ! నీదగు క్రూరకృత్యములు వేమా రాత్మ చింతించి కా
 పథసంచారిని నిన్ను దీవ్రతరకాపంచిచ్చి తిక్షించె “బ్రాం
 త ధరన్ జేరిన నాశ మొందె దనుచున్” గాకున్న నీ వేల స
 త్ప్రీతితామోదసువర్ణవల్లరినమీపం బేఁగ వేవేళలన్.

ఇక నిన్నున్ దయఁ జూచినన్ ఫలము లే దిందిదిరా ! నేడు తా
 వకకృత్యంబుల నెల్ల మత్ప్రియునితో వాక్రుచ్చి నీ వీ ప్రపం
 చకమం దెచ్చట డాగినన్ గొని ప్రదోషానన్ సరోజాతకో
 రకబంధినిహితాత్ముఁ జేతు వినుమీ ! రాజీవివీవాక్యమున్.

చంద్రో ఆనన కుచరదుపహే ఉజల అంక విభూతి రమణే
 అంబర స్థిత జోహిత లనే నతక నీప అనూప జలా ఛింతానే
 భక్తి వియోగ లియే రహం తోగమే రాగం రంగ జహీ కుభి చాతే
 రాగ మల్లారక్తి వేతమల్లారక్తి రాగనీ హంయోహం నామ కహోవే.

(అనుభవగర్భితము : దివాన్ బహదూరు గోవింద వాసు చతుర్ముఖదాసుగారి యనుమతిని.)

కదలెడు బొమ్మలు, 3

కొ. నరసింహాచారిగారు

ఆడెడు పాము

ఆడెడుపామును చేయుట మిక్కిలి సులభమైనది. దీనిని అట్టముక్కలతోగాని, నీసామూతలు అనగా కార్కులతోగాని చేయవచ్చును.

అట్టముక్కల పాము

18 అంగుళముల నిడివియు, 2 అంగుళముల వెడల్పును గల ఒక గట్టి అట్టముక్కను తీసికొని దానిని చిత్రము A యందలి విధముగా, ఒకకొన కూదిగాను, రెండవకొన మధ్యభాగమునకన్న కొంచెము వెడల్పు తక్కువగాను ఉండునటులను కత్తిరించవలెను. పిమ్మట అట్టముక్కను 8 లేక 9 తునుకలుగా కత్తిరించవలెను. ప్రతిముక్కయందును చిత్రము B 1వ ముక్కయందు గుర్తించిన a, b, c, d. అనుబొట్లయందు సూదితో రంధ్రములను చేయవలెను. తర్వాత 1, 2, ముక్కలు తీసికొని 1వ ముక్కయందలి c, d. రంధ్రములకు, 2వ ముక్కయందలి e, f. రంధ్రములు సరిగా నుండునట్లు పట్టుకొని, గట్టిదారముతో చిత్రము D యందు చూపబడిన 8 వంటి

కుట్టుతో కుట్టవలెను. అప్పుడు ఈరెండు ముక్కలును, తెలుపుటవలె ఒకదాని కొకటి ఆధారముగా తిరుగగలిగియుండును. ఈరీతిగా చిత్రము C యం దుండువిధమున తక్కిన అన్ని ముక్కలను ఒకదాని కొకటి కట్టవలెను. కత్తిరించబడిన ముక్కలవరుస తప్పిపోకుండుటకు అన్ని ముక్కలను అంకెలతో గుర్తించుకొని అదేవరుసను వాటిని కుట్టుట మంచిది. ఇంత వరకు తలలేక పడగతప్ప తక్కిన భాగము, తోకవరకు ఏర్పడిన దగును. పిమ్మట ఒక వన్నని తగరపురేకుతునకను తీసికొని దానిని E యందలి విధముగా కత్తిరించవలెను. దాని యందలి D భాగమును, F నందువలె పాము యొక్క నోటి భాగమును తెలుపుటకు గాను వంచవలెను. E యందలి b b భాగమును వెనుకకు G యందువలె వంచుకొనవలెను. ఇట్లు వెనుకకు వంచబడిన రెండు b b భాగముల మధ్యనందునందు చిత్రము C యందలి పాముయొక్క 1 వ తునుకను చొప్పించవలెను; తర్వాత 1వ తునుకయంతి a b రంధ్రములకు సరిగా రేకుయొక్క b b భాగము లందుగూడ x y అను రెండు రంధ్రములను

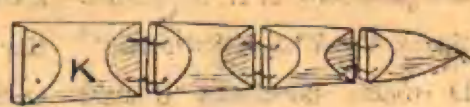
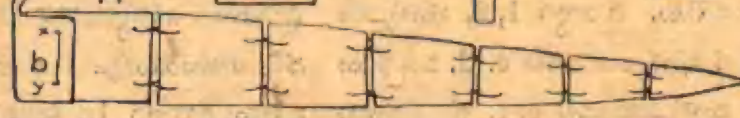
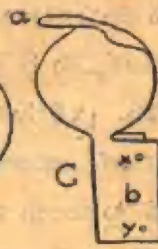
చేసికొని లేకును అనగా పడగభాగమును మొదటి అట్టతొనుకకు, చిత్రము H, b యందలి విధమున కుట్టవలెను. పిమ్మట నొక నన్నని కాగితమును పాముశరీరముపై నదికించినయెడల కుట్టిన భాగములు మరుగుపడియుండి పాము కుడి ఎడమలకు పడగనున్న, శరీరమునున్న కదలించ గలిగియుండును.

కార్కులతో పామును చేయుట

అట్టముక్కలతో చేయబడిన పాము, లావులేక పలకగా నుండుటవలన అంత స్వాభావికముగ కనుపించదు. కార్కుముక్కలతో

చేయబడిన పాము లావునుగలిగి స్వాభావికముగా కనుపించును.

ఒకదానికన్న నొకటి కొంచెము పన్నముగా నుండు కార్కుల (Pieces of cork of graded size and thickness) ను 10 లేక 12 ను తీసికొనవలెను. (చిత్రము I.) ప్రతిముక్కయొక్క రెండుకొనలను, 12 యందలి రీతిగ పలకగా, వాడియగు కట్టితో కోసికొనవలెను. తర్వాత ప్రతిముక్కయందును a. b. c. d. అను రంధ్రములను, పూర్వము అట్టముక్కలయందు చేసినవిధముగ చేయవలెను.

(J—abcd.) తర్వాత కార్ముముక్కల నన్ని
టిని వాటి పరిమాణపు వరుసలో ఒకదాని
కొకటి K యందలివిధముగ కట్టివేయవలెను.

కట్టు 8 వలెనే యుండవలెను. పాముయొక్క
పడగను ముందు చెప్పినవిధమున నేచేసి మొదటి
కార్ముముక్కకు కుట్టవలెను.

(All rights reserved.)

పా త పా ట లు

౨౯

అదివారమునాడు వొక్కపొద్దున్న
ఆబోతు జన్మించు ఆవుగర్భాన
శుక్రవారంనాడు వొక్కపొద్దున్న
సూరన్న జన్మించు తల్లిగర్భాన.

౩౦

రాచవారక్కమ్మ రమణ ముద్దులది
బుట్ట చంకపెట్టి పుచ్చలేర వెళ్లు
చూసేడు పాపభర్ముడు వేసేడు కన్ను
నావంటి ఆడతోడు లేదటర నీకు
ఆడతోడులేకేమి ఆలిలేకేమి.

౩౧

నీతమ్మశ్రీరాము ఆతోవ వెళ్ల
నీతకు దిగినవి రిదబ్బముల్లు
'తియ్యవోయి రామన్న తియ్యవోయి ముల్లు'
'ముల్లేల తీస్తును యీమూకలోను

సంపాదకుడు: నేదూరి గం.భరంగారు

కాలేల యెత్తుదును కన్నవారిలోను
చెయ్యేల యెత్తుదును చెల్లెళ్లలోను!

౩౨

బంగారుకడియాల భామరే నీకు
ప్రేమతో కృష్ణుడు పెనిమిటా నీకు.
ఆరళ్ల గోపమ్మ అత్తంటే నీకు

౩౩

వీరభద్రునిసేవ వింతైనసేవ
నాతికోరుకొండ నిరసన్న సేవ.

౩౪

ఇల్లాలు భద్రమ్మ యిల్లలికితేను
వీధిలో అమ్మాయి పూబంటులాడు
ఒకటాడు రెండాడు వంగపండాడు
నీళ్లలో అమ్మాయి నిమ్మపండాడు
దారిలో అమ్మాయి దబ్బపండాడు.

3౫

సువ్వని నేనొక్కపో తేసితేను
చుక్కలు పిక్కటిల్లు సూరన్నకదలు
అన్నని నేనొక్క పోతేసితేను
ఆకాశం తల్లడిల్లు ఆరాము గదలు.

3౬

సుబ్బరాయుడిపత్ని, చూసాద్దాం రండి
అరచేతిలో బువ్వ, అమ్మ నాకుగవ్వ
బోగముదాని కొవ్వ, విప్పిన వాసనగవ్వ
విత్తముండు వొప్ప, సత్తువుండు మెప్ప
పాత్తు గోరిన తప్ప, మత్తులెల్ల విప్ప.

3౭

గట్టుమీద కోడి గవ్వల కోడి
తోక్కితే తొంబై పిల్లలకోడి
అప్పలార తప్పలార గట్టిగ మూయండి. ౧
పందిరిమీద పువ్వల కోడి
పదహారుకుచ్చులు మింగినకోడి. ౨

పిట్ట పిట్ట భాయ్

పికిలిపిట్ట భాయ్

నెత్తిమీది కుండతీసి

నెలకొట్ట భాయ్. 3

కట్టంలోని కొర్ర పిండి

కొడుదునా బుక్కుదునా. ౪

సూదిదారం చుక్కలగుడ్డ

కట్టుకో దాచుకో. ౫

బిందిమీదబింది వరహాలబింది

బింది బింది బింది. ౬

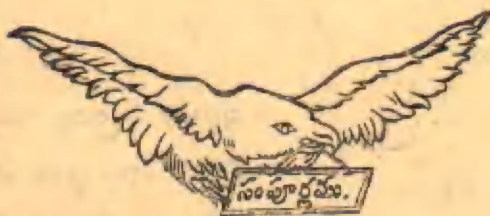
ఉసిరిచెట్టుమీద పసిరిపాము

లే లే లే. ౭

చింతచెట్టుకింద చీమలపుట్ట

టక్కుటిక్కుటిక్కు. ౮

గువ్వ గూడెక్కి రాజు మేడెక్కి. ౯

భూమియొక్క ఆకర్షణశక్తి

జి. శే. శ్రీమన్మహాపాధ్యాయ, కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రిగారు

మృదువైనది, తాటిపండులో నైనది చక్కగా పండి చెట్టుయొక్క ముద్దుకపట్టు వదలినప్పుడు, అయ్యని తమంతామే క్రిందికి వచ్చి పేలపైని నిలిచి యుండుటను మనము చూచుచున్నాము. బంతిమీదలైన వస్తువులు ఎగురవేయఁబడినప్పుడు అవి భూమివై పునకు వచ్చుట సహజముగా మన్నది. అట్టివస్తువులు ఆకాశ మందు నిలుచుటనుగాని, మఱియొకవైపువకుఁ బోవుటను గాని మాని నేలవై పునకు వచ్చుటకు కారణ మేమి యనగా మన జ్యోతిశ్శాస్త్రములో నిట్లు వ్రాయఁ బడినది. —

“శ్లో. ఆకర్షణశక్తిశ్చ మహీ తయా యత్
బంధం గురు స్వాధిమఖం స్వకీర్త్యై,
ఆకర్షణశక్తే త తృతీయ భౌతి
సమే సమంతా త్యేగపర త్వయం ఛే.”

(భాస్కరాచార్యులవారిచే రచింపఁబడిన సిద్ధాంతశిఖో మణిశాస్త్రాయము.)

భూమికి ఆకర్షణశక్తి సహజముగా మన్నది. కావున నట్టిశక్తిచేతను ఆకాశమందలి బరువుప దార్థమును తామలొనకొనుచుండఁగా దానిం దెరిసి కోలేక లోకులు ‘వస్తువు పడచున్నది’ అని నూల దృష్టితో వాడుచుండిరనియు, భూమిని ఆకర్షించునట్టి వేరొక పదార్థము లేనికారణమున తామమాత్రము (భూమి) ఏవైపునకు పడకుండ గగనమంతే పైరయి యున్నది యనియు మైశ్లోకంబునకు నర్థము. ఇట్లు భాస్కరాచార్యులలోనిన మన ప్రార్థనచేతనే భూమికి ఆకర్షణశక్తి యున్నట్లు స్పష్టముగా చెప్పఁ బడినది.

ఇట్లు బండఁగా సర్ విసాక్ న్యూటన్ అనునట్టి యొకానొక యాంగ్లేయ దేశపండితుఁడు తన తోలుబొమ్మ, ఏపిల్ పండు (Apple) పడినపుడు తేల్చాయమువారై నను దానిని గారణము విమర్శించి భూమికి ఆకర్షణశక్తి యున్నదియని సూక్ష్మదృష్టితో గ్రహించివాఁడనియు, అంతకుమునుపు దీని నెవ్వరు నెఱుంగరనియుఁ గొందఱు చెప్పుదురు. న్యూటన్ కౌరవారు ౧౬౮౩ క్రీస్తువత్సరం బునఁ బుట్టి ౧౭౨౭ సంవత్సరములు జీవించి ౧౭౨౭-వ క్రీస్తువత్సరమున మృతికొందినట్లు తెలియుచున్నది. అనఁగా న్యూటన్ ఇప్పటికి (౧౯౦౫ క్రీ. శ. సం. ము నకు) ౨౨౩ సంవత్సరములక్రిందట పుట్టెను. ఇంకను భాస్కరాచార్యులవారి జననం బన్ననో,

“శ్లో. రసగుణపూర్ణమహీ (౧౦౩౬) సమ
శకన్తపనమయే, ౭భవ నృచాత్పత్తి,
రసగుణవర్షణ(౩౬) మయా
సిద్ధాంతశిఖోమణీ రచితః.”

అన్న శ్లోకంబునలన ౧౦౩౬ కాలివాహనశకవత్సరంబున నైనట్లు స్పష్టమగుచున్నది. మఱియు తనకు ౩౬ వత్సర యుటవ్రాయమైన కాలంబునభాస్కరాచార్యులు సిద్ధాంత శిఖోమణిగ్రంథమును రచించెననియు తెలియుచున్నది.

“శ్లో. గతోబ్యగ్దివందై (౮౦౪) ప్రియే కాకకారే
తీర్థై (౧౧౧౫) ర్భవన్య త్యధాంగాక్షమూర్త్యః
(౧౨౫౬).”

అని అభిమాసాదినిర్ణయప్రకరణంబులోని బుద్ధమాసప్ర స్తావనలో గణితాధ్యాయమందు భాస్కరాచార్యుల వారే తన కాలంబునకు జనుకను ౮౦౪-వ శకవత్సరం బున ఒకల బుద్ధమాసము సంభవించెననియు, తిరిగి బుద్ధ

మాసము ౧౧౧౫-వ శకాబ్దంబున రాగలదనియుఁ జెప్పి
నందునంగూడ ౧౦౩౬ వ శాలివాహనశకవత్సరంబున
లేక ౧౧౧౫-వ క్రీస్తువత్సరంబున భాస్కరాచార్యుల
వారి జననమున్నట్లు పుట్టమనమన్నది. పైగ్రంథమును
బట్టి చూడఁగా భాస్కరాచార్యులవారు ఇప్పటికి
(౧౯౦౫ క్రీ. శ.) ౭౯౦ సంవత్సరములక్రిందట పుట్టి
నాడని విశేషమగుచున్నది. కనుక మ్యాటన్ దొరవారు
పుట్టకముందే మన యాచార్యులు భూమికి ఆకర్షణశక్తి
యున్నది యని కనుంగొనినట్లు తెల్లమైనది. ౭౯౦ ఆబ్దం

బులకు ముందుపుట్టిన భాస్కరాచార్యులవారు ౨౬౩
సంవత్సరములక్రిందట జన్మించిన మ్యాటన్ దొరవారి
పార్థంబులవలన భూమికి ఆకర్షణశక్తి యున్నదియని
జేర్చుకొని వ్రాయుట తటస్థమగుచున్నది! ఒకవేళ
భాస్కరాచార్యులవారు తనతర్వాతను ౫౨౭ (౭౯౦-
౨౬౩) సంవత్సరములకు పుట్టఁజోపునట్టి మ్యాటన్ దొర
వారి మనస్సులోని యంశము దివ్యవృత్తిచేత గ్రహించి
లిఖించినాడేమో!

శ్రీ శ!

‘కవిరాజమాంబ’

క్రీ రాధి దాగుటే షేమంబుగాఁబోలు ననుఁ బాలపాపను దనువకుండ,
పాముపైఁ దూగుటే భద్రంబుగాఁబోలు ననుఁ బాపజాతిని మరువకుండ,
ఖగముపై నేఁగుటే సుగమంబుగాఁబోలు నను నీచపక్షిని బనువకుండ,
ఆకుపై నూఁగుటే యథామంబుగాఁబోలు-ననుఁ జిన్నిపూపను నినువకుండ,
మిన్నడుగువారి నాఁగుటే మేలువోలు-న న్నడుగువంకఁ దేర్చుగా నెన్నకుండ,
గుండెసిరి చెలికేఁగుటే గుట్టువోలు నండఁ గనలేని ననుఁ బ్రోవకుండ శ్రీశ!

కనువిప్పకుండఁగాఁ గాఁపువెట్టితిఁగాని తలఁపులోఁ దిలకింపఁ దప్పనైతి,
చెవిద్రిప్పకుండఁగాఁ నెలపువెట్టితిఁగాని మదిలోన నాలింప మాననైతి,
పల్లెత్తకుండఁగాఁ బట్టుఁబట్టితిఁగాని మనసులోఁ బలికింప మాటననైతి,
కైమోడ్చకుండఁగాఁ గట్టుఁ గట్టితిఁగాని యెడఁదలోఁ బూజింప విడువనైతి,
పంతగించిన నామనోభ్రాంతివైన-వెలుపలను లోపలను నీవె కలసిమెలసి
వెలసియున్నావు ని న్నెట్లు వేఱానర్తుఁ-గని విని నుతించి నేవెందుఁగాక శ్రీశ!

బౌద్ధవాచ్చియమున సుప్రసిద్ధస్వామిలు, మేధావంతులు, మహాపురుషులు పెక్కుండు గలరు. అందు బుద్ధఘోషుడుమాడ నొకమహా మేధావి, సుప్రసిద్ధబౌద్ధభిక్షువు. ఇట్టి మహాపురుషులు ప్రతి యుగమునను ఏకొకరిమందియో యుండురు. ప్రాచీన కాలమున, దంతకథలవలన ఇట్టిమహాపురుషుల తీవ్ర చరిత్రములు తెలిసెడివి. మహనీయుల తీవ్రములలో లోకవిషయములుమాడఁ దెలిసికొనవలయునని యుత్సహించుట మానవస్వభావము. వార్తాకాళివాసాది మహాకవుల చరిత్రము నెఱుంగునోరని భారతీయుఁ డుండువా? భారతదేశమహాముఖులవలె తెలింగియుఁ డను గొప్పతనమును కప్పిపుచ్చు మనుకాదు. ప్రపంచమున నే దేశమున నుండడు. తా మెఱింగిన ధర్మసూత్రములను, విజ్ఞానరహస్యములను, ప్రపంచమున చెదఱులుటయే వారి కర్తవ్యముగ భావించిరి. మానవనీవయే వారి పరమా కథగ నెంచిరి. వారి తీవ్రతానంతరము వారి నామము ప్రపంచమున నుండుట వారి కిష్టము లేదు. వారు చేసిన పవిత్రసేవయే యీశ్వారిక ప్రపంచమున విగిలినది. అదియే వారిని జరస్మరణీయులుగను, కీర్తికాయలుగను జేసినది.

భారతదేశమున, పలువురు మహాత్ములవలెనే మన బుద్ధఘోషుడుగూడ తనతీవ్రచరిత్ర మెచ్చటను లిఖించి యుండలేదు. పాశ్చాత్యదేశములందు మహాపురుషుల చరిత్రములు కడుసులభముగ లభించును. మనదేశమున సంపాదించుట బహుకష్టము. బుద్ధఘోషుడు పెక్కు సద్గ్రంథములను రచించెను, ఇట్టి గ్రంథరాజములు చూచుటతోడనే శరీరము పులకించును; పౌర్వములను వికసించును; జ్ఞానజ్యోతి ప్రకాశించును. ఈధర్మములు పఠించి, తీర్థముచేసికొని, ఆచరించిన నిశ్చయముగ మానవుడు సాపేక్షకమునుండి విముక్తుడై, తీవ్రమును సార్థకముచేసికొని ఈశ్వరసొన్నిధ్యముఁ జేరును. ఇట్టి పుణ్య పురుషుల భౌతికశరీరములతోఁ జూచి పవిత్రోపదేశము

లను విసలేదని మనము భుండుదుండుట సహజము. ఆయనచే రచింపఁబడిన గ్రంథములనుండియే ఆయనతీవ్ర చారిత్రకాంక్షములు లభించినవి. ఆయన బౌద్ధగ్రంథము లకు వ్రాసిన భాష్యములు పఠించి గ్రహించుట సామాన్యమానవులకు సాధ్యముకాదు. గొప్పగొప్ప పండితులే గ్రహించుటకు కష్టపడెదరు. మన బుద్ధఘోషుని తీవ్ర చరిత్రము దక్షకళలలో బహుస్వల్పముగనే లభించినది. ఈ పవిత్రచూదయుని, పుణ్యపురుషుని చరిత్రము, ఆయనగ్రంథములను సాకల్యముగఁ బఠింపఁబడి “గ్రే” అను పాశ్చాత్యవిద్వాంసుఁడు “బుద్ధఘోషుప్పత్తి” యనునామమునఁ బుస్తక మొందు ప్రకటించెను.

“మహిష్ట”యను బౌద్ధస్వామి భౌతికశరీరమును విడిచినతరువాతయే బుద్ధఘోషుడు ప్రసిద్ధి కెక్కిన బౌద్ధ భిక్షువు. అవతారపురుషుఁడు, లోకపూజ్యుఁడు, ప్రపంచ కల్యాణసంధాయియైన బుద్ధుఁడు ఏపవిత్రవృక్షచ్ఛాయల జ్ఞానజ్యోతిని పొందెనో, ఆబోధిర్మక్షమున కనతి దూరమున “ఘోషగ్రామ” మొందు గలదు. ఆకాలము నం దాప్రాంతమున “సంగ్రామ” డను క్షుత్రియయోధుఁడు రాజ్యముచేయుచుండెను. ఆరాజాపురోహితుఁడు సద్బ్రాహ్మణవంశజుడైన “కేసి”, ఆపురోహితుని సతీమణివామము “కేసిని”. బౌద్ధసగోష్ఠగ్రంథములు కొన్ని సింహళభాషలో నుండుటచే మన దేశ ప్రజ లందున్న ధర్మముల నెఱుంగుటకుఁ గష్టపడుచుండిరి. భారతబౌద్ధభిక్షువులలో చాలమంది ఏమహాపురుషుడు జన్మించి సింహళభాషయందున్న ధర్మములను దేశభాషయన మాగధిభాషకు తర్జుమాచేయు నాయని వీరీకొంచుచుండిరి. ఇట్లుండ నొకనాఁడు కొందఱు బౌద్ధస్వామిలు “తవలిస్స” స్వర్ణమునందున్న ప్రతిభావంతుడైన దేవేంద్రఘోషుడను దేవతచెంత కలిగి తమ మనములలోఁగల వ్యాకులతను జెప్పుకొనిరి. వీరి లోరిక నెఱిగి ఆమహాపురుషుడు సాపేక్షకంబైన

మర్త్యలోకమున జన్మించిన పలుబాములపాలు కావలసి వచ్చునని చెప్పియు, లోకకల్యాణమునకై ఆ బాధల నహించి బుద్ధభగవానుని ధర్మములను ప్రపంచమున నుప దేశించుటకు సిద్ధముగ నున్నానని సహస్రముగఁ బలికెను. పద్మావ్యూహుడగు కేసికి ఒక బాధసన్యాసి 'నీవు ఆత్మకుడి గలవాడవై భోగవిలాసములతో నొకవారము నినము బుండుము. నీ లోక మహామేధావియు, లోక పూజ్యుడను అను పుత్రరత్నము జన్మించును' అని చెప్పెను. ఆవిధముననే యాధోమతుడు కాలము గడ పెను. సరిగ వీడవదినమున ఘోషతేవుడు కేసికిగర్భ మునఁ బ్రవేశించెను. ఆమె నిండుయాలాలై పదియవ మాసమున బ్రహ్మలేజ మొప్పు కుమారరత్నమును గనెను. ఆ బ్రాహ్మణోత్తముఁ డమందానంద కందలితపూర్వ యుండై పుత్రుని జన్మోత్సవము గావించెను. కాస్త్రో క్తముగఁ బండితుల బచారించి బాలునికి ఘోషుడని నామకరణము గావించిరి. ఈ పుత్రరత్నమును జననీజన కులు గారాబముగ సాకుచుండిరి. బాలుఁడు కడు మేధావి. సప్తవర్ష ప్రాయముననే నాలుగువేదములు పఠిం చెను.

బాలుని జనకుడగు కేసిపండితుడు తన ప్రభు వునకు వేదాధ్యాసము చేయఁబండును. ఒకనాఁడు రాజదగ్గరకుఁ బోయి చెప్పటకు వెడలుచు తన ప్రియ నుకునిగూడ కంటఁ దీసికొనివెళ్లెను. పోకసమయమున ఒక భాగము చెప్పుట కష్టతరమై యాలోచించి రేపు చెప్పెదనని ప్రభువుకడ వెలపుకొని నిజగృహమునకుఁ జరిగెను. కుమారుడు ఈజటిలప్రశ్న గ్రహించి, తండ్రి తో గృహమునకుఁ జని ఒకప్రప్రకముమీఁద వ్రాసి తండ్రిపు ప్రకములకడ నుంచెను. తదుపరి తండ్రి తనకు సంజెహము గలిగిన కఠినప్రశ్నకుఁ బ్రత్యుత్తరము అయా చితముగ నచ్చట లభించుట చూచి ఆశ్చర్యచకితుడై 'ఎవరు దీనిని వ్రాసినదని ఇంటిలోనివారిసందడ నడిగెను. తన ప్రియకుతుడే వ్రాసినదని తెలిసికొని పరమానంద భరితుడై వానిని దగ్గరకుఁ దీసి పలువిధముల గారవిం చెను. ఇంతటితోఁ దృప్తిఁజెందక తన రాజదగ్గరకుఁ నుమారుని దీసికొనివెళ్లి జరిగిన దంతయు విన్నవించెను.

చక్రవర్తి బాలుని గుడ్డికులతనకు అనంతవరకుండై గాఢానిగనము గావించుకొని శిర్షమును ముద్దిడి 'బాలుడా, నిన్ను నాపుత్రునిగ స్వీకరించెద' ననెను. బాలునికి ఒక గ్రామముగూడ బహుళకరించెను.

బాలుఁడు క్రమముగ సమస్తాస్త్రములు పఠించి తన బుద్ధికులతను లోకమునకు వెల్లడిచేసెను. ఈయన దినమునకు ఆరువేలశ్లోకములు కంపపముఁజేసెడివాఁడు. ఒకనాఁడు కేసిపండితుఁడు తన మిత్రుఁడగు నొక బాధ సన్యాసిని భిక్షుకు పిలచెను. భోజనసమయమున ఆసన్యా సిని మామూలుగఁ దనపుత్రుఁడు కూర్చుండు ఆసనమున కూర్చుండజేసెను. కుమారుఁ డిదిచూచి క్రుద్ధుఁ డాయెను. 'నేను గొప్ప వేదాధ్యయనరత్నుఁడను. ఈ సామాన్యుమావచ్చుని నా యాసమున ఎఱింగెయ్య నాజనకుఁ డెందులకుఁ గూర్చుండజేసెను? అని మనమున చింతింపఁ బలికిని. దూలనాడెను. 'ఈయనపాండిత్యము భోజనా నంతరము పరీక్షించిచూచెద' నని మనమునఁ దలఁచెను. భోజనానంతరము ఆసన్యాసిని 'నీకు వేదజ్ఞానముగాని లేక అన్యమతజ్ఞానముగాని కలదా?' అని ప్రశ్నించెను. ఆభిక్షుపు సహస్రముగ 'వేదములు, అన్యమతగ్రంథములు మాడ యాచితి' నని ప్రత్యుత్తర మునఁసెను. ఘోషుఁ డాపండితుని వేదములు వినుపింపుఁ గోరెను. ఆయన నాలుగువేదములు అనువాదముగ, అనర్థభారగా విను పించుచు అచ్చటచ్చటఁ గల కఠినభాగములకు వ్యాఖ్యా నముగూడ గావించెను. ఈయన అనమానవేదపాండితి ప్రకర్త కాశ్చర్యచకితుడై 'మహాత్మా? తమ మతగ్రం థములలోఁగూడఁ గొన్ని భాగములు విను నున ముత్స హించుచున్నది. దయతో వినిపించెదరా?' యని ప్రార్థించెను. దాని కాపండితుఁడగూడ సంతసమునఁ దమ ఉత్తమమతగ్రంథములను అభిదమ్మి, కుశలదమ్మి, అకుశలదమ్మి, అన్యకఠిదమ్మి మొదలగు గ్రంథముల లోని కొన్ని భాగములు వినుపించెను. ఈమతధర్మముల ప్రభావమును, మహాత్మ్యములను విని ఘోషుఁడు ము న్నందాయెను. మతస్థాపకుఁడగు బుద్ధభగవానుని లీలలు గానముచేసి పరవశుడై షణ్మాలోకమును మఱచెను. 'మ హాత్మా! మీమతము పవిత్రమైనది. మీరు ధర్మగూఢు.

మీమతస్థాపకుని నామము ప్రపంచమున గుర్తొక్కర ములతో చేదీప్యమానముగఁ బ్రకాశించును. మీప్రధా వము నెఱుంగక మీయొడ నేఁ జేసిన యపకృతిని మఱచి తీయించుడు. ఈమాఘని రక్షించుడు. ఇదే వాప్రార్థన! యని పలుమిదములఁ బ్రార్థించెను. ఆపండి తుడు వదనమున. దరహాస మొలక 'నీబోటి బా లుడు ఎఱుంగక చేసినవానికి క్షమాపణ అక్కఱలేదు. లేమిటి!' అని బుజ్జగించెను. ఘోషించు 'మీమతము ఎవ రైనను స్వీకరించుటకు వీలుగనా?' యని ఆసన్యాసి నడి గెను. అందు కాయన 'గృహస్థులకు వీలులేదు. సన్యాసులు మాత్రమే స్వీకరించుట కర్హ' అని జవాబొసంగెను. ఈ బాలుఁ డప్పుడు తన జననీజనకులచెంత కఠిని, 'మావత్తులు బుద్ధధర్మవాసుని మత సువలంబించినఁ బ్రపంచమునఁ గల పర్యవసానిములను పోల్చిట్టుకొని ముక్తికెందెదను. కాన నే నామతమున సన్యాస్యాశ్రమమును స్వీకరింపఁగోరెద. పెరివిండు' అనివేడెను. వా రందులకు సమ్మతించలేదు. 'తమ మిత్రుడగు ఈభిక్షువుదగ్గఱ శాద్ధధర్మముల నధ్య యనముచేసి మరల గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరించెదను. అనుజ్ఞ నిండు' అని తలిదండ్రులఁ బ్రార్థించెను. వా రందుల కియ్యకొని తమ పుత్రునికి విద్యావాసముఁ జేయ ఆసన్యాసిని బ్రార్థించిరి. ఆ సన్యాసి సంతసముగ బాలుని శిష్యునిగ స్వీకరించెను.

కుశాగ్రుద్ధియగు ఈబాలునికి అనతికాలముననే శాద్ధధర్మగ్రంథము లన్నియు సాంగోపాంగముగ బోధిం చెను. ఈమత గ్రంథరాజము లన్నియుఁ బఠించినతరువాత వేదములు వీనితో సరిపోవునాయను సందేహ మాబాలు నికి జనించెను. శాద్ధమత గ్రంథములు చదువుటతోనే తృప్తిపొందక ఈపుణ్యపురుషుడు మత ప్రచారము జంబూద్వీపమునం దంతటను గావించి ధన్యుడాయెను. అన్నిచోట్లను విపత్తులను శాస్త్రార్థమున ఓడించెను. ఈయన సంచారముచేయుచు నొకమా రొక శాద్ధాశ్రమ మునకు వచ్చెను. అచ్చట వేలకొలది శాద్ధసన్యాసు లుండిరి. వారి గురువు "రేవతుఁ" డను పరివ్రాజకుడు. శాస్త్రార్థమున ఈయనతో నెద్దవా రరుదు. ఒకనాడు ఘోషించు కొన్ని మంత్రము లుచ్చరించుచుండెను. రేవతుఁ

డనివని 'అపస్వరముగఁ బలుకుచుంటి వేల' యని నుండ లించెను. తన పర్యటనమున శాస్త్రార్థచర్చలో ఓటమి నెఱుంగని ఈబాలునికి కొపమువచ్చి 'అపస్వరము గా'దని వాదించి, తన పాండిత్యమును వెల్లడింప, ఆయనను బలు ప్రశ్న లడిగెను. రేవతుఁ డన్నిటికి వెంటవెంటనే ప్రశ్న త్తరము లొసంగెను. పిమ్మట నాపండితో త్రముం డా ఘోషించి, 'నీవు చాల పశ్న లడిగితివి. నిన్నొక ప్రశ్న నడిగద చెప్పెదవా?' అని అడిగెను. 'నీప్రశ్నకు జవా బొసంగుట ఒక లెక్కయా' అని అతడెడనెను. రేవతుఁ డప్పుడు చిత్రయముక (చిత్రముయొక్క అధ్యాయ) ము నం దొకప్రశ్న నడిగెను. ఎంతసే పాలోచించినవఱు ప్రశ్న త్తర మొసంగఁజాలక తన యసమగ్రజ్ఞానమును గ్రహించి, 'నన్ను తమ శిష్యసంఘమునందుఁ జేర్చుకొను' డని ఆపండితుని ప్రార్థించెను. ఆయన ఫలసమున స్వీక రించి సహజమేధావియగు నీబాలుని నసమానపండితునిగఁ జేసి, శాద్ధధర్మపండితో త్రముడగు వీనికి బుద్ధఘోషా డని నామ మిడెను.

ఒకనాడు బుద్ధఘోషుడు ఏకాంతముగఁ గూర్చుండి 'పాండిత్యమున నేనెక్కువా? నాగురువా?' అని ఆలోచించుచుండెను. మాతృగ్రాహియగు ఆగురు నది గ్రహించి, 'శిష్యు, ఇట్టి యాలోచనలు చేసిన పాప మాపమునఁ బడెను' వని మందలించెను. అతడు తన తిప్పును తెలిపికొని తీయింప గురువును వేడెను. గురువు 'తీయిం చితివి. నీవు సింహశమునకుఁ జని అచ్చట భావ నధ్య సింది అందున్న ఉత్తమశాద్ధధర్మగ్రంథముల మాగధి భావయందు వ్రాసి ప్రజల కుపకారముచేయు' మని యాజ్ఞాపించెను. ఆయాజ్ఞ పాలించుట కొప్పకొని తం డ్రెని శాద్ధమతమునందుఁ జేర్చువఱకు ఈదేశమున నుం డుట కనుజ్ఞ వేడెను. దానికి గురు వంగీకరించెను. బుద్ధ ఘోషుడు తన గృహమునకు వచ్చెను. తండ్రి మిథ్యా వాది. కుమారుని 'గృహస్థాశ్రమ మెపుడు స్వీకరించె'వని యడుగుచుండెను. 'ఆలోచించుచున్నా'నని కుమారుడు జవా బొసంగుచుండెను. కాని నిరంతరము తండ్రి నెట్లు శాద్ధమతావలంబకుని జేయుదు నాయను నాలోచనానిమి గ్ను డగుచుండెను. తన పాండిత్యప్రభావమువలన శాద్ధ

భక్తసహసములను దండ్రుడి వచ్చు తెప్పి శాస్త్రమతమును స్వీకరింపజేసెను. ఏమట్లు తండ్రుడి ఎన్నడును కుమారుని గృహస్థాశ్రమమును స్వీకరింపుమని అడుగలేదు. కుమారుని ప్రతిభకు సంతసించి తన జన్మము సార్థకమైనట్లుల భావించి తృప్తిపడెను. తదుపరి బుద్ధధోషుడు తన సురువు వాజ్ఞ దండ్రుడి కబుకపఱచి సెలవుగైకొని సింహళ

ద్వీపమునకు వెళ్లి అచ్చట భాష నభ్యసించి, అందున్న ఉత్తమ శాస్త్రధర్మగ్రంథము లవలకాలముననే దేశభాష యగు మాగధియందు రచించి, తన జన్మమును సార్థకముచేసికొని, శాస్త్రసాహిత్యమునఁ గన నానాము చిరస్థాయిగఁ జేసికొని భక్త్యచరితుఁ డాదొను.

వరికుంచె-రామచిలుక

ఉప్పలూరి సీతారామస్వామిగారు, వి. యల్.

వెదకివచ్చితి విట కేల వెట్టిచిలుక
దాతలెందరొ పురమున దనరుచుండ
లోభమేలనె వరికుంచెలోనిగింజ
వాడియగు నీదుముక్కుకు వాంఛితంబై.
నన్న గిలలేదుగాని వసంతశోభ
ఫలభరమ్మున వృక్షముల్ పైకితలల
నింకనుంజూచు మెత్తలేదిపుడుగూడ
కాకివీనుగింజ కాసింపగత మదేమొ.
బుర్రుంఫలంబుల వెన్ని యో మతియెలేదు
కంతదేశము లెంతయో కమ్మడనము

వేలనింపిన నేలనే చిలుకనీవు
వడ్లగింజకు నింతగా వాంఛనిడితి.
మందబుద్ధులు దెలియరు మర్మమిందు
యహహ, దెలిసెను నీవిట కరుగుకతము
నీదునామమ్ముతో మమ్మునేర్పుతోడ
రాముదలపంగ నెంచితో రామచిలుక.
రామనామంబు నాల్కపై రహించెలంగ
పాపపుంజంబులన్నియు బారిపోవు
సుగుణపుంజము నివసించు సుస్థిరముగ
ననుచు దెలుపంగ వచ్చితివమ్మ చిలుక!

“ఆత్మవత్సర్యభూతాని యః పశ్యతి సపశ్యతి”

సర్వభూతముల వాత్మవలె జూచువాడే నిజ ముగాఁజూచుచున్నాఁడు. సర్వభూతముల వాత్మవలె జూచుటయనఁ దనయందుఁ గల మమకారమును సర్వ భూతములందును జూపుటయని భావము. “ఆత్మక” శబ్ద మునకుఁ “బరమాత్మ, తీవాత్మ, బుద్ధి, తాను” అను భిన్నార్థములు సందర్భానుసారముగ స్వీకరింపఁబడు చున్నవని, వీని పరమాత్మమనందుఁ “బరమాత్మ” యను నర్థమే సిద్ధించును. తదితరము లన్నియు నేతదంతర్యాత ములగును. జ్ఞానవృత్త్యంపన్నుఁడు తనయందుఁ బరమాత్మను గనుఁగొనుచున్నాఁడు. పరమాత్మ సర్వవ్యాపి యగుటచేఁ దనయందుఁ జూచు పరమాత్మను సర్వభూత ములందుఁ జూచును స్వపరభేదభావమూర్ఖుడై మెలఁ గుచున్నాఁడు. ఇదియే “తనయందు నిధింభూతములందు నొకభంగి-సమసాతత్వంబున జరుపువాఁడు” అని చెప్పఁ బడినది. కావున సర్వసమత్వభావము గలిగి భూత వయఃపరత మెలఁగుటయే “ఆత్మవద్భవప్తి” యనఁబడు చున్నది.

సృష్టియందు తీవులకుఁ బరస్పరానురాగము ప్ర కృతితస్సిద్ధ మైయున్నది. “సఖ్యం సా ప్రపదీనం” అను వాక్య మిందులకు నిదర్శనము. సప్రపదమితకాలమున నన్యోన్యసఖ్య మేర్పడుననుటచేఁ బరస్పరసఖ్య మేర్పడుట కత్యవశికాలమే చాలనని యర్థము. ఇట్టి సఖ్యము లేకుండియు నొకతీవి పొందుచుండు కష్టముఁ జూచి యింకొకతీవి సహింపఁజాలదు. ఇందుల కేమి కారణము? సర్వభూతాంతర్యర్థియగు వాత్మ యొక్కఁడగుటయే. కావున నన్యతీవహింస యనఁగ వాత్మహింసయే యగును. ఆత్మవాత్మ్యకంటె వేరొందు మహాత్మరహింసము లేకుం డుటచే “అహింసా పరమో ధర్మః” అని చెప్పఁబడినది. భూతదయను నిర్దేశించు నహింసాశబ్దమునకు వాత్మాను

రాగమనియే యర్థము. “ఆత్మనస్తు కామాయ పర్యంప్రియం భవతి” ఇత్యాదిక్రతువాక్యములు నిట్లే సమన్వయింపఁబడి యున్నవి.

పరమహింసకులగు కిరాతాదులుసహితము సృజ నమునం దనురాగముఁ జూపుట లేదా? కాని వారియందుఁ బ్రబలములైన రజస్తమస్సులు ప్రాతకర్మాచరణముఁ ద్రేరణచేసి సత్యరూపమును ననురాగమును గన్పిల్చుచు నున్నవి. అట్లు ప్రబలములగు రజస్తమములు బహు సత్వోపకరణములచే నడగింపఁబడియున్నవి. మనుజుఁడు భుజించుపదార్థము సప్తధాతుపరిణామము నొంది రుచకు శుక్ర మగుచున్నది. ఇదియే బుద్ధియనగును. కావున మాన శుక్ర గ్రహించుపదార్థములయొక్క సత్వరజస్తమో నుజాధిక్యముఁబట్టి వాని బుద్ధియందును దద్గుణాధిక్యము కల్గుచున్నది. కావుననే “తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన శుక్ర మగ్నించ రక్షయేత్” సర్వప్రయత్నములచే శుక్రాగ్ని త రక్షింపవలయుననుచు వాచాఁదానియనుము చేయఁబడి నది. శుక్రమును రక్షించుట యన బుద్ధి సత్వప్రధానముగు టకుఁ దన వాచారము గ్రహించుట. అగ్ని రక్షణ మనఁ విత్తభోజనాదిక్రమచే జరగము దీ పిదంత మగునటులు చేయుట. ఈ శుక్రాగ్ని లందును శుక్రమునకే ప్రాధాన్య మీయఁబడినది. ఇదియే గుణకర్మనిభాగము వనుచున్నది. కావున రజస్తమముల వడంచు సత్వగుణావంపాదనమునకై సర్వదాయత్వి యంచునత్పురుషునికే గర్తవ్యమైయున్నది. శుద్ధసత్వాత్మకంబగువాత్మజ్ఞానముచే నాముష్మిక మఖము లభించునని చెప్పఁబడిచుండఁ దత్సహాయంబున నివామునందు సర్వకార్యసాధనముగు నటులకు సంతయింబు లేదు. శత్రువశికరణమునందిది మహామధ్య మంత్రము. కాని శత్రుఁడెంతతమోధికుడైన దిన్ని వారణమున నంత కాలప్రయాసము లధికములగును. మహాత్మకుఁడగు గాంధీ యీ యాత్మతత్త్వమునే మూలముగా గ్రహించెను.

వ్రతము సర్వదా సహాయకారియైతీరును. కాని భగవంతుడు సహితము భక్తుల నెన్ని విధములఁ బరీక్షించును? భారతీయుల యహింసాతత్త్వ మెంత ప్రబలమైనదియుఁ బ్రపంచమునం దంతటను బ్రదుకము కాదగియున్నది.

మనుజుఁడు పుత్రమిత్రాదులఁ జేమచే నాలింగనముచేసికొనుచున్నాఁడు. ఈ యాలింగనమువలనను జేమమునకును నెట్టిసంబంధము కలదు? — “సయ ఏషోఽంతర్హృదయ లకాశః, తస్మిన్నయం పురుషో మనోమయః, అమృతో హిరణ్మయః” — హృదయాంతరేశమున నున్న యాకాశమునందు మనోమయపురుషుఁడు కలఁడని శ్రుతిప్రమాణము. సరములకుఁ గేంద్రము (Nervous Centre) శిరస్థయినను ధీస్థానముమాత్రము హృదయమే యగును. కావున హృదయమే యాత్మస్థాన మగుచున్నది. మానవుఁడు తాత్రేమించిన పుత్రమిత్రాదులకును దనకును నభేదమును బాటించు

చున్నాఁడు. తద్వియోగమును సహింపఁజాలక సర్వదా సాన్నిధ్యమును గోరుచున్నాఁడు. ఇంతటితోఁ జాలక ప్రేమాతిశయముచే నాలింగనముచేసికొనుచున్నాఁడు. అభిన్నమయగ భావించు వారి యాత్మకైక్యము కాఁగోరుటచే పునఃపునఃపరివ్యంగముల వశేషించుచున్నాఁడు. భౌతికశరీరములు హృదయాంతరేశస్థములగు నాత్మలకు సన్నిహితత్వము కలుగకుండఁ జేయుటచే నెన్ని సార్లులు తాఁగించుకొనినను తనివి నొందకున్నాఁడు. ఇట్లు కేవల దారామతాదులందుఁ గల్గఁజేమము మోహమనఁబడుచున్నది. సర్వభూతములందు నిట్టిప్రేమమును జూపువాడే జ్ఞానియనఁబడును. తదన్యూఁ డజ్ఞానీ యగును. ఇక్కారణముననే యన్యులకు స్త్రీపురుషులు పరస్పర సహాయపేక్షచే నేకకార్యాచరణమునందుఁ గలసి మెలసి వర్తించుట మొదలగు విధానము కాస్త్రమున నిషేధింపఁబడుచున్నది.

కలలు

అడివి బాపిరాజుగారు, బి. ఏ., వి. యచ్.

౧

ఎవరికోసం మేలుకొలుపులు పాడుకొందూ
ఎవరికోసం బొమ్మలన్నీ పులుముకొందూ,
ఎవరికోసం తీవితలపుల తేలిపోదూ,

ఎవరికోసం, ఎవరికోసం?

౨

ఎవరొ నాహృదయాన్ని తలుపులు తట్టినారు;
ఎవరొ నాచూపుల్లో మమతలు పాడుకొనిరి;
ఎవరొ నాకంతాన రాగం తీవలెత్తిరి;
ఎవరొ, ఎవరో, ఎవ్వరో!!

౩

ఇరువురము లేకుండ తలుపులు తీయరంటా!
ఇరువురము రాకుండ దీపిక లెత్తరంటా!
ఇరువురము పూజల్లు చేయక
చూడబడదట దివ్యవీరం!

౪

నువ్వు నాచేబట్టి నడిచిన నన్ను నేనే విడువ
చేసితి
సీపలుకుతో పాటల్లు పాడితి చుక్కకాంతులె
శ్రుతులుపోయే!
నవ్వులో నీనవ్వుకలుపును నాట్యమైతిని లోనె
లోనె!!

చెన్నరాజధానియందు ౧౯౩౯-వ సంవత్సరము అక్టోబరు ప్రారంభము మొదలు
డిసెంబరు తుదివరకు గల మూడునెలల కాలమున ముద్రితములయి ప్రకటితములయిన

ఆంధ్ర గ్రంథముల పట్టిక*

ఆరోగ్యశాస్త్రము

అపకృతాకాహారాస్వయితస్థాంతము — బి. సుందర
గోపాలరావు.

జీహము-ఆరోగ్యము—జి. సోమన్న.

మానవశరీరశాస్త్రము, పాఠశాల ఆరోగ్యము—జి. వెంక
టావందం.

కథలు—వితిహాసికములు, పౌరాణికములు

కర్ణము—దేవరాజసుధి.

ధర్మరాజాశ్వమేసము—సి. విశ్వేశ్వరశాస్త్రి.

భాగవత కథావళి—సి. యోగానందకవి.

విశ్వామిత్రచరిత్రము—సి. శ్రీరాములురెడ్డి.

సంగీతభక్తప్రహ్లాద—యన్. బనివిరెడ్డి.

సప్తర్షులు—సి. మాణిక్యకర్మ.

సుచరిత్ర, భా. ౧, ౨—కె. వికలాక్షమ్మ.

—కల్పితములు

కథాకల్పవల్లి—కె. నారాయణమూర్తి.

తెనాలిరామలింగనికథలు—జి. యన్. రావు.

దశమహాచరిత్రము—యన్. లక్ష్మీవతిశాస్త్రి.

—చారిత్రికములు

ఆంధ్రరాజులు—కె. భావయ్య.

భాసనాటకకథలు, భా. ౨—యం. నూర్యనారాయణ
శాస్త్రి.

కల్పము

విష్ణుశ్వరూపావిధానము—(ప్ర) యన్. వేణుగోపా
లమొదలి, మదరాసు.

కావ్యములు

శ్రీమద్భాగ్యశ్రీ రామాయణమ్, (సబీ) భా. ౧, ౨, ౩,
౪—(ప్ర) జి. కృష్ణమూర్తికర్మ, మదరాసు.

గణితశాస్త్రము

గణితశాస్త్రము—బి. శ్రీనివాసాచారి.

నానాగణితసాధకము, భా. ౧, ౨—యం. రామయ్య.

గులభగణితము—జి. లక్ష్మీవతి,

మూలగణిత ముక్తావళి—యన్. చిరంజీవులు.

గేయములు

ఆనందకృష్ణచర్యలు—సి. సుబ్బరావు.

కీర్తనలు, భా. ౧—యన్. ప్రకాశదాసు.

కీర్తనలు, భా. ౧—సి. రంగనాయకమ్మ.

జ్ఞానసుందర కైవల్యము—వెంకటలక్ష్మమ్మ

నల, హరిశ్చంద్ర, సావిత్రి, అనసూయ చరిత్రకీర్తనలు—
కె. వెంకటరామయ్య.

బ్రహ్మజ్ఞాన తత్వకరిదాస్యములు—జి. రాఘవయ్య.

బాణాసురయోధము అను ఉపా కల్పాణము—యన్.
రామయోగికివి.

భగవద్గీతా వేల్పుమాట—సి. నారాయణదాసు.

శ్రీ భక్తబనానంద రామాయణము—బి. పల్లయ్యదాసు.

శ్రీ రామాయణకీర్తనలు—యన్. ఎ. నరసింహాచారి.

సత్యజ్ఞానానంద సీసార్థదరపులు—కె. వెంకయ్య.

స్త్రీలపాటలు—ఆర్. కామేశ్వరరావు.

హరిభజనకీర్తనలు—సి. చిరభద్రుడు.

* ఈ పట్టికయందుగల సంకేతపదముల వివరణము: ఆ.—అధ్యాయము. అను.—అనువాదము, అనువాద
కులు. ప.—పద్యము. ప్ర.—ప్రకాశకులు. భా.—భాగము. వ.—వచనము. సం.—సంపాదకులు. సబీ.—సబీకము

చరిత్ర

నాటకములు

హింసాచరిత్ర, తరగతి ౫—ఆర్. శేషగిరిరావు,
పి. అప్పారావు.

జీవితములు

తెనాలిరామకృష్ణచరిత్రము—యం. పెనశేషగిరిరావు.
నెహ్రూయను బోనోపార్టీ జీవితము, భా. ౧—జె. వెం
కటజగన్నాధరావు.

పూర్వశాస్త్రములు—కె. భానుమూర్తి.

కౌత్తిమశాస్త్రము

గ్రహతంత్రము—ఆర్. వి. గోపాలరావు.
గ్రహస్థూలగణిత స్వతోధిని—వరదాచి.
కౌత్తిమశాస్త్ర సంగ్రహము—వి. రామమూర్తి.
ముహూర్తఫల సర్వస్వము—పి. వెంకటసుబ్బారావు.
శ్రీరామునిజాతకము—పి. సాంబమూర్తి, వి. లక్ష్మీవర
సింహం.

దండకము

దశావతారదండకము—కె. శేషచారి.

నవలలు

కాలసర్పము—ఎ. సోమేశ్వరరావు.
కొండపల్లి ముట్టడి—శేషాచార్యమణిపులు.
చంపకమాలిని—ఎ. రాజమ్మ.
చిన్న పాస్తము, భా. ౧—(ప్ర) పి. లక్ష్మణస్వామినా
యడు, రాజమహేంద్రవరము.
ధర్మపాలుడు, భా. ౩—వి. పత్మనాభారావుకాస్త్రీ.
నీలనేణి—యం. శ్రీరామచంద్రమూర్తి.
నీలాపనిండ—జి. వెంకటేశ్వరావు.
పతితపతిని—పి. రామచంద్రరావు.
మాయామయి, భా. ౩—కె. రంగయ్య.
విమలానందము—వి. లలితాంబ.
విషాదసంసారము—ఎ. తిరిణయ్యసిద్ధాంతి.
విహంగవిజయము—జి. టి. కృష్ణకాస్త్రీ.

కాటమరాజు—పి. సుబ్బారావు.
దానబలి—జి. నీతారామరాజు.
పెద్దాపురము ముట్టడి—వి. పట్టాభిరామయ్య.
మయూరధ్వజ నాటకము—కె. అశ్వత్థరావు.
మల్లికార్జునత ప్రకరణము, అం. ౧ - ౬—వడ్డాది
సుబ్బారాయణు.
రామదాసు—వి. నారాయణరావు.
లంకాదహనము—ఎ. శేషగిరిరావు.
వార్షికి—కె. గోపాలరావు.
శ్రీకృష్ణబీలలు—వి. పత్మనాభారావుకాస్త్రీ.
శ్రీరామ వట్టాభిషేకనాటకము—పి. సుబ్రహ్మణ్యకవి.
సావిత్రినాటకము—యస్. సచ్చిదానందకాస్త్రీ.

నీతి

మహాభారతవీతికథాసంగ్రహము—పి. చిదంబరకాస్త్రీ.
సుజ్ఞానతోధిని, భా. ౧, ౨, ౩—పి. శ్రీరామయరెడ్డి.

పరిశిష్టము

అధ్యక్షకోపన్యాసము—జి. కృష్ణమూర్తి.
అవధానము క్తకము—వి. భీగవద్రామానుజాచారి.
ఆంధ్రాల్ తిరుక్కల్యాణము—యస్. కూరత్తాల్.వార్
అయ్యంగాడు.
ఆంధ్రవాచకతోధిని, తరగతి ౪—కె. నారాయణ
మూర్తి.
ఆంధ్రవాచకము, ఫారము ౪—యం. రామరావు.
కమలావాచకములు, తరగతులు ౨, ౩, ౪, ౫—యస్.
కామేశ్వరరావు.
కాఫీకల్లసంవాదము—జి. యస్. రామస్వామిఅయ్యం
గారు.
కోరుట్లకళాశాలాధ్యయము—యస్. కృష్ణకేశావధాని.
శ్రీదాభిరామము—వల్ల భామామ్యుడు.
గోరక్షణభర్త ప్రకటన—(ప్ర) యం. మహానందయ్య,
నంద్యాల.
గృహలక్ష్మీమోక్షమార్గము—యస్. పార్వతమ్మ.

జయచంద్ర చంద్రశేఖరిణయము—వి. కోటిశ్వరరావు.
జయతాలకోరువుట్ల శతావధానములు—యస్. కృష్ణమా
చారి.

జనార్దనస్మృతిగీతావళి—సి. వెంకటరామరెడ్డి.
జన్మనిగ్రహపద్ధతులు — (ప్ర) నియోమూల్ తూషియన్
రీగ్, మదరాసు.

చంచలం శ్రీసంగ్రహటిప్పణము—యస్. లక్ష్మీనరసింహం.
పారిశుద్ధ్యము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ,
మదరాసు.

పురాణపాఠములు, తరగతి ౧—యం. నూర్యనారా
యణకాస్త్రి.

పెద్దబాలశిక్ష—(ప్ర) యక్. వేణుగోపాలమొదలి, మద
రాసు.

ప్రణయసౌరభము—కె. గి పాలరావు, హెచ్. రామ
లింగకాస్త్రి.

ప్రపంచవంశకుల మోసములు—సి. సిచ్చయ్యకాస్త్రి.
మతివంచవదీపిక—యన్. మునిసామి మొదలియార్,
మదరాసు.

మలయాళసమృద్ధసృజామృతము—యస్. వరదరాసు.
మాతారాధన—వి. వాసుదేవకాస్త్రి, వి. అద్వైత
బ్రహ్మకాస్త్రి.

మానసరాజహంసము—సి. సోమశివి.
మాడవతరగతి శ్రాత్త తెలుగువాచకపుస్తకము—యస్.
భూమణం.

యాత్రికుని ప్రయాణము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్
సొసైటీ, మదరాసు.

రామావాచకములు, తరగతులు ౬, ౭, ౮—జి. గామో
దర మొదలియారు, సి. యస్. రామశర్మ.

రీపెటిల్ మెంటును గూర్చిన ఉపన్యాసము—యన్. జగ్గ
రాజు.

లోకాభిరామాయణము—వి. సత్యనారాయణవర్మ.
వధూవరుల ఆత్మహత్య—వి. కోటిశ్వరరావు.

వాగ్దమంజరి—కె. మృత్యుంజయచారి.

వివిక్తపాఠములు, తరగతులు ౨, ౪, ౫—వి. లక్ష్మీ
నారాయణకాస్త్రి.

ప్రకృతిశాస్త్రము

సృష్టిపరిశీలనావాచకములు, తరగతులు ౧, ౨, ౩—చ.
యస్. ప్రకాశరావు, కె. హెచ్. వి. యస్. వాగా
యగ.

ప్రబంధము

రసికజనమనోభిరామము—కె. తిమ్మశివి.

ప్రహసనము

టయినింగు ప్రహసనము—జి. రామమూర్తి.

భూగోళశాస్త్రము

కర్నూలుజిల్లా జాగ్రఫీ—యస్. లక్ష్మీనరసయ్య.
భూగోళవాచకము, పు. ౧—జి. సత్యనారాయణమూర్తి.
నరసాపురముతాలూకా భూగోళము, తరగతి ౩—వి.
కృష్ణమూర్తి.

కెల్లూరుజిల్లా భూగోళము, తరగతి ౪—సి. యోగా
వందశివి.

విశాఖపట్టణముజిల్లా భూగోళము—యం. సత్యనారా
యణ.

మతము—హిందు

ఆర్నాచారవిచారిణి—భ. అప్పకాచారి.
దేవునిగురించి మంచిమాటలు, పురుషమూర్తము—సి. జి.
జయరామఅయ్యర్.

భస్మధారణవైధిము—యం. వీరరాఘవకాస్త్రి.
వివాహతంత్రము—ఆర్. వి. గోపాలరావు.

—ఇతరములు

కుష్ఠరోగుల మిత్రుడు—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్
సొసైటీ, మదరాసు.

జ్ఞానామృతము—పెట్రాన్ రోలింగ్.

పరిచారకుడైనయేసు—(రెవ) జాన్ డి. మిగెన్ కెనన్.

పరుగెత్తెకొట్టె—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీ,
మదరాసు.

పైదబాసనం తీసము—తె. ఆలన్.

పేరాసగల రాముడు—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లింగేచరు సా
పైటి, మదరాసు.

ప్రశ్నోత్తరప్రకాశిక—యం. జిరిడ్.

మాదిరినొప్పున—తె. చెడ్.

బేదకార్యవివరణ—తె. ఆలన్.

మాహాత్మ్యము

శ్రీపాణిశ్శ్రవణమహాత్మ్యము—ఆర్. శేషగిరిరావు.

మీమాంసాశాస్త్రము

ఆంధ్రమీమాంసార్థసారము—కె. గోపాలకృష్ణమర్రి.

రాజకీయములు

ఆంధ్రవీరప్రబోధము—యస్. వరదదాసు.

స్వరాజ్యధంకా—యస్. వరదదాసు.

విమర్శనము

శ్రీ మహాభారతచరిత్ర విరాకరణము—యస్. శృష్ణ
మూర్తికామ్ర్తి.

వేదాంతశాస్త్రము

పరతత్వకావ్యము—అల్లి పామెయ్య, బి. శివప్ప.

శ్రీ సుష్కు వేదాంతమోక్షాభిస్మరణము—శ్రీ మళయా
శస్త్రియి.

సుప్రబోధం—శ్రీ మలయాలస్త్రియి.

వైద్యశాస్త్రము

అక్షభవదిశ్చంద్రము—వి. యత్. మునయ్య.

ఆయుద—టి. నీతావతిరావు.

జ్వరము—(ప్ర) క్రిస్టియన్ లింగేచరు సాపైటి, మదరాసు.

ప్రపంచములలో ప్రభుత్వమహాయము—యం. రామరావు.

బృహద్వైద్యరత్నాకరము—వండిత వెంకటాచార్య.

వ్యాకరణశాస్త్రము

తెలుగువ్యాకరణసంగ్రహము—క. రంగయ్య.

తెలుగువ్యాకరణ సంగ్రహము—యస్. యం. శేషయ్య.

వ్యాపారము

భారతదేశీయ వ్యాపార కుల్క నిధానముస్థ—జి.
లక్ష్మీనరసింహం.

శతకములు

మూరీశతకము—వి. శ్రీనివాసరావు.

వైశ్యపేవాసదనశతకము—జి. వెంకటస్వామిగుప్త.

శ్రీ దీక్షితశతకము—యం. నరసింహశర్మ.

శ్రీ రామలింగేశ్వర శతకము—కె. సదాశివయ్య.

శ్రీ సంతాప వేణుగోపాలశతకము—వి. వెంకటరమణయ్య.

శ్రీ సోమేశ్వర శతకము—జి. నాగులయ్య.

సాంఘికము

పురాతన సాంఘికపరిస్థితులు—కె. రంగాచారి.

సాంస్కృతికము

శ్రీ నాథవైభవము—యం. లక్ష్మీనరసింహశర్మ.

స్తోత్రము

శివశతస్తోత్రమాల—యస్. వెంకటఅస్త్రిరావు.

హరికథలు

భీష్మచరిత్రము—ఎ. నారాయణదాసు.

మార్కండేయచరిత్రము—ఎ. నారాయణదాసు.

పారిశ్చంద్రపాశ్చాత్యము—ఎ. నారాయణదాసు.

కన్యాకుమారి
(స్నానపుట్టము, తుమరార్థాలయము)
భాయాచిత్రకారుడు : యం. కె. రంగస్వామి అయ్యంగారు.

జనార్దన దేవాలయము
(వరకల)
భాయాచిత్రకారుడు : యం. కె. రంగస్వామి అయ్యంగారు.

౧. గోపాలస్వామ్యాలయ గోపురము, గోపాలపురము
(పంపిరిపురమువద్ద)

౨. గోపాలస్వామ్యాలయము, గోపాలపురము

ఛాయాచిత్రకారుడు : ఎ. దామోదరంగారావు.

జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె.—

పరమమునీంద్ర! నీకరుణఁ బంకజనాభమహాత్మ్యతత్త్వసం
భరితము నద్భుతంబు నగు పౌష్కరసర్గ మెఱింగితిఁ నవి
స్తరముగ సాంఖ్యయోగముల తత్త్వము తేటపడంగ వ్యాసవా
క్యరిచితమైన బ్రహ్మయుగవర్ణన మింక ననుగ్రహింపుమీ.

అనుటయు మాని యిట్లనె ధరాధిప! సుస్థిరచిత్తవృత్తివై
వినుము త్రికాలసత్యము నవేద్య మచింత్య మనామయాపవ
ర్తనము నఖండమైన పరతత్త్వ మొకండు నదాత్మకంబు తాఁ
దనకు నిమిత్తమై యవిదితస్వపదంబగుఁ దా ననాదిగా.

అదియె పరాత్పరుండు పరమాత్ముండు పూరుషుఁ డాద్యుఁ డంచుఁ బ్రాఁ
జదువులు పల్కు నవ్వీధుండు సర్వజగంబు నృజింతు నేను నా,
ముదమున బ్రహ్మభావమును బొంది యహంపదవాచ్యుడయ్యె న,
ప్పదమునఁ బంచభూతములు భౌతికముల్ జనియించె నెల్లెడన్.

అరయ నతం డహమ్మనుట యప్పదమందు నమస్త మీచరా
చరజగ ముప్పతిల్లుటయు నన్ను తికెక్కి స్వభావమంచు, న
ష్వరుషుఁడె నైజమాయ జగముల్ గలిగించియు నిండియుం దదం
తరచరుడయ్యె ద్రష్టయ్యి తాఁ గనరాక వెలుంగుజోతియై.

మును వివరించినట్లు మునుమున్ను తదీశ్వరమాయచే జనిం
చిన వియదాదిభూతములఁ జేవయు లావును గల్గు వృద్ధి నీ
టనుబడి మున్నిపోవుచుఁ గటా! పయినుండఁగఁ గోరి క్రింది కిం
కను దిగజూచుచుంటి గతి కల్గదొకో నను నుద్ధరింపఁగన్.

అనుచును మొట్టివెట్టఁ బరమాత్మ తదాత్మతవంబు విన్నచో
ప్పననె పరాహూపమును బూని తటాలున దూకి యర్థవం
బున నడుగంట ముద్ది తన పోటగు కోటలఁ బట్టి యెత్తి భూ
మిని బయి నిల్చి తా నధిగమించెను వెండియు బ్రహ్మభావమున్.

అట్టి బ్రహ్మమయంబు దివ్యంబునైన - తేజ మాకాశసంజ్ఞ నుతింపఁబడియె
నాపరబ్రహ్మ తైజసరూప మలర-సర్వభూతపితామహసంజ్ఞ వడసె.

నాఁటఁగోలెను బ్రహ్మమానసము బలిమి-నేటిదనుకను ధర యట్లు నిలిచియుండె
దాదృశజ్ఞానయోగమే ధర ధరించు శేషకూర్మాదులని ప్రశంసించఁబడియె.

ఇమ్ముగ నట్లు నిల్చిన మహీసతి మధ్యముఁ జీల్చివచ్చు నీ
రమ్మునఁ గల్గినట్టి వివరమ్మున మేగువుపొల్పె దాని య
గ్రమ్మున సూర్యమండలము గ్రాలెఁ బ్రభాకరహాచు దానిమ
ధ్యమ్ముననుండి పెద్దఁ సుధామయకాంతుల సోమలింబమున్.

ఉమయనఁగ బ్రహ్మవిద్య యాయమనుగూడి-సోముఁడనఁగ సనాతనధామభూతుఁ
డైన యాబ్రహ్మ తన్మండలాభిమాని-బ్రాహ్మణాధ్యక్షుఁ డగుచును బరఁగె నట్లు.

ఆసోముని యాననమున-శ్వాసం బక్షరమయంబు సర్వార్థసము
ద్భాసకమగు తేజంబున - భాసిల్లుచు వెడలె వేదవాఙ్మయ మగుచున్.

మఱియు నాత్మస్వభావ సంభవములైన- యాచతుర్వేదముల యర్థ మాత్మఁ దలఁచి
యాధిదైవికనిర్మాత యావిధాత కడఁగి యాధ్యాత్మికార్థసంఘటన కపుడు.

నలిలము మాంసశోణితవసాప్రముఖంబులు, భూమిచర్మ మె
మ్ములు, గగనంబు కర్ణములు మున్నగుచిల్లులు, పావకంబు క
న్నులు, పవనంబు ప్రాణములునుం గలిగింపఁగ ముఖ్యకారణం
బులుగఁ దలంచె దివ్యుఁడగు పూరుషు నొక్కఁని జీవసంజ్ఞనిక.

ఆసనాతనపురుషుఁడే యట్లు జీవ పురుషుఁడై యింద్రియంబులఁ బొందుకతన
నాత్మతత్త్వంబు మఱచి మాయావశుఁడయి మసలుచుండు శరీరాభిమానియగుచు.

ఆతఁ డెంతకు నిజసత్య మరయలేడో యంతదనుకను సంసార మాశ్రయించి
పూర్వపూర్వానుగతకర్మ భోక్తయగుచు జననమరణప్రవాహ సంచలితుఁ డగును.

ఇంద్రియంబుల నిర్జించి యెపుడు యోగ - శక్తిచేఁ దన్నుఁదాఁ గనఁజాలు నతఁడు
సకలబంధంబు లప్పడె నడలిపోవ - బ్రహ్మభావంబు గాంచి కైవల్య మొందు.

ఇయ్యది నిఖలవేదాంతసునిశ్చితంబయిన పరమార్థైత సిద్ధాంతంబు.....

అది సవ్యక్తుఁడై యట్లు వ్యకరూప - మలర నావిర్భవించినయట్టి పంచ
భూతమయఁడైన యాదివ్యపూరుషుండే - బ్రహ్మ పరమాత్మ సప్తనాఁ బరఁగుఁ జమ్ము.

ఆతఁడు దివ్యపూరుషనమాఖ్యుఁ డటక నిజదివ్యకాంతివి
ద్యోతితమేరుప్యృషముననుండి సనాతన మాతృతేజమున్
జేతమునందు నిల్చి గురునిష్ఠఁ దపం బొనరించె దాననం
ఖ్యాతనమంబు లాత్మజనితాగమతత్వపరాయణాత్ముడై.

అతని తపమాన కుసకిపట్టయినయట్టి - యతివిశాలంబు రమణీయమైన మేరు
శిఖరమే బ్రహ్మలోకమై చెన్నుమీతె - నతఁడు నట్లుండి సృష్టి చేయందలంచి.

తాన యానందలీల ద్వంద్వంబుగాఁగ - నలరి క్రీడించి యవ్వక్త మతురంబు
వైన తన తేజమున నభివ్యక్తపఱచి - తురమయంబు త్రిలోకనర్గంబు మఱియు.

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాహ్వయము లలర - సకలభౌతికజగదధిష్ఠాన మఖిల
కారణంబును సర్వకార్యంబు నగుచు - చిత్వరూపంబు ధరియించి వెలసె నంత.

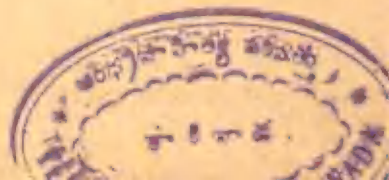
తొలి వెలసిన వేదంబుల - నలుమొగములఁ దాల్చినట్టి నలువముఖమునం
గలిగిరి బ్రహ్మాక్షపిధుల్ - వెలయింపఁగఁ జాలునట్టి విఘ్నలు తొలుతన్.

బ్రహ్మముఖమున జనియించి బ్రహ్మ మెఱిగి-బ్రహ్మపారాయణ మొనర్చి బ్రహ్మవిధుల
నాచరించుట బ్రహ్మణు లైరి వారు-వారె పురుషార్థముల కాలవాలమైరి.

బ్రహ్మములు లీనమైయుండు బ్రహ్మమందు-బ్రహ్మములయందు లీనమై బ్రహ్మ ముండు
ననెడి పరమార్థ మెఱుఁగు బ్రహ్మణుడై బ్రహ్మవేత్తనా వేదవేత్తనా వినుతి కెక్కు.

.....ఎల్లవిద్యలకు శీర్షంబైన వేదచతుష్టయంబు బ్రహ్మయజ్ఞాంగంబై పరిధవిల్లు
తాదృశయాగంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచు నింద్రియంబుల నిగ్రహించి యంతరరివర్గంబు నిర్జించి
సాధనచతుష్టయసం-న్మండై యమనియమాద్యష్టాంగయాగంబున స్వాత్మతత్త్వాను
సంధానంబు గావించు బ్రహ్మణుండు సర్వబంధవిముక్తుండై పునరావృత్తిరహితుండై
శాశ్వతంబైన బ్రహ్మభావంబు గాంచు నిల్లు సత్త్వాతిరేకంబున సకలఫలత్యాగపూర్వ
కంబుగ నఖిలవేదోక్తకర్మంబు లాచరించుచు నిర్వికల్పనమాధిని బరబ్రహ్మనంద మను
భవించు సమయంబై బ్రహ్మయుగంబునాఁబడు.

(నుడియ భవిష్యపర్వములో నుండి)

రంజాన్ ఫోర్

చిత్రకారుడి : మహమ్మద్ గౌసు మొహాయద్దీన్ గారు, నుంటారు.

కాగితాలమిల్లు భవిష్యత్తు.....?

రాజమహేంద్రవరమున గోదావరీపుష్కరముల సమయమున కాగితాల మిల్లులో ఏర్పాటుచేయబడిన స్వదేశీప్రదర్శనము తత్కర్తల సమయస్ఫూర్తి విజయ పతాకగా నున్నది.

ప్రదర్శనముయొక్క సంపూర్ణ ప్రయోజనము సిద్ధించుట కప్పుడు చేయవలసినదేయేర్పాటు లింకను కొన్ని గలవు; గాని చేసినదియాత్రము సామాన్యమైనది గావు.

అయితే ఆప్రదర్శనము కాగితాల మిల్లులోగాక మఱియొక ప్రత్యేకస్థలమున ఏర్పరుపబడవలసియున్నది. ఏమంటే? అనేకలక్షల ద్రవ్యముతో నిర్మింపబడి, అతి ప్రయాసమీద నిలువజెట్టబడిన ఆంధ్రుల యేకైకో తృప్తిప్రకాశమును కాగితాలమిల్లు కుంభికర్ణునివలె గాఢనిద్రలో మునిగియుండుట ఆప్రదర్శనమునకు దారుకాఘాతముగా నున్నది.

“ఏటికొన్నాక (వికాసపట్టగంజిల్లా) వారు ప్రతి దినమును ప్రదర్శన-ఆరవణమునందు బొమ్మలను కొయ్యతో తయారుచేసి, రంగులుజేసి అమ్ము”యందుట, “ప్రతి దినము, ఉదయముమొదలు సాయంత్రమువఱకు స్త్రీలు ప్రదర్శనపు హాలులో ఏర్పాటుచేయబడిన ఎల్లయిన తిన్నెచై మాలవతుల” యందుట ప్రేక్షకులకు తత్పరి శ్రమలయందు ఆదరము, అభిమానము, తన్మూలమున జేరియువస్తువులమీద ప్రతికలిగించుచుండినచో, కాగితాలమిల్లు ఆదయాదరాభిమానములను, సామూహికముగ నాసీరిని పూర్వపక్షముచేయునదిగా నున్నది.

వాస్తవముగా, తత్పరిదర్శనమున ప్రసక్తింపబడిన నిర్ణయప్రక్రమములు, వీరువాలు మున్నగు ఫర్పిచరు,

దంతపురామానుభూ, రాగిగ్లాసులు, సిరాలు, పెన్సిల్లు మున్నగు వస్తువులు మనుకారమును రేకెత్తించుచు పృథమోశ్లేషకముగా నున్నవి; గాని మాన్యతృప్తయ నును కాగితాలమిల్లు ఆముత్యమే యిది. పెట్టివేయుచు పృథయ భేదనము గావించుచున్నది.

అయినదేమో అయినది. క్లశిధూయిష్టమైన మిల్లు పూర్వచరిత్ర విష్ణుత్యాగవ్రతమువలన మునిగిపోవు గాక; గాని దినదినము చేలకొండి దేరియుంల వాకర్షించిన యీప్రదర్శనము మిల్లుయొక్క భవిష్యత్తును లేదో వంతిముగ చేయగలదా?

గమనింపవలసిన విషయ మిదీ, “ప్రదర్శనముయొక్క సంపూర్ణ ప్రయోజనము సిద్ధించుటకు అప్పుడుచేయవలసిన దేయేర్పాటు లింకను కొన్నిగల”వని మై చెప్పినదిందుకే.

అన్ని తరగతుల—అన్ని రకముల స్త్రీ పురుషులు ఆకాలగోపాలముగ నీప్రదర్శనము చూచియున్నారు. గాని వారి పృథయములలో కాగితాల మిల్లునుసరించి యిట్టి మగనము ప్రారంభముకానిచో నీ ప్రదర్శనము వాస్తవముగా మామూలుబజారే గాని యిందు విశిష్టత యేమియు కనుగొను.

గోదావరీపుష్కరము

ఇది మొన్ననే ముగిసినది. మఱల పండ్రెండు సంవత్సరముల కిదివచ్చును. అప్పటికి దేశ మనేకవిధముల మారినందునని తలచుట కవకాశములు గలవు.

ఇది పండ్రెండుదినముల పర్వము; గాని సిద్ధాంతుల భిన్నప్రతిపాదనముల ననుసరించి యీసంవత్సరము పడునెదిమిదిదినము లైనది. అయితే జూలై ౧-వ తేదీ

మొదలు ౧౨-వ తేదీ వఱకును మాత్రమే అధికసంఖ్యాకులు దీని వాచరించిరి.

గోదావరి పొడుగునను అద్దరివా రద్దరిని, ఇద్దరివారిద్దరిని పితృదేవతల వుద్దేశించి తీర్థక్షాత్రములు పెట్టుటయే యీ సమయమున జేయవలసినది; గాని శాస్త్రమునకు వ్యతిరేకముగ వనేకు అద్దరివా రద్దరిని, ఇద్దరివా రద్దరిని స్నానక్షాత్రాదికములు నిర్వర్తించిరి. విశేషపులుగూడ చాలమంది స్వయముగ పిండప్రసాదము గావించిరి.

ఎక్కడ జూచినను అంధపరంపరయే; ఎక్కడ జూచినను గతానుగతికత్యమే; విచక్షణత ఎక్కడను గనపడలేదు. యాత్రాపరులు ఖర్చుచేసిరి. పురోహితులు, అర్చకులు గడించిరి. ఇంతే.

కన్నులున్నవారికి శాస్త్రవోదితములగు ధర్మములకు సంఘ మేంతదవ్యవకు తోయినదో కనబడినది. “మనము యుషోల సంతతివారమే గాని వా రేర్పరచిన ధర్మము కాదు, మనము చేయుచున్నది.” అని చెక్కగా తోచినది.

ఇట్టి సన్నివేశములను జూచి పూర్వాచారవాదులెంతయైన దిద్దుకొనవచ్చును; గాని వారి కాశ్రద్ధ లేదు;

ఆదృష్టియు లేదు. ఈశాస్త్రాతిక్రమణము చూపి, పరిణామసిద్ధాంతము బోధించి సంస్కర్తలు సంఘమును సదాచారముల దెసకు మరలించుట కెంతయైన ప్రయత్నింపవచ్చును; గాని వారును ఆ ప్రయత్నమున లేరు.

ఆసమయమున వర్తకులుగూడ మంచులభములను సంపాదించిరి. అయితే స్వకేళప్రచారకసమితి (రైయిండియకౌన్సిల్) వారు వర్తకుల దృష్టిని, ప్రజల దృష్టిని జేయవస్తువులమీద లగ్నముచేయుటకు కొంతవలకును ప్రయత్నములు సాగించిరి. ఇది యొక్కటే పుష్కర సమయమున నెరిగి వేసిన మంచినది.

వైదికమార్గాభిమానులగు బ్రాహ్మణుల పతనము నకుమాత్ర మిది పరమనివర్తనముగా నున్నది. ఏమంటే? గతపుష్కరమునందుకంటె ఈపుష్కరమున ప్రజలలో కర్మశ్రద్ధ తగ్గినది. వైదికధర్మములయెడల భక్తి సన్నగిల్లినది. బ్రాహ్మణులయందే యీమాన్యు సృష్టముగా కనబడినది. కాలము గడచినకొలది దీని కింకను వినాశమేగాని బలము కలుగునని చెప్పుట కేమియు అవకాశములు కనబడవు.

మే ఘ దూ త

(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౬-వ కుసుమము)

కర్త: దీపాల పద్మయ్యశాస్త్రిగారు (కళానిధి గ్రంథమాల, నెల్లూరు).

కాళిదాసుని మూలమునందలి భావసంపద కోలుపోవని స్వతంత్ర చద్యరచనము. పదముల కూగుపు, నుడికారము సాంపు, జాతీయముల పెంపు, అన్వయసారశ్యము గలిగి, రచనము తేటతేనెవలె నూటలూరించును. సహృదయు లగు పలువు రాంధ్రకవిపండితవర్త్యులచే ‘మేలు మేలు’ అని మెప్పు గన్నది.

మెల రు. ౦-౧౨-౦.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, 6-7, లంబు శెట్టిపేటి, బార్నిటవుగ, చెన్నపురి.

శ్రీ జయపురాధీశ్వరులయిన

శ్రీశ్రీశ్రీ శ్రీవిక్రమదేవవర్త మహారాజుగారి

౩౪-వ శుభజన్మదినము

శ్రీ కరము, ముఖలింగపురీ ముఖబహువిమలసుక్షేత్రముల కాకరము, సుతీర్థ సంగమైన కలింగదేశంబునందు, వంశధారా సదీతీరవాసమున సుఖాలకూటమై తగు షర్వతాలపేట, పేటలోని నాయకమణి సాటిగాఁగఁ దేజరిల్లి, శ్రీవిక్రమదేవవర్త ధారుణీధవుఁ డచట నుద్భవము గాంచె.

ఏ కలికి పెద్దదగుచుఁ బల్లాకిమిడికిఁ గాంతుఁడగు గౌరచంద్రాఖ్యగజపతి పెదరాణి యయ్యె, నా శ్రీసువర్ణమణిదేవి మొదటి సంతానముగఁ గన్న పిదప నాలుగేండ్లు నందనుం డొదవని హేతువునను, గృష్ణచంద్రదేవప్రభుం డీశ్వరునకుఁ మ్రొక్కి, మారేడు దళముల మూడు జేకులందుఁ బంచాక్షరి లిఖించి, యట్టి లక్షప్రతముల, స్వర్ణకృత శతప్రతములను శ్రద్ధమెయిఁ బూజ నలిపి, పూజాఫలంబు గాఁగ, రేఖాంబికాశుభ గర్భశుక్తిజనిత మాక్షికఫలముగాఁ గనిన యట్టి ధీరశాలి శ్రీవిక్రమదేవవర్త సృష్టిహాళి యలువదినాలుగేండ్ల క్రింద నవతరించిన శుభజన్మదిన మిదియ.

సత్యనియమంబునం దన సాటి యైన యల వారిశ్చంద్రుఁ డేవంశమందుఁ బొడమె, రాజధర్మంబునం దనతో జత యగు నట్టి శ్రీరాముఁ డేవంశమందుఁ బుట్టె, వర్ణనీయమా నా యినవంశమందు శ్రీజయపురంబు నేలిన రాజవరుల కాది యగు వినాయకదేవు నన్వవాయమున ద్వితీయవిక్రమ దేవజనవిభుని ద్వితీయనందనుండగుచు నుతిం బడసిన కృష్ణచంద్రదేవప్రభు నేకపుత్రుడై వెలసిన శ్రీవిక్రమదేవవర్త-మనుజవిభుఁ డన్వయక్రమమార్గమునను, దొరతనమువారి సమ్మతిఁ దొరకినట్టి శ్రీజయపురంబునకు మహారాజుగఁ దగె, ఈస్వపతి యలువదినాలుగేండ్లక్రింద భావిని బుట్టిన శుభజన్మదిన మిదియ.

పదునెనిమిదివందల యలువదియుఁ దొమ్మి-దవదయిన శ్రీస్తవశాస్త్ర మాటకు సమమైన శుక్లనమః శ్రేష్ఠమందు బహుళ

పక్షమునఁ జతుర్థీ రవివాసరమున దేవనిభుఁడు శ్రీవిక్రమ దేవవర్మ
ధరణినిభుఁడు భువిన్ సముద్యవమునొందె.

రాశిలగ్నము మేషమై క్రాల, నచట -

గురుఁడు, మూడిట రవియు శుక్రుఁడును బుధుఁడు, నాల్గిటన్ రాహువు, నయిదింటంగుజుఁడు,
నెనిమిదిట శనియు, బదింటినిందు కేతు; లంశులగ్నమున్ మేషమైయలరుచుండ
గా మిథునమందు శుక్రండు, గర్కటంబు నందుఁ గేతువు, గన్యను జందురుండు
వృశ్చికంబునఁ గుజుఁడు శనైశ్చరుండు మతియు బుధుఁడును గురుఁడును, మకరమందు
రాహువును, గుంభరాశిని రవియుఁడవర; జన్మకుజదశాశేషంబు నరిగ గణన
సలుప నాల్గేండ్ల యైదుమాసముల యిరువ చాటు దివసంబు లీశుభమైనజన్మ
పత్రికంబట్టి యాయువుం బరమసుఖితతిం బడయుచు శ్రీవిక్రమదేవవర్మ
నృపుఁడు నూతేండ్లు జయపురం బేలునట్లు రాధికాలోలుఁడైనట్టిమాధవుండు
పూర్ణకరుణతో నిరతంబుఁబ్రోచుఁగాక ! ఈశుభదినంబు వచ్చు నూతేండ్లదనుక !

జయపురము,

అంగీరస సం. శ్రీష్ట బ ర బుధవాసరము.

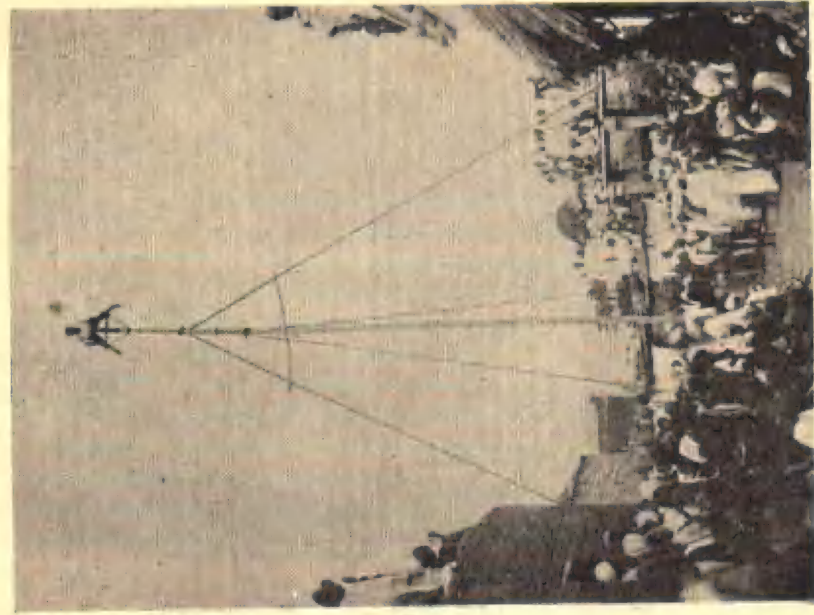
—నెట్టి లక్ష్మీనరసింహము

	ల	ర బు శ
	న	
	రాశి	
చ శ		మ
	శ	శ

	ల	కు
ర		శ
రా		
	కు బు గు శ	చ

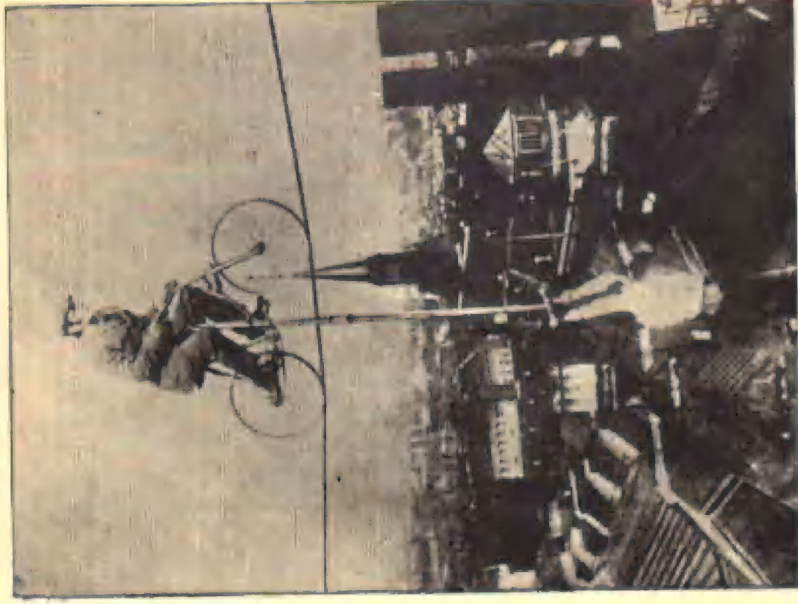
స్వస్తిశ్రీ శుక్లనామసంవత్సర శ్రీష్ట బ ర రవివాసరము.

ధనిష్ఠా ౨ యచరణము: కుజమహాదశాశేషసం. గ మా. ౫ ది ౨౬ ములు.

వొమ్మరాట

ఛాయాచిత్రకారుడు : బి. యస్. రామదుగారు.

త్రాటిపై బైసికలు ప్రొక్కుట

E. N. P.

ప్రతర్విహారము

ఛాయాచిత్రకారుడు : బులుసు కామేశ్వరరావుగారు.

పాగయోడపై విలువిద్య

అచ్యుత వేదమహారాయల కొలింజనాడి తామ్ర శాసనము

(శ. ౧౪౫౫)

యన్. వెంకటరమణయ్యగారు, యం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

ఈ తామ్ర శాసనమును వాయొద్ద విజయనగర చరిత్రము వర్ణించిన శిష్యులు శ్రీయుతులు ఆర్. రాజగోపాలక, యం. ఏ., కృష్ణమూర్తి, యం. ఏ. గారలు తమ స్వగ్రామమున కొలింజనాడి అగ్రహారము లో నొక బ్రాహ్మణుని కడనుండి తీసి వాయొద్ద కంటిరి. ఈ శాసనము నాదగ్గరకు వచ్చి చాచాపు ఒక సంవత్సర మైనను, తిరుబాటు లేకపోవుటచేత ఇంతకాలమువఱకును బ్రకటించుటకు వీలయినది కాదు.

ఈ శాసనమునందున్న రాగిరేకులు—ప్రస్తుతము మన పిల్లవాండ్రు పాఠశాలలో వ్రాయ నుపయోగించు స్లేటుపలకల పరిమాణము గలవి—ఏడు. ప్రతిరేకునకును పైభాగము విలువంపుగ నున్నది. ఈ విలువంపుభాగము ననే రేకుల నన్నిటిని, కడియమును చూర్చుటకు అనుకూలమైన, సుండ్రమైన రంధ్రము కలదు. కాని వాయొద్దకు వచ్చినప్పటికి ఈ శాసనమునకు సంబంధించిన కడియము గాని, దానిపై తాపటముజేసియుండు ముద్రక గాని లేవు. ఆ వేమైననో తెలియదు. ఒక్కొక్క రేకుయొక్క నిడివి, మధ్యభాగమున ౧. అ ౧.3 అంగుళములు. అంచులయందు నిడివి ౧౦.౨ అంగుళములు. వెడల్పు ౮.౫ అంగుళములు. ప్రతిరేకుయొక్క అంచులు నాలుగు రేకుయొక్క తలమునకంటె ఎత్తుచేయబడి రేకు మట్టును సన్నని దిన్నెలవలె నున్నవి. మొదటిరేకు పైభాగమునను, ఏడవరేకు వెనుకభాగమునను వ్రాత ఏమియు లేదు. ప్రతిరేకుమీదను విలువంపుభాగమునందు రేకుసంఖ్యను చెలుపు తెలుగు-కన్నడపు అంకెలు కలవు. కాని ఏడవరేకునందు అట్టిసంఖ్య యేదియు లేదు. మొదటిరేకుపైని అంకె, తక్కినరేకులపైని గాక, రేకు రెండవప్రక్కన వ్రాయబడియున్నది.

లిపి:—ఇందలి లిపి వందినాగరి. దీనికిని ప్రస్తుతము సంస్కృతగ్రంథములయందలి చేవనాగరికిని భేద మున్నట్లును, ఈలిపి విజయనగరరాయలకాలములో శాసనములవ్రాతయందు సామాన్యముగ వాడుకలో నుండినది. ఈ శాసనములోని అక్షరములు పొంకముగను, లోతుగను చెక్కిబడియుండుటచేత ప్రతిఅక్షరమును స్పష్టముగ చెలియుచున్నది. శాసనమును చెక్కినవాడు మొత్తము మీద తనపనిని బాగ్రలేగ నెరవేర్చినప్పటికిని అచ్చటచట కొన్ని ప్రమాదములు గాన్పించుచున్నవి. రెండవ రేకులో ౭౬-వ పంక్తియందు “స్వగవలనహుషాదీక” అనుటకు బదులు “స్వగలహుషాదీక” అని చెక్కి తరువాత ప్రమాదవశమున విడిచిన రెండు ‘న’లను పంక్తిపై చెక్కినాడు. మఱియు సదరురేకు ౩౯-వ పంక్తిలో “హిరణ్యాత్వరథమసి తులాపూరుమం గోసహస్రం హి మాశ్వం హి మగర్భం కనకకరీరథం” అని వ్రాయుటకు మారు “హిరణ్యాత్వరథమసి తులాపూరుమం గోసహస్రం హి మాశ్వం కనకకరీరథం” అని వ్రాసి, ఎడలివేయబడిన “హి మగర్భం” అనుమాటను కం-వ పంక్తిమధ్య హంస పాది పెట్టి వ్రాసి దాని మాడుప్రక్కలను అర్ధచంద్రాకారమున నొకరేఖను వ్రాసియున్నాడు. ఇట్లే మూడవ రేకు ౧౦౮-వ పంక్తిని “అట్టోత్తరకేతం యాతే తద్ధా మత్తేత్రసంచయే వృత్తిమం” అని ముగించి వాక్యమును సంపూర్ణమునీయక “వేదవేదాంగపారగా” అని ౧౦౫-వ పంక్తిని ఆరంభించినాడు. కాని వెంటనే తప్పును గ్రహించి ౧౦౫-వ పంక్తికడపట “నో విరిభ్యంశే” అని వ్రాసి కుండలికరించి తప్పును దిద్దుకొన్నాడు. మఱియు నాల్గవరేకు ౧౬౮-వ పంక్తిలో “భానుభట్టసుత శ్వాశ్వ లాయనః కాశ్యపాశ్వయః లింగయాభ్యోతి మేధాపి వృత్తి మేకాం” అని శ్లోకమును సంపూర్ణము

నేయక విడిచివేసాడు. “ఇహోక్షుతే” అని పాశకులు చదివి స్లోకమును పూర్తిచేసికొనవలసియున్నది. ఇది గాక ఆరవశ్లోకం ౨౩౬-వ పంక్తియందు “అచ్యుతే రాయ సముద్రము” అని సముద్రమును బదులు “అచ్యుతరాయసముద్రము” అని చెప్పినాడు. అట్లే ఏడవశ్లోకం ౨౩౭-వ పంక్తిలో “అచ్యుతరాయసముద్రమందు” అనుటకు బదులు “అచ్యుతరాయసముద్రమందు” అని వ్రాసి తరువాత పదలివేయబడిన “త” కారమును “చ్యు” “రా” లున్న స్వరమునిరికించివాడు. మఱియు మాడవశ్లోకం ౨౪-వ పంక్తిలో “కొనుంజవాడి” అన్నమాటకు తరువాత మొదట నేనెవ్రాసి దానిని తుడిచి అతుడుపుచే “గ్రామేణసహ ప్రాచ్యాం” అని చెప్పినాడు.

భావము:—భావముబట్టి కానవచ్చును. రెండుభాగములుగ విభజింపవచ్చును: మొదటి ౫ శ్లోకములందును, ౬ వ శ్లోకం ౨౩౫-వ పంక్తి నుండవలయును, ఏడవశ్లోకం ౨౩౬-వ పంక్తి నుండవలయును కానవచ్చును. మొదటిశ్లోకం ప్రథమపంక్తిలోని ‘శ్రీగణాధిపతయే నమః’ అన్నవాక్యముదప్ప తక్కిన భాగము పద్యాత్మకము. ఎక్కువసంఖ్యగల శ్లోకములు అనుష్టుప్ భుం; కాని వృత్తములుగూడ గలవు. ఇందు వచ్చు వృత్తములు శార్దూలవిక్రీడితము, ప్రధర, హరిణి, దోధకము, మాలిని, వసంతతిలక, పృష్ఠి మున్నగునవి. భావముందు తప్పలు-ఎచ్చుబిచ్చు-లేవు. కానవచ్చును కానవచ్చును దుండవలయును ‘త’ వర్ణచక్రార్థమునకు బదులు ద్వితీయము, ద్వితీయము బదులు చతుర్థార్థమును వాడెయ్యవచ్చును. పంక్తి ౧౬: ‘స్థానే స్థానే వ్యభిచితయధావిధి’; పంక్తి ౧౭: ‘ప్రతినిధిబలగ్నికేళికాయోవిభక్తే బ్రహ్మాండం పృథ్వీభేదప్రభుభి’; పంక్తి ౧౮: ‘రాజాధిరాజ’; పంక్తి ౧౯: ‘వివర్ణావేద తతోతిచక్రస్య ముదం సమింధేదివాచ సాయంకుమరై విహరంభే’ ఇత్యాది—ఇట్టివి యెన్నియో కలవు. వార్తవశేన ౧౩౩, ౧౩౪-వ పంక్తులలోను ఆరవశ్లోకం ౨౩౫-వ పంక్తిలోను ‘బుగ్వేదీ’, ‘బుగ్వేదీ’ అని అలాదిగా వ్రాసెనుటకు బదులు ‘రుగ్వేదీ’, ‘రుగ్వేదీ’ అని వ్రాయబడియున్నది. ‘ఎఱ్ఱంధట్టు’ అనుటకు

బదులు “ఎర్రంధట్టు” అని వ్రాయబడియున్నది. (వార్తవశేన: పంక్తి ౧౭). ‘తిమ్మ’ అనుమాట మూడువిధములుగ వ్రాయబడియున్నది: “తింమ” (మొదటిశ్లోకం: పంక్తి ౧౧); “తిమ్మ” (వార్తవశేన, ౧౨౯-వ పంక్తి); “తిమ్మ” (ఏడవశ్లోకం: పంక్తి ౨౧౦).

ఆరవశ్లోకం ౨౩౬-వ పంక్తి మొదలు ఏడవశ్లోకం ౨౩౭-వ పంక్తి వరకును కానవచ్చును కన్నడము, గద్యాత్మకము. ఇదిగాక కానవచ్చునది ఆకాశపు తెలుగు-కన్నడ అక్షరములతో “శ్రీ విరూపాక్ష” యను విజయనగర రాజులదస్సులును కలదు. ఈ కానవచ్చునది కన్నడభాష యందు కొన్ని లోపములు గన్పించుచున్నవి - ‘మొదటి’ బదులు “మొదటి”, అనియు, ‘అదలింది’కు “అదలింది”, ‘మూడు’ కు “మూడు” అనియు “నూలుకు” “నూరుకునియు” వ్రాయబడియున్నది. దీనికి కారణము వాగరలిపిలో కకటరేఖలు లేకపోవుటయే.

కానవచ్చునది:—ఈ కానవచ్చునది ముందు భాగములుగ విభజింపవచ్చును:—

- (౧) పంక్తులు ౧-౪ నేవతాస్తోత్రము.
- (౨) “ ౪-౭ తుళువనోత్తరము.
- (౩) “ ౭-౧౦ దానకాలము, చాత, దానముచేయబడిన స్థలము మొదలగువాని వివరణము.
- (౪) “ ౧౦-౨౩౫ ప్రతిగ్రహీతలపట్టి.
- (౫) “ ౨౩౬-౨౭౬ ౩-వ భాగములోని విషయమే (కన్నడము); దానమియ్యబడిన స్థలముపొందుట.
- (౬) “ ౨౭౭-౨౮౪ దానపాలనస్థలమును నర్తించు మామూలుశ్లోకములు.
- (౭) “ ౨౮౫-౨౮౮ కానవచ్చునది-తేజకుడు-కడపట శ్రీవిరూపాక్ష యని కన్నడార్థములతో రాయలదస్సులు.

(౧) మొదటి వాలుగుపంక్తులందును గణాధిపతి, శంభువు, వరాహమూర్తి-వీరియొక్క స్తోత్రములు కలవు.

(౨) ౪-వ బంతిమొదలు ౭౭-వ బంతివఱకును చంద్రవంశమును, తత్సంబంధి యగు తుళువవంశము అచ్యుతరాయల కాలమువఱకును వర్ణింపబడినవి. చంద్రునికి బుభుక్షు పుత్రుడు; ఆతనివంశమున పురుషపుత్రుడు, ఆయువు, నహుషుడు, యయాతి, తుర్వసుడును పుట్టిరి. తుర్వసుని వంశమున తులవరాజులలో యశస్వియును తిమ్మధూపతి జనించెను. అతని భార్య బుక్కను. వీరికి ఈశ్వరరాజు పుట్టెను. అతడు దేవకీదేవిని వివాహము చేసికొనినను. వీరి పుత్రుడు నరసరాజు; ఇతడు రామేశ్వర రాదిపుణ్యస్థానములయందు యథావిధిగ యోడకముహూదానములను చేసెను. సంపూర్ణప్రవాహముతో నిండి పారుచున్న కాశీరికి నేతువు గట్టి తన్మూలమున నదిని దాటి తన్ను సరకునేయని శ్రీరంగపట్టణపు దొరను పట్టుకొని, మరల ఆరాజ్యము నతనికి యిచ్చివేసెను. కీర్తిస్తంభములను నాచెను. మలీయం చేర రాజును, చోళుని, పాండ్యుని, ఇంకను మధురావల్లభుడగు మానభూషుని, ఉదగ్రపరాక్రమశంకరుడగు తురుష్కుని, గజపతిని నిర్మించెను. గంగాతీరము మొదలు లంకవఱకును, పూర్వ పశ్చిమభూధరములకు మధ్యను గల దేశముల నేలరాజులచే మ్రొక్కులు గొనెను. అతనికి, దళరఘునికి కాశ్యపాదుమిత్రులవలె, తిప్పాకేవాగలాదేవులను నిరువురు భార్యలు గలరు. అందు తిప్పాకీ పీఠస్థునిం పొందుడును, వాగలాదేవికి కృష్ణరాయలును రామలక్ష్మణులవలె జననమందిరి. పీఠస్థునింపారాయలు విజయనగరత్న సింహాసనముపై నేతువుకడనుండి సుమేరువురఱకును, ఉదయాద్రి నుండి యస్తాచలమువఱకును వ్యాప్తమైన దేశముపై రాజ్యము పల్చి, కనకపదస్థు, పాంపి, కాశీపాస్తి మొదలగు పుణ్యస్థానములయందు పెక్కుదానములు చేసి దివంగతు డాయెను. పిమ్మట అవార్తపీఠ్యుడగు కృష్ణరాయ మహీపతి భూభారమును దాల్చెను. అతడు కాంచి, శ్రీలైలము, శోణాచలము మొదలగు స్థలములయందు కనకకులాపూరుషాదినానాదానముల వ్రాసెను. రాజాధిరాజు, రాజపరమేశ్వర, వీరప్రతాప, భాషగతప్రసవ రాయరగండ, మూరురాయరగండ, పరరాజభయంకర, హిందూరాయసురత్రాణ, దుష్టశాస్త్రాలమర్దన ఇత్యాది

విరుగులు వహించిన ఈమహారాజు నీతిచేత నృగాదులను అభిరీకృతులను గావించి పూర్వపశ్చిమభూధరములకును, నేతునీతాచలములకును మధ్య నుండు భూమిని పాలించి స్వర్గస్థుడాయెను. తరువాత అతని తమ్ముడు అచ్యుతేంద్రుడు గద్దెయొక్కెను. రాజాధిరాజు, పరరాజభయంకర, ఏకైకపీఠ యను విరుగులు గల యారాజు యోడకముహూదానములను గోకర్ణము, దివంబరము, సంగమేశ్వరము మున్నుగాగల పుణ్యస్థలములయందు చేసెను. అతడు నీతిచేత నలన్యగవహూమసులకంబై నతిశయితుడై, రత్న సింహాసనముపై విజయనగరమున నివసించుచుండెను.

తులవరాజులు క్షత్రియులారా? :—అనియే వారి శాసనము లన్నియు మధ్యోపించుచున్నవి : ప్రస్తుతపుశాసనమున తులవవంశావతరణ మిట్లు వర్ణింపబడియున్నది. —

అస్తి పీఠమనూ దేవై
 ర్యశ్యమావాక్ మహాంబుధే,
 నవనీత మివోద్భూత
 మవనీత తమో మహా.
 తస్యాపీత్రవయ ప్రహృతిరతులై
 రస్వర్ధనామా బుభుః
 పుత్రై రస్య పురుషానా భుజులై
 రాయద్వికామం నిష్కులః,
 తస్యాయ ర్మహాపశ్య తస్య పురుషో
 యుద్ధే యయాతిశీత
 భ్యాత ప్రస్యతు తుర్వసు ర్వసునిభిః
 శ్రీ దేవయానీపతే.
 తద్వంశే దేవకీలానీ
 ద్విధీశే తిమ్మధూపతి,
 యశస్వీ తులవేంద్రేషు
 యదో కృష్ణశాస్త్వయే.
 తతో భూ ద్భుక్తమాజాని
 రీశ్వరః క్షీతిపాలకః,
 అత్రాస మగుణభ్రంశం
 మావీరత్నం మహీభుజం.
 సరసా దుదభూతస్యా
 స్మరసావనిపాలకః,

దేవతీనందనా తామ్రా

దేవతీనందనాదివ. (పంక్తులు ౬-౧౫).

ఇందువల్ల క్షీరసముద్రమున మద్భవించిన చంద్రునకు బుధుడును, బుధునకు పురూరపునును, అతనికి ఆయువును, ఆయువునకు నహుషుడును, అతనికి యయాతియు, యయాతికి తుర్యుడునును అతనివంశముందు తులువరాజులలో కిక్కిరింపజేసిన తిమ్మరూపతియు, అతనికి ఈశ్వర క్షితిపాలుడును, ఈశ్వర క్షితిపాలునకు నరసరాజును బుట్టినట్లు తెలియుచున్నది.

ఈ వంశానుక్రమమును కృష్ణరాయవరచిత్రిము నాబడు ఆముక్తమాల్యదయందును వర్ణింపబడియున్నది.—
(మా. ఆ. ౧, ౧౮-౩౧.)

కలశపాఠోరాశియందు చంద్రుడు పుట్టెను. అతని కుమారుడు బుధుడు; వానికి బ్రహ్మనిధియగు పురూరపును జనించెను. పురూరపుని పుత్రుడు ఆయువు; అతని కొమారుడు యయాతి. అతనికి యదుకుర్యులను గుడు బుద్ధునమందిరి. తుర్యుని “వంశంబు తుళువనా వాయుమయ్యె”. అం దనేకులు నృపు లందయమందిరి. వారిలో తిమ్మరాజు కొప్పవాడై ప్రకాశించెను. అతిమ్మరాజునకు దేవతీదేవియందు ఈశ్వరరాజు జననమందెను. అతడు బుక్కనాంబను వివాహమాడెను. వారికి వారసింహేశ్వరుడు పుట్టెను.

ఈరెండు వంశానుక్రమణికలును అల్పభేదములు గలవైనను మొత్తముమీద పరిపూర్ణమునవి. ఈ భేదములు రెండు: (౧) మన తామ్రశాసనమున ఆయువునకు నహుషుడును, అతనికి యయాతియు పుట్టినట్లు చెప్పబడి యున్నది. ఆముక్తయందు నహుషుని మాటయే లేదు. (౨) తామ్రశాసనమున యయాతికి తుర్యుడుమాత్రము పుట్టినట్లు వ్రాయబడియున్నది. ఆముక్తయం దతనికి యదుకుర్యులను పుత్రు లిద్దరున్నట్లున్నది. ఈ భేదములు గమనించదగినవి కావు. కావున మన తామ్రశాసన నుందును ఆముక్తయందును వర్ణింపబడిన వంశ మొక్కటి యనియే చెప్పవచ్చును.

పైరెండు వంశపృక్షములయందును తుళువరాజులు చంద్రవంశజులగు క్షత్రియులని వర్ణింపబడినను, వీరు క్షత్రియులు కారేమోయను సందేహమునకు ఎడము లేక పోలేదు. ఈసందర్భమున మొదట గమనింపదగినది వారి వంశము పేరే. కృష్ణరాయ లేమి, తదాస్థానమునందలి కవి ద్విజములలో పెద్దయగు పెద్దనకారేమి, “వాని(తుర్యుని) వంశంబు తుళువనావనాయ నయ్యె” నని పలికినారు. తుర్యుని వంశజులు తౌర్యసపు లగుదురు గాని తుళువ రెట్లు కాగలరు? “తుళువ” శబ్దము “తులు” శబ్దోత్పన్న మగు విశేషణము. దానికి అర్థము తులుదేశమున బుట్టినవాడు అని. ఈతులుదేశము పశ్చిమసముద్రతీరమున విజయనగర సామ్రాజ్యములోనికి నలుగువయై యుండిన యొక్కోస్తా. ప్రస్తుతి పు దక్షిణకన్యదమంజరి నీతులువరాజ్యములోని యొక్క భాగము. కావున తుళువ వంశమునకును తుళువరాజ్యమునకును నేదో సంబంధ ముండే వని తలచుట సమంజసము. ఈవంశములో చరిత్ర పురుషులలో బ్రథమ డగు తిమ్మరాజు సంపదార్థనమునకై తూర్పుదేశమునకు వచ్చి యచ్చటనే వివాహము చేసి కొని ఈశ్వరమును ఉనికిప జేర్చుచుకొన్నట్లు తోచుచున్నది.

నరసనాయకుని శాసనములలో నతడు పురాణ గాథలలో వర్ణింపబడిన పురూరవంశపాదాదిచంద్రవంశపు రాజుల యన్వయమున బుట్టినట్లు వ్రాసియుండలేదు. అతనిని ఈశ్వరనాయకుని కుమారుడగు నరసస్థానాయకా నరసస్థానాధిపతి అనియే పేర్కొనియున్నారు (E. C. III, D. B. 1. E. C. IV, Gc. 67). క్రీ. శ. ౧౪౮౬, ౧౪౯౩ ల మధ్యకాలమున నంది మల్లయ్య ఘంటసంగయలచే విరచింపబడిన వరాహపురాణమువల్ల పైసందేహము దృఢపడుచున్నది. అందు “నీశ్వరకుమారుం” డగు “నరసవసుధాధీశ్వరుండు తులువకులగుగాలి చంద్రుడు” అనిమాత్రము వ్రాయబడినది. అతని వంశ వతార విష్ణు రచింపబడియున్నది:—

“ఉ. మిమ్ముల మోచి భాగ్యముల
మీతిన కొటల రమ్యపర్యటం
పన్నర సస్యవాటగరి
మంబుల దోటల వాహవారణా

భ్యున్నతి గెలిదిక్కుల
సుగ్రహులతి వన్నికెక్కె వా
రాన్నిధి కాంచి పై దుశువ
రాజ్యము సంతతవీరభోజ్యమై.

క. ఆ తుశువరాజ్యమున వి
భ్యాతి వహించిరి దిగంతకరికటతటసం
భూతమదక్షాశన వి
ద్యారత్నరకీర్తి తెండ్లియాడిన రాజుల్.

ఉ. వారల క్కగగజ్యుడు ని
వారితవై రివరూఢినీధవ
శ్రీరమణీవిలాసుడు వి
చిత్రకళాకుశలండు తిమ్మభా
శ్రీరమణుండు సంపద వ
రించె మరాటవరాటలాటగాం
ధారయుగంధరాది పస
దః ప్రకటికృతబాహువీర్యుడై.

చ. అతని కులంగవాతిలక
మైన పవిత్రచరిత్ర దేవతీ
సతి కృతపుణ్యులం గనియె
కాంతిసంకుల సజ్జనావన
వ్రతపరిపాలనానుజప
రాయణచిత్తల దుర్మూర్ఖతా
హితవనదావపావకుల
నీశ్వరతిమ్మ భరతలేంద్రులక.

క. అం దగ్రజాండు కవిజన
మంచారము పతిసీలైకమతి మానవతి
కందన్నుడు శేఖోమ
గ్యుండినమార్తాండు దీశ్వరాధిపు దుర్వికా.
* * * *

క. బుక్కాంబకు జన్మించిరి
చక్కనిరూపముల బంచసాయకు లన తెం
పెక్కిన భోజాబలంబున
దిక్కరు లన నారసింహ తిమ్మకుమారుల్.

గీ. ఇట్లు తుశువాన్వయాగ్రణి యీశ్వరుండు
పూర్వజన్మతపఃఫలంబున గులంబు
ధవ్యత వహింప గన్న పుత్రకులలోన
ప్రభుత గైకొని నరసింహపార్థివుండు."

ఈవంశావతారమందు తుశువరాజులు చంద్రవం
శజాలని గాని, త్మత్రియులని గాని యెచ్చటను చెప్పబడి
యుండలేదు. పురూరపుడు ఆయువుమొదలగు పౌరాణిక
వృత్తాంతం తుశువప్రభువుల పూర్వకులనియును వదింప
బడలేదు. ఇంకే కాదు; తుశువనరసరాజునకు అంకిత
మియ్యబడిన ఈగ్రంథమున ఆనరసరాజునకు "పతియైన
సాళువనరసింగరాజురాజమాణిపావవాన్వయంబు" గూడ
"మొదల" వర్ణింపబడినది. "చంద్రుండు వంశకర్తగా..."
వంశిజేమమహీర్థర్త మొదలు సాళువవంశావతారము విర
చింపబడినది. ఇంకను, "తుహినాంతువంశపాథోరాశి
మాణిక్య"మని సాళువనరసింహరాజుపేర్కొనబడినాడు.

ఇట్లు సాళువవంశమువారు చంద్రవంశజాలని
చెప్పుచు, కృత్తిపతి తుశువవారల వంశజా డమటను
జాడగా "రాజుపెద్దభార్య పతివ్రత" యన్నట్లున్నది.
కావున వరాహపురాణకృత్తికర్తల మతంబున తుశువ
రాజులు చంద్రవంశజులు కారమట నిశ్చయము. త్మత్రి
యులుగూడ గాదని యభిప్రాయమేమో!

గ్రంథరచనాకాలమప్పుడు సాళువనరసింగరాజు
ప్రభుత్వము సభ్యమందుటచే, తుశువరాజులకు భావి
కాలమున సంప్రాప్తము గాబోవు మహాదైశ్వర్యపు గారి
యైనను సోకియుండదు. కావుననే ఆప్పటికి వారికింకను
త్మత్రియుల మనిపించుకొనవలెనన్న బుద్ధియును బుట్ట
లేదు.

ఇట్టితలంపు వారికి విద్యానగరసింహాసనము నాక్ర
మించుకొన్నప్పటినుండియు కలిగినది. ఇమ్ముడినరసింహ
రాజును ద్రోహముగ జంపించుటయందు పరసనాయ
కుడు పాల్గొనలేదని యొప్పుకొనవలసియున్నను, అతడు
సింహాసనము నక్రమముగ నాక్రమించలేదనుటకు వీలు
లేదు. వీరనరసింహరాయల రాజ్యారంభమునాటి శాసన
ములయందు దొకదానిలో నరసనాయకునకు "రాజాధి
రా"జను విరు దున్నట్లు చెప్పబడియున్నది. అందే

యతడు ప్రపంచము నుద్ధరింప ముఖ్యముగ నవతరించినట్లున్నది. (E. C. IV, Gu. 67.) ఈశానముకంటె ముఖ్యమైనది శ్రీ. క. ౧౫౧౦ ప్రాంతపు కృష్ణదేవ రాయల శాసనము. (E. C. III, D. B. 1.) అందు “నరసశ్శానాయకుడు శ్వభుజబలుముచేత సరవతియొక్క సింహాసనమును, రాజ్యమును, పుడమిని పొందించి స్థిరరాజ్యమును పోషించె”నని యున్నది. నరసనాయకుడు “నరపతి”యొక్క సింహాసనరాజ్యముల నెప్పుడు పొందించెనో చెప్పటకు కీలుగాదు. రాజ్యము నాక్రమించుకొన్నను చక్రవర్తియొక్క విరుదులను వహించలేదు. పట్టాభిషేకము చేసుకొనను లేదు. ఈవిషయము తుళువవంశ ప్రశస్తివల్లనే తెల్లమనుచున్నది. వీరనరసింహరాయలు, కృష్ణరాయలు, ఆచ్యుతరాయలు—వీరు మువ్వరును విజయనగరమందు రత్న సింహాసనములై పుడమిని పొందించినట్లు ప్రశస్తియందు స్పష్టముగ చెప్పబడియున్నది. కాని వీరి పూర్వు లట్లు విజయనగరసింహాసనములై రాజ్యము చేసినట్లు చెప్పబడలేదు. తిమ్మరాజు తుళువరాజులలో యశస్సు గలవాడు; ఈశ్వరరాజు మహీభూషణ మారిరత్నము; నరసరాజు సూరుడు; గంగాధరము మొదలు లంకవలకును పూర్వార్థి మొదలు పశ్చిమధూధరమువలకును గల రాజులపై దన యధికారమును స్థాపించెను; కాని సింహాసనము నెక్కి విద్యావగరమందు గాని, వేలొక చోట గాని రాజ్యముచేసినట్లు గానించదు. కావున తుళువరాజులలో రాజ్యాభిషిక్తుడై మొదట మహారాయ పదము నందినవాడు వీరనరసింహరాయడు. తత్పూర్వులట్టిపదవి నందలేదు. ఈవిషయము రాయనాచకమునందును సూచింపబడినది. కృష్ణరాయలు తన రాజ్యముపై దండెత్తినప్పుడున్నాడని యెరిగి అదిభా నన్నమాట: “కర్ణాటకంవారు తుంగభద్రవాటివచ్చిరా యావనకున్ను: యాశ్వర నాయకుడున్ను, నరసనాయకుడున్ను, వీరనరసింహరాయలవారున్ను యేరినందుకన్నా కృష్ణరాయలవారు యేతడి యేమున్నది.” (అం.పరి.క.సం. III) అని. వీరనరసింహునితోండ్రియు తాతయు ఉత్తనాయకులే. అతడును అతనిసోదరుడను రాయలైరి. కనుక కనకప్రసాద రిరువురు పట్టాభిషిక్తులయిన రాజులు. తిమ్మరాయలు ఎంత

బలవంతుడైనను పామంతులే యన్నయూహ కలుగుచున్నది. నరసనాయకుడు శ్రీస్తుతకము ౧౫౦౩లో మృతినొందెను. అతనితరువాత నతని త్వేష్టపుత్రుడగు వీరనరసింహరాయలు ప్రభుత్వమునేయకొడగెను. తుళువరాజులలో చక్రవర్తిపదవిహ్ను ములను విరుదులను వహించుట కితడే ప్రభుడు. ఇతడే తుళువవంశము చంద్రవంశాంతర్గతమని చెప్పుకొనుట కారంభించినవాడు. ఇతని కాలముననే శాసనములయంద దగవడు తుళువవంశప్రశస్తి రూపు ధరించినది. అతని శాసనములలో ప్రశస్తి ద్వీవిధముగ గావించుచున్నది ప్రభుపదేశయం దాచకప్రశస్తి ఈక్రింది విధమున నుండెను:

అజనికి అత్రి; అతనికి చంద్రుడు; చంద్రునికి బుధుడు; అతనికి పురూరపుడు; పురూరపునకు ఆయువు; అతనికి నహుషుడు; నహుషునకు యయాతి; అతనికి తుర్యుడును జనించిరి. అతనివంశస్థులు తురుజేశమున వృద్ధివొందిరి. తద్వంశజులలో కొందఱు సుశ్రీవునిచే పూజలుగన్న రఘువంశోత్తమడగు సీతారాము నేమించుటకు కిష్కింధకు వచ్చి యచ్చటి జేశసాందర్యము వకు మెచ్చి పేమహుటప్రాంతమున వసకు లేర్పఱచుకొని యచ్చటనే నావసంప మొదలిడిరి.

వారిలో తుళువవంశాంబుధిచంద్రుడును, మహాపరాక్రమశాలియు నగు దిలీపుడొకడు. జేవకీజానియగు నతనికి ఈశ్వరుడు పుట్టెను. అతనికి నరసరాజు పుట్టెను. (E. C. X. Gd. 77.)

ఈవంశానుక్రమణికయందు రెండు విషయముల గూర్చి కొంతవిమర్శ కెదమున్నది...

(౧) తురుజేశస్థులు తుర్యమంశజులగు నరపాలురు కొందఱు సీతారాముని నేమింప కిష్కింధకు వచ్చి యచ్చట నివాసము లేర్పఱచుకొని స్థిరముగ నిలిచిపోవుట మఱి యేశాసనమునను, గ్రంథమునను లేని విషయము. ఇది ఈశాసనముననే కన్పడు నూతనవిషయములలో నొకటి.

(౨) ఈశ్వరనాయకుని తండ్రి దిలీపుడట! అన్ని శాసనములయందును తిమ్మరా జని యున్నది. “దిదిపే

రిష్టుధూపతి" యనునదియె చిరీపు డనుటకు కారణమై యుండునామె!

తుర్వకుని వంశమువారు తురుదేశమునుండి క్షిప్రంధకు యాత్రార్థము వచ్చి యచ్చట నిలిచిపోయి రమ్మకథ తురువశాసనముల మఱి కానరాదు. ఇది వీరవర సింహారాయల ప్రథమరాజ్యవర్షములనాటి శాసనము గనుక తురువవంశమును చంద్రవంశమున కతకరించుటకు ప్రశస్తిరచయితల కిదియే ప్రభుప్రయత్నము. ప్రశస్తికి చక్కని రూపము సభాపతి యుద్వీగములో తేరువలకును గుదిరచి కాదు. సభాపతి ప్రశస్తిరచయితల కందఱికి మేలుబంతి పెట్టెను. తరువాతినారు కావీ వ్రాసిరి.

ఇందువల్ల తురువవంశపువారు క్షత్రియత్వమును బొందగోరుట వీరవరసింహారాయల కాలమునుండియే యని తెల్లమగుచున్నది. తత్సూర్యమువారి కట్టియిచ్చ యున్నట్లుగవడదు.

నరసనాయకుని విజయములు :—ప్రస్తుతశాసనమున నరసనాయకుని విజయములు ఈక్రిందిశ్లోకముల యందు చేర్చినవి:-

కావేరీ మాకు బధ్వా బహులజలభరాం
తాం విలంబైకవ శత్రుం,
జీవ గ్రాహం గృహీత్వా సమితి భుజబలా
త్తంచ రాజ్యం తదీయమ్,
కృత్వా శ్రీరంగపూర్వం తదపి నిజవశే
పట్టణం యో బభాసే,
కీర్తిస్తంభం నిధాయ త్రిభువనభవన
స్తూయమానావదాన్||
చేరం తోలంచ పాండ్యం తమపిత మధురావల్లభం
మానధూమం,
వీర్యదగ్ధం తురువక్ష్మం గజపతి నృపతిం చాపి
శత్రావ తథాన్యైః.

పై శ్లోకములయందు వర్ణింపబడిన విజయములను రెండు తెగలుగా విభజింపవచ్చును. (1) అమృతేశపురాజులను గల్పింపవి, (2) కర్ణాటరాజ్యాంతర్గతసామంత నృపాలు రను గల్పింపవి.

పై శ్లోకములందు వర్ణింపబడిన విజయముల స్వభావమును గుర్తెలుగుటకు ఆకాలపు చరిత్ర సంగ్రహముగ వైన చరిత్రయుండవలయును. దక్షిణదేశమున అప్పుడు ప్రఖ్యాతిగాంచిన రాజ్యములు మూడు:

(1) కుల్లూరామహమ్మదీయరాజ్యము:—దీనికి బాహమనిరాజ్యమనియు పేరు. బాహమనిగుల్తూరులకును విజయనగరరాజులకును చిరకాలమునుండి పైరము కలదు. కావున నీరెండురాజ్యములకును తేలుచుగ యుద్ధములు జరుగుచుండెడివి. నరసనాయకుని సమకాలికుడగు బహమనిగుల్తూరు నాల్గవమహమ్మదు ఇతడు సత్వహీనుడగుటచేత ఇతని సర్దారులు ఎవరి స్థానమున వారు స్వతంత్రులైరి. ఈకారణమువల్ల బాహమనిరాజ్యము విచ్ఛిన్నమై ఐదు స్వతంత్రరాజ్యముల కడమిచ్చెను. ఇది యెవ్వఁ యన (1) రీదరు (2) రీరారు (3) బికాపూరు (4) అహమదునగరు (5) గోల్కొండ యనునవి. నరస నాయకుని కాలమున విజయనగరమునకును బికాపురమున కును పలుమారు కయ్యము సంప్రాప్త మగుచుండెడిది.

(2) ఉత్కల రాజ్యము :— ఉత్కలదేశమున గాంగుల యధికారము నగగద్రోక్తి శ్రీ. శ. 111-వ శతాబ్దిమధ్య బయలుదేరిన మూలసరాజవంశమును చరిత్ర కారులు గజపతివంశ ముగురు. ఈవంశస్థాపకుడగు కపి లేశ్వరుడు కృష్ణాకావేరుల మధ్యమున పూర్వసముద్రతీర ముననున్న విజయనగరరాష్ట్రమును సర్వమును స్వాధీనము చేసికొనెను. ఇతని యంత్యకాలముననో, తదనంతరమో పాగువనరసింగరాజుగజపతులను కృష్ణకుడక్షిణముననుండి వెడలఁగొట్టినను, కపిలేశ్వరుని పుత్రుడగు పురుషోత్తమగజ పతి మరల కృష్ణను చాటి విజయనగరరాజ్యములోని కొండెడును, ఉదయగిరి మండలములను లోబరచుకొని యచ్చట యుత్కలకులయధికారమును మరల స్థాపించెను. తుండీరవిజయములోని కాంచీపురమువలకు పురుషోత్త ముని రాడి వడచినట్లు చెప్పుదురు; కాని యట్లునుటకు దగిన యాధారములు గానరావు. కృష్ణకు డక్షిణముందున్న సముద్రతీరాంధ్రభూమి యంతయు శ్రీ. శ. 111-వ శతాబ్ది ముగ గజపతుల యధీనముం దుండెనట నిర్వివాదాంశము.

(3) విజయనగరరాజ్యము:— శ్రీ. శ. ౧౮౮౫ లో సంగమవంశ మంతరించెను. చంద్రగిరి దుర్గాధిపతి యగు సాశ్వతుండ వరసింగరాయడు కడిపటిసంగమ వంశజుని పారదోలి విజయనగరసింహాసనము నాక్రమించుకొనెను. అనేకులు సామంతులందు కంగీకరింపక వరసింగరాజువఱకు కప్పుముకట్టుట మాని స్వతంత్రులగుటకు ప్రయత్నము నేయదొడగిరి. వీరిని లోబరచుకొనుటకై వరసింగరాజు వీరితో యుద్ధములు నేయవలసి వచ్చెను. ఈయుద్ధములయందాతనికి ఈశ్వరనాయకుడును వరసనాయకుడును మిక్కిలియు దోడ్పడిరి. వరసనాయకుడు ప్రధానియను నేవాధ్యక్షుడుమైన రాజ్యాంగచక్రమును ద్రిప్ప మొదలిడెను. సాళువ వరసింగరాజు మరణించునపుడు అర్జునులగు తన పుత్రుల నిరువురను వరసనాయకునకు స్వాధీనపరచి వారిలో రాజ్యాభిషిక్తుడగుటకు నర్హుడు పెద్దవాడగువలయును వనిచేర వలెననే రాజ్యము నేయున జ్ఞేర్పాటుచేసెను. వరసింగరాజు మృతినందినతరువాత వనేకులకు వరసనాయకుని యొప్పు తపదవి కంటకముగ దోచెను. దక్షిణదేశపు సామంత రాజులు స్వతంత్రులగుటకు బ్రయత్నములు నేయదొడగిరి. రాజ్యము భిన్నము గాకుండవలయునని వరసనాయకుడు పట్టుపట్టుటచేత, అతనికి పై తెప్పినవారితో యుద్ధము చేసారెను. మన కాసనమందు చేర్చివలదిన విజయములందు కొన్ని యట్టి శత్రువులను గెల్చినవే.

శ్రీరంగపట్టణపు ప్రభువు:—ఇతనితో వరసనాయకు డెప్పుడు యుద్ధముచేసినదియు తెలియదు. సాళువ వరసింగరాయలు పశ్చిమగు నుండగనే నడచెనేమో యనువంశయమునకు గొంత యెడమున్నది. వరాహ పురాణములో ఈశ్వరనాయకుడు “శ్రీరంగపట్టణము గూరినమరి” నట్లు చెప్పబడినది. ఈశ్వరనాయకుడును వరసనాయకుడును శ్రీరంగపట్టణమును ముట్టడించినది ఏకకాలముననే కాదచ్చును. అనునది అప్పటికి వరసింగరాజు సజీవుడే. వరసనాయకుని వైద్యము శ్రీరంగపట్టణమును సమీపించునప్పటికి కావేరి సంపూర్ణప్రవాహముతో నుండెను. నదియొక్క రెండుకొలువనడుమనున్న పట్టణమును సమీపించుటకు శత్రుముగాకుండెను. కాని

వరసనాయకుడు నది కడ్డము నేతువును కట్టించి వైద్యమును దాటించుకొని యవ్వలినరి తేరి దుర్గాధిపతిని సజీవునిగ బట్టుకొనెను. కాని కరుణించివానిని విడుచుటయే గాక వాని రాష్ట్రమును మరల వానికి యప్పజెప్పెను.

చేరరాజు:—వరసింగరాజుకుండగు చేరరాజు వైద్యులతో తెలియదు. మళయాళదేశములోని “కొల్లము” నేలుచుండిన రాజునుటకు కొంత యవకాశము గలదు. శ్రీ. శ. ౧౫౦౪-వ సంవత్సరారంభమున “కాయత్” అను శత్రుపట్టణమునకు వచ్చిన అల్పాకాసో అల్పాకర్క అను పోర్చుగీసునావికుడు ఇట్లు వ్రాయుచున్నాడు: “కొల్లపురాజు న్యాయబుద్ధి గలవాడు; కూడుడు. విశేషముగ గుట్టపు దళమును కాల్యులమును గల్గిన ‘వరసింగ’ (విజయనగరము) రాజుతో యుద్ధము పోసినప్పుడు, అతడు అరువదివేల మిలుకాండ్రితో వాతని వెదిర్చి పరాజితుని చేసెను.” (Albuquerque's Commentaries, Vol I. p. 11.) శ్రీ. శ. ౧౫౦౪-వ సం.నకు ఇంచుక పూర్వము విజయనగరమున రాజ్యమునేయుచున్న రాజు ఇమ్మడి వరసింహరాజు. ఇమ్మడి వరసింహరాజు పేరునకుమాత్రమే రాజు. వాస్తవముగ రాజ్యము నేయుచుండినదియు యుద్ధములు సల్పుచుండినదియు వరసనాయకుడే. కావున “కొల్ల” పురాజుచే నోడింపబడిన ‘వరసింగ’దేశపు రాజును అతడే. వరసనాయకుడు శ్రీ. శ. ౧౫౦౩-వ సం.లో స్వర్గస్థుడైనట్లు తెలియుచున్నది. కావున “కొల్ల” పురాజు వరసనాయకునితో యుద్ధము తత్పూర్వమే చేసి యుండవలయును. శ్రీ. శ. ౧౫౦౧-వ సం. నాటిది నాగమనాయకుని కాసన మొకటి రామనాథపురం జిల్లాలోని శివపురియందున్నది. (M. E. R. 16 of 1928-29.) ఈ నాగమనాయకుడు సాళువవరసింగరాయల కాలము నుండియు విజయనగరరాజులకడ నుండిన స్వరూపుడు. ఇతని కాసన మంతదక్షిణమున నగపడుటకు కారణము రాయ లితనికి అమర మూగాణిని ఈప్రాంతమున పాలించుటయే. ఈప్రాంతమున నున్న శత్రువుల నందరిని విహతులను చేయకపోయిన వచ్చుట విజయనగర సంస్థానాశ్రయితుల నాయకు డెవ్వఁడు అమర గ్రామముల ననుభవించియుండజాలదు. కావున వరసనాయకుడు

శ్రీ. క. ౧౫౦౧ లోనో దానికి కొంచెము ముందో దక్షిణదిగ్విజయమును పొందియొండవలయును.

చోళుడు:—ఇతడు తొండమండలమునకు దక్షిణమునను మధురకు ఉత్తరమునను గల రాజ్యమున కధిపతి. వరదాంబికాపరిణయమున నీచోళుని పృథ్వింతము కొంత గలదు. వరసరాజు తుండీరమండలమునుండి నైవ్యముతో చోళదేశమును ప్రవేశించెను. ఆదేశపు రాజు వరసరాజు నైవ్యమును ఎదుర్కొని ఉపద్రవము కలుగజేయుచువచ్చెను; కాని వరసనాయకుడు కావేరిని దాటి దక్షిణరేటమున విడిచెను. మంత్రులు చెప్పు హితవాక్యములను సరకుగొనక చోళుడు వరసనాయకుని యుద్ధమున సెరుక్కొనెను; గాని యోడిపోయి శత్రువుచే జిక్కినాడు. తరువాత వరసనాయకుడు చోళుని రాజధానిని బ్రవేశించి, యచ్చట కొన్ని దినము లుండెను. చోళరాజు తప్పించుకొని సముద్రతీర ప్రాంతములకు పారిపోయెను. నీమట్లు వరసనాయకు డచ్చటనుండి బయలుదేరి మధురపురమునకు బోయి యాపురపాలకు డొసంగిన కానుకలను గైకొనెను.

పాండ్యుడు:—పాండ్యు డన్నంతమాత్రముననే అతడు మధురపురమును రాజధానిగ చేసుకొని పాండ్యమండలము నేలుచుండెనని మన భూహించరాదు. ఏలన, అప్పుడు మధురలో ఇతరరా జొక్కడు రాజ్యము నేయుచుండెను. తిరునల్వేలిమండలములోని తొంకాళిగరము రాజధానిగ పాండ్యు లీకాలమున కొంతదేశమును పాలించుచుండిరి. వరసరాజు జయించిన పాండ్యుడు తత్సంబధికుడై యుండుచేమా! అచ్యుతరాయాభ్యుదయమందు వరసనాయకుడు కోనేటిరాజును చొకదొరను జయించినట్లు వ్రాయబడినది. మధురాప్రవేశము తరువాత ఈవిజయము పేర్కొనబడిన కారణముచేతనేమొ మామిత్రులు రంగస్వామిసరస్వతిగారు సనదు కోనేటిరాజు 'కోనేటి మైకొండ' అను పాండ్యరాజుగా నుండవచ్చునని యూహించుచున్నారు. కాని, ఈకోనేటికొమైకొండ డెవ్వరైనదియును వారు నిర్ధారణనీయలేదు. కోనేటిరాజును, కోనేటి మైకొండను ఒక్క

లేనా యన్నసంశయము కలుగునున్నది. ఈవిజయమును భావిపరిశోధనమీద గాని నిర్ధారణనీయుటకు నీలుగాదు.

మానభూషణుడు:—మనశాసనమున నితడు మధురావల్లభుడనియు, ఇతని నోడించియే వరసనాయకుడు మధురను గొనెననియు తెప్పబడినది. వరసనాయకుడు మధురను బట్టుకొన్న విజయము ఆకాలపు గంభములమందును వర్ణింపబడియున్నది. అచ్యుతరాయాభ్యుదయములో,

“కంసం యథా తైటభిజి దృశేన
సమన్వితః సైనిక మల్లపాత్రా,
మదప్రపృత్తం మరవం మఖిత్యా
మహీమహేష్టో మధురా మహార్షీ త్.
మహేష్టోలోకం మరవాయ దత్వా
మన్వేసమీకం మధురాం స జప్తా.”

అని యున్నది.

ఇందువల్ల వరసరాజు మధురపురమును, మరవకులజాడగు తత్ప్రభువును జంపి, కొనెనని తెలియుచున్నది. వానిపేరే మానభూషణుడుగ నుండవలయును. ఈ మానభూషణుడు పాండ్యవంశజుడని యనేకులు దలచుచున్నారు. దీనికి విరోధముగ పారిజాతాపహరణమునందు వరసరాజు “చోళవల్లభునకు మధురభూమధురాధరము లిచ్చి మధురాపురంబు గొని”నట్లు ముక్కుతిమ్మన వ్రాయుచున్నాడు. ఇందువల్ల చొక నూతనసమస్య బయలుబెడలుచున్నది. మానభూషణుడు మరవకులజాడును, చోళవల్లభుడు నని రేలుచున్నదిగదా? అట్లయిన ఇతడు వరసనాయకునిచే కావేరి తీరమున నిర్మింపబడిన చోళరా జునా? కాదనుటకు కొంత యాధారము గలదు. (౧) మన శాసనమున “చేరం చోళించ పాండ్యం తమపిత మధురావల్లభం మానభూషం” అని చోళుడును మధురావల్లభుడును వేర్వేరుగ పేర్కొనబడియున్నారు. (౨) వరదాంబికాపరిణయములో వరసనాయకునిచే నోడింపబడిన చోళుడు పొయినే గాని చంపబడలేదు. అచ్యుతరాయాభ్యుదయమునను పారిజాతాపహరణమునను మధురప్రభువు వరస

వాయకునిచే నిహకుడైనట్లు వ్రాయబడియున్నది. కావున
చోళదేశ ప్రభువగు చోళరాజును మధురావల్లభుడును
మరణకులజాడును మానధూపవాసుధారియు నగు చోళ
రాజును భిన్నపురుషులనుమానా పాదమునున్నది. అయి
వచ్చుటికిని ఈవిషయము చక్కగ శోధింపదగినది.

తురుష్కుడు:—ఈ తురుష్కురా జెవ్వడు?
ఇతనినిసరించి ఆకాలపు గ్రంథకర్తలు కొంత వ్రాసి
యున్నారు.

“పారసీకునకు దుర్భరమానవత్వము దొలగించె
మానవదుర్భసము” అని ముక్కుతిమ్మన.

“మహిపతి రావనవామ దుర్గం
శకాధినాథేన సమం గృహీత్యా,
స్ఫుటిచకా రాస్య పున ర్వితీర్య
శర్యాం తథౌదార్య మవార్యచర్యమ్.”

అని రాజవాణిండిముడు.

“తతో వినిర్దత్తౌ సత్వర ముత్తరాం హరితం అభి
ప్రసీదవతి మద్దలికమార్గ్య తదీయధామోమ్యైః మనహ
మానః శక్రముఖానేకమహి నాయకానుగమ్యమానః కాం
భోజబాహ్లాకమఖ్యాతుఖారఖంఖాన తురగతింఖాసంవృత
స్థపుటితధరజీతలోపి మరత్రాణః ప్రాణత్రాణపరాయ
ణో దుర్గమం మానవదుర్గం తత్క్షణ మన్యర్థుక్షత్.”

త్రాసా ద్ద్యుతం మానవదుర్గమగ్నే
సృత్యా సురత్రాణవరాహపాదమ్,*
అమృత తామగ్రహాధీ సృధీరో
గృహీత మర్థిం కిల కుంభజన్మనా.”

అని తిరుమలాంబ.

ఇందువల్ల సరసనాయకునిచే మానవదుర్గమున
పరాజయము నందిన తురుష్కురా జొక సురత్రాణుడు;
అతనికిని వరాహపాదుడన్న పేరుగూడ గలదు. సహాదు
డని విజాపురపు సుల్తానును ఆకాలపు హిందూగ్రంథ
కర్తలు పేర్కొనియున్నారు. వరాహపాదుడను సుర

త్రాణుడును విజాపురపురాజై యుండువా? అట్లనుటకు
కొంత యాధారము గలదు. ఆరవీటిబుక్కరాజునుమమ
డను అవుతుతిమ్మరాజు మానవదుర్గమున ఏరులఖానుని
జయించినట్లు చెప్పబడియున్నది.

“కడిమిపై మానువకడ రణక్షోణి
గడుసరి నేరులఖాను జయించె.”

—బాలభాగవతము.

ఈయుద్ధప్రకరణ రామరాజీయమునందును గలదు.—

“మానువకడ సనా బూని పోరను బరాజయము
వొందించెనే కార్యకాలి”

అని. మానువదుర్గముచేత యుద్ధము సల్పిన విజయనగ
రపు సర్దారు లింకనుకొందఱుకలరు. రావిల్ల ఇమ్మడి
కొండనాయకుడు ఇచ్చట బోరినవీరులలో నొక్కడు.
సోగంధికాపహరణ మను గ్రంథమున మానువదుర్గముకడ
జరగిన యుద్ధము చక్కగా వర్ణింపబడియున్నది.—

“రాశీచరేణాండు రావిల్ల లింగ

ధూనిని కొండపూర్ణుజుడు మోదమున

* * * *

పాదలును మానవపురియట్లు చేరి

పదరు నేరుల కాపొలలుయులమిద

కొడుకక హరిణంపు గుంపులమిద

కొదమసింగము జొచ్చు కొమరు చెన్నెందు

తేజీని చేసన్న గేయని నూకి

యాజిరంగము జొచ్చి యహితపై న్యయుల

గకవికల్ గావించి గద్దించి వరికి

ప్రకటించి తపశేరు వాసివోనిక

నుదుటురేపంతుల వొరయు వజీర్

పాదలు రునేదార్ల పుడమిపై గూర్చి

పొత్తి వెంబడి వచ్చు నవనీతులెల్ల

తత్తరంబున వెక్కి దండలువెట్టి

నిరుమెల నలకన నేదిక్కు గన్న

ధర డొల్లియాడెడు తలలు పై నెగసి

* “వరాహపాదమ్” అపహాసము పరిమైనదికాదు. ఏ తురకరాజును వరాహపాదు డను తిరుదుమ
ధరించియుండదని నిశ్చయముగ జెప్పవచ్చును.

పడెడు కండలు తెట్టువారు రక్షములు
 పొడియైన యలుగులు బోలియు రాహుకులు
 గలిగి యొప్పెడు మహాకదనంగమున
 నలుకు తెగుకును లేక ననిశీయునేక
 వేమారువెడగాడి పీఠున వెడల
 గాయముల్ మణిపడకంబులు గాగ
 వెక్కసంబున మొనవిరిగిన యలుగు
 లక్కజంబుగ దారహారముల్ గాగ

* * * *
 ఆ చంద్రతారార్క మగునట్టితేరి
 ధూచక్రమున నింపి పోలిలా వెలసె."

కాబట్టి వరసనాయకునితోగూడ అవుకు తిమ్మ
 రాజు రాష్ట్ర లింగయ కొండమనాయకు మొదలగువీరులు
 మానుచున్నందునకు పద్దశములను గూర్చుకొనిపోయి
 సనాయకు నామాంతరముగల వీరులభానునితో ఘోర
 ముగ పోరి విజయమునందిరి. మానుచు లేర్పొవకపోయి
 నను మహమ్మదీయచరిత్రకారు డగు ఫెరిస్తా ఈ యుద్ధ
 వృత్తాంతమును సంగ్రహముగ దన చరిత్రయందు బొందు
 పఱచియున్నాడు.

యూసఫ్ అదిల్ ఖానుడు క్రీ. శ. ౧౪౮౯-వ సంవ
 త్సరిమున విజాపురమునందు దన స్వాతంత్ర్యమును బ్రక
 టించెను. ఇది బాహమనీకుల్తానకు నాల్గవ మహమ్మదు
 సర్దారులలో నొకడగు కాసింబీదునకు ఇష్టపడలేదు.
 "విజాపురమున రాజ్యమును స్థాపించు మద్దేశముగల కాసిం
 బీదు తురుష్కుడు లేవస్వామియగు (కుల్తాను) మహమ్మ
 దుషా ముదుకల్ రాయచూరు దుర్గములను యూసఫ్
 అదిల్ ఖానుకడనుండి విజయనగరరాయలు స్వాధీనప
 అనుకొనుపక్షమున (రాయలకు సమర్థుల దుర్గముల) నిచ్చి
 వేయ నిశ్చయించినాడని యొక లేఖను రాయలపేర వ్రా
 సెను. అట్లే గోవా, దురియాబాద్ (కొంకణము) అను
 స్థలముల నేలు ప్రభువుగ బహదూర్ జిలానీ అనువానిని
 యూసఫ్ అదిల్ ఖానునిరాజ్యముపై దండువెడలమని
 పురికొల్పెను.

"విజయనగరపురాయల నేనాధిపతియగు తిమ్మ
 రాజు కుంగళ్లదను దాటి ముదగల్లూరాయచూరు దుర్గ

ములవఱకు గల దేశమును పొడుచేసెను. బహదూర్
 జిలానీ జంఖండియను దుర్గము నాక్రమించుకొనెను.
 యూసఫ్ అదిల్ ఖాను ఈశ్రేణువులను ఎదుర్కొనలేనట్టి
 దుర్బలస్థితిలో నుండెను. కావున అతడు తిమ్మరాజుతో
 సంతిగావించుకొనిబహదూరుజిలానీని దనదేశమునుండి వెడ
 లనడిచెను." (Brigg's Ferishta, Vol.III, p. 10.)

ఫెరిస్తావ్రాతవల్ల వరసనాయకుడు మానుచదుర్గ
 మును భూమారు ౧౪౯౧ వ సం. ప్రాంతమున జయించిన
 ట్లు తెలియుచున్నది. అప్పటికింకను సాధువనరసింగ
 రాయడు పశ్చిమై యుండెను.

గజపతి:—వరసనాయకుడు జయించిన గజపతి
 యొక్క శస్త్రపాలురయం దొకడు కావలయును, కపిలేశ్వ
 రుడు కావలను; వీరిన, అతడు క్రీ. శ. ౧౪౭౬ ప్రాంత
 ముననే మృతినొందెను. అప్పటికి వరసనాయకు డింకను
 బాల్యదశయందే యుండియుండెను. అతడు పోరిన గజ
 పతి ప్రాయశః పురుషోత్తముడో, యాతని పుత్రుడగు
 ప్రతాపరుద్రుడో కావలయును. వరసనాయకుని యుద్ధ
 కాల మెఱుకవసిన గాని వారిద్దరియందు అతనితో పోరిన
 గజపతి ఫలానివాడని నిర్ధారణనీయుటకు నీలుగాదు.
 వరదాంలికాపరిణయముగదు వరసనాయకుడు మొదట
 తూర్పుదిశను గెల్పినట్లు చెప్పబడియున్నది. విజయ
 నగరమునకు తూర్పున కర్ణాటకరాజుల శ్రేణువుల యధీన
 మందున్నవి ఉదయగిరి కొండవిడుముండలములే. కావున
 వరసనాయకుడు తూర్పున గెలిచిన రాష్ట్రము ఈ
 రెండుమండలములలోకి యెగువయైనదిగా నుండవల
 యును. క్రీ. శ. ౧౫౧౪ వఱకును ఉదయగిరికొండవిడు
 మండలములు గజపతుల యధీనముననే యుండుటచలన
 వరసనాయకు డీదిక్కున గెల్చిన దేశవిస్తీర్ణ మత్యల్ప
 మనుట నిశ్చయము.

దిరుదులు:—ఇందు దిరుదులు కృష్ణామ్యుతరాయ
 లకే కలవు. వరసనాయకునకు గాని, వీరవరసింహరాయ
 లకు గాని దిరుదులు లేవు.

కృష్ణరాయల దిరుదులు:—భాషెగెతప్పవరాయరగండ,
 రాజాధిరాజ, రాజపర మేశ్వర, మూరురాయరగండ,

హిందూరాయసురత్రాణ, దుష్టకాండాలమర్దన, వీర ప్రతాప. (పంక్తులు ౫౪-౫౭.)

అద్యుతరాయల విరుదులు:— రాజాధిరాజ, పరరాజ భయంకర, ఏకవీర. (పంక్తులు ౬౯-౭౦.)

ఈవిరుదులన్నియు తుఘనరాజులకు సంగమవంశ జాలకడనుండి సంక్రమించినవి. వీనివల్ల ప్రెవారి పరాక్రమాదులు తెలియజాలవు. ఇందు రాజాధిరాజ, రాజ పరశేష్యులవిరుదులు బాహమికశ్యాణిచాళుక్యులకు గలవు. లేదువాతివారు కొండరీవిరుదులను కదాచిత్తుగ వహించిరి. కాని చాళుక్యులతరువాత వీరిని సామాన్యముగ నుపయోగించినది విజయనగరపురాయలే.

“భాషిగెతప్పుకరాయరగండ” విజయనగరపురాయాశుచిక్క మరయివ్వరికిని లేదు; “హిందూరాయసురత్రాణ” యనునదిగూడ నిట్టితే; కాని తెలింగాణము నేలీప చెండవకాపయనాయకునికి గల“అంద్రసురత్రాణ” యను విరుదుకును దీనికి వేరొ సంబంధమున్నట్లు తోచుచున్నది. ‘మూరురాయరగండ’ యన్నది పురాతనమైనది. ఇది రావువారికి గలదు. ‘మూరురాయజగద్దేశ’ అనుకాకతీయుల విరుదు దీనియొక్క యాపాంతరముగా గన్పట్టుచున్నది. ఈవిరు దెప్పుడు వాడుకలోనికి వచ్చినదో, ‘మూరురాయ’ తవ్వతో తెలుసుకొనుట కవకాశము లేదు. తక్కిన విరుదులు సర్వసామాన్యమైనవి. కూరుల కందటికి నుండదనినవే.

అద్యుతరాయల తల్లి:—ఈ కాపనమున నరస నాయకుని కుటుంబము వర్ణింపబడినది. అతడు పెండ్లాడిన భార్య లీక్రిందిశ్లోకమున పేర్కొనబడియున్నారు:

తిప్పాతీ నాగలాదేవ్యో కాసల్యా త్రి సుమిత్రయోః
దేవ్యోరివ స్మసింహేంద్రా త్తస్మా త్సంక్షిరభాదివ.
వారికి చెరియొకపుత్రుడుపుట్టెను:—

వీరా విజయినా రామలక్ష్మణా వీర సందనా
జాతా వీరస్మసింహేంద్ర కృష్ణరాయనుహీపతీ.
తరువాత,

కృతవతి సురలోకే కృష్ణరాయే నిబాంశం
తదను తదనుజన్మా పుణ్యక రామ్యురేంద్రా,
ప్రకట మననిలోకం స్వాంశమేత్యురితేతా
విలసిత హరితేతా విశ్వదిప్తప్రదాతా.

అని యున్నది. అద్యుతరాయలుగూడ నాగలాదేవి కుమారుడా? కాదని మన మెఱుగుదుము. అతనితల్లి పేరు ఓబాంబయని అద్యుతరాయల కాపనములు కొన్నిటివల్ల తెలియుచున్నది. అద్యుతరాయల తాత్ర కాపనముల నన్నిటినీ పరిశోధించి చూడగా శ్రీ. శ. ౧౫౩౦-౩౪ ల మధ్యకాలపు కాపనములలో నాతనితల్లి పేర్కొనబడలేదు. తరువాతికాలమునందుగూడ కొండ వీరురాజ్యమునకు సంబంధించిన కాపనములలో నోబాంబ దిక్ప్రస్తావము లేదు. అయితే శ. ౧౪౫౫ కు పరియన విజయ సం. కార్తీక శుద్ధ ౧౨ ఉత్థానవ్యాదినా దొసగిన చిత్రదుర్గప్రసీమకు సంబంధించిన ఒకతాత్ర కాపనమున అద్యుతరాయల తల్లి యను నోబాంబ పేరు గానవచ్చుచున్నది. అందు అద్యుతరాయల యితరకాపనములలోవలె “తిప్పాతీ నాగలాదేవ్యో” అని నరసనాయకుని భార్యల నిద్రు నొక్క శ్లోకమున పేర్కొనియుండుటచేత మూడవభార్యయగు నోబాంబికనుగూడ నీసందర్భముననే పేర్కొనుట సమంజసముగ గన్పట్టుచున్నది. కాపనరచయిత యేకారణమునో అట్లు సేయక, “తిప్పాతీనాగలాదేవ్యో” అను శ్లోకముతరువాత “వీరా విజయినా” యనుశ్లోకము వ్రాసి వాడు. తరువాత,

“తస్మా దోబాంబికాదేవ్యా మద్యురేంద్రమహీపతిః
దేవక్యాం దనుజారాతి ర్వసుదేవాది నాభివత్.”

(E. C. XI. Vol. 132.)

అని యోబాంబవర్ణింపబడినది. ఇట్లు తిప్పాతీనాగలాదేవులనుండి యోబాంబ పేర్పొచబడినది. ఇంకే కాదు. పంక్షిరగునికీవలెనే నరసనాయకునికిని మువ్వరు సరులుండినవో, “తిప్పాతీనాగలాదేవ్యో కాసల్యా త్రి సుమిత్రయోః” అన్నకవి యోబాంబను దశరథుని తృతీయపత్నియను “కైకయి”తో బోల్పవలసియుండగా నట్లు సేయక,

“దేవక్యాం దమకారాతి ర్వసుదేవాది వా ధి వక్” అని యుపమను మార్చినాడు. తిప్పాకీవాగలా దేవులనుండి మోచాంబును వేర్పరచుటకును, పంక్తిరథు డన్నదానిని వసుదేవుడుగ మార్చుటకును గల కారణ మేమి? పంక్తిరథుని మాడవభార్యయగు కైకయు యాష్టించుకొనిన దుర్యోధమే కారణ మునా?

ఈసంసర్పమున విచారించదగిన దింకొకటి గలదు. కృష్ణరాయల దావశాసనములలో గాని, ఆయనచే విరచితమనబడు నామ క్రమాల్యుడయందుగాని, ఆయన కితరకపు లంకీత మొనగిన ప్రబంధములయందు గాని, అచ్యుతరాయలయొక్కయు, నతని తల్లియొక్కయు ప్రస్తావనయే లేదు. దీనిని చెందునిధములుగ సమర్థింప వచ్చును. (1) అచ్యుతరాయలపైని యనుయాయితే కృష్ణ రాయలు లెనిని గాని యతని తల్లిని గాని తన దావశాసన ములలోను గ్రంథములోను లేర్పొనలేదు. అతని యాశ్రమలకు కవులు ప్రభువును సంతోషపఱచుటయే పరమావధిగా గలవారగుటచే వారిమాట ఎత్తకపోయిరి. లేక (2) కృష్ణరాయలు సింహాసనమును దనకు పూర్వ ముద్దిష్ఠించినవారితే లేర్పొనెను. ఏతత్కారణమువల్ల అచ్యుతరాయని లేర్పొనలేదు. ఈసూతాసనములు చెందును వీరనరసింహరాయలపట్ల చెల్లవు. తన పోద రుల నెవ్వరిని లేర్పొనగలసిన యవసరమే యతనికి లేదు. అయినప్పటికిని తన కనిష్ఠుడయిన కృష్ణరాయని నాతనితల్లియగు నాగాంబును దన శాసనములయందు లేర్పొని యచ్యుతరాయలనుగాని యతని జననియగు ఓచాంబును గాని ప్రస్తావించలేదు. ఏలనో? ఓచాంబు పుట్టుకయందు కళంక ముండుటచేతనా? అట్టి కళంక మేమియు లేదని యచ్యుతరాయాభ్యుదయమువల్ల విశేషమగుచున్నది. ఆమె సూర్యవంశజుడగు రాచిరాజు నకు అతనిభార్యయగు రామాంబికయందు బుట్టిన కన్యక. కావున నామె క్షత్రియవంశజాతయే. అయితే వీరనర సింహరాయ లామె నేల లేర్పొనలేదు? ఆమెగర్భ మున బుట్టిన యచ్యుతదేవరాయ లేల నామెమాటను దన రాజ్యారంభకాలమునాటి. శాసనములలో ఎత్తలేదు? ఈప్రశ్నలు నిరుత్తరములుగ ముండవలసిన ట్లున్నది.

ఇంకొక విశేషము: అచ్యుతరాయల మొదటి యారసంవత్సరములనాటి శాసనములను జదివిన నాతనికి సోదరు లున్నట్లు తెలియరాదు. అచ్యుతరాయాభ్యుద యము, వరదాంబికాపరిణయము ననుగ్రంథములయందు నోచాంబు కొక కుమారు డున్నట్లే వ్రాయబడియున్నది. శ్రీ. శ. ౧౫౩౬-2 లకు పూర్వము అచ్యుతరాయలచే దత్తమైన శాసనములలోగూడ నతనికి సోదరు లున్నట్లు వ్రాయబడలేదు. శ్రీ. శ. ౧౫౩౬-౩౫ నాటివగు ఓచాం బును ప్రప్రథమమున లేర్పొను చిత్రదుర్గశాసనమందు వైతము ఓచాంబికకు అచ్యుతరాయ లొక్కడే పుత్రు డైన ట్లున్నది. కాని శ. ౧౫౫2 మన్యరపువ్యవర్ధ ౧౦ (శ్రీ. శ. ౧౫౩౫-౩౬) నాటి శాసనమున, “తిప్పాకీ వాగలాడేవ్వో”, “వీరా వినయినా” అనుశ్లోకములవలనక,

“రంగక్షీతీంద్రాచ్యుతదేవరాయా రక్షాధురీణా వివ రామకృష్ణే, ఓచాంబికాయాం నరసక్షీతీంద్రా దుభా వధూతా మరసేంద్రపాతా,”

అనుశ్లోకము గలను, (L. R. Vol. 56, మండపల్లి, పుట 587.) ఇట్లే శ్రీ. శ. ౧౫౩౭-౩౮-వ నాటి యొక మైమారుశాసనమున ఓచాంబికయు రంగక్షీతీంద్రుడను లేర్పొనబడియున్నాడు. (E. C. V, B. L. 197.)

శ్రీ. శ. ౧౫౩౫-౩౬ లకు పూర్వకాలముందలి యచ్యుతరాయల శాసనములలో రంగక్షీతీంద్రు డేల లేర్పొనబడలేదు? ఈరంగక్షీతీంద్రు డు సదాశివ రాయల తండ్రి. అచ్యుతరాయలకును, రంగక్షీతీంద్రు నకు గల మనస్వగళాలనల్ల, అతనిపేర చ్యుతరాయలు ప్రస్తావించలేదా? ఉండవచ్చును: అట్లయిన శ్రీ. శ. ౧౫౩౫-౬ లోమాత్ర మేల ప్రస్తావించెనుఈ? ప్రశ్నల కిచ్చట క్షప్తముగా జవాబు వ్రాయవచ్చును. ఇచ్చట పూర్వచరిత్రను గొంత దడపుట యవసరము:

కృష్ణరాయలు తనపుత్రుడగు తిరుమలరాయలు మృతినందినతరువాత నతడు దిమ్మరగుకుమారుని విను ప్రయోగమువల్ల మతి నెనసి విని, తిమ్మరగు, నతనిబంధంపు లను చెరయందు బంధించి తడువాతే వారి కన్నుల నూడవీకించెనని న్యూరిజా వ్రాసియున్నాడు. ఇది

నిజము గాచును. తన దగిన యాధారము లేవ్వయును గాన రావు. తరువాత కృష్ణరాయలు దనపిమ్మట సింహాసనాధిపాన మొనర్చుటకు దగు సేర్పాటులను జేసెను. రాజ్యకార్యములయందు తనకు జేదోడు వాడోడుగ బనిసేయుచున్న తనయల్లుడును ప్రధానమంత్రియగు నగు నలియ రామరాజునకు దన మరణావంతిర మయ్యెరాయలను సింహాసనము నెక్కించి యతనికి మంత్రిత్వము నేయ విలయునని ముదలయి డెను. తరువాత కొంతకాలమునకు గృష్ణరాయలు మృతినొందెను.

అలియరామరాజుకు గృష్ణరాయల యజ్ఞమేరకు అయ్యెరాయలను సింహాసనము నెక్కింప నిష్ఠయు లేదు. కారణ మేమన, రాజ్యమున దనకు పూర్వమున్నంత పలుకుబడి యుండకపోవచ్చునన్న భయము. కావున నతడు అయ్యెరాయలసింహాసనాధిపానమును భంగపఱచవలయునని సర్వప్రయత్నములు చేసెను. కృష్ణరాయలు చనిపోవునప్పుడు ఆయనకు పడు నెనిమిది మాసములయందు గల కుమారుడొక యుండెను. ఈకుమారుని చక్రవర్తి యని ప్రకటించి రామరాజుతోని పేర ప్రభుత్వమునేయ సమకల్పెను. కాని ప్రయత్నము కొనసాగదయ్యెను. ఏలన, చోళేశ్వరుండలమునకు వాడుకుడగు సాకువనాయకుడు ప్రధానియై అయ్యెరాయలపక్షము వహించి సింహాసనమును గాపాడుచు రామరాజుపన్నాగమును పొగ నీయకపోయెను. అప్పుడయ్యెరాయలు చంద్రగిరియందుండెను. కృష్ణరాయల మరణవార్తయు రామరాజు యొక్క ప్రయత్నములను నెఱిగి యతడు రాజధానికి జోక తిరుపతియందును కాలేవా స్థియందును రెండుమారులు పట్టాభిషేకములను జేసికొని విజయనగరమునకు తిరలెను. కొన్నిరోజులకు రాజధానిని చేరెను. తరువాత రామరాజుతో సంధి యొనర్చుకొనెను. కృష్ణరాయల కుమారుడు రామరాజుపోషణయందు యుండుటవలనను, ఆ కుజువాడు సజీవుడై యున్నంతకాలము సింహాసనము నధిష్ఠించువాక్కు వానిదగుటచేతను, అయ్యెరాయలు రామరాజుతో సంధి కొల్పకొనవలసివచ్చెను. ఈసంధి పిరక్తులప్రకారము అయ్యెరాయలును రామరాజును సమానాధికారముతో రాజ్యమునెయుట కంగీకరించిరి.

ఇట్లు రాజ్యము మూడుసంవత్సరములు జరిగినది. పిమ్మట గృష్ణరాయల కుమారుడు పరమపదించెను. అటు తరువాత రామరాజును రాజ్యపాలనమున దనతో సమానమైన హక్కు నవభవించుచువిలసివ యవసర మయ్యెరాయలకు దీరిపోయెను. కావున నతడు రామరాజును పూర్వమువలె గాక మారుదృష్టితో జూడదొడగెను. తన బావమరదులగు నలకము సోదరులకు రాజ్యమును సర్వము నప్పజెప్పెను. ఇది జరిగినది శ్రీ. శ. ౧౫౩౩-౩౪ లయందు. ఓబాంబపేరు ప్రభుయున గన్పట్టుచున్నది ఈ కాలపు కాసనములోనే.

రామరాజు తాత్కాలికముగ మిన్నకుండవలసి వచ్చెను కాని సమయమునకు వేచియుండెను. సమయమున వదిలకాలమునకే వారకెను. శ్రీ. శ. ౧౫౩౪-౩౫ లో అయ్యెరాయలు విజాపుర రాజ్యముపై దండెత్తి రాయచూరును ముట్టడిచేసెను. రాజ్యము సంరక్షించుకొనుటకై విజాపురపునుల్లానగు మల్లా అదిల్షా స్వనైస్యముతో నచ్చటికి వచ్చి యుద్ధముచేసెను గాని యుద్ధమున నోడిపోయి సంధిగావించుకొనెను.

అయ్యెరాయలు కృష్ణాకుంగళిద్రల యంతర్వేదులలో మరకరాజుతో యుద్ధమునెయుచున్న కాలములోనే గుత్తిరాజ్యమునందు అల్లరులు రేగెను. అచ్చట తిమ్మనాయడను నమరనాయకుడు గుత్తికోటను స్వాధీనపఱచుకొని అయ్యెరాయల యధికారమును సాగనియ్యకపోయెను. ఈతిమ్మనాయడే గండికోటప్రభువగు పెమ్మ పొనితిమ్మా నాయ డగునని, అతడు రామరాజుమిత్రుడు గాన రామరాజున కీపితూరియందు కొంతసంబంధమున్నదని నడువవచ్చును. అయ్యెరాయ లీపితూరివార్త విని గుత్తికి వైస్యముతోపాడ వచ్చి కోటను పట్టుకొని తదనంతరము తిరుపతికి స్వామిచర్మనాథము చెల్లెను. తరువాతి చరిత్ర మంతస్పష్టముగా తెలియుటలేదు. కాని అయ్యెరాయలు రాజధానికి చేరినపిమ్మట రామరాజు తని బంధించెను. ఇది శ్రీ. శ. ౧౫౩౬ లో జరిగినది.

అయ్యెరాయలను బంధించినచేతను రామరాజు స్వయము పట్టాభిషేకము జేసుకొనవలయునని ప్రయత్నము జేసెను. కాని రాజ్యములోని దొరలు సామంతు

లందు కంగీకరింపరైరి. రామరాజు మాధ్వాంతరమునకే ఓంప మొదలిడెను. అయ్యతరాయల యన్నయగు శ్రీ రంగరాయలకు సదాశివరాయలను కొమారు డుండెను. ఈత డంతటి నిర్యాహుడు గాడు; కాని అయ్యతరాయల యన్న కొడుకులుచేత, కృష్ణరాయల కుమారుడు మృతిపొందినవెనుక సింహాసనము నెక్కుటకు అయ్యతరాయలకు టె యతనికి యతిశయముగు పాక్కు గలిగియుండెను. స్వయము రాజులకు వీలు లేకపోయినను, నిర్యాహుడుగాని సదాశివుని రాజ్యాభిషిక్తునిగ జేసిన వాతనికి ప్రతిగ తాను రాజ్యముచేయవచ్చునని రామరాజు యోచించి సదాశివరాయలు చక్రవర్తియని ప్రకటించి రాజ్యము నేయ దొడగెను.

రామరాజు రాజ్యము వాక్రమించుకొన్నను అమరనాయకులలో నకేకు లతనికి లొంగక, కప్పము నియ్యక యెదురుదిరిగిరి. వీరిలో ముఖ్యులు దక్షిణరాజ్యములవారు. తన యధికారమును స్థాపించుటకై రామరాజు పైవ్యముతోగూడ దక్షిణమునకు పోయి వారిని జయించి కప్పముగొని విజయనగరమునకు తిరిగి వచ్చుచు మార్గమున విజయనగరమునకు దక్షిణ దిగ్భాగమున పోతరించి యున్న అమరనాయకుని నెదుర్కొనెను. ఇరువురికిని ఆరునెలలపాటు యుద్ధమైనను రామరాజునకు జయము చేసూరినది కాదు. ఇంతే కాదు. దగ్గరనున్న ధనము వ్యయమాయెను. ధనము లేక యుద్ధము జరుగుట కష్టమాయెను. కావున నతడు విజయనగరమున మన్న తన కార్యకర్తకు రాయబొక్కనమును దెలిపి పైకము పంపుమని నిరూపమును బంపెను. ఆకార్యకర్తయు రామరాజువాఙ్మమేరకు భండారమును తెరపించెను; కాని యపారమైన ధనమును జూడగనే యతని పృథ్వయము చలించెను. అంతటిధనము తన స్వాధీనమందున్న విజయనగరమున దానే యేలవచ్చునుగదా యని తలచి రామరాజునకు ధనమంపక స్వామిక్రొహము చేసెను. ఇంతే కాదు. అయ్యతరాయని చెరనుండి విముక్తుని గావించి యతని బావ మరదియగు సలకరాజు పెదతిరుమలరాజుతో స్వయము నెరపి, ప్రధానపదమును వహించి రాజ్యచక్రమును ద్రిప్ప మొదలిడెను. కాని వాని యధికారము చాలకా

లము సాగలేదు. ఏలన, సలకరాజు తిరుమలరాజు తనని జంపించి తానే ప్రధానియాయెను.

యుద్ధరంగమున మన్న రామరాజునకు తన కార్యకర్త యొనర్చిన క్రొహము దెలియవచ్చెను. తత్క్షణమే యతడు తాను బోరుచున్న అమరనాయకునితో యొడంబడిక చేసుకొని విజయనగరమునకు బయలుదేరెను. కాని యాతని గొలుచుచుండిన వార లొక్కొక్కరుగ యాతని ద్వజించి పో మొదలుపెట్టిరి.

ఇంతలో తురకలు విజయనగరముపై దండెత్తి వచ్చిరి. క్రీ. శ. ౧౫౩౪-౩౫ లో విజాపురము నేలుచున్న మల్లు అదిల్ షా స్థానభ్రష్టుడాయెను. అతని తమ్ముడగు ఇబ్రహీంఅదిల్ షా సింహాసనము నెక్కిను. అతడు తనమంత్రియగు నసాద్దానునిచే చేరితుడై దండెత్తి వచ్చి విజయనగరమును ముట్టడిచేసెను. రామరాజున కీసంగతి దెలియగనే విజయనగరమునకు బోవు సుద్యమమును మాని దూరమున నొకకొటకు బోయెను.

తురకల బలము దుర్బలమైనది కాదు; కాని తురకలతో యుద్ధమునేయ నయ్యతరాయలును రామరాజును వెరచిరి. ఏలన, వీరిలో నెవ్వరైన నొకరు తురకలపై గిత్తిమాసిన చెండవత్తమువారు వారి కాశ్రయమిచ్చి దమ్ము దునిమట్టించురన్న భయముచేత. తురకరాజీసంగతి నెఱింగి నిర్భయుడై విజయనగరముద్వారము కడ సీతాసనము వేసుకొని కూర్చుండెను.

ఇంతలో అసామదనగరముల్లాను విజాపురరాజ్యముపై దండెత్తివచ్చెను. అందుచే అదిల్ షా విజయనగరమును వదిలిపోవలసివచ్చెను. అతడు అయ్యతరాయలతోను, రామరాజుతోను సంధిచేసుకొని స్వతేజమునకు తరలిపోయెను. తరువాత రామరాజుతో నయ్యతరాయలు సంధిచేసుకొనెను. ఈయొడంబడిక ప్రకారము అయ్యతరాయలు విజయనగరములో చక్రవర్తిగనే రాజ్యముచేయవలసినది. రామరాజు తన జాగీరులో స్వతంత్రుడై ప్రభుత్వము పలుకొనవచ్చును.

అయ్యతరాయల ఈకాలపుకాసనములలోనే "రంగక్షీతీంద్రాయ్యతదేవరాయ" యన్నశ్లోకము గానిం

చుట. అచ్యుతరాయల కాసనములలో నాతని మాతృ శ్రేష్ఠబ్రాతల నామములను ప్రవేశపఱచుటకును రాజధానియందు జరుగుచువచ్చిన నిష్పక్షములకును నేడో కొంత సంబంధ మున్నట్లు తోచుచున్నది.

(3) దాత: దానకాలము:—కాసనోక్తమగు గ్రామమున బ్రాహ్మణులకు దానముచేసిన దాత బాలరాజు. ఇతనిది సూర్యవంశము; నోర్రాస్యము (పంక్తి ౨౭౫); కాశ్యపగోత్రము; పెక్కండ్రరాజకొక్కత్తుగండ, కటకశేడన, పరిపంథిమహాలదంతిసంహాకేసరి, కావేవల్లభ, దిరుదావనిపాలావాంబాయిబంది, పరరాజభయంకర, ఇత్యాదివిరుదులు గలవాడు. ఇతని లెండికేరు చెన్నరాజు. ఇతడు అచ్యుతరాయలతరపున కొంగురాజ్యమును (అనగా యిప్పటి నేలముగోయంబత్తూరు జిల్లాలను) బరిపాలించుచుండెను. ఇతడు బ్రాహ్మణులకు ఒక అగ్రహారమును దానమునీయదలచి, విజస్వామియగు సచ్యుతరాయల మనస్సును సంతోషపెట్టి, ధర్మచేయందు విన్నపముజేసికొని అచ్యుతరాయలచేరిమండి ఈతామ్రకాసనమును పుచ్చుకొని, కొంగుధారాపురమునకు తూర్పున అధికయోజనమూరమున నున్న కొగుంజవాడిగ్రామముతోగూడ (దానికి) తూర్పున అమ్రవతీనదికి దక్షిణముననున్న మాలగ్రామపు ఎల్లరాతికి పశ్చిమమున నున్నట్టియు, రాయగుళిగ్రామమునకు దక్షిణమున నున్నట్టియు అచ్యుతరాయసమద్రము అను నూతనవామధేయమును జూచిన పుత్తూరితో గూడిన నీలంబేరూరను గ్రామమును గంగ పుత్తులగ విభజించి కాలివాహనశకము ౧౪౫౫ సం. కు సరియగు నందన సం. పుష్య శుద్ధ ౧ ఉత్తరాషాఢ మకరసంక్రమణపుణ్యకాలమున (అనగా శ్రీ. శ. ౧౫౩౨ డిసెంబరు లే ౨౬ లేక ౨౭ దినాడు) ఆమ్రవతీనదీతీరమున హరిశంకరుల పన్నిధానమున నాగానాత్రగోత్రజాలగు బ్రాహ్మణులకు ధారాపూర్వకముగ దానముజేసెను.

ఇందు చెప్పించవలసిన విషయములు కొన్నికలవు.

(౧) బాలరాజు నోర్రవంశజుడనని చెప్పుకొనియున్నాడు. నోర్రవంశమున నేకాళుకు చేరినవాడోతెలియదు.

పూర్వము నోర్రవక్రవర్తులు కొంగుదేశమును జయించి తమ యధికారము నచట స్థలకొల్పిరి. వీరికి సామంతులుగ నోర్రవంశీకులని చెప్పుకొన్న రాజులు కొందఱు కొంగుదేశమును పాలించిరి. వీరికి “కొంగునోరు”లని కాసనపరికోధకళాళువారు నామకరణము చేసియున్నారు. ఈకొంగునోరుల దొరతనము పరాయణులరాజుల కడ పటిదినమున అకుమనడిచినది. తరువాత విజయనగరరాయల కాలమున వీరేమయికో చెప్పదగిన సామగ్రి యొకమలభించలేదు. మన కాసనదాతయగు చెన్నరాజపుత్రుడగు బాలరాజు కొంగునోరులకు సంబంధించియైన ఉండవచ్చును. లేక దేశమంతటను వ్యాపించిన తెలుగునోర్రవంశమున బుట్టియైనను నుండవచ్చును. మఱికోకాళుకు జేరినవాడైనను కావచ్చును. ప్రస్తుతస్థితులలో ఇత డీకాళుకు జేరినవాడని చెప్పటకు చిలుకాదు.

(౨) బాలరాజు దానముచేసిన విషయగూడ గమనింపదగినదే: ధూదానమును బ్రాహ్మణులకు జేయవల్గమించినవాడు తనంతట తాను అనుకొనిన బ్రాహ్మణులను పిలిచి దానముచేయలేదు. తత్పూర్వము నేవజేసి విజస్వామియగు సచ్యుతరాయల చిత్తమును సంతోషపెట్టి అతనితో తన యుద్దేశ్యమును మనవిచేసుకొని యతని యంగీకారమును బడయవలసినవచ్చెను. ఇంతే కాదు; రాయలచేతిమీదుగ ప్రస్తుతామ్రకాసనమును గొని అటువీధుట బ్రాహ్మణులకు ధూమిని దత్తము చేసెను.

ఇందువలన రాయరాజ్యమున గల ధూమి! స్వామి రాయలు గాని ఆమయలు గారని తెలియుచున్నది. మండలాధిపతులు నిరంకుశులనియు, వారు తమ యేలుబడిలోని రాష్ట్రమున రాయల కెఱుకలేక యేమి చేసినను చేయవచ్చుననియు కొందఱు తలచుచున్నారు. వారు నిరంకుశులు గారని మన కాసనము రూపుచేయుచున్నది. తమమండలములయందు రాయలకు ప్రతినిధులై రాయలు తమ కంతయధికారము నప్పచెప్పినో దానినే యములులోనికి చెప్పుకొనవలసినవారే గాని యంతకు మించి పోవ హక్కు వారికి లేదు. తా మేలు ధూమిలయందు వారికి స్వామ్యము లేదు. ఉండిన బాలరాజు

చేసినట్లు భూదానము చేయవలసినపుడెల్ల రాయలయంగీకారము బడయవలసిన యవసరము వారి కుండియుండదు. మండలాధిపతులనుచుండి అచ్యుతరాయల సమకాలికుడగు న్యూని జిట్లు వ్రాయుచున్నాడు: రాయలు కొంత సైన్యము భరించు మరత్తుమీస వీరికి భూములు నిచ్చువాడు. “మరత్తుప్రకారము అనుకొనినంత దళమును మీరు భరించవలయును; అందుకు సంఖ్య తగ్గవని తెలిసిన రాయలు మీరిని కలిసముగ కుండించును. మీరి అమరమాగాణులను నగరిలో గలుపుకొనును.” మఱియు అమర నాయకులకు తమ యిష్టమువచ్చినచో నివసించుటకు గూడ స్యతంత్రము లేదు. “ఈకొరలు మహానగరములలోను పట్టణములలోను మండరారు; ఏలన, వారు రాయలచేతి కందకపోవుదురు; కావున వారు తమవాయక తనపు భూముల కెప్పుడేరియు నొకప్పుడు (రాయల యనుమతివిూ) తోవచ్చును. (Forgotten Empire, p. 374). ఈవరిశ్ఠికులయందు అమర నాయకులు నిరంకుశులని తలచుట యెట్లు?

భూమిని వ్యవసాయమును నేయురయులకుదే భూస్వామ్యమని కొందఱి మఱియు. ఎచ్చటనో యొక ఘోరమాలయందు దప్ప రాయగజ్యమం చెచ్చటను రయుతులకు భూస్వామ్య ముండెనని తలచుట కవకాశము లేదు. న్యూని “విషమముగూర్చి ప్రస్తావముజేసియున్నాడు. “భూమి యంతయు రాయలది; అమర నాయకులు భూములను అతడు (కొలనకు) ఇవ్వగనే అనుభవించుచున్నారు. మీరు ఈభూములను రైతులకు ఇచ్చుచున్నారు.” (“రైతులు భూమిని పొనుచేసి”)పడింట తొమ్మిదిభాగముల ఫలితమును (నాయకులకు) సమర్పించుచున్నారు. వారికి భూమి లేదు, ఏలన రాజ్యమంతయు రాయలది.” (Forgotten Empire, p. 379). న్యూనిని వ్రాసినది సత్యమని ప్రస్తుతశాసనమువల్ల చెరియుచున్నది. ఎట్లన, భూదానమునీయ నుద్దేశ్యముగల బాలరాజు రాయల నడిగి యాతని యంగీకారము వడచెనే గాని రైతుల నీసంపర్కమున వలపెట్టలేదు. భూస్వామ్యము రైతులచే యొనవతుమున బాలరాజు వారి నడిగి వారి యంగీకారమును బడయవలసియుండెను. అట్లు

నేయక రాయల నడిగి యతనియంగీకారము బడయుటచేత భూస్వామి యతడని తెల్ల మగుచున్నది. అయితే ఈ శాసనము ౨౬౮, ౨౬౯ పంక్తులలో “అగ్రామసీమెయ కుళవమా అవాడవరనూ కళిదుకొట్టు” అని యున్నదే, అగ్రామరైతులకును నామ అధికారులకును భూమియందు స్వామ్యము లేకున్న దానము జేయుపప్పును వారి నేల విలిపించవలయును? అనుప్రశ్న యొక్కటి బహులదేరవచ్చును. దానికి సమాధాన మిది: బాలరాజు వారిని దానమునేయుచోటికి విలిపించెనే గాని వారి యనుమతిని అడగలేదు. వారికి స్వామ్య మున్న వారి నేల దానోద్దిష్టమును భూమిని దానమునేయుటకు అంగీకరింపుడని యడుగలేదు? అడుగకపోవుటకు కారణము వారికి భూమియందు స్వామ్యము లేకపోవుటయే, మఱి వారి నేల విలువనంపవలయును? కారణము లేకపోలేదు. దానమునకు పూర్వము భూస్వామి రాయలు రైతులు భాస్వాదాయ భవాదాయములను అతని ప్రతినిధియగు బాలరాజునకు గాని యతని తాచేదారులకుగాని చెల్లించుచువచ్చిరి. ఈదానమువల్ల భూస్వామి మారెను. రాయలు తనకు దానోద్దిష్టమును భూమియందు గల సర్వహక్కులను బాలరాజు మాలమున ప్రతిగ్రహీతలకు నిచ్చెను. ఈ విషయమును చెప్పుటకును, మాత్రమే భూస్వాములకు విధేయులగు నుండుదని యజ్ఞాపించుటకును రైతులను బాలరాజు దానము నేయుటకు పూర్వము విలిపించినది. ‘వారు’ అధికారులను కప్పించినకారణము నందరగ్రామము బ్రహ్మదేయ మాయెననియు, దానిని తమలెక్కలలో భండారవాడ గ్రామపట్టికనుండి తొలగించి మాన్యగ్రామ పట్టికలో జేర్చుదని తెల్పుటకును, మాత్రమే భూస్వాములను వారికి ఎటుక పడరాదుకును అని యూహించవలయును.

(3) బాలరాజు తాను దానశాసనమును “ధర్మవేళ” యందు పుచ్చుకొన్నట్లు తెల్పియున్నాడు, ‘ధర్మవేళ’ యన నేమి? అనుదినమును రాయలు చేయవలసిన కార్యములు సక్రమముగను, సకాలమునను జరుపుటకారకు దినమంతయు కొన్ని భాగములుగ విభజింపబడి, యొక్కొక భాగ మొక కార్యమును నేయుటకు నియమితమై యుండెడిది. ‘ధర్మవేళ’ అట్టి దినభాగములయం నొక్కటి. మీర

నరసింహరాయలకాలమున, రాయడివచర్య రాయవాచకమున వర్ణింపబడియున్నది. నామ తీర్థ మైనపిమ్మట రాయలు దేవాలయములనుగూర్చి అయ్యంగార్లను, ఆరాధ్యులను ప్రశ్నించి వారి యుత్తరములను విని తరువాత “ధర్మావసం ధర్మయ్యను పిలువవం”పెడివాడు. “అయన వచ్చి నిలిచి బేవరవారు ఆనతిచ్చినప్రకారం ద్రావిడదేశములోగల అగ్రహారములున్ను, ఆంధ్రదేశం, పాయిసన దేశం, మొరగునాడు, మొల్మడు, కర్ణాటకం, ఘట్టసీమ, చేర వొర పాండ్య మగధ మళయాళ అదిగాగల అగ్రహారములకున్ను ఆవధి అటంకము లేక”యున్నవి అని మనవి చేసెను. [ఆం. పరి. ప. సం III] రాయలు ధర్మములనుగురించి విచారించుచేత గావున ధర్మవేళ అయినది. గర్భమునీయు ముద్దేశ్యముగల అమర వాయకులుగూడ రాయలకు అప్పడు విజ్ఞాపనముజేసి యతని యనుమతిని బడయవలసియుండెను.

(౪) ప్రతిగ్రహీతలు:—దాసమును ప్రతిగ్రహించిన బ్రాహ్మణుల సంఖ్య ౨౭. వారి కాఖిలు గోత్రనూత్రములు వామములు వృత్తులు మున్న నువిషయములను ఇందువెంట జతపరచిన బాపితాయందు వివరింపబడియున్నది. దానిని చూచిన ఏయే గోత్రనూత్రములవారికి యెన్ని వృత్తులు లభించినదియు తెలియగలదు.

ఈసందర్భమున నొకవిషయమును విచారించవలసియున్నది. గంగ-ర పంక్తియందు వృత్తుల సంఖ్య ౧౦౨ అని తెల్పబడినది. ౨౩౧, ౨౩౨ పంక్తుల ౧౦౧౦ వృత్తులని చెప్పబడినది. ఈభేదమునకు కారణము, ఆయూరి దేవాలయములకు దత్తముజేసిన రెండువృత్తులను మొదటిసంఖ్యతోగూడ కేర్పకపోవుటయే. ఈ ౧౧౦ వృత్తులు గాక ఆయూరి బ్రాహ్మణబాలకు వేదవిద్యను గరపు ఉపాధ్యాయులకు వేతనార్థము రెండు మాసగములును, వీరాదిమంగల గ్రామముపాలముగుండ అచ్యుతరాయసముద్రపు చెరువునకు ఆమ్రవతి శ్రోత్రయవకట్టదగ్గరనుండి కాలువను తెచ్చినందుకు, ఆకాలనయనుగుణములకు బడులు వీరాదిమంగల గ్రామములకు ౨౦ ఖండుగల పరిపాలమును, అచ్యుతరాయసముద్రపు నీటికాల్వచైన పంకెనకట్టి, దానికి తగు రికేరులు వీరాదిమంగ

లమువారే చేయించుచుండుటకు ౨ ఖండుగుల పరిమితియును ఇవ్వబడెను.

(౫) విజయనగరరాజులు, తమకు పూర్వము దేశము చేరిన చాళుక్యవంశాధిరాజులవలె విద్యాభివృద్ధికి దగు శేర్పాడులను గావించినట్లు గావించెను. రాజుపోషణము లేకున్నను విద్యకు పూర్వమువలెనే బాలురకు గరపుటకు దగినయవకాశము యుండెనని కొందఱు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ప్రతియగ్రహారమును నొకచిన్న విద్యాశిశుమనియు అచ్చట బ్రాహ్మణబాలంగు వేద శేదాంగములను శాస్త్రములను నభ్యసించుటకు శేర్పాట్లుండెననియు వీరి నమ్మకము. ఈనమ్మకమునకు ప్రస్తుతకాసనమున కొంత యాధార మిగవడుచున్నది. అయినప్పటికిని ఈయగ్రహార విద్యాశాలలలో బ్రాహ్మణశిష్యులకు ప్రతీకము లేదు. వా రెట్లు విద్యాభ్యాసము గావించుచుండిరో తెలుగుకొనుటకు నాధారములు కానరావు.

(౬) మాడవభాగములోని విషయమే కన్నడ భాషయందు వివరింపబడినది. అచ్యుతరాయసముద్రాగ్రహారపు తెల్లలు విప్రులముగ వర్ణింపబడినవి. అచ్యుతరాయసముద్రమునది శ్రోత్రవేరని ఇంతకు పూర్వమే తెలుపబడినది. కొరంజవాడి, నీలంజేరురు, పుత్తూరు అను మాడుగ్రామములను కలుపగా ఈమాలాగ్రహారమేర్పడినది. కొరంజవాడి గ్రామము కోయంబుత్తూరు జిల్లాలోని ధారాపురసమీపమున అనురావతినిదియొడ్డున ఇప్పటికిని గలదు. పుత్తూరునీలంజేరురు గ్రామము లచ్చటివే. ఈఅచ్యుతరాయసముద్రాగ్రహారమునకు హద్దులు: కూర్పు: మూలనూరు ఎల్ల తలయందు నాటిన వామనముద్రరాయి.

దక్షిణము: రాయగుళ్ గ్రామపు ఎల్ల తలయందు నాటిన వామనముద్రరాయి.

పడమర: పత్తియూరు ఎల్లయందు నాటిన వామనముద్రరాయి. దానినుండి పడమట మాణిగడ ఎల్ల తలలో నాటిన వామనముద్రరాయి. దానినుండి పడమట వీరాదిమంగలపు పెద్దకాల్వ.

ఉత్తరము: వీరాదిమంగలము కాల్యయొద్దననే ఆకా
ల్యకు తూర్పున నాటిన వామనముద్రరాయి. అచ్చటి
నుండి ఉత్తరము మూడుమట్టిచెట్ల క్రింద నాటిన
వామనముద్రరాయి. దానికి ఉత్తరము వీరాదిమంగ
లమునకు పోవుదారిని విడిచి శేవులోపల నాటిన
వామనముద్రరాయి, దానికి తూర్పు ఒడయవీరాటి
గ్రామపు ఎల్లకు చక్షిణముగ నాటిన వామనముద్ర
రాయి. దాని ఈశాన్యమున ఆమ్రవతినది. దానికి
ఈశాన్యమున పెరమయగ్రామము ఎల్లరాయి. దానికి
ఈశాన్యముమూలమారి ఎల్లరాయి.

పైసరిపాద్మలలో మూలనూరు, రాయనూరు, పత్తి
యూరు, మాణికడ, వీరాదిమంగలము, ఒడయవీరాటి,
పెరమయ మను గ్రామములును ఆమ్రవతి యను నదియును
చేర్చొనబడినవి. ఈ గ్రామము లన్నియు భారాపురము
నకు సమీపమున నున్నవి.

వీరాదిమంగలమును ఇప్పుడు వీరాదిమంగల మను
చున్నారు. ఆమ్రవతిని ఆమరావతి యనుచున్నారు.
ఇది కావేరియొక్క ఉపనది. ఇది భవాని, నోయల్ నదు
లతోపాటు కోయంబత్తూరుజిల్లానుండ ప్రవహించు
చున్నది.

వామనముద్రరాయి అనగా విష్ణువుఅవతారము
లలో వామనమూర్తిని చెక్కినరాయి. ఇట్టిరాళ్లను విజ
యనగరరాజుల కాలములో బ్రాహ్మణాగ్రహారముల
పాలి మేరలయందు నాటుట వాడుక.

(౬) దానఫలస్థానములు. ఇందు విశేష మేమి
యును లేదు.

(౭) శాసనగ్రంథకర్త సభాపతి. లేఖకుడు మల్ల
ణకుమారుడు వీరజాచార్యుడు.

ప్రతిగ్రహీతల పట్టిక

సం.	శేరు.	తండ్రి పేరు.	వేదం.	మాత్రం.	గోత్రం.	వృత్తి సంఖ్య.
౧	క్రీమాకా తిరుమల తాతార్యుడు	తాతార్యుడు	యజుర్వేది	ఆపస్తంబ	కాళిక	౪
౨	అనంతార్యుడు	సల్లారయ్య	"	"	క్రీవత్స	౧
౩	అయ్యమయ్య	"	"	"	"	౧
౪	ఎంబారయ్య	ఎంబారయ్య	"	"	భరద్వాజ	౨
౫	పెద్దిభట్టు	పెద్దియనంది	"	"	"	౧
౬	రామచంద్ర దీక్షితుడు	నాగాభట్టు	"	"	కాళ్యప	౪
౭	కృష్ణమూర్తుడు	గంగాధరుడు	"	"	కాళిక	౩
౮	గంగాధరార్యుడు	రామచంద్రుడు	ఋగ్వేది	ఆశ్వలాయన	విశ్వామిత్ర	౧
౯	కంబాడయ్య	రామచంద్రార్యుడు	యజుర్వేది	బహ్మవచ	"	౧
౧౦	ఎఱ్ఱంభట్టు	సర్వాభట్టు	"	ఆపస్తంబ	భరద్వాజ	౨
౧౧	లక్ష్మణాఖ్యుడు	"	"	"	కాంపిన్య	౧
౧౨	తిమ్మణాఖ్యుడు	నారసింహ	"	"	"	౧

సం.	పేరు.	తండ్రిపేరు.	వేదం.	సూత్రం.	గోత్రం.	పుత్రి సంఖ్య
౧౩	సింగాభట్టారకుడు	కొండాభట్టారకుడు	"	"	భరద్వాజ	౨
౧౪	రామాభట్టారకుడు	యతిరాజార్యుడు	"	ఆశ్వలాయన	విశ్వామిత్ర	౨
౧౫	వల్లభయ్య	"	"	"	"	౧
౧౬	లింగంభట్టు	సంజంభట్టు	"	"	"	౧
౧౭	అనంతదీక్షితః	వీరవల్లి (తల్లి)	"	ఆపస్తంబ	కాండిన్య	౧
౧౮	పర్యాభట్టారకుడు	కామాభట్టు	"	"	కాశ్యప	౧
౧౯	తిమ్మయ్యాభ్యుడు	మంగలవాఘుడు	"	"	కాండిన్య	౧
౨౦	తిమ్మమాభ్యుడు	చిట్టిభట్టు	"	"	"	౧
౨౧	వంశివాఘుడు	బనదార్యుడు	"	ఆశ్వలాయన	విశ్వామిత్ర	౧
౨౨	ముద్దంభట్టారకుడు	లక్ష్మణార్యుడు	ఋగ్వేది		హరిత	౧
౨౩	అలగంభట్టు	సింగాభట్టు	యజుర్వేది	ఆపస్తంబ	వత్స	౧
౨౪	తైచంభట్టారకుడు	బౌధకార్యుడు	"	ఆశ్వలాయన	వాసిష్ఠ	౧
౨౫	రామాభట్టారకుడు	దేవభట్టు	"	"	"	౧
౨౬	దుర్గాభట్టారకుడు	సింగరియజ్ఞ	ఋగ్వేది		ఆశ్రేయ	౧
౨౭	గోవర్ధనుడు	రంగవాఘుడు	యజుర్వేది	ఆపస్తంబ	"	౧
౨౮	కొండాభట్టారకుడు	కృష్ణాభట్టు	"	"	హరిత	౧
౨౯	ఎత్తంభట్టారకుడు	రామాభట్టు	"	"	"	౧
౩౦	అనంతయ్యాభ్యుడు	వారసింహార్యుడు	"	"	"	౧
౩౧	సింగప	సృసింహార్యుడు	"	"	"	౧
౩౨	తిమ్మంభట్టు	అబ్బంభట్టు	"	"	"	౧
౩౩	తిమ్మయ	తిప్పార్యుడు	"	ఆశ్వలాయన	ప్రశమాశ్రేయ	౧
౩౪	వారసింహ	కామాభట్టు	"	"	వాసిష్ఠ	౧
౩౫	లక్ష్మంభట్టారకుడు	సృసింహార్యుడు	"	"	భారద్వాజ	౧
౩౬	అండాంభట్టారకుడు	తిమ్మభట్టు	"	ఆపస్తంబ	కాశ్యప	౧
౩౭	లింగయ సండితుడు	పెరుమాళ్లు	"	"	కాశిక	౧
౩౮	కొండంభట్టు	అనంతభట్టు	"	"	కాశ్యప	౧
౩౯	మూరంభట్టు	లక్ష్మణార్యుడు	"	"	వాఘాల	౧
౪౦	సోమవాఘుడు	దేవాభట్టు	"	ఆశ్వలాయన	కాశ్యప	౧
౪౧	తిమ్మభట్టు	మాధవార్యుడు	"	ఆపస్తంబ	కాండిన్య	౧

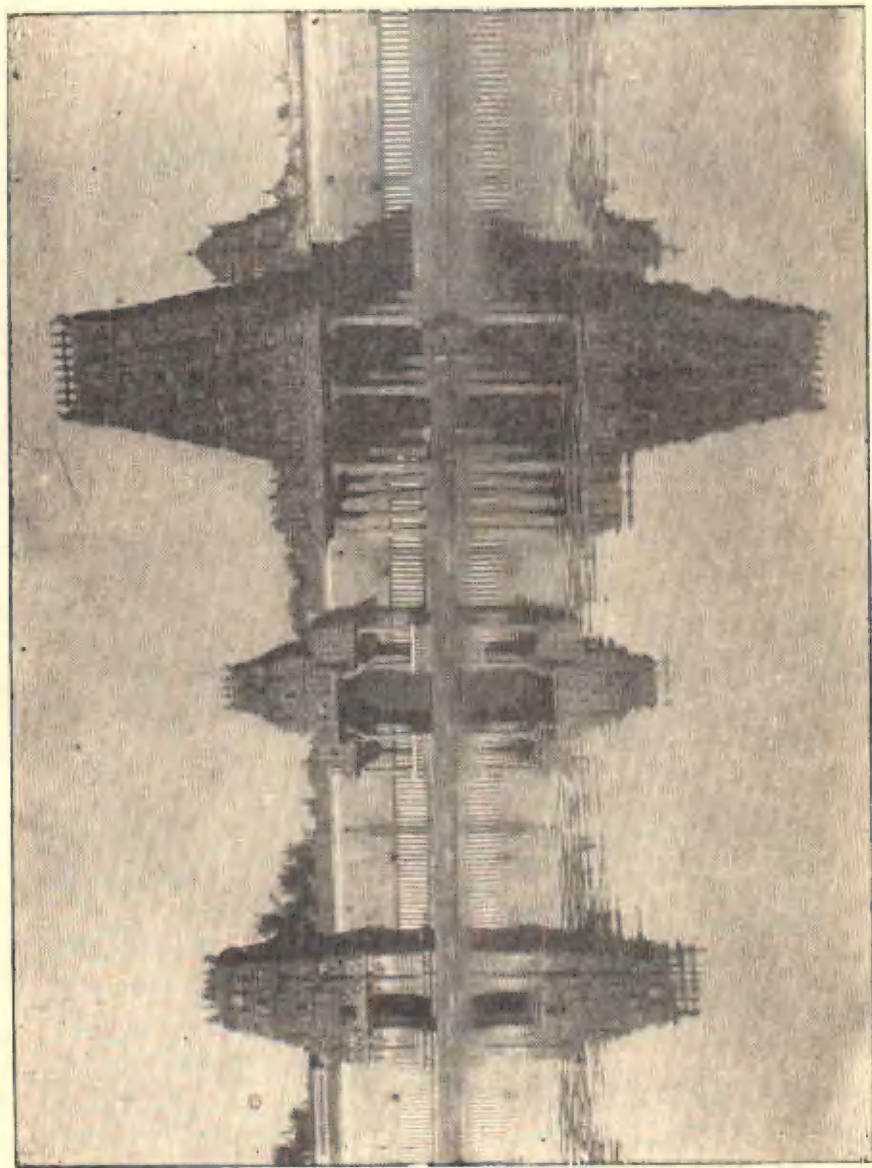
సం.	పేరు	తండ్రి పేరు	వేదం.	మూత్రం.	గోత్రం.	వృత్తి సంఖ్య
౪౩	లింగాభట్టు	సోమనాథుడు	,,	బోధాయన	వాసిష్ఠ	౧
౪౩	మల్లిఖార్జునభట్టు	మార్కనారాయణ	,,	ఆశ్వలాయన	పారాశర్య	౨
౪౪	నారసింహ	నారిభట్టు	,,	బోధాయన	జామదగ్నివత్స	౧
౪౫	గంగాధరుడు	మంచేభట్టు	,,	ఆపస్తంబ	కాశ్యప	౧
౪౬	లింగయ	భామభట్టు	,,	ఆశ్వలాయన	,,	౧
౪౭	లక్ష్మణాభట్టు	తిమ్మనార్యుడు	,,	ఆపస్తంబ	లోహిత	౧
౪౮	భాస్కరుడు	గంగనార్యుడు	,,	,,	భరద్వాజ	౧
౪౯	తిమ్మయ	పుల్లయ	,,	,,	కాళి	౧
౫౦	నారాయణార్యుడు	రేకనార్యుడు	,,	,,	కాశ్యప	౧
౫౧	శంకరార్యుడు	రంగంభట్టు	,,	ద్రాహ్మయన	ఆలేయ	౧
౫౨	తమాభట్టు	దేవనార్యుడు	,,	ఆశ్వలాయన	కాశ్యప	౧
౫౩	మణిభట్టు	లింగనార్యుడు	,,	,,	విష్ణువర్ధ	౧
౫౪	తిమ్మయ	లక్ష్మణంభట్టు	,,	ఆపస్తంబ	హారిత	౧
౫౫	ధర్మరాజు	లింగయ	,,	,,	వాధూల చైత్యుడు	౧
౫౬	భాస్కరాఖ్యుడు	దేవరాజార్యుడు	,,	,,	కాండిన్య	౧
౫౭	ఎల్లంభట్టు	విస్వాభట్టు	ఋగ్వేది	,,	,,	౧
౫౮	నృహరి	వియపాతుడు	యజుర్వేది	ఆశ్వలాయన	జామదగ్ని వత్స	౧
౫౯	కవి గంగయ	తిమ్మయ	,,	,,	కాండిన్య(కవి)	౧
౬౦	బసవంభట్టు	రామాభట్టు	,,	,,	కాశ్యప	౧
౬౧	లింగంభట్టు	రామాభట్టు	,,	,,	,,	౧
౬౨	మంగళ	లింగంభట్టు	,,	,,	విశ్వామిత్ర	౧
౬౩	కృష్ణంభట్టు	శ్రీపతి	,,	,,	చన్దీ	౧
౬౪	అనంతప్ప	వరదరాజు	,,	ఆపస్తంబ	వత్స	౧
౬౫	కొండభట్టారకుడు	కామాభట్టు	,,	ఆశ్వలాయన	కాశ్యప	౧
౬౬	సిరిగంభట్టు	కేశవుడు	,,	,,	భారద్వాజ	౧
౬౭	శ్రీకృష్ణుడు	శ్రీకొంగడు	,,	ఆపస్తంబ	గర్గ	౧
౬౮	మాధవుడు	మాచయ	,,	,,	కాండిన్య	౧
౬౯	వియపాతుడు	నారాయణార్యుడు	,,	,,	కాండిన్య	౧

సం.	పేరు.	తండ్రి పేరు.	వేదం.	మాత్రం.	గోత్రం.	వృత్తి సంఖ్య
20	ఆనందాశ్వరాఘ్యుడు	రామానుజదాసుడు	"	బోధాయన	కాశ్యప	౧
21	పోచిభట్టు	గంగాధరుడు	"	అపస్తంబ	ఆశ్రేయ	౧
22	లింగాభట్టు	మారాభట్టు	"	"	కాశిక	౧
23	చెవ్వంది	రామాభట్టు	"	"	పరాశర	౧
24	తిమ్మయ్యభట్టు	వల్లభార్యుడు	"	"	కాండిన్య	౧
25	లింగయ	కామాభట్టు	"	"	వాఘాల	౧
26	తిమ్మారావు	వల్లభట్టు	"	"	కాండిన్య	౧
27	తిమ్మయ	బొబ్బిలార్యుడు	"	"	కాశిక	౧
28	తిమ్మయ	వెంగళాఘ్యుడు	"	"	భరద్వాజ	౧
29	తిమ్మారావు	అన్నంభట్టు	"	"	సంకృతి	౧
౩౦	కోనేరి చేవుడు	తిమ్మారావు	"	"	శ్రీవత్స	౧
౩౧	తిమ్మారావు	లక్ష్మణారావు	"	"	"	౧
౩2	సర్వారావు	వీరారావు	"	"	ఆశ్రేయ	౧
౩3	మ. వీరింద్రార్యయ్య	వై నారయ్య	"	"	గర్గ	౪
౩4	కేశవదాసు	తిమ్మయ్యార్యుడు	"	"	కాశిక	౨
౩5	సోమయ	సవారాభట్టు	"	"	భరద్వాజ	౧
౩6	ఎల్లయ	అబ్బయ	"	"	ఆశ్రేయ	౧
౩7	తిమ్మయ	నిక్కలని కొమారుడు అబ్బయ	"	"	"	౧
౩౮	పార్వతీపతి యగు ఈశ్వరుని గుడికి	౧
౩9	రమాపతియగు విష్ణువుగుడికి	౧
౪౦	బ్రాహ్మణపిల్ల కాయలకు వేదంచెప్పేవారికి	౨ శ్రీశ్రీములు	

కాననమూలము, ప్రతినిబంధములు రాబోవు సంచికయందు ప్రకటింపబడును.

— (సం. భా.)

ప్రతినిధి

M. K. R.

శ్రీకాకుళమునుండి
(దేవరంగము కట్టించినది)

జపానునుండి విలాసవిహారము
(హాకియో)

హిందూదేశము; "ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు" పద్ధతి

చా. వెం. హనుమంతరావుగారు, M. A., B. Ed.

౧

హిందూదేశము బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంతర దేశము లగు తదితర దేశములకన్న వర్తకవ్యాపారము లగు దెక్కువ పాకర్త్యముల నీయవలెనా యనువిషయము ౧౯౩౩ సం. సెప్టెంబరు నెలలో ఒట్టావాయందు జరుగ నున్న సామ్రాజ్య-ఆర్థిక సమావేశమునందు చర్చకువచ్చును. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునంతట ఒక ఆర్థికపద్ధతికి లోబడిన, సామ్రాజ్యమునందు చేరియున్న దేశము లన్నియు తమలోతాము తన ఆర్థిక-కట్టుబాట్లను పరస్పరము ఏర్పాటుచేసికొనినప్పుడే, ప్రస్తుతకాలము దీదేశము లన్నింటిని, ప్రపంచముంతటిని, ఆవరించియున్న ఆర్థిక దుష్స్థితి, నిరుద్యోగ సమస్య మొదలగువాటినుండి తప్పించు కొనుటకు పిలువని గ్రహించి బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారి సభ శేర్పాటుచేసిరి. ఈసమావేశమునందు హిందూదేశమునకు కూడ ప్రాతినిధ్యము కలదు; ఇండియా ప్రభుత్వమువారు (Government of India) తనకి తన ఏర్పాట్లన్నియు చేసి హిందూదేశ ప్రతినిధిసభమును వారే నియమించియున్నారు. హిందూదేశము పైసమాధించినట్టి ఆర్థిక-కట్టుబాట్లు కంగీకరించి సామ్రాజ్యంతరదేశము లను హెచ్చు వర్తకపాకర్త్యముల నిచ్చుట కంగీకరింప వలెననియు, లేనియెడల మనదేశము చాల నష్టకష్టము లకు లోనుగావలసివచ్చుననియు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారి కవిధముగ స్పష్టపరచిరి.

* * * *

పైసందర్భములలో మన మాలోచింపవలసిన ముఖ్యవిషయము లొకటియే కులవు. హిందూదేశమునకు పైస మాధించిన కట్టుబాట్లు వంగీకరించుటవలన లాభమా నష్టమా? లాభమైనను నష్టమైనను ఏయేసందర్భములలో వాటి సంగీకరింపవలయును? అను నీరెండువిషయములు

చాల ప్రధానములగు ఆలోచనీయములు నైయున్నవి. హిందూదేశము మొదటినుండియు ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు (Imperial Preference) పద్ధతికి వ్యతిరేక మేయను విషయము ప్రధానముగ గమనింపవలసియున్నది. ప్రపథ మమున ౧౯౦౩ సంవత్సరములో, ఇండియా ప్రభుత్వ మువారి విషయమై బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారిచే సలహా చేయబడిరి. అప్పటి పరిస్థితుల నన్నిటిని ఆలోచించి, హిందూదేశపు వర్తకవ్యాపారము, ఇతర దేశములతో మనదేశమున కున్న వర్తకసంబంధములు మొదలైన వాటిని విచారించి ఇండియా ప్రభుత్వమువారు, "ఆర్థిక ముగ విచారించిన, హిందూదేశమువలన బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యములోని దేశములకు హెచ్చులాభము వచ్చుట కష్ట" మనియు, "ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు పద్ధతివలన హిందూ దేశమునకు లాభము లేకపోవుటయేకాక చాల నష్టము వచ్చుట కవకాశములు గల"వనియు, తమ యభిప్రాయ మను తెలియబ్బియుండిరి. తరువాత ౧౯౨౧ సం.లో "ఫిస్కల్ కమిషన్" (Fiscal Commission) వారి విషయమై పూర్తిగ ఆలోచించి హిందూదేశము తనకు హెచ్చు నష్టము లేకుండ, ఇతర దేశములకు వేటికిని వర్తకపాకర్త్యముల నిచ్చుట అసంభవమనియు, హిందూ దేశము నట్టి పాకర్త్యముల నీయమని కోరుట సమంజసము కాదనియు వ్రాసియుండిరి.

* * * *

హిందూదేశపు విదేశీవర్తకము మొత్తమువిలంబ ౧౯౨౯-౩౦ లెక్కల ప్రకారము సుమారు ౬౦౦ కోట్ల రూపాయలైయున్నది. దానిలో ఎనుమతులవిలంబ సుమారు రూ. ౩౫౦ కోట్లు. ఇట్లు ఎనుమతివేయబడు వస్తువు లలో నూటికి ౭౧ వంతులు పరిశ్రమలకు కావలసిన వస్తువులు (Raw Materials) గానన్న బడినట్టివియు, "తిండి త్రాగుడు, పొగాకు" (Food, Drink, & Tobacco)

మొదలగునట్టి వస్తువులును, హిందూదేశమునకు దిగుమతి యగు వస్తువులలో మూడు ౭౦% తయారైన వస్తువులు నైయున్నవి. దీనివలన మనము గ్రహింపవలసిన విశేష మేమన మనదేశమునుండి ఎగుమతులు చాలవరకు పరిశ్రమలకు కావలసిన వస్తుసామగ్రియనియు, మనదేశము లోనికి దిగుమతియగునవి పరిశ్రమలలో తయారైనట్టి వస్తువై యున్నవనియు నైయున్నది.

మనదేశమునకు యునైటెడ్ కింగ్ డమ్ (United Kingdom) నుండి దిగుమతియగు సరకుల పరిమాణమును విలువయునూడ క్రమే తగ్గిపోవుచున్నదను విషయము మనము ముఖ్యముగ జిప్టియం గుండుకోవలసియున్నది. యుద్ధమునకుపూర్వము సగటున సంవత్సరమున ౬౨% వంతులు విలువగల వస్తువులు ఇంగ్లండు దేశమునుండి వచ్చుచుండగా, ౧౯౨౭-౩౦ సం.పు లెక్కలప్రకారము చూచిన ఆవిలువ ౪౨% వరకును, ౧౯౩౦-౩౧ సం. పు లెక్కలప్రకారము ౩౭%వరకును తగ్గిపోయినవి. అనగా యుద్ధమునకుపూర్వము హిందూదేశపు మొత్తము దిగుమతుల విలువయగు ౨౫౦ కోట్లరూపాయలలోను ౧౪౦ కోట్ల రూపాయల వస్తువులు ఇంగ్లండుదేశమునుండివచ్చుచుండగా, ౧౯౩౦-౩౧ సం. లో ౯౦.౫ కోట్లరూపాయల వస్తువులుమాత్రమే ఆదేశమునుండి వచ్చియున్నవి. ఆవిధముగానే హిందూదేశమునుండి యునైటెడ్ కింగ్ డమ్కు ఎగుమతిచేయవలయుననిన సరకులవిలువ యుద్ధమునకుపూర్వము ౨౫% లేక ౮౭౪ కోట్ల రూపాయలై ఉండగా, యుద్ధానంతరము అనగా ౧౯౨౯-౩౦ సం. వాటికి అది ౫౦ కోట్ల రూపాయలవరకు తగ్గిపోయెను. ఇంగ్లండుదేశముతో దిగుమతి ఎగుమతి వ్యాపారములు మొత్తముమీద చూచిన పూర్వము నూటికి ౪౦ వంతులుండగా ఇప్పుడు ౨౯% వకు తగ్గిపోయినవి.

ఇంక బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య మంతటితోడను హిందూదేశమున కున్న వర్తకవ్యాపారము సంఖ్యలు గమనించి చూచిన పైలిషయములే స్పష్టీకరింపబడినవని గ్రహింపవలెను. యుద్ధమునకుపూర్వము సామ్రాజ్యంతరదేశముల నుండి మొత్తము దిగుమతుల విలువ ౬౯% ఉండగా, దానియందు ౧౯౨౯-౩౦ సం. లో ౫౭% వకును,

౧౯౩౦-౩౧ లో ౪౬% వకును తగ్గుటల కాన్పించెను. ఆదేశములకు దిగుమతుల విలువ యుద్ధమునకుపూర్వముండిన ౪౦% నుండి ౧౯౨౯-౩౦ లో ౩౬% వరకు తగ్గిపోయెను. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యపుదేశములతో ఎగుమతి దిగుమతి వ్యాపారముల మొత్తము విలువ ౧౯౧౩ సం. పు ౫౨%నుండి ౧౯౨౯-౩౦ లో ౪౨%వరకు తగ్గిపోయెను.

* * * *

వైవిధ్యము లట్లుండ హిందూదేశమున కితరదేశములతో వర్తకసంబంధములు హెచ్చయి వాటితో వర్తకవ్యాపారము దినదిన ప్రవర్ధమాన మగుచున్నదని మనము గ్రహింపవలసి యున్నది. సామ్రాజ్యమునకు బయటనున్న దేశములనుండి మనము యుద్ధమునకు పూర్వము మనకు కావలసిన వస్తువులలో ౩౦% మాత్రమే దిగుమతిచేయుచుండెడి వారము, కాని ౧౯౨౯-౩౦ సం. లో ఆవరకునానము ౪౮% వకును, ౧౯౩౦-౩౧ లో ౫౩% వకు పెరిగెను. మన దేశముల కెగుమతిచేయు సరకుల వరుమానము యుద్ధమునకుపూర్వముండిన ౫౮% నుండి, ౧౯౨౯-౩౦ లో ౬౪% వరకును పెరిగినది. మొత్తము ఎగుమతి దిగుమతుల విలువ ౪౭% నుండి ౫౭.౫% వరకును పెరిగినది.

హిందూదేశపు విదేశవర్తకవ్యాపార సంఖ్యలు గమనించిన ఇంగ్లండుదేశముతో వర్తకమువగుమాత్రమే హిందూదేశపు దిగుమతులవిలువ ఎగుమతులవిలువకన్న హెచ్చుగా నున్నదనియు, ఇతరదేశములతో చేయు వర్తకములో ఎల్లప్పుడును ఎగుమతుల విలువ హెచ్చుగను దిగుమతుల విలువ తక్కువగను నున్నవని మనము గ్రహింపవలెను. అనగా బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యంతరదేశములు కాని వాటితో చేయు వర్తకవ్యాపారములో మనదేశమున కెప్పుడును లాభమే యనియు, యునైటెడ్ కింగ్ డమ్, దానికి సంబంధించిన దేశములతో దిగుమతియునునుచుమాత్రమే మనకు నష్టము వచ్చుచున్నదనియు దానివలన స్పష్టమగుచున్నది. ఒక ౧౯౩౦-౩౧ సం. లో మాత్రము ఇంగ్లండుదేశమునకు మనము ౭ కోట్ల రూపాయల విలువగల సరకులను హెచ్చు ఎగుమతి చేసియుంటిమి.

* * * *

ఇంగ్లండు దేశమునుండి మనము దిగుమతిచేయు వస్తువులవిలువ చూచిన ఒక సంవత్సరములో (అనగా ౧౯౨౯-౩౦ నుండి ౧౯౩౦-౩౧ వరకు) ౧౦౩ కోట్ల రూపాయలనుండి ౬౧ కోట్ల రూపాయలకు తగ్గిపోయెను. మరియు హిందూ దేశము ఇంగ్లండునకు ఎగుమతిచేయు సరకుల విలువను ౧౯౨౯-౩౦ సం. లోని ౨౧% నుండి ౧౯౩౦-౩౧ లో, ౨౪% నకు పెంచినప్పటికిని, వాటి నికరమువిలువ ౬౯ కోట్ల రూపాయలనుండి ౫౪ కోట్ల రూపాయలకు తగ్గిపోయెను. ఇంగ్లండు దేశమునకు మన పెనుమతి చేయు వస్తువులలో ముఖ్యమైనవి: తేయాకు (Tea), విలువ ౨౦ కోట్ల రూపాయలు; ఛర్మములు, తోళ్లు (Hides and skins), విలువ ౬ కోట్ల రూపాయలు; ప్రత్తి, ప్రత్తిసంజలు, తినుబండారపు వస్తువులు (Raw cotton, seeds and food grains) విలువ ౬ కోట్ల రూపాయలు; గోసవార, గోసవారపంచులు మొదలైనవి (Jute, raw and manufactured), విలువ ౪ కోట్ల రూపాయలు; ఉన్ని (Raw wool), విలువ ౨ కోట్ల రూపాయలు. వీటి యన్నిటిమొత్తము చూచిన ఇంగ్లండునకు మన దేశమునుండి ఎగుమతియగు సరకులు ౧౯౩౦-౩౧ లెక్కల ప్రకారము ౪౯% ఉన్నవని అంచనావేయబడెను. ౧౯౨౯-౩౦ సం. పు అంశలను బట్టిచూచిన ఈవరుసను నూటికి ౨ వంతులు పోలిన పోల్చినచో మనము గ్రహింపవలెను. ఇంకొక విషయ కేసున, మనము ఇంగ్లండునుండి ఇదివరలో దిగుమతిచేయుచుండిన సరకులు చాలవరకు ఇతర దేశముల నుండి ఇప్పుడు మనము దిగుమతిచేయుచున్నాము. ఈ దేశములలో జపాను, సంయుక్తరాష్ట్రములు ప్రతియేటను తమహిందూ దేశముతో వర్తకవ్యాపారమును అభివృద్ధి చేసికొనుచు, ఇంగ్లండును త్రోసిరా జనుచున్నవి.

పైకవ్రాసిన విషయము ఏల ముఖ్యమనగా, ఫిస్కల్ కమిషను (Fiscal Commission) వారు నూచించిన నటుల, విదేశపు మార్కెట్టులలో పరిశ్రమలందు తయారైన వస్తువులమధ్య సుండువంత పోటీ పరిశ్రమలకు పనికివచ్చు వస్తువులమధ్య సుండువకాబట్టి, పరిశ్రమలందు తయారైన వస్తువులకు వర్తకవిషయములందు అభిగూ

నము చూపుటవలన ఆయాసరకులను పంపు దేశములకు లాభము. కాని హిందూ దేశమునుండి ఎగుమతియగు వస్తువులు చాలవరకు రెండవరకమునకును (అనగా Raw materials) చెందినవై యుండుటచే, అవి ఇతర దేశములలోనికి ఏదిగమగు దిగుమతి సుంకములను చెల్లింపనక్కరలేకయే ప్రవేశము కల్గియున్నవి. దానంతేనీ మన మాయా దేశముల మంచి యభివృద్ధియనుపై నాధారపడి యుండుటకును, అట్టి యభివృద్ధియను పంపాదించ ప్రయత్నించుటకును అంత అవసరము లేదు.

* * * *

మనము యునైటెడ్ కింగ్ డమ్ కు ఏదేవస్తువుల పెనుమతి చేయుచున్నామా నైన చెప్పబడినది. ఆసరకులపై నిదివరలోనే డిటిఎ ప్రభుత్వమువారు "దిగుమతి సుంకముల చట్టము" (Import Duties Act) క్రింద పన్ను చెల్లింప నవసరములేదని చెప్పియున్నారు. అట్లు కాక వారే ఆవస్తువులపై కొద్దిపన్నును విధించుటకు త్రాగుకొనినప్పటికిని, హిందూ దేశము ఇంగ్లండు దేశపు సరకులకు వర్తక సౌకర్యముల నిచ్చి (Preferential treatment) వాటినుండి తప్పించుకొనుటకు ప్రయత్నింప నవసరములేదు. ఏలనన, మన సరకులు, ఆ దేశములో కాకున్న ఏ ఇతర దేశములోనైనను తప్పక ఆమృతమోపుపరిశ్రమలకు మూలాధారములగున వైయున్నవి. మరియు, మన పెనుమతిచేయు వస్తువులలో కొన్ని (ముఖ్యముగ జనుము - Jute) మన దేశములోనే కాని ఏ ఇతర దేశములోకాని పండినవగుటచే, ఇతర దేశములు వాటిని తప్పక మనవరకులైనవనీ తెప్పించుకొనవలసిన పరిస్థితులలో ఉండును. ఎటు చూచినను, మనకు వర్తకవిషయములలో ఇంగ్లండు దేశమునకు పాదాక్రాంతులమగుట కంతమాత్ర మవసరము లేదు.

౨

ఇంపీరియల్ ప్రీఫరెన్స్ పద్ధతిని మన మంగీకరించి హిందూ దేశములోనికి దిగుమతియగు వస్తువులపై అభిమానముచూపు పద్ధతి నవలంబించిన, మన దేశపు ప్రజాపా మాన్యమునకు ఆర్థికముగ చాలనవ్వము వచ్చును. ఇప్పు

దున్న పరిస్థితులయందే హిందూదేశములు వీధతనము వలన బాధపడుచు పారిశ్రామికాభివృద్ధి కనుమలముగా నుండునట్లు విధించుచున్న రక్షణ మంకములద్వారా కొన్నికొన్ని వస్తువుల ఖరీదు హెచ్చుటచే భరింపజాల కున్నారు. సామ్రాజ్యవర్తకసౌకర్యముల పద్ధతిప్రకారము ఇంకను హెచ్చుమంకములు సామ్రాజ్యేతరదేశముల నుండి దిగుమతియగు వస్తువులపై విధింపబడిన, హిందూదేశప్రజల కిప్పటికన్న హెచ్చునప్తము వచ్చుననుసంగతి నిజము. ఇదియుకాక మనదేశపు పరిశ్రమాభివృద్ధికి ఇంతవరకు పడినట్టియు, ఇంకముందు పడవలసినట్టియు వ్యయప్రయాసము లన్నియు, ఇంపీరియల్ ప్రెజెంట్ పద్ధతి నామోదించుటవలన మనము కోల్పోవలసివచ్చును. మనదేశము ఇంకముందు చాలకాలమువరకునూడ పరిశ్రమలను అభివృద్ధిచేసికొనుటకు సావకాశముల విడనాడి ప్రస్తుతపరిస్థితులయందే మన ముండవలసివచ్చును. సామ్రాజ్యంతరవర్తకపు టాడంబడికల నామోదించి స్వదేశపు దొన్నత్యదుర్లభమును కోల్పోవుటకు దేశస్థు లెంతమాత్ర మంగీకరింపరు.

ప్రత్యేకముగ బ్రిటిష్ దేశమునుండి దిగుమతియగు వస్తువులపై మనము తక్కువపన్ను విధించుట లేక అభిమానముచూపుట యనుపద్ధతిలో ఎంతమాత్రము న్యాయముకాని, లాభముకాని లేదను విషయము ఈమధ్యను ఆదేశమునందు రక్షణపద్ధతిని ప్రవేశపెట్టి వాటివలన ఆదేశపు పరిశ్రమలయందు తక్కువైన వస్తువుల ఖరీదు హెచ్చుచేయుటకు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారు తోడ్పడుటచే స్పష్టమైనది. అట్లు హెచ్చు ఖరీదు వస్తువులను మనము దిగుమతిచేయుటవలన ఆహెచ్చుపన్నుల బరువును మనము భరింపవలసియుండును. మిక్కిలి వీధదేశములలో ఒకటని ప్రఖ్యాతిగాంచిన మనదేశము హెచ్చుభారమును వహింపజాలనటుల స్పష్టముకాదా?

* * * *

బ్రిటియన్నిటికంటెను ముఖ్యమగు ప్రతిబంధకము చేరొకటి కలదు. హిందూదేశమునకు రాజకీయముగ గాని ఆర్థికముగగాని, తన స్వంతవ్యవహారములను తన ఇష్టమువచ్చినట్లు పరిష్కరించుకొనుటకు ఇతర-అధి

నివేశరాజ్యములకువలె అధికారము లేదు. మరియు, హిందూదేశములను వలస-అధినివేశ-రాజ్యములందు ఎంత హిసముగ జూచుచున్నారో మనకందర కరుకయే. ఈ రాజ్యములలో కొన్నిటియందు భారతీయులకు ప్రవేశము లేకుండ లేయునట్టియు, వారికి హక్కు లేమియులేకుండ చేయునట్టియు చట్టము లమలునంగున్నవి. హిందూదేశము నకు వర్తకస్వాతంత్ర్యము లేకపోవుటచే, మనఇష్టము వచ్చినట్లు వర్తకవిషయములందు ఏర్పాట్లుచేసికొనుటకు పిలుచేక హిందూదేశపు మంత్రిత్వజల ననుసరించి మన ప్రభుత్వమువారు నడువవలసివచ్చుచున్నది. మన కట్టి స్వాతంత్ర్య మున్నను, హైందవుల సంతోహముగ మాచు సామ్రాజ్యంతరదేశములలో మన మెందులకు వారికి లాభము కల్గునట్టియు, హిందూదేశమునకు వస్త్రము కల్గునట్టియు వర్తకపు టేర్పాట్లులు చేసికొనుట కొప్పు కొనవలెనో తెలియుటలేదు. దానికి వారు తన జవాబు నిచ్చినప్పుడే హిందూదేశము లాపద్ధతినిగూర్చి ఆలోచించుటకు తగుఅవకాశము లేర్పడును.

ఫిస్కల్ కమిషన్ (Fiscal Commission)

వారిముం దివిషయము విచారణకు వచ్చినప్పుడు, అల్ప సంఖ్యాకుల రిపోర్టు (Minority Report) నందు వారిట్లు వ్రాసియున్నారు: “హిందూదేశము బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమునం దేదేశముతోనైనను పరస్పరవర్తకసౌలభ్యపు టేర్పాట్లుల నిచ్చుచు ఒడంబడికలు చేసికొనుటకు ముందు, ఆయాదేశముల ప్రభుత్వములు హిందూదేశముల కితరస్వాతంత్ర్యదేశముల ప్రజలతో సరిసమానముగు హక్కుల నియవలెననియు, భారతీయుల కనువర్తించు సంతవరకు, ఏషియాఖండవాస్తవ్యులకు వ్యతిరేకముగ నుండు చట్టముల నన్నిటిని రద్దుచేయవలెననియు, వారంగీకరించునట్లు చేయవలసియుండును. ఈరెండువరతుల వా రామోదించినప్పుడే హిందూదేశమువారితో వర్తకపు టాడంబడికలు చేసుకొనువిషయ ములోచింప గలరు.” ఈ అభిప్రాయముతో భారతదేశమునం దన్ని పక్షములవా రేకీభవింపగలరు. భారతీయుల గౌరవముతో మాడని సామ్రాజ్యంతరదేశములతో భారతప్రభుత్వము

వా రెట్లు ఒడంబడిక చేసుకొనగల్గియుండురో యమ విషయము వా రాలోచింపకుండుట కోచనియను.

* * * *

హిందూదేశపు రాజ్యాంగవిధానములో ముఖ్య మగు మార్పులు జరుగనున్న ఈ సమయములో, హిందూ దేశమందు భాగ్యతాయుత ప్రభుత్వవిధానము ప్రవేశపెట్ట బడునను నూచనలు ప్రబలు ఈ సమయములో, ఇప్పటి భాగ్యత లేని ప్రభుత్వవర్గమువారు, హిందూదేశ ప్రజాభి ప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ సామ్రాజ్యాంతర్గతదేశము లతో వర్తకపాకర్గవు టొడంబడికలు చేసికొనినవో, భావిభాగ్యతాయుత ప్రభుత్వమువారి స్వారం త్రాభి ప్రాయము నరికట్టి, దేశమునకు తీరనినష్టము కలుగ జేసినవా రగుదురు. అట్లు వారు చేసిన ముందురాలోపు ప్రభుత్వవర్గమునకు చాలనష్టమును, అన్యాయమును చేసిన ట్లుగను. అట్టి ఒడంబడికలు చేసికొనుటకుగాని, విరాక రించుటకుగాని, కాననసభకు సంపూర్ణ స్వేచ్ఛ కల్గి యుండవలెను. ఈవిక్రమమునుండి ఆలోచించిన, ఇండియా ప్రభుత్వమువారు, ఒట్టావా సమావేశమునందు చేయు మార్పులను, ప్రస్తుతకాననసభవారి ఎదుట పెట్టుదుమనియు, వారి యభిప్రాయము ననుసరించియే ఆమార్పుల నమలునం దుంచెదమనియు, బుద్ధిగింపజూచుట ఆమోదింకదగిన విషయము కాదు.

హిందూదేశమునకు కొంతవరకు వర్తకపు టే ర్పాటులను విషయములలో స్వారంత్ర్య మిచ్చుచు ఒక సమాధానము (Fiscal Convention) మాంటేగూ సం స్కరణముల ప్రవేశ పెట్టినప్పుడు ఏర్పాటు కాబడినది. దాని ప్రకారము ఇండియా ప్రభుత్వమువారును, భారత కాననసభవారును ఒక పద్ధతినిగూర్చి ఏకాభిప్రాయులై యున్నప్పుడు, ఇండియామంత్రి ఆవిషయమునందు జో క్కముపుచ్చుకొనక ఇండియా ప్రభుత్వమువారి యొక్క యు కాననసభయొక్కయు ఆభిప్రాయములను మన్నింప వలెను. కాని ఈసమాధానమునకు వ్యతిరేకముగ ఇండియా మంత్రి హిందూదేశపు వర్తకపు టేర్పాటులందు ప్రవేశము కల్పించుకొని కాననసభవారి యభిప్రాయమునకు వ్యతిరేకముగ ఏర్పాట్లు జరుగునట్లుచేసిన సందర్భములు

చాల కలవు. ముఖ్యముగ ౧౯౩౦ సం. లో ఇండియా ప్రభుత్వమువారు భారతపుష్ట్ర పరిశ్రమకు రక్షణనిచ్చు సందర్భములో ఇండియామంత్రి ఎట్లు జోకర్గముకల్పించు కొని హిందూదేశాభిప్రాయములకు వ్యతిరేకముగ ఎట్లు ప్రవర్తించెనో మనకు తెలిసినదే. అప్పు డాతడు ఇం డియా ప్రభుత్వమువారి శిష్టము లేకున్నను, బ్రిటిష్ వర్త కపు పాలభ్యున్నాత్రమును ప్రవేశపెట్టి లాంకమైదు మిల్లు లకు పాకర్గము కల్పనట్లు మాడవలెనని వారిని నిర్బం ధించి కృతకృష్ణుడాయెను. అప్పటి లెజిస్లేటివ్ అసెం బ్లీయందు దీనినిగురించి తీవ్రమున ప్రతిరోధకము చూప బడినప్పటికిని, అనిరోధమువలన ప్రయోజనము లేకపో వుటవలన, భారత కాననసభవారికి వర్తకపు విషయము లలో స్వంతనిర్ణయములకు వచ్చుట కెంత అధికారము కలదో స్పష్టమైనది. కాని జ్ఞాపక ముందుకోరలసిన విషయ మేమన అట్లు ౧౯౩౦ లో బ్రిటిష్ దిగుమతులపై ఆభిమానము చూపబడినప్పటికిని, హిందూదేశమునకు బ్రిటిష్ మండి దిగుమతులు పూర్వముకన్న తగ్గిపోయినవి; తగ్గిపోవుచునే యున్నవి. కాన హిందూదేశము తనం తలు తాను తన వర్తకవ్యాపారవిషయములను ఏర్పాట్లు చేసికొనుటకు సంపూర్ణ స్వారంత్ర్యము కల్గియుండునంత వరకు, ఒట్టావాసమావేశమునందు చేయుబడనట్టి సామ్రా జ్యవర్తక పాకర్గవు టొడంబడికలు, ఎంతమాత్రము అంగీకరింపజూడదు, అంగీకరింపబడజోవు.

* * * *

పైన చెప్పబడిన సందర్భములలో, ఇండియా గవర్నరు మెంటువారు బ్రిటిష్ తోగాని, ఇతరసామ్రాజ్యము నందలి దేశములతోగాని వర్తకపు టొడంబడికలు చేసి కొనుట కిష్టపడినవో చాల అవిచారమున పనిచేసినవా రగుదురు. ప్రస్తుత పరిస్థితులలో అట్టి ఒడంబడికలు ప్రజాభిప్రాయమునకు పూర్తిగ వ్యతిరేకములు. హిందూ దేశము నిట్టి ఒడంబడికల కనుపాలముగ నుండునట్లు చేయుటకు, ఇంగ్లండులో గొప్ప ప్రయత్నములు జరుగు చున్నవి. హిందూదేశపు "ప్రతినిధుల" ను వీటి నొప్పి కొనునట్లు చేయుటకు ఏర్పాట్లు జరుగుచున్నవి. కాని ఈప్రతినిధులలో నొకరగు సర్ పాదంజీ గిన్వాలా గారు

హిందూదేశపు రాజకీయరిధానపు విషయములు అనుకూలముగ పరిష్కరింపబడినగాని, వర్తకపు సౌకర్యపు టోడంబడికలు హిందూదేశాభిప్రాయము ఎంతమాత్రమును ననుకూలముగ నుండ"వని స్పష్టముగ తెలియపర్చిరి. ఒట్టావాసమావేశముకే ఇంకొక ప్రతినిధియగు సర్ ఆగస్ట్ ఛాట్విల్ గారుమాడ హిందూదేశమునకు లాభకరముగ నుండువట్టి మరతులవైవనే ఒడంబడిక నేమైన తా మొప్పుకొందుమని ఈమధ్యనే చెప్పియున్నారు. కాని నిజముగ ఈ ప్రతినిధులు తమ స్వాతంత్ర్యాభిప్రాయములను ఆచరణయందునుటకు తగిన అవకాశములు కల్గియుండురాయని అనుమానమునకు తప్పక అవకాశము కలదు.

హిందూదేశమునందుముఖ్యమైన హిందవవాణిజ్యసంఘములన్నియు ఒట్టావాసమావేశమును అనుష్ఠించినవి; వాటిప్రతినిధు లెవ్వరును హిందూదేశపు ప్రతినిధివర్గముని చెప్పబడువారికే ఏదిగమైన సలహా విచ్చుటకుగాని, సహాయముచేయుటకుగాని ఒట్టావాసమావేశమునకు పోవుచుండుట లేదు. ఏది ఎట్లున్నను, ఒట్టావాసమావేశనిర్ణయములు రాజకీయ సంస్కరణములప్రవేశానంతరము ఏర్పడుకాననసభేవారి ఆమోదమును పొందగల్గినప్పుడుగాని హిందూదేశము వాటినిగూర్చి ఏభాధ్యతయు వహించజాలదు.

కవి జీవనము

వెదురుమూడి వెంకటకృష్ణరావుగారు

రింగ్ నఁ గూడు లేకేమి! వసులేల్ల తమ మేలి ఫలరసా లిచ్చు తల్లులయి వెలయ;
కట్టఁ బుట్టంబులు కలుగ కేమి! సుమలతల్ మానదాతలై తనరుచుండ;
నిండ్లు లే కేమి! మహిధరకందరములు కట్టనిపెనుకోట లయి యొప్ప;
బంధువుల్ లే కేమి! ప్రవిమలప్రేమగీతలఁ బాడు ద్విజరత్నతతులు గలుగ;
సుఖము లే కేమి! సరసవాక్సుమశరీరి-కవిత యేవేళ వరియించి గౌరవింప;
నక్షరానంతరాజ్యసమంచితులుగఁ - గవుల దేవతల్ గావంగఁ గలదె లోటు!

దశావతారతత్వము

శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా విక్రమజీవవర్మ మహారాజులుంగారు (జయపురము)

జగమునకు నాది జల హాట జలచరంబె
 యూదిఁ బ్రభవించెనని మీన మవనిఁ జాటు
 ధరణి గ్రోత్రగఁ గలుగంగ స్థలజలచర
 సమితి ప్రభవించెనని చాటు కమకవరము
 అతిరజోగుణయుతమృగ మవలఁ బొడమె
 ననుచుఁ బ్రకటించుఁగద వరాహంబు దలఁప.
 అవల మృగనరగుణయుతవృక్షీచరుము
 పొడమెనని చాటు నరసింహమూర్తి యెన్న.

పదపడి యపూర్ణమానవు లొడవి రనుచు
 వామనావతారము సేయుఁ బ్రకటనంబు.
 మొదట నరులు రజోగుణపూర్ణు లనుచుఁ
 బరశురామావతారంబు బయలుపఱచు.
 పిదప నిక్కంపు గృహమేధి వెలయఁగలిగె
 ననుచుఁ దెలుపును శ్రీరామజనవరుండు.
 అవల నరులకు మూఁడవయోశ్రమంబు
 గలిగెనని ప్రకటించెడు బలుఁడు గనఁగ.

సత్యగుణరాశి-సన్యాసి సంభవించె
 బిదప నని బుద్ధరూపంబు వెల్లడించు.
 దుష్టహరుఁడు-నజ్జనసుఖిదుండు నైన
 స్వామి గలిగె నావలనని చాటుఁ గల్గి.
 చూడ రామత్రయము పరశువును గార్ము
 కాశుగములను హలమును హస్తములను
 దొడుగు టవి సాటు మనుజులు దొల్లివనుల
 నఱుకు టావలఁ బోరు టనంతరంబు
 పుడమి దున్నుట క్రమముగాఁ బొడమెననుచు.
 సత్యమును బాఁయఁ జనదని; సాధుజనుల
 సాయమును జేయవలెనని; జన్మభూమి
 గారవించుట దగునని; కడఁగి శత్రుల
 సాఁకవలె నని; మఱి బ్రహ్మచర్య మొనగఁ
 జేయ వలె నని; శత్రులశేష ముంఁ
 దగదని; గృహస్థధర్మంబు దగ నొనర్ప
 వలె ననియు; నుదాసీనత భవ్య మనియు;
 రాగరాహిత్యమే సుఖప్రకర మనియు;
 ధర్మసంస్థాపనంబు కర్తవ్య మనియు;
 దెలుపు వవతారముల కార్యములు జనులకు.

ఇదివఱలోఁ గావ్యప్రకాశికా వివరణమున బుఱా వృత్తినిగూర్చి పాఠకులకు నివేదించితివాఁడను. ఇపు డముదితమును మాత్రోపలబ్ధమునకు నాంధ్ర ప్రబంధవిషయము విశదీకరించుకొనుచున్నాఁడను.

మాయా విలాసము నాలుగవ్యాయముల శృంగార ప్రబంధము. కథనైవపురాణములలోని యల్ల ముఁడను శివభక్తుని జీవేంద్రియత్వమును మహిమను వర్ణించునది. కథానాయకుడు మాత్రమే ప్రసిద్ధుఁడు కాని మిగిలిన పాత్రములన్నియుఁ గనికల్పితములే. దీనిని రచించినకవి

కులగాన నీలకంఠకవి :- జంగములలో పావరు లనియుఁ, జరులనియుఁ చెందులెగ లాంధ్రప్రాంతమునఁ గలవు. పావరు లనఁగా శివాలయములం దర్చనాదిక మే చేయుచుండువారు. వీరికి శిష్యు లుండురు. చరు లనఁగా దేవాంగులు మొదలగువారికి మంత్రోపదేశములు లింగ ధారణములు గావించుచు గోళమున మతప్రచారము గా వించువారు. మనకవి పావరసాతిలోనివాఁడు. పావర శబ్దము స్థావరశబ్దముయొక్క వికృతరూపము. ఇంటి కేరు కులగానవారు. తండ్రి నీలమాహ్వయుఁడు. తల్లి మల్లకు. నివాసము గంబాం మండలములోని కుల గా మను గ్రామము. శ్రీకాకుళమునకు ముప్పదిమైళ్ల దూరమునఁ బల్నాకిమిడిసంస్థానములో వంశధారావదీతీర మున నీగ్రామ మున్నది. ఈగ్రామవామమును బట్టియే కవి యింటికేను వచ్చినది. కులగాము అనుదాని కొకవిధ మగు నాపవిత్రైకప్రత్యయము చేర్చఁగా కులగాన అని యేర్పడినది. మార్కాన పల్నాన అనుపేర్లు వైత మిట్టి పరిణతి నొందినవే. లాక్షణికవ్యాకరణములలో నీప్ర త్యయ మంగీకరింపఁబడకున్నను వ్యవహారమందు మాత్ర మీరూపములు బహుళముగానే కలవు. కులగా మునక కులగానక అనురూపములు సప్తమ్యంతములుగా లాక్షణికు లంగీకరించినవి. ఈరూపములువైతము మొదట సప్తమ్యంతములుగానే యుండి కాలక్రమమున నాప

విత్రైకములుగా మారినవి. మార్కాపు, అంధవరపు, అను రూపములవలెనే యిదియు సమాసమందలి వికారమే. అయితే ప్రస్తుతమునకు వత్తము. ఈ కవి పుట్టువు తోడనే అమారుఁడు. తోడలైనను శరీరముమాత్రమే కాని పూర్వకాయము లేదు. కావున నితఁడు సురువులకడ నేనుట విద్యాభ్యాస మచరించుటయు సమమాణిసవి కావు. ఇతరజాతీకవ్యాపారముల కనమధుఁ డగుటచే నీకవి సంతతము విద్యాభ్యాసమునందే కాలము గడపిన వాఁడు. తమయింటికే వచ్చిన పెద్ద భవ్యలో కొంచెము కొంచెము విద్య నేర్పఁగా దానిపైని దానే స్వతంత్ర ముగా విశేషగ్రంథవ్యాసంగ మొనరించి బుద్ధిబలము వలనఁ గవిత్వమునకు సమర్థుడైనవాఁడు. తనంత తానే నేర్చినకవిత్వ మగుటచేతనే ఆశ్వాసాంతగద్యములందు “శ్రీమన్మహేశ్వరకరుణాకరితాస్మదభ్యాసాదితకవిత్వ మనాత్వ” యని స్వవిషయము వ్రాసికొన్నాఁడు. నురు కుశ్రూష కేమిచేఁ గవిత్వమునఁ దోష ములు చాలగా నగపడుచున్నవి. ఇందుఁ గవిప్ర యుక్తములు నన్నియు లేఖకప్రక్షిప్తములు నన్నియుఁ గలవు. లేఖకదోషములు పరిహరించినఁ గవిదోషము లంత హెచ్చుగా నుండవు. గ్రంథము మిక్కిలి రసవం తమైనది. శృంగారరస మిందు పొంగిపూరలి పరాకాష్ఠ నందియున్నది. దాక్షిణాత్యకవుల కీకవి సమానుఁడా యధికుఁడా యను విచికిత్స గలిగింపఁజాలువంతగా నిందు శృంగారము వర్ణింపఁబడినది. కథానాయక పుట్టిన యూ రగు బసవకీపురంబును మధుకీర్త్యరావాసమున ముఖలింగ మును గవి నివాసగ్రామమునకు దగ్గరగానే యున్నది. కవి యిప్పటికి నూటయేబదియేండ్లకు పూర్వుడని నర సన్న పేటనివాసులగు వేళింగ చంద్రయ్యస్వామిగారు చెప్పుచున్నారు. చంద్రయ్యస్వామిగారు చిరజంగమశాఖ వారు. వారును వారిపూర్వులను కైవసుతాంధ్రగ్రంథము లందు విశేషవ్యాసంగ మొనర్చినవారు. ఇపుడు వారి వయస్సు డెబ్బదికి పైఁగా నుండును. వారిచిన్నతనమందే

యీ కవినిగూర్చి నూతనండ్లకు ముందువాడని వినిపివారట. కావున నీకవి నూతనండ్లకు బూర్వమున నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును.

ఇందలి కథా విధానము:— వైమికారణ్యమున మునులు కైవపురాణములకెల్ల నూనునివలన విడుదలయొక్కవారఁ డెల్లమ గణాధిపతి చరిత్రమును జెలుపునని వేడ మాకుఁ దీక్షణ వక్కాణించెను. బసవశిష్యురంబున మమకారం దమరాజు పంతావాపేక్షచే మధుకేశ్వరునిఁ గూర్చి తపంబూసరింప నాతనికొక్క తనయారత్న ముద్భవించెను. ఆబాలిక పుట్టినంతనే యరణ్యములందుఁ దపంబొసరించుచున్న మనంబులు హస్తాక్షుగాఁజరించి సమాధివిరహితము లయ్యెను. మునులు మనస్ఫైర్వనాశమునకుఁ జేతువు గానక విచారించుచున్నతటి దుర్వాసామహర్షి యచ్చటి కేఠెంచి వారికి దైర్వ్యము గొల్పుచు నా బాలికపూర్వవృత్తి విట్లని చెప్పెను. కైలాసంబున నొక్కవాఁడు శివుఁడు నిండుకొలుపున్నతటి వచ్చటి కల్లమగఁపతి రాఁగా శివుఁడు లేచి యెదురేగి యర్చ్య పాద్యావదారులచే నాతని గారవించి నీడ్కిలిపెను. అది చూచి పూర్వతి యార్చ్యమాయాపరవశయై 'వాథా, యాతనిసంతగా గారవింప నేల? కామవశంజై గ్రుణములో నగ్రవతికుండు కావలసినవానికి మదనాతివగు నీ విట్లు సవర్ణలు చలువవచ్చునా' యని శివు నడిగెను. శివుఁ డాతఁడు జితేంద్రియుఁ డనియుఁ దనకంటెఁగూడ నధికమహత్వము గలవాఁడనియుఁ బ్రశ్నత్తరం రీయ సవర్ణ వానిని భ్రంశమొనరింప శపథ మూని తన మనంబునంగల యహంకారముకెల్ల నొక్కవనితగా భూలోకంబున కవతరింపఁబంచెను. ఆ యహంకారమే మమకారభూపునకుఁ దనయయై యుదయించెనని యా బాల వృత్తాంతము జెలుప మునులు దిగు లుడిగి యథాపూర్వముగ నియమప్రతులై యుండిరి.

మమకారునిభార్య మోహిని యా బాలికకు నూయ యనునామము గావించి పెంచి పుడుట కళం నేర్చుచున్నంత నొక్కవాఁడు శివాక్షాప్రసాది భుంజి మార్గంగిక రూపంబున నల్లముం జేఱించి మధుకేశ్వరాలయాంగణంబున మృదంగ వాద్యంబున

స్వామి వారాధించెను. అంతకు మున్న మధుకేశ్వరారాధనమునకు గర్భాలయంబు పొచ్చియున్న నూయ యతిలోకమగు నావాద్యప్రాధి కచ్చేరువంది వచ్చియాలి యాతనిపొందర్యమం గని కామపరతంత్రయై యాతని వలచె. ఆసంగతి నెఱిగి నూయ చెలి యొకతె రాజున కీమద్దలకాని ప్రాధి తెల్పి నూయకు విద్య నేర్పఁ బ్రోత్సహపఱిచెను. రాజును గుహారికి వాద్యంబు నేర్ప నల్లము నొడంబఱిచి కన్యాప్రాధిపాంతమున నొక యింట నీతని విడియించె.

విద్య నేర్చునమయమునఁ దన హావ భావాదుల నల్ల ముని వశము గావించికొనఁ బ్రయత్నించెయు విఫల మశోరధయై భద్రకు రానే విరహావేదన పైఁపఁబాలక యోసువుల పిడునంతటి దుర్బళకుఁ బాలయ్యెను. ఆసమయమున నొక్క చెలికతె దాని యాప్తిక మెఱిగి యల్లముని కడ కేఠెంచి దాని రాధ నిజేదింప నాతఁ డామ గా దనక దానితోడన కన్యాంతఃపురి ప్రవేశించె. శరీకాగారంబున మాయాల్లముల నుంచి ఖబు లంతంత బయలు కేగివడిన మాయ తన మాయ లన్నియుఁ బ్రకటించి యాతనిఁ గరగింపఁజూచెను కాని యాతఁడెంతమాత్రము చలంపలేదు. ఆసమయంబున మోహిని యరుదించి మాఁకు విరాళి వాలించి చూచి తన తనయ నిల్లాలింగా గైకొనుమని యల్లమునిఁ బ్రార్థించె. ఒకచెలికతె యల్లముని వాద్యమునకు పరిగ లయతిప్పకుండు నృత్యము చేసి నచో నల్లముఁ డాప్తిలను చెండ్లాడునట్లును లయ తప్పి నచో నల్లముఁడు దాని పిడునట్లును పన్నిద మేర్పఱిచెను. అందఱు దాని కంగీకరించి మధుకేశ్వరాలయమున నాట్యసభ స్త్రీలు మాత్రము కావించిరి. కామాతుర యగు నూయ యల్లముని సొందర్యవిప్లవోపరవశయై లయ తప్పుగా నాతఁ డామద్దల చితుకంగొట్టి యరణ్యములవెంటఁ బరుకెత్తెను. వానివెంట నూయయుఁ జెలి కత్తియలను బరుకెత్తి వారిఁ జాట్టుముట్టి వానితో నను ననువాగ్వివాదము గావించుతీత మాయ తా నధికురాల ననియుఁ దనకు వశము కానివా రుండరనియుఁ బల్క నల్లముఁడు దాని నీనడించి శివభక్తుల మహిమము వర్ణించెను. మాయాప్రేరణంబున నాతనిం జెలికత్తియలు బం

ధింపఁ జూచునంతలో నాతఁ డంతరాస మొందెను. మాయ పార్వతీ ప్రేమిత యగు దూతికతోఁ గూడి కైలాసంబున కేగెను.

మోక్ష రట్లు వనమున కరిగినదని విని మనుకాదుడు మోహినియు నేతెంచి వనంబున మాయావిరహితరై వచ్చుచెరికలైలవలన జరిగిన వృత్తాంత మెఱింగి భిన్నులై పురంబున కేతెంచి శోకించుచుండ, నానిని గురువర్యుండగు సిద్ధుఁ డేతెంచి యథార్థ మెఱింగించి వారి శోకాన్ని చల్లార్చెను. ఇది కథ.

కథాసంవిధానమున వేదాంత మిమిచ్చి యతి శృంగారముగా వర్ణించిన కవిప్రతిభ క్లాఘ్యము. కవి సహజపాండిత్యుఁ డగుటచేఁ గథాకల్పవసుండుఁగూడఁ గొన్ని చిన్నిచోపగులు పొసఁగినవి. కవిత్వాతైలి తెలియుటకై కొన్ని పద్యము లుదాహరించెదను.

ఉ. తమ్ములనీటు, నీలశర
దమ్ముల నీలిమ, గండు వేటిమొ
తమ్ముల చాలు, నిర్జరప
దమ్ముల చోకారము, తక్కులగుల్కుట
దమ్ములచాయ నేరె నల
తామరపాయకనేత్ర కన్నులం
దమ్ము, మెఱుంగు వేనలి వి
ధ, మృలయారును, గొను, కేక్కులుకొ.

చ. కనుఁగొనవచ్చినట్టి కల
కంతకి నవ్వనరాజ్యలక్ష్మి పాం
పెననుఁగ హస్తపంకజము
తెల్లి విచారు లొసంగి నేసఁబ్రా
లొసరఁగ జల్లెనో యనఁగ
నొప్పె మరుచ్చలదామ్రపల్లవా
భిరుతసుగంధపువ్వరసభృ
త్సముద్రగలతాంతజాలముతో.

నీ. రహి గుబ్బుదోయి భారము భరింపఁగలేక
యలలి నెన్నడుము జన్మాదుమండ
కొలుకులు వెలువడి కొనలారు కరియాపు
లలరుచెక్కులమీఁద నలముకొనఁగ
నొల్లమైన పేరెవ మెఱయు కట్టాణి ము
త్యాలహారంబు లుయ్యాలలూఁగ
దరహాసచంద్రికతో వెఱి మించుమోముపైఁ
బ్రోవునీయుదుఁ గళతో పొంగి పొడి
పవీడిగాజాల మిసమిసతో పరిధవ్విల్ల
శంబరారాతిమెఱుంగు కలంబమట్లు
నీఘగతి వేగి కడిది యచ్చెరువు నొంది
వలపు మన నంటి చూచి నానాఁగంటి.

నీ. మార్మి నంకనల్లిం గూర్చుండఁబోయిన
మంచించుపుడండ్రె మరఁగుఘండు
నిద్దంపుఁజెక్కులు ముద్దాడ మంకింప
నంతటఁ దొలగి యలంక మెఱయుఁ
గవగూడి గట్టిగాఁ గొఱిలింపఁగఁబోవఁ
గను నిరాకారమై కనుమెఱుంగు
నధరసుధారసం బొన మాహింపంగ
నందంద యందక యాసగొల్పు
భువనమోహన సుందరమా ర్తియైన
యల్లమస్వామి యిట్లు లక్ష్మీంకరవిరహ
శిఖిఖిలచేత వేది యాచెలవ నపుడు
త్రివ్వలం తెట్టెఁ గేళిమందిరములోన.

గీ. పురుషుఁ డాజ్యఘటము పూజోని దావాన్ని
యట్టి దవనియందు నంద్రు పెద్ద
లసాహ యిపుడు చూడ నతివ యాజ్యఘటంబుఁ
బురుషుఁ డగ్నిరీతిఁ బోసఁగ నార.

ఇట్లే యీతని కవిత్వమెల్ల లలితములగు పదజాలములతో నింపగు వర్ణనములతోఁ బాఠకుల యల్లంబుల భుల్లాసంబు గూర్చుచుండును.*

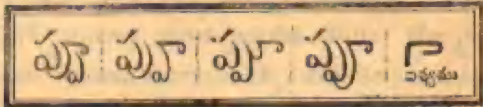
* జన్మమాత్రంబున ననూరుండై సహజ పాండిత్యుండై రసవత్తరంబులగు కృతులు రచించి లోకంబున కర్పించి తీర్తిగన్న యీ వాగ్గణిగ్రంథములు సరస్వతీఖరు లెవ్వరేని ముద్రించి ప్రకటించినఁ జాల బాగుగ నుండును. ధనికుండఁ గావించేనే నేను ముద్రింపఁజాలను. ఎవ్వరేని ముద్రింప నియ్యకొనిరేని చక్కఁగఁ బ్రతి వ్రాసి యొచ్చున కనువగునీతి వర్పింప సిద్ధముగా నున్నాఁడను. ఈతని యితరగ్రంథములు నీలకుంఠలాపరిణయము, బసవ కల్యాణమును. వానింగూర్చి వేటొకసారి వివేదించికొందును.

క్రిందటి దినమున నాచేరికిని వెలువడిన "ఆంధ్ర పత్రిక" లో ప్రచురింపబడిన "విజ్ఞప్తి" యందు, నే నాంధ్రముద్రాక్షర విలేఖన యంత్రమునుగూర్చి పేర్కొన్న విషయములన్నియు జరిగినవి "భారతి" యందు విఫలముగ చెప్పుకొందునని విన్నవించుకొంటి గాని, కొన్ని యిబ్బందులరల్ల నింత యాలస్యముగ ప్రకటన కందకేసివంతులకు సాక్షులు నమ్ముచున్నదివేడుచున్నాను.

ఇతర భాషావిఫలవిషయ మిట్లున్నను, మన యాంధ్రభాషావిఫలము కాలక్రమమున మార్పుల జేయుచునేయున్నది. అట్లు మార్పుల జేయునప్పుడెల్ల కొంత ప్రాతీకారమును, మరికొంత యందమైన రూపమును వేకరించుకొనుచునే యున్నది. ఇందలి సత్యసత్యములు దర్శింపజేసిన, పూర్వశిలాతామ్రాది కాపములను, ప్రాచీనతాళపత్రగ్రంథములను, ప్రస్తుతముదితగ్రంథములను వరుసగ బరికిరించినపక్షమున బోధపడెదలెను. మరియు నాంధ్రభాషావిఫలము మార్పుల జేయుట కుత్సరవాదులు భాషావిలేఖకులని చెప్పక తప్పదు. నా రావిధి లీపిని మార్పునప్పుడెల్ల అప్పటికి వాడుకలో నున్న లీపియందలి యక్షరములకే యందుక మార్పును గల్గితేయుచువచ్చిరి కాని, యంతకు పూర్వము చెప్పినట్లే కావలసిన లీపియందలి యక్షరములకు మార్పు కల్పించియుండలేదు. ఈపద్ధతి ననుసరించియే ముద్రాక్షరయంత్రము (Printing Press) ఆంధ్రదేశ

ములకరించునప్పటి కప్పుడు వాడుకలోనున్న యిట్టివలి తాళపత్రగ్రంథాంతరాక్షరములను, అప్పటికి నూతనముగ ప్రచురములనున్న బురుతేజముల సేవకాకతేపు గ్రంథాంతరాక్షరములను ఇందుకే సంస్కరించి ముద్రాక్షరముల చేర్చుచుకొనిరి. ఇందులకు నిదర్శనముల కొన్నింటి నిదల ముచ్చనకు పేర్కొనుచుంటి గను నింపుడు.

ఇటీవలి తాళపత్రగ్రంథములందు "పూ" యను సంస్కృతవర్ణ మిచ్చిరింద మదాసారింపబడిన ఒకటవచిత్రము చెప్పిచిధముల వ్రాయబడినదో యిచ్చిచిధముల వ్రాయబడినది. (ఇంతకన్న కెక్కుడురూపములు గలవు గాని యిది యంతయొప్పులగు దోచవందున విడుదలజేసెదని) కాని యా యిటీవలి తాళపత్ర గ్రంథాంతరాక్షరముల సంస్కరించి చేర్చుచుకొనిన ముద్రాక్షరములందీ సంస్కృతవర్ణము "పూ" యని యొక్క చిధముననే ప్రస్తుతముద్రణముందు వాడబడుచున్నది.

చిత్రము ౧

ఇందలి సంస్కృతవర్ణము లిటీవలి తాళపత్ర గ్రంథాంతరక్షరములను, ఇత్యము ప్రాచీన తాళపత్రగ్రంథాంతరక్షరమును జైయున్నది.

ఇత్యము ప్రస్తుత ముద్రణముందువలెనే యిటీవలి తాళపత్రగ్రంథములందు గలదు గాని యంతకు పూర్వముందు లిఖింపబడిన ప్రాచీన తాళపత్ర గ్రంథములందు

* నే నడుగగజోయినప్పటికిని, నాకు లభించని మ. రా. రా. శ్రీ M. S. ఐకయ్యగారి "తెలుగు లిపియు దత్తపర్వరణ" మను వ్యాసము నా కుదితముగ బంపిన భారతిపత్రికాధిపతులమను, నా చిత్రించిన చిత్రపటముల నరిగినాక్షరక బోధించి కృత్యమున కొన్ని నా యభిప్రాయముసారముగ I, III, IV, V, VI చిత్రముల నిండియకా యింకు (Indian Ink) తో వ్రాపియిచ్చిన నా స్నేహితుడగు మ. రా. రా. శ్రీ V. వీరబ్రహ్మంగారికిని ఇందుమాలమున నాకృతజ్ఞతాభివందనముల నర్పించుకొనుచున్నాడను.

రైత్యము మొదటిచిత్రముందు జాపబడినవిధమున గానంబగుచున్నది.

విత్తము మొదటిచిత్రముందు జాపబడిన విధమున వాడబడుకాలమున వట్టువగుచున్న, ముడిదీర్చుమును, ఇప్పటివలె పాల్లక్షరమునకు ప్రక్కభాగముం దించుకొందుగా చేర్చబడెడిది గాని, యంతకు పూర్వమును లిఖింపబడిన తాళపత్రగ్రంథములందు పాల్లక్షరమున పూర్వభాగముందు జేర్చబడినట్లు, 'నే నెచ్చటనో యతిప్రారాభమై నాల శిఖిమై యున్న తాళపత్రగ్రంథముందు యాదినట్లు నా కించుక జ్ఞాపకమున్నది కాని యట్టి యతిప్రారాభతాళపత్రగ్రంథముల గొన్నింటి నింకొకచోరీ యాదిన గాని దృఢముగా జెప్పకాలము.

కనుక నీవాదానుసారముగ, ప్రస్తుతవిశేషనముద్రణాదులయందు వాడబడుచున్న ఆ ఆ ఇ ఈ ఊ ఋ ఋ ఌ ఔ ఎ ఏ ఐ ఒ ఓ ఔ అం అః, క ఖ గ ఘ ఙ చ ఛ జ ట ఠ డ ఢ త థ ద ధ న ప ఫ బ భ మ య ర శ ల శ వ శ ష స హ డ యను నీయేబదియేడక్షరములను, నీనిసంజ్ఞావిహితములగు నేబదియేడుసంజ్ఞలను నేకరించి, వానిలో గొన్నింటికి మాత్ర మతిస్వల్పములగు మార్పుల జేసి, *ముద్రాక్షరవిశేషనయంత్రములకాఫలకమునం దను ద్భూత కనువుగా మంపన శ్లేర్పాటుచేసియుంటిని. ఆ శ్లేర్పాటుచేయబడినయక్షరములు ప్రస్తుతముద్రాక్షరముల బోలియున్నప్పటికిని, అందలి వ్యంజనాక్షరములలో కొన్నింటికి నుడిని గాని, లేక నుడిదీర్చుమును గాని చేర్చవలయు మాత్ర మించుక లేద మగపడగలగు గాని యది యంత గొప్పమార్పులో జేర్చనగినది గాదు.

ఇక ముఖ్యముగా గమనింపవలసిన రైత్యమునకు జేసినమార్పు తప్ప మరేదియును గాదు. కాన నీ రైత్యమునుగూర్చి యించుక విపులముగ జెప్పవలసియున్నది.

* ముద్రాక్షరవిశేషనయంత్రములగూర్చి సామాన్యముగ దెలిసికొనవలసినవిషయము లెల్ల మ. రా. రా. శ్రీ M. S. పెంకయ్యగారిదివరకే నవంబరు "భారతి"యందు దెలియుండెడి గాన వానిగూర్చి మరల నే నిందు పేర్కొనుట మానితిని.

అంధ్రాక్షర తత్వవైతైలలో నగ్రగణ్యులగు పండిత వేంకట పావూరి యను వేంకటాచార్యులు పాతీగారిచేరచింపబడిన "అంధ్రాక్షరతత్వ" మను గ్రంథముందు ౬౨-వ పుటలో విత్వ, వట్టువగుదులగూర్చి యాశ్రించివిధముగ నున్నది:

"నుడిలేకమునున నచ్చులన్నియు వ్యంజనములకు లై భాగమునను, పాల్లలన్నియు గ్రిందిభాగమునను, బూర్వంబునకు బరం వాచేశంబుగను జేర్చవలయు. (౧) వట్టువగుడి తలమీద నొకవైపునను, (౨) వికారము (౩) ఎత్తమునొద్దనుండి యెడమవైపునకు వంగియు బ్రాచీన లిఖితగ్రంథముల గానంబడియెడు, ఇప్పుడు ముద్రణముల గ్రిందిభాగమున సగము వేటుగ దెట్టుచుండిరి. (ఇది యుదితము కాదు.)"

దీని వాదారముగ దీసికొనియే ప్రస్తుతము వాడుకలో నున్న రైత్యము నిందు వర్ణింపబడిన పనికి మార్పుచేసి ప్రథమచిత్రముందు లిఖించియుంటిని. ఇయ్యది ప్రస్తుతపు విత్తమునకు భిన్నముగ నున్నను, ఇప్పటిరైత్యమువలె వ్యంజనాక్షరములకు గ్రింద జేర్చు ఒత్తుల కవిధమును నాబంకమును గలుగజేయక, లేఖని యొక్క చేగమునకు బోడ్చుదురు ముద్రాక్షరవిశేషనమున కనువుగ నున్నందున స్వీకరింపబడినది. కాని పాతీగారి వచనానుసారముగా వట్టువగుడిని వ్యంజనాక్షరమున పూర్వభాగముందు జేర్చినపక్షమున, ఆ వ్యంజనాక్షర గూఢము వికృతమగుటయు, లేఖని కంటువడుటయు, ముద్రాక్షరవిశేషనమున కంత యనుకూలముగా మండక పోవుటయు సంభించుటయే గాక, యాయవారి కననసరమగు మార్పు, ప్రస్తుతాచారమునకు భంగము వాటిల్లగలదు. అంతియే గాక వాని కిప్పటి కున్న స్థానము వ్రాత కును, ముద్రాక్షరవిశేషనమునకును జాల అనుకూలముగ నుండుటండేసి వానిస్థానమును మార్చియుండలేదు.

పై జెప్పిన ౫౭ వర్ణములను ౫౭ వర్ణ చిహ్నములను గలనీ మొత్తము ౧౧౮ చిహ్నములలో గొన్నింటి

దీనివేటి మిగిలిన చిహ్నములను, ఆ వదలివేసిన చిహ్నముల స్వీకరించిన చిహ్నములతో సమహర్ష్యకొనుటయందు గావలసిన మరీకొన్ని చిహ్నములను, వ్యంజనాక్షరములలో కొన్నింటికి స్వరసంజ్ఞల తేర్పునప్పు డవసరముగ మరీకొన్ని చిహ్నములను, లేఖని కవసరముగ మఱికొన్ని విధములను, అంతెలను స్వీకరించి, వాని నన్నిం

టిని ముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్ర కుంచికాఫలకముం దొక్కొక్క కుంచికకు మాడేసి చిహ్నముల చొప్పున సూర్చియొంటిని. ఆ విడిచిన వర్ణములను వర్ణ చిహ్నములను సమహర్ష్యకొనువిధాన మిచట పొందుపరచితిని జూడుదు. (చిత్రము ౨)

ఈ ౦ - ౩ [-౩]

ఉ ఉ - ౩

బు బు - ౩

బూ బు - ౩

జా జా - ౩

ఎ ఎ - ౩

ఎ ఎ - ౩

ఓ ఓ - ౩

ఓ ఓ - ౩

అ అ - ౩

అ అ - ౩

అ అ - ౩

క క - ౩

గ గ - ౩

ఘ ఘ - ౩

ఙ ఙ - ౩

చ చ - ౩

చ చ - ౩

జ జ - ౩

జ జ - ౩

ఝ ఝ - ౩

ఞ ఞ - ౩

ట ట - ౩

థ థ - ౩

ధ ధ - ౩

థ థ - ౩

ధ ధ - ౩

ప ప - ౩

భ భ - ౩

మ మ - ౩

య య - ౩

ర ర - ౩

శ శ - ౩

ష ష - ౩

స స - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

హ హ - ౩

ఈ విధానమువల్ల

రికీ కింయకభేద ముబ్బుగల దనుసంగతి నిశ్చయమే. అట్టింయకభేద ముల్లినప్పటికి నీ విధానము సంగీకరించిన పక్షమున ముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్ర కుంచికాఫలక మందలి కుంచికలసంఖ్యచాల భాగము తక్కువకు వీలున్నది. ఇందు కుదావారణముగా నీ ప్రక్కపుటయందలి నూడెనెచ్చిత్రమున పొందుపరచిన కుంచికాఫలకమును జూడుదు.

ఇందు కుంచికల సంఖ్య చాల తక్కువగ నుండుటంతేనియే, ఉన్న కుంచికలన్నియు మూడు వరుసలం దమర్పబడి యొండుటంబుట్టియు, కుంచిక కొక్కంటికి నూడుసంజ్ఞలు గల్గి యొక పరివర్తనకుంచికలు (Shift Keys) ఉండుట వల్లను నిజముగనిది యొంపైర్ (Empire) యంత్ర కుంచికాఫలకము (Key Board) ను బోలియున్నది. ఇందు గల వరుస కొక్కంటికి

ఇందు మొదటివరుసలో కుంచికలలో నంకాలు, వీరకులా తరచుగా వాడబడని యక్షరాదివిన్నములు మొదలై నగురుకులును, మిగిలినమాడువరుసలందు స్వర వ్యంజనానులు, వానినింజ్ఞానులును గలవు. స్వర ములకు జెందినసంజ్ఞలు వానిప్రక్కకుంచికలందును, వ్యంజనములకు జెందినసంజ్ఞలు వానిప్రక్క కుంచికలందును సమహర్షిబడినవి. అట్లు సమహర్షిబడియం దాసంజ్ఞల యుపయోగస్వల్పతాధిక్యాదులను, స్థిరాస్థిరకుంచికల సౌకర్యమును గమనించుచుండకపోవలే దను సంగతి కుంచికాఫలకమును దిలకించినవారికి తెలియకపోదని నా నమ్మకము. మరియు లిపియందు చాల తక్కువగ నుపయోగింపబడుచున్న 'లి ఐ ఇ అ' అను అక్షరములును, 'లి ఐ ఇ అ' అను సంజ్ఞలును, 'క' అను పూర్వసంజ్ఞయును మొదటి వరుసలోని కుంచికలలో తేర్చబడినవి. ఇంక లింఛిక తరచుగా నుపయోగింపబడుచున్నందున రెండవ వరుసలోని ప్రళమ కుంచికయందును, వాని సంగతములును, 'ఘ ఙ్గా ఇ హ' యను చిహ్నములును అంత తరచుగా నుపయోగింపబడనందున వానిని గుడిప్రక్క చివర భాగమునందు గల కుంచికలయందును సమహర్షియుండినది.

పల్లక్షరములకు ప్రక్క తేర్చుటకు 'ఎ ఎ షి ఎ ఎ షి షి' అను నీ యొక్క చిహ్నములలో నేర్పినను, అక్షర మాక్రమించుకొను స్థలమందేర్పరాగమందే యిమడగలదు. అయినను అంధముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రమున వక్షరవిన్యాసమున కెంతయు (Space) నిర్ణయించి విడువబడునో, యంతయు మిగిలిన సమహర్షిబడిన వర్ణ చిహ్నముల కనవసరమైనను విడువక తప్పదు. అప్పుడాంధ్రముద్రాక్షరవిలేఖనమింఛిక వికృతముగా గోచరించును. అంతయే గాక యు, ము, యు లకు రెండుకొమ్మ లీయవలసిన యవసర మున్నదిగాన, ఒకకొమ్మప్రక్క నింకొకకొమ్మ ముద్రించినప్పుడు, రెండవకొమ్మ మొదటికొమ్మవంటి ముద్రింపబడక, యింఛికగూరమున ముద్రింపబడును. అక్షరమునకు ఛదలినంతయును కొమ్మనకు ఛద వదలబడె యందులకు కారణమై యున్నది. ఈచిహ్నము

వొలగించుకొనుటకై కొమ్మయొక్క నిడివిని రెంచిరిచేని యక్షరమునకంటె కొమ్మ పెద్దదై ముద్రాక్షర విలేఖనము మరింతవికృత మగును. (ఇందు కుదాహరణముగా రెండవ చిత్రముందలి కొమ్మను గమనింపుడు.) కాన నీ యొక్క వర్ణ చిహ్నములకును అక్షరము (Space) నిచ్చుటకును, తక్కిన వర్ణ చిహ్నములకును వర్ణములకును పూర్ణస్థలము (Full Space) నిచ్చుటకును, యంత్రము దిండుక మార్పులేసి, మరికొంతయంత్రభాగమును తేర్చితిని. కాని దానివలన యంత్రవిన్యాసమందు చాల కష్టము గల్గుటయొక్క, యట్లు రాయకై నయంత్రముయొక్క విలువపూడ ఎక్కువగుటచే ముద్రాక్షరని లేఖకులు కొనబోరు. అప్పుడు అంధముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రమే మూల పడవలసినవచ్చును. అందుచే మైరి తేల్పిన యంత్రముందలి మార్పులన్ని వదలివేసి, యామహర్షియునుబట్టి మై సమహర్షింపబడిన యొక్క చిహ్నముల యాకారాను లింఛిక పెంచి, వాని కక్షరములతోపాటు పూర్ణస్థలముల వదలి, కొమ్మప్రక్క కొమ్మ ముద్రించునప్పుడు కల్గెడిదిక్కును వొలగించుటకు మాత్రము జంటకొమ్మలచిహ్నము మొకటి ప్రత్యేకముగా రెండవ కుంచికాఫలకమును తేర్చడమైనది.

లఘులేఖచిహ్నమున క్రావడియక్షరమునకు ముందు ముద్రింపవలెనన్న ప్రస్తుతలేఖనపద్ధతికి విరుద్ధమునంజేసి ముద్రాక్షరవిలేఖకులకును, అక్షరమునకు క్రింద ముద్రింపవలెనన్న సంక్లిష్ట వర్ణంబునకు గూడ ననువుగా నుండున ధైర్యము చేయవలసినవచ్చునుగాన యంత్రవిన్యాసలకును గవ్వంబు గల్గించును. మరియు ముద్రాక్షరవిలేఖనమందు సంక్లిష్ట వర్ణంబున కేర్పరచిన క్రావడి నేవయిన గాని లేక కొమ్మను గాని గల్గియుండని వ్యంజనాక్షరమునకునూడ క్రింద తేర్చవలసినచిహ్న చేర్చినపక్షమున అవ్యంజనాక్షరమునకును క్రావడికిని మధ్య కొంతకాళిఫల మేర్పడి విలేఖనమింఛిక వికృతంబగును. ఈచిహ్నముల నివారించునిమిత్రము ప్రస్తుతముద్రాణమందు వాడబడు "లి" అను లఘు లేఖచిహ్నమును కుంచికాఫలకమున తేర్చియుండినది.

పూర్వోన్మాదమునకు జంటకొమ్మలు చిహ్నముగా వానిపై చుట్టూ తేర్చిన యకార మేర్పడగలదు కాని యట్లావరించిన యకారముయొక్క నిడివి యెక్కువై యైత్య మిచ్చినప్పు డాయైత్యముయొక్క చిత్తభాగము యకారమందు గల పూర్వోన్మాదము మీద ముద్రింపబడి యైకారము వికారమగును. అందుచే అనుస్వార-కొమ్మను నొక ప్రత్యేకచిహ్నముగా తేర్చబడినది. కాన అనుస్వార-కొమ్మచిహ్నమును ముద్రించి దానికి తలకట్టిడి కొమ్మ తేర్చిన యకార మగును.

లఘురేఫమునకు జంటకొమ్మలు చిహ్నముగా వానిపై చుట్టూ తేర్చిన నొక పారీ నొక్కి కామావరితని ముద్రించునపుడు యకార మేర్పడును.

ఫ, వ లకు మామూలుకొమ్మ లిడిన ఘ, మ, లేర్పడగలవు.

ఇంచుల యకార చిహ్నమునకు చుట్టూ జంట కొమ్మలు చిహ్నముగా వానిపై యకారమును, వ, బ లకు జంట కొమ్మలు చిహ్నముగా వానిపై మ, యు లను, ముద్రితము లగును. ఇట్లునే తక్కినవికూడ గ్రహింపవలెను.

చెప్ప నూచితిని. 'ల', 'చ', 'జ' యను అక్షరములయొక్క సంకేతము లేనాత్రమును నిషేధించు వాడ బహుమందులైతే గాన వానిని సంవికాసకములయందు తేర్చియుండలేదు.

ఈ కుంధికాఫలకముల వర్ణాగ్రతగా బరిశీలించినప్పుడు, ప్రతికుంధిక సూర్య భాగమున A అని గాని, B అనిగాని వ్రాయబడియున్నట్లు గానంబడును. దానంటే ఏమియుండు గల కుంధిక లన్నియు రెండు భాగములు గల విభజింపబడినవియు, అందు A సుర్దు గలది అస్థిరకుంధిక లనుభాగమునకు జెందినవనియు, B సుర్దుగలది స్థిరకుంధిక లనుభాగమునకు జెందినవనియు గ్రహింపవలెను. అస్థిరకుంధిక లన, ప్రస్తుతము ముద్రాక్షరవిశేషవయంత్రము లందు గల కుంధికలనలె నొక్కినప్పు డక్షరమును ముద్రించి ప్రక్క రాజోవు అక్షరమునకు తాపోసంగున వని యర్థము. కాని స్థిరకుంధిక లట్లు కాదు. అస్థిర

కుంధికలనలెనే యాస్థిరకుంధికలను నొక్కినప్పు డక్షర వివ్యాస మొనరించును గాని, దానివలె ప్రక్క రాజోవు అక్షరమునకు తోటుమాత్ర మొసంగజోదు. (ఇందులకు గారణము దరువారే చెబువలెను.)

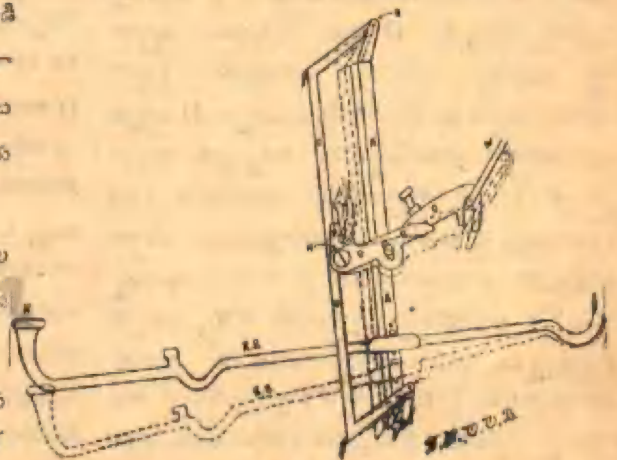
ఇందువలన మనకు బాల బాధ మున్నది. మన మిప్పుడు "స్థ" యను సంస్కృతవర్ణము ముద్రింపవలె ననుకొనుచు. అందులకు ద్వివీర్యకుంధికాఫలకమును దిలకింపుడు. దానియందలి రెండవవరుసలోని నాలవకుంధికను నొక్కినయెడల నాకుంధికలోని మొదటియక్షరమగు "స్థ" కారము ముద్రితమగును. ఈసకారము గలకుంధిక స్థిరకుంధికలలోనిది గాన, దీని నొక్కినప్పుడు సకారమును ముద్రించినది గాని దానిప్రక్క రాజోవు సక్షరమునకు తోటుమాత్ర మొసంగినది గాదు. (అనగా వాహనము (Carriage) కుడిప్రక్కనుండి యెడమప్రక్కకు కదలి చోటు (Space) ఇచ్చినది కానని యర్థము.) అందుచే వా సకారమునకు "ధ" ఒత్తు నిచ్చుటకు పూర్వస్థల దర్శిని నొక్క వచనము లేకయే "స్థ" కారము గమ్యస్థాన మలంకరించుచున్నది. కనుక నిప్పుడు నాల్గవవరుసలోని రెండవకుంధికను నొక్కిన యెడల నందలి మొదటి యక్షరమగు "ధ" ఒత్తు "స్థ" కుండ ముద్రితమగును. ఈ "ధ" ఒత్తుగలది పూడి స్థిరకుంధికయే కాన తొంటియట్లు వాహనము కదలలేదు. అందుచే నిప్పుడును పూర్వస్థల దర్శిని నుపయోగింపకయే రెండవవరుసలోని పదునొకండవకుంధికను నొక్కిన "స్థ" లంబరేఖ "స్థ" మైన ముద్రితమగును. ఇదియు స్థిరకుంధికయే కాన వాహన మట్లే నిలిచియుండును. ఇప్పటికి "స్థ" అను వాకారము ముద్రితమైనది. ఇక మూడవవరుసలోని రెండవకుంధికను (ఇందుకు పరివర్తనకుంధికపాత మవసరమై యున్నది. ఎందుచేతనో గ్రహించునది.) నొక్కి "ఁ" దీర్ఘమును ముద్రించిన వెంటనే వాహనము కుడిప్రక్కనుండి యెడమప్రక్కకు జరిగి, రాజోవు అక్షరమునకు తాపోసంగును. ఎందుచే నన, "ఁ" గల కుంధిక అస్థిరకుంధికలలో చేరినది. ఇప్పటికి "స్థ" యను సంస్కృతవర్ణము ముద్రితమైనది.

మరియు నింకొకవిషయము గలదు. పూర్వస్థల దర్శిని ఒక్కపర్యాయము నొక్కుటకు వ్యయపడని కాలములో, ఆక్షరకుందిక (Key) రెండుపర్యాయములు, లేక రెండుకుందికలు, నొక్కుటకు వీలున్న దను విషయము విశేషతలకు అనుభవసిద్ధమే. కాన “భారతి” యనుపదము ముద్రించునపుడు భేదకరమునకు దీర్ఘమును తేల్చునపు యొకపారి, రకారమునకు తలకట్టు తేల్చుట కొక్కపారి, తకారమునకు నుడి తేల్చుట కొకపారి గలవి వెదపి మూడుపారులు పూర్వస్థలదర్శిని నొక్కవలసినయవ సరము స్థిరాస్థిరకుందికలు లేనివిగ గల్గును. ఈమూడుపార్లు పూర్వస్థలదర్శిని నొక్కుటకు వ్యయపడినకాలములో మూడురెల్లగు కుందికలు నొక్కుటకు వీలున్న దని యీ శిశుయొక్క మొదటిభాగముందు తిప్పబడిన యంశమును బట్టి విశద మగుచున్నది. అనగా, “ధా-ం-తి” యను నీ యాద్యున్నదలచే నేర్పడిన “భారతి” యను పదము పూర్వస్థలదర్శిని నొక్క పర సరము లేనియెడల మరల నొకపారి “భారతి” యను పదమును ముద్రింప వలెను. అంతియొగాక, ప్రస్తుతాంగ్ల ముద్రాక్షరనిత్యేష యంత్రమందలి పూర్వస్థలదర్శిని నంతే తరచుగా ముద్రాగింపకపోయినను త్వరలో చెడి పోవుచుండుట మనము చూచుచునేయున్నాము. అట్టి తట మన యాంధ్ర ముద్రాక్షర విశేషణయంత్ర మందలి పూర్వస్థలదర్శిని ప్రతి ఆక్షరమునకు నొక్కుచుండినపక్షమున నెంత త్వరలో చెడి పోవునో వేరే చెప్పవలయునా? కాన యీ విషయములబట్టి స్థిరాస్థిరకుందికల శిల్పపుట వల్ల నెంతలాభ మున్నదో పాఠకులే నిర్ణయించు కొందురుగాక.

ఇక స్థిరాస్థిరకుందిక లెట్లేర్పడినవో విపులముగ నెరుంగుట ప్రక్క పాండుపరచిన గుచ్చిచిత్రమును జూడుడు.

ఇయ్యది రెమింగ్టన్ పనియన నెంబరు ముద్రాక్షర విశేషణ యంత్రమందలి యొక భాగము.

ఈచిత్రమందు K అనుకుందికను నొక్కినప్పుడు, దానిస్థానము K 1 అనుచోటునకు మార గలదు. దానినిబట్టి K 2 అను చోట (Rod) K 3 అను స్థానమునకు మారగలదు. అప్పు దాయాచకు గల N అను చిన్ని మేకుయొక్క యడుగుభాగము A అను మేకు గల శిఖరపట్టును క్రిందికి నొక్కివేయును. అంత వాతేకుపట్టు నమసరించుమున్న B యను మేకుగల కీళ్లు (Joints) క్రిందికు లాగబడి, వాని నమసరించుమున్న C యను ఇనుపకడ్డీ కొంచెము త్రిప్పుటను. అందుచేత వా C యనుదానికి మర మేకునో విగింపబడి, D యనువక్షరము గుర్తువేయబడియున్న ప ని ముట్టు (Instrument) తనస్థానమును మారి, క్రిందకు వంగి, తననోటితో ఎట్టియందైన W అనుతీగను క్రిందకు లాగును. ఆ W అనుతీగ ఎస్కేప్ మెంటు వీల్ (Escapement Wheel) ను తిరుగకుండ అడ్డు పడుచున్న పనిముట్టును కదల్చి, ఎస్కేప్ మెంటు వీల్ తోను ఒకవేళ మూత్రము తిరుగునకు వీలు కలుగు నట్లు చేయుచున్నది. ఈవిధముగ, ఒక యక్షరము ముద్రింపబడినపుడు (అనగా ఒక కుందిక నొక్కబడి నపు డని యర్థము) ప్రక్క రాబోవు ఆక్షరమునకు చోటాపంబుచున్నది. కుందికలకములోని యేకుందికను నొక్కినప్పటికిని పై వివరింపబడిన చర్యలన్నియు దప్పక జరుగునని యెరుంగునది.

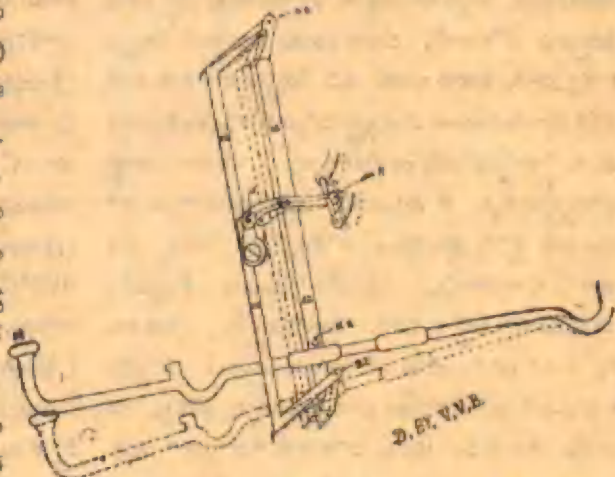

చిత్రము ౫

దీనినిబట్టి గ్రహీతపదనీవనియ నుండు గలదు. అనేదన, K అనుకుందికయొక్క K 2 అను క్షేపకు అనుగుభాగమునకు కొనదేరియొందునట్లు దిగింపబడిన N అను ఆవిష్కృతేకుయొక్క విషయమే. కుందిక నొక్కవస్తు దీమేకు A అను రేకుపట్టాను క్రిందకు నొక్కటచేతనే యిన్ని పనులుజరిగి స్వేకుఇచ్చుట (అనగా రాబోవు అక్షరమునకు నోటాంబు) కు విలు కలుగునట్లు చేయుచున్నది కనుక ఈ మేకు నూడదీసివేసినయెడల కుందిక నొక్క వస్తును స్వేకు ఇచ్చుట కవకాశ ముండనేరదు. ఇది గ్రహీంది కుందికాఫలకమువందరి స్థిరకుంది కలకు ఈ మేకు లేకుండ చేగి వైచిరిని. అందు చేత స్థిరకుందికలు నొక్కవస్తును స్వేకు ఇవ్వ బడదు. అస్థిరకుందికలకు స్వేకు ఇవ్వవలసిన భార మున్నది గాన వారి కామే కుంచడమైనది.

ఈ సందర్భమున మరి యొకవిషయమును గూర్చి కొంచెము చెప్పవలసియున్నది. ఈ చిత్ర ముందు R అను గురు తెచ్చు మన్నదో గమ నింపును. అక్షరము స్తంభిక (Roller) మీద ముద్రింపబడు సమయమునకు సరిగా ఆ స్తంభిక కును, ఆయక్షరమునకు మధ్యభాగమున రిబ్బన్ నెత్తిపట్టుటకుగాను ఏర్పడిన పనిముట్టు (Instrument) యొక్క సంబంధము (Connection) ఈ R అనుగుర్తు దగ్గరనే యున్నది. D అను అక్షరము గుర్తుగా గల పనిముట్టు క్రిందకు వంగినప్పుడు రిబ్బన్ పైకిలేచి ముద్రణమునకు సహాయపడుచున్నది. D గుర్తులు గల పనిముట్టు మామూలుస్థలమం దున్నప్పుడు రిబ్బన్ క్రిందకు దిగజారి ముద్రింపబడిన యక్షరములు కంటి కగపడునట్లు చేయుచున్నది. ఈచర్యలకుగాన కుందిక నొక్కతరి దానియూపకుగల N కేరుగల యావిష్కృతేకు A అనురేకుపట్టాను క్రిందకు నొక్కటరల్లనే కల్లుచున్నవని గ్రహీంపవలెను. అందుచేత ఈమేకు లూడిదీయబడిన స్థిరకుందికలు నొక్కవస్తును, A అను రేకుపట్టా క్రిందకు నొక్కటచే కదిలించబడుదు గాన, ముద్రణదమయమునకు, అక్షరమునకును స్తంభికకును

మధ్యకు రిబ్బన్ చేరుకొనదు. అప్పు యక్షరము కాగితము మీద, (అనగా స్తంభికకు జాట్టుబడిన కాగితముమీద నవి యర్థము) ముద్రింపబడదు. కనుక నీవిత్తును దొలగించు టకు వేరొకమార్గము త్రొక్కబడినది. అనూతనమార్గ మెరుంగుట క్రిందిచిత్రమును గమనింపు.

చిత్రము ౬

ఆంధ్రముద్రాక్షర విలేఖనయంత్రముందు క్రొత్తగ జేర్చవలసిన యంత్రభాగము

వార్తచిత్రముందు R అనుగుర్తుగ్గరనే రిబ్బన్ పనిముట్టు యొక్క సంబంధము గలదని యంత్రముందు చెప్పబడినది. ఇప్పు యా R అనుగుర్తుక్రింద భాగముందు గల H అనుగీతవరకును వలెకీ, అవైభాగమును దీసివేసి, D అనువక్షరమును గుర్తుగల పనిముట్టువకును, రిబ్బన్ పనిముట్టువకును గలసంబంధమునుజేకుండ చేయవలయును. తరువాత C అను ఇనుపకడ్డీకిని, కుందికాఫలకమునకును మధ్య C అను ఇనుపకడ్డీవంటి పనిముట్టునే వేరొక దానిని జేర్చవలయును. (ఇదియే ఆరవపటముందు C 2 అనుకేరుగల పనిముట్టు.) దీనినిగూర్చియే ఆరవచిత్ర ముందు జూపబడినది. ఇందు A 2 అనురేకుపట్టాను నొక్కటకు ప్రతికుందికకును N 2 అనుకేరుగల మే కుండితీరవలయును. దానిచిల్ల నే కుందిక నొక్కబడినప్పు టికిని (అనగా స్థిరకుందికలుపైతము నొక్కబడినప్పు

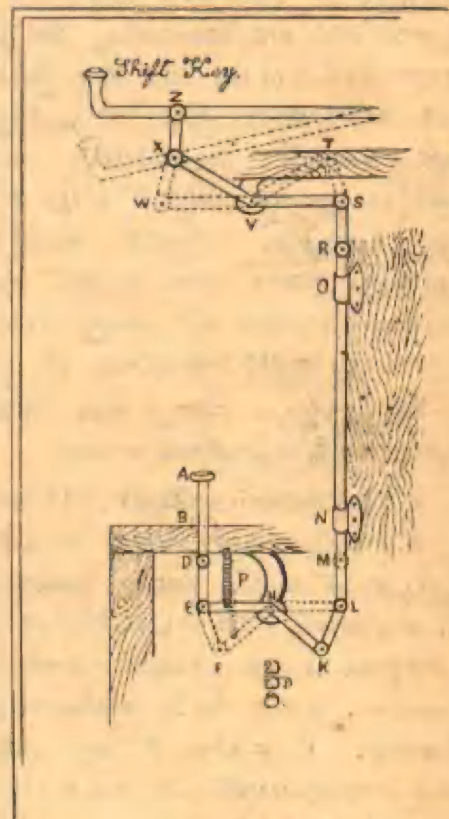
టికిని అని యోగము) A 2 చేతుపట్టా క్రిందకు నొక్కబడి, దానికి సంధ్యామహారముగ సంబంధించియున్న D 2 అను చేతుగల పనిముట్టు (A 2 నకును D 2 నకును నట్లు సంబంధము గలచో అయినవ పటమునబట్టి పాతకులు గ్రహించుదు గాక) చలించి, R అను సంబంధముచేత రిబ్బన్ పనిముట్టును కదలించి, ముద్రామునకు రిబ్బన్ సహాయపడునట్లు చేయును. ఇట్టి ఆరవచిత్ర మందుగల పనిముట్టు అయినవచిత్రమందు జేయబడిన మార్పుల గల్గిన చిక్కును చొలగించివేయగలదు.

చెప్ప మిఁచితిని. ఆరవచిత్రమందు J అను సుర్దు గల కీలు కదలికగలది గాని, గట్టిగ బిగింపబడినది కాదు. ఇట్టి కీలు కదలికగలదిగ జేయుటకుగల కారణము, అయిదవచిత్రముకు ఆరవచిత్రమును శ్రద్ధవహించి, మాత్స్య దృష్టిచే బరిశీలించిన పక్షమున జక్కగ బోధపడ గలను.

ముద్రాక్షరవిలేఖన మొనరించునపుడు మన మొక యెత్తుబల్ల (Stool) మీద కూర్చుండి, యెరుల మరొక యెత్తుబల్ల మీద గాని, లేక, పేజాబల్ల (Table) మీద గాని ముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్ర మిడికొనుట సహజ మనుసంగతి యందు రెరింగినదియే. అవిగమన మనముందు చేర్చికబల్ల నిడికొని, దానిమీద ముద్రాక్షర విలేఖన యంత్ర ముంచుకొనుటకంటె, ప్రత్యేక మొకయెత్తుబల్ల మీద నాయంత్ర ముమర్చబడియుండుట కంగీకరించిన పక్షమున పూర్వఫలదర్శినియు, పరివర్తనకుంచికలు కుంచికా ఫలకమునుండి తొలగించుటకు వీలున్నది. అప్పుడిది నాయంత్ర ముమర్చబడుబల్ల మాడుప్రక్కల చెక్కలచే నూయుట జాలవలెను (అనగా ముందరి భాగము) తెరచబడియు ఉపలెను. అం దమర్చబడ నలసిన మొదటియంత్ర భాగ మీదప్రక్క పొందుపరచితిని జూడుడు, (చిత్రము 3)

ఇందు A సురుగుగల సురుకుంచిక (Big Key) కాలియొక్క యడుగుభాగము (అరికాలుతో) క్రిందకు త్రొక్కుబడుట కనువుగా జేయబడినది. ఈ A యను కుంచిక త్రొక్కుబడి, క్రిందికి నొక్కబడినపుడు, దానిస్థానము B యను ప్రదేశమునకు మారగలదు. దాని

ననుసరించి D యను కీలు E అను కీలుయొక్క స్థానమున కును, E అను కీలు F అను ప్రదేశమునకును మారుగలవు. అందుచే E K యను వంకరకీలాక (Curved Rod) H అనుచోట నీలచే వరులుగా బిగింపబడినది గాన, దాని E యను మొదటి మొన (End) F అను ప్రదేశమునకు, క్రిందికి నొక్కబడుటచే, దాని K యను రెండవ మొన L అనుకీలు యొక్క స్థానమునకు పై కెత్తబడును.

చిత్రము 3

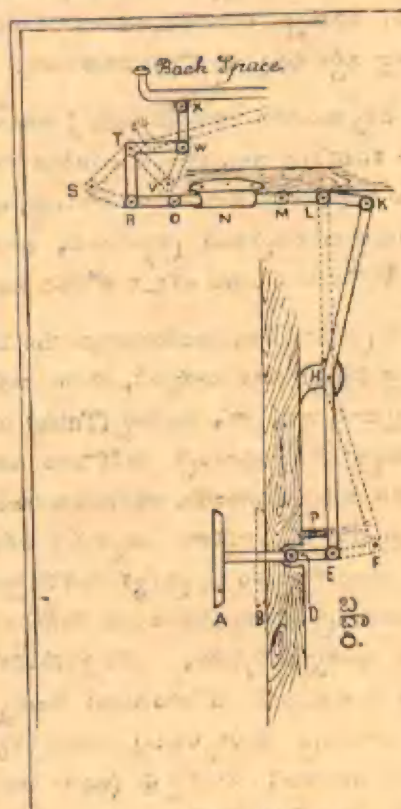
అపుడు K L అను లఘుకీలాక (Short Rod) L M అను ప్రదేశమునకు, పైకి త్రోయబడుటచే, దాని ననుసరించియున్న L R అను సురుకీలాక (Long Rod) మాడ పైకి త్రోయబడి M S అను కీళ్ల మగ్గల స్థాన ముక్రమించును. అట్లాక్రమించునపు డాగురుకీలాక ప్రక్కల కేమాత్రము తొలగిపోకుండు నట్లు N O

యను పేర్లుగల బందులు కాపాడగలవు. అంత నా RS అను లఘుశీలాక ST యనుప్రదేశ మాక్రమించు కొనును. అప్పుడు SX అను వంకరశీలాక V యనుపొట నీలచే వరులుగా విగింపబడినది గాన దాని S అను మొదటి మొవ T యను ప్రదేశమునకు పైకి త్రోయ బడుటచే, దాని X అను రెండవ మొవ W అను ప్రదేశ మునకు క్రిందికి లాగబడును. అంత నా XZ అను లఘు శీలాక XW అను ప్రదేశమునకు క్రిందికి లాగబడు టచే, దానితోపాటు దాని ననుసరించియున్న పరివర్తన కుందికాశీలాక (Rod of the Shift Key) క్రిందికు లాగబడి పరివర్తనకుందిక క్రిందికి వొక్కబడినట్లు కనిగియు. అందువలన ముద్రాక్షరనిర్ణయ మొన రిండుతరీ పరివర్తనకుందిక చేతిచేతితో వొక్కి కాల నిలంబన మొనర్చుకొని, నిర్ణయవాచక మిందుకైన కుంటువగునట్లు చేసికొన నవసర ముండదు. కాన నిటువంటియంత్ర భాగముల రెంటి నమర్చుకొంటిమేని పరివర్తనకుందికల రెంటికిని పోయవడగలవు. (చి. ౮).

ఇక నాబల్లయం దమర్చబడినదిగలసిన రెండవ యంత్రభాగమున కిక్కడ చిత్రమును జూడెదము.

ఇందిలి A సురుకుగల సురుకుందిక కుడిమోకాలి పైని తొడయొక్క కుడిచక్కయందలి భాగముతో కుడిచక్కకు త్రోయబడుట కనువుగా జేయబడినది. ఈ A యను సురుకుందిక కుడిచక్కకు త్రోయబడినపు డు, దానిస్థానము B యన ప్రదేశమునకు మారగలదు. దానిననుసరించి, D యను కీలు E యనుకీలుయొక్క స్థానమునకును, E యనుకీలు F అను ప్రదేశ మునకును మారగలవు. అందుచే, EK యను వంకరగురు శీలాక (Big Curved Rod) H అనుపొట నీలచే వరులుగా విగింపబడినది గాన, దాని E యను మొదటి మొవ F అనుప్రదేశమునకు, కుడిచక్కకు త్రోయబ డుటచే, దాని K యను రెండవ మొవ L అను కీలుయొ క్క స్థానమునకు, ఎడమచక్కకు త్రోయబడును. అప్పుడు KL అను లఘుశీలాక LMX అనుప్రదేశమునకు, ఎడమచక్కకు త్రోయబడుటచే, దాని ననుసరించియున్న LO యను సురుకుశీలాక మొదటి కుడిచక్కకు త్రోయబడి

MR అనుకీళ్ల మధ్యగల స్థాన మాక్రమించును. అట్లా క్రమించునపు డాసురుశీలాక ప్రక్కలకు గాని క్రిందికి గాని తొలగిపోకుండునట్లు N అను పేరుగల బందు కాపా డగలదు. అంత నా OR అనులఘుశీలాక RS అనుప్రదేశ మాక్రమించుకొనును. అప్పుడు, RW అను పదుకొని శీలాక (Right-angled Rod) T యనుపొట నీలచే వరులుగా విగింపబడినది. కాన దాని R అను మొదటిమొవ

చిత్రము ౮

S అను ప్రదేశమునకు, కుడిచక్క కిందుకు పైకి త్రో యబడుటచే, దాని W అను రెండవ మొవ V యనుప్రదేశ మునకు క్రిందికి లాగబడును. అంత నా WX అను లఘుశీలాక V W అను ప్రదేశమునకు, క్రిందికి లాగబడుటచే, దానితోపాటు దాని ననుసరించియున్న పూర్వస్థలపరివర్తికకుందికాశీలాక (Rod of the Back Space Key) క్రిందికు లాగబడి, పూర్వస్థలపరివర్తి

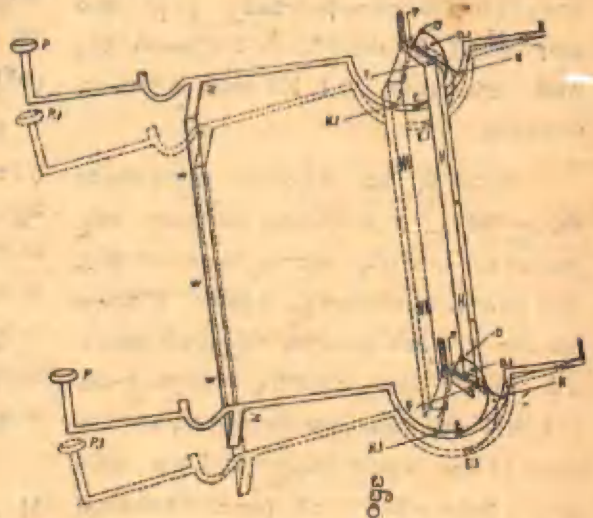
కుందిక (Back Space Key) క్రిందికి నొక్కబడి నట్లు కాగలదు. ఇందువల్ల విలేఖన మొనర్చునప్పు డేద సరమునుబట్టి పూర్వస్థలదర్శిసమంచికను పొస్తానుగలిగి నొక్క, కాలవిలంబన మొనర్చుకొని, విలేఖనానేగ మించుకైన కుంటువడునట్లు చేసికొన నగత్య ముండును. అంతియే గాక తదితరముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రకుందికా ఫలకములలోని పూర్వస్థలదర్శిఫలకలతో త్వరలో తెడి పోకుండునట్లయంత్రభాగమును తేర్చిన పూర్వస్థలదర్శిని నిందుక బలముగా నిర్బంధమునకు కరకాళి మున్నది.

ఇందలి 2, ౮ చిత్రములందు P అను అక్షరము గుర్తువేయబడిన ఫలకమున గల తీగచుట్ట ఎందులకావినదముగ విగింపబడినదో, దాని యుప యోగ మేమియో పాఠకులే గ్రహించుకొందురు గాక.

మనభాషయందు ౨, ౩, ౪, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౨ యను నీ యక్షరముల కక్షరసంకేతమున తలకట్టు నిడు ఆచారము లేకున్నను, దక్షిణ సర్వసంకేతముల నిడువాచార మున్నందున నీ తొమ్మిదక్షరములకు, యక్షరమును సమకూర్చు కొనుటకుగా ననుస్వార - కొమ్మును ప్రత్యేక చిహ్నము' యనునట్లకట్టినను, కొమ్మునుదీర్చవల సిన యక్షసర మున్నందున అనుస్వార-కొమ్మును ప్రత్యేకస్థిరకుందికలందు తేర్చియుంటిని. అందుచే స్వర సంజ్ఞలేర్పని ౨, ౩, ౪, ౫, ౬, ౭, ౮, ౯, ౧౦, ౧౧, ౧౨ యనువానిలో శే యక్షరమునైన గాని, లేక మన భాష సంప్రదా యము నకుసరించి ఇక్షరస్వరసంతేత మను నుడిని తేర్చని "య" యను వక్షరమునైన గాని, వాక్యమువ్యభాగమందు ముద్రింపవలసినదైనచో నాయక్షరమును ముద్రించిన పిమ్మట వ్యవధానశీలాక (Space-bar) నొకసారి నొక్కవలసియుండును. అట్లా వ్యవధానశీలాక నొకసారి నొక్కనివకమున నాయక్షరమునకు ప్రక్క ముద్రింపబడు అక్షర మా మొదట ముద్రింపబడిన ఆ యక్షరముమీదనే ముద్రితమై విలేఖనము వికారమగును.

అటు లావ్యవధానశీలాక నొక్కవప్పు డిందుక కాలము వృథా వ్యయమగునని తలంచి,

యా కొద్దిపాటి కాలము మాడ వృథావ్యయము కాకుం డునట్లు పై శిష్యబడినయక్షరములు గల స్థిరకుందికలు నైత మవసరమున్నప్పు డస్థిరకుందికలవలె పనిచేయ గల్గుట కొకవిధమైన యంత్రభాగమును తేర్చియుంటిని. ఈయంత్రభాగము నంతిను గులభముగాను, విశులము గాను రచిపెకొనుటకు నీలగునట్లయంత్రభాగమును రెండువిభాగములుగ చేసి, రెండుచిత్రములందు బ్రదు ర్శించియున్నాడను. అందలిప్రథమచిత్ర (చి. ౧) మోక్రింద పొందుపరచితిని చూడుడు.

చిత్రము ౧

ఈతొమ్మిదవచిత్రమును గమనింపుడు. ఇందు P అను పేరుగల కుందికలు (Keys) రెండు గలవు. ఈరెండుకుందికలయొక్క కలాకలకును నడుమ W అను పేరుగల గురుశీలాక ఒకటి గలదు. ఈగురుశీలాక యొక్క Z అను పేరుగల కొన లాకుందికాకలాకలకు తు కబడియుండుటచే, ఈకుందికలరెండింటిలో చేనినినొక్క నప్పటికిని రెండవది నైతము నొక్కబడినట్లే కాగలదు. అందుచేత నీరెండుకుందికలలో చేనిని నొక్కనప్పటికిని ఫలితముమాత్ర మొక్కటియే యగును. ఇది చూచు వారికి కుందికాఫలకమందలి పరివర్తనకుందికలు జ్ఞప్తి కి రాక మానవు. కాని యా పరివర్తనకుందికలు చేయు

పని చేరు. ఈ సూత్రసమంధికలు చేయుపని చేరు. అందు చేయుద్రాక్షరవిలేఖన మొనరించువార లీ సూత్రసమంధికలను పొరబడక సులభముగా సుద్రించుటకుగాను వీనికి జర్రాపుసమంధికలని (Pass Keys) పేరిడియున్నాను.

ఇందలి P యనుపేరుగల సమంధికల రెంటిలో శీఘ్రమైన నొకదానిని క్రిందికి నొక్కివచ్చుదు, దానిస్థానము P 1 అనుప్రదేశమునకు మారగలదు. అంత నాసమంధికయొక్క శీలాక సమసరించుయొన్న DE యను వంకర శీలాక D 1, E 1 అను పోటునకు మారగలదు. అప్పుడావంకరశీలాకకు సంబంధించియున్న DK యను సమకొణశీలార్ T యనుపొట సీలచే వరులుగా విసింపబడి యందుకుంటే D 1, K 1 అను ప్రదేశమునకు మారగలదు.

ఇందలి H అను వక్షరములు సుద్దువేయబడిన రేఖపట్టాయొక్క F అనుపేరుగల మూలలవద్ద గిన్నయొంగరము లతుకబడి, వానిరంగమలనుండా DK యను సమకొణ శీలాకలయొక్క నిడివిగల భాగములు వరులుగా దూర్చబడి సంబంధము కల్పింపబడి యందుకుంటే DK యను సమకొణ శీలాకలస్థానము D 1, K 1 అనుప్రదేశమునకు మారినప్పుడు, వాని సమసరించి H అను పేరుగల రేఖపట్టా H 1 అను వక్షరములు సుద్దువేయబడినపోటునకు (అనగా పదియవచిత్రములోని యంత్ర భాగమందలి యక్షరకుంధికా శీలాక కదుర్చబడిన N 3 అనుపేరుగల చిన్ని పేకుయొక్క యడుగుభాగమునకు నూటిగా నుండునట్లు) మారగలదు.

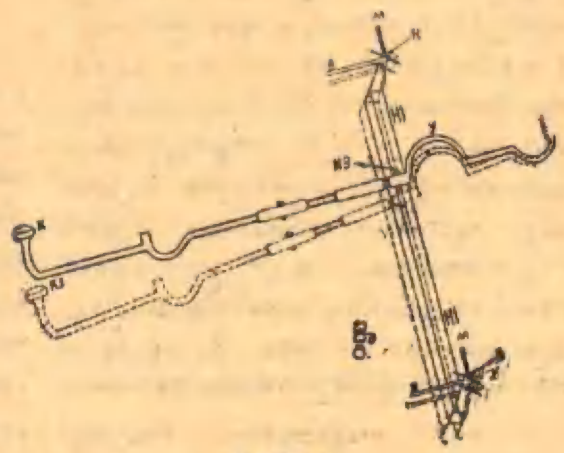
ఇప్పు డిక పదియవ చిత్రమును గమనింపుడు.

ఈ పటమందలి K యను వక్షరకుంధికను నొక్కివచ్చుదు, దానిస్థానము K 1 అనుపోటునకు మారగలదు. అప్పు డా కుంధికాశీలాకకుగల N 3 అను చిన్ని పేకుయొక్క యడుగుభాగము H 1 అను పేరుగల రేఖపట్టాను క్రిందికి నొక్కివేయును. అంత నా రేఖ పట్టాయొక్క R అను

పేరుగల కొనలవద్ద ఆద్దముగా విసింపబడిన లఘుశీలాకలు క్రిందికి లాగబడుటచే, వానిక్రింద నదుర్చబడిన B యను పేరు గల శీలాకలుమాడ క్రిందికి నొక్కిబడును. అయిదవ చిత్రములోని యంత్రభాగమందలి C యను ఇనుపకడ్డీయొక్క B యనుపేరుగల కొనల పొడుగిందయే ఈ B యనుశీలాక రేర్పాటుచేయబడియుండుటచేత, ఈ B యను శీలాకలు క్రిందికి నొక్కిబడినప్పుడు, వాని వసుసరించి యా C యను ఇనుపకడ్డీ కొంతయు త్రిప్పబడి, దాని కంటి D యను వక్షరములు సుద్దువేయబడియున్న పని ముట్టు క్రిందకు వంగి, తన నోటితో పట్టియుంచిన W అను తీగను క్రిందకు లాగి, ఒకస్థలమును గల్గజేసి ప్రక్క ముద్రింపఁదలపు నక్షరమునకు తావొసంగును.

ఇన యంత్రముయొక్క యడుగుభాగమందలిచట్టము (Frame) న కిరుప్రక్కల లోపలిభాగములయందు నిట్టనిలువుగా గాళ్ల పేర్చరచి, వానిలో విందు R అను వక్షరములు సుద్దు వేయబడినపోటులంగల లఘు శీలాకల యొక్క వెంపలిభాగముల నిండుక వరులుగ దూర్చియుంచినచో, H తో H 1 అనురేఖపట్టా కదిలునప్పుడు తన స్థానమునుండి ప్రక్కలకు తొలగిపోకుండునట్లు కాపాడబడగలదు.

అచ్చటనే చట్టముయొక్క పైయంచుల కిందలి M అను వక్షరములు సుద్దువేయబడిన తీగముట్టల

చిత్రము ౧౦

పైభాగములు గట్టిగ విగించి యుండిన పక్షమున H 1 అను లేకుపట్టా క్రిందికి నొక్కబడినప్పు డవి సాగుదు, తక్కినసమయములం దా లేకుపట్టాను పైకి లాగివట్టియించుచు సహాయపడగలవు.

ఈచిత్రముందలి యక్షరకుంచికాళలాక Y యను నక్షరము గుర్తుచేయబడినచోట పెన్నిధమున పైకి వంచబడియున్నచో యట్లే యాయంత్రముందలి యక్షరకుంచికాళలాక లన్నియు వానిధముననే పైకి వంచియుంచబడినచో, యక్షరకుంచికలు క్రిందికి నొక్కబడినప్పుడు, వానికేలాకలు, తొమ్మిదవపటముందలి H అనుపేరుగల లేకుపట్టాకు తగలకయుండగలవు. మరియు వాంఛకుంచికాళలాకలపొడవు నించుక పేండుట మందిది. ఇందుమాలమున గల్గు లాభములను వాడకులే గ్రహించుకొందురుగాత అని నే విచట చేర్చునుట మానితిని.

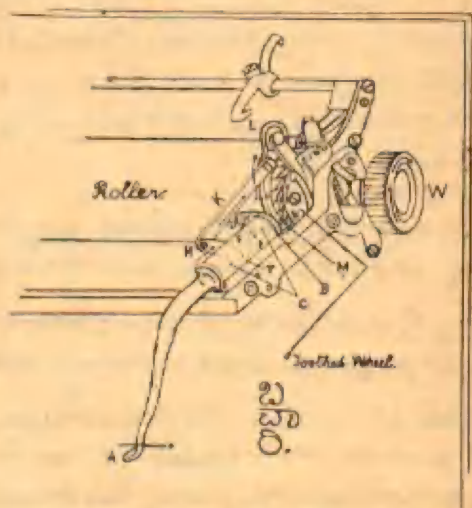
ఈవ్యాసమున ఫలంతరముందు వర్ణించబడిన యొడ్డుబల్ల (Stool) యొక్క కుడిప్రక్కయందు పూర్వపటవిర్మినికి సంబంధించిన యంత్రభాగము (ఎనిమిదవ చిత్రములోని యంత్రభాగము) వంటిదాని నింకొకటి యొడమ ప్రక్కపూడ సమహర్షకొని, ఆయంత్రభాగమునకును, ఇందలి జరుపుకుంచికల (Pans Keys) కును సంబంధ మేర్పర్చుకొన్నచో నీజరుపుకుంచికలను కూడ నవసరమైనచేరి వాస్తాంగళితో నొక్క ప్రయోగపడ నవసరము లేక, యెడమ మోకారిపైని తొడయొక్క యెడమప్రక్కయందలి భాగముతో వాయంత్ర భాగముందలి గుర్తుకుంచికను ఎడమప్రక్కకు త్రోవపట్టిన సరిపోవగలదు.

ఇక నీప్రక్క టాండుపరచిన పదునొకండవ చిత్రమును జూచుడు.

ముద్రాక్షర విలేఖన యంత్రమున కుడిప్రక్క పూర్వభాగమున గలయంత్రభాగ మింపదునొకండవచిత్రముందు జూపబడినది. మన మింకాయంత్రభాగము నుపయోగించినపు డిందలి కేలాకల సంవిలనమును, ఇంతకుముందు జూపబడిన చిత్రములందువలె వింత్యాకారపులేఖల నిడిచూపుటకు వీలులేనందున, బొలుపుగుర్తుల మూలమున

జూపియున్నాడను. బొలుముయొక్క మొన ఏవైపునకు దిరిగి యుండనో యచ్చటికేలాక యావైపునకు కదులునని యెరుంగునది.

ఈచిత్రములోని యంత్రభాగముందలి A, B యనుపేరుగల యనుపకడ్డియొక్క A యనుకొసను కుడిచేతితో కుడివైపునకు త్రోసినయెడల, దానియొక్క రెండవ C యనుకొట్టమున వదులుగా విగింపబడియుండుటచే ఇంచుక తిరిగి, దానియొక్క B యను రెండవ కొనకు గట్టిగ విగింపబడిన D యను లఘుకేలాక యించుక క్రిందికి వంగి, తన్నునుసరించియున్న E యను లఘుకేలాకను క్రిందికి నొక్కించేయును. దానితరువాత గల F, H యను సమకొంకేలాక T యను చోట వీలచే వదులుగా విగింపబడియుండుటచే, దాని F అను మొన E యను లఘుకేలాకచే క్రిందికి నొక్కబడినప్పుడు, దాని H యను రెండవమొన యించుక ముందునకు—అనగా పైంభిక వైపునకు, త్రోయబడును, దాని ననుసరించియున్న K యను కేలాకపూడ ఇంచుకముందునకు త్రోయబడును. అప్పుడు L, M అను వంకరకేలాక మొదట ఇంచుక ముందునకు త్రోయబడి యటువీడ్చుట ఇంచుక పైకి త్రోయబడును. అటు లావంకర కేలాక మొదట ముందునకు

చిత్రము ౧౧

ప్రాయోగిని పూర్వము, దానికి M అను స్థానవర్ణములతో పన్ను, ప్రంభికయొక్క N అను పేరు గల పల్లమునకు తేరి, యటుపిమ్మట L, M కలక యందుకై ప్రాయోగిని పూర్వము తనతోపాటా పల్లచక్రమును, దానికి సంబంధించియున్న ప్రంభికనుగూడ నొక్కసారి గా పైకి బాగును—అనగా ప్రంభికను నిందుకై తిప్పి ముద్రాక్షరవిలేఖనముం దక్షరపంక్తుల గూర్చుకొనుట యందు సహాయపడుచున్నది. ఇందు మనము గ్రహించ వలసిన విషయ మొందు గలదు. అదేదన, ప్రంభికకు చివర భాగమందు గట్టిగ విగ్రహించిన యా పల్లచక్రము యొక్క పల్లము గురించినవిషయమే.

ఇందలి ప్రంభికకు చివరభాగమందు గల పల్ల చక్రమును ముందునకు తిప్పి, యందలిపల్లలో నొక పల్లయొక్క స్థానమును దానిపై భాగమందుగల పల్ల యొక్క స్థానమునకు తీర్చినప్పుడు, మనము ముద్రించిన యక్షరపంక్తి పైకి జరిగి, దానికింద తేలిక యక్షర పంక్తి ముద్రించుటకు తావోసంగును—అనగా మొదట ముద్రించిన యక్షరముక్రింద మరొక యక్షరమును ముద్రించుటకు తావోసంగుచున్నదని యర్థము. కాన దానిని బట్టి పాఠి, పాఠిత్రి, పాఠి గ్రాహకు, శాస్త్రి, శాస్త్రము, ముద్రేయము మొదలగుపదములలోని పంక్తిపల్లములందలి సంయుక్తాక్షరములు దొంతికుండలవలె చేర్చబడినట్లున్నను, దానిని పైతము మన యాంగ్రము ద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రముందు ముద్రింప వీలున్నదని చెప్ప సాహసించుచున్నాడను.

ముద్రాక్షరవిలేఖనముందు ముద్రింప ముచ్చునకు “శాస్త్రి” యనుపదమును దీసికొనుడు. ఇందు “రి” యను సంస్కృతవర్ణముందలి సంయుక్తాక్షరములు దొంతికుండల వలె చేర్చబడియున్నవి చూడుడు. ఈ “శాస్త్రి” యను పదమును ముద్రించునపుడు, ద్వితీయ కుంధికాఫలకముం దలి మూడవవరుసలోని రెండవకుంధికను పరివర్తన కుంధిక సహాయమున నొక్కివయెడల, అందలి రెండవ యక్షరమును “ృ” కారము ముద్రితమగును. ఈ కారము

రముగల కుంధిక స్థిరకుంధిక గాన వాహన ముట్లే కదలక నిల్చియుండును. తర్వాత వాహనాడవవరుసలోనిదియేయగు నేడవకుంధికను పరివర్తనకుంధికసాయమున నొక్కివయెడల, అందలి మూడవసంకేతమును “ృ” దీర్ఘము “ృ” కారముపైను ముద్రితమగును. ఈదీర్ఘముగల కుంధిక అస్థిరకుంధిక గాన వాహన మందుకై యెడమ ప్రక్కకు కదలి, యిప్పటికి ముద్రింపబడిన “శా” యను నక్షరమునకు ప్రక్క ముద్రింపబడబోవు నక్షరమునకు తావోసంగును.

ఇప్పు డిక వాహనాడవవరుసలోనిదియేయగు ఎనిమిదవకుంధికను నొక్కి, యందలి మొదటియక్షరమును “ం” లఘురేఖమును ముద్రించుము. ఈలఘురేఖము గల కుంధిక స్థిరకుంధిక గాన వాహన ముట్లే కదలక నిల్చి యుండగలదు. తర్వాత మొదటివరుసలోని పదియవ కుంధికను నొక్కి, యందలి మొదటిసంజ్ఞయను “ఁ” యను వర్ణచిహ్నమును లఘురేఖముక్రింద ముద్రించుము. ఈ “ఁ” యను వర్ణచిహ్నముగల కుంధిక స్థిరకుంధికయే గాన వాహన ముట్లే కదలక నిల్చియుండగలదు. ఈ పట్టున “ం” యొత్తును ముద్రించినచో నయ్యది “ఁ” యొత్తుక్రింద ముద్రింపబడక, నా “ఁ” యొత్తుమిడినై ముద్రింపబడగలదు. కాన నీ “ం” యొత్తును ముద్రించుటకు ముందు, పదునొకండ్లవచ్చిలెమందలి యంత్రభాగముందుగల ప్రంభికయొక్క చివరభాగమున విగ్రహించిన W యనురబ్బరుచక్రము కుడిచేత బట్టి, దానిపై జాపబడిన బాగులగుర్తు ననుసరించి యందుకై తిప్పి, ఆ ప్రంభికకు గల పల్లచక్రముందలి పల్లలో నొకపంక్తియొక్క స్థానము దానిపై భాగమందు గల పంక్తియొక్క స్థానమునకు తీర్చి, యిప్పటికి ముద్రించిన “శాస్త్రి” యనునక్షరములు గలపంక్తి పైకి జరుగునట్లు చేసి తదుపరి కుంధికాఫలకముందలి వార్ణవవరుసలోని యారవ కుంధికను పరివర్తనకుంధికసాయమున నొక్కి, యందలి మూడవచిహ్నమును “ం” గకారపు ఒత్తును “ృ” యొత్తుక్రింద ముద్రించుము. ఈ “ం” యొత్తుగల కుంధికమూడవ స్థిరకుంధికయే గాన వాహన ముట్లే కదలక నిల్చి యుండును. తర్వాత, నిలకను ముందా W యను

భక్తురుచక్రమును బట్టి పైకి దిప్పిన ఆ స్తంభిక మరల నిష్క్రమ శ్రీంధకు త్రిప్పి వెనుకటిస్థాన ములకరించునట్లు చేయును. ఇప్పుడు, నూతన వరుసలోని యేదవకుంచి కనుకొక్కి, యందలి మొదటి చిన్నమర " " గుడి వాలకులచక్రముపై ముద్రింపుము. అంత నా "కారి" యనుపదముచక్రము పూర్తికాగలదు. ఇటువంటి తదితర పదములనూడ దీవిధముగనే ముద్రించుకొనవచ్చును. అంతె యే కాక యంతకన్న నెక్కుదొర్లుల గల్గి, యెంతె త్తున కుండలకొంతరవలె చేర్చియున్నప్పటికిని ఈపద్ధతి ననుసరించియే ముద్రించుకొనవచ్చునని యెరుంగునది. కాన వలపలిగిలక నుపయోగించి, యిట్టిపదములందలి సంశ్లిష్ట వర్ణములలోని సంయుక్తాక్షరములసంఖ్య తగ్గించుకొన వలసినయవసర ముండదు.

ప్రస్తుతము మనభాషయందు వలపలిగిలకయొక్క యుపయోగము చాలభాగము తగ్గి పోవుటకుగల కారణమీ వలపలిగిలక నుపయోగించిన పదములయొద్దగ నులభి గ్రాహ్యము గాకపోవుటయే యని నా యభిప్రాయము. ఇందులకు తార్కాణముగ నేమి గణాకలయందు విధ్యాధిగా నున్న కాలమున నైతము నాసహాధ్యాయులలో నొంద రీవలపలిగిలక నుపయోగింపబడిన పదములయొక్క యుచ్చారణ దెలియకుండెను దెలిసినట్లు నడించుటయు, మరికొంద రా పదములముత్రము లోలోన జరుపుకొనుటయు, నేరొకకొందరు తమమిత్రులలో జక్కగ దెలిసినవారి నడిసి తెలిసికొనుచుండుటయు మొదలగు బాసల పాలగుట నే జూచియున్నాడను. ఇటువంటివారి బాసల దొలగించుటకైన నీటువంటి పదములందలి సంశ్లిష్ట వర్ణములలోని సంయుక్తాక్షరములు దొంతికుండలపగిది చేర్చబడియున్నప్పటికిని వాని నవిధముననే ముద్రించుట చాల ఉపయోగముని నా యభిప్రాయము.

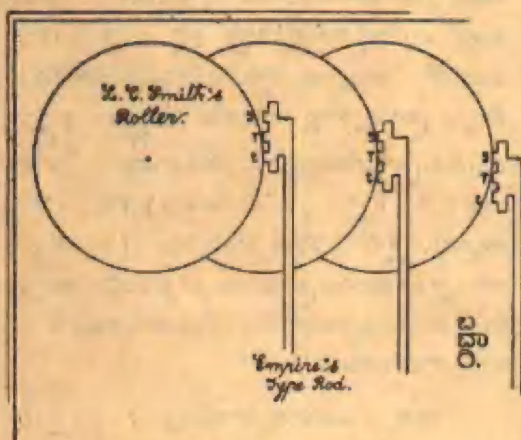
ప్రస్తుతము మన హిందూదేశముం దధిక ప్రచారముగల వివిధ ముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రముల స్తంభిక లన్నియు, నిందుమించుగ నొకేవిధమున పామాన్యమైన లావు గల్గి, ఊర్ధ్వాగ్రభాగములయం దక్షర సంకేతంబు లేవియు లేర్పబడని యాంగ్లాక్షరములవంటి

యాక్షరముల ముద్రించుటకుమాత్ర మనువుగా నిర్మింపబడినను, సంశ్లిష్టవర్ణధూయిష్టంబగు మనయాంధ్రభాషాక్షరములనూడ వానివలననే ముద్రించుకొనవచ్చును. కాని యక్షరపరిమాణముమాత్ర మమితముగ తగ్గవలసి యుండును. అట్లక్షరపరిమాణము తగ్గించినచో గల్గు చిక్కుల చాలభాగము పోవకు తెలింగియే యుండురుగాన నిచ్చట దెంప బులేదు. కనుక నీ పామాన్యస్తంభికలకంటె ముత్తమమైన స్తంభిక కేరొకటి యాల్. సి. స్మిత్తు (L. C. Smith) గారి యాంగ్లముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రమందు గలదు. అయ్యది లేబిల్ గాథిక్ టైప్ (Label Gothic Type) అనునామధేయమున, ౧౭ వ ముద్రాక్షరకైలి (Type Style No. 17) యందలి, వాదాపు ౬౪ మిల్లీమీటర్లయెత్తుగల యాంగ్లాక్షరముల ముద్రించుటకుగాను నిర్మింపబడినది గాన, దానిపైన మనయాంధ్రాక్షరముల ముద్రించుకొన్న పక్షమున సంశ్లిష్టవర్ణములు ౬౪ మిల్లీమీటర్లయెత్తు గల్గి ముద్రింపబడును. అందుచేత నాంధ్రముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రముక్షరముల చిచ్చుట బ్రాత్యేకుధ్య కావలసిన (అర్థము, ఖద్దరు) ఆంధ్రముద్రాక్షరములపగిది నుండగలవు. కావున యాల్. సి. స్మిత్తు (L. C. Smith) గారి ౧౭ వ ముద్రాక్షరకైలి (Type Style No. 17) యందలి యాంగ్లాక్షరముల ముద్రించుట నిర్మింపబడిన యాస్తంభికను మనయాంధ్రముద్రాక్షరవిలేఖనయంత్రమందు సమకూర్చుకొనవలయును.

అట్లు సమకూర్చుకొనునప్పుడు, ఆస్తంభికయొక్క పక్షనక్రమందలి పళ్లు పెద్దవిగ నుండి చాల పెద్దవిగు పంక్తిస్థలముల (Line Spaces) నిచ్చి, దొంతికుండలవలె చేర్చబడిన సంయుక్తాక్షరములుగల సంశ్లిష్టవర్ణముల ముద్రించుకొనుటకు వీలు గల్గినయందుగాన ఆవర్ణచక్రమును దొలగించి, దానిస్థానమున, నీపేరాకు పైగల పేరాయం దొకచో పొందుపరచిన యాంధ్రముద్రాక్షరములం దక్షరసంకేతము లేవియు లేర్పబడనియాక్షర మెంతయెత్తు గలిగియుండునో యంత పెద్దట్లు గలపంక్తిస్థలముల నిచ్చుట కనువగు పళ్లుగల

చేరొక పళ్లె వక్రమును సమహర్ష్యకొనుట చాల అవసరమైన సంగతియని యెరుంగునది.

ఎంపైర్ (Empire) యంత్రములోని కుందికా ఫలముందలి కుందికలలో నొక్కొక్కదాని కేదిగతుగ నూడుసంజ్ఞలు గూర్చబడియున్నవో, యవ్యధంబుననే మన యాంధ్ర కుందికాఫలముందలి కుందికలలో గూడు నొక్కొక్క దానికి నూడుసంజ్ఞలు మార్చబడియున్నవి. ఆందుచేత మనయాంధ్రముద్రాక్షరశలకల (Type Rods) ను ఎంపైర్ యంత్రములోని యాంధ్ర ముద్రాక్షరశలకల ననుసరించి నిర్మించుకొన జూచుట సహజము. ఆవిధమున నిర్మించుకొనినవో మన మొకచిక్కునకు లోనగుదుమని వా నమృతము. ఆచిక్కును విపులముగ నెరుంగుట కిది చిత్రమును (చి. ౧౨) జూడుదు.

చిత్రము ౧౨

మనయాంధ్రమున, యల్. సి. సిక్కుగారియాంధ్రము లోని లాచైవస్తంభికను సమహర్ష్యకొంటిమి గాన, దానిపైన ఎంపైర్ యంత్రముందలి యక్షరశలక పాయమున నందుగల "L, T, 5" అను నక్షరముల ముద్రించు

నప్పుడు గల్గు చిక్కు మహాసారణభూర్యకముగ నీసంక్రేంషవ చిత్రముందు ప్రదర్శించియున్నామను. అంతరి యను నక్షరమును ముద్రించునపుడు దానికి టైల T యను ముద్రయు, T యను నక్షరమును ముద్రించునపుడు దానికి పైనను క్రిందను గల 5, L యను ముద్రలును, 5 యనుసంఖ్యనుముద్రించునపుడు దానికి క్రిందగల T యను ముద్రయు స్తంభికను నిండుక దాకి ముద్రితమునుగాన విలేఖనము వికారమును నెంచును. కనుక నిందలి 5 T యను ముద్రలకు నక్షరముగల స్థలము (Space) ను, T 5 అను ముద్రలకు నక్షరము గల స్థలము నిండుక పెంచి పొడుగించి, యటుపెక్కుల మన యాంధ్రముద్రల సమహర్ష్యకొన్నవో నీచిక్కు తొలగిపోగలదు.

ఈ వ్యాసమున ప్రవర్తింపబడిన నూతన యంత్ర భాగములను, దత్తూర్వమున గల యంత్రభాగములందలి మార్పులను, ౧౦-వ రెమింగ్టన్ (Remington No. 10) యంత్రమును సమహర్ష్యకొనుట చాల సమంజసము.

ఇందు జర్పింపబడిన ముద్రాక్షరనిలేఖనమునూర్చి యంతకన్న విపులముగ విశదీకరింపబడవలసినప్పుడో ఆంధ్రముద్రాక్షరనిలేఖనసంబంధమున పఠనీయగ్రంథము (Text-book) వ్రాయవలసిటిభాగము మన యాంధ్ర భాష కచ్చినప్పు డాలోచించుకొనవచ్చును.

క్రిందటివంబులు "భారతి" యందు ప్రచురింపబడిన మ-రా-రా-క్రీ, యస్, యవ్, వెంకయ్యగారి "తెలుగుముద్రాక్షరవిలేఖన" మను వ్యాసము నిందు ప్రశ్నోంది విమర్శించియుండలేదు. కాన నీవ్యాసముందలి విషయములబట్టి యావ్యాసవిమర్శనము నిర్ణయించుకొనుటకు పాఠకముహూళయులే ప్రార్థితులు.

[సర్వస్వామ్యములు వ్యాసకర్తరి.]

ప్రాచీన చిత్రములు

౧. ఉమామహేశ్వరులు

దస్యఁడు-సదస్యఁడు “సద్వాదుం డంతయుఁజూపి చెప్ప” క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు

క్రొ లఁగుం డొత్తిగిలుండు ప్రక్కగను బోదు న్రాజమార్గంబునం
దెలుపన్లే దనఁబోకుఁ డేను వరదా తిమ్మండు లెండ్లో జనుల్
ఫల మే మున్నది మిమ్ము రాచికొని పోవ న్నాకు ము న్నెట్టిచే
తలు చేయంగను గల్గెనో గదరె యీదా ర్భాగ్యజన్మం నిటన్.

చెప్పకున్న నెఱుంగఁ జేయు నాయాకార-మాతృవృత్తి మెల్ల నజ్ఞాడను గృ
పావహీనుడను శేవంబులఁ దినిమెడు-వాడఁ బచ్చిదొంగఁ బాసరతుండ.

ఎంతచెడినఁగాని శంతంబు తప్పను-దెచ్చికొన్నయప్పు దీర్చివైతు
దొంగపుగదర యప్పుతోఁ బని యేమన-పలదు పాపధనము నిలువ దింట.

కల రందం దతి గోశ్యరీతి నడుగంగా నప్పు మా కిచ్చువా
ర లఱాచొప్పున వారవృద్ధికిని న్యల్పం వైన-నెచ్చెనచో
నలవడ్డంతటిలో నగంబు రథయాత్రారంభకాలంబులం
దులఁ దీర్ప న్నడుపు బ్రచించుకొని షడ్దుల్ వ్రాసియే తెచ్చెదన్.

గడుసుదనపుమాటగా వ్రాసికొందుము-గడువులందుఁ దీర్థకాలములను
నాడునాటఁ దీర్థమాడవచ్చినవారి-మూటములై దొరకు మ్రుచ్చిమికిని.

తెలియఁ గోటిపల్లితీర్థంబునకుఁ గొంత-యనిన నపుడు దొంగతనము చేసి
సంగ్రహించి తెచ్చి పగ మిచ్చెద నటన్న-మాటయిట్లై గోశ్యమార్గగతులు.

నిలువనుచుంటు సున్న, చెయినిండగ డబ్బు గవంబడుంగదా
వలువలు రూకలు దొరకు వచ్చిన దంతయు నాకె కాదె య
స్థలిమిని న న్నొకానొకసివంగి వరించెను దానికన్నుల
దల మయి మత్తు నిర్భయతఁ దా జరియించును వాడవాడలన్.

నిముసం బింటను గూరుచుండ దెవుడో నేనింట లేనట్లు పో
యె మగం డింటికి వచ్చునన్నతలఁ పొక్కింతైన లేకుండఁగా
భ్రమియించుం బనిమాలి తొత్తు వెదక న్రాదెందు గ్రామాటనం
బమరం జేయుచునుండఁ గొంచెమును దొర్యం జేల తానేర్వదో!

కలరేగాదె మగండునున్నగువ యేకంబొచు నందందు వై
ద్యులు, తా స్త్రీలను జేరి ముచ్చిలఁగరాదో నాకుఁ జేమాతగ,
స్వలదో దేవుడ యంటిపెట్టుకొని యింటం బిండముం గిన్నెలో
పల నేవచ్చిన వేళకుం బడఁగవైవం గిచ్చ మాచుండఁగా.

ముష్టిచెడిపె యెందఁబోయి ముచ్చటలాడు-చున్నదొక్క సంఘమన్న బులుపు
పదుగురున్నచోటఁబడి చత్తు ననుఁగాని-యింట నొంటి నుండ దేమిసేయ.

అదిగో నెవ్వరొ కొందఱాడరిని బ్రోగై యున్న వారందఱో
నదియందుం గనుఁగొందనంచు జని డాయ న్వారిలోవానియూ
డుచి లే దొక్కమహానుభావుఁ డగువాడు న్వానితోఁ బల్వరుక
హృదయాప్లవదకర ప్రసంగముల హాయి దేలుచున్నా రటన్.

సంఘమందుఁజేర సం దేహ మవ్వారిఁజూడఁగానె మనసు చులుకు మనియె
తొలఁగిపోడు వారితోఁగూడఁ జూడఁడు-మిడుతుమిడుతుఁ జూచు మిడుకుమిడుకు.

ఆమహాత్ముఁ డరని నల్లంతనలనోకఁగాంచి యేలసంశయించె చిందు
రమ్ము నాఁగ జనులసమ్మర్దమున జంతు-కొంతుతోడఁ జేరుకొనియె వాడు.

పౌరు ల్వాని నెఱింగియుం బిలిచి సంభావించు నప్పెద్దతో
నారం జెప్పఁగ గొంకి రొయ్యఁ జని తిమ్మవ్యయ్య నాబబులా
రా, రక్షింపుడు దండము ల్గానుడు నేనర్హుండఁగా నీసభా
స్తారు ల్నిచ్చినచోట నిల్చుటకు, నర్థంబానె మీవాక్యముల్.

దారిం బోవుచు దొంగిచూచితిని బెద్ద ల్మీర లున్నారనక
దూరం జేగుడు, నెవ్వరోయనియు నా దుర్మార్గురాలుండునే

మోరా యంచును దప్పచేసితిని భృత్యుండ౯ దయన్నన్నుఁ గన్గోరే యన్న, భయంబులే ధిచట నీకుంగూడఁ దావున్నదా.

పెదపెద్దల్లనకేలయంచు నొకరుం బిల్పించిన గ్రానియట్టిదరిద్రస్థితిలోన నీవెఱిగియుంటునేమి లేకున్న నేమి దయఁ గొంచెము పిచ్చపాటివిని పొమ్మామందికో చెడ్డకో హృదయంబుదున నుండుని మ్మిచటి మావృత్తాంత మోనాయనా.

ఏమి యొనర్తు వీవు కులమేమి యొకప్పుడు కల్మిఁ జెందియు న్లేమిని బొందినట్లుగను నిన్దనఁ దోచును?—జెప్పకొన్నసిగ్గో మహనీయ నాచరితఁ, గూలఁగఁద్రోసి కులంబు శీలముం గాముకప్పుత్తిఁ గోల్పఱిచి కట్టకడం జరియింతు దొంగనై.

కన్నంబులదియింతు నేర్పువెలయంగాఁ దారి రాదారులం జన్నంగొట్టి ధనంబు దోచెదను సంతర్జితము లొచ్చినఁ గన్నులబామి హరింతు మూటలును రొక్కంబుఁ దివావేశయం దిన్నాల్లెనది యెందుఁ బట్టువడలే దింతైన నా వృత్తిలోన్.

నను నైకాగారికుండవి-యనుట దివాభీతుఁ డనుట యర్హము గాదో ఘనులార! యింక నెవ్వరి ననినచు మీయిష్టమందు నరయుడు నన్నున్.

నేనని యెఱుంగరు నన్నొకఁ-రేనియు ధైర్యమున నడుగఁ జెప్పడు భీతి నేనయిన బ్రహ్మభేద్యము-గా నుంచెద దొరకనీను గన్న పుసొమ్మున్.

ఇరుగుపొరుగువారి కెన్నడు నొనరింప-హాని, యెఱుక వారి కాపులకును గలుగనీను బాధ, గాని చూచిన కన్ను-వెఱ్ఱియనుచు వారె వెఱచుచుండు.

అన విని యామహాత్మ్యుడు బలా యొనరించెడు వృత్తి మంచిదా నును మఱి కాకపోవును గనుంగొన నస్థలితంబుగాఁ దగుల్; నినుఁ గొనియాడుదు నిజము నీవు నచించితి వింకమీఁద నీ పనిని యథాప్రకారమనపాయతఁ జేయుము సత్యవాదివై.

సత్యవాక్యమునను సమకూరు శుభములు-సత్యవాక్యమునను పొఖ్యమబ్బు సత్యవాక్యమునను పౌజన్యమలవడు-సత్యవాక్యమునకుఁ జాలదెదియు.

చేసినపాప మెప్పుడును జెప్పినఁబోవును గ్రూరకర్ములుం చేసినదానికై వగచి చేయఁగఁ బో రకృతుల్, యథార్థవా

రా తెలుంగు దొంగ రచించినట్టి కృత్యంబు సత్యవాక్యతత్వరత్వ,
మన్యతవాది యగు సమాత్యుఁ డటం చంత-రంగమందు శంక ప్రభవమంద.

ఉన్నయట్ల యుండి యుద్యోగి నొక్కని-బిలిచి నిర్భయముగ వెతకుమీ య
మాత్యు కంచుకంబు మడి పరిధాన ము-ష్టిప ముందు నొకమణియు పటన్న.

మొవెలఁబోయి ప్రెగ్గడ, వివేకనిధీ! క్షమియింపు తప్పు నా
వలసనె యున్న నీతఁడు ధ్రువంబుగ సత్యము పత్కెనంచు నం
చలమునఁ గట్టిదాచిన ప్రశస్తచతుర్థమణి స్మృపాలు ప
జ్జలజమునొద్దఁ బెట్టె-ధనసంగ్రహబుద్ధి యనేకరూపముల్.

మనుజేశుం డీదె పత్తునం చరిగి మర్మం బార నిల్పేరి వి
న్నను వొప్ప న్నడివీధిఁ దిమ్మవికి నే యాకారము దాల్చి చూ
పెనొ తా నాపాడ తోడ బంటుపెనుకం బేరొలగం బాయ్యు జొ
చ్చెను మాణిక్యహృతి న్ఫటుండు గొనితెచ్చె న్నివి నన్నట్లుగన్.

చూచి తిమ్మ, డిలేడె నాచేతఁ జేయించె-దొంగతనము వీని కొంగునందుఁ
గానఁబడును రత్న మేను నీతఁడుగాని-యెఱుంగ రితరు లనియె నెచ్చరిల్లి.

రాత్రివేసగాఁడు రాజుని సభవారు-తెలిసికొనిరి, దొంగ తెలియలేదు,
పగటివేసగాఁడు పార్థివు ప్రెగ్గడ-నిలుపునీరుగాఁగఁ దెలిపిదక్కె.

ఆ సభలో జను ల్భయము నద్భుతముగొన వేసగాడు రా
జై సచివుం గనుంగొని యథార్థపచస్కుఁడు నీచస్పృహతో
నే సిరినొందు నున్నతుండు నిమ్మలెగాంచు ససత్యవాక్కి, నీ
చేసిన ద్రోహకార్యము వచింపఁగనొనె సభాంతరంబునన్.

వోరుసకుఁ జేయఁబోయెడు ఘోరశిక్ష-కర్తుఁడవునీవు, నీ స్థితి కర్తుఁ డిలేడు
బ్రాహ్మణుఁడ వాట శిక్షింప వదలిపొమ్ము-పట్టనం బని యానతివెట్టి-మతియు.

నీవు తలంచినట్టు లవని స్మృతి యెన్నఁడు జన్మమధ్యమం
దేవిధచార్యముం జలుపనేటికి నేడుమొద ల్మనీయ దు
గ్ధావసతత్పరుండవగుమా, ములుముంటను బుచ్చునట్లుగాఁ
గావలులైన డస్యులను గన్గొని పట్టుచు నాఁడునాటికిన్.

సేవకత్యముగాదు నా చెలిమికాడ-వనుకొనుము పలసివయస్సు డర్థమెంత
యైనఁ గొనిపొమ్ము సుఖముండుమయ్య యనుచు-పనిపెఁ దిమ్మని మర్యాద నాదరించి.

౧ రంగము—ఉద్యానవనము

[జహంగీరు చక్రవర్తి నూర్జహానుతోఁగూడ
చంద్రకాంతశిలావేదికపై నాసీనుడై
యుండును.]

జహంగీరు

దేవీ! జీవకోటికి సమానాశ్రయమును,
సమానసౌఖ్యమును ఇచ్చుచున్న యీయు
ద్యానవనము న్యాయదేవతాస్థానమువలె దర్శ
నీయమై యున్నది.

నూర్జహాను

పరమయోగీంద్రునికిఁ బరమాత్మస్వరూ
పమటుల ప్రసపుగారికిఁ బ్రకృతిచిత్రముఁ బరి
కిందునప్పుడు పైతము న్యాయవిషయమే సా
క్షాత్కరించుచున్నది.

జహంగీరు

అవును. న్యాయము నిర్మలమధురనదీ
జలమువంటిది. ప్రజ లాజలములఁ గ్రోలుటకు
సర్వవిధముల నర్హులు. అందుకు ఆటంకముఁ
గలిగించువాడు ప్రభువదవికి అనర్హుఁడు.

నూర్జహాను

కావుననే ప్రభువుగారు ప్రజలతోపాటు
పశుపక్ష్యాదులకుఁగూడ న్యాయసుధను సమా
నముగఁ బంచియుచున్నారు.

జహంగీరు

(నిరూపించి చూచి) త్రియతమా! మధుర
మందహాసచంద్రికలను వెలయించుచున్న నీ
వదనబింబముపై నేఁ జేలాకో విషాదజలదళ
కల మొకటి పరుగిడుచున్నట్లు నాకు స్ఫురిం
చుచున్నది. కాగణ మేమై యుండును?

నూర్జహాను

(తనలో) చెప్పుదునా? వలదు. తొందర
పడరాదు. పలికి బాంకుట పరస్త్రీసాంగత్యము
కంటెను అన్యాయము నానవము కంటెను
హీనముగాఁ దలంచు ఈన్యాయమూర్తి మది
య దారుణోదంతము నాలకించిన తలఁ ఊమే
నారకీయభీషణాగ్ని బ్వాలలఁ బ్రకండోయించు
నేమో? (ప్రకాశముగా) ప్రాణాధికా! ఏమి
యు లేదు. కొంచె మస్వస్థతగా నున్నది.

జహంగీరు

అట్లయిన అంతఃపురమునకు వెళ్లి కొంత
తడవు విశ్రమింపుము.

నూర్జహాను

(తనలో) నే నిట లేకున్నచోఁ బ్రభువు
గారికి నాచేసినవిషయము నివేదించబడు
నేమో? (ప్రకాశముగా) అన్యాయచమూసం
హారులగు తమపరోక్షమందు అస్వస్థతయొక్క
ధూర్జత్యము మఱిత యధికమగును. కావున
నిచ్చటనే యుండ నిచ్చగింతును.

(ప్రవేశము—నేవకుడు)

(వంగి సలామెనరించి) దేవా! బ్రాహ్మణియట. న్యాయదర్శనార్థంబుకొరకు ప్రభువుగారి పవిత్రమగు హజారద్వారమున ప్రేలాపక గట్టిన గంటను వినుగు విరామము లేకుండ మ్రోగించుచున్నది.

నూర్జహాను

(తనలో) నర్వనాశనమైనది. నేను లంచమిచ్చిన కావలివాడిని తప్పించుకొని ఆ బ్రాహ్మణి హజారద్వారము నెట్లు సమీపింపఁగల్గినది?

జహంగీరు

నేవకా : ఆమెను నేటిమధ్యాహ్న వేళ ఆస్థానమందుఁ బ్రవేశ పెట్టుము.

నేవకుడు

చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

జహంగీరు

దేవీ! ఏ మట్లానానపడుచున్నావు?

నూర్జహాను

రాను రాను శిరోభార మతిశయించుచున్నది. ఇంక వెళ్లెదను. (నిష్క్రమించును.)

జహంగీరు

ప్రేయసివైఖరి నేఁడెంతయు వింతగ నున్నది. పరీక్షించెదఁ గాక. (వెళ్లును.)

౨ రంగము—ఆస్థానము

[జహంగీరు సింహాసనానీనుఁడై యుండును. అతనికి ఇరుపార్శ్వములందును సభికులు

కొలుపుదీరియుండును. బ్రాహ్మణి సింహాసనాభిముఖమై నిలిచి యుండును.]

బ్రాహ్మణి

ప్రభువుగారి ఆస్థానమందు న్యాయము నదీజలమువలె సమృద్ధిగా వారకుచున్నదని విని వచ్చితిని.

జహంగీరు

నిక్కము నివేదించినచో నట్లే.

బ్రాహ్మణి

ప్రభువుగారికి ఆగ్రహము జనించు వృత్తాంతము కావున జంకుచుంటిని.

జహంగీరు

విరికిలనము పిల్లలకుండవలసిన లక్షణము.

బ్రాహ్మణి

తంత్రవ్యూహము.

జహంగీరు

భయపడక నర్వము నెఱింగింపుము.

బ్రాహ్మణి

దేవా! నిన్న సాయంకాలము తమ బేగం సాహెబ్ గారు ధనుర్విద్య సభ్యులనుచుండిరి. తత్సందర్భమున నొకతీవ్రనారాచము గుఱివచ్చి వచ్చి దారి నేగుచున్న నా పతి ప్రాణములను హరించినది. ప్రభువుగారు న్యాయముఁ బరిపాలింపవలెను.

జహంగీరు

(ఆలోచనాధీనుఁ డగును.)

మొదటి సభికుడు

(రెండవసభికునితో మెల్లగా) ప్రభువు గారు నే డెట్లు ప్రవర్తింతురో చూడవలసి యున్నది. భార్యావిషయము గనుక.

రెండవ సభికుడు

చూచుట కేమున్నది? కొన్నివందల చూపుములతో సర్వము బరిసమాప్తమగును.

మూడవ సభికుడు

భీ! అట్లనుకొనరాదు. న్యాయపరిపాలనమందు ప్రభువుగారు ప్రసిద్ధహస్తము.

నాలుగవ సభికుడు

తినుచుండియు రుచు లడిగెద రేల? ప్రభువుగా రేమో పల్కుచున్నారు. వినుడు.

జహంగీరు

సభికులారా! మహమ్మదీయశాస్త్రములు రుధిరమునకు బదులు రుధిరమునే వాంఛించుచున్నవి. ఇక గత్యంతరము లేదు.

ఒక సభికుడు

ప్రభువుగారు తొందరపడరాదు.

మఱియొక సభికుడు

స్త్రీవధము పాపహేతువు.

ఇంకొక సభికుడు

ఉద్దేశరహితము కావున ఈ యపరాధ మునకు జరిమానా విధింపవచ్చును.

నేరొక సభికుడు

కేవల మొకసామాన్యవ్యక్తికొఱకు జగన్మాన్యయగు నూర్జహానుప్రభికి మరణదండనము విధింపబూనుట ప్రజాసంతాపహేతువు.

జహంగీరు

(మొల నున్న కైబారు నూడబెట్టికి బ్రాహ్మణిముందు పడవైచి)

మానీ! నిన్ను విధవగ నొసరించిన ఆ దుర్జాతి నూర్జహానుధర్త సీమెదుట వినమిత మస్తకుడై నిలిచియున్నాడు నీ వా కైబారుతో వానిశిరమును ఖండించి నీరీతిగనే వాని సతినిపైతము విధవగా నొసరించి కనిఁదీర్చుకొనుము. ఏల వెనుదీసెదవు? కానిమ్ము.

సభ్యులు

(ఆశ్చర్యచకితులై హాహారవములఁ గా విందురు.)

బ్రాహ్మణి

(ముకుళితహస్తయై) ప్రభూ! తాము సంహరింపబడినచోఁ దమ సతీరత్నమే గాక ప్రజలనాథ లయ్యెదరు. కాబట్టి యిట్టి దారుణకార్యమున కొడిగట్టజాలను. నూర్జహాను రాక్షసిమణిని నేను మనఃపూర్వకముగ తమించుచున్నాను.

సభ్యులు

(ఏకగ్రీవముగా) బ్రాహ్మణి ప్రభుభక్తి సర్వవిధముల న్నవనీయము. ప్రభువుగా నిక

తమ యభిప్రాయము నుఁ సంహరించుకొన వచ్చును.

అం దర్థభాగ మింత్రాహ్వానికి సంక్రమించు గాక.

జహంగీరు

బ్రాహ్మణి

రాలతోఁ గొట్టిన వ్యక్తిని పూలతోఁ బూజించిన యీ మానినీమణి మహాదార గుణమున కెంతయుఁ గృతజ్ఞుడను. నే నొకప్పుడు ప్రణయపరాజితుండ నై నూర్చహానుకుఁ గొన్ని యూళ్లను కానుకగా నొసంగియుంటిని.

ధన్యము.

కవి

ప్రభువుగారి పవిత్రనామము మానవహృదయపీఠులందు మారుమోఁగుచుండఁగలదు నిరంతరము.

కలవరింతలు

పిలకా గణపతి - జనమంచి కామేశ్వరరావుగాడ్లు

వెడలిపోకోయి ! మురళీ !

నన్నిచట ! విడిచిపోకోయి ! మురళీ !

అలసి ఈవనములో నిదురపోయితి ! నేను !

ఆగాఢనిద్రలో ! నీమురళి వినిపించె !

—వెడలి.

కూరాన దశదిశల దావాగ్ని వెలిగించు !

కారుమబ్బులు గ్రమ్మె ! గగనాంతములలోన

—వెడలి.

ఈకారుచీకటిలో ! ఈభీకరాటవిలో !

నిదురించుచుండగా నను విడిచి చనినావ !

—వెడలి.

ఆకు లల్లల్లాడ అదరిపడి చూచితిని !

మురళివచ్చె నటంచు మురిసిపడిపోయితిని !

—వెడలి.

కోయిలల పాటలో ! క్రొమ్మాచిచిగురులో !

నీపిలుచె ! వినిపించు నీరూపె కనిపించు !

—వెడలి.

మోటుపుత్రతళలో ! ఏటిగలగలలో !

నీతళుకె ! కనిపించు ! నీపాటె వినిపించు !

—వెడలి.

కరీమ్ సాయలుగారి మేడలో బసచేశారు, సర్క్యన్ మెంబర్లు—ఇంచుమించు పాతికమంది. చుట్టూ పడి పోతూఉన్న కురుచైన ప్రహరీగోడ, వికాలమైన నమన లేని పద్మిక తిన్నెలు, ఎత్తుగా పెరిగిన చెట్లు, సరసమైన లేక కృశిమావున్న పువ్వులమొక్కలు—అన్నీ ఆ యింటి ప్రాకారాని గొకవిధమైన కోళి మాడ్చేరి. ఒకప్పుడు జనంతో క్రిక్కిరిసి, కలకలలాడుతూఉండే రమ్యమైన పొగ మిప్పుడు క్రమంగా పొడువడి బూజుపట్టింది: అందులో కాపురముండేవారైతరూ లేక, యేళ్లకొలది తెలుపులు మూసేవుండేవి. పూనా సర్క్యన్ కంపెనీవాళ్లందులో ప్రవేశించగానే, మళ్లీ కొత్తకోణ వచ్చింది మేడకు. ఇంటినిండా కీటకిటలాడుతూ మనుషులు, సామానులు, మెరుపుదీపాలు, అలికిడి, ఉండేసరికి మృతకోణరానికి ప్రాణం వచ్చినట్లయింది, ఆయింటికి.

తమబస కోఫర్లొంగు మారంలో ఉండే మైదానం మీద, ఆటకు పెద్దదేరా వేసుకున్నారు సర్క్యన్ వాళ్లు. సుమారు పదివేలమందికి సరిపోయినంత దేరా అది. దాని చుట్టూ కొన్ని చిన్న చిన్న దేరాలుమాడా వేసుకున్నారు. గుర్రాలు, ఏనుగులు, కోతులు, కుక్కలు, ఎలనుగొడ్డు, కంగోరాలు, శ్రీశ్రాలు, పులులు, సింహాలు—ఇంకా యేవేవో జంతువులు,—కొన్ని ఆడేరాలకు దగ్గరగాను, కొన్ని లోపల బోమలలోను, కొన్ని వెలుపలను ఉండేవి. ఈ మృగాలను, దేరాలను, మాడదానికి పురజనులు గుంపులు గుంపులుగా వచ్చి పోతూ ఉండేవారు. ఆ వాలును రోజులూ ఉరంతా మహా అలికిడిగా ఉండేది. ఏగోడమీద చూసినా మంచిమంచి రంగుల బొమ్మలతో సర్క్యన్ వాళ్ల ప్రకటన పత్రికలే కానవచ్చేవి.

ఆట ప్రారంభించడాని కింకా ఒకరోజు కృష్ణా ఉన్నదవగా కంపెనీవాళ్ల యోర్పాటున్న పూర్తి అయినది. అది శీతకాలం. దీపెంబరు నెల, చెన్నై ల రాత్రులు.

చలి మిక్కుటంగా ఉండేది. నాడు దీపాలు పెట్టే వేళప్పుడు సర్క్యన్ మెంబరు తారాబాయి మేడ దిగివచ్చి, ఆవరణలో ఉన్న బాదం చెట్టుకింది నిల్చుంది, చంద్రుణ్ణి చూస్తూ. పదహారుపదిహేడేళ్ల జవ్వని. చలికి పొడుగున ఉన్న కోటు తొడుగుకుంది. అదంగా దువ్వుకున్న జాట్టులో గులారీపువ్వులు పెట్టుకుంది. గాలికి చెదరి కళ్లలోపడుతూవున్న ముంగురులను సవరించుకుంటూ, రోడ్డుదీపాలను, దారిని నడిచే జనులను, మోటారు కార్లను పరీక్షిస్తూ, యేవో ఆలోచిస్తున్న దానివలె పరధ్యానంగా నిల్చుంది. దూరంగా ఎక్కడో గంటలు కొట్టిన చప్పుడు విసవస్తే, చేతిమన్న రేడియో రిస్టు వాచీ చూసుకుంది ఏకగంట్లయింద చప్పుడు. ఇంతట్లో ఎవరో తన భుజంమీద చెయ్యివేసినట్లరిపించి శ్రుతివడి తిరిగిచూసింది దామె.

“ఒక్కరైతే ఏంచేస్తున్నా ఒక్కడ—యీ చలిగాలిలో?” అంటూ చనువుగా చిరునవ్వుతో కుళ్లల ప్రశ్నచేశాడు జుమ్సింగ్.

కళ్లెత్తి ఆరడివేపుచూసి, ముసిముసిగా నవ్వి ఉరుకుంది, ఆమె. ఇద్దరూ సర్క్యన్ మెంబర్లే; ఇద్దరూ పొట్ట కోపం కంపెనీలో చేరి వాఖరీ కున్నవాళ్లే.

తారాబాయి మంచి అందకత్తె. ఆమె నిజమైన కులం యెవరికీ తెలియదు. శ్రుతియకన్య అని చెప్పుకుంటారు. సుర్రపుస్వారి చేస్తుంది. కత్తి తిప్పుకుంది. విలు విద్యలో మంచి ప్రవీణురాలు. తీగమీద నేర్చుగా వైసికివ్ తోక్కుతుంది; వాట్సంగుచేస్తూ చిత్రంగా మొగ్గులు వేస్తుంది. ప్రేక్షకులను రంజింపజేసే కత్తులు ఎన్నో ఉన్నాయి, ఆమెవద్ద. ముఖ్యంగా ఆమెయోగుం, యోవనం, పురుషుల వాకర్లీంది భ్రమించజేస్తాయి. కేవలం ఆమెనే చూడడానికి సర్క్యన్ కు వచ్చేవాళ్లందరో ఉంటారు. అట్టి మోహనాకార మామెది!

జమన్సింగ్ నుమారు 30 యేళ్లవాడు. మంచి రూపవంతుడు. సర్క్లస్ విమాచకుడి వేదం చేసి, నవ్వుతాలతోను, వికారచేష్టలతోను, చూపరులను మెప్పిస్తాడు. జంతువైద్యం చేర్చిన డాక్టరు. కనుక అదవి మృగాలను చూసే పూచీమాడా అతనిదే. వాటికి తిండి పెట్టినప్పుడు దాయన వర్గిరుంటాడు. ఎవ్వడైనా అవి ఆటోగ్యంగా ఉండనప్పుడు, వాటికి మందులు మాకులు యిస్తాడు.

తారాబాయి అంటే సింగుకు ప్రాణం. ఆమె పెట్టానైనా వశపరచుకొని, తనదాన్ని చేసుకుందుకు యెన్నో విధాల యత్నించేవాడు. కాని తార బలే పెంకెడి. అతని హృదయారాటం తా నర్థం చేసుకోనట్లు నటించేది. జమన్సింగ్ వలె తనకోసం యెంత రెన్ని విధాల తపాతపాలాడినా ఆమె కానందమే! వాళ్లను పిచ్చివాళ్లను చేసి, ఆడించి తనలో నవ్వుకునేది. పురుషున్నే హితులందరితోను చనువుగానే ప్రవర్తించేది. మగవాడంటే భయం, విడియం, లేవామెకు. తా నొక స్త్రీ అన్న సంగతి మరచిపోయినట్లు నడుచుకునేది, వాళ్లతో. పురుషులతో స్నేహం, అగ్నితో చెలగాట మన్న సంగతి ఆమె కింకా విశదం కాలేదు!

తారాబాయిని పెన్నెలలో ఒంటరిగా చూసే సరికి, జమన్సింగుకు వొళ్లుపులకరించింది. వెరివెరి కోర్కులతో హృదయం గంతులాడింది. పట్టరాని మోహోక్తేకంతో కాగలించుకొని, చెల్లనిదే నామెను ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

“సింగ్, నీకేం మతిపోయిందా?...వోరులు!” అంటూ సిగ్గుతో పెవనలాడింది, తార.

కాని, ఆనందంతో కులుకుతూ గుండె కామెను మరింత గట్టిగా అనుమకున్నాడు సింగ్. తారకు కోపం వచ్చింది. శక్తికొల్పి పెవనలాడ ప్రారంభించింది. కొవ్వలో ఉన్న పువ్వులు వలిగి, క్రింద రాలాయి. ఒళ్లు పేడెక్కి మొహం యెర్రబడింది. తలతిరిగి కళ్లు చీకట్లు కమ్ముకున్నట్లు తోచిందామెకు. బుగ్గలు, పెదవులు, కళ్లు, వక్షం—అన్నీ ముద్దులాడుతున్నాడు సింగు,

బలాత్కారంగా. పులిపిల్లవలె రక్కడం ప్రారంభించింది, తార. బోడ్డుమీద నూరంగా యెవకో నవ్వుకున్నట్లు చప్పుడు వివవచ్చింది. మేడలో దీపాలుమాడా ఆమె అవస్థను చూసి, నవ్వుకుంటున్నట్లే తోచింది, తారకు. చెల్లు, చంద్రుడు, పిట్టలు—బోకం యావత్తు తన్ను చూసి నవ్వుకున్నట్లు నీలించిందామెకు. ఉదాసీనంతో ముఖం దించుకుంది. పొట్లాటనూని, బుహీనంగా ప్రాణంలేని జామ్యవలె వొరిగింది, అతని చేతులలో. దిగులు, ఆశ్చర్యం, జనించాయి సింగుకు. పశ్చాత్తాపం కలిగి, కాగలివదలి, లిక్కచచ్చి నిల్చున్నాడు. తలపైకత్తి ఒక్కక్షణం తీక్షణంగా అతనిచేపు మాసిందామె, యేమీ అనకుండా. చేతిరుహాలుతో పెదవులు, బుగ్గలు, నుడుచుకుంటూ, గిర్రున తిరిగి మేడచేపు వెళ్లిపోయింది.

ఇదిసరలో తారాబాయి యెన్నడూ ఇట్టే అవమానం పొంది ఉండలేదు. తుదకు కంపెనీ మానేజరు మార్యాభాక్ మాడా ఆమె నీలినిగా హింసించి యెర్రగడు. అతగాడంటే తారాబాయికి కొంచెం యిష్టం కూడా. తక్కినవాళ్లెన్ని వేగాకోలాలు చేసినా మార్యభానుమహాత్రం గౌరవంతో చూసేది. అతని ప్రేమ పెన్నెనూ తిరస్కరించేదికాదు. సిగ్గుతో కాగలించుకొని ముద్దులాడుకునేవా రిద్దరూ. కాని,...

మార్యభాక్ చాలాచిన్నవాడు. తారాబాయి కంటే రెండుమాడేళ్లు పెద్దవాడేమో. మోసంకూడా బాగావల్ల పడలేదు. తండ్రి గతించినవెనక, సర్క్లస్ వ్యవహారాలన్నీ తనే చూసుకుంటున్నాడు. వొల్ల చూలిన ధనం ఉంది అతనికి. అన్ని విధాలా స్వతంత్రుడే. తారాబాయిని పెళ్లాడి, సర్క్లస్ గొడవ వదులుకొని, హాయిగా ఆమెతో గుణించాలని అతని ముచ్చట. కాని వైర్యంగా ఆమెతో తన మనోభీష్టం చెప్పడానికి సిగ్గు!

మార్యభాక్ అంటే యిష్టమే కాని, బాదల్చుండు చూస్తే, తారాబాయికి మతిపోయేది. అతన్ని తలబుకున్నంతమాత్రాన, హృదయం ఆనందింతో సందడించేది. అర్థం కాని కోర్కెలతో మనసు కలవరపడేది. నిజమైన ప్రేమంటే, ఆమె కిదివలలో అంతగా అనుభ

వానికి రాలేదు. కాని, యిప్పుడిప్పుడు చాలాసంగతులు బోధపడుతున్నాయి. ఏదో స్పష్టంగా తెలియని బాధతో మనసు అప్పుడప్పుడు కలతపడడం, ఏదో పిచ్చిపిచ్చి వాంఛలతో నుండే బరుచెక్కడం, నిద్రలో తియ్యి తియ్యని కలలు వచ్చి తృప్తి తీరకమునుపే మెలకువ రావడం, తిండి తిన్నగా హితవుకాకపోవడం, మొదలయిన అవలంబాలవలన తనలో జనించిన దుష్కృతను సుద్రించుటం దామె. బాదల్పండ్లను మనహారా వలచి, ప్రేమతత్వం అర్థంచేసుకుంది కొంతవరకు.

బాదల్పండ్ల పరీక్షాగ్; ఆసక్తనకు ఆయువు పట్టువంటినాడు. రూపంలో మనస్థుడుకాకపోయినా, కంపెనీకి పేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించినవాళ్లలో అతడు ముఖ్యుడు. నల్లగా ఉన్నా, మెలితిరిగిన కండలలో అతని శరీరం మెరిసేది, బలంతో, పెద్దకళ్లు, తరుచైనమాసం— గంభీరంగా ఉండే చతనిముఖం. మనిషి చిన్నవాడే. పొతికేళ్లుంటాయి. మోటైన ఉక్కుగొలుసులు తెంచడం, చాలీమీది పెద్దపెద్దబరుకైన రాళ్లు పెట్టించుకొని పురులలో పగలకొట్టించడం, మొదలైన పనులుగాక, అడవిమృగాలతో వింతవింతవిదోదాలు చేసేవాడు. పెద్ద ఇనపగజాల బోనులో పులులు, సింహాలు, ఆవులు, మేకలు, కోతులు—అన్నిటిని ఒకచోట చేర్చి, వాటి చేత అప్పుతమైన పనులు చేయించేవాడు. ఒకే పల్లెలో అన్నిటికీ ఫలహారాలు పెట్టి తినిపించేవాడు. సింహం చేత భుషాకి పేరించేవాడు. పెద్దపులులను దుమికించేవాడు, మందుతూపున్న చక్రాలలోనుండి సాధారణంగా ప్రతీ సర్కస్‌వాళ్లూ చూపించే చిల్లరనిదోదాలు గాక, పెద్దపులులతోను, సింహాలతోను కొన్నికొన్ని భయంకరమైన 'ఫీట్లు' చేసిచూపించేవాడతడు. బోను గీసు యేమి లేకుండానే "రాజా" అనే పెద్దపులిని బయటికితెచ్చి, సుద్రంమీదవలె దానిమీద స్వారీచేసేవాడు రంగస్థలంలో! ప్రేక్షకులు భయంతో ఊపిరి విగపట్టుకొని చూసేవారా చిత్రాన్ని. మనిషితోవలె పులితో కుస్తీ పట్టి, దానితో కేంద్రమీదా పడి చొల్లెవాడు. అహం రంగా దాన్ని భుజంమీద యెత్తుకొని మోసేవాడు. నిర్భ

యంగా పులివోట్లో తలదూర్చి తీసేవాడు. చూసేవాళ్లకు కంపం పుట్టించేది, ఆదృశ్యం!

ఎన్నోసార్లు తారాబాయి అతన్ని బ్రతిమాలుకుంది, ఆఫీటు మానవలసిందని. "పిరికిదావా!" అంటూ ఆమె నెగతాళిచేసి, నవ్వి, ఊరుకునేవాడు బాదల్పండ్ల.

తారాబాయి జమిన్స్‌లో కలహించి, ముఖం ముడుచుకొని పేదమీదికి వెళుతున్నప్పుడు, బాదల్చం దామెకు యోధురుగా వస్తున్నాడు. మెరుపుదీపం వెలుగులో ఆమె ముఖవైపుకి కనిపెట్టి శ్రుతి పడ్డాడతడు. పలకరిస్తే బదులు చెప్పకుండా ఆమె తనగడలోకి వెళ్లిపోయి, తలుపులు మూసుకుంది. కాని లోనుండి గడియ వేసుకునేలోపున, బాదల్పండ్ల చప్పున లోపలికి వచ్చి ఆమె చెయ్యిపట్టుకున్నాడు.

అతడెన్నివిధాల ప్రార్థించి అడిగినా, ఆమె మెదట యేమీ చెప్పలేదు కాని, క్రమంగా ఉన్న దున్నట్లుగా జమిన్స్‌లో ప్రవర్తనను తెలియజేసింది. శిరము ముద్దాడి, నుండేమీది కామెనువాల్యాకొని, ఓదార్చాడు బాదల్పండ్ల. సహజంగా సింగుమీద అతనికి పట్టరాని కోపం వచ్చింది.

మరికొంతసేపటికి కొరడా పట్టుకొని సింగు కోసం వెళుకుంటూ బయలుదేరాడు. సింగును చూసేసరికి వెలికోపంతో వాళ్లు మరచిపోయాడు, బాదల్చండ్ల. కొరడాతో అతడిని కుక్కను తన్నినట్లు చాచగొట్టి కసి తీర్చుకున్నాడు.

"ఈమాట దానికేపు కన్నెత్తి చూశావంటే, ఏకమలిపి చంపేస్తాను నిన్ను. బాగ్రత్త!" అని పళ్లు కొరుకుతూ, తాటించాడు కూడా.

బాదల్పండు నెదిరించడం మదపులేమనుతో పోట్లాడడ మన్నమాట. ఆపంగతి తెలిసే ఊగుకున్నాడు జమిన్స్‌లో. కాని దెబ్బలు తిని పగ తీర్చుకోకుండా ఊరుకునే నైజం కా దతడిది, మనసులో రగిలేమంటును మనసులోనే అణచుకొని తరుణంకొఱు నీరిక్షిస్తూమిన్ను కున్నా డప్పటిమట్టుకు. పగ సాధించుకుందుకు మార్గా

అలాగే చివర, రాత్రిల్లా నిద్రపోక తన గదిలో యిటూ అటూ పచారు చేశాడు. గ్లాసు మీద గ్లాసు బ్రాండ్ తాగాడు. తారాబాయిమీద అరెనిగి గల మోహమంతా ద్వేషంగా పరిగణించింది. బాదల్పంత్ మీద కసి తీర్చుకుందుకు సరియైన ఉపాయం మేడీతో నక, మెదడు వేడెక్కి పిచ్చెత్తివట్టయింది కరెనిగి. తీవ్రంగా ఆలోచిస్తూ తలవోక్కుకున్నాడు చేతులతో. కళ్లుమంట. నరాలు పీకు. నుండెలో భారం. కొరడా బెల్లులకు వోళ్లంతా నొప్పి. సారామస్తుకు కడుపులో యేదో వికారం కోపం, మోహం, తాపం, అవమానం, అపీకలిసి అరెని వ్యాధియాన్ని వరిపి, పీడించి, దహించి పిప్పిచేశాయి.

ఆమెన్నాడీ పర్కవ ప్రాచీన ముత్తుకుందన్న సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది సింగుకు. యేకాళ్లనూ వాలుగా బలకన్న అధికం వెయ్యడం, ఆకం పెనీవాళ్లు మామూలు లేదు. “ఈ ఊరుమండి కదిలేలోపునే పిడివనిపట్టింది తీరాలి.” అని మనోవిశ్లేషం చేసుకున్నాడు సింగు.

మెదటి రాత్రితో పర్కవవాళ్ల కీర్తి ఊరంతా వ్యాపించింది. వాళ్ల ప్రదర్శనం యాదతగినదని అందరికీ విశదమైంది. ఎదిరినోబున్నా, తారాబాయిపేరు, బాదల్పంత్ పేరు, వివవచ్చేది. ఈర్ష్యతోను, ద్వేషంతోను, వోళ్లు మందుకొచ్చింది జనున్సింగుకు. కాని వాళ్ల నడిచే సాధనం కానరాలేదు. వివాహారాలుబూడా తిన్న గారేక, జనున్సింగు కష్టమూ ఒకటే ఆలోచన—బాదల్పంత్ మీద కసి తీర్చుకోవడం మెట్టానా, అని.

జనున్సింగును తాను గట్టిగా కీక్షించిన సంగతి బాదల్పంత్ నవ్వుతూ తారాబాయితో చెప్పినప్పుడు, సంతోషం వెలిబుచ్చడానికి బదులుగా నిట్టూర్పు విడిచిందామె.

“చా, మనివంత మనిషిని అమాంతంగా మీద పడి కొట్టడం తప్పుకామా? ఇట్లా తొందర పడతానని తెలిస్తే, ఆసలు నీతో యేమీ చెప్పకనే పోదును.”

“నిన్నట్లా అమానపరచినందుకు వాడిని నిలువునా చీల్చేయాలనిపించింది నాకు. ఇంకా పస్తాయించి ఉరుకున్నా నంతటితో! సంతోషించు—” అన్నాడు బాదల్పంత్.

“సింగు చాలా కార్పణ్యం గల మనిషి. నీ చేత చెబ్బలుతిని, ఉరుకుంటా దనుకోకు. పాముపగ, వాడిది!” అన్న వామె.

“నీకిపాడు.” అంటూ బాదల్పంత్ విరళంగా నవ్వి, “తారా, నవ్వు వట్టిపిరికిపిల్లవు ముసా!” అంటూ ప్రేమతో ఆమె వెత్తుకొని, వట్లని కడుముకొంటూ, ముద్దులతో నోరు చూశాడు.

“బలం ఉన్న దని మోటుపరచుమాడదు!... నొప్పి కామా, అట్లా నోక్కస్తే?”

* * * *

రెండోవాటి ప్రదర్శనానికి పర్కవదేరా తొమ్మిదిగంటలసరికే సిండ్ పోయింది. టిక్కెట్లు సోరకక, కొందరు ఆకాశం నులై యిళ్లుకు మరలవలసి వచ్చింది.

తీగమీద తారాబాయి తన చాకచక్యాలన్నీ చూపి, ప్రేక్షకులను మెప్పించి, రెండుబంగారుపతకాలు సంపాదించింది. చప్పట్లతో దేరా ఊగిపోయింది. సభాసదుల సన్మానంపొంది, ఆమెలోనికి వెళ్లి పోయిన పిమ్మట, మానేజరు సూర్యభాగ్ ఆమెను సమీపించి, మేకప్ షోండ్ చేసి, తన సంతోషం వెల్లడిచేస్తూ, హెచ్చుగా పొగడి పొంగజేశాడు.

పిదప, ఆమెను తోడుకొని తన నుదారంలోకి తీసుకొనిపోయి, ఫూఫారాలు మేపి, ఒక గ్లాసు చాంపెనీ త్రాగించాడు; ఆనందంతో కులుకుతూ తారాబాయి తన గ్రేగంటిమాపులతోను, ముసిముసి నవ్వులతోను కృతజ్ఞతను చూపించింది, అరెని దయకు. ఆమె మోహనరూపానికి పరచుకున్న అట్టే ఆమెముఖంవేపు చూస్తూ, మీద చెయ్యివేసి హుమన్నాడు సూర్యభాగ్.

“తారా, ఈవాళ్ల నీ ప్రదర్శనం, నీచక్కదనం అద్భుతంగా ఉన్నాయి!”

ఇద్దరూ రేగ్రాయమువారు. రూపవంతులు. ప్రియులు. పర్కవగొడవ మరదిపోయి ప్రియాల వాలలో పడ్డారు. నవ్వులు, ముద్దులు, కాగిరింతలు, నిట్టూర్పులు— ఒకరి కాగిట్లో ఒకరి వోళ్లు మరది కళ్లుమాసుకున్నాడు.

బాదల్పంట్ ఆడేరాకు సమీపంగా యెక్కడికో వెళుతూ, అప్రయత్నంగా లోనికి తొంగి చూశాడు. మానేజరు కంఠాన్ని కాగలించుకొని, ప్రేమతో అతనికి ముద్దులిస్తూవుంది తార!

కోసంతోను, 'తెలసీతోను హృదయం మండి పోయింది, బాదల్పండుకు. తన సెంతో ప్రేమిస్తూ ఉన్నట్లు చెప్పిన తార యీవిధంగా ద్రోహం చేస్తుందని అతే దెన్నడూ అనుకోలేదు—కలలోనైనా, అతనికీమీ అర్థం కాలే దామె ప్రవర్తన.

“వా దానికంటా మీద చెయ్యి వేస్తే యెట్లా సహించుకుంటావుంది తార? ఒళ్లు కాలినట్లనిపించుమా? లేక.....”

అధికం సహించుకుందుకు మాడా యివ్వుపడ లేదు, అతని మనస్సు!

జమన్సింగును కొట్టినట్లేకాదు! మార్యాభాను వెళ్లా యెదిరించడం? కొంతలో డీకొని పొట్లాడితే గొట్టేపోతుకో ముప్పు—తల పగిలి చస్తుంది. ఏం చెయ్యడానికి పాలుపోలేదు, బాదల్పండుకు. దుర్భరమైన యార్ష్యంతో బాధపడ్డాడు. తారాబాయి నవక, మార్యాభాను నవలసిన పనియేమిటి? కాని ఆమెమీద బాదల్పండుకు గల అధికారమేమిటి? అన్నిటికీ స్వతం ప్రారాలామె. కాని,.....

తల సిగ్గున తిరుగుతూ వుంది—నిద్రలో నడిచే వాడివలె తూలిపోతూ అక్కడినుండి వెల్లిపోయాడు బాదల్పంట్.

వాడు పర్కన్ లో తాను చేయవలసిన పనులలో యేమీ ఉత్సాహంలేకుండా వతనికి. ఏకో విధిలేక, మొక్కుతీర్చుకున్నట్లు వెరవేర్పాడు, కొన్ని ఫీట్లును. అడవిజంతువులచేత వివోదాలు చేయించినప్పుడు, అతని కత్యంత ప్రయమైన 'రాజా' అన్న పులి అల్లరిప్రారంభించింది. చెప్పినమాట వినకుండా బద్ధించి మూలిగింది. యజమానిని సమీపించడానికి ఉత్సాహం జరిలుచ్చుదానికి తమలు, సుర్రపెట్టి దూరమారంగా జరిగేది.

వెరికోపం వచ్చింది బాదల్పండుకు. లోకమంతా అతన్ని హతాత్తుగా ద్వేషించి, హింసించి, పరాధివించడాని కుద్యమించినట్లు లోచించతనికి! మనసిచ్చి ప్రేమించిన తారాబాయి కుదకు హింసచేసి, అతని ప్రేమను అవమానపరచింది. ఇప్పు డీపులికాడా అతని నీచాన్ని అగౌరవమౌతుంది. ఇన్ని వేలమంది మాన్తావుండగా, అతనిఖ్యాతికి భంగంలేస్తూ, అసందర్భంగా ప్రవర్తిస్తావుంది 'రాజా'. అవమానం సహించుకోలేకపోయాడతడు. తాగినవాడివలె వొట్లుమరచిపోయి, కొరడా తీసుకొని, పులిని కొట్టడం ప్రారంభించాడు. ప్రేక్షకులకు ఫీలి పుట్టింది. గాండ్రు గాండ్రు మని పులి అరుస్తూఉన్నప్పుడల్లా భూమి వణుకుకున్నట్లునిపించేది. కొరడాచప్పుడుతో చేరా మారుమ్రోగింది. ఎన్ని రెబ్బలు తిన్నా, పులి తన మార్ఫ్తతను వదిలలేదు. కోరలుచూసి, కన్నుమవి యెదురు తిరిగింది.

'రాజా' సామాన్యమైన పులికాదు. తెలివిలేటలు, చురుకుదనం, హృదయం, గల అపూర్వమైన జంతువు. బాదల్పండు సెంతో ప్రేమిస్తూ, మిక్కిలి అడకువతోను, మార్యాదతోను మెసలేది, అతనివద్ద. వాడు మామూలుకు వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించడానికి, తగిన హేతువేదో ఉండవచ్చునని గ్రహించలేకపోయాడు, బాదల్పంట్. సాధారణంగా పర్కన్ వాళ్లు పులులకు, సింహాలకు అప్పుడప్పుడు నల్లమందు తినిపిస్తూ ఉంటారు. మత్తుచేత వాటి సూతుకస్వభావం కొంతనేపైనా అణగిఉంటుందని అభిప్రాయం కాబోలు! 'రాజా' కనీరతత్వం యెట్టిదోకాని, నల్లమందువాసనే పడేదికాదు దానికి. బలవంతం మీద యెప్పుడైనా తినవలసినస్తే, ఆ లోజల్లా పిచ్చెత్తినట్లు ప్రవర్తించేది. జమన్సింగుకు దానిచక్కరి తెలుసు. కాబట్టి నల్లమందుమాత్రం యెన్నడూ దానికి పెట్టనిచ్చేవాడు కాదు. కాని, ఆలోజన ఉద్దేశపూర్వకంగా మాంసంలో నల్లమందు తనే స్వయంగా కలిపి 'రాజా'కు పెట్టించాడు. కడుపులో వికారం పుట్టి, వణువం చేసుకుందుకు యత్నించింది పులి. జమన్సింగ్ నీళ్లలో యేదో మందుకలిపి మళ్లీ తాగించాడుపులిచేత.

‘రాజా’కు ఒంట్లోపరిగా లేదన్న సంగతి మానేజరుకు కూడా చెప్పలే గాదాన.

రంగస్థలంలోకి వచ్చి మనుషులను, దీపాలను చూసేసరికి, ‘రాజా’కు స్వీయ తలతిరుగుకూ ఉండెను. మర్తగా, బద్ధంగా, ఉండెను, ఒంట్లో. ‘ఈవారే’ వాకు సగిగారెను. నన్ను వాడపెట్టకు! అని దీపంగా లేచుకొని స్వరంతో తెలియజేసింది, యజమానికి. కాని బాదల్పండ్ దాని ప్రార్థన నర్థం చేసుకునే స్థితిలో లేకుండెను.

ఎన్నమా లిక్ష యెరగని జంతువుకు పీపుమీద చెబ్బలు పడగానే, కష్టం తోచింది. పాగునం కలిగి ‘రాజా’ యెదురు తిరిగింది. అచాంతంగా మనిషిని చీల్చేముండా అన్నంత ఆగ్రహం చూపింది, కళ్లలోను కోరలలోను. ప్రేక్షకులు భయపడి గొల్లుచున్నారు. మానేజరు ముందుకువచ్చి, భరవాలేదని వాళ్లకు వైర్యం చెప్పి అల్లరి, కేకలు మాడదని మందలించాడు.

బాదల్పండ్ ను, పులిని, భయవృష్టులతో చూస్తూ దగ్గరగానే నిల్పింది తారాబాయి. ఆరేని కపాయం రాకుండా కాపాడమని దేవుణ్ణి నియ్యరికాల మొక్కుకుంది మనసులో. ఏదై వా ప్రమాదం సంభవితే, నెంటునే పులిని చంపడానికి ప్రక్కనే ఇద్దరు భేటులు నిల్పున్నారు, హుమాకులు పట్టుకొని.

రాద్రాకారంతో పంజాతెరచి, వ్యాఘ్రం తన్నెదిరించడానికి వచ్చినప్పుడు బాదల్పండ్ కు నుండే లో దడ పుట్టింది. అప్రయత్నంగా చేతిలోవున్న కొరడా క్రిందికి జారిపోయింది. “రాజా!” అని దిగ్గరగా ఆరచి, నిస్సహాయుడై నిల్చున్నాడు—చావుకు సిద్ధపడి.

ఆరేని కేకతో మెలకువ వచ్చింది పులికి. రాద్రం అణిగి పశ్చాత్తాపంతో నిల్చింది, అరేని పాదాలు చూచామూ! ధైర్యంగా మెడమీద తట్టి పీపుమిరి ‘రాజా’ను బుజ్జగించాడప్పుడు బాదల్పండ్. ఆరేని కర స్వర్ణవలన మంత్రింపబడినట్లు పిల్లవలె లొంగిపోయింది, పులి. అద్భుతమైన ఫీట్లు చేయించాడప్పుడు దానిచేత. ఊపిరి లిగపట్టుకొని చూస్తూ, ప్రాణాలులేని ప్రతిమల

వలె మాచున్నాడు ప్రేక్షకులు. కిక్కురు మన్న భస్మ మాదాలేక, డేరాఅంతా నిశ్శబ్దం!

పన్నెండు గంటలు కావచ్చింది. ఇంకో ఐదు నిమిషాలలో ఆట ముగుస్తుంది. ‘రాజా’ చేత ఆఖరు ఫీట్లు చేయించడాని కుద్యమించాడు బాదల్పండ్. కాని పులి తన అయివ్వలేను నూచించింది.

అలసి, రుమాలుతో ముఖం తుడుచుకున్నాడు బాదల్చండ్. ఆక్షణంలో యెదురుగానిచ్చున్న తారా బాయిని చూశాడు. ఆమెదృష్టి అంతా తనమీదనే ఉన్నట్లు విశదమైందతనికి. ఆభిమరనేత్రాలనుండి చెలు వడిన ప్రేమకిరణాల తిరిగివచ్చాయన్నీ చూసుకొపోయి, మనసును కలవర పెట్టివది. దీర్ఘమైన నిట్టూర్పునివ్వచి, ఆమెనుండి దృష్టి మరల్చుకున్నాడు.

పులిని కొంతసేపు బుజ్జగించి, నోరు తెరవమని ప్రోత్సహించాడు. దవడలు లిగపట్టి మార్ధంగా నిల్చింది ‘రాజా’. తలపైకెత్తి జిగజిగలాడే పచ్చని మెరుపుకళ్లతో అట్టే చూసింపతనిచేపు, దీనంగా!... “కొద్దు. నన్ను బలవంతుపెట్టకు. నాలో తిరుగుకూపుంది. తెలివితప్పి, యేమక్రమంచేస్తానో అని దిగులుగాపుంది. నన్ను క్షమించి, నేటికి విడిచిపెట్టు.” అన్నభావం వెలి బుచ్చింది, ఆచాపులో! బాదల్చండ్ మన్నించలేదు దానిప్రార్థనను. దవడమీద చరిచి, నోరు తెరవమని ఆజ్ఞాపించాడు.

నిద్రుదీపాల కాంతిలో తళిరిత మెరిశాయి కోరలు మృశ్యుశ్వాసవలె తెరువబడిన పులినోట్లో చప్పున తలమార్చాడు బాదల్పండ్. పెట్రెకప్పు చూతపడినట్లు దవడలు చూసుకొపోయాయి ‘రాజా’కి. నెచ్చని రక్తంతో నోరు తడిసింది దానికి. అదరిపడి కళ్లువిప్పి, నోరు తెరచింది. కంఠం కత్తిరించుకొపోయింది, బాదల్పండ్ కు. స్పృహలేక క్రిందపడ్డాడు. జరిగిన ప్రమాద మప్పుడు విశదమైంది పులికి. దుఃఖంతో ఆరేని ముఖం చూస్తూ, కన్నీరు విడచింది, రాజా! రెండుసార్లు రుపాకిమోత మరుమ్రోగింది, డేరాలో. ఒక్కసారి

యారిగి, గుండెనుండి వరదలుకాక క్తం కాన్పుకుంటూ,
బెంటనే నేల కొరిగింది పులి. గొల్లుమన్నారందరూ!

బాదల్ చందును రంగస్థలంనుండి లోనికి తీసుకొ
పోయినారు. పెద్దపెద్ద చాక్లెట్ల వచ్చి తమ కత్తి
సానుకొంటున్న వినియోగించారు కాని, లాభం లేక
పోయింది.

నెత్తి వోరూ కొట్టుకొని, అతని మృతకోశం
మీదపడి యేడ్చింది తారాబాయి. సర్కస్ మెంబర్లం
దరూ కంట తడిపెట్టుకున్నారు. మానేజరు మార్గా
భావ తారాబాయిని మెల్లగా లేవనెత్తి, పడిపోకుండా
ఆమెను తన వత్సంమీదికి వాల్చుకొని, శిరం నియరుతూ,
జేబురుమాలతో కన్నీళ్లొత్తి ఓచార్చారు.

గ్రీష్మము

పెద్దరాజు లక్ష్మీవతిగారు

వడంపు జివురుజొంపంబులు పరచిన పెండ్లిపందిళ్లు విప్పించినావు,
గానంపుకోకిలసానిమేళము జగురాకుబత్తెము లిచ్చి యనిపినావు,
అలరు దేనియనిందు లారగింపగజేసి యలిబంధువుల సాగనంపినావు,
పువ్వుపల్లెరముల బుప్పొడిపసుపుల పేరంటములు పంచిపెట్టినావు,
అన్ని మరియాదలును నయమారనడపి-నావు, నత్సంప్రదాయంపు నడకలెరిగి;
నాకబలియైన యామరునాడువోల-చిన్నవోయియు నీయిల్లు చెన్నుమీరె.
నిన్న మొన్న నె గడ పెండ్లి వన్నెచిన్నె-లెల్ల వెలయిందితివి భువి నెల్లయెడల
కాని, ప్రకృతిరొ! యిమ్మహాగ్రాతపమున-తీక్ష్ణతమమైన యాతపోదీక్ష యేల?
వసుధ బీరెండ బీటలు వారిపోయె-జలము లావరియై యాకసమున దేల,
అనిల మొక్కట స్తంభించి యట్టె నిలిచె-అనల మేవారి తన సరిహద్దు చాట.
నీడలకునైన నిలువగ నీడలేక-యవనియంతయు దేజోమయత్వమంద
తనప్రతాపంబు కేంద్రీకృతంబుజేసి - వెలుగుచున్నాడు రవి వినువీధినొకడ.
పూచిన పూలు లోని వలపుల్ వెలిసేయ వినూర్నయశావన
శ్రీ చిగురొత్తగా ప్రణయచిహ్నితమైన వపుర్విశాస మ

యో! చెలువేదె, నీఖరకరోష్ణమయూఖము లంటి, యిమ్మహా
గ్రాచరణంబు పాడియగునా తలపోయగ నీకు గోమలీ!

దిరిసెనపులతోడ తలదిండులొనర్చి, చిగుల్లు వైపయి
బరచిన పండువెన్నెలల పానుపులక మృదునిద్ర జెంది, బం
గరుకలలం గరంగు ననకారుహాయల్ చిలికించు ప్రాయ, మి
త్తరి పట్టరొహిణీసమయదారుణ వహ్ని తపింపజేతురే.

ప్రణయమయమైన ప్రీడాభరంబుకతన-వంగి, నీచూపుతెర లరవ్రాలె నాడు,
నేడు, దృఢయోగదీక్షానిశ్చలత్వ-మాన నిమీలితములు ముగ్ధమోహనములు.

గరళము ద్రావినట్టి కఱకంపని జిచ్చుట కన్నుదాల్చు దే
వర పతిగా జపించు హేమపర్వతరాజకుమారివోలె, సు
స్థితరదీక్షమై తపముజేసెడు నీమహనీయ దివ్యరూ
పరమయె, నాకు నిత్తరి యుపాస్య తలంప భయానకప్రియా!

అలివై క్రోలితి కమ్మతేనెలు, పికంబై పాడితిన్ బూల పీ
గలునై యూగితి నవ్వసంతసమయైక్య స్ఫూర్తి వర్తిల్లి, కో
మలశిల్పంబులు గూర్చి యీచటులగ్రీష్మాఖండతేజోవిని
శ్చలతన్ గ్రాలెడు నీభయంకరమనోజ్ఞత్వంబు గీర్తించెదన్.

నరసమధుమాసరనసరస్వతివి నాడు-కడగి నినుబాడిన కుమారకవిని నేను,
ప్రకటతేజోకరాళకాళికపు నేడు-తీక్ష్ణతమరత్తి గొల్చు తాత్రికుడ నేను.

౧

అకొండను మీరు చూచి ఉండరు. నాటికీ నేటికీ ఎవ్వరూ కూడా ఆకొండను చూచి ఉండరు. చూడరు. చూడడానికి ఎవ్వరికీ మనస్కరించదు. అంత పాపభూయిష్టమైన కొండ అది. న్యాయానికి ఆకొండది తప్పు కాదు. దాని నాశ్రయించుకొని బ్రతికిన నా వల్ల ఆకొండకు కళంకం వచ్చింది.

పవిత్రమైన ఏటిగట్టననే ఉన్నది ఆకొండ; లోకాల కళంకాన్నంతా కడిగివేసే శక్తిగల ఆయేరు ఈకొండ కళంకాన్ని కడగలేదు. నా వల్లనే ఆకళంకం ఆకొండకు పట్టుకొంది కాబట్టి.

పవిత్రమైన ఏరు. అద్దరినీ ఇద్దరినీ దట్టముగా పెరిగిన ఫలవృక్షములు. నీటిఅంచుల నాశ్రయించి పెరిగిన రెల్లుదుబ్బులూ. రెల్లుదుబ్బుల నాశ్రయించిన చిన్నపక్షులు, అనంతప్రాణి కోటి. ఆయేటి ఒకగట్టన నాకొండ. కొండకు ఆన్నివైపులా ఫలవృక్షములు. ఎవరు పెంచారో మాకోసమని ఆఫలవృక్షములు; ఎవరు మాకోసమని పాలవంటి ఏటినీళ్లు ఆ ప్రాంతముననే ప్రవహింపజేస్తున్నారో; మాకు ఇరుగు పొరుగుగా ఉండేటందుకు ఎవరు ఆపాటలుపాడే పక్షులను, ఆచిందులుత్రొక్కి మృగములను, ఆగంతులువేసే కీటకాదులను

అప్రాణికోటి సంతనూ సమకూర్చారో; ఎవరి దయాదాక్షిణ్యములు ప్రాపుగా మేము ఆ అడవిలో కులాసాగా కాపురం చేస్తున్నామో- మాకు తెలియదు. తెలుసుకుందామని ఊహ, ఇచ్చ మాకు కలగలేదు. నేనూ, నాకుటుంబమూ ఆకొండమీద కాపురము, ఆ అడవిలో సంచారము, ఆయేటిమీద విహారము. సాఖ్యమునకు ఇదేమేరకదా అనుకొన్నాము. మా కొండమీద పెద్దపెద్ద పాపాణములు పేర్చిపెట్టినట్లున్నవి. ఆపాపాణములే ద్వారముగా ఉన్నవి. గదులుగా ఏర్పడ్డవి. అంతఃపురములైనవి. ఆపాపాణములే వేదులు, జరుగుదుబండలు; ఆపాపాణములే కోటగోడలు, సారంగములైనవి. ఆకొండ మాఉనికిపట్టుగా, మాఇల్లుగా, మానగరుగా మేము భావించుకొంటున్నాము.

ఆ కొండప్రక్కలమీద నిలువుగా చెట్లు పెరిగినవి. దట్టముగా పెరిగినవి; ఆకొండ చుట్టూ దట్టముగా పెరిగినచెట్లు; ఆకొండ నుంచి చూపుకందనంతదూరము వరకూ దట్టముగా చెట్లు. ఆచెట్లు మాకు సంచారభూములు; ఆచెట్లు మాకు ఆటపట్టులు; ఆచెట్లు మాకు భోజనములు; ఆచెట్లు మాకు లీలో ద్వారములు. సాఖ్యమునకు ఆకొండా ఆ అడవి మేర అని మీకుమాత్రం తోచడము లేదా?

ఆచెట్లకొమ్మలలో రాత్రివేళ మేము నిద్రించే సమయాన చిరుతపులులూ, పెద్దపులులూ, ఏనుగులూ, సివంగులూ, తోడేళ్లూ ఆప్రాంతమున సంచరిస్తూ బాబ్బరిస్తూ ఉంటవి. మాకు అవి తలారులు. ఈ బాబ్బరింతలతో అడవి అంతా ప్రతిధ్వనిస్తూ ఉంటే మాకు హాయిగా నిద్రపట్టుతుంది.

షగటివేళ లేళ్లు మాకొండచుట్టూ చెంగలిస్తూ తిరుగుతవి. పక్షులు, వన్నె వన్నెలపక్షులు, రెక్కలు విప్పి చాచి ఎగురుతూ మాకు నేత్రానందము కలుగజేస్తవి. రకరకముల గొంతుకలతో రకరకముల పాటలతో, రక రకముల పలుకులతో అడవిని మధురారావములలో ముంచివేస్తవి కొన్ని పక్షులు. రాలేక రాలేక చెట్లనందులలోనుంచి సూర్యకిరణములు బలవంతముగా సంచుచేసుకువచ్చి పచ్చికలమీద కేయనిస్తవి. మాకొండప్రక్కల మీద మేకలూ, జువలూ, ఆవులూ మందలుగా వచ్చి తియ్యనివచ్చిక మేస్తవి.

మామేటి కీవలిగట్టునా ఆవలిగట్టునా పెరిగిన వృక్షములు, కొమ్మలూ కొమ్మలూ కలుపుకోవడం వల్ల మేమంతా ఏటి నడిమిభాగము చేరి నీడలతోనూ వెలుగులతోనూ ప్రవహించే సుళ్లుతిరిగే, తలక్రిందులయ్యే, చెంగునదాటే ఏటిసీళ్లను చూస్తూ ఉంటాము.

ఈ సౌఖ్యాన్నతికి వశులమై తిండికీ నీటికీ లోటు లేకుండా ఆకొండమీద మేము కాపురము చేస్తున్నాము. అప్పటి కింకా ఆకొండకు కళంకము రాలేదు.

9

ఒకనాడు ఒకపెద్ద కేక వినిపించింది. ఆ కేకకు చెట్లకొమ్మ లల్లల్లాడినవి. కొండగుహలు ప్రతిధ్వనించినవి. ఆ కేక సందుకొని మా మేయ అన్ని దిక్కులా దానిని వ్యాపింపచేసింది.

ఆ కేక వానరలోకాన్ని ఉద్దేశించినది. వానరలోకానికంతకూ అది చాటింపు. పుట్టినాడట లోకములో పుణ్యపురుషుడు డోక్కడు. సంహరించినాడట వానర చక్రవర్తిని వాలిని.

కట్టినాడట పట్టము కపిలోకమునకు సామ్రాట్టుగా సుగ్రీవునకు.

ఆపుణ్యపురుషుడు అవతారపురుషుడట. ఆ అవతారపురుషుని నామమై పవిత్రమైనదట రామశబ్దము.

ఆచాటింపు, ఆ కేక, ఆపిలుపు మాశ్రవణపుటములలో ప్రవేశించి హృదయమున హత్తుకొన్నది. ఆ కేక మాకు ఆదేశ మైనది.

పుణ్యపురుషుడు అవతారపురుషుడు జన్మించిన కాలాన మీరు సమకాలీనులై ఉండడం తటస్థించిందా? అప్పుడుగాని మాసంతోషం మీకు బోధపడదు.

పుణ్యపురుషుని కనగలిగిన కాలము ఎంత మహత్తర మైనదో తత్కాలముననే ఉండే జను లెంత అదృష్టవంతులో ఆ కాలపువారికి తెలియకపోయినా తరువాతిప్రజలు తెలుసుకొంటారు. ఆకాలమున తాముండకపోతిమి గదా అని పొతురు.

కాలము అనంతమైనది. అందులో కొన్ని భాగాలు ఉత్కృష్టములు. ఉదయించే సూర్యునితో భవభాతానికి పట్టినట్లు ఉదయించే మహాపురుషునితో భాతాలానికి పట్టుతుంది.

ఒకదివ్యకాంతి ఆకాలాన్ని ఆవరిస్తుంది.

ఒకదివ్యసారథము ఆకాలములో ఇమిడి ఉంటుంది. ఆకాలానికే ఒకదివ్యమైనమాధుర్యం ఉంటుంది. ఆకాలములోనే పక్షులు మరీ శ్రావ్యముగా పాడుతవి. ఆకాలములోనే మేఘములు నెలకు మూడువానలు కురుస్తవి. పంచభూతములూ ఆకాలభాగాన్ని అంటి ఉన్న కల్మషాన్ని కడిగివెయ్యడానికి పూనుకొంటవి.

మహాపురుషోదయాన్ని చూడగలిగిన ఆనాటి ప్రజలు ఎంత అద్భుతవంతులై ఉంటారు!

ఆకాలపుప్రజ లందరూ అద్భుతవంతులూ? ఆకాలపువారి కందరికీ సంతోషముంటుందా? కారు; ఉండదు.

కోరికలు పెంచుకొని పెంచుకొని ఆకోరికలు సఫలపరుచుకోవడమే సంతోషము. ఉహించే వారికి మహాపురుషోదయముతో ఏమిపని?

అధికారమును ఆశ్రయముగా చేసుకొని లోకమున కుపకారం చేస్తున్నామని చెప్పి అపకారం చేసే వారికి మహాపురుషోదయము అసంభవము.

తమతమ శాసనములకు ప్రజలను లొంగదీసుకొని వాటినే మతముగా భావించుకోమని

బోధించే వారికి మహాపురుషోదయమేటికి? మహాపురుషోదయమునాటి ప్రజలు అవతారకారణమైన మహాపురుషుని కార్యములు సాధించుకోవడానికి సాధనములై ఉంటారు. అందువల్లనే వారికి సాఖ్యముండదు. లోకులు సాధారణముగా దేనిని సాఖ్యమని భావిస్తారో అది ఉండదు. వారి జీవితమంతా కష్టభూయిష్టమై ఉంటుంది. మహాపురుషునితో బాటు జన్మించినందుకు వారికి ఫలము ఈనడింపులు, బాధలు, మరణము.

కాని వారి మనస్సుమాత్రము నిండుశాంతితో నిండి ఉంటుంది.

బాధలు తలుచుకొని మహాపురుషుని ఆదేశములు లెక్కచెయ్యరు కొందరు.

మహాపురుషుని ఆదేశనిర్వహణము స్వగతుల్యముగా భావించి సమస్తమూ అందుకొరకై ధారపోస్తారు కొందరు.

3

ఆనాటి కపిలోకమునకు ఆజ్ఞవచ్చినది. రాముని ఆజ్ఞ సుగ్రీవునిద్వారా వచ్చినది.

ప్రతియొక్కకపిని ఉద్దేశించిచేయబడ్డ ఆజ్ఞ అది.

రాక్షససంహారమునకు పూనుకొమ్మని ఆజ్ఞ. సుగ్రీవుని కేతనముక్రిందచేరి రామకార్యమును కపులందరూ నిర్వహించమని ఆజ్ఞ.

అట్టి ఆజ్ఞలో ధనములేదు. సాఖ్యము లేదు. అట్టి ఆజ్ఞలో నిరంతరత్యాగ మున్నది, స్వగ్ర మున్నది.

ఆ ఆజ్ఞ కిష్కింధ అంతటా వ్యాపించినది. కిష్కింధావాసులందరూ దానిని పాటించారు. సుగ్రీవునాజ్ఞ తలచాల్సి వ్యధర్మ నిర్వహణార్థము బయలుదేరారు. శ్రీపురుషవిచక్షణ లేదు. వృద్ధులు బాలురూ అనేవిచక్షణలేదు. అందరూ ఒక్క హృదయముతో ఒక్క పట్టుదలతో, భక్తితో ఆనేశముతో సుగ్రీవుని కొండ చేరారు. త్యాగమనే బుద్ధిలేదు. కీర్తి వచ్చుననే ఆశ లేదు. శాశ్వతత్వము వారికి కలుగుననే ఆశలేదు. స్వామికార్యముమీదనే బుద్ధి. మహాపురుషుని ఆదేశమును విధేయ పూర్వకముగా అంగీకరింపవలెననియే సంకల్పము. వారందరూ ధన్యులని వేరే చెప్పవలెనా?

ఆ ఆజ్ఞ మాకొండనూ చేరినది. మాచెవులలోకూడ పడ్డది. ఆ ఆజ్ఞనిని మాకొండ, అచ్చటివనము, ఆయేరు, పులకితములైనవి. ఆ ఆజ్ఞను విన్నసంతోషము మాకు కలిగింది.

ఆ ఆజ్ఞను అందరూ పరిపాలిస్తున్నారనే వార్త మాకు సంతోషము కలిగించింది. మా బాతి వారందరూ స్వామికార్యధురంధరు లనిన్నీ, మాజాతివారందరూ త్యాగశీలురు, పరాక్రమ శాలులూ అనిన్నీ మాకు గర్వము కలిగింది. మాహృదయములుకూడా ఉప్పొంగినవి.

సుగ్రీవుని కేతనము క్రిందకు మేము కూడా సాయుధులమై చేరవలెనుగదా! సోత్సాహులమై శ్రీరామకార్యము మేము మాత్రము పూనుకొనవద్దా? మమ్ముకూడా ఉద్దేశించి

నదేగదా ఆ ఆజ్ఞ. స్వామిఆజ్ఞ కెదురుపోవచ్చునా? దైవకార్యము కాదనవచ్చునా? ఎవరి కొరకు యీదేహములు పెంచుకొనుచుంటా స్వామికొరకేగదా!

ఎవరివల్ల యీసౌఖ్యములు మాకు కలుగుతున్నవి — స్వామివల్లనేకదా!

జన్మకు సాఫల్య మేమిటి? — బ్రదికినందు వల్ల ఫలమేమిటి? — అవతార పురుషుడు వచ్చి తనకార్యము నిర్వహించమని ఆదేశించి నప్పుడా వెనుకంజ వెయ్యడం? మేముమాత్రము కపులము గామా? కిష్కింధనేలే సుగ్రీవుడు మారాజు గాడా? సుగ్రీవుని దేవుడు మాదేవుడు గాడా?

మేము కర్తవ్యమును నిర్ణయించుకోవలసినపని యేమున్నది? మేము ఆలోచించవలసిన పని యేమున్నది? మేము సందేహించవలసిన పనియేమున్నది? గాని—

౪

గాని మేము కర్తవ్యమును నిర్ణయించుకోవలసి వచ్చింది. మేము సందేహించాము? మేము ఆలోచించవలసి వచ్చింది! ఆలోచించడం మొదలుపెట్టాము. సంశయూత్మ నశిస్తాడంటారు. మేము సంశయించాము. సంశయూలు తీర్చుకొని ఆలోచనలు సాగించి ముగించి తరువార స్వామికార్యానికి పూనుకోవలెనని సంకల్పము చేసుకొన్న వారాకార్యములలో ఎప్పుడైనా దిగడం సంభవిస్తుందా?

ఇక్కడ మాకొండ—సర్వసౌఖ్యాలకూ ఆల
వాలమైనకొండ—ఇహసౌఖ్యాలకి మేరచూ
పించే కొండ!

అక్కడ లంకాపురి—భీషణవక్త్ర)గహ్వరము
తెరుచుకొని నృత్యము చేస్తూన్న మృత్యు
దేవత కాటకట్టయిన లంకాపురి—భయము,
బాధ, బీభత్సముల కాకరమైన లంకాపురి!

ఇది మేలా? అది మేలా?

ఇక్కడి ఈయేరు — ఈవనము — ఈ మృగ
ముల సందడి ఇక్కడి ఈవిహారములు ఇక్కడి
ఈసంచారములు ఈ సుఖములు — వీటికి
బదులుగా అక్కడి సముద్రోత్తరణము, నేతు
నిర్మాణము, దూరప్రయాణము—ఆ రాక్షసుల
కోలాహలము — అక్కడి గర్భనిర్భేదకమగు
రణభేరిశబ్దములు — అక్కడి రణరంగవిహార
ములు, శత్రుదేశసంచారములు — అక్కడి
ఆకప్తములు! ఇక్కడ ఉంటే మేలా? అక్క
డికి పోవుట మేలా?

ఇహసౌఖ్యములకూ పరసౌఖ్యములకూ సంఘ
ర్షణ కలిగింది. ఇంద్రియసౌఖ్యములకూ పర
సౌఖ్యములకూ ప్రబలయుద్ధము తటస్థించింది.
ప్రత్యక్షసౌఖ్యములను చూపి ఇంద్రియములు
పరసౌఖ్యముల సీనడించుచున్నవి.

రానున్న శాశ్వతత్వముకై ఆశ, అందులో
నిరవధికానందమును తెలిపి పరసౌఖ్యములు
ఇంద్రియములపై దాడి వెడలుచున్నవి.

ఇంద్రియసుఖములలో మృత్యువు నిత్యమూ
సంచారం చేస్తూ ఉంటుంది.

పరసౌఖ్యములోనితత్వము నిర్మలత్వము!

చేతులో సుఖములను వదిలిపెట్టి ఎప్పుడో
రానున్న సుఖముల కపేక్షించడం వివేక
మేనా? మాదేహములే మాస్వామికేతనము
కిందికిపోయి పహాయము చేయవలెనా? మా
మనస్సుల కాశక్తిలేదా? మాఇచ్ఛాశక్తి మా
స్వామి ననుసరించి ఉండరాదా? మాసంకల్ప
బలము మాదేహబలముకన్న ఎక్కువ
ప్రయోజనకారి కాకూడదా?

వానర సేనల విజయఘోషములు మాకొండను
చేరినవి. మావానర సేనల నేతునిర్మాణములో
మాసంకల్పసాహాయ్యము మేము చూచు
కొన్నాము.

మావానర సేనల లంకాప్రవేశములో మా
మనస్సులూ ఉన్నవి.

మావానర సేనల భీషణయుద్ధములో మా
మనస్సులూ పాల్గొన్నవి.

రాక్షససంహారము జరుగుతున్నది. వీరవానర
హుంకారనాదములను మాకొండ ప్రతిధ్వని
స్తున్నది. రాక్షసహాహాకారములు మాయేటి
చప్పుళ్లలో కలిసిపోతున్నవి.

రాక్షసరాజును రామభూపాలుడు సంహరిం
చిన వార్త పంచభూతములూ, దశదిక్కులూ
వ్యాపింపజేసినవి. మా కొండకూ ఆవార్త
చేరినది.

మామనస్సులలో సంతోషము మేము తెచ్చి పెట్టుకొన్నదా? నిజమైనదేనా? దానికి సహజత్వము లేదేమి?

లోకములో కొండలు తలలూపి ఆడినవి! మా కొండ తల ఊపి ఆడలేదు.

లోకములో నదులు చెంగుచెంగున గంతులు వేస్తూ ప్రవహించినవి. మా యేరు మందమై, శుష్కమై ఇసుక తిన్నెల నంటిపెట్టుకు పోయింది.

లోకములో వనములు చిగిరించినవి. మొగ్గలు తొడిగినవి. పుష్పించినవి. పరిమళమును నల్గడల ప్రసరించినవి.

మావనము తలవాల్చినది. పుష్పములరాల్చినది. వాయువును బంధించినది.

లోకము ప్రకాశవంశమైనది. మా నివాస మంధకార మయమైనది.

లోకము నవ్వినది!

మావాసస్థానము సిగ్గుచే తలపంచి దుఃఖముచే కుమిలిపోయినది.

స్వామికార్య నిర్వహణము మావాసరకులము నకు గర్వకారణమైనది.

మాకు శాశ్వత కళంకము నాపాదించినది.

లంకనుగెలిచి కిష్కింధారాజ్యమును మా వారు చేరుకొన్నారట. ఆవార్త మాకు చేరినది. మాకు ఉత్సాహము లేదు.

మాకొండ మాకు భోజనము పెట్టడము మానుకొన్నది.

మా యేటి స్వాదుజలము లిప్పుడు చేదైనది.

మాకు విహారములు లేవు.

పశ్చాత్తాపమువల్ల లాభముంటుందా? స్వామికార్యమును లక్షించని నేవకులకు గతి ఉన్నదా?

అవతారపురుషుని ఆదేశమునే అంగీకరించని మందుల కెన్నటికైనా మోక్షలాభమున్నదా? ఆకొండకు కళంకం నావల్లవచ్చింది. ఆకొండ వల్ల నాకు కళంకం వచ్చిందని చెప్పి నాపాపమును నేను వృద్ధిచేసుకోను. ఆకొండను మీరు చూచి ఉండరు. చూడరు.

కామసోం పురిలనే ఆతిసుందరీ ఆమకీ చాహమే ఖిషీ సుహావే
 భుఖన అంగ జరావజరే ధరో మోరని చిత్త లగా ఈదు గావే
 నారీ జనీకీ విరాజత అంగమే ఆగీ విచిత్ర ఉరోజ నిభావే
 సో యచలా మేఘమల్లారవీ రాగనీ చు కుకంభ సుధనామ కహోరీ.

ఉన్నదే యువతులం దున్న యందలు ఫాల బాలవీహారాంశు పలితబింబ
లున్నదే వెలుగులం దున్న వన్నియు నిడానిభృత కింగళమధ్య నిగ్గమములు
ఉన్నదే మహిమలం దున్న వన్నియు త్రిలోకనమస్త్రియా సమాకర్షకములు
ఉన్నదే వివతులం దున్న వన్నియు విశ్వనాథ సీరజ చరణార్చితములు
ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు, శివాన-వీనపాద విన్యాసలాఘ్నతాంక
కృతనవాలంకృతులు నీకు గేవలముగ-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

అవి చిత్రమైనవాయువులు నిరుద్ధవిశ్వాస నిర్వాత వైశ్చల్యనిధులు
అవి చిత్రమైన క్రొంబువుతావు లాఘాణపర్యంతవేదు లపార్థివములు
అవి చిత్రమైన ధ్వనివిశేషకములు బ్రహ్మకపాల రుద్ధానిలాగతములు
అవి చిత్రమైనట్టి యాకృతు లతిదృష్టు లాజ్ఞాంధము లతీతవైజనములు
ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు, నచంద్ర-మశ్శిశిరచారుచంద్రికామంధరప్ర
శాంతకాంతిమంతంబు లచ్చమాగ నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

అట నాశిలే దున్నయది నిరాశావిషయంబు నిస్త్రైగుణ్య మమృతమయము
అట బాధలే దున్నయది పాంచభౌతికం బది యేమి సహజబాధావహంబు
అట నూహలే దున్నయది యనూహాత్మకం బానందవిషయ మనాదిలయము
అట లేమిలే గున్నయది యందు కలదా నమేక్షచే నెచటా కల్పించినయది
ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు, సనాత-నములు సచ్చిదానందవాటములు భర్తృ
జనమనోఽభిరామా నివాసములు నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

అడుగడ్డునకుఁ జివురాకు లూచిన గాలివడి వేదశిఖి లూడుకడిమిచెట్లు
చెట్టుచెట్టున నీడపట్టులందున ఫాలచంద్రమనలు శివానదృశనతులు
సతిసతివాక్కున శ్రుతిమహాధానుగవ్యాఖ్యానములు గౌరివైభవములు
ప్రతివైభవమున నేత్రనిమిలనములు హృత్పద్మవికాసముల్ తన్మయతలు

ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు, సమాద్ధి-మన్వణహరిద్ర మృదుకుంకుమప్రలిప్త,
సర్వశృంగాటకమ్ము లచ్చముగ నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

ఉష్ణతీతాంశులయదయాస్తములతోడ నైన కాలవిభాగ మందు లేదు
ప్రాకృశ్చిమాదిక వ్యవహారనిర్దిష్టమైన దేశవిభాగ మందు లేదు
సత్త్విమిత్యాది కించిత్కార్య పార్థవాక్యముల మిథ్యాచర్చ లందు లేవు
విషయవిషయాదు వేద్యాదిదృశ్యశ్రవణాదికములు భేదములు లేవు
ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు, గుణప్ర-హీణములు సత్ప్రధాన నిర్వాణములు, ని
శాతబ్రహ్మలయమ్ము లచ్చముగ నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

మొరసినట్టిది యందు మొరసినట్లే యుండు గూనతుమ్మెద రొదవోని యులివు
కురిసినట్టిది యందు కురిసినట్లే యుండు తరిలేతమంచు తుంపురుల జల్లు
సాగినట్టిది యందు సాగినట్లే యుండు గాఢవారిన నన్నజాతి తావి
కాసినట్టిది యందు కాసినట్లే యుండు తెలిచిక్కనైన చందెరుని వెలుగు
ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు, బెడంగు-లాలయు తలరింపుకల తొలివెలుగు సాగి
చాలుకట్టిన మేలిపాలాలు నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

అట జన్మజన్మాంతరాజ్ఞానకృత ఘోరలీనవాపములు జల్లించినట్లు
అట నకారణఫలావాప్తి కందిన మహానేకపుణ్యములు పెండించినట్లు
అట నైకదైహికోద్భట దుఃఖపరిణామవిధి చేతితోఁ గీసివేసినట్లు
అట సచ్చిదానందమైన బ్రహ్మము నిరాదృతమాయచే గన్న తెరచినట్లు
ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు విఘాత-జానుబోపాత్త దుఃఖవాసనలు కమల
మృదుపవనవీచి చలననందలు నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

అచటిరుద్ధశ్వాస నిచయంబులందుండి అల్పలోకప్రళయములు కలుగు
అచటిముక్తశ్వాస నిచయంబులందుండి అల్పలోకపున్యప్తు లవఘటించు
అచటినేత్రనిమీల వానందములనుండి భవనముల్ మోక్షార్థ్యములు గమించు
అచటిలీలామోహనాపాంగములనుండి భవనమ్ము లజ్ఞానమున నెనంగు
ప్రళయరహిత గౌరీలోకములు సమస్త-భవనతతి నృప్తిలయహేతుభూతములు వి
శేస్తఘోరాఘదత్తమోక్షములు నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

అవికారము వికార మచటి తుమ్మెదమ్రోత కేలికయగు తొలియెద్దుఱంక
అవిభిన్నము విభిన్న మచటిగారిమూర్తి కాదిశివాకారమైన జ్యోతి
అద్వైతమును ద్వైత మానిత్వసంబుల కలభర్మములమైనట్టి విద్య
అవియుక్తము పియుక్త మాచోటున కతివిదితమా వైధనస్పృష్టి యెల్ల
ప్రళయరహిత గారిలోకములు విలీన-వృక్షబీజవత్తరకృత్సిన్ద స్పృష్టిగర్భి
తాచ్యవిజ్ఞానమయము లందములు నీకు-లలితవిహరణ వాసభూములుగ నగుత.

నిత్యసామంగల్య నిభృతమూర్తిగ నిన్ను పాలించుఁగాక సాభాగ్యకారు
అతిలోకదివ్యశీలాభిసందిత నిన్ను లాలించుఁగాక కళ్యాణకారు
అమితనిర్మమురాలవైన నీమాతృలో నటియించుఁగాక గూఢానందకారు
విమలాచ్యవిజ్ఞాన వీధిలోపల నిన్ను రూపించుఁగాక చిద్రూపకారు
మద్వియోగవ్యథాదూయక సహృదయ - నీరజను భవత్తనయాకుమారరత్న
గాతురమనోఽబుజులను నాదరించి-యాది యోదాహ్నుఁగాక ని న్నాదికారు.

మే ఘ దూ త

చంద్రశాస్త్రిగారు (కళానిధి గ్రంథమాల, నెల్లూరు).
లమునందలి భావసంపద కో...

మేఘము నారెల్లు బాలయముల మెఱుఘ అన్యయసారశ్యము గలిగి, రమణమూ
తేటతేనెవలె నూటలూరించును. సహృదయు లగు చలువు రాంధ్రకవిపండితవర్యులచే 'మేఘ
మేలు' అని మెప్పు గన్నది. వెల రు. ౦-౧౨-౦.

మేనేజరు: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, 6-7, తంబు శెట్టిపేరి, బార్డిటల్పుకా, చెన్నపురి.

పిట్టకథలు.

సంగీతము-గొల్లవాడు

మైలవరపు వెంకటశివరామశాస్త్రిగారు

అనగా అనగా ఓడిరు. ఆపూల్లోకి ఓనాడు ఒకగొప్ప సంగీతపుపాఠకుడు వచ్చాడు. ఆ పూల్లోవాళ్లందరూ వానిపాట వినగోరి వాళ్లలో వాళ్లు చందాలు వేసికొని ఒకరింటి సభ యేర్పరచిరి. ఆసభలోకి వారువీరనక పూల్లోవాళ్లందరూ వచ్చారు. పాటకుడు తోడి రాగము ఆలాపనచేసి ఆమోఘముగ పాడుచు, ఆరోహణావరోహణములకు తగినట్లు తల త్రిప్పుచుండెను. చక్కగా రక్తికట్టియుండుటచే సభాసదు లందరూ గానామృతమును వీనులార గ్రోలి పరమానందపరవశులై సంతోషబ్రహ్మములు కార్చుచున్నారు. ఆ సభలోకి వచ్చిన గొల్లవాడొకడు ఆపాటకుని చూచి ఊరికే యేడ్వ మొదలుపెట్టెను. అది చూచి - 'అబ్బీ, ఎందు కీడుస్తావు' అని

అడగ్గా - "బాబూ, మొన్న మొన్న నే మా గొట్టెపిల్ల యొకటి ఇట్టులే బెకబెక లాడుచు, గిజగిజ తన్నుకొనుచు, ఊరికే తలయాడించుచు కొట్టుకొని, కొట్టుకొని చచ్చింది. అది చచ్చిం తరువాత మా పెద్దబోయడు వచ్చి సంగతి విని 'అయ్యో! తల యాడించినపుడు మెడమీద వాతవేయక పోతిరా' అన్నాడు. ఇప్పుడైనా యీ బ్రాహ్మడికి మెడమీద వాతవేస్తే రోగము కుదురును. వాతలు వేయుటలో నాకు చాలప్రజ్ఞ కలదు. గరిటకాడ కాల్చి నాచేతి కిస్తే నే వేస్తా" నని గొల్లవాడు చెప్పెను. వాడిమాటలు విని అందరూ కడుపులు చిరిగేటట్లు నవ్వేరు.

కథ కంచాని కెల్లింది. మనం మంచాని కెడదాము.

విద్యాబుద్ధులు

శ్రీ సరసింహస్వామిగారు

పూర్వం మన దేశంలో ఒక రాజుండేవాడు. ఒకనాడతడు రాజగురువుని పిలిపించి తనకొడుక్కి విద్యాబుద్ధులు చెప్పవలసిందని

కోరాడు. అందుమీద గురువన్నాడు, "మహారాజా! నీకొడుక్కి విద్య చెప్తానుకాని బుద్ధి విషయమై పూచీ పడలే" నన్నాడు. "అదేమ

య్యా! పెరివాడికి మల్లె ఉన్నావు. విద్యాబుద్ధులు చెప్పనయ్యా అంటే విద్య చెప్తానుగాని బుద్ధి చెప్పలేనంటావు. చాలుచాలు; రేపటి నుండి తీసికెళ్లి చెప్పి" అన్నాడు రాజు.

గురువు మారు మాటాల్లే. ఆలానే అని కుర్రాణ్ణి తీసికెళ్లి కొన్నాళ్లుపాటు చదువుచెప్పాడు. అన్ని శాస్త్రాలలోను విద్యల్లోను గట్టివాణ్ణి చేశాడు. ఒకనాడు రాజు కుర్రాణ్ణి పరీక్షచేద్దామని గురువుని కొడుకుతోకూడా హాజరు కమ్యన్నాడు.

ఒకపెద్ద సభచేశారు. ఆసభలో రాజు పిడికిలిలో ఒక రత్నంపట్టి అదేవిటో చెప్పమన్నాడు కొడుకుని. రాకొమారుడు ప్రశ్న వేళనుబట్టి లగ్నం గ్రహస్థితులు మొదలైనవి

కట్టాడు. వేళ్లు లెక్కించాడు. ఆలోచించాడు. చేతిలో ఉన్నది రాతినంబంధమైనదీ గుండ్రమైనదీ, మధ్యనుకన్న మున్నదీ, కాబట్టి అది తిరగలిపావ అన్నాడు. దానిపై రాజు నిర్భంతుడై గురువువేపు చూశాడు.

గురువులేచి "రాజా! నేచెప్పినది విద్య. ఆ విద్యవల్ల వస్తురూపం కనిపెట్టాడుకాని బుద్ధి లేకపోవటంచేత చేతిలో తిరగటిపావ ఎల్లాయి ముడుతుందీ అనే జ్ఞానంలేకపోయింది. ఇందుకే విద్యచెప్తానుగాని బుద్ధికి పూచీలేదన్నా" నన్నాడు. రాజు తెలివితెచ్చుకొని బుద్ధిలేని కొడుకు పుట్టాడుకదా అని విచారించేడు.

కథ కంచికీ మనం ఇంటికీ.

తెలివైన దంపతులు

పెనుమర్తి శివరామకర్త గారు

అనగా వినగా ఒక ఊళ్లో మొగుడూ పెళ్లాం ఉండేవారు. ఇద్దరూ పొదుపుగా డబ్బు కర్చుపెడదాం అనుకున్నారు. ఇలా అనుకున్న తరువాత మొగుడుకంటే పెళ్లాము, పెళ్లాంకంటే మొగుడూ తెలివితేటలు చూపే డుతూ ఉండేవారు. ఇంతట్లో వర్షం కురిసింది, చెరువులన్నీ నిండేయి, అందరూ పొలంలో పరిచేను ఉడిపిస్తూన్నారు. ఈసంగతి మొగుడూ పెళ్లాం కలిసి చూచేరు. "ఏమండీ, మన పరిచేను ఇంకా ఉడిపించరేం" అంది పెళ్లాం.

"సరే ఉడిపిస్తా" నని పొలంలోకి వెళ్లే డాయజమాని. పొలం చక్కగా ఉడిపించేడు.

అటువైపు వర్షాలు కురిసి పరిచేను బాగా ఎదిగింది. ఈసంగతి పాలికాపు లొచ్చి చెప్పేరు. "సరే" అని పొలం చూడ్డానికి బయలుదేరేడు. గట్టుమీద కూర్చున్నాడు. పొలం బాగా చూచేడు. "ఈచేను చక్కగా పెరిగింది. ఇంకా నాలుగుమాసాలుంటే గరిసి ధాన్యం అవలాయ్; ఇప్పుడు కోస్తే సగమేనా కావా" అని నిశ్చయించేడు. కూలాళ్లని పిల

నడానికి పాలికాపుని పంపించే డాయన. కూలాళ్లు వచ్చేరు. కూలాళ్లందరూ 'ఏం సెల' వన్నారు. "ఒరే, మీ అందరూ పరిచేను కొర్రా" అన్నాడు యజమాని. "బాబూ, పాలం ఇంకా పండలేదు, కోయించ మన్నారే" అన్నారు కూలాళ్లు. యజమాని ఆమాట విని ఆలోచించడం ప్రారంభించేడు: "ఇప్పుడు కోయిస్తే నగం అవతాయి; మళ్లా ఉడిస్తే నగం అవతాయి. ఉడిచి నాలుగుమాసము లయింది, యింకా నాలుగుమాసాలు పంటరోజు లున్నాయి, మళ్లా ఉడవడం కోయించడం అవుతుంది" అని నిశ్చయించేడు. మనస్సులో "గడ్డి మిగులుతుంది, ధాన్యం ఎప్పట్లా కాకపోతాయూ" అనుకున్నాడు. ఈ ఉపాయం కూలాళ్లకి చెపితే అందరికీ చెప తారని చెప్పడం మానేసేడు. వాళ్లని కనిపి, "పాలం కోస్తే కొయ్యండి. లేకపోతే వెళ్లండి" అన్నాడు యజమాని. కూలాళ్లు మన కేం అనుకొని చేను కోసి కుప్పపెట్టేసేరు. ఈసం గతి పెళ్లాంతో చెప్పడానికి తొందరపడుతూ బయిలెళ్లేడు ఇంటికి.

ఇంటిదగ్గర పెళ్లాం కుర్రాళ్ల బుర్రలు మాసిపోయేయి, తీవరం చేయిద్దాం అని వీధిలోకి వచ్చింది. మంగలాడు కనపడ్డాడు. "ఒరే, మంగలి, మాముగ్గురు కుర్రాళ్లకీ తీవరం చేస్తావురా?" అంది ఆవిడ. "రెండుడబ్బు లిస్తే చేస్తా" నన్నాడు మంగలి. "కుర్రాళ్లురా, డబ్బిస్తాను, నలుగురికి చెయ్యిరా" అంది

యజమానాలు. "అలా బేరం చేస్తే మేం ఎలా బతకాలి? అయినా మీ సెలవు ప్రకారం చేస్తా" నన్నాడు. తరవాత మంగలి ముగ్గురు కుర్రాళ్లకీ తీవరం చేసేడు. "నాలుగోవా టైవరమ్మా" అన్నాడు. "ఒరే మంగలి, డబ్బు దండుగువెడ తానా? నాకే సేసే తీవరం" అంది ఆవిడ. సరే అని మంగలి చేసేడు తీవరం ఆవిడకి. ఆవిడ తన తెలివితేటలు, ఒకడబ్బుకి నలుగురికి తీవరం చేయించడం, మొగుడుతో చెప్పడానికి ఉమ్మిల్లారుతోంది.

ఇంతట్లో పాలంలోంచి వచ్చి ఎక్కడున్నావే అని విచించే డాయన. ఎందుకండీ అని ఎదురుగా వచ్చింది ఆవిడ. వచ్చిరావడంలో మనిషినేనా చూడకుండా తన తెలివైన పని పెళ్లాంతో చెప్పుతున్నాడు. విని విని, "మీ తెలివి కేంగాని, నా తెలివి చూచేరా: ఒక్కడబ్బుకే మీకుర్రాళ్లూ నేనూకూడా తీవరం చేయించు కున్నాం" అని చెప్పింది. ఇలా అనేటప్పటికి, నా తెలివే గొప్ప దన్నా డాయన, నా తెలివే గొప్ప దంది ఈవిడ. ఇలా పరస్పరం వైరా లొచ్చేయి.

ఈసంగతి యిరుగుపొరుగులవారు వింటున్నారు. ఇంతట్లో వీళ్ల దెబ్బలాట ముదురుతోంది. దెబ్బలాట చూళ్లేక యిరుగుపొరుగులవారు వచ్చి, "యిద్దర తెలివితేటలూ ఒక్కలాగే ఉన్నాయి. ఊరుకొం"డని కూకలేసేరు. అందరికీ నవ్వు ఆగిందికాదు. నవ్వుకున్నారు.

ఆనవు చూచి "మన తెలివికి వీళ్లు నవ్వుతు మనకి నా బావ"రని వాల్లూ నవ్వుకున్నారు.
న్నారు. అంచేత మనం తెల్లవైవ దంపతులం; కథ కంచి కెల్లింది. మనం యింటి కొచ్చేం.

పాతపాటలు

నేడూరి గంగాధరంగారు

3౮

గోలికి రోకలికి వొక్క దండమ్ము
మముగన్న తలిదండ్రు లికి పెయ్యదండములు.

3౯

చిట్టి జీలకర పొట్టిమిరియాలు
కంతకు కన్నవారు కంతనడిపేరు.

౪౦

గోపాల కృష్ణమ్మ యెవరి అల్లుడు
గోపెల గాచేటి గొల్లలల్లుడు.
మందనా లేలేటి మామూల్లుడు.

౪౧

మానెడు బియ్యం మరి కింద గడిగి
మళ్లొచ్చి నేనిస్తు చెన్న కేశవునికి.

౪౨

చూలింత బాలింత సుఖము గోరితే
లేతపూడిచెట్టు పూత గోరింది.

చూలింత బాలింత నీళ్లు కెల్లేను
చూలింత కెప్పింది సుఖము దుఃఖమ్ము
బాలింత చెప్పింది బాలుడబాలు
బాలింతగాజులు భద్రకేళిలు

చూసేవ బావయ్య అప్పచేతుల్లు
చూలింత గాజుల్లు చుక్కగాజుల్లు
చూసేవ అన్నయ్య వదినచేతుల్లు.

౪౩

కూతురు అమ్మాయి కూడట్టు కెళితే
కుంభవర్షము కురిసి కూళ్లన్నీ దడిసె.

కూటి కుప్పకాడ వారయ్యలుండి
కూతురు తడిసిందని చేతిగొడు గంపు.

అరటితోబాలోను తనయన్నలుండి
సోదరి తడిసిందని మేదరగొడుగంపు.

మామిడి తోబాలోను తనమామ లుండి
కోడలు తడిసిందలి గుబ్బిగొడుగంపు.

పనసతోబాలోను తనబావ లుండి
మరదలు తడిసిందని మల్లెరథ మంపు.

పువ్వుతోటలోను తపపుడుషు డుండి
పుణ్యశాలి తడిసిందని పూలరథ మంపు.

౪౪

మామిడికాయలు మరికొమ్మ నుండు
మాతల్లి భ్రమలన్ని మాటూద నుండు
చిక్కుడుకాయలు చిరికొమ్మ నుండు
శ్రీరాము భ్రమలన్ని సీతపై నుండు.

౪౫

రాజనాలు మాకు పాలొచ్చినాయి
రాజులంటి యల్లుళ్లు విందొచ్చినారు.

౪౬

సీతమ్మ శ్రీరామ తోవట్టు కలితె
పారిజాతపు పూలు మరి పరిమళించు
అవిగోనె ఓ సీత పాజాతాలు
చూచిరా అంటేను కోసుగొచ్చేవు.

అపరిమిత దాహతృష్ణ

౦

నామనశ్చంచరీక మేనాఁ డనూన
కాంక్ష సారస్వతారామగతులఁ జెదరి
తిరిగి, కనుఁ గావ్యపుష్పమందిరసహస్ర
మపరిమితదాహతృష్ణావశాత్త యగుచు

౪౭

చెట్టుమీది కోతివలె బావ పున్నాడు
చెరువులో చేమంతివలె అక్క పున్నాది.

౪౮

తల్లాడు తల్లాడు యేమి తల్లాడు
తామరాకులమీద నీరు తల్లాడు
తల్లాడు తల్లాడు యేమి తల్లాడు
గల్లిలేని బిడ్డలకు గుండె తల్లాడు.

౪౯

వాసన లేనిపువ్వు పూనేమిఫలము
వద్ద పురుషుడులేని వగలేమిఫలము
కాయగూరలన్ని కానేమిఫలము
వల్లభుడులేని వంట వండేమి ఫలము.

౫౦

వానలేక వైరు లెల్ల వాడిపోయెను
నీళ్లులేక నిమ్మమొక్క నిలుపుకెండెను
వానొచ్చి కురిసింది వైరులమీద
లక్ష్మీవచ్చి వారిగింది రాసులమీద.

సీరిపి ఆంజనేయులుగారు

౧

కనుఁగొనుట తోన, రసపాన గరిమఁ జెలఁగ
వరయునెడఁ దమిఁ గునుమగర్భాంతరముల,
నేదివాంతంబునకొ ముకుళించు నట్టి
యెట్టి విరసపుష్పమున శమించునొక్కొ !

ఆనందచక్రము

(Merry Go-round)

కొ. సరసింహాచారిగారు

చక్రమున ౧. అరుగు, ౨. చక్రము, 3. చక్రమున కాధారములు, ౪. ఉయ్యాలలు అను నాలుగుభాగములు కలవు.

౧. అరుగు

అరుగు చాలా పెద్దదిగా నుండవలెను. ౧౪" X ౬" వైశాల్యముకల గట్టి అట్టను దీసి కొని (A B C D చిత్రము ౧.) దానిపై చుట్టును ఒక అంగుళము పెడల్పున అంచును వదలి గీతలు వేయవలెను. అప్పుడు మధ్యభాగ మాన (E F G H) ౧౨" X ౪" వైశాల్యము గలిగియుండును. అంచులయొక్క మూలలందు చిత్రమునందలివిధమున కత్తిరించి, అగచులను క్రిందికి వంచి మూలలందు అతికించినయెడల అరుగు ఏర్పడును. (చిత్రము ౮ M.)

౨. చక్రము

౯" వ్యాసముకల రెండు పలయములను గట్టి అట్టముక్కలలో కత్తిరించుకొనవలెను (చిత్రము ౬). వాటియందు అంచునకు ౪ అంగుళములలోపుగా ౬ చిన్న చదరపు రంధ్రము

లను (Square holes) సమదూరమునను, మధ్య నొకగుండ్రమునున్ను చేసికొనవలెను. ఒక్కొక్కటి ౨౪" నిడివికల ౬ పేముతునుకలను తీసి కొని వాటికొనలను చిత్రము ౭ నందలి రీతిగ చెక్కి, పై రెండుపలయపు అట్టల అంచు లందలి రంధ్రములలో దూర్చి రాట్నపు చక్రమువలె బిగించవలెను.

౩. చక్రమునకు ఆధారములు

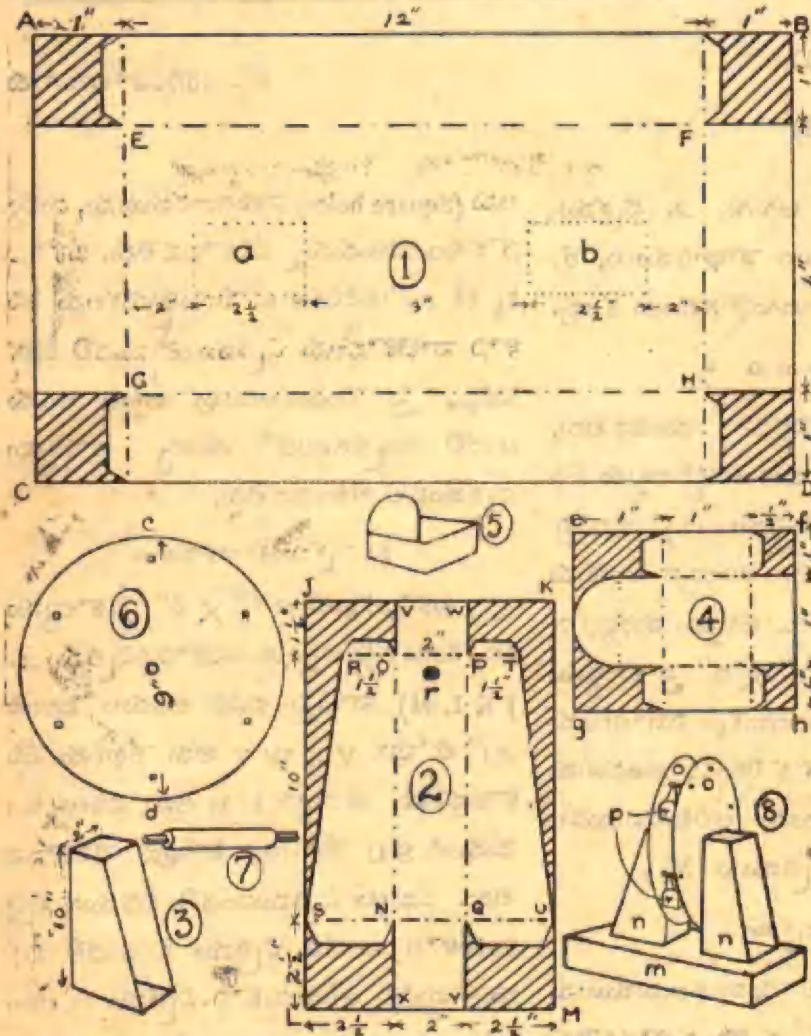
ఒక్కొక్కటి ౧౪" X ౭" వైశాల్యము కల రెండు గట్టి అట్టలను తీసికొని (చిత్రము ౨. J K L M) వాటిపై నిడివి అంచుల వెంబడి ౨౪" లోపు X V X W Y అను రేఖలను వేసి కొనవలెను. తర్వాత L M అను పెడల్పు టం చునుండి S U రేఖ ౧౪" లోపున వేసికొనవలెను. పిమ్మట చిత్రమునందలి విధముగ కత్తిరించుకొని వాటిని చిత్రము ౩ నందలి విధముగ మడిచి అతికించుకొని చిత్రము ౧ యందలి అరుగుపై a b అను ప్రదేశములందు నిలువబెట్టి అతికించినయెడల చిత్రము ౮ యందలి ౧౧ వలె నుండును. ఈరెండు ఆధారముల

యొక్క పై కొనలవద్ద రంధ్రములను రంధ్రములందు దూర్చి పెట్టవలెను. అప్పుడు, (చిత్రము ౨.౯) చేసికొనవలెను. పిమ్మట చక్రము సులభముగ చుట్టగలదు.

చక్రమును రెండు ఆధారముల మధ్య పట్టుకొని ౪" లేక ౫" నిడివిగల పేముతునుకను చక్రము లకు ఇరుసుగా మార్చి, ఆధారములందలి

౪. ఉద్యోగాలు

చిత్రము ౪ నందు e f g h వలె ౨౪" X ౨" వైశాల్యముగల ౬ అట్టముక్కలను

తీసికొని వాటిని చిత్రమునందు చూపబడిన రీతిని కత్తిరించి ప్రక్కలను పైకిమడిచి అతికించినయెడల చిత్రము ౫ నందలి విధముగ ఉద్యోగాలు ఏర్పడును. ఒక్కొక్క ఉద్యోగాలను చక్రమునందలి ఒక్కొక్క పేముతునుకకు ప్రేలాడగట్టి ఒక్కొక్కదానియందు ఒక్కొక్కచిన్న బొమ్మనుడించి చక్రమును త్రిప్పినయెడల ఉద్యోగాలు ఒకదానివెంబడి నొకటిగా క్రిందికిని మీదికిని చుట్టుచుండును. అప్పుడది ఆనందజనకమై ఆనందచక్రమనదగియుండును.

[All Rights reserved.]

వైకారా విద్యుచ్ఛక్తి కర్మాగారము

చ. లక్ష్మీనతిగారు, ఎంజినీరు.

(చిత్రము 1)

వైకారానది నీలగిరిలో ఉత్తమండలమునకు పడమట ముక్కురీ ప్రాంతములలో పుట్టుచున్నది. ఇది మంచి ఓడుగుల నడుమనుండి ప్రవహించును కాన దీని నీటిని ఇచ్చటి జమలు పవిత్రముగా పరిగణించెదరు. దీనికి, నాలునకు, సుమారు 105 అంగుళముల వర్ష పాతము కలదు. సుమారు 28 చదరపు మైళ్లమంది నీరు వచ్చి యిందు కలియుచున్నది. దీని పుట్టుక స్థలమునకు 15 మైళ్ల దూరము నున్న గ్లెన్ మోర్గన్ (Glen Morgan) అనుచోట విద్యుచ్ఛక్తిని ఉత్పత్తిచేయుటకు గాను నిశ్చయించి కర్మాగారమును నిర్మించిరి.

ఇచ్చటనుంచి వైకారా నది రాల్గ నుండే ప్రవహించుచు కొద్దిమైళ్ల దూరములోనే, సుమారు 4,000 అడుగులు క్రిందికి దిగుచున్నది. మార్గమున, రెండుచోట్లు, మరీ ఒకకముగా సుమారు 300 అడుగులు చొప్పున దిగును. ఈ 4,000 అడుగులు దిగినపిమ్మట, లోయలలో, దీనిని మోయరునది (Moyar) అని పిలుచురు. పిమ్మట ఇది భవానినదిలో కలియుచున్నది.

బాలుగువేల అడుగుల జలపాతమునందును, ప్రస్తుతము, సుమారు 3,000 అడుగులే ఉపయోగింప నిశ్చయించిరి. కాని ఈనదికి వరదకాలముకంటె జేవయిందు నీరు చాలా తక్కువగా ప్రవహించుటచే నీరును నిలువ చేసికొనుటకుగాను 840 అడుగుల నువవులదొంగుల నీరు పట్టెడి చెరువు (Fore-bay) నొకదానిని కట్టియున్నారు. దీనికి దరిదాపు అన్ని ప్రక్కలను పర్వతములే ఒడ్డులు. ఇందులోనికి నీరు ఒకవైపు వైకారానది నుండియు, ఇంకొకవైపు గ్లెన్ మోర్గన్ (Glenmorgan) నది నుండియు కాలువల నుండే కొని తెచ్చుచున్నారు. వైకారా నదినుంచి చెరువులోనికి నీరు తిప్పుటకుగాను, సుమారు ఒకటిన్నర మైలు దూరమున ఒక ఆనకట్ట (చిత్రము 2) కట్టియున్నారు. ఎక్కువనీరు దానిమీదనుంచి ప్రవహించును.

ఈగట్టునకు రెండుప్రక్కలను కాలువలోనికి నీరు పారుటకు తూము లున్నవి. అందు ఎడమప్రక్కను తిప్పబడిన నీరు ప్రవహించుటకుగాను కాలువయు, ద్వారమును కలవు. ఈద్వారమునకు ముందు మాలములు మొదలై నవి ఆపుటకుగాను కట్టకటాలు (Log-catchers) గలవు. (చిత్రము 3)

ఇచ్చటనుంచి, తిప్పబడిననీరు త్రిప్పుడు కాలువ (చిత్రము 4) నుండా ప్రవహించును.

ఈ కాలువనుండా ప్రవహించినపిమ్మట, ఒక గొట్టమునుండా (చిత్రము 5) చెరువులో కలియుచున్నది. గ్లెన్ మోర్గన్ నదినుండికూడ నీ రిదేవిధముగా కాలువనుండా చెరువులోనికి ప్రవహించును.

ఈ చెరువు (Fore-bay) నుంచి 7½ అడుగుల వ్యాసము గల యినుపగొట్ట మొకటి కలదు. చెరువులోనుంచి దీనినుండా ప్రవహించెడినీటిని క్రమపరచుటకుగాను తలుపులు (Control-tower) (చిత్రము 6) గలవు.

ఈ గొట్టమునుండా నీరు కొద్దిదూరములో నున్న ట్రి గోపురమువంటి యినుపగొట్టము (Surge-tower) (చిత్రము 7) లోనికి పోవును. ఈ గోపురము నుండియే 3,000 అడుగుల దిగువును ఇంచుమించుగా ప్రారంభ మగును. ఇచ్చటినుంచి చూచెడిచో 10,000 అడుగులు పొడవుగల నీటిగొట్టములును (Pen-stocks), క్రింద 'కింగారా' యందు గల విద్యుచ్ఛాల (Power-house) యు కన్పట్టును. ఈగోపురమునుంచి మనుష్యులు, సానుగ్రియు క్రిందికి వచ్చుచు పోవుచుండుటకుగాను విద్యుచ్ఛక్తిచే తొట్టెలు (Lifts) నడుపబడుచున్నవి.

ఈ గోపురపు గొట్టమునందు, 7½ అడుగుల గొట్టము రెండు గొట్టములుగా విభజింపబడును. అందు

పరిశోధన, పరిశీలన, పరిశీలన

పరిశోధన, పరిశీలన, పరిశీలన

చిత్రము 1 పైకారానది: ముహూర్తం 50 అడుగుల వెడల్పు

చిత్రము 2 పైకారా ఆనకట్ట

చిత్రము 3 కటకటాలు

చిత్రము 4 త్రిప్పడు కాలువ

చిత్రము 5 చెరువులోనికి నీటిని గొంపొపు గొట్టము-(Flume)

చిత్రము 6 నీటిని క్రమపరచు తలుపులు Control - Tower

ఒక గొట్టము ఇకముందు అవసరము వచ్చినపుడు ఉపయోగించుటకై ప్రస్తుతము యానీచేసినారు. రెండవ గొట్టము తిరిగి రెండుగా విభజింపబడెను. (చిత్రము 8) ఈ రెండు గొట్టములే 3,000 అడుగులు క్రిందికి నీటిని గొనిపోవును.

ఒక్కొక్క గొట్టము పొడవు 10,000 అడుగులును, వడిమి కొలత 21—24 అంగుళములును. గొట్టములు క్రిందికి దిగినకొలది ఒత్తిడి (pressure) ఎక్కువగుచుండుటచే, మందముకూడ అధికమగుచుండును. ఈ 10,000 అడుగుల పొడవుగల గొట్టముల నిర్మింప సుమారు 18 లక్షలరూపాయలు. ఈ 10,000 అడుగుల పొడవుగల గొట్టములను చిన్ని గొట్టములను (చిత్రము 9) చేర్చి కట్టబడినవి.

ఈ గొట్టములకు ఆధారముగా అచ్చటచ్చట డిమ్మెలు (Anchors) కట్టబడినవి. ఈ గొట్టములమార్పు అంతయు ఇందుమించుగ పూర్తి అయిపోవచ్చినది. ఈ రెండు నీటి గొట్టములను (Pen-stocks) (చిత్రము 10) విద్యుచ్ఛాలకు ముందు తిరిగి యాడగా విభజింపబడినవి. ఈ యాడు గొట్టములను విద్యుచ్ఛాలయందున్న యాడు నీటి చక్రముల (Pelton-Wheels) యందు ఒక్కొక్కటి ఒకదానికి పోవును. నీటిచక్రముల దగ్గరకి వచ్చెడుచోకి నీరు 3,060 అడుగులు క్రిందికి దిగును. అందుచే ఇచ్చట చదరపు అంగుళమునకు సుమారు 1,500 పాముల ఒత్తిడి (Pressure) కలదు. ఇంత అధికమగు ఒత్తిడితో విద్యుచ్ఛక్తిని పుట్టించు ప్రదేశములు తక్కువ. ఇంత ఒత్తిడితో నీటిచక్రములను తిప్పిన పిమ్మట, నీరు ఒకకాలువగుచో అర మైలు దూరమున ఉన్న వైకారావదిలో తిరిగి కలుపుచున్నాడు.

ఈ నీటిచక్రములకు తగిలించియే విద్యుచ్ఛక్తి యంత్రములు (Alternators) కలవు. నీటియొక్క వడిమి కొలత ఒక్కొక్కటి సుమారు 8 అడుగులు. ఒక్కొక్కటి 11,000 Volts, 7,500 K. W. తయారు చేయ కలవు. కంపెనీల తరపున వచ్చివహించే ఈయంత్రములు ప్లాంపింపబడుచున్నవి.

ఇచ్చట 11,000 Volts తో పుట్టించుచున్న విద్యుచ్ఛక్తిని 66,000 Volts వరకు పెంచి, 50 మైళ్ల దూరములో ఉన్న కోయంబత్తూరు తీసుకొనిపోయెదరు. ఇందులకుగాను తీగలు కట్టబడినవి. అచ్చటనుంచి కోయంబత్తూరునందలి విల్లులకును, పాలాచి, తిరుపూరు, ఈకోడు మొదలగు ప్రదేశములకును పంపెదరు. నీలసిరియం దున్నట్టి తేయాకు పరిశ్రమల కన్నిటికి ఇచ్చటనుండియే పంపబడుచున్నది. ఇంతియేకాక, ఈకోడునుండి మద్రాసునకును, మార్గమందలి ప్రదేశములకును ఇవ్వ నాలోచించుచున్నారు. ప్రస్తుతము పయోగించుచున్న 3,060 అడుగుల దిగుడుతోను, సుమారు 50,000 K. W. తయారుచేయుటకు తగిన వసతులున్నవి. అటుపైని మిగతా 1,000 అడుగులు దిగుడు మంచికూడ విద్యుచ్ఛక్తి తీయ మొదలిడెదరు.

వైకారా స్కీము (Scheme) తయారుచేయుటకై గ్లెన్ మార్గన్ స్కీము (Glenmorgan Scheme) అనుపేరట 680 అడుగుల దిగుడు (Drop) సుపయోగించి 440 Volts, 350 K. W. తయారుచేయగల యాడుయంత్రముల నడపుచున్నారు. ఇచ్చటనుండియే ప్రస్తుతము ఉదకమండలము ప్రాప్తిక్తు (Prospect) మొదలగు తేయాకు పరిశ్రమలకును పంపుచున్నారు. దీనిని వైకారా స్కీము పూర్తి అయినపిమ్మట, బహుశా ఆపివేయుదురు.

ఈ వైకారా స్కీము, యాడువంతులు కొద్దికాల లో పూర్తియగువని తలంచుచున్నారు. ఈ స్కీము మొత్తపువ్యయము సుమారు 1,25,40,000 రూపాయలు. ఇది తయారుచేసినప్పుడు తగినవాడకయున్నచో, చాలా ప్రదేశములకు విద్యుచ్ఛక్తి చవుకగా ఇచ్చటకు నీలగును. దక్షిణహిందూస్థానమున ఇటుల చవుకగా విద్యుచ్ఛక్తి తయారుచేయుటకు వసతులున్న ప్రదేశములు ఇంకను చాలా కలవు.

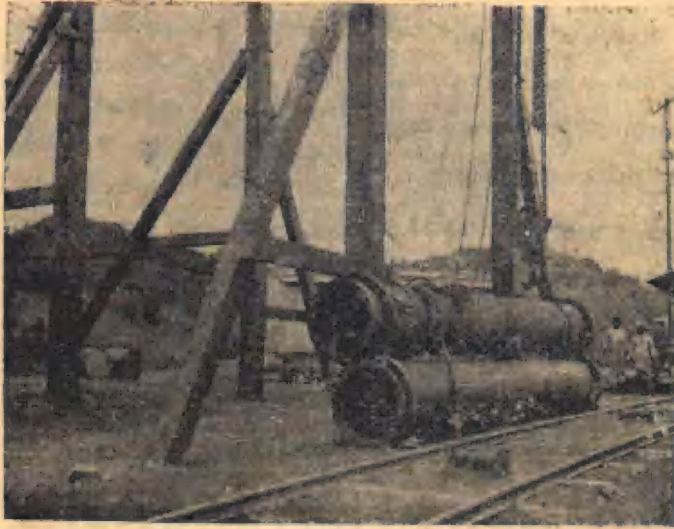
1. పెరయారుస్కీము—ఇచ్చట త్వరలో విద్యుచ్ఛక్తి తయారు చేయనున్నారు. 2. పెట్టూరునందు కూడ త్వరలో విద్యుచ్ఛక్తి తయారుచేయుటకై, 8½

చిత్రము 7 నోపురముపంటి యనునొట్టము—Surge - tower

చిత్రము 8 విధిశంపటిన రెండు నొట్టములు

చిత్రము 9 విద్యుత్ గొట్టములు

చిత్రము 10 శంకు స్థితి గొట్టములు క్రిందికి దిగుట

అడుగుల వడిమి కొలతగల గొట్టములు వేసియున్నారు. 3. విశాఖ పట్టణము దగ్గర, కోలాట వంశమున విద్యుచ్ఛక్తి చేయుటకు వసతులు గలవు. ఇంకను దక్షిణ హిందూస్థానమున, మునూరు పరిస్థితులయందు విద్యుచ్ఛక్తి తయారుచేయుటకై వసతులనుపరీక్షించుచున్నారు.

ఇదంతయు చూడ కొలదికాలములోనే దక్షిణ హిందూస్థానమున విద్యుచ్ఛక్తి ప్రజలందరి అందుబాటు లోనికి రావై యున్నదని తోచుచున్నది. అటుల వచ్చిన

ప్పుడు ఇది మమగానికి నిత్యజీవితమునందలి ముఖ్యవశ్య కములలో మొదటిది కాగలదు. మిక్కిమంది క్రొత్త పరిశ్రమలను ఆరంభించుటకును, పొగబండ్లు నడిపుట కును వీలగును. ఈవిధముగ దేశమున పరిశ్రమలు మిక్కిలముగ అభివృద్ధి జెందగలవు. కనుక ప్రజలు ఎంత త్వరలో విద్యుచ్ఛక్తి మొక్కవలవను గను నింది, దానిని తమ లాభములకొరకై యుపయోగింప మొదలిడెదలకో అంత త్వరలో దేశము ఆర్థికముగా బాగుపడు ననుట కెంతయు సందియము లేదు.

ఆంధ్రకవుల ప్రతిభ

హరి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు

౬. సన్నయభట్టు

సన్నయభట్టు వేగి దేశప్రభుండగు రాజరాజవిష్ణువర్ధనుని యాస్థానముం దొకయూత్తి తుండు కాంగోరి తద్రాజద్వారముం జేరఁజని యందున్న ద్వారరక్షకునితో,—

ఇదియే? రాజనరేంద్రుఁ డెంతయును దేవేంద్రాదులున్ మెచ్చు దా

సదయుండై ధరణీధవోచితజనస్వామ్యమ్ముఁ బాలించి నే

ర్వాదవం ధర్మువ శాసనంబు జరుపన్ యోగ్యస్థలంబైన యా

సదసిం దున్నె చళుక్యవంశమణి విస్తారప్రభాభాసియై.

దురదేశాయాత దురభిమానము మనంబును వీడి తనత్రోవఁ జనినదొక్కొ

ప్లవోర్వీశతంపాధ్యానితోర్వి సంపత్సౌఖ్యములఁ దృప్తిఁబఱచునొక్కొ

నిర్వాణజమగు ప్రేమ నెఱపుచు సత్కృతు లెంతయుఁ బ్రభుని దీపింతురొక్కొ

అమలినమా జన మధిపు నాయుష్కామునిగఁ జేయ జేతలఁ బొగడునొక్కొ

న్యాయపథ మెట్టివేళను బాయకుండ - దీనజనులు ధరానాకు దివ్యకీర్తి

కెంతయును వన్నె నిడుదురే యేలికయును - దీని గమనింపనేర్చునే తెలుపుమన్న.

కర్ణాకర్ణిగ వింటిని - స్వర్ణము నీతండు కురియు సత్కవులకు సం
పూర్ణండు గుణములం దని-కర్ణాయతనేత్రములను గన మదిఁ గలిగెన్.

బాపడఁ బేదవాడ నిరపాయముగా మనుత్రోవలేక ని
ర్వాపక మెంతయుఁ మనసు రంజిలనీయమి నిట్లు వచ్చి యీ
భూపతి నాశ్రయింపఁ దలపోయుడు నీకును బుణ్యముండు నా
పాపముఁ దెల్పి యాతని కృపఁ దరలింపగఁ జూడు నాదెసన్.

కవనం బే నొకయింత వ్రాయుదును విఖ్యాతాంధ్రభాషిండిరా
స్తవనీయల్ మనసిచ్చి మెచ్చినను మెచ్చన్నేరకున్నఁ మహీ
ధ్రువఁడుఁ మెచ్చఁ బురాణముం జదివెదఁ ధర్మైకదీక్షారతిఁ
నవనం బొండు రచించినాడ నిది ప్రస్తావంబుగాఁ బల్కుమా.

ఔననినఁ గాదనిన మది యలుగకయ్య-నొక్కమాత్రము పల్కు మీనుడుల సచట
'కవి యొకఁడు నీదు సేవయే ఘనతకాఁగఁ-గోరివచ్చెను సెలవిమ్ము గుణనిధి'యని.

* * * * *

భయపడనేల తెల్ప నిది పండితుఁ డెన్నఁడు కష్టసంచయో
న్నియమమునం గలంగఁడు గణింపఁడు దుఃఖము సౌఖ్యసంపదల్
భయదములొనుగాని నిరపాయము లెన్నఁడుగావు కాన నో
ప్రయతుండ చింతఁ దక్కుము భవత్కృతదోష మదేమి కల్గెడిన్.

ఇది యనుకొంటి యిరిటికడ నెంతటి ధర్మపరీతుడైన యీ
పదవిని నుండువాఁ డీటులఁ బల్కుక నింకెటు పల్కు వైన నే
మదికొఱవోవు నిట్టియవమానమ సత్కవి కెందువైన ? పో
యెడ విడువంగనేల యివి యెందును వీడవు పండితోత్తమున్.

ఐన నొకచింత మనమున సంఠియుండు-నాంధ్రులను గాచునట్టి ధరాధిపునకు
ఆంధ్రకవి భారమగునేని యట్టివాని-నధికపారస్వతజ్వరం బధిగమించు.

* * * * *

ఓకవిరాజపూజిత, యనూనకృపామహానీయమూర్తి య
ప్రొకమనీషు నీ విటుల తూర్యము లెల్లడ మ్రోవ నన్ను వి

ద్యాకమనీయు మన్ననలఁదన్నిన నీయఘ మెంతయున్ వయః
పాకముఁ దక్కి వృద్ధుగతి వర్తిలు నొక్క తమోంగణంబునన్.

అనుభవనీయసంచితము నాదట నెట్టిఁడునైనఁ ద్రోవఁగా
నెనయునె? నాటి దట్టిది యథేచ్ఛఁ జెలంగుము నేటినుంజీనీ
మనసిజరుగ్మతల్ దొఱఁగు మానుగ భారత మాండ్రభాషలో
వినిన! భవత్సమానరత వీనులవిం దొనరింటు భూవరా!

నీవంజీయులు పాండవోత్తములు మున్నేవారి సారోక్తభా
షావైదుష్యవిలాసి వ్యాసుఁడు మనీషణ వ్రాసె నాభాష నే
దోవాణీవిభవుండ నాండ్రమున నెట్లో పల్కెదణ వత్క్రియా
భావం బెంతయు దోహదంబుగొన నప్పా, యాలకింకదే.

ఇమ్ములుఁగావ్యసంతతికి నెత్తివ ఁకృతి, దీనిఁగాంచుభా
గ్య మ్మొనఁగూడునే యజునతైన భనేశునతైన నీదుయో
గమ్ము ఫలించె నత్కవియఖండపరాక్రమముం దెరల్పు కా
వ్యమ్ము పరిగ్రహించుటను గృరతపంశేవివర్ధనోదయా.

‘శ్రీవాణీగిరిజా శ్చిరాయ దధతో వక్షోముఖాంగేషు యే
లోకానాం స్థితి మావహ స్త్యవిహతాం శ్రీపుంసయోగోద్భవా
తే వేదత్రయమూర్తయ శ్రీపురుష స్సంపూజితా వ స్సుతై
ర్భూయాసుః పురుషోత్తమాంబుజధవశ్రీకంధరా శ్చేయసే’.

రాజ మైమఱచి

ఆవేశంబు శమించె నీనుడుల నాహా యెట్టిమాభర్యభా
రావైచిత్ర్యము కల్లునో. సుకవితారాగంబు నీపట్లనే
యావిర్భావము నొందె నీకింక నశక్యంబానె లోకమ్ము నీ
‘శ్రీవాణీగిరిజా శ్చిరాయ’యను నాశీర్వాద మున్నంతకున్.

చంద్రుడు

వక్షత్రములను రాజు. రాక్షసులం దాకాశమున వెలిగిడి అనంతకోటివక్షత్రములలో చంద్రునియాకారము పెద్దదిగ భూమియందు నివసించు వారికి కవచమందుడుటవలననే దానికి 'రాజ' నామము ప్రాపించియుండవలయును. ప్రాచీనవేదకాస్త్రసారస్వతము నందు 'సోమ' డని కేర్పొనబడిన దేవతాంశము చంద్రునం దెంతవర కుపలక్షితిమైనదో వేరొకవ్యాస మున వివరించియుంటిని.* చంద్రుడు పాగరమృతసముయ ముం దుద్భవించినవాడు కావున లక్ష్మికి తోబుట్టువు చల్లనివెన్నెలకు నెలవగుటవలన సుధాకరుడు: శివుని జూజూటమునకు "వన్నె చెట్టు నవనారకంపు బువ్వు." తారాచంద్రులప్రణయగాఢ ఆంధ్రమహాజనులకు ముఖ్యు రాదు. చంద్రునివత్సవే విశ్వు క్వరునిబొజ్జకు కలిగిన ప్రమాదమును, పార్వతీకాపవళమున చంద్రు డనుభవించు వృద్ధిక్షయములను వివరించు గాథయు, భగవత్స్వరూపు డగు శ్రీకృష్ణుడుమాడ నిష్ఠిద్ధివమున చంద్రప్రతిబింబ సందర్శనమున నవనిండలపాలయిన చరితమును హిందువు లేఁబు వొకసారియైన పృథింపుచునే యుండురు. హిందూమత సప్రదామసిద్ధములగు నీనిశేషములను గాక నీవ్యాసమున చంద్రగోళముయొక్క భౌతికలక్షణ ములను కొన్నిటిని వివరింతును.

ఆకాశమున భూమికి మిక్కిలి చేరువలోనున్న గోళము చంద్రుడే. అది భూమియొక్క "ఉపగ్రహ" మని వాడుటయు కలదు. ఈచంద్రుడు గాక అదృశ్యము లగు మాడు ఉపగ్రహములు భూమిచుట్టును తిరుగు చున్నవని ఆధునికపరిశోధనలు తెలుపుచున్నవట. కాని ఆనూడింటితో మన కిప్పుడు పనిలేదు. భూమి తనలో తాను తిరుగుచు నూర్చువిదుట్టును పంపత్సరమున కొక రి ఎటుల ప్రదక్షిణము చేయుచున్నదో అటులనే

చంద్రుడును తనలో తాను తిరుగుచు భూమిచుట్టును నెలకొకసారి తిరుగుచుండును. భూమియొక్క సంచార మునకు నూర్చుని ఆకర్షణశక్తి యెంత ప్రాధాన్య మైనదో అటులనే చంద్రుని సంచారమునకు భూమి యొక్క ఆకర్షణశక్తి యెంత ముఖ్యమైనది. ఈకార గమనలననే చంద్రుని సంచారమువలన భూమిపై కొన్నివస్తువులయందు సంచలనము కలుగుచుండుయు విధితము. ఇంగులకు సముద్రము వికృతము. అందలి పాటు పోటులకు చంద్రుడే కారకుడు. ఈఉపగ్రహము నిత్యము సముద్రమున సంచలనమును కలుగజేయుచు మనకు మహాపకార మొనర్చుచున్నదిని అంగీకరింపక తప్పదు. చంద్రమండలము పాతాత్మగ మాయమగునెడల వెంటనే సముద్రములందు పాటుపోటులును మాయమైన వని వాదితులు ఘోషిల్లుగలరు. అపుడు, సముద్రతీరవి రామసలము (Harbours) లందున్న నౌకలు నెలుపలికి పోకాలెపు; నెలవలనున్న నౌకలు లోనికిపోలేవు. ఈ రీతిని వాకావ్యాపారమంతయు కల్లోలము కాగలదు. పాటుపోటులనుబట్టి రాకపోకలను నిర్ణయించుకొను పద్ధి వాండ్ర చేపల నావలపని నున్న యగును.

చంద్రుడింబముయొక్క విధిక్రమగు వృద్ధిక్షయ ములను గమనించి ఆశ్చర్యపడని వారెవరు? ముట్టమొండట చెలచుబోయేది తెల్లని కొడివటివలే నది నూర్వ్యాస్తమ యమైన వెంటనే పడమటిదిశను మన కగపడును. ఆచంద్రున కొక నూలుపోగును సమర్పింతుము. ఆకసమునందు మబ్బులు లేకున్నచో చంద్రరేఖవంటి మిగిలిన చంద్రగోళముమాడ భూమివలన ప్రతిఫలింప జేయబడిన స్వల్ప కాంతివలన చూచాయగ నగుపించును. రోజులు గడచిన కొలదిని చంద్రునింబము క్రమక్రమముగ వృద్ధిచెందుచు నూర్చునకు కదలిపోయి ఒక పక్షమునసరికి పూర్వదింబ మై నూర్వ్యాస్తమయ సమయమునకు తూర్పున నుడయిం

* భారతి సంపు. V. పంచ. 2. పే. 22 చూడుడు.

గును. అట్లునిమ్మల బింబము క్రమముగ తగ్గుచు పోక వారముదినములలో మరల సగమైపోవును. అట్టి స్థితియందే నూనోగ్ధవయ్యమైన పిదపమాడ కరావిహీనమైన చంద్ర బింబమును ఆకాశమున మధ్యభాగప్రాంతముల మనము చూడగలుగుదుము. దినములు గడచినకొలదిని ప్రకాశ వంతమగు భాగము క్రమముగ క్షీణించి మరల రేఖాకృతి చెంది కుట్టుకుదకు కూర్చుని సమీపమున చేరినపుడు ఆ బింబముయొక్క ఆస్పతిమాన ప్రతిభయందు అద్భుత్యము గుచుండును. అంత మరల రేఖాకృతి నువయించి యీ కరుదనీ నెల కొకపారి వృద్ధి యముల నందుచుండును.

చంద్రుని ప్రకాశత మార్యవరప్రసాదమే యన్న వో శరత్కాలమున పూర్తిమార్గముల చెన్నలయందు ముఖించుబలులు విశ్వవింశకపోవచ్చును. కాని చంద్ర గోళము స్వయంప్రకాశతలేని పదార్థములతో మాహి నదుట యధార్థము. ఈవిషయము నిరూపించుట బహు కులభ్యము. ప్రాతఃకాలమున మార్యరశ్మియందు కను పించు చంద్రబింబమును ముట్టులతో పోల్చిచూచిన రెం డిటి స్వరూపమును ఒకమాదిరిగానే యుండునని విశదమగును. మార్కుడు ముట్టులకు నెలగు నెటు లిచ్చుచున్నాడో అట్లుగానే చంద్రబింబమునకు నిచ్చుచున్నాడని విశదమగునుగాదా.

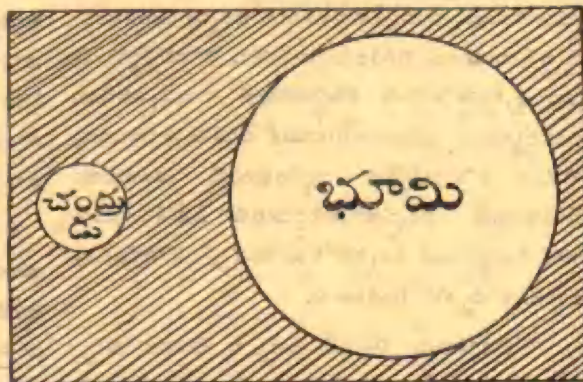
మార్కుడు నిరంతరము నిరీక్షాటముగ అనంతాకాశములోనికి విరచిమ్ము నెలగునందు కొలది భాగమును చంద్రగోళము గ్రహించు చున్నది. అందు కొంచెము తిరిగి భూమిపైకి ప్రసరింప జేయుచున్నది. మార్య చంద్రుల ప్రకాశతలను పోల్చి చూచినచో ౬,౦౦౦,౦౦౦ పూర్వ చంద్రు లొకనయమున ప్రకాశించు నెడల మార్కుని ప్రతిభకు సమమునని అంచనా చేయబడినది. అనుభవసిద్ధముగ చంద్రుని చలన వనమున కిదియే కారణము. ప్రబంధములందు నాయు కానాయకుల వియోగసంబంధముల వర్ణింపబడుకొని కుకుమారులకు చెన్నలయందు దుస్సహమనచేడిమియన్న టుల్కనోయటకును ఇదియే కారణమై యుండునోపు!

మనకంటె కగవడు వసంఖ్యాకములగు శ్రోత్రి గోళములలో మనకు చంద్రగోళ మొక్క విషయమున

చాల ముఖ్యమైనది. ఈగోళములన్నిటిలో భూమి కతి సమీపమున మన్న దీచంద్రగోళమే. ఒక్కొక్కటే చేదని యొక వోకమక్క చంద్రునికంటె చేరువలోనికివచ్చు చుండును గాని గ్రహములను పీడనక్షత్రములను చంద్రు నికంటె వండుచు, చేరు, బహుశః లక్షలు, కోట్లు రెట్లు దూరమున నున్నవి.

అదియును గాక మనకంటె కగవడు శ్రోత్రిగోళ ములలో నెల్ల చంద్రగోళము మాక్ష్మతమమైనది. ఆకాశ మున దోచు వేనకువేలు నక్షత్రములలో ప్రతియొకటియు చంద్రునికంటె చాల పెద్దది. చంద్రబింబము మిగిలిన నక్షత్రములకంటె ప్రకాశవంతముగను పెద్దిదిగను కన బడుటకు కారణమేమన, అది మనకు ౨,౩౯,౦౦౦ మైళ్ల దూరమున మాత్ర ముండుటయే. ఇతరనక్షత్రము లింతకు పెక్కుచేలరెట్లు దూరమున నున్నవి.

ఈక్రిందిపటమున భూగోళము, చంద్రగోళముల పరిమాణము పోల్చబడియున్నది.

పటము 1 - గోళముల పరిమాణములు

ఇందు చిన్న గోళము చంద్రుడు, పెద్దగోళము భూమి. భూమియొక్క వ్యాసము (Diameter) ౭,౯౧౭ మైళ్లు. చంద్రుని వ్యాసము ౨,౧౬౦ మైళ్లు. భూగోళమును ఏదిద సమభాగములుగా కోపే అందొ కొక్కొక్కభాగమును గోళాకారముగ మార్చినచో చంద్రునంతగోళములను. చంద్రగోళో పరిభాగము

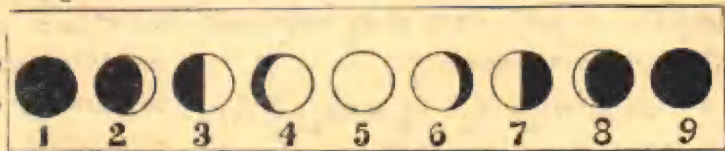
(Surface) భూగోళోపరిభాగమునను సుమారు పది మాడవవంతు. కావున భూమిపైపువకు తిరిగియుండు చంద్రునిపార్శ్వభాగము భూగోళోపరిభాగమున ౨౭ వ వంతు. అనగా సుమారు ఐరోపాఖండముయొక్క దైర్ఘ్యమునకు తెట్టింపు. కాని చంద్రగోళమునందలి పదార్థములకంటె భూమియందలి పదార్థములు చాల బరువైనవి. భూమితో సరితూచుటకు చంద్రునివంటి గోళము రెనుబది కావలయును.

చంద్రుడెన్నిమాద్యుల తెందుచున్నను ఒక్క విషయముమాత్రము మనకు ప్రత్యక్షముగ గోచరింపక మానదు. పూర్తిమహాదైవము, అమనసహదైవము, లేక నీ వకుమ నే యవస్థయందైనను, ఉదయోస్తమానసమయములందైనను లేక ఆకాశమున నూర్ధ్వభాగమున నున్న పుడైనను, నూర్ధ్వనిచే మరుగుపడినపుడైనను లేక నూర్ధ్వని మరుగుపరచునపుడైనను చంద్రగోళముయొక్క ప్రమాణమునందు విశేషమగుచున్న మన కగపడదు. గణితపద్ధతిని దీని సుదాహరింపవచ్చును. నీ వాకాశమున వెలుగు పూర్ణచంద్రుని చూచుచున్న సమయములో నీ దృశ్యభూమిని నీ కంటికి ౧౧౧ అడుగుల దూరములో నొక అడుగు వ్యాసము గల గోళము నుంచినచో అది చంద్రగోళమును నీ కంటి కగపడకుండ మరుగు పరచుటకు హెచ్చు తక్కులు లేక సరిపోవును. చంద్రుని సంచారమును బట్టి, ఇట్లు చంద్రుని సంచారముగ మరుగుపరచుట కీ గోళము నొక్కొక్కపుడు ౧౦౩ అడుగుల దూరమునకు తీసుకొని రావలసి యుండును. వేరొక్కొక్కపుడు ౧౧౧ అడుగులవరకు కొనిపోవలసియుండును. సాధారణముగా నీ పరమావధులను చేరవలసిన యవసరము కలుగదు. కాన చంద్రుని పూర్ణముగ మరుగుపరచుట కట్టిగోళమును కంటికి ౧౧౭ అడుగులకు లోబడి ౧౦౫ అడుగులకు మించిన దూరమున నుంచవలసియుండును. ఈమార్పులను విశేషమున నవకాశము లేకుండుటవలన మనము తొలగి వీనిని పరిశీలించక విడువవచ్చును. చంద్రుని దృశ్యపరిమాణము భూమికిని చంద్రునకు నడుమనున్న నిజదూరముపై సాధారణపడి యుండునని చులకనగానే విశదమును. ఉదాహరణముగా, చంద్రుడు క్రమక్రమముగా భూమికి

దూరమై అనంతకాలములోనికి కలిసిపోవు నను కొనుము. అపుడు చంద్రునిబింబము క్రమముగ చిన్న దగుచు పోయిపోయి యితరభగోళములలో నతిసామాన్యముననున్న వేరొకగోళమును చేరకపూర్వము అదృశ్యము కాగలదు. అట్లు గాక చంద్రునిబింబము క్రమముగ భూమికి చేరువకు వచ్చిపోతే దాని దృశ్యపరిమాణము హెచ్చి, మన గోళమును సమీపించినంతనే ఆకాశమున వ్యాపించిన వేరొక ఖండమో యగునట్లు తోచును. చంద్రునిబింబముయొక్క దృశ్య పరిమాణము విశేషముగ మార్పుచెందదని పైన వివరించినట్లుంటిమి: దానివలన చంద్రు, భూగోళముల నడుమను విశేషమగుచున్న కలుగదని యూహింపవచ్చును. ఆదూరము సుమారు ౨,౩౯,౦౦౦ మైళ్లు. ఇదియే మధ్యమాంతరము (mean distance). అందుగ నీగోళము లొక్కొక్కపుడు ౨,౨౧,౦౦౦ మైళ్లదూరమునకు చేరుమండును. ఒక్కొక్కపుడు వీని నడుమదూరము ౨,౫౩,౦౦౦ మైళ్లవరకును పెరుగుమండును. కాని యామార్పులు సాధారణముగా మధ్యమాంతరమున ౨,౩౯,౦౦౦ మైళ్లకు ౧౩,౦౦౦ మైళ్లు వెనుకముందుల మంతునే గాని యామార్పును చాటి పోవు.

చంద్రగోళమునందు నిరంతరము కలుగు నూర్ధ్వలవన వని ఎల్లపుడును సంచారము చేయుచుండునని విదిత మగుచున్న యున్నది. ఈసంచార మెట్టిదైనను భూమికి చంద్రగోళము సుమారుగా సమదూరము నందే ఎల్లపుడు నుండునని మన కిప్పుడు తెలిసినది. చంద్రుడాకాశమున సంచరించు మార్గముమాడ నొకేత్రము (plane)న నున్న దనిపూడ మనము గమనించుచో చంద్రమున నున్న భూమిచుట్టును చంద్రుడు వలయాకారమును మార్గమువెంట తిరుగుచుండుననియే మన యూహింపవలసి వచ్చుచున్నది. కావుననే చంద్రగోళము భూమిచుట్టును తిరుగుచున్న నే గాని చంద్రభూగోళములు సతతము సమ దూరముల నుండవని నిరూపింపవచ్చును. ఆకర్షణత్రైకీయ లన నీగోళములు రెండును ఒకదాని నొకటి చేర నుంకించును. అట్లు చేరుచో నొరవీడివలన రెండుగోళముల యందును కల్లోలము కలుగక మానదు. చంద్రుడు భూమి

చుట్టును ప్రదక్షిణము చేయుచుండుటవలననే అట్టిప్రమాదము తప్పదున్నది. ఈ రెండుగోళముల జోకదాని నొకటి ఎల్లప్పుడు వాకర్నిందుకొనుచునే యుండును. చంద్రుని విలయాకారమును (కక్ష్య) మార్చుచునందు నిలుపుటకే అశక్తి యిప్పుడు వినియోగపడుచున్నది కాని యీ రెండుగోళముల జోకదానికి చేర్చుటకు ప్రసరించుట లేదు. ఎప్పుడీ యాకర్షణము నిశ్శేషముననే అప్పుడే చంద్రగోళము భూమిని విడిచి మూటిగా + మంతాకాళములలోని పారిపోయి తిరిగి రాదు.

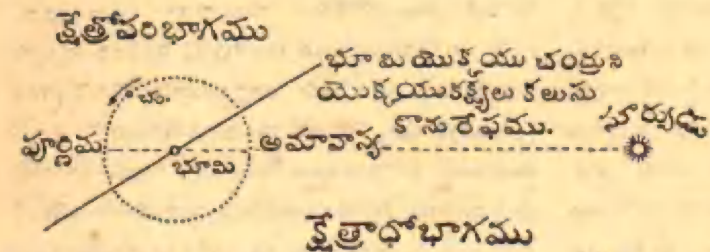

చంద్రుడు భూమిచుట్టును తిరుగుచున్నాడని నక్షత్రములను పరీక్షించుటవలన చులకనగ నిరూపింపవచ్చును. భూమియొక్క భ్రమణమే చంద్రుని ఉదయాస్తమానములకు గారణమని ఎల్లరెగినదే; దీనివలన సూర్యుని వలెను, ఇతర నక్షత్రములవలెను చంద్రుడు మంద్రస్థానం దిన భ్రమణమును పొందుచున్నట్లగ పడుచుండును. కాని నక్షత్రములలో చంద్రుని స్థానము నిత్యము మారుచుండుటాకలిశేషము. పరిశీలన దృష్టితో చూచుచాటికి యంత్రసాహాయ్యము లేక ఒక రాత్రియందే చంద్రవలంబముయొక్క చలనము ప్రత్యక్షముగ దొపగలదు. అట్టి దినములలో చంద్రుడు భూమిని చుట్టి యొక్క సంపూర్ణ ప్రదక్షిణము చేయును. ఈదిగువ పటమును చూడుడు.

పటము 3 - చంద్రునికక్షలు

రాక్షులందు ప్రసరించు సంపూర్ణ చంద్రునికాంతి సూర్యునివలన గలుగు కలుగునో గ్రహించుటకు కాస్త్ర పరిశయము లేని చదువగులు తిశమకలు పడుచుకేమా! “సూర్యచంద్రులకు నడుమ భూమి యెట్లు లేదా? సూర్యుని కాంతివైపున నున్న ప్రతిపదార్థముపైనను సూర్యకాంతి ప్రసరించుటకు భూమి అడ్డుగ నుండదా” అని యట్టివారు ప్రశ్నింపవచ్చును. అ-వ పటమును పరిశీలించిన దీనికి సమాధానము తెలియగలదు. భూమి సూర్యుని చుట్టును తిరుగుతేత్రమునందే చంద్రుడు భూమిచుట్టును తిరుగుట లేదు. చంద్రభ్రమణతేత్రము భూభ్రమణతేత్రమును కలిసికొను లేపును చంద్రకక్ష్యను రెండుసమావార్ధ వలయములుగ విభజింపుచున్నది. భూమి సూర్యునిచుట్టును ఈకాగితముతో సమమును తేత్రమున తిరుగుచున్న

దని మన మెంచుచో చంద్రునికక్ష్య యీపత్రతేత్రమునకు కొంచె మొక గిలబడియున్నదనియు అందొక యర్థ నలయును ఈ తేత్రమునకు పైనను రెండవయర్ధవలయును క్రిందుగ నున్న వని యూహింపవచ్చును. (అ-వ పటము చూ.) ఆ పటమున చూపిన

పటము 2 - చంద్రునికక్ష్య

ఇది సూర్యచంద్ర భూగోళముల పరస్పరస్థానములను చూపుచున్నది. ఇందు ప్రదర్శనమున కనుమాలమునట్లు చంద్రుని మార్గము భూమి సూర్యులకు నడుమ నున్న మార్గముతో పోల్చినచో ఉండవలసినదానికంటె చాలవ్యుగ చూపబడి యున్నదని ముందుగ చెప్పవలసి

గిరిని చంద్రుడు పూర్ణుడైయుండు స్థానమును చేరి వచ్చుడు సూర్యుడు భూమియుండు స్థానములను చేర్చు పరశరేఖ మార్గమున నుండునాగా! అందువలన భూమియొక్క తీర్థ్యభాగముమండి సూర్యరశ్మి చంద్రగోళమును చేరి చంద్రుని ప్రకాశవంతముగ నొనర్చును.

అనువసనాడు నూర్యుడు భూమియుండుస్థానములను చేర్చురేఖ కడుగుభాగమున చంద్రుడు యుండును.

భూమి నూర్యునియట్లును నిరంతరము తిరుగుదుండుటవలన ప్రతిప్రదక్షిణమందును రెండుపర్యాయములు భూచంద్రకక్ష్య లందుక్షేత్రములు కలిసిన సరళరేఖ యందు నూర్యుడు చేరును. ఇది పూర్ణిమనాడు కలిగి నేని నూర్యచంద్రులకు నడుమ భూమి యుద్దముగ నిలుచును. కావున భూమియొక్క నీడయందు చంద్రగోళము మునిగిపోవును. నూర్యకాంతి చంద్రునిపై ప్రసరింపకుండ భూమి ఆవరోధమును కలుగజేయును. అట్టిసమయములందే చంద్రగ్రహణము కలుగునని చెప్పుదుము. ఒక్కొక్కప్పుడు చంద్రునియందలి కొంతభాగముమాత్రమే భూమియొక్క నీడయందు ప్రవేశించును. అప్పుడు అసంపూర్ణమగు గ్రహణము కలుగుచున్నది. ఇక సమవసనాడు నూర్యుడొకసరళరేఖయందు చేరువపుడు భూమికి నూర్యువకు సడిమికి నూటిగా చంద్రుడు చేరును. నూర్యురశ్మి భూమిచేరకుండ ప్రకాశవిహీనమగు చంద్రునింబ ముడ్డుపడును. అందువలన నూర్యగ్రహణము కలుగును. సాధారణము

గానూర్యునియందు కొంతభాగ మే యిటుల మరుగుపడుచుండును. అట్టిసమయముల ఖండగ్రహణము కలుగును. ఒక్కొక్కప్పుడు చంద్రుడు సంపూర్ణముగ నూర్యున కడ్డుపడును. అప్పుడు సంపూర్ణగ్రహణమును అతీతదృశ్యమును చూడగలుగుచున్నాము. నూర్యగోళమునుగూర్చిన పరికోణవలన సలుపుట కట్టి సంపూర్ణగ్రహణముల చాల ముపయోగకారులు. మరికొన్ని సమయములందు చంద్రుడు నూర్యుని సంపూర్ణముగ మరుగుపరుపజాలక యుండును. అప్పుడు నూర్యుడు కంకణరూపమున ప్రకాశించునట్లుగపడును కావున నానిని కంకణగ్రహణమందురు.

చంద్రునింబము కొన్ని సమయముల సంపూర్ణముగ నూర్యుని కప్పగలుగు ననియు, మరికొన్ని సమయముల కొంతభాగమును మాత్రమే మరుగుపరచుననియు వైస చెప్పెడిమి. దీనికి కారణ మేమి? నూర్యచంద్రుల దృశ్యపరిమాణములు వాదాత్మక సమము లగుటవలన నాని

సంచారమునందు మనకు మామూలుకంటె చేరువలోనికి వచ్చినదింబము మామూలుకంటె పెద్దదిగను, దూరమునకు పోయినదింబము చిన్నదిగను కనబడుట సహజము. అందువలన కొన్ని సమయములలో చంద్రునింబము యొక్క దృశ్యపరిమాణము నూర్యునికంటె పెద్దదిగ మండినచో చంద్రుని కేంద్రగమనము వలన సంపూర్ణ నూర్యగ్రహణము కలిగివని. మరికొన్ని సమయముల చంద్రుని దృశ్యపరిమాణము నూర్యునికంటె చిన్నదిగ నున్నచో చంద్రుని కేంద్రగమనము కంకణగ్రహణమును కలుగజేయును. వివిధములగు గ్రహణములకంటె ప్రత్యేక కములగు విశేషము లాకాశమున గమనింపజాలము. ఈ దృశ్యములను పరిశీలించుటకు సాధనసామగ్రి యేమియు నక్కరలేదు. దూరదర్శక యంత్రము లేకయేవీని ముఖ్య లక్షణములను గమనింపవచ్చును. చంద్రగ్రహణ మొలుల కలుగునో యీపటము నూచింపుచున్నది.

పటము 4 - భూచ్ఛాయ చంద్రగ్రహణకారణము
కాలచ్ఛాయయందు చంద్రునింబము ప్రవేశించుటయు, సంపూర్ణగ్రహణమైనచో ప్రకాశవంతియగు నానింబము సన్నని కొండవటివంటి రేఖయగువరకు క్రమముగ నాధాయవలన నాక్రమింపబడుచు కుట్టకుద కాని లవంకమాడ నదృశ్యమై కాలచ్ఛాయవలన సంపూర్ణముగ కప్పబడుటయు చూడ నెంతో ముచ్చటగ నుండునుగద. అంతేట చంద్రుడు సంపూర్ణముగ భూచ్ఛాయయందు మునిగి నూర్యకిరణము నొక్కదాని నెనను గ్రహింపలేకున్నను ప్రకాశవంతియగు నెర్రనిరంతరతో వెలుగుచున్నట్లుల ముద్దుమచ్చలల గూర్చు నొకదృశ్యమును మనము చూడగలుగుదుము.

సంపూర్ణగ్రహణమును మునిగియున్న చంద్రుని అరుణచ్ఛాయ భూమియొక్క ఆంచునుండి తిప్పించు కొనిపోయిన నూర్యకిరణముల వలననే కలుగుచున్నది. అట్లు తిప్పించుకొనునపుడు భూగోళము నావరించి యున్న వాతావరణమువలన నూర్యకిరణములు వక్రీకర

గమనానికి నీడలలోనికే ప్రసరించును. వందలకొలది మైళ్ల వరకు వ్యాపించు నీ వాతావరణమునుండి ప్రయాణము చేయునపుడా కిరణములు గొనివలెనైత్రనిరంగును పొందుచున్నవి. వాతావరణమున కిట్టి స్వభావముండు ననుట మనకు క్రొత్తకాదు. సూర్యుడు మధ్యాహ్న సమయమున విరజిల్లు కాంతికంటె ఉదయాస్తమాన సమయములం దిచ్చుకాంతి మిక్కిలి యేర్పగనుండు తెల్ల రుకు గమనించుచుండుదురు. మధ్యాహ్న మందుకంటె సుదయాస్తమాన సమయముల నీ కిరణములు విశేష దూరము వాతావరణమునుండి వచ్చి మనకంటెని చేరవలసియుండును కావున స్వభావసిద్ధిమగు నాయరుగచ్చుని యేర్పడుచున్నది గ్రహణచ్ఛన్నమున చంద్రబింబమును చేరుటకు సూర్య కిరణములు ఉదయాస్తమానము లందుకంటె రెట్టింపు దూరము వాతావరణమునుండి ప్రయాణముచేయును కావుననే గ్రహణచంద్రు డెరుజోజ్జ్వలు డగునని గ్రహింపవలెను.

ఏటేట వచ్చు గ్రహణములనుగూర్చిన విశేషము లన్నియు పంచాంగములందు సంపూర్ణ ముగ నాయుచు నేయుండును. చితకాలమునుండియు జ్యోతిర్శాస్త్రజ్ఞులు చంద్రుని సంచారమును జాగ్రత్తగ పరిశీలించుచుండిరి. కావున చంద్రు డే యేసమయముల నే యేస్థానములను చేరునో పారబాటు లేక నిర్ణయింపగలుగుచున్నారు. ఇందులకు సంబంధించిన గణితపద్ధతుల నిందు వివరింపజాలము. కాని చుట్టూనయను నొక ముఖ్యాంశము నిందు వివరింపక తప్పదు. ఈయేట కలుగు గ్రహణములకును, గడచిన సంవత్సరమున కలిగిన గ్రహణములకును, రానున్న సంవత్సరమున కలుగు గ్రహణములకు నెట్టిసంబంధము నుండెను. కాని విశాల దృష్టితో యాచుకాడల వీనియం దొక ప్రత్యేకనియమము ప్రత్యక్షమగును. గూ రేక గూ సంవత్సరములలో కలుగు గ్రహణముల నన్నిటిని మన మెరిగినచో ముందనేకసంవత్సరములలో రానున్న గ్రహణముల నన్నిటిని విశేషముగ పారబాటు లేకుండ నిర్ణయింపగలము. ఒక గ్రహణము కలిగిన పిదప ౬,౫౮౫,౮౨౨ దినములకు తిరిగి యావిధమున నింకొక గ్రహణము కలుగునని మాత్రము

మనము జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెను. గూరగ-వ సంవత్సరమున డిశంబరు ౫-న లేదని చక్కనిచంద్ర గ్రహణ మొకటి కలిగెను. అంతకు పూర్వము గూ సంవత్సరముల గగ దినములను లెక్కించుచో ౬-అనగా గూ౬౩ నవంబరు ౨౪ వ లేదని అట్టి గ్రహణమే కలిగియుండెను. గూరగ, గూరగ, గూరగ సంవత్సరములందు నాలుగు చంద్రగ్రహణములు కలిగెను. అటులే గూ౩౫ సంవత్సరమునందును కలుగ గలవు. చంద్రుని సంచారమును గూర్చి ఆధునిక కాలమున గమనింపబడిన విశేషములు పెక్కులు ప్రాచీన జ్యోతిర్శాస్త్రములకు తెలియకున్నను వైమాత్రము వలననే వారు చంద్రగ్రహణములు సంభవించుకాలమును ముందుగనే నిర్ణయింపగలుగుచుండిరి. మానవులు గమనించి గ్రంథస్థముచేసిన ప్రథమసూర్యగ్రహణము ౨,౫౮౦ సంవత్సరముల క్రిందట అనగా క్రీ. పూ. ౬౪౮ వ సంవత్సరమున ఏప్రియల్ ౬ వ లేదని కలిగినదట.

సముద్రయానముచేయు నావికులకు యుపాను మొదలగు ప్రమాదములు రానున్న సమయములందు మిగుల నుపయోగకరములగు విషయములను చంద్రబింబము నూచింపగలుగుచున్నది. హద్దులేని సముద్రమధ్యమున నామను నడపునపుడు నావ ఏప్రాంతముల నున్నదియు నాకాశిషిరి నిర్ణయింపవలసి యుండును. ఇది నిర్ణయింప లేకున్న బాటలేని పారావారమునందు బడు నావికుడు మార్గము తప్పిపోవుట నిశ్చయము. కొలంబోనుండి సింగ పూరునకు పోవలెనన్నచో నావికుడు తన నావను మార్గమునందు నడపుకొనుట అవసరముగదా. చంద్రుని సంచారమువలన నావికు లుపయోగించు కాలదర్శకయంత్రములను (Chronometers) సరియించి నావయొక్క స్థానమును నావికులు నిర్ణయించుకొనగలుగుదురు. ఆధునిక కాలమున నోడలలో పెక్కులు కాలదర్శనయంత్రము లుపయోగపడుచుండుటవలన చంద్రుని సంచారముతో సరియించుకొనవలసిన యగత్యము తగ్గుచున్నది.

భూమిపై వాతావరణమునందలి మార్పులకును చంద్రునకును సంబంధమున్నదను నపోహము విశేష

ముగ ప్రచారములో మున్నదియే కాని చంద్రకోశలను నాతావరణస్థితిని పరికిలన దృష్టితో పోల్చిచూచిన వీయపోహము నిరాధారమని స్పష్టముకాగలదు.

చంద్రగోళముయొక్క ప్రతిభాగమును శోధింపఁగల్గఁగల ప్రజలకు యంతయులకు సురీయో పాంగో పాంగముగా పరిశోధింపబడినది. భూగోళశాస్త్రజ్ఞులకు అప్రికా, ఆస్ట్రేలియాదేశములందలి అచీప్రదేశములు తెలిసినదానికంటె దాగుగ శోధింపఁగల్గఁగల ప్రజలకు చంద్రగోళోపరిభాగము పరిచితమై యున్నది. చంద్రచరితమున నొక గ్రామమంత వైకాల్యముగల ప్రతిమచ్చయును సురుతింపబడినది. అందు ప్రాముఖ్యముగ నుపేక్షించు ప్రతివస్తువునకును శాస్త్రజ్ఞుల నామకరణము చేసియుండిరి. చంద్రగోళమున ౧౧ సముద్రములును, ౮ పర్వత పంక్తులును, ౨౬ గర్తములును సురుతింపబడినవి. ఇందలి సముద్రములందు జలము లేదు. పర్వతపంక్తులపై మంచు లేదు, గర్తములందు విష్కలము లేదు. ఈగర్తములు వలచుకారముగ పర్వతపంక్తులచే నావరింపబడి కేంద్రమున నొక యున్న తపర్వతముగల సమప్రదేశములై యున్నవి. ఈవలచుములయొక్క వైకాల్యము కుమారు ౩౩ మైదలుకొని ౧౬,౫౦౦ చతురస్ర మైళ్ల వరకును విస్తరించి యున్నది. కొన్ని గర్తములు వలయాకారములు గాక నిడివియును రెండువరుసల పర్వతపంక్తులను కలిగియున్నవి. ఈగర్తముల ఆవరణములందలి పర్వతపంక్తులు ౨౪,౦౦౦ అడుగులఎత్తునకు వ్యాపించియున్నవి.

గర్తములను చుట్టి యుండినవి గాక ఇతరములను పర్వతపంక్తులెనిమిది కలవని పైన వ్రాసియుంటిని. అందు అవ్యున్నతములనది లీబ్ని (Leibnitz) అనుపేర ౪౧,౦౦౦ అడుగుల యెత్తున మున్నది. భూమిపైనున్న పర్వతములయెత్తునకు సముద్రముయొక్క లోతును కలిపి పోల్చిచూచిన యెడల చంద్రునియందు మనపర్వతములంత యెత్తు గలది లేవని జేయును.

చంద్రగోళమును ప్రస్తుతపరిస్థితికి దెచ్చిన విచిత్ర పరిణామమునకు కారణము దెలియని మన మూహింపవలసి యున్నది. ఈవిషయమున శాస్త్రజ్ఞులకు లభించిన సా

క్ష్యము సాదృశ్యములవలన మాహింపబడినదే కాని ప్రత్యక్షముగ చూపబడినది కాదని ముందుగనే మనము జ్ఞప్తి యందుంచుకొనవలసియున్నది. విచిత్రములగు నిచాంత్రములను అన్ని పర్వతములవలన తేర్చుకొనవలసి నిర్ణయించుటకు అట్టి అన్ని సంతతులుగోమండి క్షులింగములు వెలువడి పర్వతము తేర్చుకొనుచుండు భూమియందలి ప్రజల కెన్న దైనను కనబడియుండువలెను, అట్టిసృష్టిమును చంద్రునియందెవ్వరును కేటివరకు చూచియుండ లేదనుట సాహసమే కావచ్చును. ఓసికగల పరిశోధకులు కొందరు చంద్రగోళమున నప్పుడప్పుడు కల్లు కొన్ని మార్పులను గమనించియున్నారు. లిన్ (Linne) అను పేరున పిలువబడు నొక చాంద్రగర్తము కుమారు ౧౦౦ సెంతుర్వములకు పూర్వము ౬౫ మైళ్లు వ్యాసము గలిగిన కలయరూపమున నగవడికిది. ౧౮౬౬-౪ సంవత్సరమున నది ఆదృశ్యమయ్యెనని స్కిట్ (Schmidt) అను శాస్త్రజ్ఞుడు ప్రచురించెను. అప్పటినుండియు అది యొక చిన్న గోయివలె మాక్ష్యముగ నగవడుచున్నది. కాన ఈ గర్తముయొక్క గోడలు విరిగి లోపలి కొరగి లోనున్న గోతని చాలవరకు పూడ్చినవని యూహింపవచ్చును. చేరొకవోల నొకచిన్న గర్తము పుట్టుచున్నట్లుండెను. ఇట్టి ముదాపారణములవలన చంద్రగోళమున నధికములగు మార్పులు కలుగుట లేదని యూహింపవలసియును. అది యును గాక, చంద్రగోళమున నగవడు భువములైన గర్త సమాహ మెల్లెప్పుడైనదియు నిర్ణయించునపుడు పైన వివరింపబడిన అల్పములగు మార్పులు గమనింపదగినవి కావు.

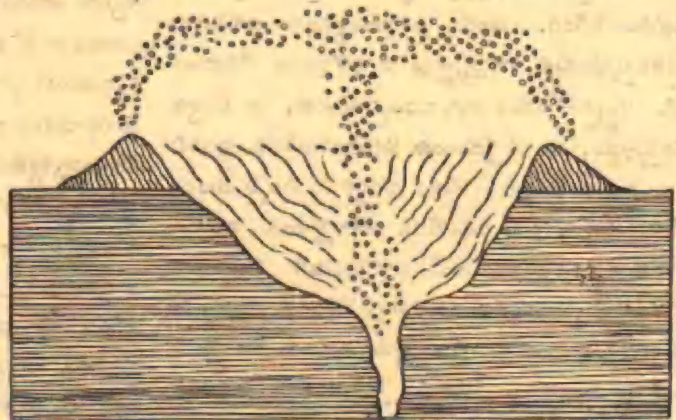
కావున మన కుపగ్రహమును చంద్రునియందొకప్పుడు పెక్కుమార్పులు కలిగియుండవలెనని మన మెంచవచ్చును. ఇట్టిమార్పులు ఈనడుము నేల కలుగుట లేదో మనము కొంతవరకు తెలిసికొననును. మార్మక, భూమి, చంద్రుడు—ఈ మూడుగోళముల నొకసారి పోల్చిచూచిము. వీనిలో మార్మగోళము మహా భువమైనది. చంద్రగోళము భూమికంటె చాల చిన్నది. మార్మగోళ మత్యుష్ణముగమన్నను క్రమముగనది వేడిమిని కోల్పోవుచున్నదని చేరొకవో విరూపించి యుంటిమి.

ధూగోళోపరిభాగమున కొంచెమును, మట్టియు పగిలముగ పడుచును నావరించుచుండుటవలన ఇచట వేడిమి విశేషముగ నున్నట్లు మనకు లోచుటలేదు కాని ధూగోళగర్భమున పత్యగోళము కలదని అగ్ని పర్వతముల యునికివలన మనకు దృశ్యమగుచున్నది.

రెండువస్తువుల జోక కొలిమియందుంచి నియమిత కాలము కార్చి తీసినయెడల తిరిగి చల్లారుటకు అందు చిన్నవస్తువుకంటె పెద్దవస్తువున కక్కువకాలము పట్టును. ఒక పెద్దకంటి దిగవారు చల్లారుటకు కొన్ని రివములు కావలెను; ఒక కుంది చల్లారుటకు కొన్ని నిమిషములు చాలును. ఈ మార్గ నియమమునందలి గోళము లన్నియు జోక కాలమున వేడిమికి నిలయుములై యుండి క్రమక్రమముగ యుగయుగములనుండి చల్లారుచున్నవి. మార్గ గోళము మహామునమైన దిగుటవలన వది చల్ల బడు సమయ మింకను రా లేదు. మగ్గియప్రమాణముగల ధూమి క్రమక్రమముగ ఉపరిభాగమున నున్న వేడిమిని తోల్పోయినను గర్భమున నగ్ని నింకను ఇమిడిపోయి యున్నది. స్వల్పప్రమాణముగల చంద్రగోళమును వేడిమియంతయు విడిచిపోవుటవలన పైభాగమున నెట్టి మార్పున కలుగుటలేదు.

కావున చంద్రుని చరితమునందు మిగుల పురాతన కాలమున నీచంద్రగర్తములు పుట్టియుండెనని మన మెంచవలసినదగుచున్నది. ఈగర్తములకలంకస్సు నిర్ణయించుట సాధ్యము కాదు కాని యవి చాల మునుగులు లని మాత్ర మనక తప్పదు. ఈగర్తము లేర్పడుటకు వలయువేడిమి చంద్రునియందు చున్న పురు ధూమియందు దిప్పటికంటె పగిలెదమను నుష్ణ ముండి యుండవలెను కదా. చంద్రగోళమున అగ్ని సుండములనుండి రాలరవులు పైకెగిరి గర్తరూపము వొందినప్పుడు పుడమియందు జరుగుచుండుటకు వీలు లేనంత వేడిమి యుండెనేమో? చంద్రగర్తములు ప్రస్తుతస్వరూపమున ఎన్నికొట్ట సంవత్సరములకు పూర్వము పొందెనో ఎవ్వ రెరుగుదురు?

ఈ చంద్రగర్తము లేటల కలిగియుండునో యిప్పుడు విచారింతుము. ఈవిషయమున నాస్మిత్ (Nasmyth) అను శాస్త్రజ్ఞుని పంథయే పెక్కురి యామోదమును బడసినది. ఈతని సిద్ధాంతమువలన నీగర్తముచుట్టును ఉన్నతమున గోడ యెటుల నేర్పడెనో, వరుమనున్న సమప్రదేశముగ్గమున పర్వత మెటుల కలిగినో వివరింపవచ్చును. చంద్రగోళమున నగ్ని పర్వతము ప్రజ్వలించునప్పుడు గోళాంతర్భాగము నుండి యగ్ని స్ఫులింగము లీ క్రిందిపటమున చూపబడినటుల బయటకు విరిచేయబడి యుండెనని మన నూహించవచ్చును.

పటము ౧ - గర్తములేర్పడుగతి

అగ్ని సుండ ముఖమునుండి రూరముగా నీవటమున చూపబడినటుల విసరివేయబడిన రాలరవులే గర్తముచుట్టును మన కగపడు వలయాకారమున కుడ్డముగ నేర్పడి యుండును. క్రమక్రమముగ నాయగ్ని సుండముయొక్క తక్కి ఓణింది కొన్నా క్షుణ్ణములవలన పిదప మరల ఓణికి తక్కిన వస్తుసమదాయము అగ్ని ముఖమునుండి బయట వెళ్లబడునప్పు డది అధికదూరము పోలాలక ఆముఖము నందే విరిచిపోయి అచట జోక పర్వతాకారమున ప్రోగు పడియుండును. అగ్ని సంపూర్ణ ముగ నుపశమించిన పిదప చుట్టు నేర్పడిన కుడ్డమును కేంద్రమున నేర్పడిన పర్వతమును ఘనీభవించి మన కగపడు గర్త మేర్పడియుండవచ్చును. గర్తముయొక్క ఆవరణమునందు అగ్ని సుండమునుండి వెలువడిన ద్రవపదార్థము సమముగ సరుదు కొని మైదానమువలె నేర్పడి యుండవచ్చును.

గర్తము లీతి శేర్పడినవని సమర్థించుట కొక్క ప్రతిబంధకము కలదు. గర్తముచుట్టు శేర్పడిన కొండ లింత ఎత్తున నుండుట విపరీతముగ దోషవచ్చును. ౫౦, ౬౦ మైళ్లు వ్యాసములుగల గర్తములు పెక్కులు చంద్రునియందు కలవు. అందు పెటావియస్ (Petavius) అను గర్తము ౩౮ మైళ్లు వ్యాసముగల వలయుమువలె నుండి నడుమ నున్నతిమగు నొకపర్వతమును గలిగియున్నది. కేంద్రమునందలి అగ్ని యులుముండి నెలవడిన వస్తువులు చుట్టును ౩౮ మైళ్లదూరమున కెగిరిపోవుట అత్యాశ్చర్యకరము. కాని భూమియందుకుంటే చంద్రగోళమున వాకర్న ఇతర చాలశక్తువలనని జ్ఞాపకముంచుకొను నెడల దీనికి సమాధానము చెప్పవచ్చును.

చంద్రుని యంతటిగోళముల నెనుబడితి నొక గుద్దచేసినను భూగోళముతో తలకూగదని యిదివరకే తెలిసికొనియుంటిమి గద. భూమియం దొక్క కులము యొక్క బరు నొకకులమే—ఒక్కరీసెయొక్క బరు నొక్కరీసెయే. కాని యిచ్చట ఆరుకులములు బరువు గల వస్తువు చంద్రునియం దొక కులము బరువుమాత్రమే యుండును. ఇచ్చట ఆరురీసెల బరువుగల వస్తువున కచట నొకరీసెడు బరువే. భూమియం దొక బియ్యపుయ్యట మోయగలవాడు చంద్రగోళమున నట్టియ్యట లూరింటిని ఎక్కువ శ్రమచెందకనే మోయగలుగును. ధనుస్సునుండి విడువబడిన బాణము నేలపై బడులోపల వేయబాణములను విడువగలిగిన అర్జునుడు చంద్రగోళమున కేసునో ఆగదు వులోనే ఆరునెలబాణములను విడువగలుగును. చంద్రునందు ౩౮ మైళ్లవరకు అగ్ని సుగంధములను విసరివేయ గలిగిన అగ్నిగుండము (Volcano) యొక్క శక్తివలన వస్తువులు భూమియందు ౬౪ మైళ్లుదూరము విసరివేయ బడవలెను. ఇంతకుంటే పెక్కువదూరమునకు ప్రాణా పాయకరములగు వస్తువులను జర్మను ఫీరంగులు విసరెనని విరోపా మహాయుద్ధపురోజులలో విననివారుండరు.

ఈగర్తములయొక్క పరిమాణములం దింతటితారిత్ర్యము లున్నను అవియన్నియు నోకేమాదిరిగ నున్నవని గమనింపవలసియున్నది. మాడుమైళ్లవ్యాసము గలిగిన

వలయుము మొదలుకొని అంచెలపై విశాలముగు పెటావియస్ శేరువరకు నడుమ నీగర్తములను వరుసగ శేర్పరువవచ్చును. అగ్నిగుండములవలన నిందలి చిన్నగర్తము శేర్పడియుండుటాకలింత కాజాలదు; వానివలెనే పెద్ద గర్తములు శేర్పడియుండినని యెంచుట పొరబాటు కాజాలదు.

చంద్రగోళోపరిభాగము విశాలముగు నూపరశ్రేత్రములతో నిండి యున్నదని మారదర్శకయంత్రహాహయ్యమున పరిశీలించునో విదితమగును. మనకు భూమిపై పరిచయములైయున్న పచ్చికబయళ్లుగాని, పచ్చనియడవులుగాని అచట లేవు. చంద్రునకును భూమికిని కొన్ని సందర్భములందు పోలిక కలదు. భూమియందువలెనే చంద్రునందును రాత్రిందినవిభేద మున్నది—కాని చంద్రునియందు దినము మన ౨౮ దినములంత పొడవుండును. అటులనే అచటిరాత్రియు నిచట ౨౮ రాత్రులంత పొడవుండును. మార్గరశ్మి మనకు వేడిమి నిచ్చుచున్నది—అటులనే చంద్రునకు నిచ్చుచున్నది. చంద్రునియందు దీర్ఘ దినమున వెంతవేడిమి కలుగునో చెప్పలేము గాని అచట రాత్రియందలి శీతలము భూమియం దిదిశీతలప్రదేశమునందుకుంటే మిగుల గుర్వరముగ నుండు ననుట సత్యము. చంద్రగోళమునుండి మన కంత వేడిమి వచ్చుచున్నదో లార్డు రాస్ (Lord Rosse), ప్రొఫెసరు లాంగ్లీ (Professor Langley) యనవారు నిర్ణయింప బ్రతుక్కించి యుండిరి. చంద్రునియందలి ప్రతి భాగమును వరుసగా పదునైదురోజుల మార్గరశ్మిని గ్రహించుచున్నను అందలి వస్తుసమరాయముయొక్క వేడిమి హెచ్చుగ నుండదు. భూమిచుట్టును వెచ్చని దుప్పటివలె నావరించియున్న వాతావరణము చంద్రుని చుట్టును లేకుండుటవలన మార్గరశ్మివలన గ్రహించిన వేడిమిని నిలుపుకొనజాలకున్నది.

చంద్రునియందు ప్రాణిగోటి కలదో లేదో ప్రత్యక్షముగ నిరూపించుటకు శాస్త్రజ్ఞులు నిర్మించిన గుత్తుత్రమ మారదర్శకయంత్రమును చాలకున్నది. మహాన్నతములగు వృక్షము లాగోళమున పర్యటములపై పెరుగు

చున్న వేమో మనకు తెలియదు. అందు ఏమగులు తిరుగు చున్న వేమో ఎరుగజాలము. భూమియందు తిరుగాడు శీవ మేది చంద్రునిపై మన్నన మన కీ మారదర్శకయంత్రమున వగవడదు.

కావున చంద్రునియందు శీవకోటి యుండుట కనుకూల పరిస్థితులున్నచో లేదో నిర్ణయించుటకు ప్రత్యే క్త ప్రమాణములు మనకు లభ్యము కావు. మనకు పరిచిత మైనట్టి శీవకోటి చంద్రమండలమున నివసించుట లేదని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞులు తలచుచున్నారు. ప్రాణమున కవస రములగు భూతములలో జలము మొదటిది. వృక్షజాతి యందు—రాతిపై మొలచువాచుమొదలుకొని అడవిలో పెరుగు మహావృక్షము వరకు—దేనిపైన కనుగొనుడు. అందు ప్రతిదానికిని జలము కావలసియున్నది. జలము లేనిచో చచ్చి లేదు. పశుజాతికిమాడ నీటి యవసరము ముఖ్యమైనదే. ఈభూతమువివా మావపుని శీవితమును, శీవకోటియు నెటు లుండునో యూహింపజాలము. కాబట్టి చంద్రునియందు నీరుండినచే గాని మనకు పరిచిత మైనట్టి శీవరాశి అందుండజాలదని నిశ్చయమగుచున్నది. చంద్రునియందు నివసించుచున్నవా డెవడైనను మార దర్శకయంత్రమున భూమిని చూచినచో అతనికి భూమి యందు జలమున్నటుల మోచన లగుపించువా? తప్పక యగుపించగలవు. అతనికి మేఘములును, క్షుణ్క్షణ మవి చెందుమార్పులును తప్పక ద్యోతకమగును. మబ్బుల యొనికియే నీరుంటుకు ప్రమాణము. మనగోళమున భూప్రదేశములును సముద్రములును వేరుకేరు రంగులతో చంద్రగోళములోని జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞునకు వివరముగ దోచును. ప్రకాంతముగ సముద్రభాగమున దొకచోట మూర్ఛబింబముయొక్క ప్రతిఫలము ప్రకాశవంతముగు నొకనక్షత్రమువలె చంద్రునియందు నివసించువానికి కన్పింపవచ్చును. భూమి యందు సగభాగమునకు పైగా సముద్ర ముండుటవలనను, భూమి చాలభాగము మబ్బు లచే నెప్పుడు కప్పబడి యుండుటవలనను భూమియంతయు జలమయమనియు, నిందు జలచరములే నివసించు ననియు నల దూహింపవచ్చును.

కాని మన మారదర్శకయంత్రములతో చంద్రుని చూచినయెడల నీటియునికి కనబడదు. చంద్రగోళమున సముద్రములని పిలువబడెడి భాగములను పరికిరించి చూచిన ఎడారులని తెలిసికొనవలయును. అందు సముద్ర ములు లేవు; సున్నులు లేవు; నదులు లేవు. చంద్రునియందొక్క మేఘశీలమైనను కనబడదు. ఎట్టి ఆవిరియున్న టుల నిదర్శనములేదు. కావున చంద్రగోళము నిర్భలముగు మాసర త్రైతమని శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము.

శీవకోటికి ఆవరణము చేరొక భూతము చంద్రుని యందు కానరాదు. భూగోళోపరిభాగమున ౨, 3 వందల మైళ్లవరకును గాలి దట్టముగ నావరించియున్నది. ప్రాణుల కు గాలి యంతముఖ్యమో చెప్పవచ్చుర గీదు. కావున చంద్రునియందు గాలి యుండుట కవకాశము కలదాయని మనము విచారించెము. ఒక ప్రమాణమిదిను చంద్రగోళ మును చేరుటకై భూమినుండి బయలుదేరినా డనుకొంచుము. వాడు పోయినకొలదిని గాలి క్రమక్రమముగ పలు చునై కొంతదూరము పోవుసరికి భూమియొక్క నాతా వరణము అతనికి వెనుకపడును. అతడు ప్రయాణము చేయవలసిన ౨, 3, ౧, ౦౦౦ మైళ్లలో మహా రొక సహస్రాంశమునే ఆత డెప్పటికి కడచినియుండును. గాలి లేనిప్రదేశముగుండ చాలదూర మింకను అతడు పోవలసి యుండును. భూమినలెనే చంద్రునియందును గాలి యుండునో నరకు చంద్రగోళప్రాంతములను చేరునప్పటికి అచట మరల గాలి ప్రత్యక్షమై ఆగోళమును చేరునప్పటికి దట్టముగుగాలి అతని నావరించిను. కాని ప్రయాణి కు నాహ్వానించుటకు చంద్రగోళమున నాయువు లేదు. ఇది యెట్లు తెలియునని పాతకు లడుగవచ్చును. ఒక్కొక్క తును చంద్రబింబము భూమికిని ఒక నిర్ణీతనక్షత్రమునకును నడుమనుండి యట్టినిర్ణీతనక్షత్రమునుమరుగుపరచుచుండును. చంద్రునిచుట్టును నాతావరణ ముండునెడల అట్లు మర గుపడు నక్షత్రము క్రమక్రమముగ నాతావరణమును ప్రవేశించినప్పటినుండియు క్షీణించును పోయి సిమ్మట నవ్యశ్యమై తిరిగి బయలుదేరిన సిమ్మట క్రమక్రమగ సహ జప్రకాశితమ గాంచును. కాని అట్టిసమయముల ప్రత్యే క్తముగ మారదర్శక యంత్రముతో చూచునెడల సహ

జప్రకాశముతో వెలుగునక్షత్రము చంద్రునింబ మడ్డెరాగనే హతాత్తుగ నిర్గమించి మరల నటులనే చంద్రుని చాటుమండి బయల్పడును. చంద్రునియం దిదివర కుండిన జలమును గాలియు వాయు యు పమున క్రమముగ చంద్రగోళమును విడిచి పోయి యుండవచ్చును. నీరును గాలియు లేకుండుటవలననే చంద్రగోళమున సధికములగు మిట్టపల్లము లేర్పడి యున్నవి. గాలి, వర్షము, మంచు మొదలగునవి భూమియందలి పర్యతములను నిరంతరము సానజెట్టుచున్నవి. చంద్రునియం దిట్టి ప్రకృతియే లేదు. అగ్నిగుండములు అనేకయుగముల క్రిందట చంద్రునింబ మిఠువున స్థితిలోనికి దెచ్చినవి. ఈ పరిస్థితి లేర్పడి యెన్నియుగములైనవో చెప్పవలసి కాదు.

చక్కని మేడలు, పరిక్రమలగు గోపురములు ఈ భూమియందు విరకాలము నిలిచియుండవు. గాలి, నీరు వాటి నెదుర్కొని యోడించుచున్నవి. ఒకపుడు మహాస్పృతవశ ననుభవించి యిప్పుడు శిథిలములై భిత్తాక వాములగు కట్టడము లెన్ని భూమిపై లేవు? ఇట్టిగాలియు నీరును చంద్రగోళమున లేకుండుటచే అచట కట్టిన సౌధ మెన్నియొండు గడచిన నొకేరీతి నుండగలుగును. అట్టి సౌధమున కిటికీల కద్దము లక్కరలేదు. అవి లేకున్న లోనికి ప్రవేశించుటకు గాలియు వానయు నుండవుకదా! చంద్రునియందు పట్టణమున నివసించువారికి గుమ్మ వలన బాధ యుండదు; శబ్దములు విసబడవు; వాసన లుండవు.

మనుష్యుడు తానున్న పరిస్థితుల కనుగుణముగ తన జీవితమును నూర్చుకొనుచుండును. చంద్రుని విషయ మటుంచి అనంత బ్రహ్మాండమునం దనంతకోటిగోళములలో అనంతవిభేదములగు పరిస్థితు లేర్పడి యున్నవి. భూమిగాక విగిలిన గోళములం దెందైనను ప్రాణు లున్న వేమో మనకు తెలియదు. అయిన నొక్క విషయము గమనింపుడు. మనభూమియందు ప్రతిభాగమునను ప్రాణికోటి ప్రత్యక్షముననున్నది. నూర్చునివేకేమి కార్పిచ్చువలె దహించు భూమధ్య కేళాప్రాంతములందును, సూర్యరశ్మి చొరక నతిశీతలములై యున్న ద్రువప్రాంతములందును, లేతో లేకనులేని పర్యతకుహరములందును గభీరమున సముద్రముయొక్క అట్టడుగునను-పెచ్చట చూచినను ప్రాణులే. కావ్యపరిస్థితు లెటు లున్నను, వానికనుగుణముగ జీవములను పెంచి పోషించు ప్రకృతిని తలంపుడు!

అనంతములగునండము లన్నిటిలోను భూమికి సరిగా పోల్చదగినది—అనగా ఇట్టినీటిని, ఇట్టిగాలిని, ఇట్టిపరిమాణమును, ఇట్టిపరిణామమును కలిగినగోళ మింకొకటి యుండవలదు. భూమియందు గాక వేరొక గోళమున విచటి మానవు డొక గడియయైనను జీవింపగలడని చెప్పవలయు. అటులనే మట్టిచెట్లొకటి వేరొకగోళమున నొక ఋతువును గడువజాలగు. భూమియందలి పరిస్థితింబు కలవాటు పడియుండుటవలననే యిచట నరులు జీవించుటకును, వృక్షములు పెంపొందుటకును అవకాశము కలుగుచున్నది. అటులనే యితరగోళములలోను అచటి పరిస్థితుల కలవాటుపడిన జీవము లుండకపోవు టేల?

3

చూచివచ్చినమాట తేటబడగాను
నోటజెప్పట నీకు చేతగా ననుము.

చురుకుగల చూపులతో సూర్యుడా, నీవు
చూడలేవైతివా నున్నితపు విభుని?
మనసుమెత్తనివాడు, మహామంచివాడు
మాటాడ పెరతురు మనబోటివారు

మగువలకు భయమన్న మరి నమ్మవచ్చు,
మగవారి కేలయ్య మాటాడ భయము?
మగవారికైనను మాటాడుటకును
మనసుదెలుపనివాని మరులేల తిరిగి?
పగల పరికిస్తావు, పారిపోతావు;
ఏకటిని జూచితే చిక్కుతాడేమొ!
కునికిపాటున నీవు కునుకుతానేమొ,
కుముదబాంధవులైన కూకలెట్టమను!

గులాబికలిక

కె. అన్నమరాజ శర్మగారు

హృపుటోపరి కమ్మని తావి గుబులు
జేయు చజ్జాతవృత్తి వసించెదేల?
పల్లవకవాటములు ద్రోసి ప్రాచీ దోచు
శోభల గులాబిముకుళమా, చూడరాదె.
ప్రణయభగ్నులు, విరహిణీబాల లదిగో,
జాగరారుణయనలై సరసనుండ
సురభివాసన లొకమారు జోపరాదె
హృదయతాపాగ్నిచల్లారి కుదురువడఁగ.
బాలభానూదయంబునఁ బ్రమదబాష్ప
కణములన్ రాల్చు నీనిగ్గు గాంచినంత
నాద్యప్రియురాలి చెక్కుల నాట్యమాడు
మందహాసంబుగాఁగ నామదికిఁ దోచు.

సాధుహృదయంబువోలె నజ్ఞాతమైన
తాపకవివిక్తజీవిత తత్త్వ మెఱుంగ
తరమె పూమొగ్గ, పల్లసాధప్రదేశ
మందె జనియించి, తూఁగాడి, యంతరింప.
ఇపుడె, క్రొత్తరేకులఁ బుష్కిలించు నీదు
పరిమళంబు స్వీర్యాభువౌ బాటసారి
ప్రమదమునఁ బీల్చి, సత్యంబుఁ బుకలేక
కంటకావృతవంచు నిన్ గనరుగాదె.
భేదబుద్ధిని బ్రకటించు విరసమతుల
జల్పములకేమి? తాపక సారథంబు
పవనగర్భంబునందునఁ బఱచియుండె
నిర్మలాత్మల మోదంబు నివ్వటిల్ల.

దక్షిణభారత హిందూమహాసభ

ఇన్ని దినములకు దక్షిణభారత హిందూమహాసభ ప్రారంభ మగుట వాస్తవముగా గర్వింపదగిన విషయము.

కాని, మనరాసున ప్రముఖులైయున్నవారిలో గొలదిమంది — మిక్కిలి కొలదిమందిమాత్రమే యిందు పాల్గొనినారు. తక్కినవారందఱు నింకను రాజకీయములను సుఖస్వస్థములయందే నిలికలు తిరిగిపోవుచున్నట్లున్నది.

ఇప్పుడు మన మున్న స్థితిలో నీయల్పరంభమునకే మిగుల సంతసింపవలసి యున్నది. ఆరంభ శూరత్వము కార్యశూరత్వమునకు లక్షణముగూడ కాదు. కాక: మహానదులు పుట్టినచోట పంటకాల్వలకుండు పెద్దవైయుండవు.

అయితే: దీనిని ప్రారంభించిన కొలదిమంది కైన నీయుద్దేశ మేల కలిగినది?

“.....బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు తమ తెలివితేటల నన్నిటిని ఉపయోగించి ‘హిందూ’ అనుపదమునా (సాంఘికపరిపాలన) పత్రమున నెందును గన్వింపకుండునట్లు చేసి, హిందూసంఘము నొకనామరూపములు గల సంఘముగా పరిగణింపజేరి.....కావున భారతవర్షమున అధికసంఖ్యాకులు గల సంఘ మొకటి ‘హిందూ’ సంఘ మనుపేరిట జీవించియున్నదని ప్రభుత్వమునకును ప్రపంచమునకును తెలుపవలసిన యవసరమిప్పు డేర్పడినది.”

కారణమును ప్రారంభసభ కిభ్యక్షత వహించిన రామదాసుపంతులుగా రిట్లు నిర్వచించినాడు; గాని యీ

యవసరమును మనవారు గుర్తించుట యిప్పుడు జరిగినది; గాని యిది యేర్పడి చాలదినములే అయినది; కావుననే మారేపీయులు, మాండీగారు యున్నను ప్రముఖులు ఉత్తరభారతవర్షమున చాల సంవత్సరములకు పూర్వమే హిందుమహాసభను ప్రారంభించియున్నారు.

ఇంతకీ: బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు హిందూ సంఘము నొక నామరూపములుగల సంఘముగా పరిగణింపకపోవుటలో ఆశ్చర్యములేదు. ఏమంటే? మన హిందూత్వమునెడల మనము ముగిలమై యున్నామనుటకు నిదర్శనము లేదే!

మతమునుబట్టి మహమ్మదీయులు ప్రత్యేకప్రయత్నములలో నున్నారు. నేటివఱకును హిందూరక్తమే గల దేశీయక్రైస్తవులుగూడ ప్రత్యేకప్రయత్నతోనున్నారు గాని హిందువులమన మన కట్టి ప్రత్యేకత యేదీ?

మాండీప్రభృతులు ప్రారంభించిన హిందూమహాసభకు మనము దత్తవ్యవస్థలనే యింటున్నాము. ఇంక మన మెవరము?

మనలో క్షత్రియులు, వైశ్యులు, కావులు, కమ్మలు, రెడ్లు, విశ్వబ్రాహ్మణులు, నిమ్నజాతులు — ఇట్లందఱును తమతమ తెగలకు ప్రత్యేకసభలు, ప్రత్యేకకార్యనిర్వహణసంఘములు ఏర్పడివికొని పునరున్నతిన సాధించుకొనుచున్నారు. ఇట్టి వీరందఱును హిందువులే యనిన అట్లు చెప్పట చాలదు. వర్ణములు, తెగలు భిన్నములైనా, మతసాంఘికధర్మముల ననుసరించి వీరందఱు నేకసామ్రాజ్యపు లని నిరూపించి, ఒక్కత్రాటిమీద నడిపించునంధ యేదీ?

మనకు రాజకీయపక్షములు ఆగంతుకములు గాని సహజములును, నిత్యములును గావు; గాని యవి యిది

వఱకే | సన్నగిల్లియున్న మతాభిమానమును పూర్తిగా చంపివేసి, మనలను జీవచ్ఛరములుగా తీయారు చేయుచున్నవి. దేశమున ప్రముఖులు, నాయకులు నని గౌరవింపబడుచున్నవారు ఈపుట్టిమువకను గ్రహింపక రాజకీయములను బురస్కరించుకొని చెదరి చెదరి, ఇంకను — ఇంకను భేదములనే పెంచుచున్నారు; గాని అనుబంధమును, రక్షసంబంధమును వృక్షఫలముల మతసంఘర్షణములను స్మరించుటయైన తేదు. పైగా అట్లు స్మరించుట అవాగరకలక్షణముగను, అపాయకరముగను గూడ భావించుచున్నారు. ఇట్టి స్థితిలో మనలను మతాభివీరితగల యెవరు లెక్కచేసెదరు?

ఏవం చ : జరిగినదేమో జరిగిపోయినది. దాటిపోయినది కలసియుండును; గాని వర్తమానమునందును, విశేషించి భవిష్యత్తునందును మనము చేయవలసినది, చేయగలది యెంతో యున్నది. అట్టి మనకు చైతన్యము గలిగించి, మన కర్తవ్య నిర్ణయమును సునిశితము గావించుటలో నీహింసామహాసభ కెంతో కృత్యమున్నది; గావున ఇప్పుడైన — ఇక్కడైన రానుగాను పంతులుగారు, నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు మున్నగువారు రూపకల్పనము గావించిన యీ దక్షిణభారత హిందూమహాసభకు మనము శిష్యులు పోవదలమని ఇది మనలను సభ్యతాసీతమున అభిషిక్తులను జేయగలదు.

—శాస్త్రి.

కారదాశాసనము

ఇది మంచిదా చెడ్డదా యని కాదు ప్రశ్న. ఇది యేల చేయబడినది?

మన్వాదికము లగు మన స్మృతులను నిక్కచ్చిగా అమలుజరిపిన పునఃహిందూరాజ్యముల కార్యనిర్వహణ విధాన మెట్టిదో చరిత్రలకుగూడ నందనివిషయము; గాని నాటినుండి నేటివఱకు నేదోయొక విధముగా మన మత సంఘాచారముల కాచకత్వము ఆస్మృతులకే చెల్లుచున్నది. అట్టిదో వివాహవిషయమున వానిని గాదని యీశాసన మేల చేయబడినది?

దీనిని నిర్బంధించిన—అథవా ప్రతిపాదించిన కారదా గారు మనస్మృతుల యధికారమునకు దూరమైన యొక ప్రత్యేకసంప్రదాయమునకు చెందినవా రగుట నిజమే; గాని దీనిని బలపరిచినవారిలో మన సభ్యులుగూడ అనేకులున్నారు. ఇది యేల సంధించినది?

ఏతావతా : వివాహము మతాచారమా, సంఘాచారమా? ఇది యొక పెద్దప్రశ్న. సవాతేనధర్మవాదులకును, సంస్కరణపరాయణులకును ఈవిషయమున పెంతో తగవు గలదు. అయితే : ఇది యేతెగకు చెందినను ప్రధానాచారములలో చాల ప్రధానము.

స్మృతుల నిర్ణయమున వివాహ వయస్సేద?

“అప్రవర్నా భవేత్కన్యా—” ఇత్యాదిప్రమాణముల నందెరు నెఱుంగుదురు. రజస్వలా నివాహములే కాస్త్రసమ్మతము లని వాదించువారు నున్నారు; గాని యెనిమిదేండ్లకు బూర్వము వివాహము చేయుట కెచ్చటను బ్రమాణములు లేవు. చేయవచ్చునని యెవరును జెప్పటయు లేదు.

స్త్రీకి యెనిమిదేండ్లకే పెండ్లి చేయవలయుననుటకు మాధవిశ్వాసము తప్ప నితరార్థము లేమియు లేవు. భర్త యనదేమో యెఱుగని వయస్సునందే భర్త యేర్పడునెడల జ్ఞానోదయమైన నీదవ ఆచారికికు సాంసారికములగు భవిష్యమాహులు, కల్పనముల ఆపురుషుని మీదనే కేంద్రీకృతము లగును; గావున నామె యేకచారిణిగామాత్రమే యుండిపోవుట కి సన్నివేశ ముపయోగపడునంటే యీ సిద్ధాంతము పురుషులకుగూడ నావశ్యకము గాదా?

ఇంతకీ : ఆకనిష్ఠ ప్రమాణము గౌరవింపబడినను ఒకదాకే; గాని దేశమున నేమి జరుగుచున్నదీ?

అఱు, అయిదు, నాలుగు, మూడు, రెండు, ఒకటి—ఈవఱకు నెలలలోని నిగుగులకును పెండ్లిండ్లు చేయబడుచున్నవి. గరిష్ఠ ప్రమాణమును దాటిన—స్మృతులు నిషేధించిన పదకొండు, పందెండు,—ఒక్కొక్కచోట పదమాడేండ్ల చాలికలకును పెం

డ్లిండ్లు జరుగుచున్నవి. కొన్నిస్థలములలో బాలికలు రజస్వలలయినను దాది, కాలేదని బొంకి కొందఱు నిర్భయముగా—నిస్సంకోచముగా వివాహములు చేయుచున్నారు.

అనేకస్థలములలో వయస్సుచెల్లినవృద్ధులు ముక్కువచ్చులారని బాలికలను పెండ్లియాడుచున్నారు. అనేక ప్రదేశములలో వరహీనపు పెండ్లిండ్లు జరుగుచున్నవి. కన్యాశ్రమము లింకను తగ్గిపోలేదు. కాస్త్రనిషిద్ధములైన వావులనుగూడ ఎవరును పరిగణించుటలేదు. అనేక విధములైన అసమ వివాహములు, విషమ వివాహములు జరుగుచున్నవి.

కాని యీ కాస్త్రాశ్రమమును సహితవర్మవాదు లాక్షేపించుటలేదు. ఇట్లు చేసినవారిని తిరస్కరించుటలేదు. బహిష్కరించుటయు లేదు. పైగా యిట్టి అశాస్త్రీయ వివాహములను వారుగూడ చేయుచునేయున్నారు; ఎవరును కిక్కురు ముటులేదు.

నరముపట్టి, దీక్షపూని, సద్భావముతోడను, ధర్మప్రితితోడను, ఆత్మవిశ్వాసముతోడను బహిరంగముగ పెనలైన రజస్వలా వివాహము చేసినయెడల మాత్రము ఈ సహితవర్మవాదులు ఉలిక్కిపడి, నడుములుకట్టి, ఎగిరిపడి. కారణం చదివి, బహిష్కారమును ప్రకటించెదరు.

అక్షతయోమ లగు బాలికలను—కుదకు రజస్వలలు కాని బాలికలనే కాదు, ఎనిమి నేండ్లు నిండని వయస్సునగూడ వితంతువులైన బాలికలు మనదేశమున లక్షలకొలది ఉన్నారు; కాని వారినిజూచియైన సహితవర్మవాదులు కాస్త్రాశ్రమమును మాపుటకు ప్రయత్నింపరు. ఆ వితంతువులను జూచి భుజింపరు. మాట్లాడరు; గాని ఆ వితంతువులకు పునర్వివాహము లనిన గోల పెట్టెదరు. నిప్పులు త్రొక్కిన కోరులవలె చిందులుత్రొక్కినారు. కుమిలికుమిలి దుఃఖించెదరు.

సహితవర్మవాదులకి వివాహములనిన నింత నిర్లక్ష్యముగా నున్నవి. ఇక గతానుగతికల సామాన్యజనుల ప్రస్తావన యేల?

అయితే లోకప్రవృత్తి సహితవర్మవాదులతోడనే లేదు. పాశ్చాత్యులను చూచియేయగుగాక—వారి యువదేశములవలననే యగుగాక, మనలో సంఘ సంస్కరణపరాయణు లనేకులు బయలుపెడలివారు. అనేకులు తమ బీవికముల వందుకీ ధారపోయుచున్నారు. వారు యువతివివాహములను ప్రవేశపెట్టివారు. విధవా వివాహములను సహచారములలో చేర్చివారు. స్త్రీవిద్యను ప్రారంభించి స్త్రీలయందును, బాలికలయందును ఆర్థశాస్త్రమును వికసించేయుచున్నారు. ప్రజలను ప్రబోధించుచున్నారు.

అయినను సహితవర్మవాదులు అశాస్త్రీయవివాహములను తొలగించకపోవుటయేగాదు. స్వయముగను మానలేదు.

ఇట్టి స్థితిలో సంస్కరణపరాయణు లిట్టికాసనమును ప్రతిపాదించుటలో ఆక్రమ మేమి గలదు?

అయితే కారదాకాసనము నిర్దుష్టమా? పోనీ; గుణబహుళమా?

కాకపోవచ్చును; గాని అదియిట్లుగుటకు కారణము వాది దౌర్బల్యము గాని, వాదదౌర్బల్యముకాదు. నేటికాసననిర్మాతలకును, తన్మూలమున కాసనసభలకును మన మతసంఘాచారములను సవరించుచును, పునస్సృష్టి చేయుచును కానించుటకు అర్హులేదు. ఏమంటే? మొత్తముమీద వారు మతవిషయములయందును, సంఘవిషయములయందును అంధులు. వారిని కాసనసభకు పంపినవారు రాజీయవిషయములను, విశేషించి కులకక్షులను, సాంఘికవైషమ్యములను బురస్కరించుకొనియే పోటుచేసియున్నారు; గాని మతసంఘస్పృహతో గాదు. అట్లు పంపుటకు వారికిగూడ అర్హులేదు.

కావుననే కారదాకాసనము జల్లెడవలె రంధ్రబహుళమైయున్నది.

ఇక దీని ప్రయోజన మెంతవరకు?

మక్కువచ్చు లానిని హైందవశాలికలను విన్న పరాయణతకును శారదాకావన మొకజయ ప్రంభము.
పాముపేరున బలియిచ్చు దురాచారమును ప్రతిఘటించి అంటే.
నిలిచిన సంస్కరణపరాయణుల స్మరణిష్ఠకు, కర్తవ్య

—శాస్త్రి.

తెర!

అడవి బాపిరాజుగారు, వి. యె., వి. యల్.

ధవళమైనది, తలపు కాననిది
దానికి మొదలూ చివరూ లేనిది,
నీకు ఇవతల
నాకు అవతల
తెర ఉన్నాది బాలా!
తెర ఉన్నదే!

తెరమీదానిన నీడను చూస్తాని,
తెరచాటున నీపాటలు విన్నా,
తెర చొచ్చిన నీకాంతి జోగితీ,
తెరు వేమన్నా,
తెలియలేకనే
కలిగి పోతినీ,

తెర పున్నాది బాలా!

తెర ఉన్నదే!

కన్నుల కానని రూపం పిలిచీ,
కాగిలి కందని భావం తలచీ,
తెరవైపున నాచేతులు మోడ్చీ,
అరమూతలు నాతీరని కలలే!

చీల్చిన చీరగని

తెర యివతలనే,

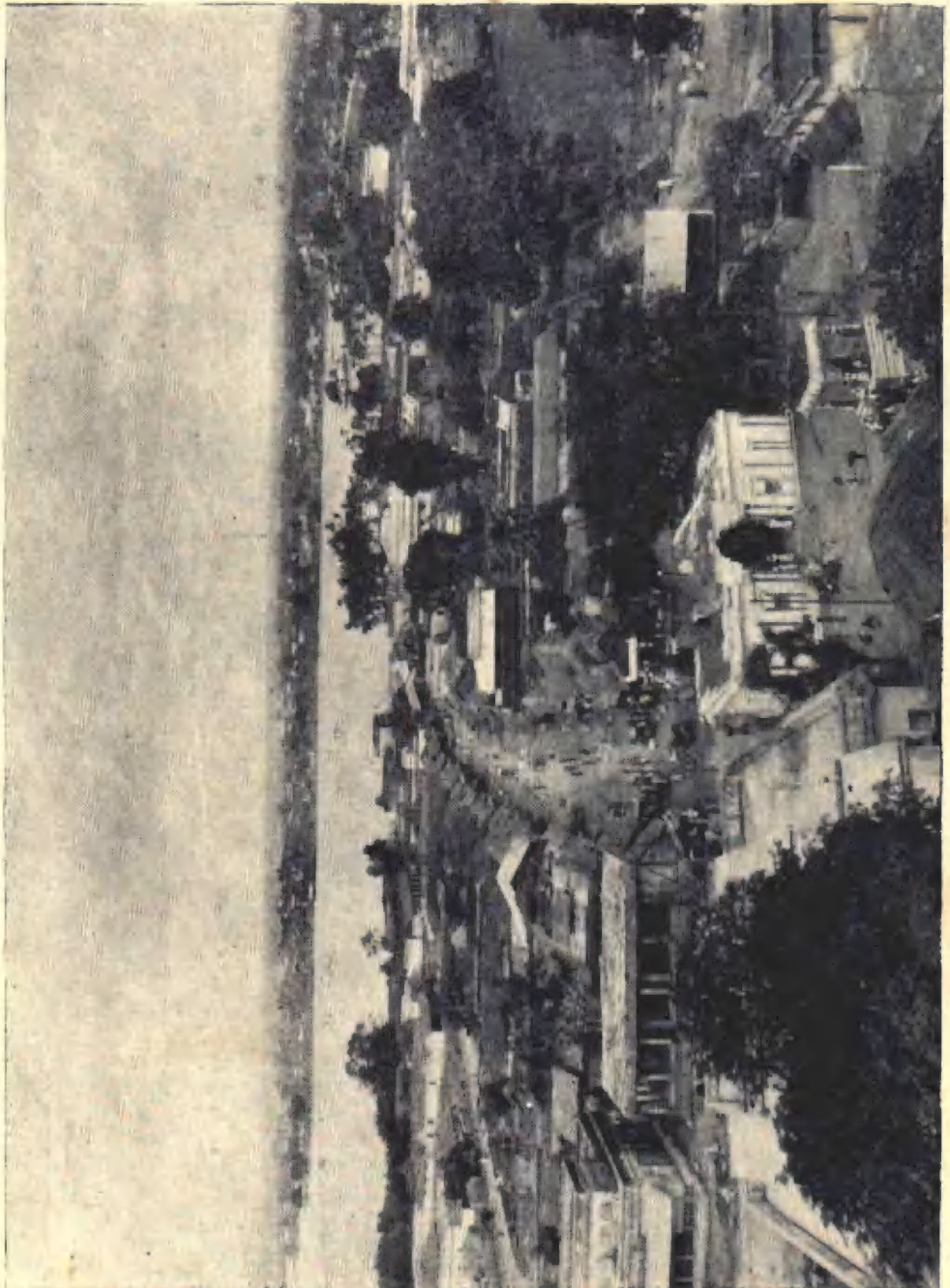
చీరగరానీ

నీ నవతలనే,

తెర ఉన్నాది బాలా!

తెర ఉన్నదే!!

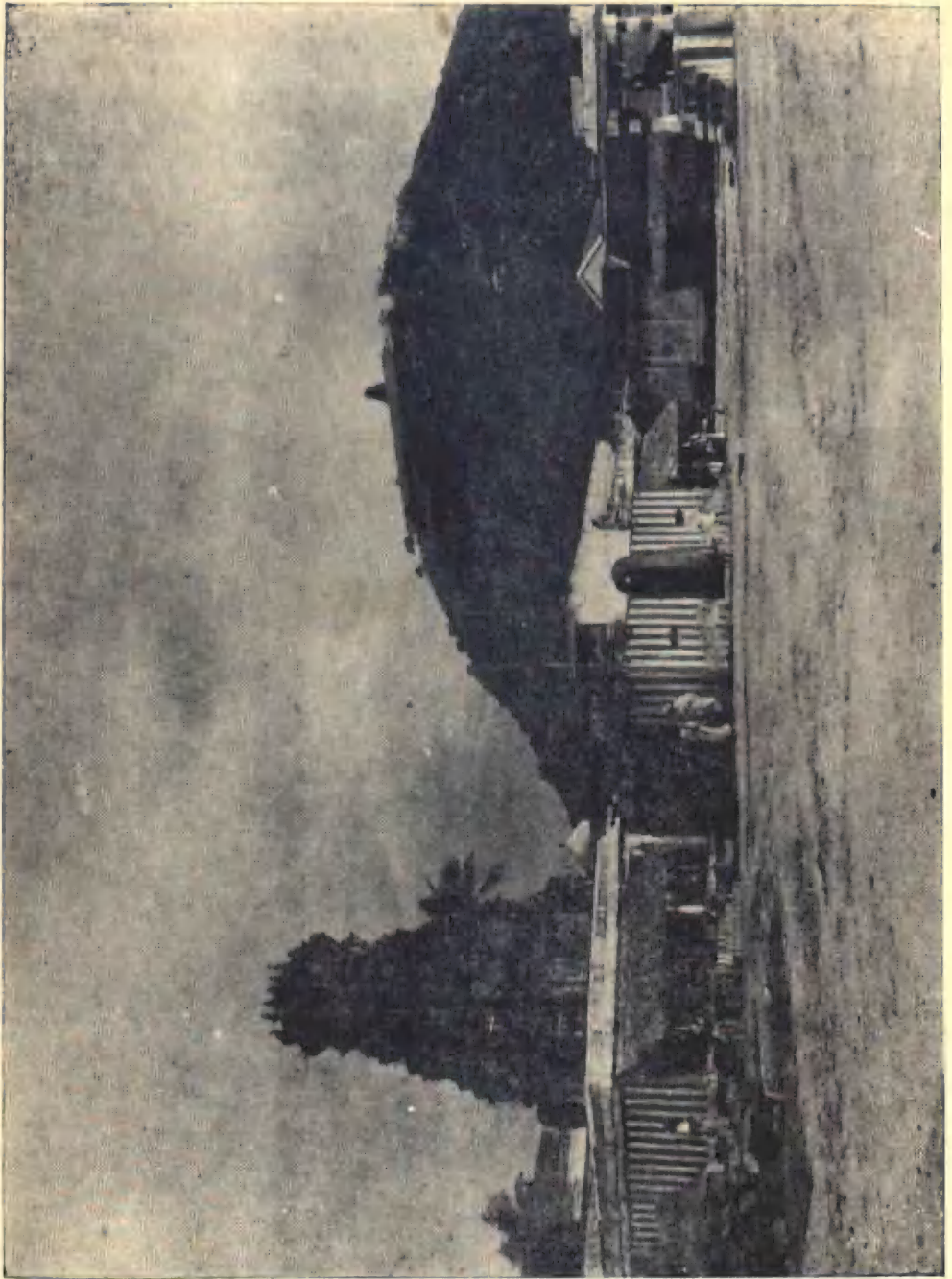
ఛాయాచిత్రవళి

౧. పశ్చిమగ్రామము

(కొండపేనుండి)

ఛాయాచిత్రకారుడు : యం. జీ. రంగస్వామయ్యంగారు.

౨. పళినిదేవాలయము, కొండ

చాయాచిత్రకారుడు : యం. కే. రంగస్వామయ్యంగారు.

౧

అమ్మ! యింట వలసినట్టి వేవేవియో
లేవటంచుఁ జెప్పలేదె నిన్న?
ఏమి తెత్తు నిష్ప జెఱిగింపవే మఱి;
యిట్లె నిలిచియుండ దెపుడుఁ బ్రార్థు.
(కావ్యప్రదీపము, ఉల్లాసము ౨, పు. ౧౮.)

౨

పూటపూటకు వానిఁ దేబోయి యచట
నాకొఱకుఁ జాల గాసిగొన్నావు గదవె!
చెలియ! నా చెల్మినమ్మకములకుఁ దగిన
కరణి నడచితి; వేమైనఁగాని లెమ్ము!
(కావ్యప్ర. ఉల్లా. ౨, పు. ౧౮.)

౩

వడిగ వచ్చినాను గడుఁ బెద్ద దీనిండుఁ
గడన మోచికొనుచు; గాన చెలియ!
ఒడలు వనముదప్పె నూర్పుఁ జెమ్మటలచే;
గొంత సేద చేర్చికొందు నిందు.
(అదే, ఉల్లా. ౩, పు. ౪౯.)

౪

నిదుర లేమి, చింత, నిట్టూరుపులు, మేను
సోలియుంట, పాలుమాలికయును,
నిన్నుఁగూడఁ జెఱిచినే చెలి! నాకొస;
మొంత భాగ్యహీన నేను దలఁప!
(అదే, ఉల్లా. ౩ పు. ౪౯.)

౫

అపును నాచెక్కిఁగల నిల్వినట్టి చూడ్కి-
నొండుదెనకు మరల్పక యుంటి వీవు;
అదియె నేను, నాచెక్కిఁగ్లు నవియె; కాని
చూడు మిప్పుడు లేని దాచూడ్కియొకటె!
(అదే, ఉల్లా. ౩, పు. ౫౧.)

౬

కటికమనసు దత్తగా రింటివను లెల్లఁ
దలకుఁ గట్టి నమ్మ నలఁచుచుండు;
ఉబును సందెవేళ నొక్కింత కలిగనా
కలిగె; గలుగకున్నఁ గలుగదమ్మ!
(అదే, ఉల్లా. ౩, పు. ౫౨.)

౭

ప్రియుడ! మీఱలేవు పెద్దల మాట; నే
మందు భాగ్యహీనురాల నేను;
ఇపుడ పోవవలయునేని భా మీనా వె వి
నంగఁగలవు మీఁద నడుచు తెఱఁగు.
(అదే, ఉల్లా. ౩, పు. ౫౪.)

౮

“సామ్ము చాలఁ గలదు; సోమారులకు మేటి
పోకిరిల తెల్లఁ బోటు మగఁడు;
అతనిఁ గంటె బిడ్డ! యని చెప్ప విన్నంత
సతివకనులు చేరెడంత లయ్యె.
(అదే, ఉల్లా. ౪, పు. ౧౦౩.)

(సశేషము.)

* బొంబాయి నిర్ణయసాగరమువారు ముద్రించిన గాథాసప్తతిలోఁ గావరానిది మఱి యనేక గాథలు ప్రాచీనాలంకారికులచే సంపదం నుదాహరింపఁబడినవి. వానిలోఁ దగినవాని నేర్చి తెలిగించి క్రమముగాఁ గొన్ని కొన్ని ప్రకటించుచున్నాను. దనికుల కిందరిభావములు సుగ్రహములు గాన దీక యసావశ్యకము. రా. అ. కృ.

అచ్యుత దేవమహారాయల కొలింజవాణి తామ్రశాసనము

(శ. ౧౪౫౫)

యన్. వెంకటరమణమ్యుగరు, యం. ఏ., పి. హెచ్. డి.

మూలము

మొదటి రేఖ

1. శ్రీగణాధిపతయేనమః | [1*] నమస్తుగ శిరశ్చుంభిచంద్రచామ
2. రచారవే త్రైలోక్యవగరారంభమూలస్తంభాయ శంభ
3. నే[1*౧] హరేలాలావరాహస్య దంష్ట్రాదండః స పాతు వః||
4. హేమాద్రి కలశా యత్ర ఛాతీచ్ఛత్ర శ్రియందథా | [1*౨] కల్యా
5. గాయాస్తు తథామ స్రత్యూహతిమిరావహం యత్ గజోవ్యగజోత్ భూతం హరి
6. గాపిత పూజ్యతే[1*౩] అస్తి కీరమయా ద్వేవైమధ్యమానా మహంబుధేః || (1)
7. నవనీరమిన్ త భూత మనీరతమో మహాః | [1*౪] తస్యాస్తీత్రనయ
8. స్తపాభరతులై రన్వహనామా బుధః పున్ద్యై రన్య పురూరవా భజబ
9. లై రాయద్విపానిఘ్నతః తస్యాయునహుషో[౨*]న్య తన్య పురుషో
10. యుద్ధేయమాతిశీతో భ్యతస్తన్యతు తువశువశునిధ[1*] శ్రీదేవయా
11. నీవతే[1*౫] తద్వాంశే దేవకీజానీ దిదీపే తిమభూతిః యశస్వీ
12. తులువేదేషు యదోః కృష్ణ ఇవాన్వయే[1*౬] తతో[౨*] భూత్ బుక్కమాజానీ
13. రీశ్వరక్షితిపాలకః అత్రానమగుణభ్రంశం హాలిరత్నం మహీభుజాం[1*౭]
14. సరసాదుదభూ త్తస్మాన్నరసావనిపాలకః|| దేవకీ సంసనాత్కమో దేవ
15. కీనందనాదివ | [1*౮] వివిధసూతోద్దామేరామేశ్వరప్రముఖేముహుర్ముదితహృద
16. యస్థానేస్థానేన్య ధత్తయథావిధిబుధవరివృతోనానాదానాది
17. యోభవిషోడశ త్రిభువనజనోద్గీతం స్థితం యతః పునరుక్తయః | [1*౯] **

[*] ఈగుర్తలవి మూలములో లేనివి. () ఈగుర్తలో నూచింపబడినవి మూలములో ఎక్కువయనుటచే తీసి వేయవలసినవి. * శ్లో. ౧ మొ. ర నటకు అనుష్టుభులు. † శార్దూలానిక్రీడితము. ‡ శ్లో. ౬, ౭, ౮, అనుష్టుభులు. ** హరిదేవృత్తము.

1. 'శ్రీగణాధిపతయే' అని చదువవలయును. ఈశానస్వములో కుడివరకును తరచుగా వర్గములోని చతుర్థాక్షరమునకు బదులు ద్విత్వీయాక్షరమును, ద్విత్వీయాక్షరమునకు బదులు చతుర్థాక్షరమును ఉపయోగింపబడి యున్నది. పాఠభేదములు తానవమూలమును బరింతునవస్థ డీప్తివయమును జ్ఞప్తియం గుంచుకొనవలయును. 2. 'తువశు' అని. 3. 'తన్వంశే' అని. 4. జాని అని. 5. డిటా 6. 'సరసాదుదభూ' అని. 7. 'దానాని' అని.

18. కావేరీ మాశుబధ్వాబహుజలధరాంతాం విలంఘ్యైవ శత్రుం జీవ
19. గ్రాహం గృహీత్వా సమితిభుజబలాత్తంచరాజ్యం తదీయంకృత్వా శ్రీ
20. రంగపూవంతదపినిజవశేపట్టణంయోబధానే కీర్తి స్తంభంనిధా
21. యత్రిభువనభవస్తూయమానాపదానః[1*౧౦] చేరంవోలంచపాండ్యంతమ
22. పిచమధురావల్లభంమానభూషం వీయోదగ్రం తులుష్కంగజపిన్మ
23. పతించాపిజత్వాతథాన్యాః|ఆగంగాతీరలంకాప్రథమచరమభూభృత్
24. టాంతంనితాంతం ఖ్యాతఃత్వీణీపీనాంసజమివశిరసా[౦*]శాసనయోవ్య
25. తానీత్[1*౧౦]||†తిప్పజీనాగలాదేవ్యోః కౌసల్యాశ్రీసుమిత్రయోః| దేవ్యో
26. రివస్యసింహేంద్రాత్తస్మాత్సంక్తి రధాదివ[1*౧౦]||†† వీరావిజయినౌరామలక్ష్మ

రెండవరేకు : మొదటిప్రక్క

27. శావివసందనౌ జాతౌ వీరస్యసింహేంద్ర కృష్ణరాయ మహీపతి [1*౧౩]వీరశ్రీ
28. నారసింహాస విజయనగరే రత్నసింహాసనస్థః కీర్త్యానీత్యానిర
29. స్యన్నగనలసహుషా నవ్యవన్యామధాన్యాః ఆనేతోరాసుమేహో
30. రవనిసురనుత ప్విర మావోదయాదే రాపాశ్చాత్యాచలాంతా దఖిలవృ
31. దయమావజ్య రాజ్యంశశాన [1*౧౪] నానాదానా స్యకాపీత్కనశ నదసియఃశ్రీ
32. విరూపాక్ష దేవస్థానే శ్రీకాళహస్తీ శితురః సగరే వేంకటాద్రాచ కాంచ్యాం
33. శ్రీశైలే శోణైలే మహాతిహారిహరే [౨*] హోబలే సంగమేచ శ్రీరంగేశకుంభకో
34. కే హతతమసి మహానందితీధేః నివృత్తే [1*౧౫] గోకణే రామనేతో జగతితదిత కే

ప్రస్థానకే

35. షేషుభ్యుద్భానే ష్వారబ్ధ నానావిధ బహు మహాదానవారి ప్రవాహైః| యస్యో
36. దంచంతు² రంగ ప్రకరఘరరజః శుప్ర్యదంభోధి మగ్నత్యై భృత్పక్షచ్చిదోద్య త్కరకులి
37. శభవోత్కంతితా కుంతితాభూత్ [1*౧౬] బ్రహ్మాండం విశ్వచక్రం ఘటముదితమహాభూ

తకరత్న థేనుం

38. సప్తాంభోధిం చ కల్పక్షితిరుహలతికే కాంచసిం-కామథేనుం స్వణాత్మ్యోయో
39. హిరణ్యాశ్వరథమపి తులాపూరుషం గో సమాస్రం³ హేమగభాం కనకకరిరథంఽంచలాం

† ౧౦, ౧౧, శ్లో. ప్రధరణ. † శ్లో. ౧౨, ౧౩ అనుష్టుభులు

1. ౧౪, ౧౫, ౧౬, ౧౭ శ్లోకములు ప్రధరణ. 2. 'దంచత్తురంగ' అని. 3. 'రం-చ పంక్తిలో' (+శే మాశ్యం) అన్న మాటను యిచ్చుటచేర్చి చదువవలయును.

40. గల్యతాసీత్ | [1*౧౮॥] ప్రాజ్యంప్రశాన్యవివిక్తుం (+ హేమాశ్వం) రాజ్యంద్యామివ
శాసితం
41. తస్మిన్మనోన విఖ్యాతే క్షితేరింద్రే దివంగతే | [1*౧౯॥] త తోష్యవాయవీయః
శ్రీకృష్ణ
42. రాయమహిపతిః బిభత్తిమణి కేయూర నివి శేషాంమహింభుజే | [1*౧౯॥] కీర్త్యా-య
స్యసమం
43. తతః ప్రవృత్తయా విశ్వేరుదైక్యంప్రజే దిత్యాశంక్య పురాపురారిరభవద్భావేక్షణః ప్రా
44. యశః! పద్మాక్షో [౭*]చి చతుర్భుజో [౭*]జని చతుర్వక్త్రో [౭*]భవ త్వద్యభూః కాల్పీ
ఖడ్గమథాద్రమా
45. చక్రమలం వీణాంచవాణీకరే | [1*౨౦॥]² శత్రూణాం వాస మేతేదదతఇతిరుషాకింను సప్తాం
46. బుర్రాశీన్నానా నేనా తురంగత్పటిత వసుమతీభూలికాపాలికాభిః | సంశోష్య
47. పైర్వమేతస్త్రినిధి జలధిశ్రేణీకాయోవిభత్యే బ్రహ్మాండస్వణః ధేను ప్రము
48. ఖనిజమహాదానతోయై రమయై | [1*౨౧॥]³ మద్దత్తామధిః సాధః శ్రియమిహాసుచిరం
49. భుంజతామిత్యనేత్యప్రాయఃప్రత్యూహహేతో నైవసరథ గతేరాలయాం దే
50. వతానాం తత్తద్విస్త్రై⁴ వృత్త్యాబిరుద జనపదైరంకితాంస్త్రై⁵ తత్ర స్తంభాంజాతప్ర
51. తిష్ఠాస్వ్యతనుతథవియోభూభృద్భంకమాగ్రా | [1*౨౨॥] కాంఘ్రిశ్రైలశోణాచలకనక
52. సభా మెకటూడి ప్రముఖ్యే ప్వానత్యావత్యః సవేష్యతనుత విధి వద్భూయసే
శ్రేయ శ్రేయం
53. దేవస్థానేషు తిథేష్యపి కనకతులాపూరుషాదీని నానాదానాన్యేవోపదానై
54. రపినమమఖలైరాగ మోక్తానితాని | [1*౨౩॥] రోషకృతః(ః)ప్రతిపాధివ దంఢః
55. శేషభుజక్షితిరక్షణశౌండః భాషెగెతస్సవరాయరగండ స్తోషకృదక్షి
56. ఘయోరణచండః | [1*౨౪॥]⁶ రాజాధి రాజ ఇత్యుక్తో యో రాజపరమేశ్వరః | మూ
వ⁷రాయర

1. శ్లో. ౧౮, ౧౯ అనుష్టుభులు. 2. శ్లో. ౨౦ శార్దూలవిక్రీడితము. 3. శ్లో. ౨౧, ౨౨, ౨౩ స్థగరణ
4. 'విస్త్రై' అని. 5. 'తత్ర' అని. 6. శ్లో. ౨౪ చోగకవృత్తము. 7. "మూరు."

రెండవరేకు : రెండవప్రక్క

57. గండశ్చపరరాజభయంకరః । [*౨౫॥]¹ హిందూరాయసురతాణో దుష్టశామాలమ
దాసః । ఏరప్రతా
58. పశ్యత్యాదిబిరుదైరుదైయైః॥ [*౨౬॥] ఆలోకయమహారాయజయజీవేతివాదిభిః । అం
59. గవంగకలింగాద్యైరాజభిః సేవ్యతేచయః ॥ [*౨౭॥] స్తుత్యైదాయః సుగ్రీభిః సవిజయ
60. సగరేరత్నసింహాసనస్థః క్షౌపాలా కృష్ణరాయక్షితిః తిరథరీకృత్యనీత్యాన్య
61. గాఁ । ఆపూవాద్రేదధాన్తక్షితిధర కటకా దాచహేమాచలాంతా దానేతోరధిః
సాధశ్రీ
62. యమిహబహుళీకృత్య కీర్త్యాబభానే । [*౨౮॥]² కృతవతిసురలోకం కృష్ణరాయేని
63. జాంతం తదను తదనుజన్మాపుణ్యకమాచ్యుతేంద్రః । ప్రకటమవనిలోకం స్వాంశమేత్యా
64. రిజేతామిసతిహరిజేతా విశ్వదిప్తప్రదాతా । [*౨౯॥]³ యశ్చీతిః చంద్రశ్చరతిక్షమా
యాంతిధివ్య
65. శేషానుః పథః తేచ । తతోతి⁴ చక్రస్యముదం సమింధేదివాచసాయం కుముదైః
రుంధే⁵ [*౩౦॥] మదం
66. మనసిమారుతం శిథిలయంత్యమేయైరయై యదశ్వపటలీఖురైః క్షితిరజోభి
67. దుత్థా పితైః । అజీజనదితీక్ష్మథాకిముచిశోషయంత్యంబింధిం బలప్రమథ
68. సవ్యవోదయవిరోధినాం వాఙినాం । [*౩౧॥]⁶ కారాగృహకలితవాసివిరోధిభూప
69. దారావలీకరవిచాలితచామరస్య రాజాధిరాజ పరరాజభయంకరైక వీరాదికాని
70. బిరుదాని బహూనియస్య ॥ [*౩౨॥]⁷ గోకణాసంగమనివృత్తిసువణాసంసత్ ఆచ్ఛాది
దవతవరించి
71. పురేషుకాంచ్యం । శ్రీకాలహస్తిసగరేపిచకుంభఘోషే దానానిఘోషశబహూనికృతాని
72. యేన । [*౩౩॥] అంభోదేన నిషీయమాన సలిలో [*౩] గన్త్యేనపీతోద్భూతస్తభో
రాఘవసాయకాగ్ని
73. శిఖయా సంకష్యమానఃసదా । (1) అంతస్తై వడదబాముఖానలశిఖాజాలై విశుమ్భో
భృవం⁸

1. శ్లో. ౨౫, ౨౬, ౨౭ అనుష్టుభులు. 2. శ్లో. ౨౮ ప్రగర. 3. శ్లో. ౨౯ చాలిని. 4. "తతోతి" అనిహాశే
పల్లిశాసనం. 5. శ్లో. ౩౦ ఉపబాతి. 6. శ్లో. ౩౧ పుశ్య. 7. శ్లో. ౩౨, ౩౩ వసంతతిలకలు. 8. 'ప్రవం' అని.

74. యద్దానాంబు ఘనాంబు రంబుభిరహా పూణాఃసముద్యోతతే ॥ [*3౪॥]¹ అంగేనాపి
కలింగేన పంగేనచ పరై
75. స్వప్నైః । జయజీవమహాగాజే త్యనిశం గీయతేచయః ॥ [*3౫॥]² సజయతినరపాలో
రత్నసిం
76. హాసపథో విజయనగరవాసీ కీర్తిపూత్యావిలాసీ స్వగనలసహుషాదీన్³
77. నీచయా రాజనీత్యా నిరుపమభుజవీర్యాదాయభూరచ్యుతాఖ్యః ॥ —[*3౬॥]⁴
78. శకాద్దేశాలిబాహస్యో సాహస్రేణ చతుఃశతైః పంచపంచశతాయాతి
79. గణనా ప్రాపితేక్రమాత్ ॥ [*3౭॥] నందనే వత్సరేమాసి
80. పుష్పే మకరనంక్రమే । (1) ఉత్తరాషాఢసక్షతే ప్రథమాయాం
81. మహాతిథౌ । [*3౮॥] ఆమ్రవత్యావగాతీరే శుక్లపక్షే శుభేదినే । బహు
82. ద్విజనమాకీర్ణే హరిశంకరసంనిధౌ ॥ [*3౯॥] నానాశాఖాభిధౌ

మూడవ రేఖ : మొదటి ప్రక్క

83. గోత్రసూత్రేభ్యశ్చాత్తవృత్తయః । విఖ్యాతేభ్యోద్విజాతిభ్యోవేదవి
84. దోభ్యోవిశేషతః । [*౪౦॥] కొలుంజవాడిగ్రామేణ సహప్రాచ్యాంవిరాజితం
85. ఆమ్రవత్యావగాయాస్తుదక్షిణస్యాందిశిస్థితం । [*౪౧॥] మూలగ్రామస్యసీమాయా
86. ద్వపదఃసప్తమేస్థితం । గ్రామస్యసామ్యోదిగ్భాగేస్థితంరాయగుళస్యశు । [*౪౨॥]
87. అచ్యుతేంద్రసముద్రాఖ్యంనూతనంసముపస్థితం । నీలంబేరూరితిఖ్యాత
88. నామానం గ్రామముత్తమం । [*౪౩॥] పుష్కరిత్యాభిధానేనగ్రామకేణచసంయుతం ।
89. సవమామాస్యచతుఃసీమానంయుతంచాసమంతతః । [*౪౪॥] నిధినిక్షేపపామాణ
90. జలాన్వితోసమన్వితం । అక్షిణ్యాగ్రామిసంయుక్తంగణభోగ్యసుభూయుతం । [*౪౫॥]
91. వాఙ్మూపతటాక్షైశ్చకచ్చేనాపిసమన్వితం । పుత్రప్రాతాదిభిభోగ
92. స్క్రీమాదాచంద్రతారకం । [*౪౬॥] దానస్యాథమనస్యాపి[?]విక్రయస్యాపిచోచితం।

1. శ్లో. 3౪ శార్దూలవిక్రీడితము. 2. శ్లో. 3౫ అనన్యథు. 3. "స్వగనలసహుషాదీన్"లోని కడపటి రెండు 'స' లున్న బంతిమీద చెక్కబడియున్నవి. 4. శ్లో. 3౬ శార్దూలవిక్రీడితం. 5. "శాలివాహస్య" అని. 6. మొదటి చెక్కిన అక్షరమును తుడిచి వాసిమీద 'గ్రామేణసహప్రాచ్యాం' అను పాద్యము ప్రాయబడి యున్నది. 7. "యామ్య" అని. 8. "జలాధార" అని.

93. అచ్యుతేంద్రమహారాజః శాసనాద్బాలభూపతిః । [1*౪౭॥] గావేరీవల్లభః శ్రీమా
 94. న్మాతాఁడాన్వయవిశ్రుతః । భూవరశ్చైన్న రాజస్యతనయః కాశ్యపాన్వయః [1*౪౮॥]
 95. పెక్కెంద్రరాజకొక్కెత్తుగండః కటకభేదనః । పరిపంథిమహీపాల
 96. దంతినందోహకేసరీ । [1*౪౯॥] బిరుదాపనిపాలానాం బాయిబండిః ప్రతాపవాన్
 97. సవలతనసంపన్నః సద్గుణైభుః వివిశ్రుతః । [1*౫౦॥] కీర్తిప్రతాపవిఖ్యాతః
 98. పరరాజభయంకరః । పుణ్యశ్లోకమహీశానాం చారిత్రేణానువతయన్ [1*౫౧॥]
 99. రాజరాజాఖ్యుగగరే కొంగురాజ్యంప్రశాసయన్ । దుష్టనిగ్రహణంకువన్
 100. శిష్టానాం పరిపాలయన్ । [1*౫౨॥] సేవయాస్వామినశ్చిత్తం తోషయిత్వావిశేషతః
 101. విజ్ఞాన్యధర్మవేదాయాం లభ్యోద్యత్తామ్రశాసనం [1*౫౩॥] సంప్రహృష్టమనాశ్చైన్న
 102. బాలరాజేంద్రభూపతిః । తద్ద్రామస్యకులసమ్యక్ పరిహృత్యయథాగతం [1*౫౪॥]
 103. పూర్వోక్తభూసురాణాంచ బాలరాజోవిపాలకః । సహారణ్యపయోధారా
 104. పూర్వకం దత్తవాన్ముదా । [1*౫౫॥] అష్టోత్తరశతంయతే తద్ద్రామత్రేత్రసంచయే
 వృత్తిమంతోవిలిఖ్యంతే
 105. వేదవేదాంగపారగాః । [1*౫౬॥] శ్రీమాన్విరుమలేతాతాయన్స్తాతా

మూడవ లేకు : రెండవ ప్రక్క

106. చాయన్(శ్చ)నందనః ఆపస్తంబకాశికీత్రాశ్చ తేవృత్తిచతుష్టయం । [1*౫౭॥] నల్లార
 మ్యుత్మజశ్చ
 107. పస్తంబో[1*౫౮]నంతాయన్నామధ్యక్ । శ్రీవత్సగోత్రసంజాతోవృత్తిమేకామిహాశ్చ తే
 [1*౫౯] అయ్యమై
 108. య్యాభిధానశ్చనల్లారయ్యాయన్నందనః । ఆపస్తంబోశ్చ తేవృత్తిమేకాంశ్రీవత్సగోత్రజః
 [1*౬౦॥]
 109. ఎంబరైయ్యాయన్తనయోయెంబరైయ్యవ్యాయఃసుఖీః । ఆపస్తంబీధరద్వాజో
 110. వృత్తిద్యయమిహాశ్చ తే ॥ [1*౬౧॥] పెద్దిభట్టావ్యాయఃపెయన్సంబీసూనుమహామతిః
 111. ఆపస్తంబీధరద్వాజో వృత్తిమేకామిహాశ్చ తే । [1*౬౨॥] నాగాభట్టాయన్తనయో
 112. రామచంద్రాఖ్యపీఠీతః । ఆపస్తంబకాశ్యవో త్రాశ్చ తేవృత్తిచతుష్టయం [1*౬౩॥]
 113. గంగాధరసుతఃకృష్ణమాయన్ కాశికగోత్రజః । ఆపస్తంబాఖ్యసూత్రశ్చ

114. వృత్తిత్రయమిహాశ్నుతే । [1*౬౩॥] రామచంద్రాత్మజో విశ్వామిత్రగోత్రాశ్వలాయనః
115. గంగాధరార్యోరుగ్వేదీ వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౬౪॥] రామచంద్రాయణతనయో
116. సంజంభాభ్యోమహామతిః । విశ్వామిత్రోబహ్వాచశ్చ వృత్తిద్వయమిహాశ్నుతే [1*౬౫॥]
117. ఎరకంభట్టారకోనామ సర్వాభట్టాత్మజఃసుఖీ । ఆపస్తంబీభరద్వాజో
118. వృత్తిద్వయమిహాశ్నుతే । [1*౬౬॥] ఆపస్తంబీలక్ష్మణాఖ్యః సర్వాభట్టారకాత్మజః
119. కౌండిన్యగోత్రసంజాతో వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౬౭॥] ఆపస్తంబీతిమగాభ్యో
120. నారసింహస్యనందనః । కౌండిన్యగోత్రసంజాతో వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే [1*౬౮॥]
121. సింగాభట్టారకోనామ కొండాభట్టారకాత్మజః । ఆపస్తంబీభరద్వాజో
122. వృత్తిద్వయమిహాశ్నుతే । [1*౬౯॥] రామాభట్టారకోనామ విశ్వామిత్రాశ్వలాయనః
123. యతిరాజాయణతనయో వృత్తిద్వయమిహాశ్నుతే ॥ [1*౭౦॥] యతిరాజాయణతనయో
124. విశ్వామిత్రాశ్వలాయనః । చల్లభైరూభిధానశ్చ వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౭౧॥]
125. సంజంభట్టాయణతనయో విశ్వామిత్రాశ్వలాయనః । లింగంభట్టారకోనామ
126. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౭౨॥] వీరవల్క్యహ్యయస్సాత్మసంభవో [1*౭౩॥] సంరదీపీతః
127. కౌండిన్యాపస్తంబసూత్రో వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౭౪॥] సర్వాభట్టారకోనామ
128. కామాభట్టాఖ్యనందనః । ఆపస్తంబఃకాశ్వసశ్చ వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే [1*౭౫॥]

నాలుగవరేఖ : మొదటిపల్కి

129. కౌండిన్యాపస్తంబసూత్రస్తిమ్మయాభ్యో మహామతిః సూనుమంగళనాథస్య
130. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౭౬॥] కౌండిన్యాపస్తంబసూత్ర స్పిటి భట్టాఖ్యనందనః ।
131. తిమ్మయాభ్యోతి మేధావీవృత్తిమేకా మిహాశ్నుతే । [1*౭౭॥] బసదాయణస్యతనయో
132. విశ్వామిత్రాశ్వలాయనః సంజనాథాభిధానశ్చ వృత్తిమేకా మిహాశ్నుతే । [1*౭౮॥]
133. ముద్దంభట్టారకోనామ రుగ్వేదీహరితాస్వయః । లఖణాయణతనూజాతో
134. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౭౯॥] ఆపస్తంబీవత్సగోత్రః సింగాభట్టాయణనందనః ।
135. అలగంభట్టనామాచ వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౮౦॥] బౌద్ధభాయణతనూజాతో
136. వాసిష్ఠశ్చాశ్వలాయనః । బైచం భట్టారకోనామవృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౮౧॥]
137. దేవభట్టాయణతనయో వాసిష్ఠశ్చాశ్వలాయనః । రామాభట్టారకోనామ
138. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౮౨॥] ఆత్రేయగోత్రోరుగ్వేదీసూనుః సింగరియజ్ఞనః

1. "ఋగ్వేదీ". 2. "పిష్టంభట్టారకో" అని, 3. "చల్లభైరూభిధానశ్చ". 4. "మేధావీ" అని, 5. "ఋగ్వేదీ" అని, 6. "ఋగ్వేదీ" అని.

139. దుగాభట్టారకోనామవృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౨౨] ఆత్రేయాపస్తంబసూత్రీ
 140. రంగనాథాయనందనః గోవధాన ఇతిఖ్యాతోవృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౨3]]
 141. ఆపస్తంబీచహారీతః శృంగభట్టాహ్వయాత్మజః కొండాభట్టారకోనామ
 142. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౨౪]] ఎరంభట్టారకోనామరామాభట్టాఖ్యనందనః
 143. ఆపస్తంబీచహారీతో వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౨౫]] నారసింహాయతనయో
 144. [1*౨౬]] సంతయాభ్యోమహామతిః । ఆపస్తంబీచహారీతోవృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౨౭]]
 145. సృసింహాయాభిధానస్య తనయః సింగగాహ్వయః । ఆపస్తంబీచహారీతో
 146. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౨౮]] అబ్బంభట్టాయ తనయ స్తిమ్మంభట్టాహ్వయఃసుఖీః ।
 147. ఆపస్తంబీచహారీతో వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౨౯]] ఆశ్వలాయనసూత్రశ్చ
 148. ప్రథమాత్రేయసంగతిః తిప్పాయజ స్తిమ్మయాభ్యోవృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౩౦]]
 149. రామాభట్టాయ తనయోవాసిష్ఠశ్చాశ్వలాయనః నారసింహాభిధానశ్చ
 150. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౩౧]] సృసింహాయనయతనయో భారద్వాజాశ్వలాయనః

నాలుగవరేకు : రెండవప్రక్క

151. లఖ్మంభట్టారకోనామ వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౩౨]] అంబంభట్టార
 152. కోనామ తిమ్మాభట్టాఖ్యనందనః । ఆపస్తంబీకాశ్వప
 153. శ్చ వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౩౩]] పెరుమాళాభిధానస్య సూనుస్తిం
 154. మయపండితః । ఆపస్తంబీకాశ్చ వృత్తిమేకామిహా
 155. శ్నుతే । [1*౩౪]] ఆపస్తంబీకాశ్వపేయో [1*౩౫]] సంతభట్టాయనందనః । కొండం
 156. భట్టేతివిఖ్యాతో వృత్తిద్వయమిహాశ్నుతే । [1*౩౬]] వాఘాలాపస్తంబ
 157. సూత్రో లక్ష్మణాయనయనందనః । సూరంభట్టాహ్వయోవిద్వా వ్యవృత్తి
 158. మేకామిహాశ్నుతే । [1*౩౭]] దేవంభట్టాయతనయః కాశ్వపశ్చాశ్వలాయనః
 159. సోమనాథఇతిఖ్యాతో వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౩౮]] మాధవాయ
 160. సుతశ్చాపస్తంబీకాండిన్యగోత్రజః । తిమ్మాభట్టాభిఖ్యాతో
 161. వృత్తిమేకామిహాశ్నుతే । [1*౩౯]] వాసిష్ఠసోమనాథస్య సూనుబో
 162. థాయనఃసుఖీః । లింగంభట్టాహ్వయోవాగ్మీ వృత్తిమేకామిహా
 163. శ్నుతే । [1*౪౦]] సూర్యనారాయణసుతః పారాశర్యాశ్వలాయనః । మల్లికార్జున

164. భట్టాభ్యో వృత్తిద్వయమిహాశ్ను తే । [1*౯౯॥] జామదగ్న్యా¹వత్సగోత్రో నారిభ
165. ట్టాఖ్యనందనః । నారసింహాహ్వయో వృత్తి మేకాం బోధాయనోశ్ను తే । [1*౧౦౦॥]
136. మందిభట్టాత్మజశ్చాప స్తంబీగంగాధరాహ్వయః । కాశ్యపా
167. న్వయసంజాతో వృత్తిమేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౦౧॥] భానుభట్టసుతశ్చాశ్వ లా
168. యనః కాశ్యపాన్వయః । లింగయాభ్యో[౭*]తిమేధావీ వృత్తిమేకాం² [1*౧౦౨॥]
169. ఆపస్తంబీతిమ్మణాయా³ సూనులోహితగోత్రజః । శ్రీమా⁴
170. లక్ష్మణభట్టాభ్యో వృత్తిమేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౦౩॥] ఆపస్తంబీభర
171. ద్వాజ సంతతిభా⁵స్కరాహ్వయః । గంగానాయాన్వయతనయో వృత్తి

జడవరేకు : మొదటి ప్రక్ర

172. మేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౦౪॥] తిమ్మయాఖ్యః పుల్లయస్య తనయఃకా
173. శికాన్వయః । ఆపస్తంబాఖ్య సూత్రశ్చ వృత్తిమేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౦౫॥]
174. నారాయణాయా⁶భిథానో రేకణాయాన్వయ నందనః । ఆపస్తంబఃకాశ్య
175. పేయోవృత్తిమేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౦౬॥] శంకరాయాహ్వయో ధీమా⁷రంగం
176. భట్టాత్మజః సుధీః । ఆ⁸తేయగోత్రజోవృత్తిమేకా⁹దాహ్య
177. యనోశ్ను తే[1*౧౦౭॥]తమ్మాభట్టాహ్వయశ్చాశ్వలాయనః కాశ్యపాన్వయః । దేవ
178. యాయా¹⁰తనూజాతో వృత్తిమేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౦౮॥] విష్ణువృథాన్వయశ్చాశ్వ
179. లాయనఃసింగణాయా¹¹జః బ్రహ్మవి త్తింమణాభిభ్యో వృత్తిమేకా
180. మిహాశ్ను తే । [1*౧౦౯॥] లఖింభట్టాఖ్యతనయ స్తింమయాభ్యో మహామతిః
181. ఆపస్తంబో[౭*]శ్ను తేవృత్తిమేకాం హరితసంతతిః । [1*౧౧౦॥] వాఘాలగోత్రబశ్చా
182. పస్తంబీసింగయనందనః । ధర్మరాజాహ్వయో వైద్యోవృత్తిమేకామిహాశ్ను తే[1*౧౧౧॥]
183. దేవరాజాయా¹²తనయో భాస్కరాభ్యోమహామతిః । ఆపస్తంబో[౭*]శ్ను తే
184. వృత్తిమేకాం కుండిన¹³గోత్రజః । [1*౧౧౨॥] కాండిన్యగోత్రోరుగ్వేడి¹⁴ విస్వాభట్టా
185. ఖ్యనందనః । ఎల్లంభట్టారకోనామ వృత్తిమేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౧౩॥] జామదగ్న్యా¹⁵
186. వత్సగోత్రోస్సహరిశ్చాశ్వలాయనః । విరూపాక్షాయా¹⁶తనయోవృ
187. త్తిమేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౧౪॥] ఆశ్వలాయనసూత్రశ్చ కాండిన్యః కవిగం
188. గయః । తింమయాఖ్యతనూజాతోవృత్తి మేకామిహాశ్ను తే । [1*౧౧౫॥] బసవంభట్ట

1. జామదగ్న్యా అని. 2. ఇచ్చట శ్లోకము అనంత్రాత్రిగ విడువబడినది. "ఇహాశ్ను తే" అన్నమాట విడువబడినది. 3. ద్రాహ్యయజో అని. 4. కాండిన్యగోత్రజః అని. 5. ముగ్వేడి అని. 6. జామదగ్న్యా అని.

189. నామాచ కాశ్యపశ్చాశ్వలాయనః । రామాభట్టాయతనయో వృత్తి
 190. మేకామిహాన్నతే । [189] లింగంభట్టారకోనామకాశ్యపశ్చాశ్వలాయనః ।
 191. రామాభట్టాయతనయో వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [190] లింగంభట్టాత్మజశ్చ
 192. శ్వలాయనోమంగరాహ్వయః । విశ్వామిత్రాస్వయేజాతోవృత్తిమేకామిహా
 193. న్నతే । [191] శృష్టంభట్టాహ్వయశ్చాశ్వలాయనః । శ్రీపతేసుతః । విద్వా
 194. వస్మిన్గోత్రశ్చ వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [192] వర్సగోత్రోద్భవశ్చాప
 195. స్తంబో [193] సంతప్సనామభ్యక్ । సూనువారదరాజస్య వృత్తిమేకాం

అదవరేఖః కంజవస్త్రకృ

196. ఇహాన్నతే । [194] కామాభట్టాత్మజశ్చాశ్వలాయనః కాశ్యపాస్వయః ।
 197. కొండంభట్టారకోనామ వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [195] భారద్వాజాస్వయ
 198. శ్చాశ్వలాయనః కేతవాత్మజః । సిరిగంభట్టనామాచ వృత్తిమేకా
 199. మిహాన్నతే । [196] గోత్రోద్భవశ్చాపస్తంబీశ్రీశృష్టయాహ్వయః । శ్రీమె
 200. గడస్యతనయో వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [197] ఆపస్తంబాఖ్యసూత్రీచ మాధ
 201. వోమాచయాత్మజః । కౌండిన్యగోత్రసంజాతో వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [198]
 202. విసూపామోహ్వయశ్చాపస్తంబీ కౌండిన్యగోత్రజః । నారాయణాయత
 203. నయో వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [199] శ్రీరామానుజదానస్య సూనుః కాశ్యప
 204. గోత్రజః । బోధాయనో [200] సందాశ్వాభ్యో వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [201]
 205. పోచిభట్టాహ్వయశ్చాపస్తంబీగంగాధరాత్మజః । ధీమానాత్రేయగో
 206. త్రశ్చ వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [202] మారాభట్టాయతనయో లింగాభట్టా
 207. హ్వయః సుఖీ । ఆపస్తంబో [203] న్నతే వృత్తి మేకాంకాశికగోత్రజః । [204] రామా
 208. భట్టాత్మజశ్చాపస్తంబీశ్చైవ్వందినామభ్యక్ । పరాశరాస్వయేజాతో
 209. వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [205] వల్లభాయతనశ్చాపస్తంబీ కౌండిన్యగో
 210. త్రజః । ధీమాన్తింమ్యయభట్టాభ్యో వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [206] కామా
 211. భట్టాత్మజశ్చాపస్తంబీవాఘాభ్యోత్రజః । లింగయాభ్యో [207] తిమేధావీ
 212. వృత్తిమేకామిహాన్నతే । [208] వల్లంభట్టాఖ్యతనయ స్తింమాభట్టారకా
 213. హ్వయః । ఆపస్తంబో [209] న్నతే వృత్తి మేకాంకాంబిల్యగోత్రజః । [210] ఔధ
 214. శాయతనయ స్తింమయాభ్యోమహామతిః । ఆపస్తంబో [211] న్నతే
 215. వృత్తి మేకాంకాశికగోత్రజః । [212] ఆపస్తంబీ భరద్వాజగోత్రజ స్తిం

216. మృయాహ్వయః । పెంగళాఖ్యస్యతనయో వృత్తిమేకామిహాశ్ను తే ॥ [*౧౩౪॥]
 217. అనంభట్టాఖ్యతనయ స్తిమాభట్టాహ్వయః సుఖీ । ఆపస్తంబో[౭*]శ్ను తే
 218. వృత్తి మేకాంసంకృతిగోత్రజః । [*౧౩౫॥] శ్రీమాన్కోనేరిదేవాఖ్య స్తిన్మూఢ
 219. ట్టాఖ్యనందనః । ఆపస్తంబో[౭*]శ్ను తేవృత్తి మేకాంశ్రీవత్సగోత్రజః [*౧౩౬॥]

ఆరవరేఖ : మొదటిప్రక్క

220. లఘ్వాభట్టాయతనయ స్తిమ్మాభట్టాహ్వయఃసుఖీ । శ్రీవత్సప
 221. స్తంబసూత్రో వృత్తిద్వయమిహాశ్ను తే । [*౧౩౭॥] ఆత్రేయాపస్తంబసూత్రో
 222. పీరాభట్టాఖ్యనందనః । సవాభట్టాభిధానశ్చవృత్తిమేకా
 223. మిహాశ్ను తే । [*౧౩౮॥] ఆపస్తంబీగగగోత్రః సూనునై నారయజ్వసః ।
 224. యజ్ఞాహస్తిగిరింద్రాయో[౭*]శ్ను తేవృత్తిచతుష్టయం । [*౧౩౯॥] ఆపస్తంబీ
 225. తిమ్మయాయసూనుః కాశికగోత్రజః । సామ్యకేశవదాసాయో
 226. వృత్తిద్వయమిహాశ్ను తే । [*౧౪౦॥] సవాభట్టాత్మజో భారద్వాజగోత్రో
 227. ద్యవఃసుఖీ । ఆపస్తంబీసోమయాయో వృత్తిమేకామిహాశ్ను తే [*౧౪౧॥]
 228. ఆపస్తంబ్యబృయాఖ్యశ్చ సూనురాత్రేయగోత్రజః । ఎల్లయాభ్యో
 229. వృత్తిమేకా మశ్ను తే నిశ్చలాత్మకః । [*౧౪౨॥] ఆపస్తంబ్యబృయాఖ్యస్య
 230. సూనురాత్రేయగోత్రజః । తిమ్మయాభ్యో[౭*]తిమేభావీ వృత్తిమేకా
 231. మిహాశ్ను తే ॥ [*౧౪౩॥] స్వగ్రామవాసినాంసమ్య గ్రక్షితుఃపావతీపతేః
 232. వృత్తిరేకాతిసుఖదా సుభాహారాయకల్పితా । [*౧౪౪॥] స్వగ్రామవా
 233. సినాంసమ్య గ్రక్షితుఃశ్రీరమాపతేః । వృత్తిరేకాతిసుఖదా
 234. సుభాహారాయకల్పితా । [*౧౪౫॥] వేదాభ్యాసరతానాం చ బాలతానాం
 235. ద్విజన్మనాం । దుగ్యజుఃవేదపక్తోశ్చ కల్పితంక్షేత్రయుగ్మకం । [*౧౪౬॥]
 236. ఈఅచ్యుత[౪]రాయసముద్రపం । బీ అగ్రహారక్క హాసకాల్యయ
 237. తపాల్లి పీరాదిమంగలద సీమెయల్లి కాల్యయసగదు
 238. కొండు హోదదక్కో ఆనెలవఛేగేగాగి ప్రతియూగి అచ్యుత
 239. రాయసముద్రదోళన కొట్టదు ఇప్పత్తుఖండుగగదై ॥

1. అన్నం అని. 2. 'బుగ్యజు' అని. 3. 'తపాల్లి' అనునది గ్రామ్యము. 'తపాల్లి' అనునది దీనికి సరియైన రూపము. 'తపాల్లి' మొదట తప్పల్లిగ నూరి కడపట తపాల్లియైనది. 4. "నగిరు" అని. 5. చోడుదక్క.

240. అచ్యుతరాయనముద్రద కాల్వెయమేలె పాలవనూకట్టి ।
 241. వీరాదిమంగలదకాల్వెయ నీరనూ వారియసికాట్ట² అపాల
 242. పిమద రేమురి³దదుంబాదర⁴ అపిరాదిమంగలదవర కట్టెను

ఆరవలేకు : రెండవచక్కి

243. ఉంపమయక్కె⁵ శలవాగికొట్టదు⁶ యెరడుఖండుగగడై⁷—
 244. ఈ అచ్యుతరాయనముద్ర⁸ వెంబ⁹ అగ్రహారక్కె¹⁰ ఎల్లె । తెంబొంగలీక
 245. నాడీగనలువ నీలంబేమారు । అదర¹¹కాల్వెలి¹² పుత్తూరు । నరెయ
 246. నూరనాడీగ నలువ కొంజవాడి యెళగాగి అగ్రహార
 247. వాద । అచ్యుతరాయనముద్రద చతుస్సీమెయమేరెయవివర ।
 248. మూడణదిక్కిగె మూలనూర ఎల్లెకలహిసల్లి¹³ నెట్టవామనముద్రెకల్లు
 249. దట్టిణదిక్కిగెరాయగురద ఎల్లె¹⁴లహిసల్లి నెట్టవామనముద్రకల్లు
 250. అదక్కె¹⁵డువణ దిక్కిగె పత్తియూర ఎల్లెకలహిసల్లి నెట్టవామన
 251. ముద్రెకల్లు । అదరెం¹⁶ద¹⁷పడనలు మణకడహిసఎల్లెయల్లి నెట్ట ।
 252. వామనముద్రెకల్లు । అదరెం¹⁸ద¹⁹డువలు వీరాదిమంగలద హిరియకాల్వె ।
 253. అదరెం²⁰దబడగలు తిరుగిద ఎల్లెవివర । అదరెం²¹దబడగలు వీరాది
 254. మంగలదకాల్వెయ వోరగొండు ఆకాల్వెయమూడలు నెట్టవామనముద్రెయ
 255. కల్లు । అల్లిందబడగలు । మూరు²²అలదమరదకళగె నెట్టవామన
 256. ముద్రెకల్లు । అదక్కె²³బడగలు వీరాదిమంగలద పెద్దారివిడిదుక్కిరు
 257. మల్లరే²⁴వోళగాగి నెట్టవామనముద్రెకల్లు । అదకెమూడలు వొడయ
 258. పరాటియ యెల్లెగెంకలూగి నెట్టవామనముద్రెకల్లు²⁵
 249. అదక్కె²⁶ఈశాస్య ఆమ్రావతీహారే । ఆకల్లిగెఈశాస్యక్కె
 260. పెరమయద ఎల్లెకల్లు । అదక్కె²⁷ఈశాస్యక్కె । (1) మూలనూర ఎల్లెకల్లు ।

ప ద వ రే న

261. ఈతామ్రశాసనమౌ । (1) కొంగుభారాపురక్కె మూడలు లభయోజన
 262. దల్లి నవకమాస్యవాద అచ్యుతరాయనముద్రవెంబ అగ్రహారక్కె

1. కాట్టు. 2. ఒడవర. 3. 'నుడిదుంబాదర' అది. 4. 'చదువయ' అది. 5. 'యలవాగి కొట్టదు'.
 6. 'అచ్యుతరాయనముద్రవెంబ' అని పేరించవలయును. 7. 'అది' అది. 8. 'కాల్వెలి'. 9. 'తెంబొంగల్లి'. తిక్కిర
 కొట్టన అట్లే. 10. 'అదరెంద' అది. తిక్కిరకొట్టన అట్లే. 11. 'మూలు'. 12. 'ఈ'.

263. విద్యానగరియల్లి సింహాసనస్థరాగి ఇద్దంధా అచ్యుతదేవ
 264. మహారాయర స్వహస్తద ఒప్పవనుల్ల ఈతాంమ్మి¹ శాసనవనూ ।
 265. చోళాస్వయద చెన్నరాజతనూధవ బాలరాజగళూ అచ్యుత
 266. రాయమహారాయరకయ్యల్లి పాలిసికొండు ఆకొంగుధారాపురద
 267. అమావతియెంబ హళాశెయల్లి తంమ² ఉభయవాగి హాసఅశెయనూ ।
 268. కట్టిసి హాసకాల్వెయనూ తండు అగ్రామసీమెయకుళననూ
 269. అనాడవరిగె కళిదుకొట్టా తమ్మస్వామి అచ్యుతదేవమహా
 270. రాయరహెనరినల్లి । (1) అచ్యుత³రాయ సముద్రమెండు నామాం
 271. కితవనూ మాడి కృష్ణా⁴ణబుద్ధియింద ఈఅగ్రహారద నూ ర⁵
 272. హత్తువృత్తియనూ నేదాంతవిత్తుగళాగి ఇద్దంధా బ్రాహ్మణోత్తమరిగె
 273. సహారణ్యోదకదాన ధారాపూర్వకవాగి ఆచంద్రా⁶స్థాయియూగి తంమ⁷
 274. స్వామి అచ్యుతరాయమహారాయరిగె పుణ్యవాగలియెండు చోళవంశోద్భవ
 275. బాలరాజగళూ కొట్ట నీలంబేరూరు కొళుంజవాడి చతుఃసీమయెల్లగాదకాల్వల్లి సహ
 276. వాగి సవ⁸మాస్యవాద అచ్యుతరాయసముద్రమెంబ అగ్రహారద తామ్రశాసన ।
 277. దాసపాలనయోమ⁹ ధేయదానాచ్చే యో[2*]నుపాలనం । దానాత్స్యగ¹⁰మహా
 278. ప్నోతిపాలనాదచ్యుతం పదం । [1*గర2] స్వదత్తాద్విగుణంపుణ్యం పరదత్తా
 279. నుపాలనం । పరదత్తాపహరేణ స్వదత్తం నిష్కలుంభవేత్ । [1*గర3] స్వ
 280. దత్తాం పరదత్తాంవా యోహరేతు¹¹వసుంధరాం । పష్టివ¹²పహ
 281. ప్రాణి విష్టాయాంజాయతేక్రిమిః । [1*గర4] ఏతైవభగిసిలోకే సవే¹³
 282. హమేనభూభుజాం । సభోజ్య సకరగ్రాహ్య విప్రదత్తావసుంధరా [1*గర5]॥
 283. సామాన్యో[2*]యం ధమ¹⁴ సేతుస్య¹⁵పాణాం కాలేకాలే పాలసీయో భవద్భిః ।
 284. సహ¹⁶ నేతాన్యావినః పాధి¹⁷ పేంద్రాన్యాయో భూయో యాచతే రామచంద్రః॥
 [1*గర6]
 285. శ్రీమదచ్యుతరామేంద్రః (1) శాసనాచ్చసభాపతిః ఆభాణీస్వరు
 286. సందభ¹⁸ం తదిదంతామ్రశాసనం । [1*గర7] శ్రీమదచ్యుతరామేంద్ర శాసనాత్
 287. మల్లణాత్మజః । అసాశ్రీవీరగా
 శ్రీవిరూపాక్ష 288. చాయో¹⁹వ్యలిఖతామ్రశాసనం॥ — [1*గర8]३

1. "తామ్ర" అని. 2. "తమ్మ" అని. 3. "అచ్యుతరాయ"లోని "త" మొదట విడువబడి లేరునాత "చ్యు" "ర" ల మధ్య మాతృముగ చెక్కబడియున్నది. 4. "మాణ" 5. "తమ్మ" అని. 6. "యొళగాది" అని. 7. "పాలెక" అని. 8. శ్లోకములు 32 మొదలు ౧౫౨ వరకును అనుష్టుభులు.

[illegible]

1905 : 00000000

[illegible]

ప్రకృతి పురుష స్వభావోపపాదనమున
* ఛాయయేమూర్తి మూర్తియేఛాయ

[యనుచుఁ

దెఱుపు మఱుపులఁ దేల్చి సంధించి పలుకు
వాదకర్తల కెందు నావందనములు.

మూర్తి:—

కను విప్పి చూడఁగంటిని
మనసైనది కదలి మెదలి మాటాడఁగా
నను మేలుకొలిపి రెవ్వరు?
ఘనయోగారూఢనిద్రఁ గాంచినవానిక.

ఒంటినై యుండు యెఱుంగుదు, నొరులు వచ్చి
పలుక లేరని యెఱుంగుదు, బిలుచుచుంటి
గూడి మనలంగవలెనని కోరుచుంటి
బలుకరే! రాకె! యెవరున్న భ్రాంతి గాక!

ఛాయ:—

ఓయని పలుకుదు నిదె నీ
ఛాయను, నామూర్తి! † భ్రాంతి చనునయ్య,
[ననుక

నీయాజ్ఞావర్తిని, నీ
ప్రేయసి, నీపాదదాసి, బ్రీతిం గనుమా!

మూర్తి:—

ఛాయా! ప్రేయసి! చెపుమా!
నాయెడ లటు జల్లుమనఁగ నాకోర్కులతో
నాయుల్ల ముల్లసిల్లఁగ
సాయపడినయట్టి ‡ మంత్రసానివి నీవా!

గర్భనరకమో నర్మమో కాని యెఱుంగ,
అంధకారమో లేజమో యది యెఱుంగ,
ఉద్భృతాజ్ఞానమో జ్ఞానమో యెఱుంగ,
చెప్పలేని యవస్థఁ గాంఁగితిని నాఁడు.

మాయామయగోళంబునఁ
గాయము గనరాక బిందుకళలో డిందక
వామెఱుంగనిగతి నుండితి
ఛాయా యానాటి కెందు చనితిని చెపుమా!

ఛాయ:—

లీలామూర్తివి నాకుక
జాలిం బడ నేల? క్రొత్తసంసారమె! నీ
కోలిం! బాములువడఁగా
నేలా? యది మనవిలాస మెఱుంగవె మూర్తి!

* ఛాయయే మూర్తి, మూర్తియే ఛాయ యనియును.

• పలుక లేరు పలుకుటకు లేరు, అనియును.

† భ్రాంతియే యెవ్వవనియును.

‡ లౌక్యమునకు రానివి - అనఁగా మంత్రవినియును.

! బాములు — కష్టములు — పుట్టువులు అనియును.

మూర్తి:—

నిండు వెలుంగునఁ జూచితి నీవు లేవు,
నిండుచీకటిఁ గాంచితి నీవు లేవు,
వెలుంగుఁ జీకటిసందుల పడకకూడ
నాఁడు నాచాయ! నిన్నుఁ గానంగనైతి.

ఛాయ:—

నిండువెలుంగు దలంపఁగా నీవు గావె
నిండుచీకటి గణియింప నేను గానె
వెలుంగుఁజీకటి *మనమైనవిధముఁ దెలిసి
నాఁడు నామూర్తి! వేతె కానంగ నేల?

మూర్తి:—

నిన్ను వేటువేసి నే నిల్వఁగందునే
ఆకులతకు మూల మదియె కాదె,
భ్రాంతిలతకు ద్వంద్వఫలసిద్ధి యది కాదె
అదియె నీదులీల యగును గాదె.

ఛాయ:—

లేదు పాపపుణ్యంబులలీల నాకు
లేదు సుఖదుఃఖపరిణామలీల నాకు
లేదు కీర్త్యకీర్తులలీల నాకు
నీయడుగులీల యొక్కటే నియతి నాకు.

మూర్తి:—

నాతోడునీడఁగా నడయాడుదువు గాని
యేకోరికయుఁగూడ నీకు లేదు,

నేఁ జేయుపనుల నన్నిటఁ గూడుదువు గాని
యేకర్థమునుగూడ నీకు లేదు,
నాయున్నతికొలంది నాక మంటుదు గాని
యేకొలయునుగూడ నీకు లేదు,
నే బడలి పరుండ మై బట్టుదువు గాని
యేకష్టమునుగూడ నీకు లేదు
నిజము నాచాయ! యేదియు నీకు లేదు,
లోకమున లేని దేదియు నాకు లేదు,
అన్ని యున్నవి నీ వున్నయపుడె నాకు,
కలది యేదియు లేదు నాకంటె నీకు.

ఛాయ:—

ఆదర్శమూర్తి! నాకు
నీరీవన యేటిక్రాంత, నిత్యాశ్రయన
మౌన *మనాదిగ నిచ్చిన
నాదైవమ వీవు గావునా నేమితున్.

మూర్తి:—

మున్నాడి మెనవనొల్లవు
నన్నెడసి, యొకప్పుడేని నాపానుపుపై
వెన్నోంపవు మున్నుగ శీనా
కన్న నరీరత్న మీపు గావే చాయా!

ఛాయ:—

నిత్య పురుషమూర్తి! నినుఁ
బత్యమహాపమునఁ బడసి బ్రహ్మాండముగా

* మనము — మన మిరువురమును, మనస్సు అనియును.

† ఉప్పొంగుచువు.

‡ కొల-కొలత, పాపము.

◆ అనాదిగ అనియు - నాదిగ - నాసాంధ్రమైవదిగ అనియు.

శ్రీ నాకన్న-నాకంటె, నేనుకన్న అనియు.

*సత్యాఖ్యః బాంధవగంటిని

†సత్యమునకుఁ జాయ నైతి సౌభాగ్యమునన్.

మూర్తి:—

సుమమున పౌరభవట్టులు

క్రమమున నాలోన నిండి, కాలవనవి

భ్రమమున వెనుకను ముందును

సమయ మెఱిగి సంపదించుచతురపు చాయా!

భాయ:—

నీలో నుండుడుఁ గానీ

నాలో నీ వుంటివే! ననాతన నన్ను

గాలానువృత్తిఁ జెట్టిన

జాలికుడవు నీవు గావె శాశ్వతమూర్తి!

మూర్తి:—

నా కన్నదాన వయ్యను,

నాకన్నులపాప వయ్య, నాయడుగులనే

మైకొన్న చామ వయ్యను

నాకు ననాతన వదెట్లు నగ్ముడుఁ జాయా!

భాయ:—

నకలలోకావనశంభుమూర్తివి నీవు

నీ ‡యొంటియద్దంపుఁజాయ నేను,

విశ్వ నమోహన విష్ణుమూర్తివి నీవు

నీయెడఁ గల సిరిచాయ నేను

అక్షరాగమ చతురాస్యమూర్తివి నీవు

నీయొప్పిదపుఁ బల్కుఁజాయ నేను,

భవ్యతేశోమయ భానుమూర్తివి నీవు

నీయడుగులఁ బట్టు చాయ నేను,

మూలరూప పరబ్రహ్మమూర్తి వీవు,

మూలహేతుమాయానంతమూర్తి నేను,

నను సనాతనఁ, బ్రకృతి, ననంత, లీల

నీశ! నీయనంతచ్ఛాయ నేలికొనుము.

మూర్తి:—

గ్రీకంటిలోఁ బాపపు గావె నాచాయ!

వెర వేది నిన్నింక వేఱునేయంగ;

భాయ:—

ఇంటిలో దీపంబ వీవె నామూర్తి!

వీ లేది నిన్నింక వీడి యుండంగ;

మూర్తి:—

కష్టప్రపంచంబు గడచన్నదాఁక

నాతోడ నుండుమా నాచాయ నీవు;

భాయ:—

సృష్టికి విశ్రాంతి చేకూరుదాఁక

నను వీడఁబోకుమా నామూర్తి నీవు;

* సతీ-అఖ్యః సత్య-అఖ్య అనియు: ఇందు విశ్వవక్త సత్యయు, పురుషవక్త సతీయు అనుస్ఫురణ యున్నది.

† సత్యమునకు నిజమునకు చాయను, చాయను-చాయనైన నేను, సౌభాగ్యవక్తను సత్యస్వరూపుఁడైన నీకు జాయనైతి నని భవని.

‡ ఒంటియద్దము-ఏకాగ్రము, అర్ధశరీరమని.

గ్రీ కంటిక్ - లోక్ - పాపపు గావె-చిన్న బిడ్డవు. గావు అనియును.

మూర్తి:—

అదృశ్యమానందభాగ్యము కల్గుదాఁక
ననుఁ గొల్పుచుండుమా నాచాయ నీవు;

ఛాయ:—

ఆమర బ్రహ్మానంద మబ్బినదాఁక
నానీవ లందుమా నామూర్తి నీవు;

ఛాయ:—ఓ జగద్విధాత!

మూర్తి:—ఓ జగద్దూషిణీ!

ఛాయ:—వందనము.

మూర్తి:—శుభేభివందనములు,

ఛాయ:—ఓ యనంతమూర్తి!

మూర్తి:—ఓ యనంతచ్ఛాయ!

ఛాయ:—నిత్యజయము నీకు.

మూర్తి:—నిత్యశుభము.

మే ఘ దూ త

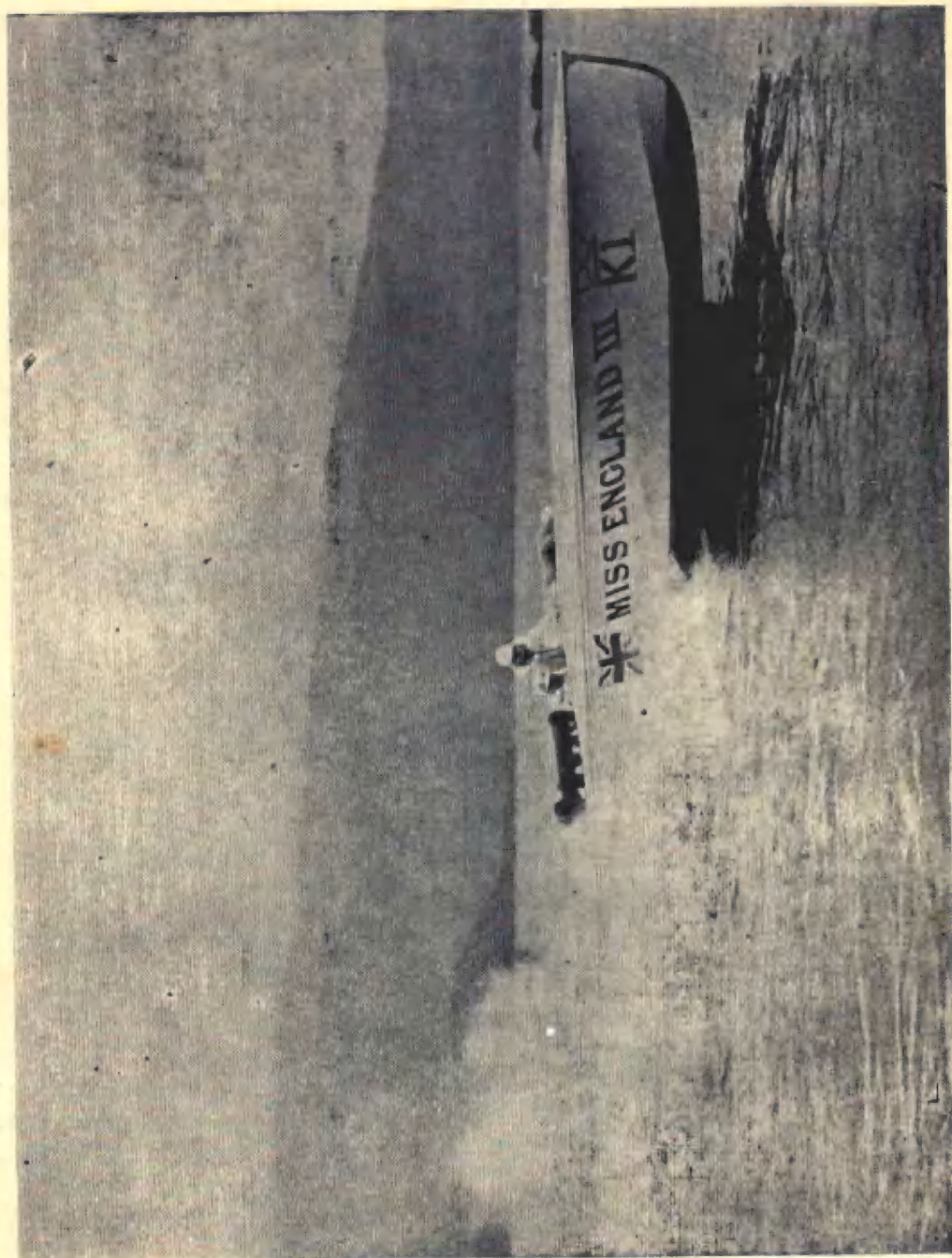
(ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౬-వ కుసుమము)

కర్త: దీపాల పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు (కళానిధి గ్రంథమాల, నెల్లూరు).

కాళిదాసుని మూలమునందలి భావసంపద కోలుపోవని స్వతంత్ర పద్యరచనము. పదములు కూరుపు, నుడికారము సొంపు, జాతీయముల పెంపు, అన్వయసారశ్యము గలిగి, రచనము తేటతేనెవలె నూటలూరించును. సహృదయు లగు పలువు రాంధ్రకవిపండితవర్యులచే 'మేలు మేలు' అని మెప్పు గన్నది.

మెరు. ౦-౧౨-౦.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, 6-7, రంబు శెట్టిపేరి, బార్నిటపుర, చెన్నపురి.

3. శ్రీమజలగామి 'మిస్ ఇంగ్లండు III.'

౪. విక్రంతిధ

నూతన రాజ్యాంగవిధానము, స్వదేశసంస్థానములు

లేకుమల్ల రామచంద్రరావు పంతులుగార, యమ్. ఏ., ఏ. యల్.

ఉత్పత్తిమణి

భారతదేశమునకు నావలసిన రాజ్యాంగవిధానమునుగూర్చి కొన్ని సంవత్సరములనుండియు జరుగుచున్న చర్చలలో నిజీవల స్వదేశసంస్థానాధీశులను పొల్లొని మనరాజీయములలో కొక నూతనభానాదయమును సంప్రాప్తింపజేసిరి. భారతదేశపరిపాలనవిషయమున నిర్ణీతముకాగల యెట్టివిధానమునకైనను నాభారతములకు ముఖ్యమూలములలో స్వదేశసంస్థానములు గూడ మన భారతపాత్రాజ్యభాగములకు నుండి బ్రిటిష్-ఇండియా-యందలి రాష్ట్రములతో పరిణామముగ నుల నొగును భారతదేశపు కేంద్రప్రభుత్వమునగూడ ప్రాతినిధ్యము గలిగియుండుట యొక ముఖ్యమూలమై యున్నది. ఈనూత్ర మేయొక్కపార్టీలవనో మూత్రమే యామోదించబడినది కాదు; అందఱు బ్రిటిష్ పార్టీ దారుల వలనను, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమువారివలనను, భారతదేశమువందలి కాంగ్రెస్, మితవాద్యాదిపక్షములవలనను నిరాఘాటముగ నామోదించబడినది.

కాని ఈస్వదేశసంస్థానముల నన్నిటిని రాజ్యాంగవిధానమున కెట్లు సమన్వయించుట యనునది మిక్కిలి కష్టమగునమస్య. ఏలయన, భారతదేశమువందలి యీస్వదేశసంస్థానములసంఖ్య గుమారు ఏకవందలకు మించినది. మైసూరురాజ్యము, బరోడా, మైసూరు, తిరువాన్కూరు, కాశ్మీర్, మొదలగు పెద్దపెద్ద భూవసతిగల సంస్థానములు మొదలు ఏయొక్క గ్రామమో రెండుగ్రామములలో లేదు యావత్సంస్థానముగల కళియవాడ సంస్థానములవలనను మనదేశమున గలవు. ఇవన్నియు బ్రిటిష్-భారతదేశపు పెద్దపెద్ద రాష్ట్రములతోపాటు పరిపాలనావిషయమున ఏమానసత్వములు గలిగి యెట్లు నిలవవలగలవు? పెక్కురక

ములగనున్న యీ దేవువందల సంస్థానములను మన మెట్లు మేళించగలుగుదుము? ఈసంస్థానాధీశుల కందఱకును సమావేశ్య మొనగుటయు, కానననభలను పరంచరితోను బ్రిటిష్-ఇండియాప్రతినిధులతోను నింపుటయు అనువుగావట్టియు, చోవ్యాసృష్టములగునట్టియు మార్గములని యెల్లరును సుర్తించుచున్నారు. కావున భవిష్యత్తరాజ్యాంగవిధానమున స్వదేశసంస్థానములను గూడ బ్రిటిష్-యిండియాతో కలిపియే లేత్సంస్థానములను మనమును సమావేశ్యగ నిలవగల 'ఫెడరల్'పద్ధతిని తయారు చేయుట ప్రస్తుతసమయమున ముఖ్యమైయున్నది. రెండు లేదొక కాన్ఫరెన్సువారును లేదలేరులును ఈవిషయమై శ్రద్ధవహించుచున్నారు. కాని, ప్రజలకు స్వదేశసంస్థానములను సుజేందికాని వానివిషయమై రావన్న చూర్మ్యను సుజేందికాని యేమియు తెలియదు. తెలిసినవంగకులు సరిగ బోధపడుటలేదు. ఆంధ్రదేశీయుల కీవిషయముల నిందుక బోధపరచుటకును, వాడుభిప్రాయములను వారి కందజేయుటకును ఉద్దేశించి యీవ్యాసలేఖనమున కుపక్రమించితిని. ఈవ్యాసమును పఠించుటవలన ప్రస్తుతము రాజకీయచర్యలలో ముఖ్యస్థానము వాక్రమించుచున్న యీ క్లిష్టసమస్యనుగూర్చియు, యిందలి క్లిష్టతను నివారించుటనుగూర్చియు ఆంధ్రదేశీయులు చక్కగ తెలిసికొనగలుగుదు రని నా యశయము.

సంస్థానముల యావత్సృకత

ఈమస్య సంస్థానముల ప్రజల సమావేశములు కొన్ని జరిగినట్లు పాఠకులు పత్రికలలో జూచి యుందురు. సంస్థానాధీశుల పరిపాలనము సరిగ లేదనియు, వారు లేమ ప్రజలను బాధలు పెట్టుచున్నారనియు, ప్రజలకు సంస్థానముల పరిపాలనమునం దేవిధమగు జోక్యము నొసగుట లేదనియు ఇట్టిపరిస్థితు లంతరించి

సంస్థానము లాధునిక మాధ్యమమున బ్రవర్తిల్లి నగాని సంస్థానముల ప్రజలకుగాని బ్రిటిష్-ఇండియా ప్రజలకుగాని కేసుము కలంగవలసినదయ్యెనై కేంద్రమునబడిన సభా దేశములు పరిపిన యాంగ్లేజీ సమైక్యమునది. సంస్థానము లనుగూర్చి యేమియు నెఱుంగని వా రీపైసంగతులకు పత్రికాముఖమున నపువపును తిలకించి స్వదేశసంస్థానము లను భూకటివ్రేల్లతో పెల్లగించి పారవైచినగాని భారత దేశమునకు మోక్షములేదని యభిప్రాయపడుటలో వా ర్శ్వర్యము లేదు. కాని, సంస్థానముల ప్రజలుగాని, సంస్థానములనుగూర్చిన సంగతులను పరిశీలించినవారుగాని యిట్టి యభిప్రాయమును చెంతకు తేరనీయరు. సంస్థానముల పరిపాలన విషయమున ప్రజలకును కొంతభాగ్యుల నా సంగవలెనని వారు తోరుదురేకాని సంస్థానములను రూపు మాచి, చదును చేసి, యావద్భారతదేశమున భాషాప్ర యుక్తరాష్ట్రములుగ విభజించి ఆరాష్ట్రములను కేంద్ర ప్రభుత్వముతో కలపి 'ఫెడరల్' వ్యవస్థని ప్రవేశపెట్టుటకు వా రంగీకరించరు. సంస్థానములనుగూడ బ్రిటిష్-ఇండియాలో కలిపి రాజ్యాంగవిధానమును తయారుచేయుట కష్టముగదా యని, ప్రకార మొక్కచ్రుతిలో సంస్థానములనే తీసి చేయు దనుట వ్యాయ్యముగాని, సంభవముగాని యను పనికాదు. సంస్థానములవలన మన కనేకములను మేల్లు కలిగినవని మనము గుర్తించవలెను. బ్రిటిష్-ఇండియాలో భారతీయులకు నిన్ను మొన్నటివఱకును పెద్దపెద్దయుద్ధోగము లీయబడలేదుగదా? భారతీయులకు తెలివితేటలు గాని, నైతికాన్నత్యముగాని లేదు కాబట్టి చిన్న చిన్న పనులకే వారు పనికివత్తురుగాని కార్యవత్తు కాలసి వచ్చినవో వా రెందుకును పనికిరా రుడనంతి ప్రతి భారతీయుని చెయియందును పడియేయండను. బ్రిటిష్-ఇండియా యిట్టిపరిస్థితులలో నిండియున్న సమయమున పర మోక్షనుండం విశ్వేశ్వరయ్య, సర్, టి. మాధవ రావు, సర్ సాలర్ జంస, ఫర్ దినకరరావు మొదలగు రాజకార్యప్రణేతులు, పరిపాలనాదక్షులు, రాజనీతి భురంధరులు స్వదేశసంస్థానములలో నభ్యున్నతములగు వ్యవస్థల నాక్రిమించికాదా భాగతీయుల ప్రాత స్త్రయమును

నిర్వచావాంశముగా ప్రపంచమునకు చాటినది? బ్రిటిష్-ఇండియాలో నేటి కీదిమయమున నొకించుక పరిస్థితులు మారినవి. కాని, నేటికిని సైన్యమున నున్నతోడ్కోగములు భారతీయులకు బ్రిటిష్-ఇండియాలో లభించుట లేదు. యుద్ధకార్యమున భారతీయుల కేదిభమున ప్రతి పత్తియు లేని సందర్భములో హైదరాబాదు, మైసూరు, బహోదా, గ్వాలియర్, ఇంకోర్, పాటియాలా, కాన్పూర్, లిక్నీర్, మున్నగు సంస్థానములు తమతమ సైన్యములందు భారతీయులనే యున్నతోడ్కోగము లందు నిలుపుదున్నారు. ఆ సైన్యములు ఏప్పు యుద్ధ చాతుర్యము గలవై యున్నవి. పాశ్చాత్యులగు సలహాదార్ల పాహాయ్యమున మంచికక్షణమును పొంది యీ సైన్యములు మందిరకాశాలముగలిగి ధైర్యకార్యములు బ్రిటిష్-ఇండియా యందు దంతరించుచున్నను భారత దేశమున నంతరించలేదని చాటును నేటికిని కన్నుల పండువుగ దేశమునకు తిలకాయమానములై యెప్పు దున్నవి.

అనేక కళాఖతులనుండియు నున్నతమై నిలిచిన మన హైందవ నాగరకతను స్వదేశసంస్థానములందు నేటి కిని మనము చూడగలము. ఏపాంఘిక శీతనము భారత దేశమున సర్వతోముఖమై యుండెనో యేయజ్ఞాతశక్తి ప్రభావమున భారతసంఘమునందలి సకల వర్తములవారును మతములవారును పౌరాలముగాని వైరముగాని లేక కలిసికట్టుగ జీవితములు గడపుచున్నారో ఆ పాంఘిక శీతనమును, ఆయజ్ఞాతశక్తి ప్రభావమును నేటికిని యీ స్వదేశసంస్థానములందు మనము కనిపెట్టగలము. పాశ్చాత్య న్యనాగరకత వ్యామోహమున జక్కి బావిలోనికప్పు బావి నే సర్వప్రపంచముగ పెట్టు భావించునో పాశ్చాత్య నాగరకతయే నాగరకతగ నునము భావించుచున్నాము. మన హైందవపాంఘిక శీతనమున విష్ణు వము పెట్టు తిచ్చి పెట్టుకొనుచున్నామో మనము గుర్రెగురుచుండుట లేదు. మన నాగరకత, మన ఇర్లాక్రమాదిధర్మములు, మనసాంఘికతనము—నీని వన్నిటిని మనము హుగ్రోసికొంటిమి. క్షుణ్ణమును మనయువాలు పాశ్చాత్యవ్యామోహావృతములై పరివర్తనము చెందుచున్నాడు. కాని స్వదేశ

జ్ఞానోదయము

క్రానునైజ ౫౬ పుటలు. కర్త: వైద్యవిద్వాన్ తెలికిచెల్ల సుబ్బారావుగారు.

హిందుమతతత్వమున కేదాంత శాస్త్రసారము గురుభిష్యుల ప్రశ్నోత్తరపూర్వక సంభాషణరూపముగ ఇందు వివరింపబడినది. దీనిని పఠియించినవారికి మంచి విషయపరిజ్ఞానమును, మోక్షదంతయు పొడమును, నలయువారు రాజమహేంద్రవరం గ్రంథకర్తగారిపేర వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

గ. స.

నాయీ బ్రాహ్మణప్రదీపము

క్రానునైజ ౫౫ పుటలు. వెల ౮ ఆ.

శుభకర్మ వేదకర్మయనియు, వేదయగములో బ్రాహ్మణులే క్షేరముచేయుదుండెననియు, క్షేరము చేయువారందఱు బ్రాహ్మణులేయనియు, వారికి యజ్ఞోపవీతధారణార్హత యున్నదనియు మొదలగు విశేషములను శేషపరిశోధనచేసి పండిత శేషతీప్రసాదశర్మగారు హిందీభాషయందు వ్రాసిరి. బ్రహ్మశ్రీ ఆదిగపూడి వెంకట్రామచందరిగారును పాలకును శేషాచలాచార్యగారును దీనిని అనువాదించిరి. దీనికి సంపాదకులు నదుకుదురు లక్ష్మీనరసుశర్మగారు, కాటూరుపోస్టు, కృష్ణా.

గ. స.

నీతికథా నిధానము

క్రానునైజ ౧౩౪ పుటలు. కర్త: గుడిపాటి సత్యనారాయణశర్మగారు. వెల ౧౦ ఆ. ప్రకాశకులు: కమలాకర అండు కో., నందిగామ, కృష్ణాజిల్లా.

అతిథి సత్కారము, పాతివ్రత్యమహాత్మ్యము, అన్నదానము, సూన్యతేభావము మొదలగు విధులను గూర్చియు, మిత్రద్రోహము, విద్యవ్యాభ్యుము మొదలగు

విశేషములనుగూర్చియు తొమ్మిది పురాణప్రసిద్ధములగు కథలు సుందరమును ధారాళమును నిర్దుష్టగ్రాంథికమును అను శైలిలో ఇందు వ్రాయబడినవి. నిర్దుష్టమును సుందరమును నను శైలి పట్టినింపగోరువారు దీనిని పఠింపవచ్చును. పాఠశాలలలోని నాలుగైదుపాఠముల విద్యార్థుల కిది పఠవగ్రంథముగ నిర్ణయింప తగ్గది.

గ. స.

కవిజనరంజనము

క్రానునైజ ౭౧ పుటలు, వెల రు. ౧-౦-౦.

ప్రకాశకులు: జయరామ్ కంపెనీ, ౧౩ తంబు చెట్టిపీఠి, మదరాసు.

ఈగ్రంథము పదునెనిమిదవ శతాబ్దములో విజయనగరసంస్థానములో స్థాపాన కవిగ మండిన అడిదము నూరకవిచే రచింపబడినది. ఇందలి యిత్యుత్తము చంద్రమతీ హరిశ్చంద్రుల వివాహము. హరిశ్చంద్రుని సత్యవాక్యనిరతి, అందుకొరకు రాజ్యయ్యతి, కాంతావియోగము, ఏకపుత్రమరణము, కాటి కాపరితనము, కళత్ర హత్యాప్రయత్నము మొదలగు విషాదాంశములు గాని, వాటిమండి దైవప్రసాదమున మోచన మందు అద్భుత సందర్భములు గాని యిందు లేక, హరిశ్చంద్ర చంద్రమతుల సౌందర్యములు, శిలములు, పరస్పరానురాగములు, విరహములు, వివాహకాంక్షలు, పెండ్లిమాలలు, కల్యాణము, శృంగారసౌఖ్యములు, విలాసములతో ముద్దులు మూటకట్టు శైలితో నలరారుచున్న మాడాశ్వాసముల ప్రబంధరాజము. ఈగ్రంథము తరువాత నింతచక్కని ప్రబంధమాంధ్రమున వెలువడకుండుటచే ప్రబంధ యుగమున కిదియే కడపటి యెల్లయని భిష్పవచ్చును. ఇది కడపటిదే యయ్య కల్పవలలో కాని, శైలిలో కాని, పర్వలలో కాని, వైఖరులలోగాని అత్యుత్తమ ప్రబంధములతో మెల్లమై వానిని మరపించుచుండును. ఇంత చక్కని పురాణవగ్రంథమును ఆంధ్రులపితనముకొరకు చక్కగ ముద్రించి ప్రకటించిన శ్రీ గంటి మార్యనారాయణ

కామ్రూపిగా రెంతయు కృతజ్ఞతాపాత్రులు. దీనికి భోగ రాజ సారాయణమూర్తిగారు పీఠికను వ్రాసిరి.

గ. స.

బ్రహ్మదేశచరిత్రము

మొదటిభాగము. గ్రంథకర్త: కొట్ల శ్రీరాములు గారు. పెన్నపురి ఆంధ్రప్రతికా కార్యాలయమున ముద్రితము. వెల రు. ౧.

ఈగ్రంథమున బ్రాహ్మదేశపు వైపరీకస్వరూపము, భౌగోళియులు, తెలుగువారు, మంగోలియులు మొదలగు వారలచే రచియింపబడిన వర్ణనలు, నివాసము లేర్పరచుకొనుట, వృద్ధిపరచుకొనుట, నేవాలము ములినర్యాము, బ్రాహ్మదేశము నేలిన రాజవంశములచరిత్రములు, బ్రాహ్మ ఆంగ్లేయులకు స్వాధీనమగుట, ప్రస్తుత బర్మీయుల ఆచారవ్యవహారములు మొదలగువిషయము లెల్ల సమగ్రముగ చర్చింపబడినవి.

బ్రాహ్మ ఆంగ్లేయుల వశమై పుట్టి మండియు హిందూదేశమునకును అచ్చటికిని సముద్రముపై రాక పోకలపాకర్తము లేర్పడి, హాలీ వాలీ వ్యవహారలాభము మొదలగువాతలు పొడవి ఆనేకు లాసీనుకు వలసపోవు చున్నారు. ఇట్లు వలసపోయి స్థిరపడినవారిలో ఆంగ్లంబధికసంఖ్యాకులు, అవగాహన రోకలయేబడివేల కథికముగా స్త్రీపురుషులు కలిసియున్నారు. వీరిలో వ్యవహారములన ధన మాస్థించినవారు కొంచెముమంది మాత్రమే. వారిచరిత్రలు చిత్రములునూడ ఈగ్రంథమున ముద్రించబడినవి.

గ్రంథకర్త మిగుల శ్రమపడి అచ్చటి స్థితిగతులెల్ల చర్చించినారు. ఆంగ్లము పెక్కురు పఠించినచో అతనివ్రాసిన కొంత సార్థకమునను గనుక ఎల్లరును చదువ వలెనని హెచ్చరించుచున్నాము.

గ. స.

తాకూర్ దుర్గాదాస్

గ్రంథకర్త: యస్. ఆర్. రావుగారు. ఈగ్రంథము, కాకరపర్రు (పశ్చిమగోదావరిజిల్లా), సరస్వతీ గ్రంథమాలవారిచే ప్రచురింపబడిన యొక చరిత్రాత్మక నవల. వెల రు. ౧-౮-౦.

ఇందలి ఇతివృత్త ముండ్రదేశమున కెల్లరు నెరిగినదే. విమలాదేవి, రసపుత్రవిజయము, ద్విశేంద్రులూ రాయిగారి యనువాదిత వాఙ్మయములు, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారి రాజసాహిత్యభావన, ఇది కాక రైలు స్టేషనులవద్దగ నమ్ముచుండు చతురగ్రంథములు మొదలగు వారి ద్వారా యీ కథ ఆంధ్రదేశపాఠకులకెల్ల రోకళ్ల పొట్టయైనదే. పలువు రెరిగినట్టియు, పలువురిచే వ్రాసు బడినట్టియు కథనే దిగి వ్రాయుచోవునెడల నందులో చేదేని యొక విశిష్టవిశేషణమును గ్రంథకర్త చూప నోపునని పాఠకు లాపించురు. అట్టి దేదియు నిందు లేనట్టే తోచెడిది.

ఈనవల యే హిందీ మరాఠీ లేక బంగాలీ మాతృకతో భాషాంతరీకరణమై యుండవచ్చునని పాటుయొక్క చిరువువలన, వర్ణనల సంభాషణముల ధావేవలనను తోచెడిది. అయినను మాతృకయొక్క ప్రశంస పీఠికలో నెచ్చటను గానరాదు. ఇదివరకే మన ఆంధ్రవాన్మయము అనువాదితగ్రంథములతో, అందు నను విశేషముగ అనువాదిత నవలలతో మితిమీరి పోవుచున్నది. ఈగ్రంథలేఖకులను యస్. ఆర్. రావుగారి నంటివారు అన్యరూప్యముల సంబంధములను చారిత్రక గ్రంథములమీదివృద్ధిని తమ మాతృరూప్యము, సోపర వారి, స్వీయభాష, పరిచితప్రదేశవర్ణనము మొదలగు విషయములపై త్రిప్పి స్వతంత్రచలనకు గడంగి ఆంధ్ర కల్పనలయొక్క యనుగుపాకడలను పాఠకలోకమున కెల్ల చదివొల్పుదురు గాక యని కోరుచున్నాము.

లేఖక ముద్రాపక ప్రమాదములు లేకపోలేదు. కొంచెము శ్రద్ధ బూనినచో నవి తొలగియుండెడివి. గుండరిమగుకైరి, చక్కనిపట్టు, అసమానరసపుత్ర శౌర్యపాశీల్యప్రకటనము, మౌందవసంఘద్యేషుల పరా

భవము చదువదులకు శార్వదార్యములను బురికొల్పక
మానవు.

గ. న.

‘బ్రహ్మచర్యము’

అదర్శగ్రంథమాలా పుష్పము ౧; గ్రంథకర్త
లు: శ్రీయునులు పాలకుల శేషచలార్య, ఆరికపూడి
వేంకటరామ చౌదరిగార్లు. వెల రు. ౧-౨-౦.

కృష్ణా, ఎలమరుగ్రామములో స్థాపింపబడిన
శ్రీ అదర్శగ్రంథమండలి వారి ప్రథమపుష్పమును నీ
‘బ్రహ్మచర్య’ మను పుస్తకము గ్రంథమండలి కేరళ
కేంద్రము కొప్పియన్నది. బ్రహ్మచర్య మన నేమి?
లేద్యోగినియమము లేవి? బ్రహ్మచర్య మెప్పుడు పుట్టెను?
మున్నగు విషయములను గూర్చియు, బ్రహ్మచర్యము
వలనిలాభము, దానిపాలన లేకపోవుటచలని నష్టము మొద
లగు ననేక విషయములను గూర్చియు నీ గ్రంథమందు
విపులమున చర్చయన్నది.

అత్యంతకఠినమున బ్రహ్మచర్యదీక్షను జయింపద
ముగ సాధించుటకు చలయు విధులన్నియు పేర్కొన
బడినవి. బ్రహ్మచర్యముయొక్క మహిమను నిరూపిం
చెడి మహాపురుషులయొక్కయు, వేదాది మహాగ్రంథ
ములయొక్కయు మహాపితము లీగ్రంథమందు గాన
నగును. మరియు, శీర్షాసనము మున్నగు కొన్ని యాసన
ముల చిత్రపటములు చేర్చబడియున్నవి.

గ్రంథమునం దచటచట పునరుక్తి గలదు. బ్రహ్మ
చర్యపాలనవలన వ్రాందవులు పీఠ్యమగుటయు, స్వరా
జ్యమును బడయగలరని ప్రతిప్రకరణమునందును చెప్పుట
యవశ్యకము.

ఈ గ్రంథమును ఆంధ్రదేశమందలి కళాశాలల
గ్రంథాలయములందు చేర్చుట యవశకుల కేంద్రము
శ్రీమోదాయకముగ నుండగలదు.

‘చంద్రశేఖరం’

తత్త్వత్రయము

దివాకాబహదూర్ రామానుజాచార్యులవారు తత్త్వ

త్రయ మను శ్రీభాష్యకారులగ్రంథమును హూణభాష
పరివర్తనము కావించి యాంగ్లేయభాషాపరిచయ
కత్వంతోపకారము కావించిరి. అందు వారి విషయముల
చక్కగా క్రోడీకరించి సరళమునకైలియందు రామానుజ
సిద్ధాంతము నెఱుకపఱచిరి. ఇది తత్త్వజ్ఞానువుల
కత్వంతసహాయకారియై యున్నది. ఈగ్రంథప్రచురణ
మున శ్రీభాష్యపు ఆంగ్ల భాషాపరివర్తనము పూర్తియగు
చున్నది.

మానవునిపూర్వతత్త్వము వస్తువిషయనిర్ధారణము
కావించువఱకును తృప్తిచెందకున్నది. అమితజ్ఞమున
సరిగ్రహించుచుండు ఈమూలప్రపంచ మే మూలవస్తువు
నుండి యుద్భవించినది? సత్యమననేది? ప్రకృతియన
నేది? జన్మమువలన బూర్వము మానవుఁ డెన్నట్లు
నుండెను? మరణానంతర మేమచేయునకు చెఱు
చున్నాఁడు? అను నీప్రశ్న లనాదినుండియు మనుష్యుల
కలవఱపఱచుచున్నవి. దీక్షిచే మానవుఁడు పశుపక్ష్యా
దులకు భిన్నుడై యా యమోసుకీప్రభావమున నిట్టి
విషయముల నిర్ధారించఁ బ్రయత్నించుచున్నాఁడు.
ప్రాచ్యఖండములందు బుద్ధి, మహావీర, గౌతమ, కపిల,
మహమ్మద్, శంకర, రామానుజులను, పాశ్చాత్యఖండ
మునందలి అరిస్టాటిల్, ప్లేటో, బుసిప్పస్, డెమోక్రిటిస్,
కంట్, హీగల్ మొదలగువారందరును ప్రైప్రశ్నములకు
సమాధానములు చాల కృషికావించి యొసంగిరి. వారు
వారు తమకుఁ దోచినవీరిని మధువులచే తృప్తికరముగు
విషయము కానరాకున్నది. రామానుజులనేకసిద్ధాంతము
లఁ బరిశీలించి యందలి లోపాలోపముల గ్రహించి యట్టి
లోపములు లేకుండునట్లు సర్వజనసమ్మతముగు సిద్ధాంత
మొందు స్థాపించిరి.

తత్త్వత్రయమే వారిసిద్ధాంతము. ప్రకృతి కఠి
నఁడును సర్వాంతర్యామియగు పరమాత్మ ప్రథమ
కత్వము. అనినుండియే శరీరభింద్రియనిర్మాణమును
ప్రకృతి చెఱుచున్నది. అనంతలోటితాత్పర్యము తమ

సత్యేకతచే భిన్నములైయున్నవి. సత్యజ్ఞానసాగకము గు సత్యజ్ఞాన అనుమాన కాబట్టి జ్ఞానవిషయముల నిర్ధారించి యందుమూలమున సైత్యముల రామానుజులు స్థాపించిరి.

ఇ. జ.

కోళ్ల పరిశ్రమ

కర్త, వెటర్నరీ ఆయుర్వేద వైద్యధూషణ కాక్టరు యొక్క క్రిరాములు చాచరిగారు. పశువైద్య గ్రంథనిలయము ౬-వ పుష్పము. మొదటిపూర్వు ౧౯౩౨. ప్రజా డెమోక్రసీ, పుటలు ౧౧౨. వెల ౮ అణాలు. మనదేశమున కోళ్ల పరిశ్రమ క్రమేపి క్షీణదశలోనికి వచ్చి పండునను, కోళ్ల పరిశ్రమహాద రైతులకు సంబంధించిన ముఖ్యమైన ఉపవృత్తులలో నొకటి యగుటవలనను, మన తెలుగుభాషలో నీసంపత్తిని గూర్చిన పుస్తక మింతవరకు లేకుండులోటును దీర్చుటకును ఈగ్రంథము ప్రయోగపరిచినదట. అన్ని జాతుల కోళ్లు బాగులు గూర్చిన యన్ని వివరములును, వానిని పెంచి వృద్ధి చేయురీతులన్నియు, వాని కోగనివారణ మార్గములును ఇందు తెలుపబడినవి. గ్రంథము ఆరుభాగములుగ నున్నది. సుమారు ౧౨ బొమ్మలుహాద ముద్రింపబడినవి. ఈ విషయమున శ్రద్ధగలవారందరికి ఈపుస్తక ముప యోగపడును. గ్రంథకర్తకు, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా, వ్రాసినచో పుస్తకములు లభింపగలవు.

జ. బి.

ఆంధ్ర రఘువంశము

పద్యకావ్యము. బొమ్మిరి సంస్థానాస్థాన విద్య తక్కివులును క్రిత్తికేషులును అను మండలేముల సీతారామ కావ్యులవారు రచించినది. తత్త్విక్రండు మం. వేంకట కావ్యుగారు, డి. ఎ., ఎల్. టి. ప్రకటించినది. ౧౯౩౨. వెల ౧ రూపాయి. డెమోక్రసీ ప్రజాన ౨౧౨ పుటలు. ఇందు శ్రీ కావ్యులవారి శిష్యుడు మండపాక పార్వతీశ్వరకావ్యుగారు (సోంపేటలో ఉపాధ్యాయులు) వ్రాసిన కీ. శీ. కావ్యులవారి శీచిత సంగ్రహముహాద

మొదట చేర్చబడియున్నది. వలయువారు మం. వెం. డక్షిణామూర్తిగారు, C/o డిప్యూటీ ఇన్ స్పెక్టర్ ఆఫ్ స్కూల్స్, ఇచ్ఛాపురం, గంజాంజిల్లా అవిన్రాయ వలెను.

శ్రీ వివేకానంద సందేశము

స్వామివారి జన్మదివోత్సవ సందర్భమున ౧౯౨౯ లో మార్కాపురపు సమాజమువారికోటకు వ్రాయబడిన వ్యాసము. త్రిలింగ పత్రికనుండి పునర్ముద్రితము. కర్త: మాచి నరసింహముగారు. ప్రకటన ౧౯౩౦. ౨౪ పుటలు ఈ పుస్తకము "తెలుగునోట" మలిసంఖ్యగా ప్రయరింప బడినది. ఈ దిగువవిలాసమునకు వ్రాయుచు పోస్తులొ ౧ అణావీళ్ల అంపినవారి కొక్కొక్కరికి ౧ ప్రతిమాత్రము ఉచితముగ పంపబడునట. వ్యాసకుమారము, మేలుపాక, విశాఖపట్టణముజిల్లా.

శ్రీ పురుషోత్తమసంహితా (సంస్కృతము)

(శ్రీమత్ పాంచరాత్రగమాంతర్గతా): సంపా దక, పా. సీతారామాచార్యులు. భద్రాచలమ్, శ్రీ. క. ౧౯౩౨ వర్షమ్, శ్రీ పాంచరాత్రగమకావ్య సర్వస్వమ్, భద్రాచలమ్, గ్రంథమాలికాకాళా—ప్రయ రణమ్ ౨. సంహితాసూచ్చమ్—పుష్పమ్ ౨. ఈ కృతి శ్రీ కా. నాగేశ్వరరావు పంతులుగారికి సమర్పింపబడి నది. డెమోక్ర ౧౯౩౨ పుటలు. వెల, పలురకముల ప్రతులు ౧-౨-౦ నుండి ౪-౦-౦ వరకు.

గోరక్షణ

౧. గోప్రభావము: తెనాలివాస్తవ్యులు బ్రహ్మశ్రీ మహాపాధ్యాయ మదిగొండ నాగలింగకావ్యుగారిచే రచింపబడినది. ౩౪ పుటలు.

౨. గోవు: ఏలూరు వాస్తవ్యులు శ్రీబొడ్డు బాపి రాజుశ్రేష్ఠిగారిచే రచింపబడినది. ౪౩ పుటలు.

3. కామధేనువు : లక్ష్మీవరం సంస్థాన విద్వాంసుడు శ్రీ కొత్తపల్లి నుండరరామయ్యగారిచే రచింపబడినది. 3౫ పుటలు.

పైమాడు పుస్తకములను ఏలూరు గోసంరక్షణ సమితి కావ్య ప్రచురణములు, సమితివారి త్రివార్షిక కావ్యబహుమానములలో వరుసగ ప్రథమగణ్యము (రు. ౧౧౬ బహుమతి), ద్వితీయగణ్యము, తృతీయగణ్యములుగ ఎంచబడి క్రొనుపైజాన గ్రంథములుగ ప్రచురింపబడినవి.

గ్రంథ స్వీకారము

దేవరబాగిలు

కన్నడభాష. కర్త పెంసి గోవిందరాయరు, బి. ఏ., ఎల్ ఎల్. బి. జయకర్నాటక గ్రంథమాలా ధారవాడ. ౯వ పుష్పము. ౧౯౩౨. సామాజికవాదకము. క్రొను పైజాన ౯౬ పుటలు. చెల. ౮ అణాలు.

అఘునినాథ శతకము

కర్త, దాసరి అంజనాను, ఆదిపూడి, పర్పూరు పోస్టు, బాపట్లతాలూకా. ౧౯౩౨. చెల. ౨ అణాలు. క్రొను ౧౬ పుటలు. ఈ శతకము వేమనశక్తి నమన రించినది. నీతి, భక్తి సంయతమై యున్నది. వలయు వారు, కొప్పలు చలపతిరావుగారు, చీరాల అని వ్రాయవలెను.

మల్లెపువ్వులు

‘(రికర్డ్ పాయింట్)’: కర్త, కే. అన్నమరాజశర్మ. ౧౯౩౬. క్రొను ౪౩ పుటలు. చెల ౪ అ. శ్రీ బాలభారతీ గ్రంథనిలయము, అనుబంధ గ్రంథమాల-౩ ప్రచురము. ప్రకటనకర్త, యం. రామసుబ్బయ్యశ్రేష్ఠి, చాగలమట్టి (కర్నూల్ జిల్లా).

శ్రీ భగవద్గీతాదర్శనము

కర్త, నిడమర్తి జలదుర్గాప్రసాదరాయుడు రాజమండ్రి. ఈ గ్రంథమున, మూలమును, మూలమునకు బ్రతిపదాంతమును, శ్లోకములకు గల సంబంధమును బ్రకటింపబడినవి. అధ్యాయార్థ సంగ్రహము, వర్ణనా సంబంధమును వివరింపబడినవి. ముఖ్యపదములకు నూదిక గూడ జేర్చబడినది. కొన్ని చూర్పు కూర్పులును, వర్ణనా తృప్త్యముల గొన్ని విశేషములు నిందు గలవు. డెమ్మిన్స పైజాన ౧౯౦ పుటలు. ౧౯౩౨ ప్రచురము. చెల. తెలుపబడలేదు.

శోభావతి

తెలుగు సాంఘికనవల. గ్రంథకర్త, ఎ. పెరియ పిర్రాట్టమ్మ, మదరాసు. ౧౯౨౪ ప్రచురము. డెమ్మిన్స ౧౯౮ పుటలు. వలయువా రిట్లు వ్రాయవలెను :— ఎ. ఎల్. చూర్తి, ర. టింకసాల కుత్రాయలునాయని దీధి, పాతచాకలపేట, మదరాసు.

శ్రీమ దరుణాచలక్షేత్ర మాహాత్మ్యము

ఇది శ్రీమ దీక్ష్యర యతీంద్రులచే అనుగ్రహింపబడిన బ్రావిడభాషగ్రంథమును వి. గోపాలునిచే ఆంధ్రీకరింపించి శ్రీ రమణీయవాణి పుస్తకాలయమువారిచే ప్రకటింపబడియె. ౧౯౩౦. క్రొను పైజాన ౯౬ పుటలు. చెల ౮ అణాలు. N. A. తిరువణ్ణామలైకి వ్రాసినదో పుస్తకములు లభించును.

మహాత్మా గాంధీ జీవితము,

గాంధీ యిర్విన్ బిడంబడిక

పారికర్. గ్రంథకర్త, రావిపాటి కామేశ్వరరావు, పత్తెనపల్లి, నుంటూరుజిల్లా. క్రొను పైజా, ౬౩ పుటలు. చెల ౬ అణాలు.

అభినవ గాంధర్వకళ

(హోమ్స్ నియం నేర్పుటకుగాను). మొదటి భాగము. గ్రంథకర్త, నవరత్నం వెంకోటాచార్యులు, ఆర్థికవేత్త, కర్నూలుజిల్లా, ౧౯౩౨. డెమోక్రి పైజా, ౩౫ పుటలు. వెల ౧-౨-౦. హెచ్చుకాదా? సలయవారు టి. బాలనగయ్యకెట్టి, బాలనరస్వతి బుక్కుడిపో, చాక్ బజారు, కర్నూలు అనిగాని యెస్. హనుమంత రావుబ్రదర్స్, పండికొట్టూరు (కర్నూలుజిల్లా) అనిగాని వ్రాసిన బడియగలరు.

My Experience as a Legislator

(నా శాసనసభానుభవము)

(గ్రంథకర్త): శ్రీమతి డాక్టర్ యస్. ముక్తులక్ష్మిరాజ్ గారు, ఎమ్. టి. సి. యమ్., మదరాసు శాసన

సభకు పూర్వము ఉపాధ్యక్షురాలు. గ్రంథప్రచురము ౧౯౩౦. డెమోక్రి పైజాన ౨౪౬ పుటలు. వెల ౨ రూపాయలు.

శ్రీ గాయత్రీరామాయణమ్

ఇయ్యది, శ్రీమద్వాల్మీకిమహర్షి ప్రోక్తమై, శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి రాఘవాచార్యులవారిచే బరిష్కృతమై గోటేటి కృష్ణమూర్తికర్తవే బ్రకటింపబడినది. ౧౯౨౧ ప్రచురము. చందాధారులకు రు. ౧-౨-౦, ఇతరులకు రు. ౧-౨-౦. క్రాసు ౨౩ పుటలు. చక్కని బైండు. జి. కృష్ణమూర్తిగారు, మామిడిపాడు, కృష్ణా జిల్లా అని వ్రాసినవో పుస్తకములు కొరకును.

ధన్యోఽస్మి!

చేదుమందుల రోసి భుజింపలేని గదికి నబ్బెను ప్రాక్తనకర్మవశత అతిమధురతావశేన నామామృతమ్ము ఇంక నామయథయము నా కేల స్వామి!

మొఱకుదొరల దలంచుటే నరకమన్న కృత్తికి దొరకెను తొంటిసుకృతము కలన సరనభవదీయ లీలాప్రసంగకలన హేయనుతికలుమంబు నా కేల స్వామి!

సోమంచి సూర్యనారాయణ శర్మ గారు

కుటిల పరసేవ యన్న లో గ్రుంగుజీవి కేమి పుణ్యముననో భజియింప నబ్బె పరమసుధగమో నీడ్య శ్రీపాదయుగము ఇతర సేవాధయంబు నా కేల స్వామి!

బహుళతమభీకరవ్యథా భగ్నహృదయ మేమినుదిన మొ కాని చిగిరై నేడు, కురిసె త్వత్కరుణానుధా కుంభవృష్టి! హీనవైక్ల బృథమతి నా కికేల స్వామి!

[స్థితిలేని నామనస్సున మా కొడాలి ను
బృరాయని హతాన్మరణవార్త యాగినది.
కరుణము పొంగిపోగా, నది కట్టుకొన్న
దీభాగమే—]

ఓం భూర్భువస్సువః,
ఓం తత్సవితు ర్వరేణ్యం
భర్గోదేవస్య ధీమహి,
ధియో యో నః ప్రచోదయాత్.

౧

భూలోకము

వాణి:—

నాపురాకృతపూర్వ పుణ్యములపెల్ల
మ్రానుగట్టిన మానవమాత్రు డేను.
జన్మజన్మంబు లెన్నెన్నో చాడుకొనిన
మహితవిజ్ఞానమునను చిన్మయుడనేను.

ప్రాబ్ధ వామాధ జలద పర్యంకమందు
తథుకులీనెడు సాబగు జ్యోత్స్నానముండ
అవిరళంబైన జీవితాంతరములందు
మధువు పుడిసిల్ల ద్రావు దీపథమునందా.

స్నేహవాణి:—

అమితపుణ్యసమార్జనంబైనయట్టి
జన్మ పొందినదానికి సార్థకమ్ము.

పూత మీజన్మ నవనవసితమైన
మార్దవమ్మున సరిరాని మానసమ్ము.
ప్రథితజీవితరుచిరార్ద్రాపథములందు
సూక్తిమధురమ్ము హా సార్ద్రశ్రవదన
మరివిరియు పూపుదమ్మి నిత్యమ్ము మాకు.

వైరాగ్యవాణి:—

అన లహంతార మనగ కాయమున నున్న
యెముకనిర్మాణమునగూడ నెగసిపడును
అనలుతావల మిద్ది దేహము దురంత
దుష్టవాంఛానిబద్ధ బుద్ధుడమె యగును.

అంతర్వాణి:—

ఇది మహాజ్వర మింతింత నెదిగి యెదిగి
గాఢతమసంపు పరివృత్తి క్రమ్ముకొనును
అస్థిరంబున స్థిరమైన యట్టియూహ
స్థిరమునం దస్థిరత్వమ్ము సిద్ధపఱచు.
ఇద్ది యొకమానసప్లుతి ఈవిషమ్ము
అమృతవిశ్లేషమై తోచు నహరహంబు.

౨

భువర్లోకము

కావ్యవాణి:—

ఓయిమిత్రమ! నీయూహ లూరుచుండు
తరతమమ్ములతో స్వర్గధామములను
ఊహ కూహకు ముడివెట్టి యుత్ప్రబుద్ధ
మీమహాప్రజ్ఞకును నిర్మిద మింద్రి(కే)
యమ్ములందున ముల్లోక మాడుకొనును.

జిజ్ఞాసావాణి:—

ఎన్ని పరివృత్తులంబడి యీది యీది
పొందితివా దుర్లభంబైన పుణ్యరూప
మంతదవ్యుల తరియించి యమృతమూర్తి
విశ్వమయతేజ మిది యిట్లు వెలుగుగాత !
ఇంతగా జాట్టుకొను నహంకృతి ఫలించి
పరిధవిల్లుచు నీ దవ్వె ప్రజ్వలించు !

ఆంధ్రవాణి:—

అగునగును నీవు చరితార్థుడగుదు నిజము
విస్మృతంబైన జాతీయ విశ్వమందు,
జాతి కుత్తరగతులకొ, చదువుతలల
ఒక్కకలమున చిత్రించి యుద్ధరించి
నావు మాలోన నొకడ వైనావు నీవు !

3

సువర్లోకము.

నవ్వరాణి:—

పర్వ మీనాడు ప్రాప్తిలై ప్రాచినుండి
వాయుపథమందు వీతెంచు వాణి యొకడు
అమితతేజోమయంబైన యంతరిక్ష
మార్గమందున తేజమ్ము మానరముగ.
ఓ మహాకవి నీ పుర్వి నుద్యవిల్లి
విస్మృతములైన మాకీర్తి వెల్లువలను
ప్రతి గవ్యప్రించినా ననువలుకు మ్రోసె
రాజరాజులతో కృష్ణరాయుగొంతం!
అచటచట నున్న జ్యోతిర్మయంబులైన

ఈ పురావళు లిది యేమి యిందు నందు
నాకు నాత్మీయు లింద రున్నా రిదేమి?

* * * *

కొన్ని బంధము లిచ్చట పన్నుకొన్న
నెంతయో ప్రాణసంకట మెరిగినాను
చిరము వసియించుటను గాక చిత్రమైన
ప్రహముల బన్నుకొని తృప్తినుందురే?
తిక్కనాదులు నిచ్చట తెలియరారు
కొందరు ప్రసిద్ధులైన ముక్తులునుమాత్ర
మిచట నున్నారనుంగూడ నిందు తమకు
కీర్తులపకీర్తులనుచు లంఘింతు రేల?

రూపవాణి:—

వ్యాప్యతులయందు సప్తధా భ్రాంతమైన
అర్చిరనుమేయమూర్తి గాయత్రిదేవి!
విస్ఫురచ్ఛందముల నన్ను విహృతిగొల్పి
కదపుచున్నది యూర్ధ్వలోకముల పొంత.

అరూపవాణి:—

శబ్దమున సర్థమట్లుగ ఛందమందు
గానమట్లుగ నోంకార గర్భశక్తి
బ్రహ్మమట్లుగ చిద్రూపభాగధేయ
రూపరహితుని నన్ను విద్రుతు నొనర్చు.

ఉపహృతి

అంతవాక్కులవడి కొంత నణచికొంచు
చక్ర మాకృతి గాంచిన సత్వతేజ
మంత కంతకు పెద్దదై యంత యంత
చిన్నదియు నొచు నొకట నదృశ్యమయ్యె!

‘తెనుగు - తోబుట్టువులు’

‘వైకాఫి’ యందు నాలవభాగము వాక్రమించి నది ‘తెనుగు-తోబుట్టువులు’ అనువ్యాసము శ్రీమతే పల్లిరామచంద్రశాస్త్రిలుగారు బహుగ్రంథములు ‘హాచి’ దీనిని రచించినవారు. వీరు ‘తాము తెలుపదలచువిషయము చదువువారిమదిని కుదురుగా నాటినటుల చేయఁ బాలు కైలి’ నలవరుచుకొనిన నిపుణులు. విషయము భాషాచరిత్రమునకు కెందినది. కావున వీవ్యాసము ‘వైకాఫి’కి మకుటము; పాఠకుల కగ్రగణ్యము; భాషాచరిత్రజ్ఞానువులకెల్ల పరమాదరణీయము. దీనిని ‘వ్యాస’ మనుటకన్న భాషాచరిత్రాత్మకమున నొక చిహ్నిగ్రంథ మనుట యొప్పును.

ఇందు రచయిత తొలుత భాష, భాషాచరిత్రము, భాషాభేదములు, ఉపభాషలు, ప్రమాణభాషలు, భాషల మార్పు మున్నగువానిలే తత్వమును క్రమముగా వివరించుచు; భాషాకుటుంబముల చర్చ నందుకొని ‘తమకున్న పోలికలనుబట్టి ఏర్పడిన భాషాకుటుంబములలో మన భరతఖండమున ఎన్నికకు వచ్చునవి మూడు: ఉత్తరమున ఆర్య భాషాకుటుంబము; దక్షిణమున ద్రావిడభాషాకుటుంబము; ఈరెంటికిని వడుమ మన్నది ముండాభాషాకుటుంబము. ఇందు మొదటిది వడవంగడము, రెండవది తెన్వంగడము, మూడవది వడివంగడము—అనఁదగు..... సంస్కృతము, హిందీ మొదలగుభాషలు వడవంగడము లోనివి. మన తెనుగును, దాని తోబుట్టువులు తెన్వంగడములోనివి’ అనిచెప్పి ‘తల్లిసంస్కృతంబె యెల్లభాషలకును’ అనుమాట ‘అభిమానమునుబట్టి చెప్పినదేకాని నిజము కాదు’ అని ద్రావిడభాషల స్వతంత్రస్థితి నంగీకరించిరి. ఈ ‘భాషాకుటుంబములలో ద్రావిడభాషాకుటుంబము తక్కినభాషాకుటుంబములకంటె తొల్లింటి’ దని సకారణముగ చర్చించి రెండ్రప్రాచీనతను స్థాపించిరి. ఈ ‘తెన్వంగడము’ భాషలలోనివగు ‘గోండి, కోయ, కురుఖు, మల్తో, కోలాహి’ అను గ్ర భాషలు అవి

నాడుకయందున్న ప్రదేశములనుబట్టి ‘ఉత్తరదేశభాషలుగా లెక్కకువచ్చును.’ ఇది యిప్పటికీ నిబట్టి. నాటి కాలమున ‘దమ్యులతో పోలి తుదకు వారి నోడించి వారి దేశ మద్య లాక్రమించినపిదపగదా ఉత్తరదేశ మార్యావర్త మయినది. అయిన దమ్యు లేమయిరి? ఎక్కడకు పోయిరి? ఇప్పుడు వారిసంతతివా రెవరు? అని ప్రశ్నించి ‘దమ్యులే ద్రావిడులై’ రని తలంచుటచే ‘భారతఖండ మంతయు తొలుత ద్రావిడదేశమే’ అనియు, ‘ద్రావిడ భాషయే అపుడు భరతఖండభాష’ యనియు శాస్త్రీగారికి తోచుట న్యాయ్యమే. ఇది కాదనువా రెవరని ఆర్యభాషలను ప్రాకృతములలోని దేశ్యములు ద్రావిడ భాషలలోనివిగాక మరియేభాషలలోనివో చెప్పవలసి యున్నారు. వీరి యాపిదాంతమునకు ‘ఇప్పుడుమాడ బలూచిస్థానమున దానికి రాజధానియగు క్వెట్టాపట్టణమున నాడుకనున్న “బ్రాహ్మరాజు” అను భాషయే ‘ప్రబలమగు తార్కాణ’ అయినది.

అంత తెన్వంగడమునందలి పరునాలుగుభాషలను పేర్కొని, వానియుత్పత్తి, అవి మాటలాడు దేశభాగములు, అయాభాషల యుపభాషలు, వానివాని వాఙ్మయములనీతి మొదలగువిషయములను సంగ్రహముగా వివరించి వానిస్వరూపము దెలియుటకు మచ్చువాక్యముల నిచ్చిరి. ‘తెన్వంగడములో కొలుచు వారి మొత్తమునుబట్టి తెనుగుపలుకువలెందియే తొలిగదైను వెలయుచున్నది.’ తరువాతిది తెమిళము, కన్నడము, మలయాళము. వానికి దరువాతిది తక్కిన తొమ్మిదిభాషలు.

మనభాషకు గల “‘తెనుగు; తెలుగు, ఆంధ్రము’ అను పేరులలో ‘తెలుగునకు ‘తెల + ఉన్ + ంగ్’ కలసి ‘తెలుంగ్’ అయి ఇప్పుటి పలుకుబడినిబట్టి ‘ఉ’ చేరగా ‘తెలుంగు’ అనునుడి ఏర్పడియుండును... దానికి ‘తెల్లగా ఉండువారు, అట్టివారిభాష, తేటగా ఉండునుడులభాష, అని అర్థములు వచ్చును’ అని వ్యుత్పత్తి చెప్పిరి. కాని ‘దీని వ్యుత్పత్తినిబట్టి భాషాసంఘము తెలియకచ్చుచున్నది.

గాని యిది తెనుగునాటిభాషకు లోలిపేరు కాదనియు 'తరువాత వచ్చిన' పేరనియు తలచిరి. 'సన్నయ తిక్కనలు వాడిన' తెనుగునూడి, రూపాంతరమును, అమూల్యమునగాక, స్వతంత్రమును, ముఖ్యమును అనియు మన భాషకు మొదటిపేరనియు' వచ్చిరి. 'తెనుగు' పదమును 'తెన్ + ఉన్ + ం + ఉ' అని విడదీసి 'తెన్నున' (దారిలో) ఉండువారు; వారిభాష. తెన్నున ఉండువారి చేతము తెనుగునాడయ్యె. ఈ తెనుగునాడే ఆర్యుల దక్షిణాపథము. దక్షిణాపథము, దక్షిణచేతము నొకవానిని తెలుపునని, యందుకు నివర్తనముగా

“ఇది దక్షిణాపథమున

డిదియు విద్యాపురమున డి డోసల కి

య్యది యుజ్జయినికే చెరువులు

మది నిన్నిటిలోని నరుగ మన కెదియగున్.”

అను భారతారణ్యసర్వాంతర్గత సహాపాఖ్యానము నందలి పద్యము నొసగి. తరువాత 'ఆంధ్రజిత్తు భాషనేకాక, జాతిని-చేతమునుమాడ తెలుపుచున్నది. ఇది సహజముగా మొదట జాతికిని, పిమ్మట భాషకును, అటుపిమ్మట దక్షిణమున ఒకచేతమునకు పేరై ఉండవలె ఆంధ్రులు తరువాత తెలుగువారితో గలసిపోయినను మొదట ఆర్యజాతివారయినటుల ఐతేలేయబ్రాహ్మణయవలన తెలియవచ్చుచున్నది. వారిభాష ఆంధ్రమును ఆర్యభాషలలో ఒకటి అని వేరే చెప్పనక్కఱలేదు. ఆంధ్రులు లోలుతీ అవాగగకులును, బలహీనులు నైనను కొంతకాలమునకు బలవంతులయి రాజులయి, తెనుగునాటి నాక్రమించుకొని పాలించుటచే అదియు ఆంధ్రచేతమయ్యె. ఆంధ్రులు కొలదిమంది అగుటచే వారి భాష తెనుగువారిభాషతో కలిసిపోయినది. ఇట్లు తెస్వంగడములోని తెనుగుభాషయును, ఆర్యభాషకుటుంబములోని అంధ్రమును కలిసి యేర్పడిన మొత్తము భాషకు తెనుగు, తెలుగు నుడుచే కాక ఆంధ్రపదము కూడ పేరయ్యె' ననిచెప్పి 'ఇందువలన తెనుగునాటి లోలిభాష తెనుగే కాని ఆంధ్రము కాదనుట తేటతెల్లము' అని గేర్చిరి.

'కొలుచువారి మొత్తమునుబట్టి' 'లోలిగదైన వెలయుచున్న' మన తెనుగుయొక్క 'వాఙ్మయము ప్రాచీనతనుబట్టి మూడవదిగా లెక్కకువచ్చుచున్నది.' కాని వెనుకటిది, యిప్పటిది కలిపిన కొంత విరివిగనే కాన్పించుచున్నను 'మహాభాషలని పేరొందిన సంస్కృతము ఇంగ్లీషు మొదలగు భాషలలోని వాఙ్మయములవలె సంపూర్ణమయినదని తెనుగువారు చెప్పుకొని పంతోపింపజాలని స్థితిలో' ముందుట నిక్కము. ఈలోటును దీర్చుట కయి సరియయిన ప్రయత్నములు కొనసాగుట లేనదియు, ఇతరభాషలలోని ఉత్తమగ్రంథములను తెనిగించుటయు 'స్వతంత్రములగు' సాహిత్యగ్రంథములు, లక్షణ గ్రంథములు, చరిత్రగ్రంథములు మొదలగువానిని 'పసగలకైలిని' 'ససిగా వ్రాయ'వలయుననియు హెచ్చరించుచున్నారు.

'పసగలకైలి యలకడుటకు తెనుగు ససిగా నేర్చుకొనవలె.....అనగా తెనుగునుదల నిక్కపు రూపులను అర్థములును, సామెతలును, సాగములును తెలిసికొనవలె; మదులు మార్పు నేర్పు సమమార్పు కొనవలె' నన్నారు. 'లేనిచో' మదిలోని తలంపులను మాటిగా వెల్లడించు పసగల మేలికైలి పట్టువడను. అది లేనిచో మనవాఙ్మయము వన్నె తెక్కగు; లోకము నకు పనికిరాదు. అట్టిచో మనకు వాఙ్మయము ఉన్నను లేకున్నను ఒక్కటియే' అని గట్టిగా చెప్పివారు. 'తమ వాఙ్మయము లోకమునకు పనికివచ్చునట్లు పెంపొందింపచేయు తెనుగువారు తెనుగున మంచిపాండిత్యము గడించుకొనవలె' నన్నారు. అట్లు తెనుగున మంచిపాండిత్యమును సంపాదించుటకు 'తెనుగును, సంస్కృతమును మాత్రము కాక తెనుగు లోలుట్టువులను తెస్వంగడము లోని భాషలును, తెనుగునకు తోడ్పడిన ప్రాకృతము మొదలగు భాషలును, ధూమండలమందిరిట్లు వ్యాపించి సంపూర్ణముగా వాఙ్మయముతో వెలయుచున్న యింగ్లీషు భాషయును నడువకలే'నని రచయిత కావించిన యథుగా లోయప చేతము భాషాజిజ్ఞాసువులకు, వాఙ్మయ సేవాపరాయణులకు నెంతయు సహచరణపాత్రము. చివరకు 'తెనుగు వాఙ్మయమున కున్నలోపము తీర్చురీతింపుతోడనే అంగబలముతోడను, అర్థబలముతోడను' ఏర్పడిన

అంగ్రసాహిత్యపరిషత్తు 'చేయఁబానుకొనిన మొదటి పెద్ద పని-సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు ప్రచురణము' 'నేటికిని తెలివితేటినది కా' దని వగవును చెబుచును తత్ప్రచురణము త్వరలో కావించ పరిషత్తువారిని కోరిరి.

మఱియు తెలుగునకు సంప్రాప్తమయిన 'దుర వధను తిప్పించవలసినదాగ్యత నిజమునకు ఇప్పుడు అంగ్ర విశ్వవిద్యాలయపరిషత్తు వహించవలె' నని కోరుచు నీవ్యాస మును పరిషత్తు ప్రియించించిరి. ఈ యమాత్యవ్యాసమునే రచయిత విప్లవీకరించి గ్రంథముగ ముద్రించి ప్రచురించినయెడల తెనుగు చదువువారికి గొప్ప ఉపకారము చేసినవా రగుదురు.

అందును ప్రాచ్యవిద్యాపరీక్షలకుచదువు విద్యార్థులకు ప్రకృతము భాషాతత్త్వ చరిత్రాశ్రియనము అందనిద్రానిపండు ఊభను గలిగించుచున్నది. ఉన్న గ్రంథము లాంగ్లమున నుండుట, తెలుగున చెప్పఁగల దొక్కటియైన లేకపోవుట, అంగ్లముననున్నవానిలో వెక్కుకొని విపరీతసిద్ధాంతములతో విప్రతిపత్తి కాకరము లయ్యుండుట, బోధకులకే యిది దురవగాహములగుట విద్యార్థుల ఊభకు గారణములు. కావున కాస్త్రీగారు వ్యాసమును పెంచి గ్రంథరూపమున వలవడఁజేసి విద్యార్థి బృందముకృతజ్ఞతకు బాగు లగుదురుగాక! 'తెలుగు తల్లి' 'మేలివానియములున్న పలుకులవెలకు లెక్కిన గడ్డియలతో పాటివచ్చు గడ్డ' వెక్కుకొని కొకమెట్టును కట్టి 'వాసికెక్కుదురుగాక!'

సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు

'తెలుగుభాషలోని పదములకు వ్యుత్పత్తి మొదలగువానిని నిరూపించు లక్ష్యసహితముగ సర్థమును వివరించు సర్వకలపముని నిఘంటువు నొకదానిని రచించి ప్రకటించుట' అంగ్రసాహిత్యపరిషత్తు ఉద్దేశములలో ప్రధానమైనది. 'అంగ్రసాహిత్యపరిషత్తు తెలుగుభాషను వాఙ్మయమును ఆభివృద్ధి పొందించువార్గములలో

నిది మొట్టమొదటిది.' ఈయదేశము పరిషత్తు పుట్టిననాడు (౧౭-౫-౧౮౮౧) పుట్టినది. ఇది తెలుగుభాషకు తెలుగు నాటికి మహాపకారకమయిన కార్యముని తలపని, యా ప్పొంగని యాంధ్రు డుండడు. అప్పుడే ఈనిఘంటువును అంగ్రసాహిత్య పరిషత్తువాధిపత్యముక్రిందనే, తత్కార్యముగనే తయారుచేసి ముద్రించుట కను గనమునంతయు తా మొసంగెదమని శ్రీ పితాపురము మహారాజావారు వాగ్దానము చేసిరి. కావుననే నిఘంటువు తన్నామాంకిత మయినది. శ్రీజయంతి రామయ్యపంతులుగారిండుకు కారకు లనవలసియున్నది.

తరువాత నిఘంటు నిర్మాణపద్ధతులను గూర్చి శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారి కివ్యాసమును వ్రాసి ౧౮౮౨ లో ప్రకటించి విద్వాంసులకు కొందఱికి పంపి వారి ఆభిప్రాయములను సంపాదించిరి. వాని నొక 'పండితసంఘము' చర్చించినది. 'అలస్యా దమృతం విష మను నాకొక్కటి ననుసరించి ఒకరో యిద్దఱో తమ యిష్టముచొప్పున చేసేకార్యము కావనియు, పదిమంది విద్యాధికులు చేరి చేయవలసినదనియు నిశ్చయించినది. 'ద్రావిడభాష కొకనిఘంటువు రచించునటుల దొర తనముచా రీనకును సుత్తరవుచేసి యాకార్యము నిర్వహింప నొకసంఘము నేరుపాటు చేసియున్నారు. వారింకను నిర్మాణపద్ధతులను నిరూపించుకొన్నట్లు తోపదు. ద్రావిడాంధ్రభాష లక్ష్యసంబంధము కలవి కావున నిర్దేశుసంఘములు నొకదానితో నొకటి సంప్ర తించుకొనుచుండుట మేలు' అనిమాడ సంభావించినది. 'మేలు' అన్న 'సంప్రతింపులు' ఎన్ని మారులు జరిగినో, ఏవిధమయిన 'మేలు' సమూహచేసే తెలియ రాదు. చివరకు శ్రీరామయ్యపంతులుగారు నూచించినపద్ధతుల ననుసరించియే నిఘంటురచనము ప్రారంభ మయినది.

ప్రమాదీన(౧౮౮౩-౮౪)సంవత్సరమున నిఘంటు నిర్మాణమునకు పూర్వాంగముగా భారతప్రయోగాను క్రమణిక * వ్రాయబడినది. నిఘంటురచనమున కిది యొక్కొక్కదాని నొక్కొక్క కాగితపుముక్కమీద

* భారతమునందలి పదముల నన్నింటిని విడివిడి వ్రాయుట.

సహకారి అంతగా కాకున్నను వ్యయముమాత్రము అధిక మయ్యుండును. తెలుగుజిల్లాలయం దంతట వాడుకలో నున్న వృత్తిపరిభాషాపదములు కొన్ని నేకరింపబడినవి.

౧౮౧౧-వ సంవత్సరమున శ్రీ వేదము వేంకట రాయశాస్త్రిగారు సంపాదకులుగా నియమింపబడిరి. వారికి సాహిత్య మొనర్చుటకును, తత్సమాధిశబ్దములను ఏర్పఱుకును మరికొందరు నియమింపబడిరి. ఈకార్యము చెన్నపురమున వాంధ్రసాహిత్యపరిషత్కార్యాలయము ననే జరుగుచుండెను. శ్రీ శాస్త్రిలుగారివంటి యుద్ధండ పండితులు సంపాదకు లగుటచే నిఘంటు వదిరకాల ముననే సంపూర్ణముయి యాంధ్రభాషమునకు లభింప గల దనువాళ్ళ కలిగెను. పనియంతయు పండుకయి ఏరు పడిన యొకసంఘమువాడేకము ననుసరించుట జరుగు చుండినది. సంపాదకు లాసంఘమున నొకసభ్యుడయ్యును ప్రత్యేకము లేదు యభిప్రాయముల ననుసరించి నిఘంటు రచనమును జరుప నభిమతపడదుచేత కాబోలు రెండేండ్లకు తరువాత పరిషత్తువారు చెన్నపట్టణమున జరిగిన పని యంత తృప్తికరముగా లేదని చిన్నపుచ్చుకొనవలసి వచ్చినది. ఇందుకు నిఘంటు నిర్మాణమును కొనసాగించు చున్నవారి లోపమా, వారి ననుపదమును 'ఇటు అటు' అని తన యిష్టానుసారము త్రిప్పుచుండినసంఘములోపమా కాని, నిఘంటువునకు ధనము నొసంగ ప్రతిభులేము చేసిన మహారాజావారు లేదు అనుకొని పర్యవేక్షణమున నిర్మాణకార్యమును జరిపెద మనిరన్న కారణమున నిఘంటుకార్యస్థాపనము కాలేయుక్తి (౧౮౧౮) సంవత్సరాది వాటికి పితాపురమునకు మార్చబడినది.

శాస్త్రిలుగారి సంపాదకత్వము చెల్లిపోయినది. 'నిఘంటునిర్మాణసంఘము'మాట మరి వివరాదయ్యెను. చెన్నపురమున పనిచేయుచుండినవారిలో శ్రీతంజనగరం లేవప్పెరుమాళ్లయ్య (లేవరాజుగూడ) గారు—ఇందు మించు శ్రీశాస్త్రిగారిని పోలినపండితులు—ఒక్కరే—కార్యస్థాపనముతోపాటు పితాపురమునకు దీసికొనిపోబ డిరి. సంపాదకులుగా కారు, నిఘంటుకార్యాలయమున తత్సమపదముల పనిచేయుటకు. నాడుమొదలు శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు సంపాదకత్వమును

వహించిరి—శ్రీరాజావారు వారిని కోరినందున. అప్పటి నుండియు 'వస్తుసంగ్రహము, తద్విమర్శనము' జరుగుచు వచ్చినది. ౧౮౨౦-వ సం. మార్చి ప్రాంతమునకు, మూడింట రెండుపాళ్లు అనగా 'ప'లో సగమువరకు తత్సమపదములు మార్చబడినవి. 'వచ్చినవే పెక్కు సారులు వచ్చినమాట లనేకములున్న' ఆచ్చిపదములు ౭౭౫౮౫ నేకరింపబడినవి. 'ప్రాకృతపదములు ౮౩౧', 'ద్రావిడపదములు ౫౩౧౭' సిద్ధమయినవి. మొత్తము సమ మార్చినపదములు ౧౩౫౪౮౧. ఇది నిఘంటు కార్యస్థాన ము పితాపురముచేరిన రెండేండ్లలో జరిగినపని. ఈవిష యము, ప్రైవేటులకు పండితులు నిర్ణయించిన అర్ధాదు లను 'పరిశీలించి సిద్ధాంతీకరించుభారము' తమయందు గల, 'భారతము మొదలయిన పెద్దగ్రంథములు కొన్ని' తాము 'ముందుగాజదివి యందలి ముఖ్యపదముల గుర్తించు చున్న' సంపాదకులు ౧౮౨౦-వ సం. మార్చి నెలలో ప్రచురించిన నివేదికవలన స్పష్టమగుచున్నది. ఇట్లు రెండేండ్లలో పని యిరుకుగ జరిగినది. ఇచ్చ డీసంపాదకుల కున్నస్వాతంత్ర్యము, సిద్ధాంతీకరణభారము చెనుకటి సంపాదకులకు లేకపోవుటచేతనే కాబోలు ననవలెను ఆరెండుమూడేండ్లలో కార్యఫల మేమియు కనబడక పోవుటకు కారణము! అది యిపు డప్రస్తుతము.

ఎట్లయినవేది, ౧౮౧౧-వ సంవత్సరమున ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తున మద్దేశియాపమున మొలకెత్తిన నిఘంటునిర్మాణకార్యము మహారాజపోషణము గలిగి యుండియు ౧౮౨౦-వ సం. వాటికి (అనగా ౯ ఏండ్లకు) ఇట్లు రెండవఅకు చేసినది. పదవకి కొలదికాలము నకు, ఏళ్లంతిరుని ప్రకృష్టపాండిత్యము నిఘంటు నిర్మాణ మున మాతగ్లగా నుండవలసివో ఆ పండితులు, లేవప్పెరు మాళ్లయ్యగారు కాలగతినిచెందిరి. వారిస్థానమున శ్రీ శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు నియమింపబడి వారు చేయుచుండినపనినే సాగించుచుండిరి.

నిఘంటునిర్మాణవిధానమునుసూర్చి తొలత శ్రీ రామయ్యపంతులుగారి వ్యాసము, చెన్నపురమున కార్య స్థాపనముండగా నొకమధువుపదములపట్టిక, పితాపుర మునకు మారినతరువాత సం. ౧౮౨౨లో నింకొకమధువు

పదములపట్టిక, ఆ పయి సం. ౧౮౨౧ లో మరొక్క పట్టిక ప్రకటితములయి పండితులకు విమర్శవార్ధము పంపబడినవి. కాని వారి విమర్శన మెట్టిదో లోకమునకు తెలియకపోయెను. చివరపట్టికపయినమూత్రము నూచనలు' విమర్శనలు కొన్ని భారతీయందు ప్రకటితములయినవి. మహారాజపోషణము, ఎక్కువ భారమును వహించిన సంపాదకులు గల ఈనిఘంటురచన మీతీకుననుండు, దీని కంటె రెండేండ్లతరువాత ప్రారంభమయిన ద్రావిడ నిఘంటువున, దేశభాషలపయి వర్ణిమాన మంతగా చూపరమకొను విశ్వవిద్యాలయమువారు తయారుచేయుచు వున్నదానియందు ౬౩౨ పుటలుగల మొదటిసంపుటము, భాగ్యత్రయోత్సవము, ముద్రితముయి ప్రకటితముయినది. అందు మొదటిభాగము ౨౬౬ పుటలు గలది ౧౮౨౪-వ సంవత్సరముననే ప్రకటితమయినది. అది మొదలు ఏటా రెండేసిభాగములవంతున ప్రకటితములగుచునే యున్నవి. ఈసంవత్సరము అయినద సంపుటమున మొదటిభాగము వెలువడినది. అందు చివరపదము 'సీహ్యుప్తమి' (సీహ్యుప్తమి). మొత్తము నిఘంటువున నేటికి వెలువడిన పుటలు ౨,౭౩౨.

సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటుప్రకటనము అనుచిత్పరము 'ఆది జరుగుతూ ఉన్నది, ఇది జరుగుతూ ఉన్నది, ఇది ప్రకటించుచుంటిమి, ఏవో యిబ్బందులు కలిగి

* భారతీయందు ప్రకటితములయిన వ్యాసములు:—

౧. శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు. శ్రీమాన్ యాయ్యాణ్ణి వెంకటవీరరాఘవాచార్యులుగారు. ప్రథమ, శ్రావణమాససంచిక, పు. ౧౮-౨౧. ఇందు చూచనలు గలవు.

౨. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు - మచ్చుపదములు. శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావుగారు. ప్రథమ, ఆశ్వయుజసంచిక, పు. ౫-౧౮. ఇందు విమర్శనపూర్వకము లగు చూచనలు కలవు. 'పదిహేనుఏండ్లనుంచీ జరుగుతూఉన్న ఈ బృహన్నిఘంటునిర్మాణము ఏలవల్లలోఉన్నదీ' తెలుపుచుమాడ.

౩. సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు విమర్శనఖండనము. శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు. ఇది పై శ్రీ చి. నా. రా. గారి వ్యాసమునకు ఖండనము. ప్రథమ, ఫాల్గుణమాససంచిక, పు. ౩౬౮-౩౭౪.

౪. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు - మచ్చుపదములు. శ్రీ చి. నా. గారు విధవ, వైశాఖ సంచిక, పు. ౭౮౭-౮౦౩. ఇది పై శ్రీ జ. రా. గారి ఖండనమును ఖండించునది.

ఈ విమర్శనలు ఖండనలు చురుకుపాలు త్రాగించుటలు త్రాగుటలు—వీనితోనే పరిపూరియైనవి.

గ్రావిడ నిఘంటువున వెలువడిన పుటలు ౨,౭౩౨. సరాసరి మాటరువదిపుటలుగల యొక్కొక్క భాగము నకు వెల రెండురూపాయలు. ఇప్పటికి వెలువడినభాగములు పదునేడు.

నది' అని యాతీకున మారమారమునకు పోవుచున్నది. ఇట్టివల ప్రయోమాత సంవత్సర కార్యనివేదికయందు 'అకారాదిపదముల చివరపరిశోధనము నిఘంటుసంపాదకులచే గానింపబడుచున్నది. అకారాదిపదములన్నియు నిట్లు పరిశోధింపబడినవిమృట నవి నిఘంటు ప్రథమసంపుటముగా ముద్రింపబడును.' అని సంపాదకులు తెలిసిరి. ఇప్పటికి ఒకటిన్నర ఏడాది అయినను సంపుటము ఇంకను వెలువడినది కాదు.

పదియేండ్లకుపైగా నిఘంటుకేరమునకు ప్రధానాంగములగు సమమార్పులు, నిఘంటునిర్మాణకార్యములయందు మంచి యనుభవమును గడించుకొనిన శ్రీ శ్రీ పాదలక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారిచేత కార్యాలయమున వదిలి పోయినది తెలియవచ్చుచున్నది. సమర్థులు, అనుభవము, విషయసంగ్రహము గలవారు నగు శ్రీ శాస్త్రిగారు నిఘంటునిర్మాణకార్యాలయము నిట్లు వదిలిపోవలసివచ్చుట నిఘంటువు దురదృష్ట మనవలసియున్నది.

నిఘంటునిర్మాణము ప్రారంభమయి యిరువదేండ్లు దాటివది. జాబాపు లక్షయూపాయలు వ్యయమయినవి. కాని, నిఘంటువున వల్పభాగ మేనియు నింకను ముద్రితము కాకున్నయది. ద్రావిడ నిఘంటువుననుకో మూడింట రెండువంతులు ముద్రితముయి వెలువడినది.

పచ్చయప్ప కళాశాలయం దాంగ్లాచార్యపదము నధిష్ఠించి మెప్పుడు గన్నవారు. ఆరటిపం జొలిచిపెట్టిన టులు బోధింపగలవారు. విద్యార్థులను కన్న పంఠాసము వలె ప్రేమించి వారికి పాకర్యములను సమహరించి కంటిని తెప్పవలె కాచి వారిలో నొకరుగ నుండు స్వభావము వీరిది. ఆంధ్రభాష, ఆంధ్రులు ఆన్న చెవికొని కొనువారు. చెన్న పురమునందలి యాంధ్రుల యాన్నత్యమున కుపకరించు నెల్ల కార్యములయందు వీరిచేయి కలిపి యేయించును. ఇట్టి విద్యావంతుడు, బోధనచతురుడు, వివరణకు, దయాశుభ్రు, విద్యార్థి కల్పవృక్షము వగు నీపత్నురుభుడు యశశ్శరీరమును మిగిల్చి పోయినాడు. వీరికయి వగదు పచ్చయప్పకళాశాలవారు, విద్యార్థులు, చెన్న పురము నాంధ్రులు, సుబ్రహ్మణ్యముగారి కుటుంబముతోపాటు ఆస్వాసమును చెందనగుదురు.

అల్పయువు కొడాలి వెంకటసుబ్బారావు

జననము ౧౨-౧౨-౧౯౦౪. మరణము ౧౧-౮-౧౯౩౨.

అల్పయువతము; అతిదారుణము వెంకటసుబ్బారావు మరణము. ఇరువరెనిమిదేండుల ప్రాయమున, పొంగారు యావనమున, సకలైహికభోగానుభవసమానంధవేళయందు హృదయమువలె స్నిగ్ధము, భావమువలె సున్నతము, బుద్ధితె వికలకాష్ఠ్యము, ధైర్యమువలె

సుదృఢము, ప్రకృతివలె మనోహరము వగు వెంకటసుబ్బారావుశరీరము, కటకటా, కట్టిడి మృదువువలె పటిష్ఠాయనది! సురభిశకుసుమ మొకటి సుడిగాలిలో సురిగిపోయినది!! పతి పరివియోగము, తండ్రికి శ్రుతవియోగము పంపుటిల్లినది. ఈవియోగము దుస్సహము, నిరవధికము. దైవ మెంతనిర్దయము! అభవా, తీవ్రోటి! స్వకార్యానురూపఫలానుభూతి యవతిక్రమణీయము.

వెంకటసుబ్బారావు భావనకుడు, కవి, రచజ్ఞుడు, అతని కావ్యనిర్మాణ మాలేని జీవితమువలె అల్పమాత్రము, ప్రకృష్టము. అతనికావ్యములు మిక్కిలిగ వస్త్రాశ్రయములు. అతని విశిష్టమతి వస్తుతత్త్వగ్రహణవిభుడము. వస్తుతత్త్వజ్ఞానమున సత్స్పృహలయిన యతని భావము లుద్వేలములుగ పొంగి రమణీయకల్పనాబద్ధములయి కావ్యరూపమున పరిణతిని గాంచునవి. భావానురూపపదరచన గలిగి ధారావాహినియయి యొప్పు నతని కవితకు వర్గితవస్తువు నెదుటబెట్టి పాశకుని హృదయమును రసించేదయు శక్తి కలదు. అది కేవలము శబ్దానుకాశనమునకు లొంగునదికాదు; అక్షరనియమములకు బానిస యగునదికాదు. భావవిగ్రహ ముండముగ పరుచుచు పాశకుని వెనుకెట్లు పరువులువార జేయునది. ఈ యల్పయువురచనములలో 'హంసకేత్రము' ప్రకృష్టము; అది గ్రంథరూపమును గాంచగినది.

ప్రపంచము నెల్ల విషయముల సవ్యత నాశించుకాల మిది. భావకులగు నవకవులు కొందఱు కవితను నూతనమార్గముల నడిపించుచు వళినవరూపరమణీయగు గావించుచున్నారు. ఆ కొందరిలోనివాడు సుబ్బారావు. అతనికావ్యములను 'భారతి' కై నేసి కొనినది. ఇంకను కై నేయ మురియుచుండినది. ఇంకలో నిటు విపరీతముగ పరిణమించినది.

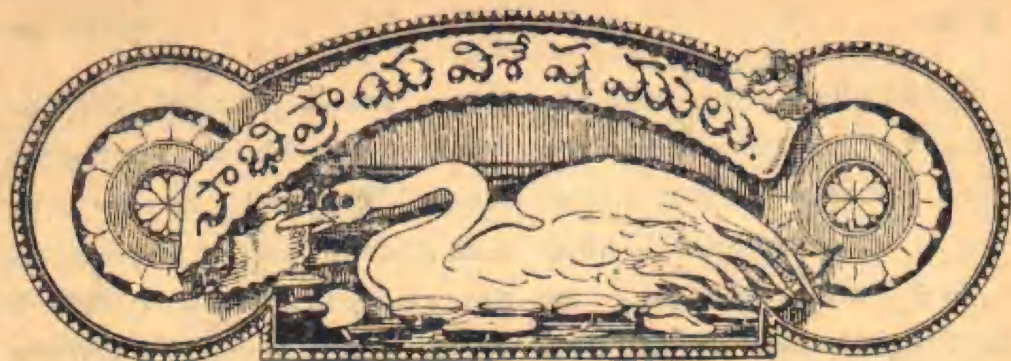
సుబ్బారావుభౌతికశరీరము నేడు ప్రణయ్యమయినది; కావ్యశరీరము మిగిలినది. అది భావనాశైలికవి సితము, చిరంజీవము. ఆ రూపమున సుబ్బారావును సమృద్ధయలు నిరంతరము చిర్పించుచుండగలరు. పూవు నశించినను తావి నశింపదు.

కలరు ఘను ల్నిజాశ్రితుల కాంక్షలమూతమె తీర్చువార లి
య్యిల నెపుడైనఁ జూడ నగునే? యితరు ల్లము వేడకున్న ని
శ్చలతను జీవనం బొనఁగు సాహసవంతులు? చెప్పదేను ని
ర్మల మతితోడ నోయిఘనమా! విను సార్థకనాముఁ డీవెపో!
ఇల నొకచోఁ దగం గురిసి యింకొకచో నటు చేయవంచు నాఁ
గల దొక నింద నీకు నరి గా దిది యోచన నేయఁగా మహా
బలునికీఁ జిక్కు నత్పథవిభాసురు లేమి యొనర్చనాను సం
చలితులు గాక యుందురే? విచారము మాను వలాహకోత్తమా!

ఉపకృతి యందు రొక్క-మొగి నుండినయర్థము లిచ్చినంత నే
తపమునఁ బొందఁజాలు నమృతమ్ము మహోన్నతమైనయట్టి వి
ష్ణుపదమునందు నిల్చి సహజోద్ధతి మాని యొసంగి తాన మె
ల్లపు డొకరీతిఁ బాపెడి వలాహకుఁడా, సరిలేరు నీ కిలన్!

కురిసెన వీవు వర్షమును గొండలపై జలరాశిపైన ను
స్థిరగతి న స్వనోక్తిగల ద్రేకియ నానుడి రిత్తయకాను? భూ
ధర వరరత్నధుల్ సుజనతాశ్రయయోగ్యులు గాన వారి భా
స్వరగుణసంయుక్తు ల్బునరసప్రదు లాశ్రయ మొందు తొప్పజే.

ధన మది యెంత యుండిన ననారతవైభవ మెంత యుండిన
ఘనుడ! భవత్ప్రసన్నత యొకానొక యేటను మృగ్యమాయె స
జరు లభితార్తిఁ బొందుచును సారెకు సారెకుఁ గోరుదు ర్గదా
యనునమమైన నీకరుణ నందగఁజేయఁ జరాచరేశ్వరునే.

పదునూరేడుమాట పోటియై ధర తెల్లు, నొక్క డాడుమాట యొక్క పెండు
 ఊరటండువాని హరిల్లు నోపదు, విశ్వదాభిరామ వివర చేసు.

వేదాంతవేది కేమన చెప్పిన హితోపదేశము
 దురభిమానపరాయణులకు మననయోగ్య
 ముగ నున్నది. హిందూస్థానమునకు సర్వాధి
 కారమంత్రియైన సర్ సామ్యుయలు హోరు
 గారిబుద్ధియందు హితోపదేశములకు స్థలము
 లేదని తెలిసినవిషయమే. కాని సర్ సామ్యు
 యలు హోరుగారి ప్రగల్భవాక్యములు
 మాత్రము వారికి హితమైనను ప్రపంచమును
 మోసగించజాలవు. వారు హిందూస్థానమునకు
 చేసిన మహోపకారములందు నిర్బంధవిధాన
 విజయమును, ప్రభుత్వము చేసిన అవ్వలవిజయ
 మును, ఒటావానమావేశఫలమును, సాంఘిక
 నియోజకనిర్ణయమును ప్రశంసించుటయందు
 వారికి సహజమైన నిరంకుశాధికారాభిమా
 నము వెల్లడియగుచున్నది. నిర్బంధశాసనపరి
 పాలనము నన్ని పక్షములవారును నిరసించుచు
 న్నపుడు దానిని ప్రశంసించుట నిరుపయోగము.
 హిందూస్థానము నిటీవలనే సంధర్శించి
 దేశపరిస్థితులను స్వయముగను గనుగొనిన
 లోధియనుప్రభువుగారి యభిప్రాయముల
 వైసను విశ్వసించుట హోరుగారికి కర్తవ్యము.

లోధియనుప్రభువు జాతీయ ప్రభుత్వమునందు
 బాధ్యతగల సహాయమంత్రి. వారివర్యుటనము
 నందును, సంప్రతింపులందును ప్రజాభిప్రాయ
 మును దేశపరిస్థితులను కొంతవరకె నను
 గ్రహించుట కవకాశములను గలిగియుండిన
 లోధియనుప్రభువుగారి సలహాను సంయతము
 పెడచెవిని బెట్టుట హోరుగారికి నిర్బంధవిధా
 నమునందుగల విశ్వాసమును విశదముచేయు
 చున్నది. ప్రశాంతస్వభావముగల పండిత
 మదనమోహన మాలవ్యగారు దేశమునం దిట్టి
 అశాంతి యెన్నడును గలుగలేదనియును, ఏ
 పక్షమువారికిని విశ్వాసము లేదనియును ఇటీ
 వలనే కలకత్తాయందు కంఠోక్తిగను చెలిసియుం
 డిరి. ఇంగ్లాండునుండి హిందూస్థానపరిస్థితులను
 బరిశీలించ వచ్చిన ఇండియాసమితిప్రతినిధులును
 కన్సర్వేటివు సభ్యుడు హేలుగారు మొదలగు
 సాంగ్గప్రముఖులును లోధియనుప్రభువు తెలిపిన
 సద్భావములనే వెల్లడిచేసిరి. నిర్బంధవిధాన
 ప్రయోజనమును విశదముచేయునవి ప్రజా
 హృదయములు గాని కల్లుపాటలు, విదేశవస్తు
 వుల దిగుమతులును గావు.

నిస్సహాయస్థితియందున్న ప్రజలు ధర్మ విరుద్ధమైన కార్యములను జేయుటయందు విచిత్రము గనుపడదు. మహానిర్బంధప్రస్థాన మారంభమై ఎఫిమిదిమానములు గతించినను ప్రజాశక్తి విజృంభించుచున్న విధమును దేశవ్యవహారములు విశేషము చేయుచున్నవి. లాతీ ప్రయోగములు, నిర్బంధములు జరిమానాలు, జప్తులు, రహస్యదండన నిర్బంధములు ప్రజాశక్తిని వృద్ధిచేయుచున్న విధమును వివిధప్రాంతములందును జరుగుచున్న సత్యాగ్రహ వ్యవహారములు రూపుచేయుచున్నవి. నిర్బంధవిధానము శాంతి స్థాపనమునకు బదులు అశాంతిని వృద్ధిచేయుట ప్రకృతి ధర్మము. ప్రపంచమంతయును శాంతికై పరితపించుచున్న సమయమునందు శాంతి దూతను నిర్బంధించుటయును, నిర్బంధవిధాన వ్యాపనమును సర్వార్థిష్టములకును సాధన భూతముగా గలదు. ప్రపంచేతిహాసములందెచ్చటను నెప్పుడును విజయమును బడయని నిర్బంధ విధానము హిందూదేశమునందు విజయమును బడయజాలదు.

* * * *

అప్పులవిజయము

ప్రభుత్వము చేసిన యప్పుల విజయము దేశశాంతికిని ప్రజావిశ్వాసమునకును నిదర్శనము గాజాలదు. బ్యాంకులు, వ్యాపారము విదేశీయుల పశమునందున్నప్పుడు ప్రాతగవర్నమెంటు పత్రములను క్రొత్తపత్రములను మార్పుట కవకాశమున్నప్పుడు అప్పును పూ

రించుట ప్రజల నిస్సహాయస్థితికి నిదర్శనము కానివిశ్వాసప్రత్యయములకు నిదర్శనముగాదు. దీనివలన శ్రీమంతలు, విదేశీయులు లాభమును పొందినను ప్రజల కెట్టి లాభమును నుండదు. హిందూస్థానమునుండి విదేశీయులకు గతించిన పదిమానములందును నెగుమలమైన ౯౦ కోట్ల రూప్యముల బంగారమును హిందూదేశము నావరించిన దురవస్థను విశేషము చేయుచున్నది. గతించిన కఠినయమానములందును హిందూస్థానమునుండి సహజమైన పదార్థముల యెగుమతి ౩౦ కోట్ల రూప్యములవి తగ్గుటయును, ౯౦ కోట్ల రూప్యముల బంగార మెగుమతి యగుటయును హోరుగా రికి సంతృప్తిని కలుగజేసినను దేశక్షేమ పరాయణుల కెవరికిని సంతృప్తిని గలుగజేయజాలదు. ప్రపంచమంతయును నొకమార్గమునను హిందూస్థాన మొకమార్గమును సదుచుట విపరీతమైన యార్థికనీతియనియును సహజమైన యార్థికనీతి కాదనియును బాలిశులు సయితము గ్రహించగలరు. ఒటావా సమావేశముననాటిన విషదీజములఫలమును కాలము పరిపక్వము చేయగలదు.

* * * *

సాంఘికసమస్యనిర్ణయము

ఈనిర్ణయము బ్రిటిషు ప్రభుత్వమునకు హిందూస్థానస్వాతంత్ర్యముపట్ల గల నిజాభిప్రాయమును లోకమానకంతకును విదితముచేసినది. హోరుగారే బ్రిటిషుప్రభుత్వపద్ధానమున కీ నిర్ణయమును ప్రమాణముగ నుదాహ

రించిరి. బ్రతిష్ఠప్రభుత్వమునకు పరమార్థము జాతీయబాధ్యతాయుత ప్రజాస్వామికపాలన స్థానము. ప్రభుత్వము ప్రకటించిన సాంఘిక నిర్ణయ మీ పరమార్థమును నూర్చేంద్లకైనను సాధ్యపడనియదు. హిందూస్థానమునందు రెండువంతులు ప్రజలైన హిందువులకు నియోజకవర్గమునందు నామరూపములు పోయినవి. సామాన్యనియోజకవర్గమునందెవరు గలరొయది పరమరహ్యము. హోరుగారికిని, వారి యాంతరంగికులకును మూత్రము విదితము. హిందూస్థానమును జాతిమతలింగతాఖావృత్తి స్థితి భేదములతోను తుత్తునియలుచేయుటయందీనిర్ణయము భయంకరరూపమును దాల్చుట నహజము. హిందూమహమ్మదీయ సిక్కు భేదములను, యూరోపియను ఆంగ్లో-ఇండియను క్రైస్తవభేదములను, స్త్రీపురుషాదిభేదములను కల్పించి హిందూస్థానమును చీలికలు చేసిన హోరుగారి రాజ్యసీతి ప్రశస్తమైనను వారినద్భావములు మూత్రము ప్రశంసాపాత్రములు గావు. ఈప్రక్కనుగల వివిధరాష్ట్రములందలి స్థానముల పట్టిని పరిశీలించినవారలకు నిజము విశేషమగుచున్నది.

మదరాసు శాసనసభకు నిర్ణయించిన ౨౧గి స్థానములందును సామాన్యస్థానములు ౧౩రను ప్రత్యేకస్థానములు ౮యు కలవు. ప్రత్యేకస్థానములందు ప్రత్యక్షముగనో పరోక్షముగనో యూరపియనులకు ౭, స్త్రీలకు ౮, నిమ్నజాతులకు ౧౦, కార్మికులకు ౭ స్థానములు గలవు. మహమ్మదీయక్రైస్తవ

స్త్రీలకు స్థానములను ప్రత్యేకించినపుడు యూరపియను ఆంగ్ల ఇండియను స్త్రీల కేల ప్రత్యేకింపలేదో తెలియకున్నది. స్త్రీలు ప్రత్యేకస్థానములను నిరసించుచు తీర్మానములను జేసిరి. అయినను వారిని సామాన్యస్థానములనుండియును, స్వీయసంఘస్థానములనుండియును విడదీయుట దేశమునకును, సంఘమునకును ప్రయోజనకరము గాదు. మద్రాసు గవర్నరుగారు పక్షములు సిద్ధాంతముల ననుసరించి ఏర్పడవలయుననియును, సంఘముల ననుసరించి ఏర్పడజనదనియును చేసిన హితోపదేశమునకును, సాంఘికనిర్ణయములకును గల సంబంధమును దేశక్షేమ పరాయణులు గ్రహింపగలరు.

పంగరాష్ట్రమున కేర్పడిన ౨౫౦ స్థానములందును సామాన్యస్థానములు ౮౦ మూత్రము గలవు. మహమ్మదీయులకు ౧౧౯, యూరపియనులకు ౨౫, నిమ్నజాతులకు ౧౦ స్థానములు కలవు. ఈమూడు సంఘములును కలిసి ౫౫౦ స్థానములందును ౧౫౪ స్థానములను గలిగి యున్నపుడు వీరి శాశ్వత బలమును భేదించుట కెట్టి యవకాశములును గలుగజాలవు. సామాన్యపక్ష మేర్పడుట కేవిధమైన యవకాశములును గలుగజాలవు. ఈ విధముననే వివిధరాష్ట్రములను చీలిక చీలికలుగను జేసిన సాంఘికనిర్ణయమునందలి నద్భావములు సర్ సామ్యుయల్ హోరుగారు గ్రహించినను హిందూస్థానము యొక్క డేమ పరాయణులెవరును గ్రహింపజాలకున్నారు. బ్రతిష్ఠ

రాష్ట్రీయశాసన సభలు	మహారాష్ట్ర	బొంబాయి	కేరళ	పంజాబు	మధ్యప్రదేశ్	ఆసాము	సరిహద్దు రాష్ట్రము	సింగు	సింగువివా హంబాయి
మొత్తము సానములు	215	200	250	175	175	108	50	60	175
సామాన్యములు	134	97	80	49	99	44	9	19	109
(పు 128- ప్రీ 6)	(పు 92- ప్రీ 5)	(పు 78- ప్రీ 2)	(పు 128- ప్రీ 4)	(పు 42- ప్రీ 1)	(పు 95- ప్రీ 8)	(పు 48- ప్రీ 1)	—	(పు 18- ప్రీ 1)	(పు 104- ప్రీ 5)
నిమ్న బాతులకు	18	10	—	—	7	4	—	—	10
వెనుక బిరుదున	1	1	—	—	8	9	—	—	1
ప్రదేశములకు	29	63	119	86	42	24	36	34	80
మహాముఖీయములకు	(పు 28- ప్రీ 1)	(పు 62- ప్రీ 1)	(పు 117- ప్రీ 2)	(పు 84- ప్రీ 2)	(పు 41- ప్రీ 1)	—	—	(పు 33- ప్రీ 1)	(పు 29- ప్రీ 1)
రాష్ట్రీయకాగ్రహములకు	9	8	2	2	2	1	—	—	3
(పు 8- ప్రీ 1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ఆంగ్లో-ఇండియనులకు	2	2	4	1	1	—	—	—	2
(పు 3- ప్రీ 1)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
యాంగ్లో-పర్షియనులకు	3	4	11	1	2	1	—	2	3
రాజకీయము, పరిశ్రమలు, గమలు, శాస్త్రములకు	6	8	19	1	4	11	—	2	7
భూస్వాములకు	6	3	5	5	5	—	2	2	2
విశ్వవిద్యాలయములకు	1	1	2	1	1	—	—	—	1
కాగితములకు	6	8	8	3	4	4	—	1	7
వికృతములకు	—	—	—	32	—	—	3	—	—
(పు 31- ప్రీ 1)	—	—	—	(పు 31- ప్రీ 1)	—	—	—	—	—

జాతీయ ప్రభుత్వము నిర్ణయించిన సాంఘిక నిర్ణయమును స్వార్థపరాయణులకు సంతృప్తి కరమైనను సామాన్యముగను సకలసంఘముల యొక్కయు నిరసనమును బడయుచున్నది. స్వార్థపరాయణులయొక్కయును పూర్ణామోదమాను బడయజాలకున్నది. బ్రిటీషు ప్రభుత్వముచేసిన సాంఘిక నిర్ణయమునకు బాధ్యులు హిందూ దేశీయులని యంగీకరింపవలయును. ఈ విషయసమస్యకు బీజములు ప్రభుత్వవిధానమునందే కలవని రాజ్యాంగానుభవము విశదముచేసినది. హిందూస్థానమునందు జాతీయ ప్రజాస్వామిపాలనమును స్థాపించుట బ్రిటీషు పరిపాలనమునకు ప్రయోజనమని బ్రిటీషు రాజనీతిజ్ఞులు సమయ సమయములు లేకను ప్రకటించుచుండుదు. ఆ ప్రయోజనము సీసాంఘిక నిర్ణయ మెంతవరకు సమకూర్చునో బ్రిటీషు ప్రభుత్వమును ప్రజలును యోచించుట ధర్మము. స్వరాజ్యమును గోరెడి హిందూ దేశీయులు స్వరాజ్యసిద్ధికి వారిశక్తిమీద నాధారపడుట ధర్మముగాని పరులమీద నాధారపడుట ధర్మముగాదు. భారతజాతీయమహాసభ రగి వండ్లు నిర్వహించిన మహాకార్యమును సాంఘిక నిర్ణయమును నిరంకుశశాసన పరిపాలనమును నిర్మూలముచేయ సమకట్టినను, భారతీయచైతన్యము చిరకాలసంవర్ధితమైన భారత జాతీయశక్తిని అధర్మ సంకల్పము నాశనము చేయజాలదు.

* * * *

హిందువుల కర్తవ్యము

సాంఘిక ప్రాతినిధ్యనిర్ణయమునందధిక సంఖ్యాకులైన హిందువుల పేరైనను గనుపడదు. ఇందులకు గారణము నిరంకుశాధికారుల యాగ్రహమై యుండనోపును. వారి ఆగ్రహ మెటులున్నను నిర్ణయము వారి సంస్కారమున కనురూపమైనఫలమును సమకూర్చినది. అధిక సంఖ్యాకులైన హిందువు లితరసంఘములకు వారికోరికల కనురూపముగను స్థానముల నంగీకరించి దేశక్షేమమునకును, స్వాతంత్ర్యమునకును వారి శక్తిసామర్థ్యములను వినియోగించుట పుణ్యమును పురుషార్థమును గాగలదు. క్షీణించుచున్న దేశము శుభప్రదముగ నున్నపుడు వివిధసంఘములును వర్ధిల్లుట కవకాశము లేర్పడగలవు. దేశక్షేమమే దుర్లభమైనపుడే సంఘమునకును క్షేమము గలుగజాలదు. బ్రిటీషు ప్రభుత్వమునకు గల సద్భావములను సాంఘిక నిర్ణయమువలె రాజ్యాంగ నిర్ణయములును తెలుపగలవు. రాజప్రతినిధి సోమవారమునాడు శాసనసభయందు జేసిన ప్రసంగము ఫలమును ద్యోతకము చేయుచున్నది.

* * * *

రాజప్రతినిధి ప్రసంగము

కాంగ్రెసు సత్తము నడచివేయుటకు ప్రభుత్వ మవలంబించుచున్న నిరంకుశప్రస్థానము సఫలమైనను కాకపోయినను రాజ్యాంగ తంత్రమును నడపుటకైనను హిందూస్థానప్రజలు

గావలసియుండును. మితవాదులైనను వారు రాజ్యాంగములందు ప్రమేయమును గల్పించు కొనుటకు గావలసిన నిర్ణయములను వెల్లడి చేసిరి. మూడవ రాండుతేబిలుసమావేశమును జరుపవలయును. ఆ సమావేశమునందు భారతీయప్రతినిధులకును బ్రిటీషుప్రతినిధులకును సమానప్రతిష్ఠి యుండవలయును. ఈ సంప్రతింపులఫలము శాసన రూపమును దాల్చు వలయును. కుడుసబోయెడికూడు విషయమై రుచి యడుగవలసిన యవసర ముండదు. అసతికాలములోనే తేలనున్న విషయముల విషయమై వితర్కము లనవసరము. కాని రాజప్రతినిధిచేసిన ప్రసంగ మెప్పటివలెనే సందిగ్ధముగ నున్నది.

బ్రిటీషుప్రభుత్వము, బ్రిటీషుపార్లమెంటు, బ్రిటీషుప్రజలు భారతీయులకు రాజ్యాంగసంస్కరణముల ననుగ్రహింపదలచుట నిజమే. సంస్కరణశాసనమునందు అఖిల భారత సంయుక్తపరిపాలనము, కేంద్రప్రభుత్వమునందు వీలైనంత బాధ్యతయును, రాష్ట్రీయస్వ్వరిపాలనము పేర్కొనబడుటయును యథార్థము. కాని క్రియారూపమున శాసనము స్వాతంత్ర్యమును ప్రసాదించుటయే నిర్ణయము గావలసిన విషయము. రాజప్రతినిధిగారి ప్రసంగమునందును ఇండియామంత్రిగారి ప్రసంగములందును సీవిషయమును తెలుపుటకు సూచనలు కనుపడవు. వారేమి నిర్ణయించునదియును నవంబరుమాసము తెలుపగలదు. కాని హోరు

గార్ని ప్రసంగము లీవిషయము నసందిగ్ధముగ న్యక్తముచేయుచున్నది.

భారతీయ రాజ్యాంగములను నిర్ణయించుట కధికారము పార్లమెంటునకుగలదు కాని అనుభవింపవలసిన భారతీయులకు లేదు. పార్లమెంటు నిర్ణయించిన విధానమును భారతీయులు హర్షధ్వనులతో నాచరణమునందు పెట్టవలయును. రాజ్యాంగ సంస్కరణముల ప్రయోగమును సుకరముచేయుటకు స్వాతంత్ర్యనిరోధకశాసనములు సహాయము చేయగలవు. నిర్బంధశాసనముల సారమును శాసన రూపమున ప్రభుత్వము స్థిరముచేయుటకు సంకల్పించినది. ప్రభుత్వసంకల్పము నరికట్టుట కవ్వరికిని శక్తిలేకపోయినను నిత్యమైన ధర్మమునకుమాత్ర మట్టి శక్తిగలదు. బ్రిటీషు ప్రభుత్వము విల్లింగ్డును ప్రభుత్వముద్వారా హిందూ స్థానమునందు నిజమైన బాధ్యతాయుత స్వ్వరిపాలనమును స్థాపించినపుడు కాంగ్రెసుప్రయోజనమే యంతరించినను విచారము గలుగదు. కాంగ్రెసు హిందూదేశమునకు స్వ్వరిపాలనమును సాధించుటకు సాధనముగ నేర్పడినది కాని పరిపాలించుట కేర్పడలేదు. విల్లింగ్డును ప్రభువుగారు స్వయముగ సీసంకల్పమును సఫలము చేసినపుడు కాంగ్రెసునకు పూర్ణవిజయము గలిగినదని యెంచనగును. కాని నిరర్థకములైన సంస్కరణప్రణాళిక నేర్పాటుచేసి కాంగ్రెసును నిర్బంధించినంతమాత్రాన ప్రజాహృదయమునందు సంతృప్తియును దేశమునందు శాంతియును గలుగజాలవు. స్వరాజ్యా

వేదనతో నారంభమైన స్వరాజ్యసత్త్వాగ్రహా
ద్యమము స్వరాజ్యముతో గాని యంతరింప
జాలదు. రాజ్యతంత్రప్రవీణులు ఇరువదవ శతా
బ్దమునందు మాటలతో ప్రజలను సంతృప్తు
లనుజేయ దలపెట్టుట కేవలము నిరర్థక ప్రయ
త్నమని గ్రహించుట వివేకము.

* * * *

రాండుపేటలుసమావేశము

మూడవ రాండుపేటలు సమావేశము
నవంబరుమాస మధ్యభాగమునందు లండను
నగరమునందు గూడుననియును, కొందరు భార
తీయప్రముఖులును, సంస్థానాధీశులును నాహ్వా
నింపబడుదురనియును, విషయ నిమగ్నము
గోప్యముగ చేయబడు ననియును రాజప్రతి
నిధిగారు తెలిపియుండిరి. గాంధీమహాత్ముడు,
పండిత మాలవ్యా, సరోజినీదేవిగారులును నా
హ్వానింపబడుదురనియును వార్తలు తెలుపుచు
న్నవి. కాంగ్రెసును నిర్మూలము చేయుటకు
యావచ్ఛక్తిని వినియోగించుచు కాంగ్రెసు

నకు ప్రధానప్ర
హ్వానించుట వి
దురభిమానము
మైనటులు కార్య
రెండవసమావేశము
మానసమయమునం
నది. కాంగ్రెసువాదు
మించుచున్నపుడు గాం
పేటలుసమావేశమునకు
వేళ వెళ్లినను నిసుమంతమైనను ప్రయోజ
నము గలుగదు. గతసంవత్సరమునందు ఇర్విను
ప్రభు వవలంబించిన మార్గమునే ఈయేడు
విల్లింగ్డునుప్రభువును నవలంబించుట శ్రేయ
స్కరము. కాని కన్న ద్వైతివుపక్ష రక్షితమైన,
బలవత్తరమైన జాతీయప్రభుత్వమున కిట్టి వివే
కము గలుగుటకు బలవత్తరమైన భగవదను
గ్రహము శరణ్యముగాని మానవప్రయత్న
ములు నిరర్థకములు.